JEX

P. OVIDIUS NASO

EX RECOGNITIONE

RUDOLPHI MERKELII

TOM. I.

AMORES. EPISTULAE. DE MEDIC. FAC. ARS AMAT.
REMEDIA AMORIS.

LIPSIAE
SUMPTIBUS ET TYPIS B. G. TEUBNERI.
MDCCCLXXXI.

Quae scripta Nasonis primo volumine de tribus comprehendi consueverunt, per scribas librarios a summa litterarum memoria, ordine paulum diverso *), continuari solita videntur, cuius modi ex volumine quodam Gallico libri omnes transscripti sunt vetusti, qui restant, quosque haec editio sequitur. Sunt hi

1. (P) Parisinus catal. n. 8242 memb. 4 min. saec. IX. Paginae sunt 99, quarum duae 97 et 98 chartaceae et vacuae. Pag. 1 adversa incipit a versu Epist. II 14, pag. 54 aversa desinit in Epist. XVIIII 175. pag. 57 adv. inc. a v. Am. I 2, 51, p. 99 av. des. in Am. III 15, 8. praeterea excidit pagina una inter pp. 6 et 7, verss. Ep. IIII 48 ad 103, paginae duae inter pp. 9 et 10, vv. Ep. V 97 ad VI 49, pagina una inter pp. 96 et 99, vv. Am. III 12, 27 ad 14, 2. abscissi in ima p. 29 vv. Ep. XIII 9 ad 12 et 36 ad 40. Versus in pag. plerumque undetriceni, ut tituli librorum et epistolarum ternos versus expleant, elegiarum initia binos. De quaternionibus nihil adnotatum. putaverim quia pp. 7, 13, 25 adversae maxime detritae esse dicuntur, ab iis pagg. quaterniones vel terniones incipere. deinde si forte a p. 57 novus quaternionum ordo sit, desinet tertius in p. 80 av., quartus in p. 88 av., quintus in p. 96 av., quae partes itidem attritae et in p. 80 av. sex versiculi qui plane evanuerunt a manu saec. XII instaurati. operae pretium erit haec investigari, maxime num inter p. 54 et 57 tres paginas intercidisse appareat, an partes diversae amplioris voluminis casu coniunctae esse videantur. Scriptura difficilis, vocabula tamen satis bene dirempta. pentametri subducti. Epistolae dirimuntur a manu prima notis huiusmodi, *FIN. II. INCIPIT. III.*, *EXPLIC. III. INCIPIT. IIII.* omissum id in ep. XIII et in marg. suppletum est. deinde vero inter XIII et XIIII est *EXPLIC. XII. INCIPIT. XIII.*, et porro post XVI *EXPLIC .XU. INCIPIT*

*) et rectiore fortassis in cod. R, si epigramma Amorum fidem habere possit, vulgata scriptura in Art. am. III 343 sit interpolata, vera lateat in vestigiis cod. R: *Dere cerem libris.*

XUI. tum in proxima plane omissum, post XVIII *EXPLICIT XUI. INCIPIT. UII.* Semel tantum ita, *EXPLIC̃. IIII. INCIPIT EPISTL' V.* Nomina quae vulgo eduntur, sunt a manu secunda saec. XII. In Amorum libris ea appellatio devitata. elegiae litteris maioribus indicantur, non numeris. non distinguuntur (I 2 in R) II 19. perperam distinguitur III 7, 19. adponuntur in margine unciali scriptura ma. pr. indices in hunc modum, *CŌPOSITUS EST AD CORINAM, AD ANCILLAM DE EPISTOLA,* II 2 *SUASORIUM AD SE* (qui deest in cod. S et pertinet ad II 1), II 3 *AD EUNUCHUM CUSTODEM DOMINE* (qui adest in S; sed sequendus fuit Scaliger), III 6 *AD AMNEM TI* ..... ii indices interdum desunt sine suspicione, velut in librorum initiis, aut evanuerunt. Iisdem uncialibus litteris in Amor. aliquo tiens diversae scripturae adnotantur: in Epp. litteris vulgaribus sed a pr. ma. In Amor. quaedam correcta a manu paulo recentiore, quae in lib. II saec. XI visa, et versus III 9, 24 in spatio a ma. pr. relicto scriptus. In Epp. siquid eiusmodi a pr. ma. omissum, versus dimidiatus VII 139, distichon primum ep. XVII, supplevit manus recentior saec. XII, quae in Epp. plurima correxit ac misere interpolavit, in utroque opere, in Amoribus saepius, spurios versus in margine adiecit.

2. (R) Parisinus catal. n. 7311, saec. X init. 4. Praeligatae sunt paginae 49 rerum astronomicarum, saec. XI. quaternionum ordo novus et integer a p. 50 adv., cui inscriptum *OUIDII NASONIS ARTIS AMATORIAE | LIBER PRIMUS INCIPIT.* (*FELIC.* ma. sec?) deinde post v. 17 pag. 62 av. *P. OVIDII. NASONIS. AR | TIS AMATŌRIAE LIBER PRIMUS | EXP̃; RTMr INCiP̃; LIBER SCD̃s.* post v. 21 p. 75 adv. *P OUIDI NASONIS ARTISSIMATORIAE | LIBER. II. EXPLICIT. INCIPIT LIBER III.* post v. 25 p. 88 av. *P OUIDI NASONIS ARTIS AMAIORIAE. LIBER. III | EXPL̃: INCIPIT EIUSDEM REMEDIORUM LIBER. I.* initio p. 102 av. *P OUIDI NASONIS LIBER PRIMUS. REMEDIORUM | EXPLICIT INCIPIT EIUSDEM ANIMORUM | LIBER PRIMUS EPIGAMMA: IPSIUS.* sequitur in pp. 102 av., 103 adv., av., Amorum epigramma, elegia 1 omisso primo disticho, el. 2 ad v. usque 49, olim ad el. 3 v. 2, cum in pagina ultima aversa de tricenario versuum numero totidem abscissos esse conveniat, quot in adversa

perierunt, el. 2 vv. 20 ad 24. Scriptura elegans. vocabula ut plu-imum male distincta. pentametri subducti. variae scripturae a pr. ma. satis frequentes. A secunda manu saec. XI correctiones, glossae et vocabula in margine cum notis metricis repetita. a tertia manu saec. XII versus in margine supplentur post I 331, 394 et 466 ad 471. In Rem. a versu 750 aberratum ad 801, qua re si forte paginarum modus codicis archetypi indicetur, possit aliquid conferre ad quaestionem in libris Art. am., nisi fallor, necessariam.

3. (S) Sangallensis bibl. n. 864 memb. 4. continet Horatii carm. libros tres et partem quarti, saec. XII, Lucanum saec. XI ex., Sallustium saec. XI, Ovidii Amores s. XI ab epigrammate et disticho primo, non omisso, usque ad vers. III 7, 74. accedit pagina una, quae inserta est inter quaternionem secundum et tertium et n. 15 insignita, continens vv. III 7, 75 ad III 9, 10. Quaterniones sunt praeter hanc tres, quorum ex primo exciderunt paginae duae mediae, vv. I 6, 44 ad I 9, 74. Scriptura similis cod. P, nec multo recentior. vocabula diligenter distincta. rasurae, correctiones, variae scripturae rarae, sed ubique a pr. ma. Versus quadrageni terni. pentametri non subducti. Librorum et elegiarum initia eodem plane modo, quo in P, indicata, nisi quod inter elegias raro versus spatium intercedit et indices interdum leviter immutantur aut omittuntur. Non separantur ell. eaedem quae in PR et II 13. perperam separatur II 19, 37. Omissus spatio relicto versus I 11, 22 et de quibus infra p. IX dicetur.

4. (G) Guelferbytanus mst. extrav. 260 form. 8. quaterniones integri quinque, quorum ultimi paginae interiores 36 et 37 non cohaerent, et pagina una dimidiata, h. e. superne abscissa, in quam aversam sine indicio finis desinunt Epistolae, quas hic liber ea qualicumque integritate servavit, qua a nobis eduntur. lacunae a librario relictae versus VIII 59, 70 a voce *peregrinis*, 71, VIIII 17 a voce *Quod*, syllabarum et vocabulorum passim. Versus ubique quadrageni bini. pentametri non reducti. titulis versus spatium relictum. Scriptura non eiusdem manus, certe non eiusdem ca-ami, sed eiusdem in pagg. 40 aetatis, ut opinor, saec. XII ineuntis. in quaternione primo crassa et obesa, deinde nitida et arguta, postrem opallida et exilis. in pagella ultima 41 a v. XVIIII 195 multo recentior, saec. fortassis XIII. paulo deinde etiam recentior ea, quae lacunas illas ma. pr. relictas explevit et primum

quod editur distichon Ep. X (quod a pr. ma. post v. 6 scriptum extat) in spatium titulo relictum intulit, et fortassis totum librum glossematis variis scripturis et adnotatis omne genus opplevit. post haec, quod certo cognoscitur, accesserunt tituli minio epistolis superscripti, qui ita evanuerunt, ut raro vestigia appareant, velut *canace filia eoli macareo fri suo.* numeri epistolarum nulli adfuerunt. Liber certis locis inde a p. 21, maxime a p. 31 madore corruptus; inde a p. 33 av. ad 37 adv. et p. 40 adv., av., pleraque omnia oblitterata.

5. (M e, r, ϱ) Monacenses tres Remediorum am., quorum indices accepi 'e, cod. Ratisb. St. Emmerami nro. g. 10 membr. saec. XII.' 'r, cod. Ratisb. St. Emmer. nro. B. VIII membr. saec. XII.' 'ϱ, cod. Ratisb. St. Emmer. nro. E. CV membr. saec. XII.'

6. (h) Guelferbytanus olim Helmestadiensis 336 chartac. formae max., e quo fragmentum De medic. fac. desumpsi. continet etiam Artem, Remed., 'Heroidum librum', De nuce, Priapea. scriptus anno 1440 aut 1470.

Horum librorum PRS collati sunt egregie ab Henrico Keilio amico dilectissimo in itinere anno superiori per Galliam et Helvetiam suscepto. Gh cum aliis quibusdam transmissi fuerunt editori a benevolis bibl. Guelf. curatoribus. Monacenses contulerat Xav. Werferus in exemplari ed. Bip., quod olim perhumaniter commodavit Frid. Thierschius vir illustris.

P et R sunt inter praestantissimos, qui usquam sunt, veterum scriptorum libros. De aetate eorum quod supra positum est iudicium extabat in schedis amici peritissimi, qui tamen in litteris testabatur aliquando sibi codicem P altero paulo recentiorem visum, quod quantum ex scripturis diiudicari potest, in tanta codicum affinitate, sagaciter est observatum: descriptum tamen esse P ex R, cum integer esset, non potest liquido adfirmari. Ex eodem vetustiori exemplo utrumque profluxisse docent vitia scripturae satis singularia. utrobique perpetuo ponitur *b* pro *v*, *ae* pro *e*, *i* pro *e*, quod cum animadversum haud raro emendationes suppeditet, interdum dubias reddit scripturas, in *nablia*, *vaesanus*, *caera*, in *vatis* Am. I 1, 6, *cedit* Art. I 21.

Codex R cum ab omni paene detrimento sincerus sit, cum varias scripturas in locis difficilioribus plerumque ipse praebeat, rasuras habeat nullas, interpolationes nonnisi innocuas librarii,

velut Art. I 528, III 749, libri reliqui cum praeter Oxoniensem ('veterrimum', ep. Gronov. m. Jan. 1644) in Arte et Me in Remed. et praeter chartaceos quosdam, h et Zwiccav., nihil boni afferant, non adeo difficilis fuit in illa parte voluminis administratio.

Codicis P cum longe diversa sit condicio, ad partes vocandi fuerunt S et G. eorum prima fuit utilitas in lacunis cod. P explendis. eduntur igitur partes

Amorum I 1 ad I 2, 49 ex RS
(12, 19 ad 24 et v. 50 ex S)
I 2, 51 ad I 6, 45 ex PS
I 6, 46 ad I 8, 74 ex P
I 8, 75 ad III 9, 10 ex PS
(II 2, 18 ad 27 ex P ma. sec.)
III 9, 11 ad III 12, 26 ex P
III 12, 27 ad III 14, 2 sine libris nostris
III 14, 3 ad III 15, 8 ex P
III 15, 9 ad finem sine libris.

Epistol. I 1 ad II 13 ex G cum ipsa orthographia.
II 14 ad IIII 47 ex PG
IIII 48 ad 103 ex G
IIII 104 ad V 96 ex PG
V 97 ad VI 49 ex G
VI 50 ad XVIIII 175 ex PG
XVIIII 176 ad 194 ex G
XVIIII 195 ad 206 ex Guelf. sec. (161. 4) et h
XVIIII 207 ad 236 ex G
XVIIII 237 ad XX 12 ex Guelf. sec. et h
[XV] sine libris.

In Amorum locis in P deleticiis aut alioqui corruptis S haud raro quae genuina videantur servavit, infra enotanda, quorum maxima pars in communi archetypo pro variis scripturis esse potuit. Namque eandem utriusque originem esse plane apparet. I 4, 68 uterque *aut;* 8, 79 *quasi le prior* P *quasille pr.* S; 9, 41 *nutus* P *nudus* S; 13, 47 *iubebam.* II 2, 42 *orba ride*, 18 ad 27 om.; 7, 25 *anc. qui erat tibi* P *quae erat* S; 8, 16 *erubitisse*; 10, 1 *memini tu grece* P *memini grece* S; 11, 40 *ventis spectent* P *ventus spectet* S; 13, 3 *quidem clamat*; 16, 5 *Peligna* prorsus om. P, spatium reliquit S. Orthographia tamen inter describendum a librario depravata et interpolatum audacter. I 3, 63 *sumet iam tantum* P *sumet modo si tantum* S; 6, 17 *Asp. ut uid.* P *Asp. ut invid.* S. II 1, 15 *nimbos* om. P *Iuppiter in man.* S; 4, 18 *places* P *placeas* S; 6, 30 *poterant*; 11, 41 *lintea pleni*; 14, 29 *sanguine matrem*; 16, 13 *ego semideus*, 19 *vent. turbine ponti*; 17, 19 *se corinnam fecerat esse*; 19, 7 *fall. possit.* III 6, 7 *adpositos* P *appositis* S, 31 *xanto obsecrante*; 7, 29 *Sagave sanguinea*, 45 *quos sum* P *quis sum* S.

Ex cod. S ipsisque eius interpolationibus magna pars vulgarium librorum profluxit. Duos tantum libros novi ab Heinsio olim adhibitos, qui praeter PS in censum venire possint, si reperti fuerint. Arundelianus proxime ad P accedit II 6, 34; 8, 19; 10, 33; 11, 10, Palatinus III 3, 1: uterque III 8, 59. alterum sequimur I 6, 17, II 1, 15, alterum III 4, 29.

Epistolarum vero recensio tota pendet ex PG. Nec G ex P transscriptus, sed ex archetypo locis nonnullis peius iam habito et oblitterato, aliis emendatiore aut varr. scripturis instructo. de orthographia infra dicetur. Interpolatio paulo quam in S moderatior. V 96 *Consule dum quis eras*, VI 103 *filia phasias aetae*, 146 *Perfide quo pretio*, VII 179 *dum forte tepescat*, VIII 77 *au. flebatque soror*, XII, 29 *pater oeta*, 84 *arbitrer unde deos*, XIII 137 *Troadas inuideo*, XVI 232 *non erat ipsa* ma. pr. *ipsea* ma. sec. Praeludunt haec quodam modo ac proxime accedunt ad illam interpolationem, quae saec. XII ex interpretatione scholastica profecta, postquam libros reliquos omnes insedit, redundavit in P meliore exsculpta scriptura, et in G margini adscripta legitur. Sed ea interpolatio atque ea librorum factio, si bene memini, nusquam quicquam protulit aut intactum reliquit, quod nisi imperitum criticum temptare possit. Est praeterea alterum genus librorum adulteratorum, quod haud longe abest a conatibus doctorum saec. XVI, qui epistolas paene totas confinxerunt. in iis libris, qui saec. XIII esse feruntur, retractatur fere prior utraque interpolatio et versus insiticii augentur, VIII 82, XIII, 76: ita distichon VIII 19, 22 ubi correxi *Si* pro *Sit*, *exemplo* intellexi ut Trist. III 7, 27, *foret* ut Am. II 12, 18, potuit iampridem spurium esse. Ab istis vero libris sedulo est cavendum. Quodnisi codex Regius Heinsii locis aliquot praeter modo dictos, VII, 147, VIIII init., 55 et Erfurtanus VIIII 141 fraudis manifesti essent, poterat illi fides haberi de lacuna in fine versus VII 97, huic in scriptura *res talis* VI 118, quam ausus sum recipere, in reliquis multo severiore norma usus.

Hactenus de indole librorum, qui, qualis fuerit saeculo decimo aut nono huius poetae condicio et tractatio, commonstrant. Est id dimidium aevi quod intercucurrit, eritque dimidia fere pars rerum adhuc praetermissarum, quae sine controversia ex illis libris redintegrari poterunt.

Primum est, ne posthac ignoretur, qui versus antiquitus traditi

sint, qui saec. XII aut XIII emerserint. In Amoribus vv. I 13, 11 ad 14 desunt in PS, in margine P exadversum vers. 18 a manu saec. XII scripti. eodem plane modo vv. 33, 34 exadversum v. 31 hac scriptura, *Quid si Cephalio numquam flagraret.* Vv. II 2, 17 ad 27 quamquam et ipsi eo modo extant, apertum tamen est librarium archetypi, unde PS descripti, a versus 17 initio aberrasse ad v. 27: ac dixi supra in Amoribus alius stemmatis libros fuisse. Verss. II 10, 16 et II 18, 5, 6 cum similem ob causam in P excidissent, suppleti sunt in margine manu vetusta. — In Epistolis viginti nihil omisi, quod in PG aderat, aut adfuisse constabat, nihil recepi, quod in PG deerat. Absunt igitur ex ep. XV vv. 39 ad 142, cuius rei non est reticendum indicium extare in P quod non constat ma. rec. esse: ex ep. XX vv. 13 ad 248, ep. V 25, 26 VII 24, 25 VIII 1, 2; 20, 21 XIII 74, 75, quae omnia ne a ma. quidem secunda in PG adnotantur, tum siquid ex cod. noviciis ab aliis editoribus receptum fuit, puto ep. XV, XVIIII. Quicquid in P a librario omissum in G a pr. ma. deprehenditur, litteris inclinatis edendum curavi: VIIII 81, 83, qui in margine P a ma. sec. adiciuntur: vetus aliquis librarius in libro, qui pentametros vetustiori more non reductos haberet, describendo aberravit in hexametro 82 a voce *dominae* in v. 74; adiecti deinde ante aetatem G codicis duo hexametri duobus pentametris: XIIII 62, qui in P scriptus ma. sec. in rasura alius versus, qui in ordine adfuit, in G vero in ordine, interposito inter 61 et 62 versu 114, qui infra repetitur: XIIII 113, 114, qui a ma. sec. in marg. P: XVII 1, 2, qui in P ma. sec. spatio a primo librario relicto illati: XVII 23, 24, in marg. P ma. sec. scripti; causa, qua omissi, nulla apparet, ipsi non peiores reliquo carmine: VIIII 63, 64, qui a sec. ma. in marg. P, et versus dimidiatus posterior XI 61, qui ma. sec. in rasura perscriptus, inclinari debebat. Sed VIIII 147 ad 152 in P ita excidit, uti in G II 18, 19 plane omissi, VIII 66 omissus et a ma. pr. in marg. suppletus. De disticho XI 127, 128 quae Heinsius adnotavit falsa sunt. Ceterum quae in P adsunt, desunt in G, maxime X 1, 2 et VIII 71, aeque sunt suspiciosa. — In Arte omisi quae Heinsius notavit a ma. sec. saec. XII exadversum v. I 330 adscripta, quaeque non notavit eodem modo scripta post I 395, tum II 77, 78 quae in R inveniuntur post II 103 inverso ordine, 78, 77. Non omisi quae nescio quo casu in marg. ma. sec. extant I 466 ad

471. — Nec in Remed. codici R obtemperavi in omittendis vv. 9, 10 et 189, 190, qui in Monacensibus sunt servati. etiam 801, 802 cur exciderint eo loco, perspicitur.

Obelo hic illic in sinistro margine posito notavi, quos versus praeterea pro subditiciis haberem. poteram profecto multo plures. est etiam ubi aliquot versuum decuriae utiliter tolli posse videantur. Vereor, ut in Amor. de solo carmine III 5 integro sit ambigendum, utque in Arte nexus sententiarum rerumque ordo ubique constet. De Epistolis praeter codd. testimonia habemus iudicium Caroli Lachmanni in ind. lect. Berol. aest. 1848, nulla membranarum auctoritate inferius. Is rectissime scripsit (ut puto eum scripsisse) epp. VIII, VIIII, XIIII (non XIII) pauperis ingenii esse fetus, indiciis usus non certissimis: nam versus VIII 71, VIIII 133, XIIII 62, 113 spurii sunt aut corrupti: versus VIIII 131, 141 licentias habent in legitima caesura satis apud alios frequentes, quas posthac poeta schematis quibusdam adstrinxit, sed, ut par est, exemplo a Graecis sumpto, in carmine perpetuo. In ep. III quod culpatur, possit ita expediri, ut disticha vv. 3, 4 et 7, 8 circumscribantur, alterum sententiae protritae, alterum verbo *cito* molestum, utrumque ad illustrandam ipsam epanalepseos figuram fortasse confictum. Deinde verissime sunt a Lachmanno iudicatae epp. XII, XV, XVII, XVIIII, quae aliquanto minus sunt absurdae, indignae tamen aequali quovis Nasonis aut amico. Quod autem epp. XVI et XVIII eodem loco habitae sunt, in eo viro clarissimo ipsum observandi acumen fraudi fuit. Cum versum XVIII 170 ab Ovidio scribi potuisse negat, quia is *nihil* nusquam utraque syllaba correptum posuerit, latuit eum versiculus Trist. V 8, 2. Quae de verss. XVI 16, 97, 213, XVIII 148 (ad Lucr. 50), 202 observavit, poetam ostendunt durioribus paulo quam Ovidium numeris utentem, fere ad Vergilii aut Propertii exemplum. Recentioris tamen aetatis argumentum extare putavit in ep. XVI versu 150, quod eiusmodi nominum ultima syllaba quae graece producatur, apud Statium demum, Silium, Senecam tragicum promiscue usurpetur: quamobrem in ind. lect. Berol. hib. 1847 emendare temptavit Ov. Art. I 744 *Cressa pudica* et Am. II 4, 42 *Lyda fuit*, ut puto, pro adi. gentili de Lyde Antimachi. Parvo post Ovidium temporis intervallo id novatum esse dicit, sed tamen post eius aetatem: nam si egregius poeta Ovidio aequalis ea licentia usus foret, quidni fe-

cerit Ovidius ipse, qui, siquid codd. tribuendum, eodem versu latinas et graecas nominum formas saepe coniunxit. Simul igitur ab Ovidio abiudicantur epistola XVI, cui altera XVIII doctrina, arte, elocutione simillima est, simul a Macro illo, qui Am. II 18, 37 tantumnon scripsisse Helenam et Laodamiam dicitur. Atqui Ovidii profecto non sunt: de altero res sane incerta. Nihil potest adfirmari, nisi et utramque illam et epistolam XIII egregie compositas, scriptas purissime et ab eodem poeta videri. Non est huius loci haec edisserere. Satis est, si excusavi quod ab aliquot viri admirabilis emendationibus discessionem feci.

Larga disputandi materies parata est in orthographia huius poetae ad suas leges revocanda. Ad eam quaestionem cum libri multa conferant, quorum latius pateat usus, quo ea rectius cognoscantur, subsistendum putavi infra paulo, quam procedi poterat. Nam quicquid a vulgari et consueto aliis usu in hoc volumine discedit, id totum e codd. PR depromptum erit. nihil aliunde adiectum praeterquam ex G tria aut quattuor, quae mox pp. XII et XIII leges et VIII 79 *tum*. Neque vero quae ex codd. SG peti poterant tanti erant, quibus aut conspectus ille facillimus et utilissimus turbaretur et impediretur, aut in quibus singulis enotandis ridicula hoc loco opera poneretur. In orthographia plus quam expectaveris inde a saec. X exeunte librarii sibi permisisse videntur. Codex S, qui longe quam G vetustior est et in ipsis scripturis plane geminus P, barbariem ubique quasi librorum saec. XIIII ostendit. scribit cum P *obtabis nubsisti*: quod ex archetypo servasse videatur a P neglectum, nihil video praeter *iocundus*, *tinguere*, *quicquid* et quaedam composita, *conpedibus*, *inpedit*, *inpune*, alia id genus. Cod. G convenit in melioribus multis cum P, quae infra adnotabuntur, barbara habet praeter *nichil michi timpora* nulla, quin in PR etiam occurrant; ponit tamen plerumque *Ah* aut *Ha*, *Iupiter*, *retulit*, *litera*, *littora*, *dii*, *proncior*, *sumtis*. *consumserit* similia, *tanquam*, *unquam*. antiquiora ex archetypo possint esse *phrugiis*, *phrugi* p. hui. vol. 84, 87, *dispargo*, *subcubuere*, *cosuluisse*, *subplex* aliaque compp. certis locis puriora quam in P. Pro *natus* ubique scribit *gnatus*, quod est ubi ne quadrat quidem, XII 187: P numquam. Praepositiones cum casibus suis fere ubique, quod de cod. Petav. notatum praef. vol. III p. VII: nihil huiusmodi observatum in PR, nisi quod *im me*, *im*

gine insigniuntur, non sunt unius modi, digni tamen, qui ante omnia perpendantur. In plerisque tolerabilis aliqua coniectura praesto erat, velut ep. VII 33 *Haud ego qua coepi, plecti dedignor. amarae Materiem curae*, vel ib. 71 *Quid causae est, 'totum meruit' quin conscie dicas;* cuius modi cum interdum editae sint et excusationem habeant in scriptis quibusdam secundi ac tertii voluminis, in hoc nihil praeter veritatem, lectores nullos nisi eruditos spectavimus.

Scripturae plane novae aut rectius cognitae ex codd. nostris prodierunt in Amoribus, I 4, 23 *loquaris;* cfr. II 5, 19 — I 7, 60 *erat* ex more Ovidii. — I 8, 11 *stellantia* P. — I 8, 100 ex var. scr. primae manus cod. P, qui *Si dederit nil sacra*, S: *Si dederit sibi nil.* — I 13, 3 *umbris* P, *umbra* S. — II 19, 52 *concessa* P. — II 19, 58 *corrumpit, suo* PS. — III 4, 7 *Nec corpus* PS. — III 5, 6 *Umida* P. — III 6, 32 ita plane P, *Pithiadum* S. — III 6, 51 *Anien* P. — III 6, 78 ita plane in P, nisi quod *n* in *Desint* punctis notatum, *Desit* S. — III 6, 103 *quem hunc* PS. — III 9, 55 *descendens* P. — III 10, 5 ita, *ubiquaque*, P. — III 10, 42 *Optasset* P. — In Epistolis, I 10 *Lassass.* ex G. — I 62 *novata* ex G. — II 103 *te iam* P. — III 115 *Et quisquam* G. — III 136 *ad arma* PG. — VI 41 *Heus* G. — VI 65 *concedis* G. — VII 16 *terenda* G. — VIII 39 *concedit* PG. — VIIII 9 *sic cred.* P. — XVI 232 *idsia* P a pr. m., *ipsea* P ma. sec. G. — XVII 36 *et ad inversis* P. — In Artis amandi lib. I 25 *mentiar* R. — 60 *sui* R. — 112 *Ludi...* R. — 140 *qua potes* R. — 293 *gnossiadesque* R eraso priore *s*. — 513 *Mundicie* R. — 608 *iuuat* R. — 705 *quuedam* R. — II 4 *Praelata* R. — 14 *hoc* R. — 256 *Fortunae munere p. die* R, vid. Fast. VI 783. — 333 *Nec* R. — III 33 *Phasideam* R, vid. Lobeck. Pathol. p. 356. — 175 *quae quondam*, h. e. Nebula. — In Remed. 350 *multas* R. — 481 *ulla* R.

Quod superest, indicem confeci, unde quid potissimum e quibus vel nostris vel aliorum libris desumptum, quid ex editoris priorumve coniectura introductum sit, intelligetur.

Amor. lib. I 2, 35 ex corr. Heins. — 3, 12 coniecit editor. *Haec faciunt* PS *ut me* P *et me* S. — 3, 13 e S. *censura et dis* P. — 4, 15 *premit* PS. — 4, 20 *teges* PS. — 4, 46 corr. Heins. *esse* P, ut Art. II 292. *ipse* S. — 4, 61 e S. *abort.* P. — 5, 11 corr. Heins. e scr. P *formosa* S. — 6, 23 coni. ed. *optas* PG. Cfr. Ex

Ponto I 7, 63. — 6, 41 e S. *perdat* P. — 6, 72 e vett. ed. *Lenta* P. — 7, 58 *umecta* coni. editor. *abiecta* PS ceteri. — 7, 66 *adiubat* P. — 8, 37 corr. Nauger. *spectabis* P. — 8, 50 corr. Heins. *annus equis* P. — 8, 55 *tam* S. — 8, 65 ita P. — 8, 67 *Quin* P. — 8, 72 *Et* P. — 9, 6 corr. Heins. *uiro* PS. — 9, 34 corr. Heins. *argoas* P *argiuas* S. — 10, 21 *quouis* PS. — 10, 49 corr. Marius. *armillas* . . . . . *etigisse* P *tetigisse* S. — 13, 7 *frig. humor* S. — 13, 19 *sponsu vinctos* coni. Carolus Lachmannus. *sponsum cultos* P *sponsum consulti* S. — 13, 23 *Tunc cum* PS *lacerti* S. — 13, 37 coni. ed. *longo* PS. — 14, 26 *rexilis* P *toto textilis* S. — 14, 53 *gremios peccataque* corr. *pectataque* P *spectatque* S. — 15, 6 *Ingratoni uoc... prost.* P *uoces praestit.* S.

Amor. lib. II 1, 3 coni. ed. — 1, 33 coni. Heins. *facies tenerae laudata* P *facies tenerae laudat* S. — 2, 20 *notus erit* P ma. sec. — 2, 21 *afflictam* P ma. sec. — 2, 22 *Visat et indiciis* P ma. sec. — 4, 46 e cod. Marii. *illa* (non *ulla*) *placet* PS. — 5, 21 *ieram* P. — 6, 9 coni. Heins. *devertite* P *divertite* S. — 6, 10 cod. Heins. *antiqua est causa* PS. — 6, 33 *ducitque* PS. — 6, 37 *Occ. illa* PS. — 6, 45 *lux uenit* PS. — 7, 23 e vett. ed. *ornatis* PS. — 7, 25 vid. supra p. VII. — 8, 16 *Vidit* PS. — 10, 27 e codd. Heins. *consumsi* P *consumpsi* S *tempora* PS. — 11, 10 *et gel.* PS. — 11, 40 e vett. ed. *agat eurus* PS. — 11, 48 ex Arund. *esse potest* PS. — 12, 17 *noua cura* PS fortasse recte. — 12, 27 e S. *quoque cum multos* P. — 13, 7 codd. Heins. *gentiliaque* PS. — 14, 38 *uteros* coni. ed. — 14, 43 *concedite tuo* P (Heins. falso,) *concedite uoto* S. — 15, 11 *si* e cod. Francof. *subeat* coni. ed. *ego te cupiam dom.* PS. — 15, 23 corr. Heins. *perfundis umbr.* (*ymbr.* S) PS. — 16, 19 *premerent* P. — 16, 24 *uestras* P. — 17, 5 e S. ras. in P. — 17, 7 e S. ras. in P. — 17, 11 *facies animum* (? P) *dat nomina regni* PS. — 17, 12 *oculos cata* s. *cala* P. — 17, 17 e S. ras. in P. — 17, 22 *heroius* S *Iung. in uersus* P. — 18, 26 *Dictat etaoniaele suis amata lyrae* P *Dictat et aoniae lespis amate lirae* S. — 19, 7 *fortuno* P. — 19, 31 *est quiquis libet arb.* P. — 19, 34 ex Arund. *mihi ne mon.* PS *torquear* S. 19, 53 *prohibebis* P. — 19, 59, 60 e S. *iubat pat., esse uoca* P.

Amor. lib. III 1, 30 *spir. ipse* P. — 2, 24 e S. *terga manu* P, S pro v. scr. — 2, 84 e S. *satis est alio* P. — 3, 1 corr. Heins. *deos hic crede* PS. — 3, 33 e S. *quisquam piator focis* P. — 4, 29 *sit* PS. — 4, 42 *possunt pullis* P. — 6, 41 *ebanthe* P *ebantae* S *aesop.*

P *inesopide* S. — 6, 45 *uolutus* S fort. recte. — 6, 46 corr. Bentleius. *pomifer* PS. — 6, 68 *Sp. tepido fleb.* S. — 6, 85 e cod. Marii. *spatiosus in undis* PS. — 6, 97 *pot. totiens* P. — 6, 102 ita PS. — 7, 19 corr. ed. *quo me* PS. — 7, 39 ita, *sit* PS. *latus iste meum* P *lat. ista meum* S. — 7, 79 *Aut tetra lectis ae.* (*racea* S) *benefica* (*ueneficia* S) *ramis* PS. *lanis* P ma. pr. pro v. scr. — 8, 43 plane e S. *dimissi uerebant* (corr. *uerr.*) *utaremo* P. — 8, 50 e vett. ed. *tertia dona facis* P *tertia regna facis* S. — 9, 23 *Etlinon—elinon* (corr. ma. sec. *etl.*) P (Heins. fals.). — 9, 29 *Durus optat uat.* P. — 14, 6 *Solaque formonsam* P. — 14, 42 coni. ed. *falsis muneris* P

Epistolae. I 77 *quod sit* G. — 103 coni. ed. *Hec faciunt* G. — 105 *inutilis ar...s* G.

II 10 coni. ed. *nunc et amore noces* G. — 47 *quod me* G *fugit. haberes* PG. — 50 *numin.* PG. — 53 corr. Heins. *credid. quid iam* G. in P. ras. Heins. fals. — 61 corr. ed. *quia .. temeruisse* P *quia me mer.* G. — 62 *Quaec. de merito* P. — 83 ita PG. — 84 e G. *Armifer.* P. — 96 e G. *Quoque* P. — 98 ita P. *fac* G. — 100 *negateta* P. — 103 *iam te* G. — 111 e G. *letiss.* P. — 114 e Guelf. 2, Helmest., P. ma. sec. *exit* P *exiit* G. — 122 corr. Burm. *fruticosaque litora* PG. — 122 *litora nota* G. — 133 *Hic* G. — 142 corr. Heins. *iuuat* PG. — 143 *neque* P. — 148 *ipsam man.* P *illa man.* G, P pro v. scr. ma. pr.

III 4 *tamen he lacr.* G. — 6 *uiroqua querī* P. — 19 *proregressa* G. — 20 e G. *nuris* s. *nurus* P. — 21 *data sum* G. — 30 corr. Heins. *blandas* PG. — 31 e G. *operosos ex aere* P. — 48 e G. *quae mea* P. — 57 *fulserī*[*s?*] . . . . P hodie quidem. *fulserit hora* G. — 58 corr. Micyll. *lintea vela* PG. — 73 *nepoti* P; G a sec. ma. — 76 *plenos* PG sub ras. — 95 *Bello* G; P ma. sec. — 115 ita G. *Si quis quem quaerit* P, pleraque ma. sec. in ras. — 132 *admon. sinum l' suis* P *admon. sinu* G. — 136 e G. *hospiciis p. ad arma tuus patris* P. — 149 *At* G.

IIII 1 *Quam* P sub ras. *salutem* P sub ras. G. — 27 *carpis* PG. — 46 ita G et fort. P sub rasura. — 108 *patr. carior* G, var. scr ma. pr. in P. — 111 vid. supra p. XII. *nos* om. P. — 115 *trinodis* P. — 127 *nunc si* P (fals. Heins.) G. — 139 e G. *amplexos* P. — 155 e G. *relinquit* P. — 157 ita PG, nisi quod G. fortassis *Quid.*

V 4 e P. *ipse* G. — 16 corr. Parrhas. *Depressa* P *Deprensa* G. — 30 e G. *xanthum* P. — 40 e G. *Longeuusque senex* P. — 65 e G in P ras. — 73 *yden* G *idam* P ma. sec. in ras. — 75 e G. *Sic*

bene d. defectaque P. — 92 e G. *superba domos* P. — 95 ita PG (falso notatur *censeat* e G).

VI 7 corr. ed. *signetur* G. — 15 *Hoc* G. — 32 *aeripedes* G. — 51 ita PG. — 54 coni. ed. *tam fortuna tuenda* P *forti uita* G, P ma. sec. — 65 vid. supra p. XIII. — 82 *exspectato* G, P ma. sec. in ras. — 83 *meritis placet* P *carmine* G *mouet* P *mouit* G, P a corr. — 90 *colligat* P. — 91 e G. *figit* P. — 92 *tenues* G. — 93 *mage* PG. — 94 *Mo.....* P *Nobilis* G. — 103 *filia fasias ete* (*oetae*) G, P a ma. sec. in marg. Vetus scriptura in P erasa, lacuna est pro spatio emendationis Salmasianae, id quod Heinsius indicare voluit. — 107 corr. Heins. *tanais* PG *undae* PG. — 118 e cod. Erf. *quoque q....lis inter* P *quoque quod tales* G. — 119 *etiam properi* P. — 131 e G. *tamen* in P om. — 140 excidit obelus in marg. dextro *iratis* om. ma. pr. P *Quodlibet ad facinus ipse* G. — 147 *per te* P. — 156 e cod. Erf? *sit illa uiro* PG. — 162 e G. *expers* P.

VII 4 e G. *novimus* P — 5 corr. Heins. *merite fam.* P *meriti fam.* G. — 16 *tenenda* P. — 17 *tibi est habendus* P *tibi et exstat habenda et* G. — 21 *Omnia.....* (in parte eius ras. *si* a ma. sec.) *ueniant* P *Omnia si ueniant* G. — 26 *Eneanque* G. — 33 ita PG, nisi quod *Aut* non fuit sub ras. G. — 45 coni. ed. *tanti quid non mereris* (*mer* incertum) P *quod non cenaris*, ut videtur, sub ras. G *censeris* G ma. sec. — 71 ita PG, nisi quod *tutum* P, *dices* G. — 82 e G. *plector* P. — 85 *narraras a.. me ..nouere* P *narr. at me nouere* G. — 86 ita P. *Inde minor* G *Illa* P ma sec. *fut. tua est* G. — 87 e G. *quin te te munera damnant* P. — 97 *poenas uiole..te sycae...* P *penas uiolate sychei* G. — 103 e G. *dedita* P. — 104 *amissi* P *amisso* G. — 106 e G. *derabit* P. — 108 e G. *ded. uiri* P. — 113 *in terras* PG. — 138 *auferat* P. — 152 *Namque* P sub ras. *Inque loco regis regia sceptra tene* G. — 172 e G. *Scilleuisseiectam* P. — 179 *dum tempteret....* (supra scr. *usum* ma. sec.) *dum forte tepescat* G.

VIII 9 *Surohos ille* P. — 34 *posset* PG. — 61 *flendo dispargimus iras* G. — 69 *freta destinat* PG *dest. hemos* P. — 72 *tyntaris* G. — 73 *Tyndaris* G. — 77 *phoebique* P. — 79 *etiam ..unc* P ma. pr. *tunc* ma. sec. — 88 ita PG. — 99 *helenem* P; G, ut videtur, sub ras. — 102 e G. *pugnat* P. — 103 *captam* G. — 104 e G. *Et minus a nobis d. tr. dedit* P. — 111 e G. *stueo nerusqui obl.* P. —

117 e G. *inf. oro* P. — 120 *Quod se* P. — 121 e G. *Ut ego prem. priorque exuar in* P.

VIIII 9 corr. Daumius. *ille uenis* PG *si cred.* G. — 15 e G. *Si* P. — 52 e G. *relicta tuo* P. — 53 e G. *referentur* P. — 55 coni. Heins. *Maeandros ter totiens erratur in* P *Menandros totiens qui terris errat in* G. — 66 corr. Heins. *dedec. pudet* PG. — 83 *pompas immania semina laudum* ma. sec. P. — 88 e G. *Incubut, laedat* P. — 103 e vett. ed. *dardanis* PG. — 106 e G. *Quem tu* P. — 126 e G. *fassa tegente* .... P. — 129 coni. ed. *sublime sub herc.* PG. — 133 *atque insani* G. — 141 corr. Heins. *in letifero ueneno* P *in letiferoque ueneno* G. — 153 corr. Micyllus. *acrius*, posterior syllaba in ras. a sec. ma., P *acrior* G. — 160 *uidear eat insidiata* .... P *uidear titulis ins.* G.

X 9 *somno languentia* P. — 10 corr. Heins. *prens.* (*press.* G) *semisopita* PG. — 26 *Hinc* G. — 31 ita P sub ras., ut videtur, et G, sed hic *putaui.* — 46 *desieram* P. — 69 ita PG. — 106 ita G. *belua strauit* P ma. sec. in ras. — 112 *At* G. — 126 ita G, nisi quod *Dum. Cum steteris turbes celsus in aure* corr. *urbis c. in arce* P.

XI 46 e G. *Nonaque* P. — 53 corr. Aldus. *Continuo* PG. — 56 ita G ma. sec. *si morior* G ma. pr. *simreor* P. — 61 ita G. in P erasa vet. scr. — 67 ita G. *Frugibus* P. — 76 *fraxinacies uirga* P. — 82 ita G. *gelida linga ret. manu* P. — 92 *inque ineas u. ire* ..... P. — 104 *At* P *Et* G.

XII 1 *Ut* G. — 17 *Semina* ..... *totidemque et seminat et hostes* P ma. pr. *Sem. sensisset* P ma. sec. *Sem. iecisset totidem quod seminat host.* G *totid. sumpsisset et host.* G ma. sec. — 25 corr. Heins. *fuit* PG. — 39 corr. Heins. *Dixerat* G *tibi rex* PG. — 65 ita G ma. sec. *habebit* PG. — 69 *fuer. cinctae* G var. scr. — 71 e G. *N*..... P *exciderant animo loca* G. — 75 ita G, nisi quod *iuuat. posse ...dest si* P. — 99 ita P. *miserabile* G. — 100 ita G. *Inter constrictas* P. — 140 ita G. in P rasurae. — 149 coni. ed. *pueris iussus* PG. — 152 *Ducet* P. — 170 ita PG, sed *teneram misero, ram* P ma. sec. in ras. — 185 corr. Heins. *Nam* PG *quod tu* G. — 205 *potentem* G.

XIII 8 ita PG. — 13 *mandatis* PG. — 29 *Utque animus rediit* G. - 37 e recent. libr. *murice uestes* G. — 43 e recent. libr. *Dux pari* PG. — 77 *tant. uoluore* P. — 110 *querela tens* P. — 113 *quaesare lucet* corr. ma. pr. *quis ara rel.* P *quae sparsa* G. — 120. *tame-*

rapites osc. P. — 122 *refere* P. — 135 coni. ed. *quid ego reuoco ..... omen* P supra ras. scriptum *teuocantis et* ma. sec. *ago reuocans? omen reuocantis abesto* G. — 137 corr. Salmas. ex scr. P. de G vid. supr.

XIIII 5 *dimitt.* PG. — 11 ita PG. — 18 corr. Nauger. *ossa* PG. — 46 *sublato ..etendit* P ma. pr. — 91 *Conato ..... mug.* P *Conataque* G.

XV [XVI] 144 e G et var. scr. pr. ma. in P. *maligna tum est* P. — 198 ita P. *potandas* G. — 241 ita PG. *quot. iuuenum* var. scr. ma. pr. in P. — 291 coni. ed. *semine amorum* PG. — 301 coni. ed. *Esset et idaei* P *Esset ut idei* G *mando* PG *mandans* P ma. sec. — 314 ita PG. *Utere non uafri* var. scr. ma. pr. in P. — 341 *ecque est* G *et qua est* P. — 364 ita in marg. P a pr. ma. *non pot.* PG. — 366 ita G. *inst. erit* P.

XVI [XVII] 36 ita P. *simulatur* G. — 51 ita G. *Ea genus* P. — 54 ita P pro v. scr. ma. pr. *-que genus* PG. — 110 ita G et fort. P sub ras. *me non* P ma. sec. — 164 ita PG. — 188 ita PG. — 194 corr. Burm. *utraque iusta* PG. — 203 ita, *relinquis*, PG. — 232 vid. supr. p. XIV. — 259 ita G, ut videtur. *deposito sautiam fort. pudorem* P. — 260 ita P. G plane oblitteratus. *dabo coniunctas* P et G ma. sec.

XVII [XVIII] 8 ita, *adeunda*, PG. — 41 *cum sis* G. — 36 vid. supra p. XIV. G neque *aduersis* neque *inuersis* habuisse videtur. — 121 ita P. *credas* G, ut videtur. — 135 ita recent. libr. et fort. P sub ras. *iterare* G; P ma. sec. — 171 *exigum* G.

XVIII [XIX] 53 *incerto* s. *incertu* P *interdum* G. — 62 corr. ed. *nunc iuncta nostra* G *nunc iuncto nostra* P. — 81 e recent. libr. *leta* PG. — 114 *Inscitat* G. — 117 ita PG. *si resciero* P ma. sec. — 118 corr. Heusingerus. *peccas* PG. — 131 *Sed* P. — 133 coni. Heins. *ceuceque et aucone* P *celiceq; et aueone* G. — 192 ita G, nisi quod *frigore. Nescio quod* P et G ma. sec. — 209 *nandi* PG.

XVIIII [XX] 4 e rec. libr. *parte dolore* P *dolere* G. — 5 *pudor ante* PG, ut alibi. — 20 ita PG. — 27 *egimus arte* G. — 55 ita G. *Tuque facis oc.* P. — 62 ex al. libr. *quin tua pars* PG. — 93 ita G. *quod ...ius sit* P. — 155 *tu humani verba* P.

De medic. fac. 6 ita h. — 13 *cubile.* — 15 *pasceret.* — 22 *O quantum est onus in aure.* — 23 *sit nobis.* — 25 *pociuntur.* — 27 *uenantur.* — 30 *cultos alter.* — 34 *muta.* — 35 *nos urget.* — 36

manu. — 44 *Ing. facile c. placent.* — 47 *pudebit.* — 55 *orobi.* — 60 *in hoc solida.* — 62 *innumeris.* — 63 *bullas.* — 64 *quas.* — 65 *trahit.* — 70 *instantes c. frange fere.* — 73 *cerusa.* — 80 *sexta.* — 81 *aptaque.* — 85. *rad. corpora.* — 86 *trahens.* — 88 *emirtis.* — 91 *marathos et olentes addere mirtos.* — 92 *Qu. parant marati scr. mirta.* — 94 *armon. masculo.* — 95 *que.* — 96 *Equant, thure.* — 97 *sit.* — 100 *illiniatq;.*

Artis amat. lib. I 10 ex h. *et arte* R. — 53 corr. Nauger. *portauit* R. — 76 e var. scr. Ox. *sacra uiro* R. — 211 corr. Heins. *Quid* R. — 264 e var. scr. R. *thalea modis* R in ord. — 269 ex h. *fiducia formae* R. — 389 *non quam temptas* R. — 413 ex Ox. *Tum* R. — 416 e codd. Heins. *festa* ..... R. — 436 ex h. *sunt* R. — 438 ex Ox. *prim. constia* R. — 495 ex Ox. *aliquid* R. — 518 ex h ma. sec. *sit tuta* R. — 528 corr. Heins. *aequ. india fertur* R. — 544 corr ed. *arte* R. — 546 ex h. *dum male sedit eq.* R. — 558 *Sape rege dub.* R. — 560 *pede* R. — 610 ex Erf. *tantum cupias* R h fort. recte. — 619 ex h. *non sit* R. — 628 ex h. *opus* R. — 633 ex h. *reddet* R — 644 e codd. Heins. et Nauger. *Ac minus* h *Haec magis est* R *pudenda* R h. — 662 e vett. ed. *Deficient .... cuncta lum.* R *Def. unta* h. — 683 e Zwicc. *ded. mala* R h. — 684 e var. scr. Ox. *digna uenus* R h. — 715 *abscedere factus* R. — 727 ex h. *Et tua puella dia pet.* R.

Artis am. lib. II 18 ex h. *peru. hoste* R. — 32 *Dic. egr.* R. *Dic. et egr.* h. — 79 e ma. sec. R. *fuerat* R h. — 94 ex h. *quoque* R. — 115 coni. Heins. syll. epp. III. p. 131 *semper nec hyaccintia* R. — 138 coni. ed. *capt. nostem reu.* R. — 198 ex h. *iuueuit eas* R. — 215 ex h. in R ras. — 217 ex Argent. *praebendo* R. — 243 *placidumque* R h. — 247 coni. ed. *et caus.* etiam h. *se sciet* R. — 258 *Lusa* ex h. *Luna* R. — 269 *missaque corona* R h. — 276 *barb. ille* R h. — 308 coni. ed. cfr. Tib. II 3, 39. *et quaedam gaud.* R. — 311 *pat. turbis* R. — 377 ex h. *Fem. cum* R. — 387 *uni donat* R h. — 391 ex h. *posset* R. — 415 *Sunt quae* R. — 495 ex h. *induta* R. — 496 corr. Heins. *uid. abit* R *adit* h. — 521 ex h. *uideres* R. — 532 corr. Heins. *tempora* R *sens. obest* R *abest* h. — 556 e var. scr. ma. pr. R. *uicto fassus* R *tonsus* h. — 569 coni. ed. *simul est* R. — 577 *lecto* R. — 589 corr. Heins. *tibi profecto* R h *ante gerebant* R. — 592 e var. scr. ma. pr. R. *fer. ite* R. — 627 *excutiens somnis ubiqueque puella est* R. edendum fuit *ubiquaque.* — 633 e

var. scr. ma. pr. R. *nom. tangunt* R h. — 651 e var. scr. R. ***Mox etiam*** R h. — 659 corr. ed. *Si crasia — si parua* R *si flaua* R in marg. *Si leta — si fulua* h. — 681 *sentitur tacta inrit.* R ma. pr. in marg. — 690 *Atque* R.

Artis amat. lib. III 20 ita R. — 37 corr. Heins. *una uice dic.* R ma. **pr.** *una uices iter isset* R. ma. sec. h. — 52 *uiuis* R h. — 61 *etiamnum riceditis* R. — 69 *erit cum tu* R var. scr. ma. pr. — 81e vett. ed. *fac. seniora* R h. — 145 *laxate* R. — 155 ex h. *casus similis* R. — 202 *ualat al.* R. — 207 corr. Heins. *laes. petite puellae* R. — 217 *dab. curam sed* R. — 232 ex h. *Insp. contempnens bratt.* R. — 237 *sis memor ora cau.* R. — 242 *Plor. inuis.* h *Plorat et inu.* R. — 248 ex h. *Inque nudu pharias* R. — 269 *purp. tangat* R h. — 272 *nec cumdis* R. — 283 *rict. parieque* R. — 288 *risu usa est* R *lata est* R in marg. — 300 *Allicigat* R. — 306 *Mot. concessus* R *Mot. in incessu* h. — 332 ex h. *Cumue* R. — 343 vid. supr. p. III. — 364 corr. Ios. Scaliger. *Spicula tot* R. — 410 corr. Parrhas. *pocnis* R. — 440 *priame si f. u. tuis* R — 452 *uidet* R. — 454 coni. ed. *Dec. a multis* libri. cfr. Propert. V 4, 82. — 468 coni. ed. *excutiare* libri. — 469 *alienis* R *abigenis* h. — 476 corr. Heins. *petit ille* R h. — 484 *Est studio bis uestr.* R. — 485 coni. ed. *manus feratarte tab.* R h. — 486 coni. ed. *cr. nostra nouo* R. — 487 ex h. *fallentis* R. — 545 corr. Heins. *mollitur* R h. — 554 *nou. uisa caere res.* R. — 573 *um. frena* R. — 606 corr. Heins. *uerba tim.* R h. — 655 corr. ed. *stultus quoque mun.* R. — 672 corr. Heins. *Lemnias gladio* R. — 700 *retulit* Rh. — 733 coni. ed. *fer. uidisse r. i. arcus* R. — 740 ita fere h. *Hoc face et posita eu te m. t. liuet* R. — 743, 745 hic ordo distichorum extat in h a corr. in R 743 sq. post 746. — 752 corr. Heins. *mora ueniens* R h. — 753 *uid. totis* R. — 757 corr. Heins. *Neue* libri. — 758 coni. ed. *esse minus* libri. — 776 corr. Heins. *aspicienda* R h. — 787 ex h. *M. ioci* R. — 803 coni. ed. *Quidet iuueat et uos et* R *Quod iuuat* h.

Remed. am. 106 *male* R. — 112 *Caetera d. p. manum* R *Debuerat celeri* Merϱ. — 116 ita Mr. *nunc tibi* R. — 137 ita Me. *haec ut* R. — 154 ita Merϱ. *Suspice dilectae* R. — 230 *lauabis* R Merϱ. — 243 *putes dediscere* R. — 261 *phasidee* Mϱ *pasiphe* R *phasiacae* rell. — 268 ita R Merϱ. — 302 *titulo* R Merϱ. — 309 ita Mrϱ. *posses* R Me. — 320 *Nec* libb. nostr. — 321 ita Mϱ. *et erat* rell. — 338 ita Mϱ. *habent uitium* rell. — 351 *qu. compositis* R Merϱ.

cum lunil Rϱ *cum perlinet* Mr *cum liniet* Me. — 364 coni. ed. *Quod uolet* libri. — 393 *honori* R. — 406 *sit* R. — 408 *putas* R Meϱ. — 419 *uocabis* R. — 425 ita Mrϱ. *mores totidem* R. — 437 ita h. *Quidquid clam* rell. — 446 coni. *Haesaque* R *Magnaque* Mr *Lesaque* e *Letaque* ϱ. ita, *did.*, Me. *seducto*, *subducto* rell. — 453 *in prognae deperd.* R *in prognide* Merϱ. — 467 *ut atr.* R Merϱ *et atr.* R. var. scr. — 492 corr. Heins. *Frig. dominae* ll. n. — 479 ita Mr. *accusat* rell. — 517 coni. ed. *Nec* ll. n. *tibi tam* Merϱ *plac. nec te* R *quod te* Me *ut te* Mrϱ. — 521 corr. ed. *ubi* om. Meϱ, *ni* om. R. — 525 *uariamus et art.* Mr. — 537 ita Me ex corr. *Fruere* R *Utere* Mrϱ. — 542 *non libet* R Mer. — 560 ita Mϱ. *ille* rell. — 566 e vett. ed. *facto* R Mϱ. *cr. adesse* ll. n. — 570 coni. Heins. *faeda* R *plena* Mr *foeda* rell. — 573 ita Mer. *possis* rell. — 588 ita Mrϱ. *luctus* rell. — 607 ita Mϱ. *timete* rell. — 646 ita Mr. *Ut des.* R Meϱ. — 651 ita Mr. *altior* R. *altius* rell. — 683 ita, *quod*, Mr. *quid* R Mer *obstet* Meϱ. — 719 ita Mrϱ. *feros pones inuictus* R *ponens inu.* Me. 723 *multa* R. — 725 coni. operae. *multa* libri. — 758 *dot. impius* Mrϱ. — 778 ita R supra lin. a ma. pr. *ferre uiro* rell. — 798 ita Me. *Aduenial* rell.

Fragmenta Ovidii huic volumini adici poterant, si in promptu fuisset, quod de nostro adderetur praeter aliquot Priapea ex cod. Helmestadiensi. quae tamen verendum erat, ne illa maxime pagina nimis 'latine loquerentur', ut ille ait.

Scr. m. Iul. MDCCCLII.

P. OVIDI NASONIS AMORUM

LIBER PRIMUS.

EPIGRAMMA IPSIUS.

Qui modo Nasonis fueramus quinque libelli,
Tres sumus. hoc illi praetulit auctor opus.
Ut iam nulla tibi nos sit legisse voluptas,
At levior demptis poena duobus erit.

---

1 Arma gravi numero violentaque bella parabam
Edere, materia conveniente modis:
Par erat inferior versus. risisse Cupido
Dicitur atque unum surripuisse pedem.
'Quis tibi, saeve puer, dedit hoc in carmina iuris?
Pieridum vates, non tua turba sumus.
Quid, si praeripiat flavae Venus arma Minervae,
Ventilet accensas flava Minerva faces?
Quis probet in silvis Cererem regnare iugosis,
Lege pharetratae virginis arva coli?
Crinibus insignem quis acuta cuspide Phoebum
Instruat, Aoniam Marte movente lyram?
Sunt tibi magna, puer, nimiumque potentia regna:
Cur opus adfectas, ambitiose, novum?
An, quod ubique, tuum? tua sunt Heliconia Tempe,
Vix etiam Phoebo iam lyra tuta sua est?...
Cum bene surrexit versu nova pagina primo,
Attenuat nervos proximus ille meos.
Nec mihi materia est numeris levioribus apta,
Aut puer, aut longas compta puella comas.'
Questus eram. pharetra cum protinus ille soluta
Legit in exitium spicula facta meum,
Lunavitque genu sinuosum fortiter arcum,

'Quod' que 'canas, vates, accipe' dixit 'opus!'
Me miserum! certas habuit puer ille sagittas:
Uror, et in vacuo pectore regnat Amor.
Sex mihi surgat opus numeris, in quinque residat
Ferrea cum vestris bella valete modis.
Cingere litorea flaventia tempora myrto,
Musa, per undenos emodulanda pedes.

---

2 Esse quid hoc dicam, quod tam mihi dura videntur
Strata, neque in lecto pallia nostra sedent,
Et vacuus somno noctem, quam longa, peregi,
Lassaque versati corporis ossa dolent?
Nam, puto, sentirem, siquo temptarer amore.
An subit et tecta callidus arte nocet?
Sic erit. haeserunt tenues in corde sagittae,
Et possessa ferus pectora versat Amor.
Cedimus, an subitum luctando accendimus ignem?
Cedamus. leve fit quod bene fertur, onus.
Vidi ego iactatas mota face crescere flammas,
Et vidi nullo concutiente mori.
Verbera plura ferunt, quam quos iuvat usus aratri,
Detractant pressi dum iuga prima boves.
Asper equus duris contunditur ora lupatis:
Frena minus sentit, quisquis ad arma facit.
Acrius invitos multoque ferocius urget,
Quam qui servitium ferre fatentur, Amor.
En ego... confiteor... tua sum nova praeda, Cupido:
Porrigimus victas ad tua iura manus.
Nil opus est bello. veniam pacemque rogamus:
Nec tibi laus armis victus inermis ero.
Necte comam myrto, maternas iunge columbas:
Qui deceat, currum vitricus ipse dabit:
Inque dato curru, populo clamante Triumphum,
Stabis, et adiunctas arte movebis aves.
Ducentur capti iuvenes captaeque puellae:
Haec tibi magnificus pompa triumphus erit.
Ipse ego, praeda recens, factum modo vulnus habebo,
Et nova captiva vincula mente feram.

Mens Bona ducetur manibus post terga retortis
Et Pudor et castris quidquid Amoris obest.
Omnia te metuent. ad te sua bracchia tendens
Volgus 'io' magna voce 'Triumphe' canet.
Blanditiae comites tibi erunt Errorque Furorque,
Adsidue partes turba secuta tuas.
His tu militibus superas hominesque deosque.
Haec tibi si demas commoda, nudus eris.
Laeta triumphanti de summo mater olympo
Plaudet, et adpositas sparget in ora rosas.
Tu pinnas gemma, gemma variante capillos
Ibis in auratis aureus ipse rotis.
Tunc quoque non paucos, si te bene novimus, ures
Tunc quoque praeteriens vulnera multa dabis.
Non possunt, licet ipse velis, cessare sagittae:
Fervida vicino flamma vapore nocet.
Talis erat domita Bacchus Gangetide terra.
Tu gravis alitibus, tigribus ille fuit.
Ergo cum possim sacri pars esse triumphi,
Parce tuas in me perdere, victor, opes.
Aspice cognati felicia Caesaris arma:
Qua vicit, victos protegit ille manu.

---

3 Iusta precor. quae me nuper praedata puella est,
Aut amet, aut faciat, cur ego semper amem.
A, nimium volui! tantum patiatur amari:
Audierit nostras tot Cytherea preces.
Accipe, per longos tibi qui deserviat annos:
Accipe, qui pura norit amare fide.
Si me non veterum commendant magna parentum
Nomina, si nostri sanguinis auctor eques,
Nec meus innumeris renovatur campus aratris,
Temperat et sumptus parcus uterque parens:
At Phoebus comitesque novem vitisque repertor
Hinc faciunt. at me qui tibi donat, Amor,
Et nulli cessura fides, sine crimine mores,
Nudaque simplicitas purpureusque pudor.
Non mihi mille placent. non sum desultor amoris:

Tu mihi, siqua fides, cura perennis eris.
Tecum quos dederint annos mihi fila sororum,
Vivere contingat, teque dolente mori.
Te mihi materiem felicem in carmina praebe
Provenient causa carmina digna sua.
Carmine nomen habent exterrita cornibus Io
Et quam fluminea lusit adulter ave,
Quaeque super pontum simulato vecta iuvenco
Virginea tenuit cornua vara manu.
Nos quoque per totum pariter cantabimur orbem,
Iunctaque semper erunt nomina nostra tuis.

---

4 Vir tuus est epulas nobis aditurus easdem.
Ultima coena tuo sit, precor, illa viro.
Ergo ego dilectam tantum conviva puellam
Aspiciam? tangi quem iuvet, alter erit?
Alteriusque sinus apte subiecta fovebis?
Iniciet collo cum volet ille manum?
Desine mirari, posito quod candida vino
Atracis ambiguos traxit in arma viros. [haerent:
Nec mihi silva domus, nec equo mea membra co-
Vix a te videor posse tenere manus.
Quae tibi sint faciенda tamen, cognosce. nec euris
Da mea, nec tepidis verba ferenda notis.
Ante veni, quam vir. nec quid, si veneris ante,
Possit agi, video. sed tamen ante veni.
Cum premet ille torum, vultu comes ipsa modesto
Ibis, ut accumbas, clam mihi tange pedem.
Me specta nutusque meos vultumque loquacem:
Excipe furtivas et refer ipsa notas.
Verba superciliis sine voce loquentia dicam:
Verba leges digitis, verba notata mero.
Cum tibi succurret veneris lascivia nostrae,
Purpureas tenero pollice tange genas.
Siquid erit, de me tacita quod mente loquaris,
Pendeat extrema mollis ab aure manus.
Cum tibi quae faciam, mea lux, dicamve, placebunt

Versetur digitis anulus usque tuis.
Tange manu mensam, tangunt quo more precantes,
Optabis merito cum mala multa viro.
Quod tibi miscuerit, sapias, bibat ipse, iubeto:
Tu puerum leviter posce, quod ipsa voles.
Quae tu reddideris, ego primus pocula sumam,
Et qua tu biberis, hac ego parte bibam.
Si tibi forte dabit, quod praegustaverit ipse,
Reïce libatos illius ore cibos.
Nec premat inpositis sinito tua colla lacertis,
Mite nec in rigido pectore pone caput:
Nec sinus admittat digitos habilesve papillae.
Oscula praecipue nulla dedisse velis.
Oscula si dederis, fiam manifestus amator,
Et dicam 'mea sunt', iniciamque manum.
Haec tamen aspiciam. sed quae bene pallia celant,
Illa mihi caeci causa timoris erunt.
Nec femori committe femur, nec crure cohaere,
Nec tenerum duro cum pede iunge pedem.
Multa miser timeo, quia feci multa proterve,
Exemplique metu torqueor ecce mei.
Saepe mihi dominaeque meae properata voluptas
Veste sub iniecta dulce peregit opus.
Hoc tu non facies. sed ne fecisse puteris,
Conscia de tergo pallia deme tuo.
Vir bibat usque roga. precibus tamen oscula desint
Dumque bibit, furtim, si potes, adde merum.
Si bene conpositus somno vinoque iacebit,
Consilium nobis resque locusque dabunt.
Cum surges abitura domum, surgemus et omnes,
In medium turbae fac memor agmen eas.
Agmine me invenies, aut invenieris in illo:
Quidquid ibi poteris tangere, tange mei.
Me miserum! monui, paucas quod prosit in horas.
Separor a domina nocte iubente mea.
Nocte vir includet. lacrimis ego maestus obortis
Qua licet, ad saevas prosequar usque fores.
Oscula iam sumet. iam non tantum oscula sumet:

Quod mihi das furtim, iure coacta dabis.
Verum invita dato,.. potes hoc,.. similisque coactae:
Blanditiae taceant, sitque maligna venus.
Si mea vota valent, illum quoque ne iuvet, opto.
Si minus, at certe te iuvet inde nihil.
Sed quaecumque tamen noctem fortuna sequetur,
Cras mihi constanti voce dedisse nega.

---

5 Aestus erat, mediamque dies exegerat horam.
Adposui medio membra levanda toro.
Pars adaperta fuit, pars altera clausa fenestrae,
Quale fere silvae lumen habere solent:
Qualia sublucent fugiente crepuscula Phoebo,
Aut ubi nox abiit, nec tamen orta dies.
Illa verecundis lux est praebenda puellis,
Qua timidus latebras speret habere pudor.
Ecce Corinna venit, tunica velata recincta,
Candida dividua colla tegente coma:
Qualiter in thalamos famosa Semiramis isse
Dicitur et multis Lais amata viris.
Deripui tunicam. nec multum rara nocebat:
Pugnabat tunica sed tamen illa tegi.
Quae cum ita pugnaret, tamquam quae vincere nollet,
Victa est non aegre proditione sua.
Ut stetit ante oculos posito velamine nostros,
In toto nusquam corpore menda fuit.
Quos umeros, quales vidi tetigique lacertos!
Forma papillarum quam fuit apta premi!
Quam castigato planus sub pectore venter!
Quantum et quale latus! quam iuvenale femur!
Singula quid referam? Nil non laudabile vidi,
Et nudam pressi corpus ad usque meum.
Caetera quis nescit? Lassi requievimus ambo.
Proveniant medii sic mihi saepe dies.

---

6 Ianitor, indignum! dura religate catena,
Difficilem mota cardine pande forem.
Quod precor, exiguum est. aditu fac ianua parvo

Oblicum capiat semiadaperta latus.
Longus amor tales corpus tenuavit in usus,
Aptaque subducto corpore membra dedit.
Ille per excubias custodum leniter ire
Monstrat. inoffensos dirigit ille pedes.
At quondam noctem simulacraque vana timebam.
Mirabar, tenebris quisquis iturus erat.
Risit, ut audirem, tenera cum matre Cupido
Et leviter 'fies tu quoque fortis' ait.
Nec mora, venit amor. non umbras nocte volantis,
Non timeo strictas in mea fata manus.
Te nimium lentum timeo. tibi blandior uni:
Tu, me quo possis perdere, fulmen habes.
Aspice,.. et, ut videas, inmitia claustra relaxa...
Uda sit ut lacrimis ianua facta meis.
Certe ego, cum posita stares ad verbera veste,
Ad dominam pro te verba tremente tuli.
Ergo quae valuit pro te quoque gratia quondam,
Heu facinus! pro me nunc valet illa parum?
Redde vicem meritis. grato licet esse. Quod optes?
Tempora noctis eunt. excute poste seram!
Excute! sic umquam longa relevere catena,
Nec tibi perpetuo serva bibatur aqua!
Ferreus orantem nequiquam, ianitor, audis.
Roboribus duris ianua fulta riget.
Urbibus obsessis clausae munimina portae
Prosunt. in media pace quid arma times?
Quid facies hosti, qui sic excludis amantem?
Tempora noctis eunt. excute poste seram!
Non ego militibus venio comitatus et armis:
Solus eram, si non saevus adesset Amor.
Hunc ego, si cupiam, nusquam dimittere possum:
Ante vel a membris dividar ipse meis.
Ergo Amor et modicum circa mea tempora vinum
Mecum est et madidis lapsa corona comis.
Arma quis haec timeat? quis non eat obvius illis?
Tempora noctis eunt. excute poste seram!
Lentus es, an somnus, qui se mule praebet amanti,

Verba dat in ventos aure repulsa tua?
At, memini, primo, cum te celare volebam,
Pervigil in mediae sidera noctis eras.
Forsitan et tecum tua nunc requiescit amica.
Heu, melior quanto sors tua sorte mea!
Dummodo sic, in me durae transite catenae!
Tempora noctis eunt. excute poste seram!
Fallimur, an verso sonuerunt cardine postes,
Raucaque concussae signa dedere fores?
Fallimur. inpulsa est animoso ianua vento.
Ei mihi, quam longe spem tulit aura meam!
Si satis es raptae, Borea, memor Orithyiae,
Huc ades, et surdas flamine tunde foris.
Urbe silent tota, vitreoque madentia rore
Tempora noctis eunt. excute poste seram,
Aut ego iam ferroque ignique paratior ipse,
Quem face sustineo, tecta superba petam.
Nox et Amor vinumque nihil moderabile suadent:
Illa pudore vacat, Liber Amorque metu.
Omnia consumpsi. nec te precibusque minisque
Movimus, o foribus durior ipse tuis?
Non te formosae decuit servare puellae
Limina. sollicito carcere dignus eras.
Iamque pruinosos molitur Lucifer axes,
Inque suum miseros excitat ales opus.
At tu, non laetis detracta corona capillis,
Dura super tota limina nocte iace.
Tu dominae, cum te proiectam mane videbit,
Temporis absumpti tam male testis eris.
Qualiscumque, vale, sentique abeuntis honorem,
Lente, nec admisso turpis amante... vale!
Vos quoque, crudeles rigido cum limine postes,
Duraque conservae ligna, valete, fores.

---

7 Adde manus in vincla meas,.. meruere catenas...
Dum furor omnis abit, siquis amicus ades.
Nam furor in dominam temeraria brachia movit.
Flet mea vaesana laesa puella manu.

Tunc ego vel caros potui violare parentes,
Saeva vel in sanctos verbera ferre deos.
Quid, non et clipei dominus septemplicis Aiax
Stravit deprensos lata per arva greges,
Et vindex in matre, patris malus ultor Orestes
Ausus in arcanas poscere tela deas?
Ergo ego digestos potui laniare capillos?..
Nec dominam motae dedecuere comae.
Sic formosa fuit, talem Schoeneïda dicam
Maenalias arcu sollicitasse feras.
Talis periuri promissaque velaque Thesei
Flevit praecipites Cressa tulisse notos.
Sic, nisi vittatis quod erat Cassandra capillis,
Procubuit templo, casta Minerva, tuo. [dixit?..
Quis mihi non ‘demens!’ quis non mihi ‘barbare!’
Ipsa nihil. pavido est lingua retenta metu.
Sed taciti fecere tamen convicia vultus:
Egit me lacrimis ore silente reum.
Ante meos humeris vellem cecidisse lacertos:
Utiliter potui parte carere mei.
In mea vaesanas habui dispendia vires,
Et valui poenam fortis in ipse meam.
Quid mihi vobiscum, caedis scelerumque ministrae?
Debita sacrilegae vincla subite manus!
An, si pulsassem minimum de plebe Quiritem
Plecterer, in dominam ius mihi maius erit?
Pessima Tydides scelerum monimenta reliquit.
Ille deam primus perculit. alter ego.
Et minus ille nocens. mihi quam profitebar amare,
Laesa est: Tydides saevus in hoste fuit.
I nunc, magnificos victor molire triumphos,
Cinge comam lauro, votaque redde Iovi.
Quaeque tuos currus comitatus turba sequetur,
Clamet ‘io forti victa puella viro est!’
Ante eat effuso tristis captiva capillo,
Si sinerent laesae, candida tota, genae.
Aptius inpressis fuerat livere labellis,
Et collo blandi dentis habere notam.

Denique si tumidi ritu torrentis agebar,
Caecaque me praedam fecerat ira suam,
Nonne satis fuerat timidae inclamasse puellae,
Nec nimium rigidas intonuisse minas?
Aut tunicam summa deducere turpiter ora
Ad mediam? media zona tulisset opem.
At nunc sustinui, raptis a fronte capillis,
Ferreus ingenuas ungue notare genas.
Adstitit illa amens albo et sine sanguine vultu,
Caeduntur Pariis qualia saxa iugis.
Exanimis artus et membra trementia vidi,
Ut cum populeas ventilat aura comas:
Ut leni zephyro gracilis vibratur arundo,
Summave cum tepido stringitur unda noto.
Suspensaeque diu lacrimae fluxere per ora,
Qualiter umecta de nive manat aqua.
Tunc ego me primum coepi sentire nocentem.
Sanguis erat lacrimae, quas dabat illa, meus.
Ter tamen ante pedes volui procumbere supplex:
Ter formidatas reppulit illa manus.
At tu ne dubita... minuet vindicta dolorem...
Protinus in voltus unguibus ire meos.
Nec nostris oculis, nec nostris parce capillis:
Quamlibet infirmas adiuvet ira manus.
Neve mei sceleris tam tristia signa supersint,
Pone recompositas in statione comas.

8

Est quaedam,... quicumque volet cognoscere lenam,
Audiat! Est quaedam, nomine Dipsas, anus
Ex re nomen habet. nigri non illa parentem
Memnonis in roseis sobria vidit equis.
Illa magas artes Aeaeaque carmina novit,
Inque caput liquidas arte recurvat aquas.
Scit bene, quid gramen, quid torto concita rhombo
Licia, quid valeat virus amantis equae.
Cum voluit, toto glomerantur nubila caelo:
Cum voluit, puro fulget in orbe dies.
Sanguine siqua fides, stellantia sidera vidi.

Purpureus Lunae sanguine vultus erat.
Hanc ego nocturnas versam volitare per umbras
Suspicor, et pluma corpus anile tegi.
Suspicor, et fama est. Oculis quoque pupula duplex
Fulminat, et gemino lumen ab orbe venit.
Evocat antiquis proavos atavosque sepulchris,
Et solidam longo carmine findit humum.
Haec sibi proposuit thalamos temerare pudicos.
Nec tamen eloquio lingua nocente caret.
Fors me sermoni testem dedit. illa monebat
Talia... me duplices occuluere fores...
'Scis here te, mea lux, iuveni placuisse beato?
Haesit, et in voltu constitit usque tuo.
Et cur non placeas? nulli tua forma secunda est.
Me miseram, dignus corpore cultus abest!
Tam felix esses, quam formosissima, vellem:
Non ego, te facta divite, pauper ero.
Stella tibi oppositi nocuit contraria Martis.
Mars abiit. signo nunc Venus apta suo.
Prosit ut adveniens, en aspice, dives amator
Te cupiit. curae, quid tibi desit, habet.
Est etiam facies, quae se tibi conparet, illi:
Si te non emptam vellet, emendus erat.'
Erubuit. 'Decet alba quidem pudor ora. sed iste,
Si simules, prodest. verus obesse solet.
Cum bene deiectis gremium spectaris ocellis,
Quantum quisque ferat, respiciendus erit.
Forsitan inmundae, Tatio regnante, Sabinae
Noluerint habiles pluribus esse viris.
Nunc Mars externis animos exercet in armis:
At Venus Aeneae regnat in urbe sui.
Ludunt formosae. casta est, quam nemo rogavit:
Aut, si rusticitas non vetat, ipsa rogat.
Has quoque, quas frontis rugas in vertice portas,
Excute. de rugis crimina multa cadent.
Penelope iuvenum vires temptabat in arcu:
Qui latus argueret, corneus arcus erat.
Labitur occulte, fallitque volubilis aetas,

Ut celer admissis labitur amnis aquis.
Aera nitent usu. vestis bona quaerit haberi.
Canescunt turpi tecta relicta situ.
Forma, nisi admittas, nullo exercente senescit.
Nec satis effectus unus et alter habent.
Certior e multis, nec iam invidiosa rapina est.
Plena venit canis de grege praeda lupis.
Ecce, quid iste tuus praeter nova carmina vates
Donat? Amatoris milia multa leges.
Ipse deus vatum palla spectabilis aurea
Tractat inauratae consona fila lyrae.
Qui dabit, ille tibi magno sit maior Homero.
Crede mihi, res est ingeniosa dare.
Nec tu, siquis erit capitis mercede redemptus,
Despice. gypsati crimen inane pedis.
Nec te decipiant veteres quinquatria cerae.
Tolle tuos tecum, pauper amator, avos!
Qui quia pulcher erit, poscet sine munere noctem,
Quod det, amatorem flagitet ante suum.
Parcius exigito pretium, dum retia tendis,
Ne fugiant. captos legibus ure tuis.
Nec nocuit simulatus amor. sine, credat amari:
At cave, ne gratis hic tibi constet amor.
Saepe nega noctes. capitis modo finge dolorem,
Et modo quae causas praebeat, Isis erit.
Mox recipe, ut nullum patiendi colligat usum,
Neve relentescat saepe repulsus amor.
Surda sit oranti tua ianua, laxa ferenti.
Audiat exclusi verba receptus amans.
Et, quasi laesa prior, nonnumquam irascere laeso:
Vanescet culpa culpa repensa tua.
Sed numquam dederis spatiosum tempus in iram.
Saepe simultates ira morata facit.
Quin etiam discant oculi lacrimare coacti.
Et faciant udas ille vel ille genas.
Nec, siquem falles, tu periurare timeto:
Commodat in lusus numina surda Venus.
Servus et ad partes sollers ancilla parentur,

Qui doceant, apte quid tibi possit emi:
Et sibi pauca rogent. Multos si pauca rogabunt,
Postmodo de stipula grandis acervus erit.
Et soror, et mater, nutrix quoque carpat amantem:
Fit cito per multas praeda petita manus.
Cum te deficient poscendi munera causae,
Natalem libo testificare tuum.
Ne securus amet nullo rivale, caveto:
Non bene, si tollas proelia, durat amor.
Ille viri videat toto vestigia lecto,
Factaque lascivis livida colla notis.
Munera praecipue videat, quae miserit alter.
Si dederit nemo, Sacra roganda via est.
Cum multa abstuleris, ut non tamen omnia donet,
Quod numquam reddas, commodet, ipsa roga.
Lingua iuvet, mentemque tegat. blandire, noceque:
Impia sub dulci melle venena latent.
Haec si praestiteris usu mihi cognita longo,
Nec tulerint voces ventus et aura meas,
Saepe mihi dices vivae bene, saepe rogabis,
Ut mea defunctae molliter ossa cubent.'
Vox erat in cursu, cum me mea prodidit umbra.
At nostrae vix se continuere manus,
Quin albam raramque comam lacrimosaque vino
Lumina rugosas distraherentque genas.
Di tibi dent nullosque lares inopemque senectam,
Et longas hiemes perpetuamque sitim!

---

9 Militat omnis amans, et habet sua castra Cupido:
Attice, crede mihi, militat omnis amans.
Quae bello est habilis, Veneri quoque convenit aetas
Turpe senex miles, turpe senilis amor.
Quos petiere duces annos in milite forti,
Hos petit in socio bella puella toro.
Pervigilant ambo. terra requiescit uterque:
Ille fores dominae servat, at ille ducis.
Militis officium longa est via. Mitte puellam,
Strenuus exemptō fine sequetur amans:

Ibit in adversos montes duplicataque nimbo
Flumina, congestas exteret ille nives:
Nec freta pressurus tumidos causabitur euros
Aptaque verrendis sidera quaeret aquis.
Quis nisi vel miles vel amans et frigora noctis
Et denso mixtas perferet imbre nives?
Mittitur infestos alter speculator in hostes
In rivale oculos alter, ut hoste, tenet.
Ille graves urbes, hic durae limen amicae
Obsidet. hic portas frangit, at ille fores.
Saepe soporatos invadere profuit hostes,
Caedere et armata vulgus inerme manu.
Sic fera Threïcii ceciderunt agmina Rhesi,
Et dominum capti deseruistis equi.
Nempe maritorum somnis utuntur amantes,
Et sua sopitis hostibus arma movent.
Custodum transire manus vigilumque catervas
Militis et miseri semper amantis opus.
Mars dubius, nec certa Venus. victique resurgunt,
Quosque neges umquam posse iacere, cadunt.
Ergo desidiam quicumque vocabat amorem,
Desinat. ingenii est experientis amor.
Ardet in abducta Briseïde magnus Achilles:
Dum licet, Argolicas frangite, Troes, opes.
Hector ab Andromaches conplexibus ibat ad arma,
Et galeam capiti quae daret, uxor erat.
Summa ducum, Atrides, visa Priameide fertur
Maenadis effusis obstipuisse comis.
Mars quoque deprensus fabrilia vincula sensit:
Notior in caelo fabula nulla fuit.
Ipse ego segnis eram discinctaque in otia natus:
Mollierant animos lectus et umbra meos.
Inpulit ignavum formosae cura puellae,
Iussit et in castris aere merere suis.
Inde vides agilem nocturnaque bella gerentem.
Qui nolet fieri desidiosus, amet.

Qualis ab Eurota Phrygiis avecta carinis
Coniugibus belli causa duobus erat,
Qualis erat Lede, quam plumis abditus albis
Callidus in falsa lusit adulter ave,
Qualis Amymone siccis erravit in agris,
Cum premeret summi verticis urna comas,
Talis eras. Aquilamque in te taurumque timebam,
Et quicquid magno de Iove fecit amor.
Nunc timor omnis abest, animique resanuit error,
Nec facies oculos iam capit ista meos.
Cur sim mutatus, quaeris? Quia munera poscis.
Haec te non patitur causa placere mihi.
Donec eras simplex, animum cum corpore amavi.
Nunc mentis vitio laesa figura tua est.
Et puer est et nudus Amor. sine sordibus annos
Et nullas vestes, ut sit apertus, habet.
Quid puerum Veneris pretio prostare iubetis?
Quo pretium condat, non habet ille sinum.
Nec Venus apta feris, Veneris nec filius, armis:
Non decet inbelles aera merere deos.
Stat meretrix certo cuivis mercabilis aere,
Et miseras iusso corpore quaerit opes.
Devovet imperium tamen haec lenonis avari,
Et quod vos facitis sponte, coacta facit.
Sumite in exemplum pecudes ratione carentes.
Turpe erit, ingenium mitius esse feris.
Non equa munus equum, non taurum vacca poposcit
Non aries placitam munere captat ovem.
Sola viro mulier spoliis exultat ademptis:
Sola locat noctes, sola locanda venit:
Et vendit quod utrumque iuvat, quod uterque petebat
Et pretium quanti gaudeat ipsa, facit.
Quae venus ex aequo ventura est grata duobus,
Altera cur illam vendit et alter emit?
Cur mihi sit damno, tibi sit lucrosa voluptas,
Quam socio motu femina virque ferunt?
Non bene conducti vendunt periuria testes.

Non bene selecti iudicis arca patet.
Turpe, reos empta miseros defendere lingua.
Quod faciat magnas, turpe tribunal, opes.
Turpe, tori reditu census augere paternos,
Et faciem lucro prostituisse suam.
Gratia pro rebus merito debetur inemptis.
Pro male conducto gratia nulla toro.
Omnia conductor solvit. mercede soluta
Non manet officio debitor ille tuo.
Parcite, formosae, pretium pro nocte pacisci.
Non habet eventus sordida praeda bonos.
Non fuit armillas tanti pepigisse Sabinas,
Ut premerent sacrae virginis arma caput.
E quibus exierat, traiecit viscera ferro
Filius. et poenae causa monile fuit.
Nec tamen indignum est a divite praemia posci:
Munera poscenti quod dare possit, habet.
Carpite de plenis pendentes vitibus uvas,
Praebeat Alcinoi poma benignus ager.
Officium pauper numerat, studiumque fidemque:
Quod quis habet, dominae conferat omne suae.
Est quoque carminibus meritas celebrare puellas
Dos mea. quam volui, nota fit arte mea.
Scindentur vestes, gemmae frangentur et aurum:
Carmina quam tribuent, fama perennis erit.
Nèc dare, sed pretium posci dedignor et odi.
Quod nego poscenti, desine velle, dabo.

11

Colligere incertos et in ordine ponere crines
Docta, neque ancillas inter habenda Nape,
Inque ministeriis furtivae cognita noctis
Utilis et dandis ingeniosa notis,
Saepe venire ad me dubitantem hortata Corinnam,
Saepe laboranti fida reperta mihi,
Accipe, et ad dominam peraratas mane tabellas
Perfer, et obstantes sedula pelle moras.
Nec silicum venae, nec durum in pectore ferrum,
Nec tibi simplicitas ordine maior adest.

Credibile est et te sensisse Cupidinis arcus.
In me militiae signa tuere tuae.
Si quaeret, quid agam, spe noctis vivere dices.
Cetera fert blanda cera notata manu.
Dum loquor, hora fugit. vacuae bene redde tabellas,
Verum continuo fac tamen illa legat.
Aspicias oculos mando frontemque legentis.
E tacito vultu scire futura licet.
Nec mora, perlectis rescribat multa, iubeto:
Odi, cum late splendida cera vacat.
Comprimat ordinibus versus, oculosque moretur
Margine in extremo littera rasa meos...
Quid digitos opus est graphio lassare tenendo?
Hoc habeat scriptum tota tabella, ‘veni!’
Non ego victrices lauro redimire tabellas,
Nec Veneris media ponere in aede morer.
Subscribam ‘Veneri fidas sibi Naso ministras
Dedicat.’ At nuper vile fuistis acer.

12

Flete meos casus! tristes rediere tabellae.
Infelix hodie littera posse negat.
Omina sunt aliquid. modo cum discedere vellet,
Ad limen digitos restitit icta Nape.
Missa foras iterum limen transire memento
Cautius, atque alte sobria ferre pedem.
Ite hinc, difficiles, funebria ligna, tabellae,
Tuque negaturis cera referta notis,
Quam, puto, de longae collectam flore cicutae
Melle sub infami Corsica misit apis.
At tamquam, minio penitus medicata, rubebas.
Ille color vere sanguinulentus erat.
Proiectae triviis iaceatis, inutile lignum,
Vosque rotae frangat praetereuntis onus.
Illum etiam, qui vos ex arbore vertit in usum,
Convincam puras non habuisse manus.
Praebuit illa arbor misero suspendia collo
Carnifici diras praebuit illa cruces:
Illa dedit turpes raucis bubonibus umbras:

Volturis in ramis et strigis ova tulit.
His ego commisi nostros insanus amores,
Molliaque ad dominam verba ferenda dedi?
Aptius hae capiant vadimonia garrula cerae,
Quas aliquis duro cognitor ore legat.
Inter ephemeridas melius tabulasque iacerent,
In quibus absumptas fleret avarus opes.
Ergo ego vos rebus duplices pro nomine sensi.
Auspicii numerus non erat ipse boni.
Quid precer iratus, nisi vos cariosa senectus
Rodat, et inmundo cera sit alba situ!

13

Iam super oceanum venit a seniore marito
Flava pruinoso quae vehit axe diem.
Quo properas, Aurora? mane! sic Memnonis umbris
Annua sollemni caede parentet avis.
Nunc iuvat in teneris dominae iacuisse lacertis.
Si quando, lateri nunc bene iuncta meo est.
Nunc etiam somni pingues, et frigidus aër,
Et liquidum tenui gutture cantat avis.
Quo properas, ingrata viris, ingrata puellis?
Roscida purpurea supprime lora manu!
Prima bidente vides oneratos arva colentes,
Prima vocas tardos sub iuga panda boves.
Tu pueros somno fraudas, tradisque magistris,
Ut subeant tenerae verbera saeva manus.
Atque eadem sponsu vinctos ante atria mittis,
Unius ut verbi grandia damna ferant.
Nec tu consulto, nec tu iucunda diserto:
Cogitur ad lites surgere uterque novas.
Tu, cum feminei possint cessare labores,
Lanificam revocas ad sua pensa manum.
Omnia perpeterer. sed surgere mane puellas,
Quis, nisi cui non est ulla puella, ferat?
Optavi quotiens, ne nox tibi cedere vellet,
Ne fugerent vultus sidera mota tuos!
Optavi quotiens. aut ventus frangeret axem,
Aut caderet spissa nube retentus equus!

Invida, quo properas? Quod erat tibi filius ater,
Materni fuerat pectoris ille color.
Tithono vellem de te narrare liceret:
Femina non caelo turpior ulla foret.
Illum dum refugis longe, quia grandior aevo,
Surgis ad invisas a sene mane rotas.
At si, quem malis, Cephalum complexa teneres,
Clamares 'lente currite, noctis equi.'
Cur ego plectar amans, si vir tibi marcet ab annis?
Num me nupsisti conciliante seni?
Aspice, quot somnos iuveni donarit amato
Luna. neque illius forma secunda tuae.
Ipse deum genitor, ne te tam saepe videret,
Commisit noctes in sua vota duas.
Iurgia finieram. Scires audisse. rubebat.
Nec tamen adsueto tardius orta dies.

14

Dicebam 'medicare tuos desiste capillos!'
Tingere quam possis, iam tibi nulla coma est.
At si passa fores, quid erat spatiosius illis?
Contigerant imum, qua patet usque, latus.
Quid, quod erant tenues, et quos ornare timeres,
Vela colorati qualia Seres habent,
Vel pede quod gracili deducit aranea filum,
Cum leve deserta sub trabe nectit opus.
Nec tamen ater erat, nec erat tamen aureus ille,
Sed, quamvis neuter, mixtus uterque color:
Qualem clivosae madidis in vallibus Idae
Ardua derepto cortice cedrus habet.
Adde quod et dociles et centum flexibus apti,
Et tibi nullius causa doloris erant.
Non acus abrupit, non vallum pectinis illos.
Ornatrix tuto corpore semper erat.
Ante meos saepe est oculos ornata, nec umquam
Bracchia derepta saucia fecit acu.
Saepe etiam, nondum digestis mane capillis,
Purpureo iacuit semisupina toro.
Tum quoque erat neclecta decens, ut Threcia Bacche

Cum temere in viridi gramine lassa iacet.
Cum graciles essent tamen et lanuginis instar,
Heu, mala vexatae quanta tulere comae!
Quam se praebuerunt ferro patienter et igni,
Ut fieret torto nexilis orbe sinus!
Clamabam 'scelus est istos, scelus urere crines.
Sponte decent. capiti, ferrea, parce tuo.
Vim procul hinc remove. non est, qui debeat uri:
Erudit admotas ipse capillus acus.'
Formosae periere comae, quas vellet Apollo,
Quas vellet capiti Bacchus inesse suo.
Illis contulerim, quas quondam nuda Dione
Pingitur umenti sustinuisse manu.
Quid male dispositos quereris periisse capillos?
Quid speculum maesta ponis, inepta, manu?
Non bene consuetis a te spectaris ocellis:
Ut placeas, debes immemor esse tui.
Non te cantatae laeserunt pelicis herbae,
Non anus Haemonia perfida lavit aqua.
Nec tibi vis morbi nocuit,... procul omen abesto...
Nec minuit densas invida lingua comas.
Facta manu culpaque tua dispendia sentis.
Ipsa dabas capiti mixta venena tuo.
Nunc tibi captivos mittet Germania crines.
Tuta triumphatae munere gentis eris.
O quam saepe comas aliquo mirante rubebis,
Et dices 'empta nunc ego merce probor.
Nescio quam pro me laudat nunc iste Sygambram:
Fama tamen memini cum fuit ista mea.'
Me miserum! lacrimas male continet, oraque dextra
Protegit, ingenuas picta rubore genas.
Sustinet antiquos gremio spectatque capillos,
Ei mihi, non illo munera digna loco.
Collige cum vultu mentem! reparabile damnum est.
Postmodo nativa conspiciere coma.

15

Quid mihi, Livor edax, ignavos obicis annos,
Ingeniique vocas carmen inertis opus?

Non me more patrum, dum strenua sustinet aetas
Praemia militiae pulverulenta sequi,
Nec me verbosas leges ediscere, nec me
Ingrato vocem prostituisse foro.
Mortale est, quod quaeris, opus. mihi fama perennis
Quaeritur, in toto semper ut orbe canar.
Vivet Maeonides, Tenedos dum stabit et Ide,
Dum rapidas Simois in mare volvet aquas.
Vivet et Ascraeus, dum mustis uva tumebit,
Dum cadet incurva falce resecta ceres.
Battiades semper toto cantabitur orbe:
Quamvis ingenio non valet, arte valet.
Nulla Sophocleo veniet iactura cothurno.
Cum sole et luna semper Aratus erit.
Dum fallax servus, durus pater, improba lena
Vivent et meretrix blanda, Menandros erit.
Ennius arte carens animosique Actius oris
Casurum nullo tempore nomen habent.
Varronem primamque ratem quae nesciet aetas,
Aureaque Aesonio terga petita duci?
Carmina sublimis tunc sunt peritura Lucreti,
Exitio terras cum dabit una dies.
Tityrus et fruges Aeneïaque arma legentur,
Roma triumphati dum caput orbis erit.
Donec erunt ignes arcusque Cupidinis arma,
Discentur numeri, culte Tibulle, tui.
Gallus et hesperiis et Gallus notus eois,
Et sua cum Gallo nota Lycoris erit.
Ergo cum silices, cum dens patientis aratri
Depereant aevo, carmina morte carent.
Cedant carminibus reges regumque triumphi,
Cedat et auriferi ripa benigna Tagi.
Vilia miretur vulgus. mihi flavus Apollo
Pocula Castalia plena ministret aqua,
Sustineamque coma metuentem frigora myrtum:
Atque ita sollicito multus amante legar.
Pascitur in vivis Livor. post fata quiescit,
Cum suus ex merito quemque tuetur honos.

Ergo etiam cum me supremus adederit ignis,
Vivam, parsque mei multa superstes erit.

LIBER SECUNDUS.

1 Hoc quoque composui Pelignis natus aquosis,
Ille ego nequitiae Naso poeta meae. [severa,
Hoc quoque iussit Amor. procul hinc, procul este,
Non estis teneris apta, theatra, modis.
Me legat in sponsi facie non frigida virgo
Et rudis ignoto tactus amore puer.
Atque aliquis iuvenum quo nunc ego, saucius arcu
Agnoscat flammae conscia signa suae,
Miratusque diu 'quo' dicat 'ab indice doctus
Conposuit casus iste poeta meos?'
Ausus eram, memini, caelestia dicere bella
Centimanumque Gyan, et satis oris erat:
Cum male se Tellus ulta est, ingestaque Olympo
Ardua devexum Pelion Ossa tulit.
In manibus nimbos et cum Iove fulmen habebam,
Quod bene pro caelo mitteret ille suo.
Clausit amica fores. ego cum Iove fulmen omisi.
Excidit ingenio Iuppiter ipse meo.
Iuppiter, ignoscas. nil me tua verba iuvabant.
Clausa tuo maius ianua fulmen habet.
Blanditias elegosque levis, mea tela, resumpsi.
Mollierunt duras lenia verba fores.
Carmina sanguineae deducunt cornua lunae,
Et revocant niveos Solis euntis equos.
Carmine dissiliunt abruptis faucibus angues,
Inque suos fontes versa recurrit aqua.
Carminibus cessere fores, insertaque posti,
Quamvis robur erat, carmine victa sera est.
Quid mihi profuerit velox cantatus Achilles?
Quid pro me Atrides alter et alter agent,
Quique tot errando, quot bello, perdidit annos,
Raptus et Haemoniis flebilis Hector equis?
At facie tenerae laudata saepe puellae

Ad vatem, pretium carminis, ipsa venit:
Magna datur merces. Heroum clara valete
Nomina. non apta est gratia vestra mihi.
Ad mea formosos vultus adhibete puellae
Carmina, purpureus quae mihi dictat Amor.

---

2 Quem penes est dominam servandi cura, Bagoë,
Dum perago tecum pauca, sed apta, vaca.
Hesterna vidi spatiantem luce puellam
Illa, quae Danai porticus agmen habet.
Protinus, ut placuit, misi, scriptoque rogavi.
Rescripsit trepida 'non licet' illa manu.
Et, cur non liceat, quaerenti reddita causa est,
Quod nimium dominae cura molesta tua est.
Si sapis, o custos, odium.. mihi crede... mereri
Desine. quem metuit quisque, perisse cupit.
Vir quoque non sapiens. quid enim servare laboret,
Unde nihil, quamvis non tueare, perit?
Sed gerat ille suo morem furiosus amori,
Et castum multis quod placet, esse putet.
Huic furtiva tuo libertas munere detur:
Quam dederis illi, reddat ut illa tibi.
Conscius esse velis, domina est obnoxia servo.
Conscius esse times? dissimulare licet.
Scripta leget secum... matrem misisse putato.
Venerit ignotus... postmodo notus eat.
Ibit ad adfectam, quae non languebit, amicam...
Visat! iudiciis aegra sit illa tuis.
Si faciet tarde.. ne te mora longa fatiget,
Inposita gremio stertere fronte potes.
Nec tu, linigeram fieri quid possit ad Isim,
Quaesieris. nec tu curva theatra time.
Conscius assiduos commissi tollet honores.
Quis minor est autem, quam tacuisse, labor?
Ille placet, versatque domum, neque verbera sentit
Ille potens. alii sordida turba iacent.
Huic, verae ut lateant causae, finguntur inanes:
Atque ambo domini quod probat una, probant.

Cum bene vir traxit vultum, rugasque coegit,
Quod voluit fieri blanda puella, facit.
Sed tamen interdum tecum quoque iurgia necta
Et simulet lacrimas, carnificemque vocet.
Tu contra obicies, quae tuto diluat illa.
In verum falso crimine deme fidem.
Sic tibi semper honos, sic alta peculia crescent.
Haec fac, in exiguo tempore liber eris.
Aspicis indicibus nexas per colla catenas?
Squalidus orba fide pectora carcer habet.
Quaerit aquas in aquis et poma fugacia captat
Tantalus. hoc illi garrula lingua dedit.
Dum nimium servat custos Iunonius Ion,
Ante suos annos occidit. illa deast.
Vidi ego compedibus liventia crura gerentem,
Unde vir incestum scire coactus erat.
Poena minor merito. nocuit mala lingua duobus
Vir doluit. famae damna puella tulit.
Crede mihi, nulli sunt crimina grata marito,
Nec quemquam, quamvis audiat, illa iuvant.
Seu tepet, indicium securas perdis ad aures:
Sive amat, officio fit miser ille tuo.
Culpa nec ex facili quamvis manifesta probatur.
Iudicis illa sui tuta favore venit.
Viderit ipse licet, credet tamen ille neganti,
Damnabitque oculos et sibi verba dabit.
Adspiciat dominae lacrimas, plorabit et ipse,
Et dicet 'poenas garrulus iste dabit!'
Quid dispar certamen inis? tibi verbera victo
Adsunt. in gremio iudicis illa sedet.
Non scelus adgredimur, non ad miscenda coimus
Toxica, non stricto fulminat ense manus.
Quaerimus, ut tuto per te possimus amare.
Quid precibus nostris mollius esse potest?

---

3 Ei mihi, quod dominam nec vir nec femina servas,
Mutua nec Veneris gaudia nosse potes!
Qui primus pueris genitalia membra recidit,

Vulnera quae fecit, debuit ipse pati.
Mollis in obsequium facilisque rogantibus esses,
Si tuus in quavis praetepuisset amor.
Non tu natus equo, non fortibus utilis armis,
Bellica non dextrae convenit hasta tuae.
Ista mares tractent. tu spes depone viriles:
Sunt tibi cum domina signa ferenda tua.
Hanc imple meritis. huius tibi gratia prosit.
Si careas illa, quis tuus usus erit?
Est etiam facies, sunt apti lusibus anni:
Indigna est pigro forma perire situ.
Fallere te potuit, quamvis habeare molestus:
Non caret effectu, quod voluere duo.
Aptius ut fuerit precibus temptasse, rogamus,
Dum bene ponendi munera tempus habes.

---

4 Non ego mendosos ausim defendere mores,
Falsaque pro vitiis arma movere meis.
Confiteor. siquid prodest delicta fateri,
In mea nunc demens crimina, fassus, eo.
Odi, nec possum cupiens non esse, quod odi.
Heu quam, quae studeas ponere, ferre grave est!
Nam desunt vires ad me mihi iusque regendum.
Auferor ut rapida concita puppis aqua.
Non est certa meos quae forma invitet amores.
Centum sunt causae, cur ego semper amem.
Sive aliqua est oculos in se deiecta modestos,
Uror, et insidiae sunt pudor ille meae.
Sive procax aliqua est, capior, quia rustica non est,
Spemque dat in molli mobilis esse toro.
Aspera si visa est rigidasque imitata Sabinas,
Velle, sed ex alto dissimulare puto.
Sive es docta, places raras dotata per artes:
Sive rudis, placita es simplicitate tua.
Est, quae Callimachi prae nostris rustica dicat
Carmina. cui placeo, protinus ipsa placet.
Est etiam, quae me vatem et mea carmina culpet:
Culpantis cupiam sustinuisse femur.

Molliter incedit. motu capit. Altera dura est:
At poterit tacto mollior esse viro.
Haec quia dulce canit, flectitque facillima vocem,
Oscula cantanti rapta dedisse velim.
Haec querulas habili percurrit pollice chordas:
Tam doctas quis non possit amare manus?
Illa placet gestu, numerosaque brachia ducit,
Et tenerum molli torquet ab arte latus:
Ut taceam de me, qui causa tangor ab omni,
Illic Hippolytum pone, Priapus erit.
Tu, quia tam longa es, veteres heroidas aequas,
Et potes in toto multa iacere toro.
Haec habilis brevitate sua est. Corrumpor utraque
Conveniunt voto longa brevisque meo.
Non est culta... subit, quid cultae accedere possit.
Ornata est... dotes exhibet ipsa suas.
Candida me capiet, capiet me flava puella,
Est etiam in fusco grata colore venus.
Seu pendent nivea pulli cervice capilli,
Leda fuit nigra conspicienda coma:
Seu flavent, placuit croceis Aurora capillis.
Omnibus historiis se meus aptat amor.
Me nova sollicitat, me tangit serior aetas.
Haec melior specie corporis, illa sapit.
Denique quas tota quisquam probet Urbe puellas,
Noster in has omnis ambitiosus amor.

5

Nullus amor tanti est,... abeas, pharetrate Cupido...
Ut mihi sint totiens maxima vota mori.
Vota mori mea sunt, cum te peccasse recordor,
Ei mihi perpetuum nata puella malum!
Non mihi deceptae nudant tua facta tabellae:
Nec data furtive munera crimen habent.
O utinam arguerem sic, ut non vincere possem!
Me miserum, quare tam bona causa mea est?
Felix, qui quod amat, defendere fortiter audet,
Cui sua 'non feci' dicere amica potest.
Ferreus est nimiumque suo favet ille dolori,

Cui petitur victa palma cruenta rea.
Ipse miser vidi, cum me dormire putares,
Sobrius apposito crimina vestra mero.
Multa supercilio vidi vibrante loquentes:
Nutibus in vestris pars bona vocis erat.
Non oculi tacuere tui, conscriptaque vino
Mensa, nec in digitis littera nulla fuit.
Sermonem agnovi quod non videatur, agentem
Verbaque pro certis iussa valere notis.
Iamque frequens ierat mensa conviva relicta:
Compositi iuvenes unus et alter erant.
Inproba tum vero iungentes oscula vidi:
Illa mihi lingua nexa fuisse liquet:
Qualia non fratri tulerit germana severo,
Sed tulerit cupido mollis amica viro:
Qualia credibile est non Phoebum ferre Dianae,
Sed Venerem Marti saepe tulisse suo.
'Quid facis?' exclamo 'quo nunc mea gaudia differs?
Iniciam dominas in mea iura manus.
Haec tibi sunt mecum, mihi sunt communia tecum.
In bona cur quisquam tertius ista venit?'
Hoc ego, quaeque dolor linguae dictavit. at illi
Conscia purpureus venit in ora pudor,
Quale coloratum Tithoni coniuge caelum
Subrubet, aut sponso visa puella novo:
Quale rosae fulgent inter sua lilia mixtae,
Aut ubi cantatis Luna laborat equis,
Aut quod, ne longis flavescere possit ab annis,
Maeonis Assyrium femina tinxit ebur.
His erat, aut alicui color ille simillimus horum,
Et numquam casu pulchrior illa fuit.
Spectabat terram. terram spectare decebat.
Maesta erat in vultu. maesta decenter erat.
Sicut erant,... et erant culti... laniare capillos
Et fuit in teneras impetus ire genas.
Ut faciem vidi, fortes cecidere lacerti:
Defensa est armis nostra puella suis.
Qui modo saevus eram, supplex ultroque rogavi,

Oscula ne nobis deteriora daret.
Risit, et ex animo dedit optima. qualia possent
Excutere irato tela trisulca Iovi.
Torqueor infelix, ne tam bona senserit alter,
Et volo non ex hac illa fuisse nota.
Haec quoque, quam docui, multo meliora fuerunt:
Et quiddam visa est addidicisse novi.
Quod nimium placuere, malum est. quod tota labellis
Lingua tua est nostris, nostra recepta tuis.
Nec tamen hoc unum doleo. non oscula tantum
Iuncta queror. quamvis haec quoque iuncta queror.
Illa nisi in lecto nusquam potuere doceri.
Nescio quis pretium grande magister habet.

6

Psittacus, eois imitatrix ales ab Indis,
Occidit. exequias ite frequenter, aves.
Ite, piae volucres, et plangite pectora pinnis,
Et rigido teneras ungue notate genas.
Horrida pro maestis lanietur pluma capillis,
Pro longa resonent carmina vestra tuba.
Quod scelus Ismarii quereris, Philomela, tyranni,
Expleta est annis ista querella suis.
Alitis in rarae miserum devertere funus.
Magna, sed antiqui causa doloris Itys.
Omnes, quae liquido libratis in aëre cursus,
Tu tamen ante alios, turtur amice, dole.
Plena fuit vobis omni concordia vita,
Et stetit ad finem longa tenaxque fides.
Quod fuit Argolico iuvenis Phoceus Orestae,
Hoc tibi, dum licuit, psittace, turtur erat.
Quid tamen ista fides, quid rari forma coloris,
Quid vox mutandis ingeniosa sonis,
Quid iuvat, ut datus es, nostrae placuisse puellae?
Infelix avium gloria, nempe iaces.
Tu poteras fragiles pinnis hebetare zmaragdos,
Tincta gerens rubro Punica rostra croco.
Non fuit in terris vocum simulantior ales:
Reddebas blaeso tam bene verba sono.

Raptus es invidia. non tu fera bella movebas.
Garrulus et placidae pacis amator eras.
Ecce, coturnices inter sua proelia vivunt,
Forsitan et fiant inde frequenter anus.
Plenus eras minimo. nec prae sermonis amore
In multos poteras ora vacare cibos.
Nux erat esca tibi causaeque papavera somni,
Pellebatque sitim simplicis umor aquae.
Vivit edax vultur, ducensque per aëra gyros
Miluus, et pluviae graculus auctor aquae:
Vivit et armiferae cornix invisa Minervae,
Illa quidem saeclis vix moritura novem.
Occidit ille loquax, humanae vocis imago,
Psittacus, extremo munus ab orbe datum.
Optima prima fere manibus rapiuntur avaris.
Implentur numeris deteriora suis.
Tristia Phylacidae Thersites funera vidit:
Iamque cinis, vivis fratribus, Hector erat.
Quid referam timidae pro te pia vota puellae,
Vota procelloso per mare rapta noto?
Septima lux aderat, non exhibitura sequentem,
Et stabat vacuo iam tibi Parca colo.
Nec tamen ignavo stupuerunt verba palato:
Clamavit moriens lingua ‘Corinna, vale!’
Colle sub Elysio nigra nemus ilice frondet,
Udaque perpetuo gramine terra viret.
Siqua fides dubiis, volucrum locus ille piarum
Dicitur, obscenae quo prohibentur aves.
Illic innocui late pascuntur olores,
Et vivax phoenix, unica semper avis.
Explicat ipsa suas ales Iunonia pinnas,
Oscula dat cupido blanda columba mari.
Psittacus has inter nemorali sede receptus
Convertit volucres in sua verba pias.
Ossa tegit tumulus, tumulus pro corpore magnus,
Quo lapis exiguus par sibi carmen habet
‘Colligor ex ipso dominae placuisse sepulchro.
Ora fuere mihi plus ave docta loqui.’

7 Ergo sufficiam reus in nova crimina semper?
Ut vincam, totiens dimicuisse piget.
Sive ego marmorei respexi summa theatri,
Eligis e multis, unde dolere velis:
Candida seu tacito vidit me femina vultu,
In vultu tacitas arguis esse notas.
Siquam laudavi, misero petis ungue capillos:
Si culpo, crimen dissimulare putas.
Sive bonus color est, in te quoque frigidus esse...
Seu malus, alterius dicor amore mori.
Atque ego peccati vellem mihi conscius essem.
Aequo animo poenam qui meruere, ferunt.
Nunc temere insimulas, credendoque omnia frustra
Ipsa vetas iram pondus habere tuam.
Aspice, ut auritus miserandae sortis asellus
Adsiduo domitus verbere lentus eat.
Ecce novum crimen, sollers ornare Cypassis
Obicitur dominae contemerasse torum.
Di melius, quam me, si sit peccasse libido,
Sordida contemptae sortis amica iuvet!
Quis Veneris famulae conubia liber inire
Tergaque conplecti verbere secta velit?
Adde quod ornandis illa est operata capillis,
Et tibi per doctas grata ministra manus.
Scilicet ancillam, quae tam tibi fida, rogarem?
Quid, nisi ut indicio iuncta repulsa foret?
Per Venerem iuro puerique volatilis arcus!
Me non admissi criminis esse reum.

---

8 Ponendis in mille modos perfecta capillis,
Comere sed solas digna, Cypassi, deas,
Et mihi iucundo non rustica cognita furto,
Apta quidem dominae, sed magis apta mihi,
Quis fuit inter nos sociati corporis index?
Sensit concubitus unde Corinna tuos?
Num tamen erubui, num, verbo lapsus in ullo,
Furtivae veneris conscia signa dedi?

Quid, quod in ancilla siquis delinquere possit,
Illum ego contendi mente carere bona?
Thessalus ancillae facie Briseïdos arsit:
Serva Mycenaeo Phoebas amata duci.
Nec sum ego Tantalide maior, nec maior Achille.
Quod decuit reges, cur mihi turpe putem?
Ut tamen iratos in te defixit ocellos,
Vidi te totis erubuisse genis.
At quanto, si forte refers, praesentior ipse
Per Veneris feci numina magna fidem!
Tu, dea, tu iubeas animi periuria puri
Carpathium tepidos per mare ferre notos.
Pro quibus officiis pretium mihi dulce repende
Concubitus hodie, fusca Cypassi, tuos.
Quid renuis, fingisque novos, ingrata, timores?
Unum est e dominis emeruisse satis.
Quod si stulta negas, index anteacta fatebor,
Et veniam culpae proditor ipse meae,
Quoque loco tecum fuerim, quotiensque, Cypassi,
Narrabo dominae, quotque quibusque modis.

---

9 0 numquam pro me satis indignate Cupido,
O in corde meo desidiose puer,
Quid me, qui miles numquam tua signa reliqui,
Laedis, et in castris vulneror ipse meis?
Cur tua fax urit, figit tuus arcus amicos?
Gloria pugnantes vincere maior erat.
Quid, non Haemonius quem cuspide perculit, heros
Confossum medica postmodo iuvit ope?
Venator sequitur fugientia, capta relinquit,
Semper et inventis ulteriora petit.
Nos tua sentimus, populus tibi deditus, arma:
Pigra reluctanti cessat in hoste manus.
Quid iuvat in nudis hamata retundere tela
Ossibus? ossa mihi nuda relinquit amor.
Tot sine amore viri, tot sunt sine amore puellae:
Hinc tibi cum magna laude triumphus eat.
Roma, nisi inmensum vires movisset in orbem,

Stramineis esset nunc quoque tecta casis.
Fessus in acceptos miles deducitur agros,
Mittitur in saltus carcere liber equus.
Longaque subductam celant navalia pinum:
Tutaque deposito poscitur ense rudis.
Me quoque, qui totiens merui sub amore puellae,
Defunctum placide vivere tempus erat.
'Vive' deus 'posito' siquis mihi dicat 'amore',
Deprecer. usque adeo dulce puella malum est.
Cum bene pertaesum est, animoque relanguit ardor,
Nescio quo miserae turbine mentis agor.
Ut rapit in praeceps dominum spumantia frustra
Frena retentantem durior oris equus:
Ut subitus, prope iam prensa tellure, carinam
Tangentem portus ventus in alta rapit:
Sic me saepe refert incerta cupidinis aura,
Notaque purpureus tela resumit Amor.
Fige, puer. positis nudus tibi praebeor armis:
Hic tibi sunt vires. hic tua dextra facit.
Huc, tamquam iussae, veniunt iam sponte sagittae:
Vix illis prae me nota pharetra sua est.
Infelix, tota quicumque quiescere nocte
Sustinet, et somnos praemia magna vocat.
Stulte, quid est somnus, gelidae nisi mortis imago?
Longa quiescendi tempora fata dabunt.
Me modo decipiant voces fallacis amicae,
Sperando certe gaudia magna feram:
Et modo blanditias dicat, modo iurgia nectat,
Saepe fruar domina, saepe repulsus eam.
Quod dubius Mars est, per te, privigne Cupido, est,
Et movet exemplo vitricus arma tuo.
Tu levis es multoque tuis ventosior alis,
Gaudiaque ambigua dasque negasque fide.
Si tamen exaudis pulchra cum matre rogantem,
Indeserta meo pectore regna gere.
Accedant regno, nimium vaga turba, puellae.
Ambobus populis sic venerandus eris.

10 Tu mihi, tu certe ... memini .. Graecine, negabas
Uno posse aliquem tempore amare duas.
Per te ego decipior. per te deprensus inermis,
Ecce, duas uno tempore turpis amo.
Utraque formonsa est. operosae cultibus ambae:
Artibus in dubio est, haec sit, an illa prior.
Pulchrior hac illa est. haec est quoque pulchrior illa
Et magis haec nobis, et magis illa placet.
Errant, ut ventis discordibus acta phaselos,
Dividuumque tenent alter et alter amor.
Quid geminas, Erycina, meos sine fine dolores?
Non erat in curas una puella satis?
Quid folia arboribus, quid pleno sidera caelo,
In freta collectas alta quid addis aquas?
Sed tamen hoc melius, quam si sine amore iacerem.
Hostibus eveniat vita severa meis.
Hostibus eveniat viduo dormire cubili,
Et medio laxe ponere membra toro.
At mihi saevus amor somnos abrumpat inertes,
Simque mei lecti non ego solus onus.
Me mea disperdat nullo prohibente puella,
Si satis una potest. si minus una, duae.
Sufficiam. graciles, non sunt sine viribus artus.
Pondere, non nervis corpora nostra carent.
Et lateri dabit in vires alimenta voluptas.
Decepta est opera nulla puella mea.
Saepe ego, lascivae consumpto tempore noctis,
Utilis et forti corpore mane fui.
Felix, quem Veneris certamina mutua perdunt.
Di faciant, leti causa sit ista mei!
Induat adversis contraria pectora telis
Miles, et aeternum sanguine nomen emat.
Quaerat avarus opes, et quae lassarit arando
Aequora, periuro naufragus ore bibat.
At mihi contingat veneris languescere motu,
Cum moriar, medium solvar et inter opus.
Atque aliquis, nostro lacrimans in funere, dicat
'Conveniens vitae mors fuit ista tuae.'

11 Prima malas docuit, mirantibus aequoris undis,
Peliaco pinus vertice caesa vias,
Quae concurrentis inter temeraria cautes
Conspicuam fulvo vellere vexit ovem.
O utinam, nequis remo freta longa moveret,
Argo funestas pressa bibisset aquas!
Ecce, fugit notumque torum sociosque penates,
Fallacisque vias ire Corinna parat.
Quid tibi... me miserum!... zephyros eurosque timebo,
Et gelidum borean egelidumque notum?
Non illic urbes, non tu mirabere silvas.
Una est iniusti caerula forma maris.
Nec medius tenuis conchas pictosque lapillos
Pontus habet. bibuli litoris illa mora est.
Litora marmoreis pedibus signate, puellae:
Hactenus est tutum. cetera caeca via est.
Et vobis alii ventorum proelia narrent,
Quas Scylla infestet, quasve Charybdis aquas,
Et quibus emineant violenta Ceraunia saxis,
Quo lateant Syrtes magna minorque sinu.
Haec alii referant. at vos quod quisque loquetur,
Credite. credenti nulla procella nocet.
Sero respicitur tellus, ubi fune soluto
Currit in inmensum panda carina salum.
Navita sollicitus quia ventos horret iniquos,
Et prope tam letum, quam prope cernit aquam.
Quod si concussas Triton exasperet undas,
Quam tibi sit toto nullus in ore color!
Tum generosa voces fecundae sidera Ledae,
Et 'felix,' dicas 'quem sua terra tenet!'
Tutius est fovisse torum, legisse libellos,
Threïciam digitis increpuisse lyram.
At si vana ferunt volucres mea dicta procellae,
Aequa tamen puppi sit Galatea tuae.
Vestrum crimen erit talis iactura puellae,
Nereïdesque deae Nereïdumque pater.
Vade memor nostri, vento reditura secundo.

Impleat illa tuos fortior aura sinus.
Tum mare in haec magnus proclinet litora Nereus,
Huc venti spirent, huc agat aestus aquas.
Ipsa roges, zephyri veniant in lintea soli,
Ipsa tua moveas turgida vela manu.
Primus ego aspiciam notam de litore puppim,
Et dicam 'nostros advehit illa deos':
Excipiamque umeris, et multa sine ordine carpam
Oscula. pro reditu victima vota cadet.
Inque tori formam molles sternentur harenae,
Et tumulus mensae quilibet instar erit.
Illic adposito narrabis multa lyaeo:
Paene sit ut mediis obruta navis aquis,
Dumque ad me properas, neque iniquae tempora noctis
Nec te praecipites extimuisse notos.
Omnia pro veris credam, sint ficta licebit.
Cur ego non votis blandiar ipse meis?
Haec mihi quamprimum caelo nitidissimus alto
Lucifer admisso tempora portet equo.

12

Ite triumphales circum mea tempora laurus.
Vicimus. in nostro est ecce Corinna sinu,
Quam vir, quam custos, quam ianua firma, tot hostes,
Servabant, nequa posset ab arte capi.
Haec est praecipuo victoria digna triumpho,
In qua, quaecumque est, sanguine praeda caret.
Non humiles muri, non parvis oppida fossis
Cincta, sed est ductu capta puella meo.
Pergama cum caderent bello superata bilustri,
Ex tot in Atridis pars quota laudis erat?
At mea seposita est et ab omni milite dissors
Gloria, nec titulum muneris alter habet.
Me duce ad hanc voti finem, me milite veni:
Ipse eques, ipse pedes, signifer ipse fui.
Nec casum fortuna meis inmiscuit actis.
Huc ades, o cura parte Triumphe mea!
Nec belli est nova causa mei. Nisi rapta fuisset
Tyndaris, Europae pax Asiaeque foret.

Femina silvestris Lapithas populumque biformem
Turpiter adposito vertit in arma mero.
Femina Troianos iterum nova bella movere
Impulit in regno, iuste Latine, tuo.
Femina Romanis etiam nunc Urbe recenti
Inmisit soceros armaque saeva dedit.
Vidi ego pro nivea pugnantes coniuge tauros:
Spectatrix animos ipsa iuvenca dabat.
Me quoque, qui multos, sed me sine caede, Cupido
Iussit militiae signa movere suae.

---

13 Dum labefactat onus gravidi temeraria ventris,
In dubio vitae lassa Corinna iacet.
Illa quidem clam me tantum molita pericli
Ira digna mea. sed cadit ira metu.
Sed tamen aut ex me conceperat, aut ego credo.
Est mihi pro facto saepe, quod esse potest.
Isi, Paraetonium genialiaque arva Canopi
Quae colis et Memphin palmiferamque Pharon,
Quaque celer Nilus lato delapsus in alveo
Per septem portus in maris exit aquas,
Per tua sistra precor, per Anubidis ora verendi:
Sic tua sacra pius semper Osiris amet,
Pigraque labatur circa donaria serpens,
Et comes in pompa corniger Apis eat:
Huc adhibe vultus, et in una parce duobus.
Nam vitam dominae tu dabis, illa mihi.
Saepe tibi sedit certis operata diebus,
Qua tingit laurus Gallica turma tuas.
Tuque laborantes utero miserata puellas,
Quarum tarda latens corpora tendit onus,
Lenis ades, precibusque meis fave, Ilithyia
Digna est, quam iubeas muneris esse tui.
Ipse ego tura dabo fumosis candidus aris,
Ipse feram ante tuos munera vota pedes
Adiciam titulum ‘Servata Naso Corinna.’
Tu modo fac titulo muneribusque locum.

Si tamen in tanto fas est monuisse timore,
Hac tibi sit pugna dimicuisse satis

---

14 Quid iuvat inmunes belli cessare puellas,
Nec fera peltatas agmina velle sequi,
Si sine marte suis patiuntur vulnera telis,
Et caecas armant in sua fata manus?
Quae prima instituit teneros convellere fetus,
Militia fuerat digna perire sua.
Scilicet, ut careat rugarum crimine venter,
Sternetur pugnae tristis arena tuae?
Si mos antiquis placuisset matribus idem,
Gens hominum vitio deperitura fuit:
Quique iterum iaceret generis primordia nostri
In vacuo lapides orbe, parandus erat.
Quis Priami fregisset opes, si numen aquarum
Iusta recusasset pondera ferre Thetis?
Ilia si tumido geminos in ventre necasset,
Casurus dominae conditor Urbis erat.
Si Venus Aenean gravida temerasset in alvo,
Caesaribus tellus orba futura fuit.
Tu quoque, cum posses nasci formonsa, perisses,
Temptasset, quod tu, si tua mater opus.
Ipse ego, cum fuerim melius periturus amando,
Vidissem nullos matre necante dies.
Quid plenam fraudas vitem crescentibus uvis,
Pomaque crudeli vellis acerba manu?
Sponte fluant matura sua. sine crescere nata:
Est pretium parvae non leve vita morae.
Vestra quid effoditis subiectis viscera telis,
Et nondum natis dira venena datis?
Colchida respersam puerorum sanguine culpant,
Aque sua caesum matre queruntur Ityn.
Utraque saeva parens. sed tristibus utraque causis
Iactura socii sanguinis ulta virum.
Dicite, quis Tereus, quis vos inritet Iaso
Figere sollicita corpora vestra manu?
Hoc neque in Armeniis tigres fecere latebris:

Perdere nec fetus ausa leaena suos.
At tenerae faciunt, sed non impune, puellae:
Saepe, suos uteros quae necat, ipsa perit.
Ipsa perit, ferturque rogo resoluta capillos,
Et clamant 'merito' qui modo cumque vident.
Ista sed aetherias vanescant dicta per auras,
Et sint ominibus pondera nulla meis.
Di faciles, peccasse semel concedite tuto:
Et satis est, poenam culpa secunda ferat.

15

Anule, formonsae digitum vincture puellae.
In quo censendum nil nisi dantis amor,
Munus eas gratum. Te laeta mente receptum
Protinus articulis induat illa suis.
Tam bene convenias, quam mecum convenit illi,
Et digitum iusto commodus orbe teras.
Felix, a domina tractaberis, anule, nostra.
Invideo donis iam miser ipse meis.
O utinam fieri subito mea munera possem
Artibus Aeaeae Carpathiive senis!
Tunc ego, si subeat dominae tetigisse papillas
Et laevam tunicis inseruisse manum,
Elabar digito, quamvis angustus et haerens,
Inque sinum mira laxus ab arte cadam.
Idem ego, ut arcanas possim signare tabellas,
Neve tenax ceram siccaque gemma trahat,
Umida formonsae tangam prius ora puellae.
Tantum ne signem scripta dolenda mihi.
Si dabor, ut condar loculis, exire negabo,
Adstringens digitos orbe minore tuos.
Non ego dedecori tibi sim, mea vita, futurus,
Quodve tener digitus ferre recuset, onus.
Me gere, cum calidis perfunderis imbribus artus,
Damnaque sub gemma perfer euntis aquae.
Sed, puto, te nuda mea membra libidine surgent,
Et paragam partes anulus ille viri.
Inrita quid voveo? Parvum proficiscere munus.
Illa datam tecum sentiat esse fidem.

16 Pars me Sulmo tenet Peligni tertia ruris,
Parva, sed inriguis ora salubris aquis.
Sol licet admoto tellurem sidere findat,
Et micet Icarii stella proterva canis:
Arva pererrantur Peligna liquentibus undis.
Et viret in tenero fertilis herba solo.
Terra ferax Cereris, multoque feracior uvis:
Dat quoque baciferam Pallada rarus ager.
Perque resurgentes rivis labentibus herbas
Gramineus madidam caespes obumbrat humum.
At meus ignis abest. Verbo peccavimus uno.
Quae movet ardores, est procul. ardor adest.
Non ego, si medius Polluce et Castore ponar,
In caeli sine te parte fuisse velim.
Solliciti iaceant terraque premantur iniqua,
In longas orbem qui secuere vias.
Aut iuvenum comites iussissent ire puellas,
Si fuit in longas terra secanda vias.
Tum mihi, si premerem ventosas horridus Alpes,
Dummodo cum domina, molle fuisset iter.
Cum domina Libycas ausim perrumpere Syrtes,
Et dare non aequis vela ferenda notis.
Non quae virgineo portenta sub inguine latrant,
Nec timeam vestros, curva Malea, sinus:
Non qua submersis ratibus saturata Charybdis
Fundit et effusas ore receptat aquas.
Quod si Neptunum ventosa potentia vincit,
Et subventuros auferet unda deos,
Tu nostris niveos umeris inpone lacertos:
Corpore nos facili dulce feremus onus.
Saepe petens Heron iuvenis transnaverat undas:
Tum quoque transnasset. sed via caeca fuit.
At sine te, quamvis operosi vitibus agri
Me teneant, quamvis amnibus arva natent,
Et vocet in rivos currentem rusticus undam,
Frigidaque arboreas mulceat aura comas,
Non ego Pelignos videor celebrare salubres,

Non ego natalem, rura paterna, locum,
Sed Scythiam Cilicasque feros viridesque Britannos,
Quaeque Prometheo saxa cruore rubent.
Ulmus amat vitem, vitis non deserit ulmum:
Separor a domina cur ego saepe mea?
At mihi te comitem iuraras usque futuram
Per me perque oculos, sidera nostra, tuos.
Verba puellarum, foliis leviora caducis,
Inrita qua visum est, ventus et unda ferunt.
Siqua mei tamen est in te pia cura relicti,
Incipe pollicitis addere facta tuis,
Parvaque quamprimum rapientibus esseda mannis,
Ipsa per admissas concute lora iubas.
At vos, qua veniet, tumidi subsidite montes,
Et faciles curvis vallibus este viae.

17

Siquis erit, qui turpe putet servire puellae,
Illo convincar iudice turpis ego.
Sim licet infamis, dum me moderatius urat
Quae Paphon et fluctu pulsa Cythera tenet.
Atque utinam dominae miti quoque praeda fuissem.
Formonsae quoniam praeda futurus eram!
Dat facies animos. facie violenta Corinna est.
Me miserum, cur est tam bene nota sibi?
Scilicet a speculi sumuntur imagine fastus:
Nec nisi conpositam se prius illa videt.
Non tibi si facies nimium dat in omnia regni,..
O facies oculos nata tenere meos!..
Collatum idcirco tibi me contemnere debes:
Aptari magnis inferiora licet.
Traditur et nymphe mortalis amore Calypso
Capta reluctantem detinuisse virum.
Creditur aequoream Phthio Nereïda regi,
Egeriam iusto concubuisse Numae:
Volcano Venerem, quamvis incude relicta
Turpiter obliquo claudicet ille pede.
Carminis hoc ipsum genus impar. sed tamen apte
Iungitur herous cum breviore modo.

Tu quoque me, mea lux, in quaslibet accipe leges:
Te deceat medio iura dedisse toro.
Non tibi crimen ero, nec quo laetere remoto.
Non erit hic nobis infitiandus amor.
Sunt mihi pro magno felicia carmina censu,
Et multae per me nomen habere volunt.
Novi aliquam, quae se circumferat esse Corinnam.
Ut fiat, quid non illa dedisse velit?
Sed neque diversi ripa labuntur eadem
Frigidus Eurotas populiferque Padus,
Nec, nisi tu, nostris cantabitur ulla libellis:
Ingenio causas tu dabis una meo.

18

Carmen ad iratum dum tu perducis Achillen,
Primaque iuratis induis arma viris,
Nos, Macer, ignava Veneris cessamus in umbra,
Et tener ausuros grandia frangit Amor.
Saepe meae 'tandem' dixi 'discede' puellae:
In gremio sedit protinus illa meo.
Saepe 'pudet' dixi. lacrimis vix illa retentis
'Me miseram, iam te' dixit 'amare pudet?'
Implicuitque suos circum mea colla lacertos,
Et, quae me perdunt, oscula mille dedit.
Vincor, et ingenium sumptis revocatur ab armis,
Resque domi gestas et mea bella cano.
Sceptra tamen sumpsi, curaque tragoedia nostra
Crevit, et huic operi quamlibet aptus eram.
Risit Amor pallamque meam pictosque cothurnos
Sceptraque privata tam cito sumpta manu.
Hinc quoque me dominae numen deduxit iniquae:
Deque cothurnato vate triumphat Amor.
Quod licet, aut artes teneri profitemur Amoris,...
Ei mihi, praeceptis urgeor ipse meis!...
Aut quod Penelopes verbis reddatur Ulixi,
Scribimus et lacrimas, Phylli relicta, tuas:
Quod Paris et Macareus et quod male gratus Iaso
Hippolytique parens Hippolytusque legant,
Quodque tenens strictum Dido miserabilis ensem

Dicat, et Aeoliae Lesbis amica lyrae.
Quam cito de toto rediit meus orbe Sabinus,
Scriptaque diversis rettulit ille locis!
Candida Penelope signum cognovit Ulixis:
Legit ab Hippolyto scripta noverca suo:
Iam pius Aeneas miserae rescripsit Elissae:
Quodque legat Phyllis, si modo vivit, adest:
Tristis ad Hypsipylen ab Iasone littera venit.
Det votam Phoebo Lesbis amata lyram.
Nec tibi, qua tutum vati, Macer, arma canenti
Aureus in medio marte tacetur Amor.
Et Paris est illic et adultera, nobile crimen,
Et comes extincto Laodamia viro.
Si bene te novi, non bella libentius istis
Dicis, et a vestris in mea castra venis.

19

Si tibi non opus est servata, stulte, puella,
At mihi fac serves, quo magis ipse velim.
Quod licet, ingratum est. quod non licet, acrius urit
Ferreus est, siquis quod sinit alter, amat.
Speremus pariter, pariter metuamus amantes,
Et faciat voto rara repulsa locum.
Quo mihi fortunam, quae numquam fallere curet?
Nil ego quod nullo tempore laedat, amo.
Viderat hoc in me vitium versuta Corinna:
Quaque capi possem, callida norat opem.
A! quotiens sani capitis mentita dolores
Cunctantem tardo iussit abire pede!
A! quotiens finxit culpam, quantumque licebat
Insonti, speciem praebuit esse nocens!
Sic ubi vexarat, tepidosque refoverat ignis,
Rursus erat votis comis et apta meis.
Quas mihi blanditias, quam dulcia verba parabat!
Oscula, di magni, qualia quotque dabat!
Tu quoque, quae nostros rapuisti nuper ocellos,
Saepe time insidias, saepe rogata nega,
Et sine me ante tuos proiectum in limine postis
Longa pruinosa frigora nocte pati.

Sic mihi durat amor longosque adolescit in annos:
Hoc iuvat, haec animi sunt alimenta mei.
Pinguis amor nimiumque patens in taedia nobis
Vertitur, et stomacho, dulcis ut esca, nocet.
Si numquam Danaën habuisset aënea turris,
Non esset Danaë de Iove facta parens.
Dum servat Iuno mutatam cornibus Io,
Facta est, quam fuerat, gratior illa Iovi.
Quod licet et facile est quisquis cupit, arbore frondis
Carpat, et e magno flumine potet aquam.
Siqua volet regnare diu, deludat amantem.
Ei mihi, ne monitis torquear ipse meis!
Quidlibet eveniat, nocet indulgentia nobis:
Quod sequitur, fugio. quod fugit, ipse sequor.
At tu formonsae nimium secure puellae,
Incipe iam prima claudere nocte forem.
Incipe, quis totiens furtim tua limina pulset,
Quaerere, quid latrent nocte silente canes,
Quas ferat et referat sollers ancilla tabellas,
Cur totiens vacuo secubet ipsa toro.
Mordeat ista tuas aliquando cura medullas,
Daque locum nostris materiamque dolis.
Ille potest vacuo furari litore arenas,
Uxorem stulti siquis amare potest.
Iamque ego praemoneo, nisi tu servare puellam
Incipis, incipiet desinere esse mea.
Multa diuque tuli. speravi saepe futurum,
Cum bene servasses, ut bene verba darem.
Lentus es, et pateris nulli patienda marito.
At mihi concessa finis amoris erit.
Scilicet infelix numquam prohibebor adire?
Nox mihi sub nullo vindice semper erit?
Nil metuam? per nulla traham suspiria somnos?
Nil facies, cur te iure perisse velim?
Quid mihi cum facili, quid cum lenone marito?
Corrumpit vitio gaudia nostra suo.
Quin alium, quem tanta iuvet patientia, quaeris?
Me tibi rivalem si iuvat esse, veta

LIBER TERTIUS.

1 Stat vetus et multos incaedua silva per annos:
Credibile est illi numen inesse loco.
Fons sacer in medio speluncaque pumice pendens,
Et latere ex omni dulce queruntur aves.
Hic ego dum spatior tectus nemoralibus umbris,
Quod mea, quaerebam, musa moveret opus.
Venit odoratos Elegeia nexa capillos,
Et, puto, pes illi longior alter erat.
Forma decens, vestis tenuissima, vultus amantis,
Et pedibus vitium causa decoris erat.
Venit et ingenti violenta Tragoedia passu:
Fronte comae torva, palla iacebat humi:
Laeva manus sceptrum late regale movebat,
Lydius alta pedum vincla cothurnus erat:
Et prior 'ecquis erit' dixit 'tibi finis amandi,
O argumenti lente poeta tui?
Nequitiam vinosa tuam convivia narrant,
Narrant in multas compita secta vias.
Saepe aliquis digito vatem designat euntem,
Atque ait "'hic, hic est, quem ferus urit Amor."
Fabula.. nec sentis.. tota iactaris in Urbe,
Dum tua praeterito facta pudore refers.
Tempus erat thyrso pulsum graviore moveri.
Cessatum satis est. incipe maius opus.
Materia premis ingenium. cane facta virorum:
"Haec animo" dices "area facta meo est."
Quod tenerae cantent, lusit tua musa, puellae,
Primaque per numeros acta iuventa suos:
Nunc habeam per te Romana Tragoedia nomen.
Implebit leges spiritus iste meas.'
Hactenus. et movit pictis innixa cothurnis
Densum caesarie terque quaterque caput.
Altera, si memini, limis subrisit ocellis.
Fallor, an in dextra myrtea virga fuit?
'Quid gravibus verbis, animosa Tragoedia,' dixit
'Me premis? an numquam non gravis esse potes?

Inparibus tamen es numeris dignata moveri.
In me pugnasti versibus usa meis.
Non ego contulerim sublimia carmina nostris:
Obruit exiguas regia vestra fores.
Sum levis, et mecum levis est, mea cura, Cupido.
Non sum materia fortior ipsa mea.
Rustica sit sine me lascivi mater Amoris.
Huic ego proveni lena comesque deae.
Quam tu non poteris duro reserare cothurno,
Haec est blanditiis ianua laxa meis.
Et tamen emerui plus, quam tu, posse ferendo
Multa supercilio non patienda tuo.
Per me decepto didicit custode Corinna
Liminis adstricti sollicitare fidem,
Delabique toro tunica velata soluta,
Atque impercussos nocte movere pedes.
Vel quotiens foribus duris incisa pependi,
Non verita a populo praetereunte legi.
Quin ego me memini, dum custos saevus abiret,
Ancillae missam delituisse sinu.
Quid, cum me munus natali mittis, at illa
Rumpit, et adposita barbara mersit aqua?
Prima tuae movi felicia semina mentis.
Munus habet, quod te iam petit, ista meum.'
Desierat. coepi 'per vos utramque rogamus,
In vacuas aures verba timentis eant.
Altera me sceptro decoras altoque cothurno:
Iam nunc contacto magnus in ore sonus.
Altera das nostro victurum nomen amori:
Ergo ades, et longis versibus adde brevis.
Exiguum vati concede, Tragoedia, tempus.
Tu labor aeternus. quod petit illa, breve est.'
Mota dedit veniam. teneri properentur amores,
Dum vacat. a tergo grandius urguet opus.

---

2 'Non ego nobilium sedeo studiosus equorum:
Cui tamen ipsa faves, vincat ut ille, precor.
Ut loquerer tecum, veni, tecumque sederem,

Ne tibi non notus, quem facis, esset amor.
Tu cursus spectas, ego te. spectemus uterque
Quod iuvat, atque oculos pascat uterque suos.
O cuicumque faves, felix agitator equorum!
Ergo illi curae contigit esse tuae?
Hoc mihi contingat, sacro de carcere missis
Insistam forti mente vehendus equis:
Et modo lora dabo, modo verbere terga notabo,
Nunc stringam metas interiore rota.
Si mihi currenti fueris conspecta, morabor,
Deque meis manibus lora remissa fluent.
A! quam paene Pelops Pisaea concidit hasta,
Dum spectat vultus, Hippodamea, tuos.
Nempe favore suae vicit tamen ille puellae.
Vincamus dominae quisque favore suae...
Quid frustra refugis? cogit nos linea iungi:
Haec in lege loci commoda Circus habet.
Tu tamen a dextra, quicumque es, parce puellae:
Contactu lateris laeditur ista tui.
Tu quoque, qui spectas post nos, tua contrahe crura,
Si pudor est, rigido nec preme terga genu.
Sed nimium demissa iacent tibi pallia terra.
Collige! vel digitis en ego tollo meis.
Invida vestis eras, quae tam bona crura tegebas!
Quoque magis spectes... invida vestis eras!
Talia Milanion Atalantes crura fugacis
Optavit manibus sustinuisse suis.
Talia pinguntur succinctae crura Dianae,
Cum sequitur fortes fortior ipsa feras.
His ego non visis arsi. quid fiet ab istis?
In flammam flammas, in mare fundis aquas.
Suspicor ex istis et cetera posse placere,
Quae bene sub tenui condita veste latent...
Vis tamen interea faciles arcessere ventos,
Quos faciet nostra mota tabella manu?
An magis hic meus est animi, non aëris, aestus,
Captaque femineus pectora torret amor?..
Dum loquor, alba levi sparsa est tibi pulvere vestis.

Sordide de niveo corpore pulvis abi!..
Sed iam pompa venit. linguis animisque favete!
Tempus adest plausus. aurea pompa venit.
Prima loco fertur passis Victoria pinnis:
Huc ades et meus hic fac, dea, vincat amor.
Plaudite Neptuno, nimium qui creditis undis.
Nil mihi cum pelago. me mea terra capit.
Plaude tuo Marti, miles. nos odimus arma:
Pax iuvat, et media pace repertus amor.
Auguribus Phoebus, Phoebe venantibus adsit.
Artifices in te verte, Minerva, manus.
Ruricolae Cereri teneroque adsurgite Baccho.
Pollucem pugiles, Castora placet eques.
Nos tibi, blanda Venus, puerisque potentibus arcu
Plaudimus. inceptis adnue, diva, meis:
Daque novae mentem dominae, patiatur amari.
Annuit, et motu signa secunda dedit!
Quod dea promisit, promittas ipsa, rogamus·
Pace loquar Veneris, tu dea maior eris.
Per tibi tot iuro testes pompamque deorum,
Te dominam nobis tempus in omne peti...
Sed pendent tibi crura. potes, si forte iuvabit,
Cancellis primos inseruisse pedes...
Maxima iam vacuo praetor spectacula Circo
Quadriiugos aequo carcere misit equos.
Cui studeas, video. vincet, cuicumque favebis.
Quid cupias, ipsi scire videntur equi.
Me miserum! metam spatioso circuit orbe.
Quid facis?.. admoto proxumus axe subit.
Quid facis, infelix? perdis bona vota puellae:
Tende, precor, valida lora sinistra manu!
Favimus ignavo. Sed enim revocate, Quirites,
Et date iactatis undique signa togis.
En, revocant... At, ne turbet toga mota capillos,
In nostros abdas te licet usque sinus...
Iamque patent iterum reserato carcere postes:
Evolat admissis discolor agmen equis.
Nunc saltem supera, spatioque insurge patenti:

Sint mea, sint dominae fac rata vota meae!
Sunt dominae rata vota meae. Mea vota supersunt:
Ille tenet palmam. palma petenda mea est.'
Risit, et argutis quiddam promisit ocellis.
Hoc satis hic. alio cetera redde loco.

---

3 Esse deos i, crede! Fidem iurata fefellit,
Et facies illi quae fuit ante, manet.
Quam longos habuit nondum periura capillos,
Tam longos, postquam numina laesit, habet.
Candida candorem roseo suffusa rubore
Ante fuit. niveo lucet in ore rubor.
Pes erat exiguus. pedis est artissima forma.
Longa decensque fuit. longa decensque manet.
Argutos habuit, radiant ut sidus ocelli,
Per quos mentita est perfida saepe mihi.
Scilicet aeterno falsum iurare puellis
Di quoque concedunt, formaque numen habet.
Perque suos illam nuper iurasse recordor
Perque meos oculos, et doluere mei.
Dicite, di, si vos impune fefellerat illa,
Alterius meriti cur ego damna tuli?
At non invidiae vobis Cepheïa virgo est,
Pro male formonsa iussa parente mori?
Non satis est, quod vos habui sine pondere testis,
Et mecum lusos ridet inulta deos?
Ut sua per nostram redimat periuria poenam,
Victima deceptus decipientis ero?
Aut sine re nomen deus est, frustraque timetur.
Et stulta populos credulitate movet:
Aut siquis deus est, teneras amat ille puellas,
Et nimium solas omnia posse iubet.
Nobis fatifero Mavors accingitur ense:
Nos petit invicta Palladis hasta manu:
Nobis flexibiles curvantur Apollinis arcus:
In nos alta Iovis dextera fulmen habet:
Formonsas superi metuunt offendere laesi,
Atque ultro quae se non timuere, timent.

Et quisquam pia tura focis inponere curat?
Certe plus animi debet inesse viris.
Iuppiter igne suos lucos iaculatur et arces,
Missaque periuras tela ferire vetat.
— Tot meruere peti. Semele miserabilis arsit:
— Officio est illi poena reperta suo.
— At si venturo se subduxisset amanti,
— Non pater in Baccho matris haberet opus.
Quid queror, et toto facio convicia caelo?
Di quoque habent oculos, di quoque pectus habent.
Si deus ipse forem, numen sine fraude liceret
Femina mendaci falleret ore meum.
Ipse ego iurarem verum iurare puellas,
Et non de tetricis dicerer esse deus.
Tu tamen illorum moderatius utere dono,
Aut oculis certe parce, puella, meis.

---

4 Dure vir, inposito tenerae custode puellae
Nil agis. ingenio est quaeque tuenda suo.
Siqua metu dempto casta est, ea denique casta est.
Quae, quia non liceat, non facit, illa facit.
Ut iam servaris bene corpus, adultera mens est,
Nec custodiri, ni velit, illa potest.
Nec corpus servare potes, licet omnia claudas.
Omnibus exclusis intus adulter erit.
Cui peccare licet, peccat minus. ipsa potestas
Semina nequitiae languidiora facit.
Desine, crede mihi, vitia inritare vetando:
Obsequio vinces aptius illa tuo.
Vidi ego nuper equum contra sua vincla tenacem
Ore reluctanti fulminis ire modo:
Constitit, ut primum concessas sensit habenas,
Frenaque in effusa laxa iacere iuba.
Nitimur in vetitum semper, cupimusque negata.
Sic interdictis imminet aeger aquis.
Centum fronte oculos, centum cervice gerebat
Argus. et hos unus saepe fefellit Amor.
In thalamum Danaë ferro saxoque perennem

Quae fuerat virgo tradita, mater erat.
Penelope mansit, quamvis custode carebat,
Inter tot iuvenes intemerata procos.
Quidquid servatur, cupimus magis. ipsaque furem
Cura vocat. pauci quod sinit alter, amant.
Nec facie placet illa sua, sed amore mariti.
Nescio quid, quod te ceperit, esse putant.
Non proba fit, quam vir servat, sed adultera cara.
Ipse timor pretium corpore maius habet.
Indignere licet, iuvat inconcessa voluptas.
Sola placet, 'timeo' dicere siqua potest.
Nec tamen ingenuam ius est servare puellam.
Hic metus externae corpora gentis agat.
Scilicet ut possit custos 'ego' dicere 'feci',
In laudem servi casta sit illa tui?
Rusticus est nimium, quem laedit adultera, coniux,
Et notos mores non satis Urbis habet:
In qua Martigenae non sunt sine crimine nati
Romulus Iliades Iliadesque Remus.
Quo tibi formonsam, si non nisi casta placebat?
Non possunt ullis ista coire modis.
Si sapis, indulge dominae, vultusque severos
Exue, nec rigidi iura tuere viri:
Et cole quos dederit... multos dabit... uxor amicos.
Gratia sic minimo magna labore venit.
Sic poteris iuvenum convivia semper inire,
Et, quae non dederis, multa videre domi.

5

'Nox erat, et somnus lassos summisit ocellos:
Terruerunt animum talia visa meum.
Colle sub aprico creberrimus ilice lucus
Stabat, et in ramis multa latebat avis.
Area gramineo suberat viridissima prato,
Umida de guttis lene sonantis aquae.
Ipse sub arboreis vitabam frondibus aestum:
Fronde sub arborea sed tamen aestus erat.
Ecce, petens variis immixtas floribus herbas
Constitit ante oculos candida vacca meos,

Candidior nivibus, tunc cum cecidere recentes,
In liquidas nondum quas mora vertit aquas:
Candidior, quod adhuc spumis stridentibus albet,
Et modo siccatam, lacte, relinquit ovem.
Taurus erat comes huic, feliciter ille maritus,
Cumque sua teneram coniuge pressit humum.
Dum iacet et lente revocatas ruminat herbas,
Atque iterum pasto pascitur ante cibo,
Visus erat, somno vires adimente, ferenti
Cornigerum terra deposuisse caput.
Huc levibus cornix pinnis delapsa per auras
Venit, et in viridi garrula sedit humo,
Terque bovis niveae petulanti pectora rostro
Fodit, et albentis abstulit ore iubas.
Illa locum taurumque diu cunctata relinquit:
Sed niger in vaccae pectore livor erat.
Utque procul vidit carpentes pabula tauros,...
Carpebant tauri pabula laeta procul...
Illuc se rapuit, gregibusque inmiscuit illis,
Et petiit herbae fertilioris humum.
Dic age, nocturnae quicumque es imaginis augur,
Siquid habent veri, visa quid ista ferant.'
Sic ego. Nocturnae sic dixit imaginis augur,
Expendens animo singula dicta suo
'Quem tu mobilibus foliis vitare volebas,
Sed male vitabas, aestus amoris erat.
Vacca puella tua est. aptus color ille puellae.
Tu vir, et in vacca conpare taurus eras.
Pectora quod rostro cornix fodiebat acuto,
Ingenium dominae lena movebat anus.
Quod cunctata diu taurum sua vacca reliquit,
Frigidus in viduo destituere toro.
Livor, et adverso maculae sub pectore nigrae,
Pectus adulterii labe carere negant.'
Dixerat interpres. gelido mihi sanguis ab ore
Fugit, et ante oculos nox stetit alta meos.

6 Amnis, arundinibus limosas obsite ripas,
Ad dominam propero. siste parumper aquas!
Nec tibi sunt pontes, nec quae sine remigis ictu
Concava traiecto cumba rudente vehat.
Parvus eras, memini, nec te transire refugi,
Summaque vix talos contigit unda meos.
Nunc ruis adposito nivibus te monte solutis,
Et turpi crassas gurgite volvis aquas.
Quid properasse iuvat, quid parca dedisse quieti
Tempora, quid nocti conseruisse diem,
Si tamen hic standum est, si non datur artibus ullis
Ulterior nostro ripa premenda pedi?
Nunc ego quas habuit pinnas Danaeïus heros,
Terribili densum cum tulit angue caput,
Nunc opto currum, de quo Cerialia primum
Semina venerunt in rude missa solum.
Prodigiosa loquor veterum mendacia vatum.
Nec tulit haec umquam, nec feret ulla dies.
Tu potius, ripis effuse capacibus amnis,...
Sic aeternus eas... labere fine tuo!
Non eris invidiae, torrens, mihi crede, ferendae,
Si dicar per te forte retentus amans.
Flumina deberent iuvenes in amore iuvare:
Flumina senserunt ipsa, quid esset amor.
Inachus in Melie Bithynide pallidus isse
Dicitur et gelidis incaluisse vadis.
Nondum Troia fuit lustris obsessa duobus,
Cum rapuit vultus, Xanthe, Neaera tuos.
Quid, non Alpheon diversis currere terris
Virginis Arcadiae certus adegit amor?
Te quoque promissam Xantho, Penee, Creusam
Phthiotum terris occuluisse ferunt.
Quid referam Asopon? quem cepit Martia Thebe,
Natarum Thebe quinque futura parens.
Cornua si tua nunc ubi sint, Acheloë, requiram,
Herculis irata fracta querere manu.
Nec tanti Calydon, nec tota Aetolia tanti

Una tamen tanti Deianira fuit.
Ille fluens dives septena per ostia Nilus,
Qui patriam tantae tam bene celat aquae,
Fertur in Euadne collectam Asopide flammam
Vincere gurgitibus non potuisse suis.
Siccus ut amplecti Salmonida posset Enipeus,
Cedere iussit aquam. iussa recessit aqua.
Nec te praetereo, qui per cava saxa volutans
Tiburis Argei pomifera arva rigas:
Ilia cui placuit, quamvis erat horrida cultu,
Ungue notata comas, ungue notata genas.
Illa gemens patruique nefas delictaque Martis
Errabat nudo per loca sola pede.
Hanc Anien rapidis animosus vidit ab undis,
Raucaque de mediis sustulit ora vadis,
Atque ita 'quid nostras' dixit 'teris anxia ripas,
Ilia, ab Idaeo Laomedonte genus?
Quo cultus abiere tui? quid sola vagaris,
Vitta nec evinctas impedit alba comas?
Quid fles et madidos lacrimis corrumpis ocellos,
Pectoraque insana plangis aperta manu?
Ille habet et silices et vivum in pectore ferrum,
Qui tenero lacrimas lentus in ore videt.
Ilia, pone metus. tibi regia nostra patebit,
Teque colent amnes. Ilia, pone metus.
Tu centum aut plures inter dominabere nymphas:
Nam centum aut plures flumina nostra tenent.
Ne me sperne, precor, tantum, Troiana propago:
Munera promissis uberiora feres.'
Dixerat. Illa oculos in humum deiecta modestos
Spargebat teneros flebilis imbre sinus.
Ter molita fugam ter ad altas restitit undas,
Currendi vires eripiente metu.
Sera tamen scindens inimico pollice crinem,
Edidit indignos ore tremente sonos
'O utinam mea lecta forent patrioque sepulchro
Condita, cum poterant virginis ossa legi!
Cur, modo Vestalis, taedas invitor ad ullas

Turpis et Iliacis infitianda focis?
Quid moror et digitis designor adultera volgi?
Desint famosus quae notet ora pudor'
Hactenus, et vestem tumidis praetendit ocellis
Atque ita se in rapidas perdita misit aquas.
Supposuisse manus ad pectora lubricus amnis
Dicitur, et socii iura dedisse tori.
Te quoque credibile est aliqua caluisse puella:
Sed nemora et silvae crimina vestra tegunt.
Dum loquor, increvit latis spatiosius undis,
Nec capit admissas alveus altus aquas.
Quid mecum, furiose, tibi? quid mutua differs
Gaudia? quid coeptum, rustice, rumpis iter?
Quid, si legitimum flueres, si nobile flumen,
Si tibi per terras maxima fama foret?
Nomen habes nullum, rivis collecte caducis,
Nec tibi sunt fontes, nec tibi certa domus.
Fontis habes instar pluviamque nivesque solutas,
Quas tibi divitias pigra ministrat hiemps.
Aut lutulentus agis brumali tempore cursus,
Aut premis arentem pulverulentus humum.
Quis te tum potuit sitiens haurire viator?
Quis dixit grata voce 'perennis eas'?
Damnosus pecori curris, damnosior agris.
Forsitan haec alios, me mea damna movent.
Huic ego... vae demens!... narrabam fluminum amores?
Iactasse indigne nomina tanta pudet.
Nescio quem hunc spectans Acheloon et Inachon amnem
Et potui nomen, Nile, referre tuum?
At tibi pro meritis, opto, non candide torrens,
Sint rapidi soles siccaque semper hiemps.

---

7 At non formonsa est, at non bene culta puella,
At, puto, non votis saepe petita meis?
Hanc tamen in nullos tenui male languidus usus,
Sed iacui pigro crimen onusque toro:
Nec potui cupiens, pariter cupiente puella,
Inguinis effeti parte iuvante frui.

Illa quidem nostro subiecit eburnea collo
Bracchia, Sithonia candidiora nive,
Osculaque inseruit cupide luctantia linguis,
Lascivum femori supposuitque femur,
Et mihi blanditias dixit, dominumque vocavit,
Et quae praeterea publica verba iuvant.
Tacta tamen veluti gelida mea membra cicuta,
Segnia propositum destituere meum.
Truncus iners iacui, species et inutile pondus,
Et non exactum, corpus an umbra forem.
Quae mihi ventura est, siquidem ventura, senectus
Cum desit numeris ipsa iuventa suis?
A! pudet annorum. cur me iuvenemque virumque
Nec iuvenem nec me sensit amica virum?
Sic flammas aditura pias aeterna sacerdos
Surgit, et a caro fratre verenda soror.
At nuper bis flava Chlide, ter candida Pitho,
Ter Libas officio continuata meo est.
Exigere a nobis angusta nocte Corinnam,
Me memini numeros sustinuisse novem.
Num mea Thessalico languent devota veneno
Corpora? num misero carmen et herba nocent?
Sagave poenicea defixit nomina cera,
Et medium tenuis in iecur egit acus?
Carmine laesa ceres sterilem vanescit in herbam:
Deficiunt laesi carmine fontis aquae:
Ilicibus glandes, cantataque vitibus uva
Decidit, et nullo poma movente fluunt.
Quid vetat et nervos magicas torpere per artes?
Forsitan impatiens sit latus inde meum.
Huc pudor accessit. facti pudor ipse nocebat.
Ille fuit vitii causa secunda mei.
At qualem vidi tantum tetigique puellam,
Sic etiam tunica tangitur illa sua.
Illius ad tactum Pylius iuvenescere possit,
Tithonosque annis fortior esse suis.
Haec mihi contigerat. sed vir non contigit illi.
Quas nunc concipiam per nova vota preces?

Credo etiam magnos, quo sum tam turpiter usus,
Muneris oblati paenituisse deos.
Optabam certe recipi. sum nempe receptus:
Oscula ferre. tuli. proximus esse. fui.
Quo mihi fortunae tantum? quo regna sine usu?
Quid, nisi possedi dives avarus opes?
Sic aret mediis taciti vulgator in undis,
Pomaque quae nullo tempore tangat, habet.
A tenera quisquam sic surgit mane puella,
Protinus ut sanctos possit adire deos?
Sed non blanda, puto, non optima perdidit in me
Oscula? non omni sollicitavit ope?
Illa graves potuit quercus adamantaque durum
Surdaque blanditiis saxa movere suis.
Digna movere fuit certe vivosque virosque:
Sed neque tum vixi, nec vir, ut ante, fui.
Quid iuvet, ad surdas si cantet Phemius aures?
Quid miserum Thamyran picta tabella iuvat?
At quae non tacita formavi gaudia mente!
Quos ego non finxi disposuique modos!
Nostra tamen iacuere, velut praemortua, membra
Turpiter, hesterna languidiora rosa:
Quae nunc, ecce, vigent intempestiva valentque:
Nunc opus exposcunt militiamque suam.
Quin istic pudibunda iaces, pars pessima nostri.
Sic sum pollicitis captus et ante tuis.
Tu dominum fallis. per te deprensus inermis
Tristia cum magno damna pudore tuli.
Hanc etiam non est mea dedignata puella
Molliter admota sollicitare manu?
Sed postquam nullas consurgere posse per artes
Inmemoremque sui procubuisse, videt,
'Quid me ludis?' ait, 'quis te, male sane, iubebat
Invitum nostro ponere membra toro?
Aut te traiectis Aeaea venefica lanis
Devovet, aut alio lassus amore venis.'
Nec mora, desiluit tunica velata soluta:
Et decuit nudos proripuisse pedes.

Neve suae possent intactam scire ministrae,
Dedecus hoc sumpta dissimulavit aqua.

---

8 Et quisquam ingenuas etiamnunc suscipit artes,
Aut tenerum dotes carmen habere putat?
Ingenium quondam fuerat pretiosius auro.
At nunc barbaria est grandis, habere nihil.
Cum pulchre dominae nostri placuere libelli,
Quo licuit libris, non licet ire mihi.
Cum bene laudavit, laudato ianua clausa est:
Turpiter huc illuc ingeniosus eo.
Ecce, recens dives parto per vulnera censu
Praefertur nobis sanguine pastus eques.
Hunc potes amplecti formonsis, vita, lacertis?
Huius in amplexu, vita, iacere potes?
Si nescis, caput hoc galeam portare solebat:
Ense latus cinctum, quod tibi servit, erat.
Laeva manus, cui nunc serum male convenit aurum,
Scuta tulit. dextram tange, cruenta fuit.
Qua periit aliquis, potes hanc contingere dextram?
Heu, ubi mollities pectoris illa tui?
Cerne cicatrices, veteris vestigia pugnae.
Quaesitum est illi corpore, quicquid habet.
Forsitan et, quotiens hominem iugulaverit, ille
Indicet. hoc fassas tangis, avara, manus,
Ille ego Musarum purus Phoebique sacerdos
Ad rigidas canto carmen inane fores?
Discite, qui sapitis, non quae nos scimus inertes,
Sed trepidas acies et fera castra sequi:
Proque bono versu primum deducite pilum.
Hoc tibi, si velles, possit, Homere, dari.
Iuppiter admonitus nihil esse potentius auro,
Corruptae pretium virginis ipse fuit.
Dum merces aberat, durus pater, ipsa severa,
Aerati postes, ferrea turris erat.
Sed postquam sapiens in munera venit adulter,
Praebuit ipsa sinus et dare iussa dedit.
At cum regna senex caeli Saturnus haberet,

Omne lucrum tenebris alta premebat humus:
Aeraque et argentum, cumque auro pondera ferri
Manibus admorat, nullaque massa fuit.
At meliora dabat, curvo sine vomere fruges,
Pomaque, et in quercu mella reperta cava.
Nec valido quisquam terram scindebat aratro,
Signabat nullo limite mensor humum:
Non freta demisso verrebant eruta remo:
Ultima mortali tum via litus erat.
Contra te sollers, hominum natura, fuisti,
Et nimium damnis ingeniosa tuis.
Quo tibi, turritis incingere moenibus urbes?
Quo tibi, discordes addere in arma manus?
Quid tibi cum pelago? Terra contenta fuisses.
Cur non et caelum, tertia regna, petis?
Qua licet, adfectas caelum quoque. templa Quirinus,
Liber et Alcides et modo Caesar habent.
Eruimus terra solidum pro frugibus aurum.
Possidet inventas sanguine miles opes.
Curia pauperibus clausa est. dat census honores:
Inde gravis iudex, inde severus eques.
Omnia possideant. illis Campusque forumque
Serviat. hi pacem crudaque bella gerant:
Tantum ne nostros avidi liceantur amores,
Et, satis est, aliquid pauperis esse sinant.
At nunc, exaequet tetricas licet illa Sabinas,
Imperat ut captae, qui dare multa potest.
Me prohibet custos. in me timet illa maritum.
Si dederim, tota cedet uterque domo.
O si neclecti quisquam deus ultor amantis
Tam male quaesitas pulvere mutet opes!

---

9 Memnona si mater, mater ploravit Achillem,
Et tangunt magnas tristia fata deas,
Flebilis indignos, Elegeia, solve capillos.
A, nimis ex vero nunc tibi nomen erit!
Ille tui vates operis, tua fama, Tibullus
Ardet in extructo, corpus inane, rogo.

Ecce, puer Veneris fert eversamque pharetram
Et fractos arcus et sine luce facem.
Aspice, demissis ut eat miserabilis alis,
Pectoraque infesta tundat aperta manu.
Excipiunt lacrimas sparsi per colla capilli,
Oraque singultu concutiente sonant.
Fratris in Aeneae sic illum funere dicunt
Egressum tectis, pulcher Iule, tuis.
Nec minus est confusa Venus moriente Tibullo,
Quam iuveni rupit cum ferus inguen aper.
At sacri vates et divum cura vocamur!
Sunt etiam, qui nos numen habere putent!
Scilicet omne sacrum mors inportuna profanat.
Omnibus obscuras inicit illa manus.
Quid pater Ismario, quid mater profuit Orpheo?
Carmine quid victas obstipuisse feras?
Aelinon in silvis idem pater, aelinon, altis
Dicitur invita concinuisse lyra.
Adice Maeoniden, a quo, ceu fonte perenni,
Vatum Pieriis ora rigantur aquis.
Hunc quoque summa dies nigro submersit Averno:
Diffugiunt avidos carmina sola rogos.
Durat opus vatum: Troiani fama laboris,
Tardaque nocturno tela retexta dolo:
Sic Nemesis longum, sic Delia nomen habebunt,
Altera cura recens, altera primus amor.
Quid vos sacra iuvant? quid nunc Aegyptia prosunt
Sistra? quid in vacuo secubuisse toro?
Cum rapiant mala fata bonos,... ignoscite fasso...
Sollicitor nullos esse putare deos.
Vive pius, moriere. pius cole sacra, colentem
Mors gravis a templis in cava busta trahet.
Carminibus confide bonis. iacet, ecce, Tibullus:
Vix manet e toto parva quod urna capit.
Tene, sacer vates, flammae rapuere rogales,
Pectoribus pasci nec timuere tuis?
Aurea sanctorum potuissent templa deorum
Urere, quae tantum sustinuere nefas.

Avertit vultus Erycis quae possidet arces.
Sunt quoque, qui lacrimas continuisse negant.
Sed tamen hoc melius, quam si Phaeacia tellus
Ignotum vili supposuisset humo.
Hinc certe madidos fugientis pressit ocellos
Mater, et in cineres ultima dona tulit:
Hinc soror in partem misera cum matre doloris
Venit, inornatas dilaniata comas:
Cumque tuis sua iunxerunt Nemesisque priorque
Oscula, nec solos destituere rogos.
Delia descendens 'felicius' inquit 'amata
Sum tibi. vixisti, dum tuus ignis eram.'
Cui Nemesis 'quid' ait 'tibi sunt mea damna dolori?
Me tenuit moriens deficiente manu.'
Si tamen e nobis aliquid nisi nomen et umbra
Restat, in Elysia valle Tibullus erit.
Obvius huic venias, hedera iuvenalia cinctus
Tempora, cum Calvo, docte Catulle, tuo.
Tu quoque, si falsum est temerati crimen amici,
Sanguinis atque animae prodige Galle tuae. [umbra,
His comes umbra tua est. siqua est modo corporis
Auxisti numeros, culte Tibulle, pios.
Ossa quieta, precor, tuta requiescite in urna,
Et sit humus cineri non onerosa tuo!

10

Annua venerunt Cerealis tempora sacri.
Secubat in vacuo sola puella toro.
Flava Ceres, tenues spicis redimita capillos,
Cur inhibes sacris commoda nostra tuis?
Te, dea, munificam gentes ubiquaque locuntur:
Nec minus humanis invidet ulla bonis.
Ante nec hirsuti torrebant farra coloni,
Nec notum terris area nomen erat:
Sed glandem quercus, oracula prima, ferebant:
Haec erat et teneri caespitis herba cibus.
Prima Ceres docuit turgescere semen in agris,
Falce coloratas subsecuitque comas:
Prima iugis tauros supponere colla coegit,

Et veterem curvo dente revellit humum.
Hanc quisquam lacrimis laetari credit amantum,
Et bene tormentis secubituque coli?
Nec tamen est, quamvis agros amet illa feraces,
Rustica. nec viduum pectus amoris habet.
Cretes erunt testes. nec fingunt omnia Cretes.
Crete, nutrito terra superba Iove.
Illic, sideream mundi qui temperat arcem,
Exiguus tenero lac bibit ore puer.
Magna fides testi. testis laudatur alumno.
Fassuram Cererem crimina nota puto.
Viderat Iasium Cretaea diva sub Ida
Figentem certa terga ferina manu.
Vidit, et ut tenerae flammam rapuere medullae,
Hinc pudor, ex illa parte trahebat amor.
Victus amore pudor. Sulcos arere videres,
Et sata cum minima parte redire sui.
Cum bene iactati pulsarant arva ligones,
Ruperat et duram vomer aduncus humum,
Seminaque in latos ierant aequaliter agros,
Inrita decepti vota colentis erant.
Diva potens frugum silvis cessabat in altis:
Deciderant longae spicea serta comae.
Sola fuit Crete fecundo fertilis anno:
Omnia, qua tulerat se dea, messis erat.
Ipse locus nemorum canebat frugibus Idae,
Et ferus in silva farra metebat aper.
Optavit Minos similes sibi legifer annos.
Optasset, Cereris longus ut esset amor.
Quod tibi secubitus tristes, dea flava, fuissent,
Hoc cogor sacris nunc ego ferre tuis.
Cur ego sim tristis, cum sit tibi nata reperta,
Regnaque, quam Iuno, sorte minore regat?
Festa dies Veneremque vocat cantusque merumque.
Haec decet ad dominos munera ferre deos.

---

11 Multa diuque tuli. vitiis patientia victa est.
Cede fatigato pectore, turpis amor.

Scilicet adserui iam me, fugique catenas,
Et quae non puduit ferre, tulisse pudet.
Vicimus, et domitum pedibus calcamus amorem:
Venerunt capiti cornua sera meo.
Perferre obdura! dolor hic tibi proderit olim.
Saepe tulit lassis sucus amarus opem.
Ergo ego sustinui, foribus tam saepe repulsus,
Ingenuum dura ponere corpus humo?
Ergo ego nescio cui, quem tu conplexa tenebas,
Excubui clausam, servus ut, ante domum?
Vidi, cum foribus lassus prodiret amator,
Invalidum referens emeritumque latus.
Hoc tamen est levius, quam quod sum visus ab illo.
Eveniat nostris hostibus ille pudor!
Quando ego non fixus lateri patienter adhaesi,
Ipse tuus custos, ipse vir, ipse comes?
Scilicet et populo per me comitata placebas!
Causa fuit multis noster amoris amor.
Turpia quid referam vanae mendacia linguae
Et periuratos in mea damna deos?
Quid iuvenum tacitos inter convivia nutus,
Verbaque conpositis dissimulata notis?
Dicta erat aegra mihi. praeceps amensque cucurri.
Veni, et rivali non erat aegra meo.
His et quae taceo, duravi saepe ferendis.
Quaere alium, pro me qui queat ista pati.
Iam mea votiva puppis redimita corona
Lenta tumescentis aequoris audit aquas.
Desine blanditias et verba, potentia quondam,
Perdere. non ego sum stultus, ut ante fui.
Luctantur pectusque leve in contraria tendunt
Hac amor, hac odium. sed, puto, vincit amor.
Odero, si potero. si non, invitus amabo.
Nec iuga taurus amat. quae tamen odit, habet.
Nequitiam fugio. fugientem forma reducit.
Aversor morum crimina. corpus amo.
Sic ego nec sine te, nec tecum vivere possum,
Et videor voti nescius esse mei.

Aut formonsa fores minus, aut minus inproba, vellem
Non facit ad mores tam bona forma malos.
Facta merent odium. facies exorat amorem.
Me miserum, vitiis plus valet illa suis.
Parce, per o lecti socialia iura, per omnis,
Qui dant fallendos se tibi saepe, deos,
Perque tuam faciem, magni mihi numinis instar,
Perque tuos oculos, qui rapuere meos.
Quidquid eris, mea semper eris. tu selige tantum,
Me quoque velle velis, anne coactus amem.
Lintea dem potius ventisque ferentibus utar,
Ut, quamvis nolim, cogar, amare velim.

12

Quis fuit ille dies, quo tristia semper amanti
Omina non albae concinuistis aves?
Quodve putem sidus nostris occurrere fatis,
Quosve deos in me bella movere querar?
Quae modo dicta mea est, quam coepi solus amare
Cum multis vereor ne sit habenda mihi.
Fallimur, an nostris innotuit illa libellis?
Sic erit. ingenio prostitit illa meo.
Et merito. Quid enim formae praeconia feci?
Vendibilis culpa facta puella mea est.
Me lenone placet. duce me perductus amator:
ianua per nostras est adaperta manus.
An prosint, dubium. nocuerunt carmina semper.
Invidiae nostris illa fuere bonis.
Cum Thebe, cum Troia foret, cum Caesaris acta,
Ingenium movit sola Corinna meum.
Aversis utinam tetigissem carmina Musis,
Phoebus et inceptum destituisset opus!
Nec tamen ut testes mos est audire poetas.
Malueram verbis pondus abesse meis.
Per nos Scylla patri canos furata capillos
Pube premit rabidos inguinibusque canes.
Nos pedibus pinnas dedimus. nos crinibus angues
Victor Abantiades alite fertur equo.
Idem per spatium Tityon porreximus ingens,

Et tria vipereo fecimus ora cani.
Fecimus Enceladum iaculantem mille lacertis,
Ambiguae captos virginis ore viros:
Aeolios Ithacis inclusimus utribus euros:
Proditor in medio Tantalus amne sitit.
De Niobe silicem, de virgine fecimus ursam:
Concinit Odrysium Cecropis ales Ityn.
Iuppiter aut in aves, aut se transformat in aurum,
Aut secat inposita virgine taurus aquas.
Protea quid referam, Thebanaque semina dentes,
Qui vomerent flammas ore, fuisse boves,
Flere genis electra tuas, auriga, sorores,
Quaeque rates fuerint, nunc maris esse deas,
Aversumque diem mensis furialibus Atrei,
Duraque percussam saxa secuta lyram?
Exit in inmensum fecunda licentia vatum,
Obligat historica nec sua verba fide.
Et mea debuerat falso laudata videri
Femina. credulitas nunc mihi vestra nocet!

13

Cum mihi pomiferis coniunx foret orta Faliscis,
Moenia contigimus victa, Camille, tibi.
Casta sacerdotes Iunoni festa parabant
Per celebres ludos indigenamque bovem.
Grande morae pretium ritus cognoscere, quamvis
Difficilis clivis huc via praebet iter.
Stat vetus et densa praenubilus arbore lucus:
Aspice, concedas numen inesse loco.
Accipit ara preces votivaque tura piorum,
Ara per antiquas facta sine arte manus.
Hinc ubi praesonuit sollemni tibia cantu,
It per velatas annua pompa vias.
Ducuntur niveae populo plaudente iuvencae,
Quas aluit campis herba Falisca suis,
Et vituli nondum metuenda fronte minaces,
Et minor ex humili victima porcus hara,
Duxque gregis cornu per tempora dura recurvo.
Invisa est dominae sola capella deae.

Illius indicio silvis inventa sub altis
Dicitur inceptam destituisse fugam.
Nunc quoque per pueros iaculis incessitur index,
Et pretium auctori vulneris ipsa datur.
Qua ventura dea est, iuvenes timidaeque puellae
Praeverrunt latas veste iacente vias.
Virginei crines auro gemmaque premuntur,
Et tegit auratos palla superba pedes:
More patrum Graio velatae vestibus albis
Tradita supposito vertice sacra ferunt.
Ore favent populi tunc, cum venit aurea pompa,
Ipsa sacerdotes subsequiturque suas.
Argiva est pompae facies. Agamemnone caeso
Et scelus et patrias fugit Halaesus opes:
Iamque pererratis profugus terraque fretoque
Moenia felici condidit alta manu.
Ille suos docuit Iunonia sacra Faliscos.
Sint mihi, sint populo semper amica suo!

14

Non ego ne pecces, cum sis formosa, recuso,
Sed ne sit misero scire necesse mihi.
Nec te nostra iubet fieri censura pudicam,
Sed tamen, ut temptes dissimulare, rogat.
Non peccat, quaecumque potest peccasse negare:
Solaque famosam culpa professa facit.
Quis furor est, quae nocte latent, in luce fateri,
Et quae clam facias, facta referre palam?
Ignoto meretrix corpus iunctura Quiriti
Opposita populum summovet ante sera.
Tu tua prostitues famae peccata sinistrae,
Commissi perages indiciumque tui?
Sit tibi mens melior, saltemve imitare pudicas:
Teque probam, quamvis non eris, esse putem.
Quae facis, haec facito. tantum fecisse negato,
Nec pudeat coram verba modesta loqui.
Est qui nequitiam locus exigat. omnibus illum
Deliciis inple. stet procul inde pudor.
Hinc simul exieris, lascivia protinus omnis

Absit, et in lecto crimina pone tuo.
Illic nec tunicam tibi sit posuisse pudori,
Nec femori inpositum sustinuisse femur.
Illic purpureis condatur lingua labellis,
Inque modos venerem mille figuret amor.
Illic nec voces nec verba iuvantia cessent,
Spondaque lasciva mobilitate tremat.
Indue cum tunicis metuentem crimina vultum,
Et pudor obscenum diffiteatur opus.
Da populo, da verba mihi. sine, nescius errem,
Et liceat stulta credulitate frui.
Cur totiens video mitti recipique tabellas?
Cur pressus prior est interiorque torus?
Cur plus, quam somno, turbatos esse capillos
Collaque conspicio dentis habere notam?
Tantum non oculos crimen deducis ad ipsos.
Si dubitas famae parcere, parce mihi.
Mens abit et morior, quotiens peccasse fateris:
Perque meos artus frigida gutta fluit.
Tunc amo. tunc odi frustra, quod amare necesse est:
Tunc ego, sed tecum, mortuus esse velim.
Nil equidem inquiram. nec quae celare parabis,
Insequar. et falsum muneris instar erit.
Si tamen in media deprensa tenebere culpa,
Et fuerint oculis probra videnda meis,
Quae bene visa mihi fuerint, bene visa negato:
Concedent verbis lumina nostra tuis.
Prona tibi vinci cupientem vincere palma est:
Sit modo 'non feci' dicere lingua memor.
Cum tibi contingat verbis superare duobus,
Etsi non causa, iudice vince tuo.

15

Quaere novum vatem, tenerorum mater Amorum:
Raditur hic elegis ultima meta meis:
Quos ego conposui, Peligni ruris alumnus:
Nec me deliciae dedecuere meae.
— Siquid id est, usque a proavis vetus ordinis heres,
— Non modo militiae turbine factus eques.

Mantua Vergilio gaudet: Verona Catullo.
Pelignae dicar gloria gentis ego,
Quam sua libertas ad honesta coegerat arma,
Cum timuit socias anxia Roma manus.
Atque aliquis spectans hospes Sulmonis aquosi
Moenia, quae campi iugera pauca tenent,
'Quae tantum' dicet 'potuistis ferre poetam,
Quantulacumque estis, vos ego magna voco.'
Culte puer, puerique parens Amathusia culti,
Aurea de campo vellite signa meo.
Corniger increpuit thyrso graviore Lyaeus:
Pulsanda est magnis area maior equis.
Imbelles elegi, genialis musa, valete,
Post mea mansurum fata superstes opus!

EPISTULAE.

I.

Hanc tua Penelope lento tibi mittit, Ulixe.
Nil mihi rescribas. at tamen ipse veni.
Troia iacet certe, Danais invisa puellis.
Vix Priamus tanti totaque Troia fuit.
O utinam tum, cum Lacedaemona classe petebat,
Obrutus insanis esset adulter aquis!
Non ego deserto iacuissem frigida lecto,
Non quererer tardos ire relicta dies:
Nec mihi quaerenti spatiosam fallere noctem
Lassasset viduas pendula tela manus.
Quando ego non timui graviora pericula veris?
Res est solliciti plena timoris amor.
In te fingebam violentos Troas ituros.
Nomine in Hectoreo pallida semper eram.
Sive quis Antilochum narrabat ab Hectore victum,
Antilochus nostri causa timoris erat:
Sive, Menoetiaden falsis cecidisse sub armis,
Flebam successu posse carere dolos:
Sanguine Tlepolemus Lyciam tepefecerat hastam,
Tlepolemi leto cura novata mea est.
Denique, quisquis erat castris iugulatus Achivis,
Frigidius glacie pectus amantis erat.
Sed bene consuluit casto deus aequus amori.
Versa est in cineres sospite Troia viro.
Argolici rediere duces. altaria fumant:
Ponitur ad patrios barbara praeda deos.
Grata ferunt nymphae pro salvis dona maritis:
Illi victa suis Troica fata canunt.
Mirantur iustique senes trepidaeque puellae:
Narrantis coniunx pendet ab ore viri.
Atque aliquis posita monstrat fera praelia mensa,

Pingit et exiguo Pergama tota mero:
'Hac ibat Simois, hac est Sigeïa tellus,
Hic steterat Priami regia celsa senis:
Illic Aeacides, illic tendebat Ulixes:
Hic alacer missos terruit Hector equos.'
Omnia namque tuo senior, te quaerere misso,
Retulerat gnato Nestor, at ille mihi.
Retulit et ferro Rhesumque Dolonaque caesos,
Utque sit hic somno proditus, ille dolo.
Ausus es, o nimium nimiumque oblite tuorum,
Thracia nocturno tangere castra dolo,
Totque simul mactare viros, adiutus ab uno!
At bene cautus eras et memor ante mei?
Usque metu micuere sinus, dum victor amicum
Dictus es Ismariis isse per agmen equis.
Sed mihi quid prodest vestris disiecta lacertis
Ilios et murus quod fuit, esse solum,
Si maneo qualis Troia durante manebam,
Virque mihi dempto fine carendus abest?
Diruta sunt aliis, uni mihi Pergama restant,
Incola captivo quae bove victor arat.
Iam seges est, ubi Troia fuit, resecandaque falce
Luxuriat Phrygio sanguine pinguis humus:
Semisepulta virum curvis feriuntur aratris
Ossa. ruinosas occulit herba domos.
Victor abes. nec scire mihi, quae causa morandi,
Aut in quo lateas ferreus orbe, licet.
Quisquis ad haec vertit peregrinam littora puppim,
Ille mihi de te multa rogatus abit:
Quamque tibi reddat, si te modo viderit usquam,
Traditur huic digitis charta novata meis.
Nos Pylon, antiqui Neleïa Nestoris arva,
Misimus. incerta est fama remissa Pylo.
Misimus et Sparten: Sparte quoque nescia veri.
Quas habitas terras, aut ubi lentus abes?
Utilius starent etiam nunc moenia Phoebi.
Irascor votis heu levis ipsa meis!
Scirem ubi pugnares, et tantum bella timerem,

Et mea cum multis iuncta querela foret.
Quid timeam, ignoro. timeo tamen omnia demens,
Et patet in curas area lata meas.
Quaecumque aequor habet, quaecumque pericula tellus,
Tam longae causas suspicor esse morae.
Haec ego dum stulte metuo, quae vestra libido est,
Esse peregrino captus amore potes.
Forsitan et narres, quam sit tibi rustica coniunx,
Quae tantum lanas non sinat esse rudes.
Fallar, et hoc crimen tenues vanescat in auras,
Neve, revertendi liber, abesse velis!
Me pater Icarius viduo discedere lecto
Cogit, et inmensas increpat usque moras.
Increpet usque licet. Tua sum, tua dicar oportet.
Penelope coniunx semper Ulixis ero.
Ille tamen pietate mea precibusque pudicis
Frangitur, et vires temperat ipse suas.
Dulichii Samiique et quos tulit alta Zacynthos,
Turba ruunt in me luxuriosa proci:
Inque tua regnant, nullis prohibentibus, aula:
Viscera nostra, tuae dilacerantur opes.
Quid tibi Pisandrum Polybumque Medontaque dirum
Eurymachique avidas Antinoique manus
Atque alios referam, quos omnis turpiter absens
Ipse tuo partis sanguine rebus alis?
Irus egens pecorisque Melanthius actor edendi
Ultimus accedunt in tua damna pudor.
Tres sumus inbelles numero, sine viribus uxor,
Laertesque senex, Telemachusque puer.
Ille per insidias paene est mihi nuper ademptus,
Dum parat invitis omnibus ire Pylon.
Di, precor, hoc iubeant, ut euntibus ordine fatis
Ille meos oculos conprimat, ille tuos.
Hinc faciunt custosque boum longaevaque nutrix,
Tertius inmundae cura fidelis harae.
Sed neque Laertes, ut qui sit inutilis armis,
Hostibus in mediis regna tenere potest.
Telemacho veniet, vivat modo, fortior aetas:

Nunc erat auxiliis illa tuenda patris.
Nec mihi sunt vires inimicos pellere tectis.
Tu citius venias, portus et aura tuis.
Est tibi, sitque, precor, gnatus, qui mollibus annis
In patrias artes erudiendus erat.
Respice Laerten. ut iam sua lumina condas,
Extremum fati sustinet ille diem.
Certe ego, quae fueram te discedente puella,
Protinus ut venias, facta videbor anus.

II.

Hospita, Demophoon, tua te Rhodopeïa Phyllis
Ultra promissum tempus abesse queror.
Cornua cum lunae pleno semel orbe coissent,
Littoribus nostris anchora pacta tua est.
Luna quater latuit, toto quater orbe recrevit,
Nec vehit Actaeas Sithonis unda rates.
Tempora si numeres, quae nos numeramus amantes,
Non venit ante suam nostra querela diem.
Spes quoque lenta fuit. Tarde, quae credita laedunt,
Credimus. Invito nunc es amore nocens.
Saepe fui mendax pro te mihi. saepe notavi
Alba procellosos vela referre notos.
Thesea devovi, quia te dimittere nollet:
Nec tenuit cursus forsitan ille tuos.
Interdum timui, ne, dum vada tendis ad Hebri,
Mersa foret cana naufraga puppis aqua.
Saepe deos supplex, ut tu, scelerate, valeres,
Cum prece turicremis devenerata focis,
Saepe, videns ventos caelo pelagoque faventes,
Ipsa mihi dixi 'si valet ille, venit.'
Denique fidus amor quidquid properantibus obstat,
Finxit, et ad causas ingeniosa fui.
At tu lentus abes. nec te iurata reducunt
Numina, nec nostro motus amore redis.
Demophoon, ventis et verba et vela dedisti:
Vela queror reditu, verba carere fide.

Dic mihi, quid feci, nisi non sapienter amavi?
Crimine te potui demeruisse meo.
Unum in me scelus est, quod te, scelerate, recepi.
Sed scelus hoc meriti pondus et instar habet.
Iura, fides ubi nunc, commissaque dextera dextrae
Quique erat in falso plurimus ore deus?
Promissus socios ubi nunc Hymenaeus in annos,
Qui mihi coniugii sponsor et obses erat?
Per mare, quod totum ventis agitatur et undis,
Per quod saepe ieras, per quod iturus eras,
Perque tuum mihi iurasti, nisi fictus et ille est,
Concita qui ventis aequora mulcet, avum,
Per Venerem nimiumque mihi facientia tela,
Altera tela arcus, altera tela faces,
Iunonemque, toris quae praesidet alma maritis,
Et per taediferae mystica sacra deae.
Si de tot laesis sua numina quisque deorum
Vindicet, in poenas non satis unus eris.
At laceras etiam puppes furiosa refeci,
Ut, qua desererer, firma carina foret:
Remigiumque dedi, quo me fugiturus abires.
Heu, patior telis vulnera facta meis!
Credidimus blandis, quorum tibi copia, verbis:
Credidimus generi numinibusque tuis:
Credidimus lacrimis. an et hae similare docentur?
Hae quoque habent artes, quaque iubentur, eunt?
Dis quoque credidimus. Quo iam tot pignora nobis?
Parte satis potui qualibet inde capi.
Nec moveor, quod te iuvi portuque locoque.
Debuit haec meriti summa fuisse mei!
Turpiter hospitium lecto cumulasse iugali
Paenitet, et lateri conseruisse latus.
Quae fuit ante illam, mallem suprema fuisset
Nox mihi, dum potui Phyllis honesta mori.
Speravi melius, quia demeruisse putavi.
Quaecumque ex merito spes venit, aequa venit.
Fallere credentem non est operosa puellam
Gloria. simplicitas digna favore fuit.

Sum decepta tuis et amans et femina verbis.
Di faciant, laudis summa sit ista tuae.
Inter et Aegidas media statuaris in urbe:
Magnificus titulis stet pater ante suis:
Cum fuerit Sciron lectus torvusque Procrustes
Et Sinis, et tauri mixtaque forma viri,
Et domitae bello Thebae, fusique bimembres
Et pulsata nigri regia caeca dei,
Hoc tua post illos titulo signetur imago,
'Hic est, cuius amans hospita capta dolo est.'
De tanta rerum turba factisque parentis
Sedit in ingenio Cressa relicta tuo.
Quod solum excusat, solum miraris in illo.
Haeredem patriae, perfide, fraudis agis.
Illa.. nec invideo.. fruitur meliore marito,
Inque capistratis tigribus alta sedet.
At mea despecti fugiunt conubia Thraces,
Quod ferar externum praeposuisse meis.
Atque aliquis 'Iam nunc doctas eat' inquit 'Athenas:
Armigeram Thracen qui regat, alter erit.
Exitus acta probat.' Careat successibus, opto,
Quisquis ab eventu facta notanda putat.
At si nostra tuo spumescant aequora remo,
Iam mihi, iam dicar consuluisse meis.
Sed neque consului, nec te mea regia tanget,
Fessaque Bistonia membra lavabis aqua.
Illa meis oculis species abeuntis inhaeret,
Cum premeret portus classis itura meos.
Ausus es amplecti, colloque infusus amantis
Oscula per longas iungere pressa moras,
Cumque tuis lacrimis lacrimas confundere nostras,
Quodque foret velis aura secunda, queri,
Et mihi discedens suprema dicere voce
'Phylli, face expectes Demophoonta tuum.'
Expectem, qui me numquam visurus abisti?
Expectem pelago vela negata meo?
Et tamen expecto. redeas modo serus amanti,
Ut tua sit solo tempore lapsa fides.

Quid precor infelix? te iam tenet altera coniunx
Forsitan et nobis qui male favit, amor:
Utque tibi excidimus, nullam, puto, Phyllida nosti.
Ei mihi, si, quae sim Phyllis et unde, rogas.
Quae tibi, Demophoon! longis erroribus acto
Threïcios portus hospitiumque dedi,
Cuius opes auxere meae, cui dives egenti
Munera multa dedi, multa datura fui:
Quae tibi subieci latissima regna Lycurgi,
Nomine femineo vix satis apta regi,
Qua patet umbrosum Rhodope glacialis ad Haemum,
Et sacer admissas exigit Hebrus aquas:
Cui mea virginitas avibus libata sinistris,
Castaque fallaci zona recincta manu.
Pronuba Tisiphone thalamis ululavit in illis,
Et cecinit maestum devia carmen avis.
Adfuit Allecto brevibus torquata colubris,
Suntque sepulchrali lumina mota face.
Maesta tamen scopulos fruticosaque culmina calco,
Quaeque patent oculis litora lata meis.
Sive die laxatur humus, seu frigida lucent
Sidera, prospicio, quis freta ventus agat.
Et quaecumque procul venientia lintea vidi,
Protinus illa meos auguror esse deos.
In freta procurro, vix me retinentibus undis,
Mobile qua primas porrigit aequor aquas.
Quo magis accedunt, minus et minus utilis adsto:
Linquor, et ancillis excipienda cado.
Est sinus, adductos modice falcatus in arcus:
Ultima praerupta cornua mole rigent.
Hinc mihi suppositas inmittere corpus in undas
Mens fuit. et, quoniam fallere pergis, erit.
Ad tua me fluctus proiectam litora portent,
Occurramque oculis intumulata tuis.
Duritia ferrum ut superes, adamantaque, teque,
'Non tibi sic' dices 'Phylli, sequendus eram.'
Saepe venenorum sitis est mihi. saepe cruenta
Traiectam gladio morte perire iuvat.

Colla quoque, infidis quia se nectenda lacertis
Praebuerunt, laqueis inplicuisse lubet.
Stat nece matura tenerum pensare pudorem.
In necis electu parva futura mora est.
Inscribere meo causa invidiosa sepulchro.
Aut hoc, aut simili carmine notus eris
'Phyllida Demophoon leto dedit, hospes amantem:
Ille necis causam praebuit, ipsa manum.'

III.

Quam legis, a rapta Briseïde littera venit,
Vix bene barbarica Graeca notata manu.
Quascumque aspicies, lacrimae fecere lituras.
Sed tamen et lacrimae pondera vocis habent.
Si mihi pauca queri de te dominoque viroque
Fas est, de domino pauca viroque querar.
Non, ego poscenti quod sum cito tradita regi,
Culpa tua est. quamvis haec quoque culpa tua est.
Nam simul Eurybates me Talthybiusque vocarunt,
Eurybati data sum Talthybioque comes.
Alter in alterius iactantes lumina voltum
Quaerebant taciti, noster ubi esset amor.
Differri potui. poenae mora grata fuisset.
Ei mihi, discedens oscula nulla dedi.
At lacrimas sine fine dedi, rupique capillos:
Infelix iterum sum mihi visa capi.
Saepe ego decepto volui custode reverti:
Sed me qui timidam prenderet, hostis erat.
Si progressa forem, caperer ne nocte timebam,
Quamlibet ad Priami munus itura nurum.
Sed data sim, quia danda fui. Tot noctibus absum,
Nec repetor. cessas, iraque lenta tua est.
Ipse Menoetiades tum, cum tradebar, in aurem
'Quid fles? hic parvo tempore' dixit 'eris.'
Non repetisse, parum. pugnas, ne reddar, Achille.
I nunc, et cupidi nomen amantis habe.
Venerunt ad te Telamone et Amyntore nati,

Ille gradu propior sanguinis, ille comes,
Laërtaque satus, per quos comitata redirem:
Auxerunt blandae grandia dona preces,
Viginti fulvos operoso ex aere lebetas,
Et tripodas septem pondere et arte pares:
Addita sunt illis auri bis quinque talenta,
Bis sex adsueti vincere semper equi,
Quodque supervacuum est, forma praestante puellae
Lesbides, eversa corpora capta domo:
Cumque tot his... sed non opus est tibi coniuge... coniunx
Ex Agamemnoniis una puella tribus.
Si tibi ab Atride pretio redimenda fuissem,
Quae dare debueras, accipere illa negas?
Qua merui culpa fieri tibi vilis, Achille?
Quo levis a nobis tam cito fugit amor?
An miseros tristis fortuna tenaciter urget,
Nec venit inceptis mollior hora meis?
Diruta marte tuo Lyrnesia moenia vidi,
Et fueram patriae pars ego magna meae.
Vidi consortes pariter generisque necisque
Tres cecidisse. tribus, quae mihi, mater erat.
Vidi, quantus erat, fusum tellure cruenta,
Pectora iactantem sanguinolenta virum.
Tot tamen amissis te compensavimus unum:
Tu dominus, tu vir, tu mihi frater eras.
Tu mihi, iuratus per numina matris aquosae,
Utile dicebas ipse fuisse capi...
Scilicet ut, quamvis veniam dotata, repellas,
Et mecum fugias quae tibi dantur, opes.
Quin etiam fama est, cum crastina fulserit eos,
Te dare nubiferis lintea velle notis.
Quod scelus ut pavidas miserae mihi contigit aures,
Sanguinis atque animi pectus inane fuit.
Ibis, et... o miseram... cui me, violente, relinquis?
Quis mihi desertae mite levamen erit?
Devorer ante, precor, subito telluris hiatu,
Aut rutilo missi fulminis igne cremer,
Quam sine me Phthiis canescant aequora remis,

Et videam puppes ire relicta tuas.
Si tibi iam reditusque placent patriique penates,
Non ego sum classi sarcina magna tuae.
Victorem captiva sequar, non nupta maritum:
Est mihi, quae lanas molliat, apta manus.
Inter Achaeïadas longe pulcherrima matres
In thalamos coniunx ibit eatque tuos,
Digna nurus socero, Iovis Aeginaeque nepote,
Cuique senex Nereus prosocer esse velit.
Nos humiles famulaeque tuae data pensa trahemus,
Et minuent plenas stamina nostra colos.
Exagitet ne me tantum tua, deprecor, uxor,
Quae mihi nescio quo non erit aequa modo,
Neve meos coram scindi patiare capillos,
Et leviter dicas 'haec quoque nostra fuit.'
Vel patiare licet, dum ne contempta relinquar:
Hic mihi vae miserae concutit ossa metus.
Quid tamen expectas? Agamemnona paenitet irae,
Et iacet ante tuos Graecia maesta pedes.
Vince animos iramque tuam, qui cetera vincis.
Quid lacerat Danaas impiger Hector opes?
Arma cape, Aeacide, sed me tamen ante recepta,
Et preme turbatos Marte favente viros.
Propter me mota est, propter me desinat ira:
Simque ego tristitiae causa modusque tuae.
Nec tibi turpe puta precibus succumbere nostris.
Coniugis Oenides versus in arma prece est.
Res audita mihi, nota est tibi. fratribus orba
Devovit nati spemque caputque parens.
Bellum erat. ille ferox positis secessit ab armis,
Et patriae rigida mente negavit opem.
Sola virum coniunx flexit. Felicior illa!
At mea pro nullo pondere verba cadunt.
Nec tamen indignor. nec me pro coniuge gessi
Saepius in domini serva vocata torum.
Me quaedam, memini, dominam captiva vocabat:
'Servitio' dixi 'nominis addis onus.'
Per tamen ossa viri subito male tecta sepulchro,

Semper iudiciis ossa verenda meis,
Perque trium fortes animas, mea numina, fratrum,
Qui bene pro patria cum patriaque iacent,
Perque tuum nostrumque caput, quae iunximus una,
Perque tuos enses, cognita tela meis,
Nulla Mycenaeum sociasse cubilia mecum
Iuro. fallentem deseruisse velis.
Si tibi nunc dicam 'fortissime, tu quoque iura
Nulla tibi sine me gaudia facta', neges.
At Danai maerere putant. Tibi plectra moventur,
Te tenet in tepido mollis amica sinu.
Et quisquam quaerit, quare pugnare recuses?
Pugna nocet. citharae noxque Venusque iuvant.
Tutius est iacuisse toro, tenuisse puellam,
Threïciam digitis increpuisse lyram,
Quam manibus clipeos et acutae cuspidis hastam,
Et galeam pressa sustinuisse coma.
Sed tibi pro tutis insignia facta placebant,
Partaque bellando gloria dulcis erat.
An tantum, dum me caperes, fera bella probabas,
Cumque mea patria laus tua victa iacet?
Di melius! validoque, precor, vibrata lacerto
Transeat Hectoreum Pelias hasta latus!
Mittite me, Danai. dominum legata rogabo,
Multaque mandatis oscula mixta feram.
Plus ego quam Phoenix, plus quam facundus Ulixes,
Plus ego quam Teucri.. credite!.. frater agam.
Est aliquid, collum solitis tetigisse lacertis,
Praesentisque oculos admonuisse sinum.
Sis licet immitis, matrisque ferocior undis,
Ut taceam, lacrimis comminuere meis.
Nunc quoque... sic omnes Peleus pater impleat annos,
Sic eat auspiciis Pyrrhus ad arma tuis!...
Respice sollicitam Briseida, fortis Achille,
Nec miseram lenta ferreus ure mora.
Aut, si versus amor tuus est in taedia nostri,
Quam sine te cogis vivere, coge mori.
Utque facis, coges. abiit corpusque colorque:

Sustinet hoc animae spes tamen una tui:
Qua si destituor, repetam fratresque virumque:
Nec tibi magnificum femina iussa mori.
Cur autem iubeas? Stricto pete corpora ferro:
Est mihi, qui fosso pectore sanguis eat.
Me petat ille tuus, qui, si dea passa fuisset,
Ensis in Atridae pectus iturus erat.
A! potius serves nostram, tua munera, vitam.
Quod dederas hosti victor, amica rogo.
Perdere quos melius possis, Neptunia praebent
Pergama. materiam caedis ab hoste pete.
Me modo, sive paras impellere remige classem,
Sive manes, domini iure venire iube.

IIII.

Qua, nisi tu dederis, caritura est ipsa salute,
Mittit Amazonio Cressa puella viro.
Perlege quodcumque est. Quid epistola lecta nocebit?
Te quoque in hac aliquid quod iuvet, esse potest.
His arcana notis terra pelagoque feruntur.
Inspicit acceptas hostis ab hoste notas.
Ter tecum conata loqui ter inutilis haesit
Lingua, ter in primo destitit ore sonus.
Qua licet et segnitur[illegible] est miscendus amori.
Dicere [illegible] iussit amor.
[illegible] contemnere tutum:
[illegible] bet ille deos.
[illegible] ere dixit
[illegible] s ille manus.'
[illegible] et igne medullas,
[illegible] a tuos.
[illegible] lera rumpam.
[illegible] nine nostra vacat.
[illegible] ius. urimur intus:
Urimur, et caecum pectora vulnus habent.
Scilicet ut teneros laedunt iuga prima iuvencos,
Frenaque vix patitur de grege captus equus,

Sic male vixque subit primos rude pectus amores,
Sarcinaque haec animo non sedet apta meo.
Ars fit, ubi a teneris crimen condiscitur annis:
Quae venit exacto tempore, peius amat.
Tu nova servatae carpes libamina famae:
Et pariter nostrum fiet uterque nocens.
Est aliquid, plenis pomaria carpere ramis
Et tenui primam delegere ungue rosam.
Si tamen ille prior, quo me sine crimine gessi,
Candor ab insolita labe notandus erat,
At bene successit, digno quod adurimur igni.
Peius adulterio turpis adulter obest.
Si mihi concedat Iuno fratremque virumque,
Hippolytum videor praepositura Iovi.
Iam quoque.. vix credes.. ignotas mutor in artes:
Est mihi per saevas impetus ire feras.
Iam mihi prima dea est arcu praesignis adunco
Delia. iudicium subsequor ipsa tuum.
In nemus ire libet, pressisque in retia cervis
Hortari celeris per iuga summa canes,
Aut tremulum excusso iaculum vibrare lacerto,
Aut in graminea ponere corpus humo.
Saepe iuvat versare leves in pulvere currus,
Torquentem frenis ora fugacis equi.
Nunc feror, ut Bacchi furiis Eleleïdes actae,
Quaeque sub Idaeo tympana colle movent,
Aut quas semideae dryades Faunique bicornes
Numine contactas attonuere suo.
Namque mihi referunt, cum se furor ille remisit
Omnia. me tacitam conscius u[illegible] ame[illegible]
Forsitan hunc generis fato reddam[illegible]
Et Venus ex tota gente tributa petat.
Iupiter Europen... prima est ea gentis origo...
Dilexit, tauro dissimulante deum.
Pasiphaë mater, decepto subdita tauro,
Enixa est utero crimen onusque suo.
Perfidus Aegides, ducentia fila sequutus,
Curva meae fugit tecta sororis ope.

En ego nunc, ne forte parum Minoia credar,
In socias leges ultima gentis eo.
Hoc quoque fatale est. placuit domus una duabus.
Me tua forma capit. capta parente soror.
Theseïdes Theseusque duas rapuere sorores.
Ponite de nostra bina tropaea domo.
Tempore quo nobis inita est Cerealis Eleusin,
Gnosia me vellem detinuisset humus.
Tunc mihi praecipue, nec non tamen ante placebas·
Acer in extremis ossibus haesit amor.
Candida vestis erat, praecincti flore capilli,
Flava verecundus tinxerat ora rubor:
Quemque vocant aliae vultum rigidumque trucemque,
Pro rigido, Phaedra iudice, fortis erat.
Sint procul a nobis iuvenes ut femina compti:
Fine coli modico forma virilis amat.
Te tuus iste rigor, positique sine arte capilli,
Et levis egregio pulvis in ore decet.
Sive ferocis equi luctantia colla recurvas,
Exiguo flexos miror in orbe pedes:
Seu lentum valido torques hastile lacerto,
Ora ferox in se versa lacertus habet:
Sive tenes lato venabula cornea ferro,
Denique nostra iuvas lumina, quicquid agas.
Tu modo duritiam silvis depone iugosis.
Non sum materia digna perire tua.
Quid iuvat incinctae studia exercere Dianae,
Et Veneri numeros eripuisse suos?
Quod caret arte rna requie, durabile non est:
Haec reparat vires fessaque membra novat.
Arcus... et arma tuae tibi sunt imitanda Dianae...
Si numquam cesses tendere, mollis erit.
Clarus erat silvis Cephalus, multaeque per herbas
Conciderant illo percutiente ferae:
Nec tamen Aurorae male se praebebat amandum.
Ibat ad hunc sapiens a sene diva viro.
Saepe sub ilicibus Venerem Cinyraque creatum
Sustinuit positos quaelibet herba duos.

Arsit et Oenides in Maenalia Atalanta:
Illa ferae spolium pignus amoris habet.
Nos quoque iam primum turba numeremur in ista.
Si Venerem tollas, rustica silva tua est.
Ipsa comes veniam, nec me latebrosa movebunt
Saxa, neque obliquo dente timendus aper.
Aequora bina suis obpugnant fluctibus Isthmon,
Et tenuis tellus audit utrumque mare.
Hic tecum Troezena colam, Pittheïa regna:
Iam nunc est patria gratior illa mea.
Tempore abest, aberitque diu Neptunius heros:
Illum Perithoi detinet ora sui.
Praeposuit Theseus... nisi nos manifesta negemus...
Perithoum Phaedrae, Perithoumque tibi.
Sola nec haec ad nos iniuria venit ab illo.
In magnis laesi rebus uterque sumus.
Ossa mei fratris clava perfracta trinodi
Sparsit humi. soror est praeda relicta feris.
Prima securigeras inter virtute puellas
Te peperit, nati digna vigore parens.
Si quaeras, ubi sit... Theseus latus ense peregit:
Nec tanto mater pignore tuta fuit.
At ne nupta quidem, taedaque accepta iugali.
Cur, nisi ne caperes regna paterna nothus?
Addidit et fratres ex me tibi. quos tamen omnis
Non ego tollendi causa, sed ille fuit.
O utinam nocitura tibi, pulcherrime rerum,
In medio nisu viscera rupta forent!
I nunc, sic meriti lectum reverere parentis:
Quem fugit et factis abdicat ille suis.
Nec, quia privigno videar coitura noverca,
Terruerint animos nomina vana tuos.
Ista vetus pietas, aevo moritura futuro,
Rustica Saturno regna tenente fuit.
Iuppiter esse pium statuit, quodcumque iuvaret:
Et fas omne facit fratre marita soror.
Illa coit firma generis iunctura catena,
Imposuit nodos cui Venus ipsa suos.

Nec labor est. celare licet. pete munus ab illa.
Cognato poterit nomine culpa tegi.
Viderit amplexus aliquis, laudabimur ambo:
Dicar privigno fida noverca meo.
Non tibi per tenebras duri reseranda mariti
Ianua, non custos decipiendus erit.
Ut tenuit domus una duos, domus una tenebit.
Oscula aperta dabas, oscula aperta dabis.
Tutus eris mecum laudemque merebere culpa,
Tu licet in lecto conspiciare meo.
Tolle moras tantum, properataque foedera iunge!
Qui mihi nunc saevit, sic tibi parcat Amor.
Non ego dedignor supplex humilisque precari.
Heu! ubi nunc fastus altaque verba iacent?
Et pugnare diu, nec me summittere culpae
Certa fui. certi siquid haberet amor.
Victa precor, genibusque tuis regalia tendo
Bracchia. Quid deceat, non videt ullus amans.
Depuduit, profugusque pudor sua signa reliquit.
Da veniam fassae, duraque corda doma!
Quod mihi sit genitor, qui possidet aequora, Minos,
Quod veniant proavi fulmina torta manu,
Quod sit avus radiis frontem vallatus acutis,
Purpureo tepidum qui movet axe diem...
Nobilitas sub amore iacet. miserere priorum,
Et mihi si non vis parcere, parce meis!
Est mihi dotalis tellus Iovis insula, Crete.
Serviat Hippolyto regia tota meo.
Flecte feros animos! Potuit corrumpere taurum
Mater. eris tauro saevior ipse truci?
Per Venerem, parcas, oro, quae plurima mecum est
Sic numquam quae te spernere possit, ames:
Sic tibi secretis agilis dea saltibus adsit,
Silvaque perdendas praebeat alta feras:
Sic faveant satyri, montanaque numina Panes,
Et cadat adversa cuspide fossus aper·
Sic tibi dent nymphae... quamvis odisse puellas
Diceris... arentem quae levet unda sitim.

Addimus his precibus lacrimas quoque. Verba precantis
Perlegis. et lacrimas finge videre meas.

V.

Perlegis, an coniunx prohibet nova? perlege! non est
Ista Mycenaea littera facta manu.
Pegasis Oenone, Phrygiis celeberrima silvis,
Laesa queror de te, si sinis, ipsa meo.
Quis deus opposuit nostris sua numina votis?
Ne tua permaneam, quod mihi crimen obest?
Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum est.
Quae venit indigno poena, dolenda venit.
Nondum tantus eras, cum te contenta marito
Edita de magno flumine nympha fui.
Qui nunc Priamides,... absit reverentia vero...
Servus eras. servo nubere nympha tuli.
Saepe greges inter requievimus arbore tecti,
Mixtaque cum foliis praebuit herba torum.
Saepe super stramen fenoque iacentibus alto
Defensa est humili cana pruina casa.
Quis tibi monstrabat saltus venatibus aptos,
Et tegeret catulos qua fera rupe suos?
Retia saepe comes maculis distincta tetendi:
Saepe citos egi per iuga longa canes.
Incisae servant a te mea nomina fagi,
Et legor Oenone falce notata tua:
Et quantum trunci, tantum mea nomina crescunt:
Crescite, et in titulos surgite recta meos.
Populе, vive, precor, quae consita margine ripae
Hoc in rugoso cortice carmen habes
'Cum Paris Oenone poterit spirare relicta,
Ad fontem Xanthi versa recurret aqua.'
Xanthe, retro propera, versaeque recurrite lymphae
Sustinet Oenonen deseruisse Paris.
Illa dies fatum miserae mihi dixit, ab illa
Pessima mutati coepit amoris hiemps,
Qua Venus et Iuno, sumptisque decentior armis

Venit in arbitrium nuda Minerva tuum.
Attoniti micuere sinus, gelidusque cucurrit,
Ut mihi narrasti, dura per ossa tremor.
Consului... neque enim modice terrebar... anusque
Longaevosque senes. constitit esse nefas.
Caesa abies, sectaeque trabes. et classe parata
Caerula ceratas accipit unda rates.
Flesti discedens... hoc saltim parce negare:
— Praeterito magis est iste pudendus amor...
—Et flesti, et nostros vidisti flentis ocellos:
Miscuimus lacrimas maestus uterque suas.
Non sic adpositis vincitur vitibus ulmus,
Ut tua sunt collo bracchia nexa meo.
A! quotiens, cum te vento quererere teneri,
Riserunt comites. ille secundus erat.
Oscula dimissae quotiens repetita dedisti,
Quam vix sustinuit dicere lingua 'vale.'
Aura levis rigido pendentia lintea malo
Suscitat, et remis eruta canet aqua.
Prosequor infelix oculis abeuntia vela,
Qua licet, et lacrimis umet arena meis.
Utque celer venias, virides Nereïdas oro:
Scilicet ut venias in mea damna celer.
Votis ergo meis alii redituro redisti?..
Ei mihi, pro dira pelice blanda fui!
Aspicit inmensum moles nativa profundum:
Mons fuit. aequoreis illa resistit aquis:
Hinc ego vela tuae cognovi prima carinae,
Et mihi per fluctus impetus ire fuit.
Dum moror, in summa fulsit mihi purpura prora.
Pertimui. cultus non erat ille tuus.
Fit propior, terrasque cita ratis attigit aura:
Femineas vidi corde tremente genas.
Non satis id fuerat... quid enim furiosa morabar?..
Haerebat gremio turpis amica tuo.
Tunc vero rupique sinus et pectora planxi,
Et secui madidas ungue rigente genas,
Implevique sacram querulis ululatibus Iden.

Illuc has lacrimas in mea saxa tuli.
Sic Helene doleat, desertaque coniuge ploret,
Quaeque prior nobis intulit, ipsa ferat.
Nunc tibi conveniunt quae te per aperta sequantur
Aequora, legitimos destituantque viros.
At cum pauper eras armentaque pastor agebas,
Nulla nisi Oenone pauperis uxor erat.
Non ego miror opes, nec me tua regia tangit,
Nec de tot Priami dicar ut una nurus.
Non tamen ut Priamus nymphae socer esse recuset,
Aut Hecubae fuerim dissimulanda nurus.
Dignaque sum et cupio fieri matrona potentis:
Sunt mihi, quas possint sceptra decere, manus.
Nec me, faginea quod tecum fronde iacebam,
Despice. purpureo sum magis apta toro.
Denique tutus amor meus est tibi. nulla parantur
Bella, nec ultrices advehit unda rates.
Tyndaris infestis fugitiva reposcitur armis:
Hac venit in thalamos dote superba tuos.
Quae si sit Danais reddenda, vel Hectora fratrem,
Vel cum Deïphobo Polydamanta roga.
Quid gravis Antenor, Priamus quid suadeat ipse,
Consule, quis aetas longa magistra fuit.
Turpe rudimentum, patriae praeponere raptam.
Causa pudenda tua est. iusta vir arma movet.
Nec tibi, si sapias, fidam promitte Lacaenam,
Quae sit in amplexus tam cito versa tuos.
Ut minor Atrides temerati foedera lecti
Clamat, et externo laesus amore dolet,
Tu quoque clamabis. Nulla reparabilis arte
Laesa pudicitia est. deperit illa semel.
Ardet amore tui? sic et Menelaon amavit.
Nunc iacet in viduo credulus ille toro.
Felix Andromache, certo bene nupta marito.
Uxor ad exemplum fratris habenda fui.
Tu levior foliis, tum cum sine pondere suci
Mobilibus ventis arida facta volant.
Et minus est in te, quam summa pondus arista,

Quae levis assiduis solibus usta riget.
Hoc tua... nam recolo... quondam germana canebat,
Sic mihi diffusis vaticinata comis
'Quid facis, Oenone? Quid harenae semina mandas?
Non profecturis littora bubus aras.
Graia iuvenca venit, quae te patriamque domumque
Perdat! io prohibe! Graia iuvenca venit!
Dum licet, obscenam ponto demergite puppim!
Heu, quantum Phrygii sanguinis illa vehit!'
Dixerat. in cursu famulae rapuere furentem.
At mihi flaventes diriguere comae.
Ah! nimium miserae vates mihi vera fuisti.
Possidet, en, saltus Graia iuvenca meos!
Sit facie quamvis insignis, adultera certe est.
Deseruit socios hospite capta deos.
Illam de patria Theseus,.. nisi nomine fallor...
Nescio quis Theseus abstulit ante sua.
A iuvene et cupido credatur reddita virgo?
Unde hoc conpererim tam bene, quaeris? amo.
Vim licet appelles, et culpam nomine veles:
Quae totiens rapta est, praebuit ipsa rapi.
At manet Oenone fallenti casta marito:
Et poteras falli legibus ipse tuis.
Me satyri celeres... silvis ego tecta latebam...
Quaesierant rapido, turba proterva, pede,
Cornigerumque caput pinu praecinctus acuta
Faunus, in inmensis qua tumet Ida iugis.
Me fide conspicuus Troiae munitor amavit.
— Ille meae spolium virginitatis habet,
— Id quoque luctando. rupi tamen ungue capillos,
— Oraque sunt digitis aspera facta meis.
— Nec pretium stupri gemmas aurumque poposci:
— Turpiter ingenuum munera corpus emunt.
— Ipse, ratus dignam, medicas mihi tradidit artes
Admisitque meas ad sua dona manus.
Quaecumque herba potens ad opem radixque medendi
Utilis in toto nascitur orbe, mea est.
Me miseram, quod amor non est medicabilis herbis!

Deficior prudens artis ab arte mea.
Ipse repertor opis vaccas pavisse Pheraeas
Fertur, et e nostro saucius igne fuit.
Quod nec graminibus tellus fecunda creandis,
Nec deus, auxilium tu mihi ferre potes.
Et potes, et merui. dignae miserere puellae!
Non ego cum Danais arma cruenta fero.
Sed tua sum tecumque fui puerilibus annis,
Et tua, quod superest temporis, esse precor.

VI.

Littora Thessaliae reduci tetigisse carina
Diceris auratae vellere dives ovis.
Gratulor incolumi, quantum sinis. hoc tamen ipso
Debueram scripto certior esse tuo.
Nam ne pacta tibi praeter mea regna redires,
Cum cuperes, ventos non habuisse potes.
Quamlibet adverso signatur epistola vento.
Hypsipyle missa digna salute fui.
Cur mihi fama prior, quam nuntia litera venit?
Isse sacros Martis sub iuga panda boves,
Seminibus iactis segetes adolesse virorum,
Inque necem dextra non eguisse tua:
Pervigilem spolium pecudis servasse draconem,
Rapta tamen forti vellera fulva manu...
Haec ego si possem timide credentibus 'ista
Ipse mihi scripsit' dicere, quanta forem!
Quid queror officium lenti cessasse mariti?
Obsequium, maneo si tua, grande tuli.
Barbara narratur venisse venefica tecum,
In mihi promissi parte recepta tori.
Credula res amor est. utinam temeraria dicar
Criminibus falsis insimulasse virum.
Nuper ab Haemoniis hospes mihi Thessalus oris
Venerat. et tactum vix bene limen erat,
'Aesonides' dixi 'quid agit meus?' Ille pudore
Haesit, in opposita lumina fixus humo.

Protinus exilui, tunicisque a pectore ruptis
'Vivit, an' exclamo 'me quoque fata vocant?'
'Vivit' ait. timidumque mihi iurare coegi.
Vix mihi teste deo credita vita tua est.
Utque animus rediit, tua facta requirere coepi.
Narrat aënipedes Martis arasse boves,
Vipereos dentes in humum pro semine iactos,
Et subito natos arma tulisse viros:
Terrigenas populos civili marte peremtos
Inplesse aetatis fata diurna suae.
Devictus serpens. iterum, si vivat Iason,
Quaerimus. alternant spesque timorque fidem.
Singula dum narrat, studio cursuque loquendi
Detegit ingenio vulnera nostra suo.
Heus, ubi pacta fides? ubi connubialia iura,
Faxque, sub arsuros dignior ire rogos?
Non ego sum furto tibi cognita. pronuba Iuno
Affuit et sertis tempora vinctus Hymen.
At mihi nec Iuno, nec Hymen, sed tristis Erinys
Praetulit infaustas sanguinolenta faces.
Quid mihi cum Minyis, quid cum Tritonide pinu?
Quid tibi cum patria, navita Tiphy, mea?
Non erat hic aries villo spectabilis aureo,
Nec senis Aeetae regia Lemnos erat.
Certa fui primo... sed me mala fata trahebant...
Hospita feminea pellere castra manu.
Lemniadesque viros, nimium quoque, vincere norunt.
Milite tam forti causa tuenda fuit.
Urbe virum vidi, tectoque animoque recepi.
Hic tibi bisque aestas bisque cucurrit hiemps.
Tertia messis erat, cum tu dare vela coactus
Implesti lacrimis talia verba tuis
'Abstrahor, Hypsipyle. sed dent modo fata recursus,
Vir tuus hinc abeo, vir tibi semper ero.
Quod tamen e nobis gravida celatur in alvo,
Vivat, et eiusdem simus uterque parens.'
Hactenus. et lacrimis in falsa cadentibus ora
Cetera te memini non potuisse loqui.

Ultimus e sociis sacram concedis in Argon:
Illa volat. ventus concava vela tenet.
Caerula propulsae subducitur unda carinae:
Terra tibi, nobis aspiciuntur aquae.
In latus omne patens turris circumspicit undas:
Huc feror, et lacrimis osque sinusque madent.
Per lacrimas specto. cupidaeque faventia menti
Longius adsueto lumina nostra vident.
Adde preces castas, inmixtaque vota timori,
Nunc quoque te salvo persoluenda mihi...
Vota ego persolvam? votis Medea fruetur?
Cor dolet, atque ira mixtus abundat amor.
Dona feram templis, vivum quod Iasona perdo?
Hostia pro damnis concidat icta meis?
Non equidem secura fui. semperque verebar,
Ne pater Argolica sumeret urbe nurum.
Argolidas timui. nocuit mihi barbara pelex.
Non expectata vulnus ab hoste tuli.
Nec facie meritisque placet. sed carmina novit,
Diraque cantata pabula falce metit.
Illa reluctantem cursu deducere Lunam
Nititur, et tenebris abdere Solis equos.
Illa refrenat aquas, obliquaque flumina sistit:
Illa loco silvas vivaque saxa movet.
Per tumulos errat passis discincta capillis,
Certaque de tepidis colligit ossa rogis.
Devovet absentis, simulacraque cerea fingit,
Et miserum tenuis in iecur urget acus,
Et quae nescierim melius. Male quaeritur herbis
Moribus et forma conciliandus amor.
Hanc potes amplecti, thalamoque relictus in uno
Impavidus somno nocte silente frui?
Scilicet ut tauros, ita te iuga ferre coegit:
Quaque feros anguis, te quoque mulcet ope.
Adde, quod adscribi factis procerumque tuisque
Se favet, et titulo coniugis uxor obest.
Atque aliquis Peliae de partibus acta venenis
Imputat, et populum, qui sibi credat, habet.

'Non haec Aesonides, sed Phasias Aeetine
Aurea Phrixeae terga revellit ovis.'
Non probat Alcimede mater tua,.. consule matrem..
Non pater, a gelido cui venit axe nurus.
Illa sibi Tanai Scythiaeque paludibus udae
Quaerat et a patria Phasidis usque virum.
Mobilis Aesonide, vernaque incertior aura,
Cur tua polliciti pondere verba carent?
Vir meus hinc ieras. vir non meus inde redisti.
Sim reducis coniunx, sicut euntis eram!
Si te nobilitas generosaque nomina tangunt,
En ego Minoo nata Thoante feror.
Bacchus avus: Bacchi coniunx redimita corona
Praeradiat stellis signa minora suis.
Dos tibi Lemnos erit, terra ingeniosa colenti.
Me quoque res talis inter habere potes.
Nunc etiam peperi. gratare ambobus, Iason.
Dulce mihi gravidae fecerat auctor onus.
Felix in numero quoque sum. prolemque gemellam,
Pignora Lucina bina favente dedi.
Si quaeris, cui sint similes? cognosceris illis.
Fallere non norunt. cetera patris habent.
Legatos quos paene dedi pro matre ferendos.
Sed tenuit coeptas saeva noverca vias.
Medeam timui. plus est Medea noverca.
Medeae faciunt ad scelus omne manus.
Spargere quae fatris potuit lacerata per agros
Corpora, pignoribus parceret illa meis?
Hanc tamen, o demens, Colchisque ablate venenis,
Diceris Hypsipyles praeposuisse toro!
Turpiter illa virum cognovit adultera virgo.
Me tibi, teque mihi taeda pudica dedit.
Prodidit illa patrem. rapui de clade Thoanta.
Deseruit Colchos. me mea Lemnos habet.
Quid refert, scelerata piam si vincet, et ipso
Crimine dotata est emeruitque virum?
Lemniadum facinus culpo, non miror, Iason.
Quamlibet iratis ipse dat arma dolor.

Dic age, si ventis.. ut oportuit.. actus iniquis
Intrasses portus tuque comesque meos,
Obviaque exissem fetu comitante gemello?...
Hiscere nempe tibi terra roganda fuit!
Quo vultu natos, quo me, scelerate, videres?
Perfidiae pretio qua nece dignus eras?
Ipse quidem per me tutus sospesque fuisses:
Non quia tu dignus, sed quia mitis ego.
Pelicis ipsa meos implessem sanguine vultus,
Quosque veneficiis abstulit illa suis.
Medeae Medea forem. Quod siquid ab alto
Iustus adest votis Iuppiter ipse meis,
Quod gemit Hypsipyle, lecti quoque subnuba nostri
Maereat, et leges sentiat ipsa suas.
Utque ego destituor coniunx materque duorum,
A totidem natis orba sit, aque viro.
Nec male parta diu teneat, peiusque relinquat:
Exulet, et toto quaerat in orbe fugam.
Quam fratri germana fuit miseroque parenti
Filia, tam natis, tam sit acerba viro.
Cum mare, cum terras consumpserit, aëra temptet:
Erret inops, exspes, caede cruenta sua.
Haec ego, coniugio fraudata Thoantias oro.
Vivite devoto nuptaque virque toro!

VII.

Sic ubi fata vocant, udis abiectus in herbis
Ad vada Maeandri concinit albus olor.
Nec quia te nostra sperem prece posse moveri,
Adloquor. adverso movimus ista deo.
Sed merita et famam corpusque animumque pudicum
Cum male perdiderim, perdere verba leve est.
Certus es ire tamen miseramque relinquere Didon,
Atque idem venti vela fidemque ferent?
Certus es, Aenea, cum foedere solvere naves,
Quaeque ubi sint nescis, Itala regna sequi,
Nec nova Carthago, nec te crescentia tang

Moenia, nec sceptro tradita summa tuo?
Facta fugis, facienda petis. quaerenda per orbem
Altera, quaesita est altera terra tibi.
Ut terram invenias, quis eam tibi tradet habendam?
Quis sua non notis arva terenda dabit?
Alter amor tibi restat habendus et altera Dido:
Quamque iterum fallas, altera danda fides.
Quando erit, ut condas instar Carthaginis urbem,
Et videas populos altus ab arce tuos?
Omnia ut eveniant, nec te tua vota morentur,
Unde tibi, quae te sic amet, uxor erit?
Uror, ut inducto ceratae sulpure taedae.
Aenean animo noxque diesque refert.
Ille quidem male gratus et ad mea munera surdus,
Et quo, si non sim stulta, carere velim:
Non tamen Aenean, quamvis male cogitat, odi:
Sed queror infidum, questaque peius amo.
Parce, Venus, nurui, durumque amplectere fratrem,
Frater Amor. castris militet ille tuis.
Aut ego quae coepi neq; enim dedignor amare —
Materiam curae praebeat ille meae.
Fallor, et ista mihi falso iactatur imago.
Matris ab ingenio dissidet ille suae.
Te lapis et montes innataque rupibus altis
Robora, te saevae progenuere ferae,
Aut mare, quale vides agitari nunc quoque ventis:
Quo tamen adversis fluctibus ire paras.
Quo fugis? obstat hiemps! Hiemis mihi gratia prosit.
Aspice, ut eversas concitet eurus aquas.
Quod tibi malueram, sine me debere procellis:
Iustior est animo ventus et unda tuo.
Non ego sum tanti, quod non verearis, inique, —
Ut pereas, dum me per freta longa fugis.
Exerces pretiosa odia et constantia magno,
Si, dum me careas, est tibi vile mori.
Iam venti ponent, strataque aequaliter unda
Caeruleis Triton per mare curret equis.
Tu quoque cum ventis utinam mutabilis esses:..

Et nisi duritia robora vincis, eris.
Quid, si nescires, insana quid aequora possunt?
Expertae totiens quam male credis aquae!
Ut pelago suadente etiam retinacula solvas,
Multa tamen latus tristia pontus habet.
Nec violasse fidem temptantibus aequora prodest:
Perfidiae poenas exigit ille locus,
Praecipue cum laesus amor. quia mater Amorum
Nuda Cytheriacis edita fertur aquis.
Perdita ne perdam, timeo, noceamve nocenti,
Neu bibat aequoreas naufragus hostis aquas.
Vive, precor. sic te melius, quam funere perdam.
Tu potius leti causa ferere mei.
Finge, age, te rapido... nullum sit in omine pondus!...
Turbine deprendi. quid tibi mentis erit?
Protinus occurrent falsae periuria linguae,
Et Phrygia Dido fraude coacta mori:
Coniugis ante oculos deceptae stabit imago
Tristis et effusis sanguinolenta comis.
Quid tanti est totum merui concedite dicas —
Quaeque cadent, in te fulmina missa putes?
Da breve saevitiae spatium pelagique tuaeque:
Grande morae pretium tuta futura via est.
Nec mihi tu curae. puero parcatur Iulo:
Te satis est titulum mortis habere meae.
Quid puer Ascanius, quid di meruere Penates?
Ignibus ereptos obruet unda deos? [ctas...
Sed neque fers tecum, nec... quae mihi, perfide, ia-
Presserunt umeros sacra paterque tuos.
Omnia mentiris. nec enim tua fallere lingua
Incipit a nobis, primaque plectar ego.
Si quaeras, ubi sit formosi mater Iuli,
Occidit a duro sola relicta viro.
Haec mihi narraras. at me movere merentem.
Ure minor culpa poena futura mea est. —
Nec mihi mens dubia est, quin te tua numina damnent:
Per mare, per terras septima iactat hiemps.
Fluctibus eiectum tuta statione recepi,

Vixque bene audito nomine regna dedi.
His tamen officiis utinam contenta fuissem,
Et mihi concubitus fama sepulta foret!
Illa dies nocuit, qua nos declive sub antrum
Caeruleus subitis compulit imber aquis.
Audieram vocem. nymphas ululasse putavi.
Eumenides fatis signa dedere meis.
Exige, laese pudor, poenas, umbraeque Sychaei —
Ad quas.. me miseram!.. plena pudoris eo.
Est mihi marmorea sacratus in aede Sychaeus:
Oppositae frondes velleraque alba tegunt.
Hinc ego me sensi noto quater ore citari:
Ipse sono tenui dixit 'Elissa, veni!'
Nulla mora est, venio. venio tibi debita coniunx.
Sum tamen admissi tarda pudore mei.
Da veniam culpae. decepit idoneus auctor.
Invidiam nexae detrahit ille meae.
Diva parens seniorque pater pia sarcina nati
Spem mihi mansuri rite dedere tori.
Si fuit errandum, causas habet error honestas.
Adde fidem, nulla parte pigendus erit.
Durat in extremum, vitaeque novissima nostrae
Prosequitur fati qui fuit ante, tenor.
Occidit internas coniunx mactatus ad aras,
Et sceleris tanti praemia frater habet.
Exsul agor, cineresque viri patriamque relinquo,
Et feror in duras hoste sequente vias:
Adplicor ignotis, fratrique elapsa fretoque
Quod tibi donavi, perfide, litus emo.
Urbem constitui, lateque patentia fixi
Moenia finitimis invidiosa locis.
Bella tument. bellis peregrina et femina temptor,
Vixque rudis portas urbis et arma paro.
Mille procis placui, qui me coiere querentes
Nescio quem thalamis praeposuisse suis.
Quid dubitas vinctam Gaetulo tradere Iarbae?
Praebuerim sceleri bracchia nostra tuo.
Est etiam frater, cuius manus impia possit

Respergi nostro, sparsa cruore viri.
Pone deos et quae tangendo sacra profanas:
Non bene caelestis impia dextra colit.
Si tu cultor eras elapsis igne futurus,
Paenitet elapsos ignibus esse deos.
Forsitan et gravidam Didon, scelerate, relinquas,
Parsque tui lateat corpore clausa meo.
Accedet fatis matris miserabilis infans,
Et nondum nati funeris auctor eris:
Cumque parente sua frater morietur Iuli,
Poenaque conexos auferet una duos.
Sed iubet ire deus. Vellem, vetuisset adire,
Punica nec Teucris pressa fuisset humus.
Hoc duce nempe deo ventis agitaris iniquis,
Et teris in rapido tempora longa freto?
Pergama vix tanto tibi erant repetenda labore,
Hectore si vivo quanta fuere, forent!
Non patrium Simoënta petis, sed Thybridas undas
Nempe ut pervenias quo cupis, hospes eris.
Utque latet vitatque tuas abstrusa carines.
Vix tibi continget terra petita seni.
Hos potius populos in dotem, ambage remissa,
Accipe et advectas Pygmalionis opes.
Ilion in Tyriam transfer felicius urbem,
Hancque loco regis sceptraque sacra tene.
Si tibi mens avida est belli, si quaerit Iulus,
Unde suo partus marte triumphus eat,
Quem superet, nequid desit, praebebimus hostem.
Hic pacis leges, hic locus arma capit.
Tu modo... per matrem fraternaque tela, sagittas,
Perque fugae comites, Dardana sacra, deos!
Sic superent, quoscumque tua de gente reportas,
Mars ferus et damni sit modus ille tui,
Ascaniusque suos feliciter impleat annos,
Et senis Anchisae molliter ossa cubent!...
Pa ce, precor, domui, quae se tibi tradit habendam.
Quod crimen dicis praeter amasse meum?
Non ego sum Phthia magnisque oriunda Mycenis,

Nec steterunt in te virque paterque meus.
Si pudet uxoris, non nupta, sed hospita dicar
Dum tua sit Dido, quodlibet esse feret.
Nota mihi freta sunt Afrum frangentia litus.
Temporibus certis dantque negantque viam.
Cum dabit aura viam, praebebis carbasa ventis.
Nunc levis eiectam continet alga ratem.
Tempus ut observem, manda mihi. serius ibis,
Nec te, si cupies, ipsa manere sinam.
Et socii requiem poscunt, laniataque classis
Postulat exiguas semirefecta moras.
Pro meritis et siqua tibi debebimus ultra,
Pro spe coniugii tempora parva peto:
Dum freta mitescunt et amor, dum tempore et usu
Fortiter edisco tristia posse pati.
Si minus, est animus nobis effundere vitam
In me crudelis non potes esse diu.
Aspicias utinam, quae sit scribentis imago.
Scribimus, et gremio Troicus ensis adest:
Perque genas lacrimae strictum labuntur in ensem,
Qui iam pro lacrimis sanguine tinctus erit.
Quam bene conveniunt fato tua munera nostro!
Instruis inpensa nostra sepulchra brevi.
Nec mea nunc primum feriuntur pectora telo:
Ille locus saevi vulnus amoris habet.
Anna soror, soror Anna, meae male conscia culpae,
Iam dabis in cineres ultima dona meos.
Nec consumpta rogis inscribar Elissa Sychaei,
Hoc tamen in tumuli marmore carmen erit
'Praebuit Aeneas et causam mortis et ensem.
Ipsa sua Dido concidit usa manu'

VIII.

Pyrrhus Achillides, animosus imagine patris,
Inclusam contra iusque piumque tenet.
Quod potui, renui, ne non invita tenerer.
Cetera femineae non valuere manus.

'Quid facis, Aeacide? non sum sine vindice' dixi:
'Haec tibi sub domino est, Pyrrhe, puella suo.'
Surdior ille freto clamantem nomen Orestis
Traxit inornatis in sua tecta comis.
Quid gravius capta Lacedaemone serva tulissem,
Si raperet Graias barbara turba nurus?
Parcius Andromachen vexavit Achaïa victrix,
Cum Danaus Phrygias ureret ignis opes.
At tu, cura mei si te pia tangit, Oreste,
Inice non timidas in tua iura manus.
An siquis rapiat stabulis armenta reclusis,
Arma feras, rapta coniuge lentus eris?
Si socer exemplo nuptae repetitor ademptae,
Nupta foret Paridi mater, ut ante fuit.
Nec tu mille rates sinuosaque vela pararis,
Nec numeros Danai militis. ipse veni!
Sic quoque eram repetenda tamen. nec turpe marito,
Aspera pro caro bella tulisse toro.
Quid, quod avus nobis idem Pelopeïus Atreus,
Et, si non esses vir mihi, frater eras?
Vir, precor, uxori, frater succurre sorori:
Instant officio nomina bina tuo.
Me tibi Tyndarëus, vita gravis auctor et annis,
Tradidit. arbitrium neptis habebat avus.
At pater Aeacidae promiserat, inscius acti.
Plus quoque, qui prior est ordine, possit avus.
Cum tibi nubebam, nulli mea taeda nocebat:
Si iungar Pyrrho, tu mihi laesus eris.
Et pater ignoscet nostro Menelaus amori:
Succubuit telis praepetis ipse dei.
Quem sibi permisit, genero concedit amorem.
Proderit exemplo mater amata suo.
Tu mihi, quod matri pater est. quas egerat olim
Dardanius partis advena, Pyrrhus agit.
Ille licet patriis sine fine superbiat actis.
Et tu quae referas facta parentis, habes.
Tantalides omnis ipsumque regebat Achillem.
Hic pars militiae, dux erat ille ducum.

Tu quoque habes proavum Pelopem Pelopisque parentem.
Si melius numeres, a Iove quintus eris.
Nec virtute cares. Arma invidiosa tulisti:
Sed tu quid faceres? induit illa pater.
Materia vellem fortis meliore fuisses.
Non lecta est operi, sed data causa tuo.
Hanc tamen implesti. iuguloque Aegisthus aperto
Tecta cruentavit, quae pater ante tuus.
Increpat Aeacides, laudemque in crimina vertit:
Et tamen aspectus sustinet ille meos.
Rumpor, et ora mihi pariter cum mente tumescunt,
Pectoraque inclusis ignibus usta dolent.
Hermione coram quisquamne obiecit Oresti,
Nec mihi sunt vires, nec ferus ensis adest?
Flere licet certe. flendo diffundimus iram,
Perque sinum lacrimae fluminis instar eunt.
Has solas habeo semper, semperque profundo.
Ument incultae fonte perenne genae.
Num generis fato, quod nostros errat in annos,
Tantalides matres apta rapina sumus?
Non ego fluminei referam mendacia cygni,
Nec querar in plumis delituisse Iovem.
Qua duo porrectus longe freta distinet Isthmos,
Vecta peregrinis Hippodamia rotis.
Castori Amyclaeo et Amyclaeo Polluci
Reddita Mopsopia Taenaris urbe soror:
Taenaris Idaeo trans aequora ab hospite rapta
Argolicas pro se vertit in arma manus.
Vix equidem memini, memini tamen. omnia luctus,
Omnia solliciti plena timoris erant.
Flebat avus Phoebeque soror fratresque gemelli,
Orabat superos Leda suumque Iovem.
Ipsa ego, non longos etiam tum scissa capillos,
Clamabam 'sine me, me sine, mater, abis?'
Nam coniunx aberat. Ne non Pelopeïa credar,
Ecce Neoptolemo praeda parata fui.
Pelides utinam vitasset Apollinis arcus!
Damnaret nati facta proterva pater.

Nec quondam placuit, nec nunc placuisset Achilli,
Abducta viduum coniuge flere virum.
Quae mea caelestis iniuria fecit iniquos?
Quodve mihi miserae sidus obesse querar?
Parva mea sine matre fui. pater arma ferebat:
Et duo cum vivant, orba duobus eram.
Non tibi blanditias primis, mea mater, in annis
Incerto dictas ore puella tuli:
Non ego captavi brevibus tua colla lacertis,
Nec gremio sedi sarcina grata tuo:
Non cultus tibi cura mei. nec pacta marito
Intravi thalamos matre parante novos.
Obvia prodieram reduci tibi,.. vera fatebor...
Nec facies nobis nota parentis erat.
Te tamen esse Helenam, quod eras pulcherrima, sensi
Ipsa requirebas, quae tua nata foret.
Pars haec una mihi, coniunx bene cessit Orestes:
Is quoque, ni pro se pugnet, ademptus erit.
Pyrrhus habet captam reduce et victore parente.
Hoc munus nobis diruta Troia tulit.
Cum tamen altus equis Titan radiantibus instat,
Perfruor infelix liberiore malo.
Nox ubi me thalamis ululantem et acerba gementem
Condidit, in maesto procubuique toro,
Pro somno lacrimis oculi funguntur obortis,
Quaque licet fugio sicut ab hoste viro.
Saepe malis stupeo. rerumque oblita locique
Ignara tetigi Scyria membra manu:
Utque nefas sensi, male corpora tacta relinquo
Et mihi pollutas credor habere manus.
Saepe Neoptolemi pro nomine nomen Orestis
Exit. et errorem vocis ut omen amo.
Per genus infelix iuro generisque parentem,
Qui freta, qui terras et sua regna quatit:
Per patris ossa tui, patrui mihi, quae tibi debent,
Quod sic sub tumulo fortiter ulta iacent:
Aut ego praemoriar, primoque exstinguar in aevo,
Aut ego Tantalidae Tantalis uxor ero.

VIIII.

Gratulor Oechaliam titulis accedere nostris:
Victorem victae subcubuisse queror.
Fama Pelasgiadas subito pervenit in urbes
Decolor et factis infitianda tuis,
Quem numquam Iuno seriesque inmensa laborum
Fregerit, huic Iolen inposuisse iugum.
Hoc velit Eurystheus, velit hoc germana Tonantis,
Laetaque sit vitae labe noverca tuae.
At non ille velit, cui nox.. sic creditur.. una
Non tanti, ut tantus conciperere, fuit.
Plus tibi quam Iuno, nocuit Venus. illa premendo
Sustulit, haec humili sub pede colla tenet.
Respice vindicibus pacatum viribus orbem,
Qua latam Nereus caerulus ambit humum.
Se tibi pax terrae, tibi se tota aequora debent:
Implesti meritis solis utramque domum.
Quod te laturum est, caelum prius ipse tulisti:
Hercule subposito sidera fulsit Atlans.
Quid nisi notitia est misero quaesita pudori,
Si cumulas stupri facta priora nota?
Tene ferunt geminos pressisse tenaciter angues,
Cum tener in cunis iam Iove dignus eras?
Coepisti melius, quam desinis. ultima primis
Cedunt. dissimiles hic vir et ille puer.
Quem non mille ferae, quem non Stheneleïus hostis,
Non potuit Iuno vincere, vincit amor.
At bene nupta feror, quia nominor Herculis uxor,
Sitque socer rapidis qui tonat altus equis.
Quam male inaequales veniunt ad aratra iuvenci,
Tam premitur magno coniuge nupta minor.
Non honor est, sed onus species laesura ferentis.
Siqua voles apte nubere, nube pari.
Vir mihi semper abest, et coniuge notior hospes,
Monstraque terribiles persequiturque feras.
Ipsa domo vidua, votis operata pudicis,
Torqueor, infesto ne vir ab hoste cadat.

Inter serpentes aprosque avidosque leones
Iactor, et haesuros terna per ora canes.
Me pecudum fibrae simulacraque inania somni
Ominaque arcana nocte petita movent.
Aucupor infelix incertae murmura famae,
Speque timor dubia, spesque timore cadit.
Mater abest, queriturque deo placuisse potenti:
Nec pater Amphitryon, nec puer Hyllus adest.
Arbiter Eurystheus irae Iunonis iniquae
Sentitur nobis, iraque longa deae.
Haec mihi ferre parum? Peregrinos addis amores,
Et mater de te quaelibet esse potest.
Non ego Partheniis temeratam vallibus Augen,
Nec referam partus, Ormeni nympha, tuos:
Non tibi crimen erunt, Theutrantia turba, sorores.
Quarum de populo nulla relicta tibi est.
Una, recens crimen, referetur adultera nobis,
Unde ego sum Lydo facta noverca Lamo.
Maeandros, terris totiens errator in isdem,
Qui lassas in se saepe retorquet aquas,
Vidit in Herculeo suspensa monilia collo
Illo, cui caelum sarcina parva fuit.
Non puduit fortis auro cohibere lacertos,
Et solidis gemmas opposuisse toris.
Nempe sub his animam pestis Nemeaea lacertis
Edidit, unde umerus tegmina laevus habet.
Ausus es hirsutos mitra redimire capillos.
Aptior Herculeae populus alba comae.
Nec te Maeonia lascivae more puellae
Incingi zona dedecuisse putes?
Non tibi succurrit crudi Diomedis imago,
Efferus humana qui dape pavit equas?
Si te vidisset cultu Busiris in isto,
Huic victor victo nempe pudendus eras?
Detrahat Antaeus duro redimicula collo,
Ne pigeat molli subcubuisse viro.
Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
Diceris, et dominae pertimuisse minas.

Non fugis, Alcide, victricem mille laborum
Rasilibus calathis inposuisse manum,
Crassaque robusto deducis pollice fila,
Aequaque formosae pensa rependis erae?
A! quotiens, digitis dum torques stamina duris,
Praevalidae fusos comminuere manus.
—*Crederis infelix sculticae tremefactus habenis*
Ante pedes dominae pertimuisse minas. —
—*Eximiis pompis praeconia summa triumphi*
Factaque narrabas dissimulanda tibi:
Scilicet inmanes elisos faucibus hydros
Infantem caudis involuisse manum:
Ut Tegeaeus aper cupressifero Erymantho
Incubat, et vasto pondere laedit humum.
Non tibi Threïciis adfixa penatibus ora,
Non hominum pingues caede tacentur equae:
Prodigiumque triplex, armenti dives Hiberi
Geryones, quamvis in tribus unus erat:
Inque canes totidem trunco digestus ab uno
Cerberos implicitis angue minante comis:
Quaeque redundabat fecundo vulnere serpens
Fertilis et damnis dives ab ipsa suis,
Quique inter laevumque latus laevumque lacertum
Praegrave conpressa fauce pependit onus:
Et male confisum pedibus formaque bimembri
Pulsum Thessalicis agmen equestre iugis.
Haec tu Sidonio potes insignitus amictu
Dicere? non cultu lingua retenta silet?
Se quoque nympha tuis ornavit Iardanis armis,
Et tulit e capto nota tropaea viro.
I nunc, tolle animos et fortia gesta recense.
Quod tu non esses iure, vir illa fuit.
Qua tanto minor es, quanto te, maxime rerum,
Quam quos vicisti, vincere maius erat.
Illi procedit rerum mensura tuarum:
Cede bonis. heres laudis amica tuae.
O pudor! hirsuti costas exuta leonis
Aspera texerunt vellera molle latus.

Falleris et nescis. non sunt spolia illa leonis,
Sed tua. tuque feri victor es, illa tui.
Femina tela tulit Lernaeis atra venenis,
Ferre gravem lana vix satis apta colum,
Instruxitque manum clava domitrice ferarum,
Vidit et in speculo coniugis arma sui.
Haec tamen audieram. licuit non credere famae,
Et venit ad sensus mollis ab aure dolor.
Ante meos oculos adducitur advena pelex,
Nec mihi, quae patior, dissimulare licet.
Non sinis averti. mediam captiva per urbem
Invitis oculis aspicienda venit.
Nec venit incultis captarum more capillis,
Fortunam vultu fassa tegendo suam.
Ingreditur late lato spectabilis auro,
Qualiter in Phrygia tu quoque cultus eras.
Dat vultum populo sublimis ut Hercule victo.
Oechaliam vivo stare parente putes.
Forsitan et pulsa Aetolide Deianira
Nomine deposito pelicis uxor erit:
Eurytidosque loles et insanii Alcidae
Turpia famosus corpora iunget Hymen.
Mens fugit admonitu, frigusque perambulat artus,
Et iacet in gremio languida facta manus.
Me quoque cum multis, sed me sine crimine amasti.
Ne pigeat, pugnae bis tibi causa fui.
Cornua flens legit ripis Achelous in udis,
Truncaque limosa tempora mersit aqua.
Semivir occubuit in letifero Eueno
Nessus, et infecit sanguis equinus aquas.
Sed quid ego haec refero? scribenti nuntia venit
Fama, virum tunicae tabe perire meae.
Ei mihi, quid feci? quo me furor egit amantem?
Impia quid dubitas Deianira mori?
An tuus in media coniunx lacerabitur Oeta,
Tu sceleris tanti causa superstes eris?
Siquid adhuc habeo facti, cur Herculis uxor
Credar, coniugii mors mihi pignus erit.

Tu quoque cognosces in me, Meleagre, sororem.
Impia quid dubitas Deianira mori?
Heu devota domus! solio sedet Agrios alto:
Oenea desertum nuda senecta premit:
Exulat ignotis Tydeus germanus in oris:
Alter fatali vivus in igne fuit:
Exegit ferrum sua per praecordia mater.
Impia quid dubitas Deianira mori?
Deprecor hoc unum per iura sacerrima lecti,
Ne videar fatis insidiata tuis.
Nessus ut est avidum percussus arundine pectus,
'Hic' dixit 'vires sanguis amoris habet.'
Inlita Nesseo misi tibi texta veneno.
Impia quid dubitas Deianira mori?
Iamque vale, seniorque pater germanaque Gorge,
Et patria et patriae frater adempte tuae,
Et tu lux oculis hodierna novissima nostris,
Virque,.. sed o possis!.. et puer Hylle, vale!

X.

Mitius inveni quam te genus omne ferarum.
Credita non ulli quam tibi peius eram.
Quae legis, ex illo, Theseu, tibi litore mitto,
Unde tuam sine me vela tulere ratem:
In quo me somnusque meus male prodidit et tu,
Per facinus somnis insidiate meis.
Tempus erat, vitrea quo primum terra pruina
Spargitur et tectae fronde queruntur aves:
Incertum vigilans, a somno languida, movi
Thesea prensuras semisupina manus:
Nullus erat. referoque manus, iterumque retempto,
Perque torum moveo bracchia. nullus erat.
Excussere metus somnum. conterrita surgo,
Membraque sunt viduo praecipitata toro.
Protinus adductis sonuerunt pectora palmis,
Utque erat e somno turbida, rapta coma est.
Luna fuit. specto, siquid nisi litora cernam:

Quod videant oculi, nil nisi litus habent.
Nunc huc, nunc illuc, et utroque sine ordine curro.
Alta puellares tardat harena pedes.
Interea toto clamanti litore 'Theseu!'
Reddebant nomen concava saxa tuum,
Et quotiens ego te, totiens locus ipse vocabat.
Ipse locus miserae ferre volebat opem.
Mons fuit. apparent frutices in vertice rari:
Nunc scopulus raucis pendet adesus aquis:
Ascendo. vires animus dabat. atque ita late
Aequora prospectu metior alta meo.
Inde ego... nam ventis quoque sum crudelibus usa...
Vidi praecipiti carbasa tenta noto.
Aut vidi, aut tamquam quae me vidisse putarem,
Frigidior glacie semianimisque fui.
Nec languere diu patitur dolor. excitor illo,
Excitor et summa Thesea voce voco.
'Quo fugis?' exclamo 'scelerate revertere Theseu,
Flecte ratem! numerum non habet illa suum.'
Haec ego. quod voci deerat, plangore replebam:
Verbera cum verbis mixta fuere meis.
Si non audires, ut saltem cernere posses,
Iactatae late signa dedere manus.
Candidaque inposui longae velamina virgae,
Scilicet oblitos admonitura mei.
Iamque oculis ereptus eras. Tum denique flevi.
Torpuerant molles ante dolore genae.
Quid potius facerent, quam me mea lumina flerent,
Postquam desierant vela videre tua?
Aut ego diffusis erravi sola capillis,
Qualis ab Ogygio concita Baccha deo:
Aut mare prospiciens in saxo frigida sedi,
Quamque lapis sedes, tam lapis ipsa fui.
Saepe torum repeto, qui nos acceperat ambos,
Sed non acceptos exhibiturus erat,
Et tua, quae possum pro te, vestigia tango,
Strataque quae membris intepuere tuis.
Incumbo, lacrimisque toro manante profusis

'Pressimus' exclamo 'te duo. redde duos.
Venimus huc ambo. cur non discedimus ambo?
Perfide, pars nostri, lectule, maior ubi est?'
Quid faciam? quo sola ferar? vacat insula cultu
Non hominum video, non ego facta boum.
Omne latus terrae cingit mare. navita nusquam,
Nulla per ambiguas puppis itura vias.
Finge dari comitesque mihi ventosque ratemque,
Quid sequar? Accessus terra paterna negat.
Ut rate felici pacata per aequora labar,
Temperet ut ventos Aeolus, exul ero.
Non ego te, Crete centum digesta per urbes,
Aspiciam, puero cognita terra Iovi.
At pater et tellus iusto regnata parenti
Prodita sunt facto, nomina cara, meo,
Cum tibi, ne victor tecto morerere recurvo,
Quae regerent passus, pro duce fila dedi:
Cum mihi dicebas 'per ego ipsa pericula iuro,
Te fore, dum nostrum vivet uterque, meam.'
Vivimus, et non sum, Theseu, tua... Si modo vivis,
Femina periuri fraude sepulta viri.
Me quoque qua fratrem, mactasses, improbe, clava.
Esset quam dederas, morte soluta fides.
Nunc ego non tantum quae sum passura, recordor,
Sed quaecumque potest ulla relicta pati.
Occurrunt animo pereundi mille figurae:
Morsque minus poenae quam mora mortis habet.
Iam iam venturos aut hac aut suspicor illac
Qui lanient avido viscera dente, lupos.
Forsitan et fulvos tellus alat ista leones.
Quis scit, an haec saevas tigridas insula habet?
Et freta dicuntur magnas expellere phocas.
Quis vetat et gladios per latus ire meum?
Tantum ne religer dura captiva catena,
Neve traham serva grandia pensa manu:
Cui pater est Minos, cui mater filia Phoebi,
Quodque magis memini, quae tibi pacta fui.
Si mare, si terras porrectaque litora vidi,

Multa mihi terrae, multa minantur aquae.
Caelum restabat. timeo simulacra deorum.
Destituor rapidis praeda cibusque feris.
Sive colunt habitantque viri, diffidimus illis:
Externos didici laesa timere viros.
Viveret Androgeos utinam, nec facta luisses
Impia funeribus, Cecropi terra, tuis:
Nec tua mactasset nodoso stipite, Theseu,
Ardua parte virum dextera, parte bovem:
Nec tibi quae reditus monstrarent, fila dedissem,
Fila per adductas saepe recepta manus.
Non equidem miror, si stat victoria tecum,
Strataque Cretaeam belua texit humum.
Non poterant figi praecordia ferrea cornu:
Ut te non tegeres, pectore tutus eras.
Illic tu silices, illic adamanta tulisti
Illic qui silices, Thesea, vincat, habes.
Crudeles somni, quid me tenuistis inertem?
Aut semel aeterna nocte premenda fui.
Vos quoque crudeles, venti, nimiumque parati,
Flaminaque in lacrimas officiosa meas.
Dextera crudelis, quae me fratremque necavit,
Et data poscenti, nomen inane, fides.
In me iurarunt somnus ventusque fidesque.
Prodita sum causis una puella tribus.
Ergo ego nec lacrimas matris moritura videbo,
Nec mea qui digitis lumina condat, erit?
Spiritus infelix peregrinas ibit in auras,
Nec positos artus unguet amica manus?
Ossa superstabunt volucres inhumata marinae?
Haec sunt officiis digna sepulchra meis?
Ibis Cecropios portus, patriaque receptus
Cum steteris turbae celsus in ore tuae,
Et bene narraris letum taurique viique
Sectaque per dubias saxea tecta vias,
Me quoque narrato sola tellure relictam:
Non ego sum titulis subripienda tuis.
Nec pater est Aegeus, nec tu Pittheïdos Aethrae

Filius. auctores saxa fretumque tui.
Di facerent, ut me summa de puppe videres:
Movisset vultus maesta figura tuos.
Nunc quoque non oculis, sed qua potes, aspice mente
Haerentem scopulo, quem vaga pulsat aqua:
Aspice demissos lugentis more capillos
Et tunicas lacrimis sicut ab imbre gravis.
Corpus ut inpulsae segetes aquilonibus horret,
Litteraque articulo pressa tremente labat.
Non te per meritum... quoniam male cessit... adoro:
Debita sit facto gratia nulla meo:
Sed nec poena quidem. Si non ego causa salutis,
Non tamen est, cur sis tu mihi causa necis.
Has tibi plangendo lugubria pectora lassas
Infelix tendo trans freta longa manus:
Hos tibi, qui superant, ostendo maesta capillos:
Per lacrimas oro, quas tua facta movent:
Flecte ratem, Theseu, versoque relabere vento!
Si prius occidero, tu tamen ossa feres.

XI.

Siqua tamen caecis errabunt scripta lituris,
Oblitus a dominae caede libellus erit.
Dextra tenet calamum, strictum tenet altera ferrum
Et iacet in gremio charta soluta meo:
Haec est Aeolidos fratri scribentis imago.
Sic videor duro posse placere patri.
Ipse necis cuperem nostrae spectator adesset,
Auctorisque oculis exigeretur opus.
Ut ferus est multoque suis truculentior euris,
Spectasset siccis vulnera nostra genis.
Scilicet est aliquid, cum saevis vivere ventis.
Ingenio populi convenit ille sui.
Ille Noto Zephyroque et Sithonio Aquiloni
Imperat, et pinnis, Eure proterve, tuis.
Imperat heu! ventis. tumidae non imperat irae:
Possidet et vitiis regna minora suis.

Quid iuvat admotam per avorum nomina caelo
Inter cognatos posse referre Iovem?
Num minus infestum, funebria munera, ferrum
Feminea teneo, non mea tela, manu?
O utinam, Macareu, quae nos commisit in unum,
Venisset leto serior hora meo!
Cur umquam plus me, frater, quam frater, amasti,
Et tibi non debet quod soror esse, fui?
Ipsa quoque incalui. qualemque audire solebam,
Nescio quem sensi corde tepente deum.
Fugerat ore color. macies adduxerat artus:
Sumebant minimos ora coacta cibos:
Nec somni faciles, et nox erat annua nobis,
Et gemitum nullo laesa dolore dabam:
Nec, cur haec facerem, poteram mihi reddere causam,
Nec noram, quid amans esset. at illud eram.
Prima malum nutrix animo praesensit anili,
Prima mihi nutrix 'Aeoli,' dixit 'amas.'
Erubui, gremioque pudor deiecit ocellos.
Haec satis in tacita signa fatentis erant.
Iamque tumescebant vitiati pondera ventris,
Aegraque furtivum membra gravabat onus.
Quas mihi non herbas, quae non medicamina nutrix
Attulit audaci supposuitque manu,
Ut penitus nostris... hoc te celavimus unum...
Visceribus crescens excuteretur onus!
A! nimium vivax admotis restitit infans
Artibus, et tecto tutus ab hoste fuit.
Iam noviens erat orta soror pulcherrima Phoebi,
Denaque luciferos Luna movebat equos:
Nescia, quae faceret subitos mihi causa dolores,
Et rudis ad partus et nova miles eram.
Nec tenui vocem. 'Quid' ait 'tua crimina prodis?'
Oraque clamantis conscia pressit anus.
Quid faciam infelix? gemitus dolor edere cogit,
Sed timor et nutrix et pudor ipse vetant.
Contineo gemitus elapsaque verba reprendo,
Et cogor lacrimas conbibere ipsa meas.

Mors erat ante oculos. et opem Lucina negabat:
Et grave, si moriar, mors quoque crimen erat:
Cum super incumbens scissa tunicaque comaque
Pressa refovisti pectora nostra tuis,
Et mihi 'Vive, soror, soror o carissima,' aisti
'Vive, nec unius corpore perde duos!
Spes bona det vires. fratri nam nupta futura es.
Illius, de quo mater, et uxor eris.'
Mortua... crede mihi... tamen ad tua verba revixi:
Et positum est uteri crimen onusque mei.
Quid tibi grataris? media sedet Aeolus aula:
Crimina sunt oculis subripienda patris.
Frondibus infantem ramisque albentis olivae
Et levibus vittis sedula celat anus,
Fictaque sacra facit, dicitque precantia verba:
Dat populus sacris, dat pater ipse viam.
Iam prope limen erat. patrias vagitus ad auris
Venit, et indicio proditur ille suo.
Eripit infantem mentitaque sacra revelat
Aeolus. insana regia voce sonat.
Ut mare fit tremulum, tenui cum stringitur aura,
Ut quatitur tepido fraxina virga noto,
Sic mea vibrari pallentia membra videres:
Quassus ab inposito corpore lectus erat.
Inruit et nostrum vulgat clamore pudorem,
Et vix a misero continet ore manus.
Ipsa nihil praeter lacrimas pudibunda profudi.
Torpuerat gelido lingua retenta metu.
Iamque dari parvum canibusque avibusque nepotem
Iusserat, in solis destituique locis.
Vagitus dedit ille miser. sensisse putares:
Quaque suum poterat voce rogabat avum.
Quid mihi tunc animi credis, germane, fuisse,...
Nam potes ex animo colligere ipse tuo...
Cum mea me coram silvas inimicus in altas
Viscera montanis ferret edenda lupis?
Exierat thalamo. Tunc demum pectora plangi
Contigit inque meas unguibus ire genas.

Interea patrius vultu maerente satelles
Venit, et indignos edidit ore sonos
'Aeolus hunc ensem mittit tibi'... tradidit ensem...
'Et iubet ex merito scire, quid iste velit.'
Scimus. et utemur violento fortiter ense.
Pectoribus condam dona paterna meis.
His mea muneribus, genitor, conubia donas?
Hac tua dote, pater, filia dives erit?
Tolle procul decepte faces, Hymenaee, maritas,
Et fuge turbato tecta nefanda pede.
Ferte faces in me, quas fertis, Erinyes atrae,
Ac meus ex isto luceat igne rogus.
Nubite felices Parca meliore sorores,
Amissae memores sed tamen este mei.
Quid puer admisit tam paucis editus horis?
Quo laesit facto vix bene natus avum?
Si potuit meruisse necem, meruisse putetur:
A! miser admisso plectitur ille meo!
Nate, dolor matris, rapidarum praeda ferarum,
Ei mihi, natali dilacerate tuo:
Nate, parum fausti miserabile pignus amoris:
Haec tibi prima dies, haec tibi summa fuit.
Non mihi te licuit lacrimis perfundere iustis,
In tua non tonsas ferre sepulchra comas:
Non super incubui, non oscula frigida carpsi.
Diripiunt avidae viscera nostra ferae.
Ipsa quoque infantis cum vulnere prosequar umbras,
Nec mater fuero dicta, nec orba diu.
Tu tamen, o! frustra miserae sperate sorori,
Sparsa, precor, nati collige membra tui,
Et refer ad matrem socioque inpone sepulchro,
Urnaque nos habeat quamlibet arta duos.
Vive memor nostri. lacrimasque in vulnera funde,
Neve reformida corpus amantis amans.
Tu, rogo, dilectae nimium mandata sororis
Perfer. mandatis perfruar ipsa patris.

XII.

At tibi Colchorum.. memini.. regina vacavi,
Ars mea, cum peteres, ut tibi ferret opem.
Tunc quae dispensant mortalia fata sorores
Debuerant fusos evoluisse meos.
Tum potui Medea mori bene. quidquid ab illo
Produxi vitam tempore, poena fuit.
Ei mihi! cur umquam iuvenalibus acta lacertis
Phrixeam petiit Pelias arbor ovem?
Cur umquam Colchi Magnetida vidimus Argon,
Turbaque Phasiacam Graia bibistis aquam?
Cur mihi plus aequo flavi placuere capilli
Et decqr et linguae gratia ficta tuae?
Aut semel in nostras quoniam nova puppis harenas
Venerat, audacis attuleratque viros,
Isset anhelatos non praemedicatus in ignes
Immemor Aesonides oraque adunca boum,
Semina sevisset, totidem sevisset et hostes,
Et caderet cultu cultor ab ipse suo.
Quantum perfidiae tecum, scelerate, perisset,
Dempta forent capiti quam mala multa meo!
Est aliqua ingrato meritum exprobrare voluptas:
Hac fruar. haec de te gaudia sola feram.
Iussus inexpertam Colchos advertere puppim,
Intrasti patriae regna beata meae.
Hoc illic Medea fui, nova nupta quod hic est.
Quam pater est illi, tam mihi dives erat.
Hic Ephyren bimarem, Scythia tenus ille nivosa
Omne tenet, Ponti qua plaga laeva iacet.
Accipit hospitio iuvenes Aeeta Pelasgos,
Et premitis pictos corpora Graia toros.
Tunc ego te vidi, tunc coepi scire, quis esses.
Illa fuit mentis prima ruina meae.
Et vidi et perii. nec notis ignibus arsi,
Ardet ut ad magnos pinea taeda deos.
Et formosus eras, et me mea fata trahebant.
Abstulerant oculi lumina nostra tui.

Perfide, sensisti. quis enim bene celat amorem?
Eminet indicio prodita flamma suo.
Dicitur interea tibi lex, ut dura ferorum
Insolito premeres vomere colla boum.
Martis erant tauri plus quam per cornua saevi,
Quorum terribilis spiritus ignis erat:
Aere pedes solidi, praetentaque naribus aera,
Nigra per adflatus haec quoque facta suos.
Semina praeterea populos genitura iuberis
Spargere devota lata per arva manu,
Qui peterent natis secum tua corpora telis:
Illa est agricolae messis iniqua suo.
Lumina custodis, succumbere nescia somno,
Ultimus est aliqua decipere arte labor.
Dixerat Aeetes. maesti consurgitis omnes,
Mensaque purpureos deserit alta toros.
Quam tibi tunc longe regnum dotale Creusae
Et socer et magni nata Creontis erant?
Tristis abis. oculis abeuntem prosequor udis,
Et dixit tenui murmure lingua 'vale!'
Ut positum tetigi thalamo male saucia lectum,
Acta est per lacrimas nox mihi, quanta fuit.
Ante oculos taurique meos segetesque nefandae,
Ante meos oculos pervigil anguis erat.
Hinc amor, hinc timor est. ipsum timor auget amorem.
Mane erat, et thalamo cara recepta soror
Disiectamque comas adversaque in ora iacentem
Invenit, et lacrimis omnia plena meis.
Orat opem Minyis. petit altera, et altera habebat:
Aesonio iuveni quod rogat illa, damus.
Est nemus et piceis et frondibus ilicis atrum,
Vix illuc radiis solis adire licet.
Sunt in eo... fuerant certe... delubra Dianae:
Aurea barbarica stat dea facta manu.
Noscis, an exciderunt mecum loca? Venimus illuc:
Orsus es infido sic prior ore loqui
'Ius tibi et arbitrium nostrae fortuna salutis
Tradidit, inque tua est vitaque morsque manu.

Perdere posse sat est, siquem iuvet ipsa potestas:
Sed tibi servatus gloria maior ero.
Per mala nostra precor, quorum potes esse levamen,
Per genus et numen cuncta videntis avi,
Per triplicis vultus arcanaque sacra Dianae,
Et si forte aliquos gens habet ista deos:
O virgo, miserere mei, miserere meorum:
Effice me meritis tempus in omne tuum!
Quod si forte virum non dedignare Pelasgum,...
Sed mihi tam faciles unde meosque deos?...
Spiritus ante meus tenues vanescat in auras,
Quam thalamo, nisi tu, nupta sit ulla meo:
Conscia sit Iuno, sacris praefecta maritis,
Et dea, marmorea cuius in aede sumus!' [lae
Haec animum... et quota pars haec sunt?... movere puel-
Simplicis, et dextrae dextera iuncta meae.
Vidi etiam lacrimas. an pars est fraudis in illis?
Sic cito sum verbis capta puella tuis.
Iungis et aeripedes inadusto corpore tauros
Et solidam iusso vomere findis humum.
Arva venenatis pro semine dentibus imples:
Nascitur et gladios scutaque miles habet.
Ipsa ego, quae dederam medicamina, pallida sedi,
Cum vidi subitos arma tenere viros:
Donec terrigenae.. facinus mirabile!.. fratres
Inter se strictas conseruere manus.
Insopor ecce vigil squamis crepitantibus horrens
Sibilat, et torto pectore verrit humum.
Dotis opes ubi erant? ubi erat tibi regia coniunx,
Quique maris gemini distinet Isthmos aquas?
Illa ego, quae tibi sum nunc denique barbara facta,
Nunc tibi sum pauper, nunc tibi visa nocens,
Flammea subduxi medicato lumina somno,
Et tibi, quae raperes, vellera tuta dedi.
Proditus est genitor, regnum patriamque reliqui,
Munus in exilio quodlibet esse tuli.
Virginitas facta est peregrini praeda latronis.
Optima cum cara matre relicta soror.

At non te fugiens sine me, germane, reliqui.
Deficit hoc uno littera nostra loco.
Quod facere ausa mea est, non audet scribere dextra.
Sic ego, sed tecum, dilaceranda fui.
Nec tamen extimui... quid enim post illa timerem?...
Credere me pelago femina, tamque nocens.
Numen ubi est? ubi di? meritas subeamus in alto,
Tu fraudis poenas, credulitatis ego.
Compressos utinam Symplegades elisissent,
Nostraque adhaererent ossibus ossa tuis,
Aut nos Scylla rapax canibus misisset edendos!
Debuit ingratis Scylla nocere viris.
Quaeque vomit totidem fluctus totidemque resorbet,
Nos quoque Trinacriae subposuisset aquae!
Sospes ad Haemonias victorque reverteris urbes:
Ponitur ad patrios aurea lana deos.
Quid referam Peliae natas pietate nocentes
Caesaque virginea membra paterna manu?
Ut culpent alii, tibi me laudare necesse est,
Pro quo sum totiens esse coacta nocens.
Ausus es... o! iusto desunt sua verba dolori...
Ausus es 'Aesonia' dicere 'cede domo!'
Iussa domo cessi, natis comitata duobus
Et, qui me sequitur semper, amore tui.
Ut subito nostras Hymen cantatus ad aures
Venit, et accenso lampades igne micant,
Tibiaque effundit socialia carmina vobis,
At mihi funerea flebiliora tuba,
Pertimui, nec adhuc tantum scelus esse putabam:
Sed tamen in toto pectore frigus erat. [tant.
Turba ruunt, et 'Hymen' clamant, 'Hymenaee' frequen-
Quo propior vox haec, hoc mihi peius erat.
Diversi flebant servi, lacrimasque tegebant.
Quis vellet tanti nuntius esse mali?
Me quoque, quidquid erat, potius nescire iuvabat:
Sed tamquam scirem, mens mea tristis erat.
Cum minor e pueris... lusus studioque videndi
Constitit ad geminae limina prima foris...

'Hinc mihi, mater, abi! pompam pater' inquit 'Iason
Ducit, et adiunctos aureus urguet equos.'
Protinus abscissa planxi mea pectora veste,
Tuta nec a digitis ora fuere meis.
Ire animus mediae suadebat in agmina turbae,
Sertaque compositis demere rapta comis.
Vix me continui, quin sic laniata capillos
Clamarem 'meus est' iniceremque manus.
Laese pater gaude. Colchi gaudete relicti.
Inferias umbrae fratris habete mei.
Deseror, amissis regno patriaque domoque,
Coniuge, qui nobis omnia solus erat.
Serpentes igitur potui taurosque furentes,
Unum non potui perdomuisse virum.
Quaeque feros pepuli doctis medicatibus ignes,
Non valeo flammas effugere ipsa meas.
Ipsi me cantus herbaeque artesque relincunt.
Nil dea, nil Hecates sacra potentis agunt.
Non mihi grata dies. noctes vigilantur amarae,
Nec tener in misero pectore somnus habet.
Quae me non possum, potui sopire draconem.
Utilior cuivis quam mihi cura mea est.
Quos ego servavi, pelex amplectitur artus,
Et nostri fructus illa laboris habet.
Forsitan et, stultae dum te iactare maritae
Quaeris et iniustis auribus apta loqui,
In faciem moresque meos nova crimina fingas.
Rideat et vitiis laeta sit illa meis.
Rideat, et Tyrio iaceat sublimis in ostro:
Flebit, et ardores vincet adusta meos!
Dum ferrum flammaeque aderunt sucusque veneni,
Hostis Medeae nullus inultus erit.
Quod si forte preces praecordia ferrea tangunt,
Nunc animis audi verba minora meis.
Tam tibi sum supplex, quam tu mihi saepe fuisti:
Nec moror ante tuos procubuisse pedes.
Si tibi sum vilis, communis respice natos:
Saeviet in partus dira noverca meos.

Et nimium similes tibi sunt, et imagine tangor,
Et quotiens video, lumina nostra madent.
Per superos oro, per avitae lumina flammae,
Per meritum et natos, pignora nostra, duos:
Redde torum, pro quo tot res insana reliqui:
Adde fidem dictis, auxiliumque refer.
Non ego te imploro contra taurosque virosque,
Utque tua serpens victa quiescat ope.
Te peto, quem merui, quem nobis ipse dedisti,
Cum quo sum pariter facta parente parens.
Dos ubi sit, quaeris? campo numeravimus illo,
Qui tibi laturo vellus arandus erat.
Aureus ille aries villo spectabilis aureo,
Dos mea. quam dicam si tibi 'redde', neges.
Dos mea tu sospes. dos est mea Graia iuventus:
I nunc, Sisyphias, improbe, confer opes.
Quod vivis, quod habes nuptam socerumque potentis,
Hoc ipsum, ingratus quod potes esse, meum est.
Quos equidem actutum... Sed quid praedicere poenam
Attinet? ingentis parturit ira minas.
Quo feret ira, sequar. facti fortasse pigebit.
Et piget infido consuluisse viro.
Viderit ista deus, qui nunc mea pectora versat.
Nescio quid certe mens mea maius agit.

XIII.

Mittit, et optat amans, quo mittitur, ire salutem,
Haemonis Haemonio Laodamia viro.
Aulide te fama est vento retinente morari:
A! me cum fugeres, hic ubi ventus erat?
Tum freta debuerant vestris obsistere remis.
Illud erat saevis utile tempus aquis.
Oscula plura viro mandataque plura dedissem:
Et sunt quae volui dicere multa tibi.
Raptus es hinc praeceps, et qui tua vela vocaret,
Quem cuperent nautae, non ego, ventus erat.

Ventus erat nautis aptus, non aptus amanti:
Solvor ab amplexu, Protesilae, tuo,
Linguaque mandantis verba imperfecta reliquit:
Vix illud potui dicere triste vale.
Incubuit boreas, abreptaque vela tetendit:
Iamque meus longe Protesilaus erat.
Dum potui spectare virum, spectare iuvabat:
Sumque tuos oculos usque secuta meis.
Ut te non poteram, poteram tua vela videre,
Vela diu vultus detinuere meos.
At postquam nec te, nec vela fugacia vidi,
Et quod spectarem, nil nisi pontus erat,
Lux quoque tecum abiit, tenebrisque exanguis obortis
Succiduo dicor procubuisse genu.
Vix socer Iphiclus, vix me grandaevus Acastus,
Vix mater gelida maesta refecit aqua.
Officium fecere pium, sed inutile nobis.
Indignor miserae non licuisse mori.
Ut rediit animus, pariter rediere dolores.
Pectora legitimus casta momordit amor.
Nec mihi pectendos cura est praebere capillos,
Nec libet aurata corpora veste tegi.
Ut quas pampinea tetigisse Bicorniger hasta
Creditur, huc illuc, qua furor egit, eo.
Conveniunt matres Phylaceïdes, et mihi clamant
'Indue regales, Laodamia, sinus!'
Scilicet ipsa geram saturatas murice lanas,
Bella sub Iliacis moenibus ille gerat?
Ipsa comas pectar, galea caput ille prematur:
Ipsa novas vestes, dura vir arma ferat?
Qua possum, squalore tuos imitata labores
Dicar, et haec belli tempora tristis agam.
Dyspari Priamide, damno formose tuorum,
Tam sis hostis iners, quam malus hospes eras.
Aut te Taenariae faciem culpasse maritae,
Aut illi vellem displicuisse tuam.
Tu, qui pro rapta nimium, Menelae, laboras,
Ei mihi quam multis flebilis ultor eris!

Di, precor, a nobis omen removete sinistrum,
Et sua det reduci vir meus arma Iovi.
Sed timeo, quotiens subiit miserabile bellum:
More nivis lacrimae sole madentis eunt.
Ilion et Tenedos Simoisque et Xanthus et Ide
Nomina sunt ipso paene timenda sono.
Nec rapere ausurus, nisi se defendere posset,
Hospes erat. vires noverat ille suas.
Venerat, ut fama est, multo spectabilis auro,
Quique suo Phrygias corpore ferret opes,
Classe virisque potens, per quae fera bella geruntur
Et sequitur regni pars quota quemque sui?
His ego te victam, consors Ledaea gemellis,
Suspicor. haec Danais posse nocere puto.
Hectora nescio quem timeo: Paris Hectora dixit
Ferrea sanguinea bella movere manu.
Hectora, quisquis is est, si sum tibi cara, caveto.
Signatum memori pectore nomen habe.
Hunc ubi vitaris, alios vitare memento,
Et multos illic Hectoras esse puta:
Et facito ut dicas, quotiens pugnare parabis,
'Parcere me iussit Laodamia sibi.'
Si cadere Argolico fas est sub milite Troiam,
Te quoque non ullum vulnus habente cadat.
Pugnet et adversos tendat Menelaus in hostis:
Hostibus e mediis nupta petenda viro est.
Causa tua est dispar. tu tantum vivere pugna,
Inque pios dominae posse redire sinus.
Parcite, Dardanidae, de tot, precor, hostibus uni,
Ne meus ex illo corpore sanguis eat.
Non est, quem deceat nudo concurrere ferro,
Saevaque in obpositos pectora ferre viros.
Fortius ille potest multo, quam pugnat, amare.
Bella gerant alii: Protesilaus amet.
Nunc fateor. volui revocare, animusque ferebat,
Substitit auspicii lingua timore mali.
Cum foribus velles ad Troiam exire paternis,
Pes tuus offenso limine signa dedit.

Ut vidi, ingemui tacitoque in pectore dixi
'Signa reversuri sint, precor, ista viri!'
Haec tibi nunc refero, ne sis animosus in armis.
Fac meus in ventos hic timor omnis eat.
Sors quoque nescio quem fato designat iniquo,
Qui primus Danaum Troada tangat humum.
Infelix, quae prima virum lugebit ademptum!
Di faciant, ne tu strenuus esse velis!
Inter mille rates tua sit millensima puppis,
Iamque fatigatas ultima verset aquas.
Hoc quoque praemoneo. de nave novissimus exi:
Non est, quo properes, terra paterna tibi.
Cum venies, remoque move veloque carinam,
Inque tuo celerem litore siste gradum!
Sive latet Phoebus, seu terris altior exstat,
Tu mihi luce dolor, tu mihi nocte venis:
Nocte tamen quam luce magis. nox grata puellis,
Quarum subpositus colla lacertus habet.
Aucupor in lecto mendaces caelibe somnos.
Dum careo veris, gaudia falsa iuvant.
Sed tua cur nobis pallens occurrit imago?
Cur venit a verbis multa querela tuis?
Excutior somno, simulacraque noctis adoro:
Nulla caret fumo Thessalis ara meo:
Tura damus, lacrimamque super, qua sparsa relucet,
Ut solet adfuso surgere flamma mero.
Quando ego, te reducem cupidis amplexa lacertis,
Languida laetitia solvar ab ipsa mea?
Quando erit, ut lecto mecum bene iunctus in uno
Militiae referas splendida facta tuae?
Quae mihi dum referes, quamvis audire iuvabit,
Multa tamen rapies oscula, multa dabis.
Semper in his apte narrantia verba resistunt:
Promptior est dulci lingua referre mora.
Sed cum Troia subit, subeunt ventique fretumque,
Spes bona sollicito victa timore cadit.
Hoc quoque, quod venti prohibent exire carinas,
Me movet. invitis ire paratis aquis.

Quis velit in patriam vento prohibente reverti?
A patria pelago vela vetante datis!
Ipse suam non praebet iter Neptunus ad urbem.
Quo ruitis? Vestras quisque redite domos!
Quo ruitis, Danai? Ventos audite vetantis!
Non subiti casus, numinis ista mora est.
Quid petitur tanto nisi turpis adultera bello?
Dum licet, Inachiae vertite vela rates!
Sed quid ago? revoco? revocaminis omen abesto,
Blandaque compositas aura secundet aquas.
Troasin invideo, quae sic lacrimosa suorum
Funera conspicient, nec procul hostis erit.
Ipsa suis manibus forti nova nupta marito
Imponet galeam barbaraque arma dabit.
Arma dabit, dumque arma dabit, simul oscula sumet:
Hoc genus officii dulce duobus erit...
Producetque virum, dabit et mandata reverti,
Et dicet 'referas ista fac arma Iovi!'
Ille, ferens dominae mandata recentia secum
Pugnabit caute, respicietque domum.
Exuet haec reduci clipeum, galeamque resolvet,
Excipietque suo corpora lassa sinu.
Nos sumus incertae. nos anxius omnia cogit,
Quae possunt fieri, facta putare timor.
Dum tamen arma geres diverso miles in orbe,
Quae referat vultus est mihi cera tuos.
Illi blanditias, illi tibi debita verba
Dicimus, amplexus accipit illa meos.
Crede mihi, plus est, quam quod videatur, imago
Adde sonum cerae, Protesilaus erit.
Hanc specto, teneoque sinu pro coniuge vero,
Et, tamquam possit verba referre, queror.
Per reditus corpusque tuum, mea numina, iuro,
Perque pares animi coniugiique faces,
Perque, quod ut videam canis albere capillis,
Quod tecum possis ipse referre, caput,
Me tibi venturam comitem, quocumque vocaris,
Sive... quod heu timeo, sive superstes eris.

Ultima mandato claudetur epistula parvo:
Sit tibi cura mei, sit tibi cura tui!

XIIII.

Mittit Hypermnestra de tot modo fratribus uni.
Cetera nuptarum crimine turba iacet.
Clausa domo teneor gravibusque coercita vinclis:
Est mihi supplicii causa, fuisse piam.
Quod manus extimuit iugulo demittere ferrum,
Sum rea. laudarer, si scelus ausa forem.
Esse ream praestat, quam sic placuisse parenti.
Non piget inmunes caedis habere manus.
Me pater igne licet, quem non violavimus, urat,
Quaeque aderant sacris, tendat in ora faces:
Aut illo iugulet, quem non bene tradidit ensem,
Ut qua non cecidit vir nece, nupta cadam:
Non tamen, ut dicant morientia 'paenitet' ora,
Efficiet. non est, quam piget esse piam.
Paeniteat sceleris Danaum saevasque sorores.
Hic solet eventus facta nefanda sequi.
Cor pavet admonitu temeratae sanguine noctis,
Et subitus dextrae praepedit orsa tremor.
Quam tu caede putes fungi potuisse mariti,
Scribere de facta non sibi caede timet.
Sed tamen experiar. Modo facta crepuscula terris,
Ultima pars lucis, primaque noctis erat:
Ducimur Inachides magni sub tecta Pelasgi,
Et socer armatas accipit ipse nurus.
Undique conlucent praecinctae lampades auro:
Dantur in invitos impia tura focos: [tis:
Vulgus 'Hymen, Hymenaee' vocant. fugit ille vocan-
Ipsa Iovis coniunx cessit ab urbe sua.
Ecce mero dubii, comitum clamore frequentes,
Flore novo madidas impediente comas,
In thalamos laeti... thalamos, sua busta!... feruntur,
Strataque corporibus, funere digna, premunt.
Iamque cibo vinoque graves somnoque iacebant,

Securumque quies alta per Argos erat:
Circum me gemitus morientum audire videbar...
Et tamen audieram, quodque verebar, erat.
Sanguis abit, mentemque calor corpusque relinquit,
Inque novo iacui frigida facta toro.
Ut leni zephyro graciles vibrantur aristae,
Frigida populeas ut quatit aura comas,
Aut sic, aut etiam tremui magis. Ipse iacebas,
Quaeque tibi dederam vina, soporis erant.
Excussere metum violenti iussa parentis:
Erigor, et capio tela tremente manu.
Non ego falsa loquar. ter acutum sustulit ensem,
Ter male sublato reccidit ense manus.
Admovi iugulo... sine me tibi vera fateri...
Admovi iugulo tela paterna tuo:
Sed timor et pietas crudelibus obstitit ausis,
Castaque mandatum dextra refugit opus.
Purpureos laniata sinus, laniata capillos
Exiguo dixi talia verba sono
'Saevus, Hypermnestra, pater est tibi. iussa parentis
Effice. germanis sit comes iste suis.
Femina sum et virgo, natura mitis et annis:
Non faciunt molles ad fera tela manus.
Quin age, dumque iacet, fortis imitare sorores:
Credibile est caesos omnibus esse viros.
Si manus haec aliquam posset committere caedem,
Morte foret dominae sanguinulenta suae.
Aut meruere necem patruelia regna tenendo
Quae tamen externis danda forent generis?
Finge viros meruisse mori. quid fecimus ipsae?
Quo mihi commisso non licet esse piae?
Quid mihi cum ferro? quid bellica tela puellae?
Aptior est digitis lana colusque meis.' [quuntur
Haec ego. dumque queror, lacrimae sua verba se-
Deque meis oculis in tua membra cadunt.
Dum petis amplexus sopitaque bracchia iactas,
Paene manus telo saucia facta tua est.
Iamque patrem famulosque patris lucemque timebam.

Expulerunt somnos haec mea dicta tuos
'Surge age, Belide, de tot modo fratribus unus!
Nox tibi, ni properas, ista perennis erit.'
Territus exsurgis. fugit omnis inertia somni.
Aspicis in timida fortia tela manu.
Quaerenti causam 'dum nox sinit, effuge' dixi:
'Dum nox atra sinit, tu fugis, ipsa moror.'
Mane erat, et Danaus generos ex caede iacentis
Dinumerat. summae criminis unus abes.
Fert male cognatae iacturam mortis in uno,
Et queritur facti sanguinis esse parum.
Abstrahor a patriis pedibus, raptamque capillis...
Haec meruit pietas praemia... carcer habet.
Scilicet ex illo Iunonia permanet ira,
Quo bos ex homine est, ex bove facta dea.
At satis est poenae teneram mugisse puellam,
Nec, modo formonsam, posse placere Iovi.
Adstitit in ripa liquidi nova vacca parentis,
Cornuaque in patriis non sua vidit aquis:
Conatoque queri mugitus edidit ore,
Territaque est forma, territa voce sua.
Quid furis, infelix? quid te miraris in umbra?
Quid numeras factos ad nova membra pedes?
Illa Iovis magni pelex metuenda sorori,
Fronde levas nimiam caespitibusque famem:
Fonte bibis, spectasque tuam stupefacta figuram,
Et, te ne feriant quae geris arma, times.
Quaeque modo, ut posses etiam Iove digna videri,
Dives eras, nuda nuda recumbis humo.
Per mare, per terras cognataque flumina curris:
Dat mare, dant amnes, dat tibi terra viam.
Quae tibi causa fugae? Quid, Io, freta longa pererras?
Non poteris vultus effugere ipsa tuos.
Inachi, quo properas? eadem sequerisque fugisque:
Tu tibi dux comiti, tu comes ipsa duci.
Per septem Nilus portus emissus in aequor
Exuit insanae pelicis ora bovis.
Ultima quid referam, quorum mihi cana senectus

Auctor? Dant anni, quod querar, ecce mei.
Bella pater patruusque gerunt. regnoque domoque
Pellimur. eiectos ultimus orbis habet.
Ille ferox solio solus sceptroque potitur:
Cum sene nos inopi turba vagamur inops.
De fratrum populo pars exiguissima restat.
Quique dati leto, quaeque dedere, fleo.
Nam mihi quot fratres, totidem periere sorores:
Accipiat lacrimas utraque turba meas.
En ego, quod vivis, poenae crucianda reservor:
Quid fiet sonti, cum rea laudis agar,
Et consanguineae quondam centensima turbae
Infelix uno fratre manente cadam.
At tu, siqua piae, Lynceu, tibi cura sororis,
Quaeque tibi tribui munera, dignus habes,
Vel fer opem, vel dede neci. defunctaque vita
Corpora furtivis insuper adde rogis,
Et sepeli lacrimis perfusa fidelibus ossa,
Sculptaque sint titulo nostra sepulchra brevi
'Exul Hypermnestra... pretium pietatis iniquum...
Quam mortem fratri depulit, ipsa tulit.'
Scribere plura libet. sed pondere lapsa catenae
Est manus, et vires subtrahit ipse timor.

XV.

Hanc tibi Priamides mitto, Ledaea, salutem,
Quae tribui sola te mihi dante potest.
Eloquar, an flammae non est opus indice notae,
Et plus quam vellem, iam meus extat amor?
Ille quidem lateat malim, dum tempora dentur
Laetitiae mixtos non habitura metus.
Sed male dissimulo. quis enim celaverit ignem,
Lumine qui semper proditur ipse suo?
Si tamen expectas, vocem quoque rebus ut addam,
Uror. habes animi nuntia verba mei.
Parce, precor, fasso. nec vultu cetera duro
Perlege, sed formae conveniente tuae.

Iamdudum gratum est; quod epistula nostra recepta
Spem facit, hoc recipi me quoque posse modo.
Quae rata sit, nec te frustra promiserit, opto,
Hoc mihi quae suasit, mater Amoris, iter.
Namque ego divino monitu... ne nescia pecces...
Advehor, et coepto non leve numen adest.
Praemia magna quidem, sed non indebita posco:
Pollicita est thalamo te Cytherea meo.
Hac duce Sigeo dubias a litore feci
Longa Phereclea per freta puppe vias.
Illa dedit faciles auras ventosque secundos:
In mare nimirum ius habet orta mari.
Perstet, et ut pelagi, sic pectoris adiuvet aestum,
Deferat in portus et mea vota suos.
Attulimus flammas, non hic invenimus illas.
Hae mihi tam longae causa fuere viae.
Nam neque tristis hiemps, neque nos huc appulit error.
Taenaris est classi terra petita meae.
Nec me crede fretum merces portante carina
Findere. quas habeo, di tueantur opes.
Nec venio Graias veluti spectator ad urbes:
Oppida sunt regni divitiora mei.
Te peto, quam pepigit lecto Venus aurea nostro.
Te prius optavi, quam mihi nota fores.
Ante tuos animo vidi, quam lumine, vultus:
Prima fuit vultus nuntia fama tui.
Credis et hoc nobis? minor est tua gloria vero,
Famaque de forma paene maligna fuit.
Plus hic invenio, quam quod promiserat illa,
Et tua materia gloria victa sua est.
Ergo arsit merito, qui noverat omnia, Theseus,
Et visa es tanto digna rapina viro,
More tuae gentis nitida dum nuda palaestra
Ludis et es nudis femina mixta viris.
Quod rapuit, laudo. miror, quod reddidit umquam.
Tam bona constanter praeda tenenda fuit.
Ante recessisset caput hoc cervice cruenta,
Quam tu de thalamis abstraherere meis.

Tene manus umquam nostrae dimittere vellent?
Tenc meo paterer vivus abire sinu?
Si reddenda fores, aliquid tamen ante tulissem,
Nec Venus ex toto nostra fuisset iners.
Vel mihi virginitas esset libata, vel illud,
Quod poterat salva virginitate rapi.
Da modo te. quae sit Paridi constantia, nosces:
Flamma rogi flammas finiet una meas.
Praeposui regnis ego te, quae maxima quondam
Pollicita est nobis nupta sororque Iovis.
Dumque tuo possem circumdare bracchia collo,
Contempta est virtus Pallade dante mihi.
Nec piget, aut umquam stulte legisse videbor.
Permanet in voto mens mea firma suo.
Spem modo ne nostram fieri patiare caducam,
Deprecor, o tanto digna labore peti!
Non ego coniugium generosae degener opto:
Nec mea, crede mihi, turpiter uxor eris.
Pliada, si quaeres, in nostra gente Iovemque
Invenies, medios ut taceamus avos.
Sceptra parens Asiae, qua nulla beatior ora est,
Finibus inmensis vix obeunda tenet.
Innumeras urbes atque aurea tecta videbis,
Quaeque suos dicas templa decere deos.
Ilion aspicies firmataque turribus altis
Moenia, Phoebeae structa canore lyrae.
Quid tibi de turba narrem numeroque virorum?
Vix populum tellus sustinet illa suum.
Occurrent denso tibi Troades agmine matres,
Nec capient Phrygias atria nostra nurus.
O quotiens dices 'quam pauper Achaïa nostra est!'
Una domus quaevis urbis habebit opes.
Nec mihi fas fuerit Sparten contempnere vestram:
In qua tu nata es, terra beata mihi est.
Parca sed est Sparte, tu cultu divite digna.
Ad talem formam non facit iste locus.
Hanc faciem largis sine fine paratibus uti
Deliciisque decet luxuriare novis.

Cum videas cultus nostra de gente virorum,
Qualem Dardanias credis habere nurus?
Da modo te facilem. nec dedignare maritum,
Rure Therapnaeo nata puella, Phrygem.
Phryx erat et nostro genitus de sanguine, qui nunc
Cum dis potando nectare miscet aquas.
Phryx erat Auroraе coniux. tamen abstulit illum
Extremum noctis quae dea finit iter.
Phryx etiam Anchises, volucrum cui mater Amorum
Gaudet in Idaeis concubuisse iugis.
Nec, puto, conlatis forma Menelaus et annis
Iudice te nobis anteferendus erit.
Non dabimus certe socerum tibi clara fugantem
Lumina, qui trepidos a dape vertat equos:
Nec Priamo pater est soceri de caede cruentus,
Et qui Myrtoas crimine signat aquas:
Nec proavo Stygia nostro captantur in unda
Poma, nec in mediis quaeritur umor aquis.
Quid tamen hoc refert, si te tenet ortus ab illis?
Cogitur huic domui Iuppiter esse socer.
Heu facinus! totis indignus noctibus ille
Te tenet, amplexu perfruiturque tuo.
At mihi conspiceris posita vix denique mensa:
Multaque, quae laedant, hoc quoque tempus habet.
Hostibus eveniant convivia talia nostris,
Experior posito qualia saepe mero.
Paenitet hospitii, cum me spectante lacertos
Imponit collo rusticus iste tuo.
Rumpor et invideo... quidni tamen omnia narrem?..
Membra superiecta cum tua veste fovet.
Oscula cum vero coram non dura daretis,
Ante oculos posui pocula sumpta meos.
Lumina demitto, cum te tenet artius ille,
Crescit et invito lentus in ore cibus.
Saepe dedi gemitus. et te, lasciva, notavi
In gemitu risum non tenuisse meo.
Saepe mero volui flammam compescere. at illa
Crevit, et ebrietas ignis in igne fuit.

Multaque ne videam, versa cervice recumbo:
Sed revocas oculos protinus ipsa meos.
Quid faciam, dubito. dolor est meus illa videre,
Sed dolor a facie maior abesse tua.
Qua licet et possum, luctor celare furorem.
Sed tamen apparet dissimulatus amor.
Nec tibi verba damus. sentis mea vulnera, sentis.
Atque utinam soli sint ea nota tibi!
A! quotiens lacrimis venientibus ora reflexi,
Ne causam fletus quaereret ille mei.
A! quotiens aliquem narravi potus amorem,
Ad vultus referens singula verba tuos,
Indiciumque mei ficto sub nomine feci:
Ille ego, si nescis, verus amator eram.
Quin etiam, ut possem verbis petulantius uti,
Non semel ebrietas est simulata mihi.
Prodita sunt.. memini.. tunica tua pectora laxa,
Atque oculis aditum nuda dedere meis,
Pectora vel puris nivibus, vel lacte tuamque
Complexo matrem candidiora Iove.
Dum stupeo visis... nam pocula forte tenebam...
Tortilis a digitis excidit ansa meis.
Oscula si natae dederas, ego protinus illa
Hermiones tenero laetus ab ore tuli.
Et modo cantabam veteres resupinus amores:
Et modo per nutum signa tegenda dabam.
Et comitum primas, Clymenen Aethramque, tuarum
Ausus sum blandis nuper adire sonis:
Quae mihi non aliud, quam formidare, locutae,
Orantis medias deseruere preces.
Di facerent, pretium magni certaminis esses,
Teque suo posset victor habere toro:
Ut tulit Hippomenes Schoeneïda praemia cursus.
Venit ut in Phrygios Hippodamia sinus,
Ut ferus Alcides Acheloïa cornua fregit,
Dum petit amplexus, Deïanira, tuos.
Nostra per has leges audacia fortiter isset,
Teque mei scires esse laboris opus.

Nunc mihi nil superest, nisi te, formosa, precari,
Amplectique tuos, si patiare, pedes.
O decus, o praesens geminorum gloria fratrum,
O Iove digna viro, ni Iove nata fores,
Aut ego Sigeos repetam te coniuge portus,
Aut hic Taenaria contegar exul humo.
Non mea sunt summa leviter districta sagitta
Pectora: descendit vulnus ad ossa meum.
Hoc mihi... nam repeto... fore, ut a caeleste sagitta
Figar, erat verax vaticinata soror.
Parce datum fatis, Helene, contemnere amorem:
Sic habeas faciles in tua vota deos.
Multa quidem subeunt. sed coram ut plura loquamur,
Excipe me lecto nocte silente tuo.
An pudet et metuis Venerem temerare maritam,
Castaque legitimi fallere iura tori?
A! nimium simplex Helene, ne rustica dicam:
Hanc faciem culpa posse carere putas?
Aut faciem mutes, aut sis non dura necesse est:
Lis est cum forma magna pudicitiae.
Iuppiter his gaudet, gaudet Venus aurea furtis.
Haec tibi nempe patrem furta dedere Iovem.
Vix fieri, si sunt vires in semine morum,
Et Iovis et Ledae filia, casta potes.
Casta tamen tum sis, cum te mea Troia tenebit,
Et tua sim, quaeso, crimina solus ego.
Nunc ea peccemus, quae corriget hora iugalis,
Si modo promisit non mihi vana Venus.
Sed tibi et hoc suadet rebus, non voce, maritus.
Neve sui furtis hospitis obstet, abest.
Non habuit tempus, quo Cresia regna videret,
Aptius. o mira calliditate virum!
'Restat, ut Idaei mandem tibi' dixit iturus
'Curam pro nobis hospitis, uxor, agas.'
Neclegis absentis, testor, mandata mariti.
Cura tibi non est hospitis ulla tui.
Huncine tu speras hominem sine pectore dotes
Posse satis formae, Tyndari, nosse tuae?

Falleris. ignorat. nec, si bona magna putaret,
Quae tenet, externo crederet illa viro.
Ut te nec mea vox nec te meus incitet ardor,
Cogimur ipsius commoditate frui:
Aut erimus stulti, sic ut superemus et ipsum,
Si tam securum tempus abibit iners.
Paene suis ad te manibus deducit amantem:
Utere mandantis simplicitate viri.
Sola iaces viduo tam longa nocte cubili:
In viduo iaceo solus et ipse toro.
Te mihi, meque tibi communia gaudia iungant:
Candidior medio nox erit illa die.
Tunc ego iurabo quaevis tibi numina, meque
Adstringam verbis in sacra iura tuis.
Tunc ego, si non est fallax fiducia nostra,
Efficiam praesens, ut mea regna petas.
Si pudet et metuis, ne me videare secuta,
Ipse reus sine te criminis huius ero.
Nam sequar Aegidae factum fratrumque tuorum.
Exemplo tangi non propriore potes.
Te rapuit Theseus, geminas Leucippidas illi:
Quartus in exemplis adnumerabor ego.
Troïa classis adest, armis instructa virisque:
Iam facient celeres remus et aura vias.
Ibis Dardanias ingens regina per urbes,
Teque novam credet vulgus adesse deam.
Quaque feres gressus, adolebunt cinnama flammae,
Caesaque sanguineam victima planget humum.
Dona pater fratresque et cum genitrice sorores
Iliadesque omnes totaque Troia dabit.
Ei mihi, pars a me vix dicitur ulla futuri.
Plura feres, quam quae littera nostra refert.
Nec tu rapta time, ne nos fera bella sequantur,
Concitet et vires Graecia magna suas.
Tot prius abductis ecqua est repetita per arma?
Crede mihi, vanos res habet ista metus.
Nomine ceperunt Aquilonis Erechthida Thraces,
Et tuta a bello Bistonis ora fuit.

Phasida puppe nova vexit Pagaseius Iason,
Laesa neque est Colcha Thessala terra manu.
Te quoque qui rapuit, rapuit Minoida Theseus:
Nulla tamen Minos Cretas ad arma vocat.
Terror in his ipso maior solet esse periclo:
Quaque timere libet, pertimuisse pudet.
Finge tamen, si vis, ingens consurgere bellum:
Et mihi sunt vires, et mea tela nocent.
Nec minor est Asiae, quam vestrae copia terrae:
Illa viris dives, dives abundat equis.
Nec plus Atrides animi Menelaus habebit,
Quam Paris, aut armis anteferendus erit.
Paene puer caesis abducta armenta recepi
Hostibus, et causam nominis inde tuli.
Paene puer iuvenes vario certamine vici,
In quibus Ilioneus Deïphobusque fuit.
Neve putes, non me nisi comminus esse timendum:
Figitur in iusso nostra sagitta loco.
Num potes haec illi primae dare facta iuventae,
Instruere Atriden num potes arte mea?
Omnia si dederis, numquid dabis Hectora fratrem?
Unus is innumeri militis instar habet.
Quid valeam nescis, et te mea robora fallunt:
Ignoras, cui sis nupta futura viro.
Aut igitur nullo belli repetere tumultu,
Aut cedent marti Dorica castra meo.
Nec tamen indigner pro tanta sumere ferrum
Coniuge. certamen praemia magna movent.
Tu quoque, si de te totus contenderit orbis,
Nomen ab aeterna posteritate feres:
Spe modo non timida dis hinc egressa secundis
Exige cum plena munera pacta fide.

XVI.

Nunc oculos tua cum violarit epistola nostros,
Non rescribendi gloria visa levis.
Ausus es hospitii temeratis, advena, sacris

Legitimam nuptae sollicitare fidem!
Scilicet idcirco ventosa per aequora vectum
Excepit portu Taenaris ora suo,
Nec tibi, diversa quamvis e gente venires,
Oppositas habuit regia nostra fores,
Esset ut officii merces iniuria tanti?
Qui sic intrabas, hospes an hostis eras?
Nec dubito, quin haec, cum sit tam iusta, vocetur
Rustica iudicio nostra querella tuo.
Rustica sim sane, dum non oblita pudoris,
Dumque tenor vitae sit sine labe meae.
Si non est ficto tristis mihi vultus in ore,
Nec sedeo duris torva superciliis,
Fama tamen clara est, et adhuc sine crimine vixi,
Et laudem de me nullus adulter habet.
Quo magis admiror, quae sit fiducia coepti,
Spemque tori dederit quae tibi causa mei.
An, quia vim nobis Neptunius attulit heros,
Rapta semel videor bis quoque digna rapi?
Crimen erat nostrum, si delinita fuissem:
Cum sim rapta, meum quid nisi nolle fuit?
Non tamen e facto fructum tulit ille petitum.
Excepto redii passa timore nihil.
Oscula luctanti tantummodo pauca protervus
Abstulit. ulterius nil habet ille mei.
Quae tua nequitia est, non his contenta fuisset:
Di melius! similis non fuit ille tui.
Reddidit intactam. minuitque modestia crimen:
Et iuvenem facti paenituisse patet.
Thesea paenituit, Paris ut succederet illi,
Ne quando nomen non sit in ore meum?
Nec tamen irascor. quis enim succenset amanti?
Si modo, quem praefers, non simulator amor.
Hoc quoque enim dubito. non quod fiducia desit,
Aut mea sit facies non bene nota mihi:
Sed quia credulitas damno solet esse puellis,
Verbaque dicuntur vestra carere fide.
At peccant aliae, matronaque rara pudica est.

Quis prohibet raris nomen inesse meum?
Nam mea quod visa est tibi mater idonea, cuius
Exemplo flecti me quoque posse putes,
Matris in admisso falsa sub imagine lusae
Error inest. pluma tectus adulter erat.
Nil ego, si peccem, possum nescisse. nec ullus
Error, qui facti crimen obumbret, erit.
Illa bene erravit, vitiumque auctore redemit.
Felix in culpa quo Iove dicar ego?
Et genus et proavos et regia nomina iactas.
Clara satis domus haec nobilitate sua est.
Iuppiter ut soceri proavus taceatur et omne
Tantalidae Pelopis Tyndareique decus,
Dat mihi Leda Iovem cygno decepta parentem,
Quae falsam gremio credula fovit avem.
I nunc, et Phrygiae late primordia gentis,
Cumque suo Priamum Laumedonte refer.
Quos ego suspicio. sed qui tibi gloria magna est
Quintus, is a nostro nomine primus erit.
Sceptra tuae quamvis rear esse potentia terrae,
Non tamen haec illis esse minora puto.
Si iam divitiis locus hic numeroque virorum
Vincitur, at certe barbara terra tua est.
Munera tanta quidem promittit epistola dives,
Ut possint ipsas illa movere deas.
Sed si iam vellem fines transire pudoris,
Tu melior culpae causa futurus eras.
Aut ego perpetuo famam sine labe tenebo,
Aut ego te potius, quam tua dona sequar.
Utque ea non sperno, sic acceptissima semper
Munera sunt, auctor quae pretiosa facit.
Plus multo est quod amas, quod sum tibi causa laboris,
Quod tam per longas spes tua venit aquas.
Illa quoque, adposita quae nunc facis, improbe, mensa,
Quamvis experiar dissimulare, noto:
Cum modo me spectas oculis, lascive, protervis,
Quos vix instantes lumina nostra ferunt,
Et modo suspiras, modo pocula proxima nobis

Sumis, quaque bibi, tu quoque parte bibis.
A! quotiens digitis, quotiens ego tecta notavi
Signa supercilio paene loquente dari.
Et saepe extimui, ne vir meus illa videret,
Non satis occultis erubuique notis.
Saepe vel exiguo, vel nullo murmure dixi
'Nil pudet hunc'. nec vox haec mea falsa fuit.
Orbe quoque in mensae legi sub nomine nostro,
Quod deducta mero littera fecit, AMO.
Credere me tamen hoc oculo renuente negavi.
Ei mihi, iam didici sic ego posse loqui.
His ego blanditiis, si peccatura fuissem,
Flecterer. his poterant pectora nostra capi.
Est quoque, confiteor, facies tibi rara. potestque
Velle sub amplexus ire puella tuos.
Altera vel potius felix sine crimine fiat,
Quam cadat externo noster amore pudor!
Disce meo exemplo formonsis posse carere.
Est virtus placitis abstinuisse bonis.
Quam multos credis iuvenes optare, quod optas,
Qui sapiant? oculos an Paris unus habes?
Non tu plus cernis, sed plus temerarius audes:
Nec tibi plus cordis, sed minus oris adest.
Tunc ego te vellem celeri venisse carina,
Cum mea virginitas mille petita procis:
Si te vidissem, primus de mille fuisses.
Iudicio veniam vir dabit ipse meo.
Ad possessa venis praeceptaque gaudia serus.
Spes tua lenta fuit. quod petis, alter habet.
Ut tamen optarem fieri tua Troica coniunx,
Invitam sic me nec Menelaus habet.
Desine molle, precor, verbis convellere pectus,
Neve mihi, quam te dicis amare, noce:
Sed sine, quam tribuit sortem fortuna, tueri,
Nec spolium nostri turpe pudoris habe.
At Venus hoc pacta est, et in altae vallibus Idae
Tres tibi se nudas exhibuere deae:
Unaque cum regnum, belli daret altera laudem,

'Tyndaridis coniux' tertia dixit 'eris'?
Credere vix equidem caelestia corpora possum
Arbitrio formam subposuisse tuo.
Utque sit hoc verum, certe pars altera ficta est,
Iudicii pretium qua data dicor ego.
Non est tanta mihi fiducia corporis, ut me
Maxima teste dea dona fuisse putem.
Contenta est oculis hominum mea forma probari.
Laudatrix Venus est invidiosa mihi.
Sed nihil infirmo. faveo quoque laudibus istis:
Nam mea vox quare, quod cupit, esse neget?
Nec tu suscense, nimium mihi creditus aegre.
Tarda solet magnis rebus inesse fides.
Prima mea est igitur Veneri placuisse voluptas:
Proxima, me visam praemia summa tibi,
Nec te Palladios, nec te Iunonis honores
Auditis Helenae praeposuisse bonis.
Ergo ego sum virtus, ego sum tibi nobile regnum?
Ferrea sim, si non hoc ego pectus amem.
Ferrea, crede mihi, non sum. sed amare repugno
Illum, quem fieri vix puto posse meum.
Quid bibulum curvo proscindere litus aratro,
Spemque sequi coner, quam locus ipse negat?
Sum rudis ad Veneris furtum, nullaque fidelem...
Di mihi sunt testes... lusimus arte virum.
Nunc quoque, quod tacito mando mea verba libello,
Fungitur officio littera nostra novo.
Felices, quibus usus adest! ego nescia rerum
Difficilem culpae suspicor esse viam.
Ipse malo metus est. iam nunc confundor, et omnes
In nostris oculos vultibus esse reor.
Nec reor hoc falso. sensi mala murmura vulgi,
Et quasdam voces rettulit Aethra mihi.
At tu dissimula, nisi si desistere mavis.
Sed cur desistas? dissimulare potes.
Lude, sed occulte. maior, non maxima, nobis
Est data libertas, quod Menelaus abest.
Ille quidem procul est, ita re cogente, profectus:

Magna fuit subitae iustaque causa viae...
Aut mihi sic visum est. Ego, cum dubitaret an iret,
'Quam primum' dixi 'fac rediturus eas.'
Omine laetatus dedit oscula, 'res' que 'domusque
Et tibi sit curae Troicus hospes' ait.
Vix tenui risum. quem dum compescere luctor,
Nil illi potui dicere praeter 'erit.'
Vela quidem Creten ventis dedit ille secundis:
Sed tu non adeo cuncta licere puta.
Sic meus hinc vir abest, ut me custodiat absens.
An nescis longas regibus esse manus?
Fama quoque est oneri. nam quo constantius ore
Laudamur vestro, iustius ille timet.
Quae iuvat, ut nunc est, eadem mihi gloria damno est,
Et melius famae verba dedisse fuit.
Nec, quod abest, hic me tecum mirare relictam.
Moribus et vitae credidit ille meae.
De facie metuit, vitae confidit. et illum
Securum probitas, forma timere facit.
Tempora ne pereant ultro data, praecipis, utque
Simplicis utamur commoditate viri.
Et libet et timeo. nec adhuc exacta voluntas
Est satis. in dubio pectora nostra labant.
Et vir abest nobis, et tu sine coniuge dormis:
Inque vicem tua me, te mea forma capit:
Et longae noctes. et iam sermone coimus:
Et tu... me miseram!.. blandus, et una domus:
Et peream, si non invitant omnia culpam.
Nescio quo tardor sed tamen ipsa metu.
Quod male persuades, utinam bene cogere posses!
Vi mea rusticitas excutienda fuit.
Utilis interdum est ipsis iniuria passis:
Sic certe felix esse coacta forem....
Dum novus est, potius coepto pugnemus amori!
Flamma recens parva sparsa resedit aqua.
Certus in hospitibus non est amor. errat ut ipsi:
Cumque nihil speres firmius esse, fugit.
Hypsipyle testis, testis Minoia virgo est,

In non exhibitis utraque lusa toris.
Tu quoque dilectam multos, infide, per annos
Diceris Oenonen destituisse tuam.
Nec tamen ipse negas. et nobis omnia de te
Quaerere, si nescis, maxima cura fuit.
Adde quod, ut cupias constans in amore manere,
Non potes. expediunt iam tua vela Phryges.
Dum loqueris mecum, dum nox sperata paratur,
Qui ferat in patriam, iam tibi ventus erit.
Cursibus in mediis novitatis plena relinquis
Gaudia. cum ventis noster abibit amor.
An sequar, ut suades, laudataque Pergama visam,
Pronurus et magni Laumedontis ero?
Non ita contemno volucris praeconia famae,
Ut probris terras impleat illa meis.
Quid de me poterit Sparte, quid Achaïa tota,
Quid gentes aliae, quid tua Troia loqui?
Quid Priamus de me, Priami quid sentiet uxor,
Totque tui fratres Dardanidesque nurus?
Tu quoque, qui poteris fore me sperare fidelem,
Et non exemplis anxius esse tuis?
Quicumque Iliacos intraverit advena portus,
Is tibi solliciti causa timoris erit.
Ipse mihi quotiens iratus 'adultera' dices,
Oblitus nostro crimen inesse tuum?
Delicti fies idem reprehensor et auctor.
Terra, precor, vultus obruat ante meos!
At fruar Iliacis opibus cultuque beato,
Donaque promissis uberiora feram.
Purpura nempe mihi pretiosaque texta dabuntur,
Congestoque auri pondere dives ero.
Da veniam fassae. non sunt tua munera tanti.
Nescio quo tellus me tenet ipsa modo.
Quis mihi, si laedar, Phrygiis succurret in oris?
Unde petam fratres, unde parentis opem?
Omnia Medeae fallax promisit Iason:
Pulsa est Aesonia num minus illa domo?
Non erat Aeetes, ad quem despecta rediret,

Non Idyia parens Chalciopeque soror.
Tale nihil timeo. Sed nec Medea timebat.
Fallitur augurio spes bona saepe suo.
Omnibus invenies, quae nunc iactantur in alto,
Navibus a portu lene fuisse fretum.
Fax quoque me terret, quam se peperisse cruentam
Ante diem partus est tua visa parens:
Et vatum timeo monitus, quos igne Pelasgo
Ilion arsurum praemonuisse ferunt.
Utque favet Cytherea tibi, quia vicit, habetque
Parta per arbitrium bina tropaea tuum,
Sic illas vereor, quae, si tua gloria vera est,
Iudice te causam non tenuere duae.
Nec dubitem, quin, te si prosequar, arma parentur.
Ibit per gladios, ei mihi! noster amor.
An fera Centauris indicere bella coegit
Atracis Haemonios Hippodamia viros,
Tu fore tam iusta lentum Menelaon in ira
Et geminos fratres Tyndareumque putas?
Quod bene te iactes et fortia facta loquaris,
A verbis facies dissidet ista suis.
Apta magis veneri, quam sunt tua corpora marti.
Bella gerant fortes. tu, Pari, semper ama.
Hectora, quem laudas, pro te pugnare iubeto.
Militia est operis altera digna tuis.
His ego, si saperem pauloque audacior essem,
Uterer. utetur, siqua puella sapit:
Aut ego deposito faciam fortasse pudore,
Et dabo cunctas tempore victa manus.
Quod petis, ut furtim praesentes ista loquamur,
Scimus quid captes conloquiumque voces.
Sed nimium properas, et adhuc tua messis in herba est.
Haec mora sit voto forsan amica tuo.
Hactenus. arcanum furtivae conscia mentis
Littera iam lasso pollice sistat opus.
Cetera per socias Clymenen Aethramque loquamur,
Quae mihi sunt comites consiliumque duae.

XVII.

Mittit Abydenus, quam mallet ferre salutem,
Si cadat unda maris, Sesta puella, tibi.
Si mihi di faciles et sunt in amore secundi,
Invitis oculis haec mea verba leges.
Sed non sunt faciles. nam cur mea vota morantur,
Currere me nota nec patiuntur aqua?
Ipsa vides caelum pice nigrius, et freta ventis
Turbida perque cavas vix adeunda rates.
Unus, et hic audax, a quo tibi littera nostra
Redditur, e portu navita movit iter.
Ascensurus eram, nisi quod cum vincula prorae
Solveret, in speculis omnis Abydos erat.
Non poteram celare meos, velut ante, parentes
Quemque tegi volumus, non latuisset amor.
Protinus haec scribens 'felix, i, littera' dixi:
'Iam tibi formonsam porriget illa manum.
Forsitan admotis etiam tangere labellis,
Rumpere dum niveo vincula dente volet.'
Talibus exiguo dictis mihi murmure verbis,
Caetera cum charta dextra locuta mea est.
At quanto mallem, quam scriberet, illa nataret,
Meque per adsuetas sedula ferret aquas.
Aptior illa quidem placido dare verbera ponto:
Est tamen et sensus apta ministra mei.
Septima nox agitur, spatium mihi longius anno,
Sollicitum raucis ut mare fervet aquis.
His ego si vidi mulcentem pectora somnum
Noctibus, insani sit mora longa freti.
Rupe sedens aliqua specto tua litora tristis,
Et quo non possum corpore, mente feror.
Lumina quin etiam summa vigilantia turre
Aut videt, aut acies nostra videre putat.
Ter mihi deposita est in sicca vestis harena:
Ter grave temptavi carpere nudus iter:
Obstitit inceptis tumidum iuvenalibus aequor,
Mersit et inversis ora natantis aquis.

At tu, de rapidis inmansuetissime ventis,
Quid mecum certa proelia mente geris?
In me, si nescis, Borea, non aequora, saevis.
Quid faceres, esset ni tibi notus amor?
Tam gelidus quod sis, non te tamen, improbe, quondam
Ignibus Actaeis incaluisse negas.
Gaudia rapturo siquis tibi claudere vellet
Aerios aditus, quo paterere modo?
Parce, precor, facilemque move moderatius auram:
Imperet Hippotades sic tibi triste nihil.
Vana peto, precibusque meis obmurmurat ipse,
Quasque quatit, nulla parte coercet aquas.
Nunc daret audaces utinam mihi Daedalus alas:
Icarium quamvis hic prope litus adest.
Quidquid erit, patiar. liceat modo corpus in auras
Tollere, quod dubia saepe pependit aqua.
Interea, dum cuncta negant ventique fretumque,
Mente agito furti tempora prima mei.
Nox erat incipiens... namque est meminisse voluptas...
Cum foribus patriis egrediebar amans.
Nec mora, deposito pariter cum veste timore
Iactabam liquido brachia lenta mari.
Luna fere tremulum praebebat lumen eunti,
Ut comes in nostras officiosa vias.
Hanc ego suspiciens 'faveas, dea candida,' dixi
'Et subeant animo Latmia saxa tuo.
Non sinit Endymion te pectoris esse severi.
Flecte, precor, vultus ad mea furta tuos.
Tu, dea, mortalem caelo delapsa petebas.
Vera loqui liceat. quam sequor, ipsa dea est.
Neu referam mores caelesti pectore dignos,
Forma nisi in veras non cadit illa deas.
A Veneris facie non est prior ulla tuaque;
Neve meis credas vocibus, ipsa vide.
Quantum, cum fulges radiis argentea puris,
Concedunt flammis sidera cuncta tuis,
Tanto formosis formosior omnibus illa est:
Si dubitas, caecum, Cynthia, lumen habes.'

Haec ego, vel certe non his diversa locutus
Per mihi cedentes nocte ferebar aquas.
Unda repercussae radiabat imagine lunae,
Et nitor in tacita nocte diurnus erat:
Nullaque vox usquam, nullum veniebat ad aures
Praeter dimotae corpore murmur aquae.
Alcyones solae, memores Ceycis amati,
Nescio quid visae sunt mihi dulce queri.
Iamque fatigatis humero sub utroque lacertis
Fortiter in summas erigor altus aquas.
Ut procul aspexi lumen, 'meus ignis in illo est:
'Illa meum' dixi 'litora lumen habent.'
Et subito lassis vires rediere lacertis,
Visaque, quam fuerat, mollior unda mihi.
Frigora ne possim gelidi sentire profundi,
Qui calet in cupido pectore, praestat amor.
Quo magis accedo, propioraque litora fiunt,
Quoque minus restat, plus libet ire mihi.
Cum vero possum cerni quoque, protinus addis
Spectatrix animos, ut valeamque facis.
Nunc etiam nando dominae placuisse laboro,
Atque oculis iacto brachia nostra tuis.
Te tua vix prohibet nutrix descendere in altum...
Hoc quoque enim vidi, nec mihi verba dabas...
Nec tamen effecit, quamvis retinebat euntem,
Ne fieret prima pes tuus udus aqua.
Excipis amplexu, feliciaque oscula iungis,
Oscula, di magni! trans mare digna peti,
Eque tuis demptos umeris mihi tradis amictus,
Et madidam siccas aequoris imbre comam.
Caetera nox et nos et turris conscia novit,
Quodque mihi lumen per vada monstrat iter.
Non magis illius numerari gaudia noctis,
Hellespontiaci quam maris alga potest.
Quo brevius spatium nobis ad furta dabatur,
Hoc magis est cautum, ne foret illud iners.
Iamque fugatura Tithoni coniuge noctem
Praevius Aurorae Lucifer ortus erat:

Oscula congerimus properata sine ordine raptim,
Et querimur parvas noctibus esse moras.
Atque ita cunctatus, monitu nutricis amaro
Frigida deserta litora turre peto.
Digredimur flentes, repetoque ego virginis aequor,
Respiciens dominam, dum licet, usque meam.
Siqua fides vero est, veniens huc esse natator,
Cum redeo, videor naufragus esse mihi.
Hoc quoque si credis, ad te via prona videtur,
A te cum redeo, clivus inertis aquae.
Invitus repeto patriam. quis credere possit?
Invitus certe nunc moror urbe mea.
Ei mihi, cur animis iuncti secernimur undis,
Unaque mens, tellus non habet una duos?
Vel tua me Sestus, vel te mea sumat Abydos:
Tam tua terra mihi, quam tibi nostra placet.
Cur ego confundor, quotiens confunditur aequor?
Cur mihi causa levis, ventus obesse potest?
Iam nostros curvi norunt delphines amores,
Ignotum nec me piscibus esse reor.
Iam patet attritus solitarum limes aquarum,
Non aliter, multa quam via pressa rota.
Quod mihi non esset nisi sic iter, ante querebar.
At nunc per ventos hoc quoque deesse queror.
Fluctibus immodicis Athamantidos aequora canent,
Vixque manet portu tuta carina suo.
Hoc mare, cum primum de virgine nomina mersa
Quae tenet, est nanctum, tale fuisse puto.
Et satis amissa locus hic infamis ab Helle est,
Utque mihi parcat, nomine crimen habet.
Invideo Phrixo, quem per freta tristia tutum
Aurea lanigero vellere vexit ovis.
Nec tamen officium pecoris navisve requiro,
Dummodo, quas findam corpore, dentur aquae.
Arte egeo nulla. fiat modo copia nandi,
Idem navigium, navita, vector ero.
Nec sequor aut Helicen, aut, qua Tyros utitur, Arcton
Publica non curat sidera noster amor.

Andromedan alius spectet claramque Coronam,
Quaeque micat gelido Parrhasis Ursa polo.
At mihi quod Perseus et cum Iove Liber amarunt,
Indicium dubiae non placet esse viae.
Est aliud lumen, multo mihi certius istis,
Non erit in tenebris quo duce noster amor.
Hoc ego dum spectem, Colchos et in ultima Ponti,
Quaque viam fecit Thessala pinus, eam:
Et iuvenem possim superare Palaemona nando,
Miraque quem subito reddidit herba deum.
Saepe per adsiduos languent mea brachia motus,
Vixque per inmensas fessa trahuntur aquas.
His ego cum dixi 'pretium non vile laboris
Iam dominae vobis colla tenenda dabo',
Protinus illa valent atque ad sua praemia tendunt,
Ut celer Eleo carcere missus equus.
Ipse meos igitur servo, quibus uror, amores,
Teque, magis caelo digna puella, sequor.
Digna quidem caelo es, sed adhuc tellure morare,
Aut dic, ad superos et mihi qua sit iter.
Hic es, et exigue misero contingis amanti:
Cumque mea fiunt turbida mente freta.
Quid mihi, quod lato non separor aequore, prodest?
Num minus haec nobis tam brevis obstat aqua?
An malim, dubito, toto procul orbe remotus
Cum domina longe spem quoque habere meam.
Quo propius nunc es, flamma propiore calesco,
Et res non semper, spes mihi semper adest.
Paene manu, quod amo... tanta est vicinia... tango:
Saepe sed heu lacrimas hoc mihi paene movet.
Velle quid est aliud fugientia prendere poma,
Spemque suo refugi fluminis ore sequi?
Ergo ego te numquam, nisi cum volet unda, tenebo,
Et me felicem nulla videbit hiemps?
Cumque minus firmum nil sit, quam ventus et unda,
In ventis et aqua spes mea semper erit?
Aestus adhuc tamen est. Quid, cum mihi laeserit aequor
Plias et Arctophylax Oleniumque pecus?

Aut ego non novi, quam sim temerarius, aut me
In freta non cautus tum quoque mittet Amor.
Neve putes id me, quod abest, promittere tempus:
Pignora polliciti non tibi tarda dabo.
Sit tumidum paucis etiam nunc noctibus aequor,
Ire per invitas experiemur aquas.
Aut mihi continget felix audacia salvo,
Aut mors solliciti finis amoris erit.
Optabo tamen, ut partis expellar in illas,
Et teneant portus naufraga membra tuos.
Flebis enim, tactuque meum dignabere corpus,
Et 'mortis' dices 'huic ego causa fui.'
Scilicet interitus offenderis omine nostri,
Litteraque invisa est hac mea parte tibi?
Desino. parce queri. sed ut et mare finiat iram,
Accedant, quaeso, fac tua vota meis.
Pace brevi nobis opus est, dum transferor isto.
Cum tua contigero litora, perstet hiemps.
Istic est aptum nostrae navale carinae,
Et melius nulla stat mea puppis aqua.
Illic me claudat boreas, ubi dulce morari est:
Tunc piger ad nandum, tunc ego cautus ero:
Nec faciam surdis convicia fluctibus ulla,
Triste nataturo nec querar esse fretum.
Me pariter venti teneant tenerique lacerti,
Per causas istic inpediarque duas.
Cum patietur hiems, remis ego corporis utar.
Lumen in aspectu tu modo semper habe.
Interea pro me pernoctet epistula tecum,
Quam precor ut minima prosequar ipse mora.

XVIII.

Quam mihi misisti verbis, Leandre, salutem
Ut possim missam rebus habere, veni!
Longa mora est nobis omnis, quae gaudia differt.
Da veniam fassae, non patienter amo.
Urimur igne pari. sed sum tibi viribus inpar.

Fortius ingenium suspicor esse viris.
Ut corpus, teneris ita mens infirma puellis.
Deficiam, parvi temporis adde moram.
Vos modo venando, modo rus geniale colendo
Ponitis in varia tempora longa mora.
Aut fora vos retinent, aut unctae dona palaestrae,
Flectitis aut freno colla sequacis equi:
Nunc volucrem laqueo, nunc piscem ducitis hamo:
Diluitur posito serior hora mero.
His mihi summotae, vel si minus acriter urar,
Quod faciam, superest praeter amare nihil.
Quod superest, facio. teque, o mea sola voluptas,
Plus quoque, quam reddi quod mihi possit, amo.
Aut ego cum cara de te nutrice susurro,
Quaeque tuum, miror, causa moretur iter:
Aut mare prospiciens odioso concita vento
Corripio verbis aequora paene tuis:
Aut, ubi saevitiae paulum gravis unda remisit,
Posse quidem, sed te nolle venire, queror,
Dumque queror, lacrimae per amantia lumina manant,
Pollice quas tremulo conscia siccat anus.
Saepe tui, specto, si sint in litore passus,
Impositas tamquam servet harena notas.
Utque rogem de te, et scribam tibi, siquis Abydo
Venerit, aut, quaero, siquis Abydon eat.
Quid referam, quotiens dem vestibus oscula, quas tu
Hellespontiaca ponis iturus aqua?
Sic ubi lux acta est et noctis amicior hora
Exhibuit pulso sidera clara die,
Protinus in summo vigilantia lumina tecto
Ponimus, adsuetae signa notamque viae.
Tortaque versato ducentes stamina fuso
Feminea tardas fallimus arte moras.
Quid loquar interea tam longo tempore, quaeris?
Nil nisi Leandri nomen in ore meo est.
'Iamne putas exisse domo mea gaudia, nutrix,
An vigilant omnes et timet ille suos?
Iamne suas umeris illum deponere vestes,

Pallade iam pingui tinguere membra putes?'
Adnuit illa fere. non nostra quod oscula curet,
Sed movet obrepens somnus anile caput.
Postque morae minimum 'iam certe navigat,' inquam
'Lentaque dimotis brachia iactat aquis.'
Paucaque cum tacta perfeci stamina tela,
An medio possis, quaerimus, esse freto.
Et modo prospicimus, timida modo voce precamur,
Ut tibi det faciles utilis aura vias.
Auribus incertis voces captamus, et omnem
Adventus strepitum credimus esse tui.
Sic ubi deceptae pars est mihi maxima noctis
Acta, subit furtim lumina fessa sopor.
Forsitan invitus, mecum tamen, improbe, dormis:
Et, quamquam non vis ipse venire, venis.
Nam modo te videor prope iam spectare natantem,
Brachia nunc umeris umida ferre meis:
Nunc dare, quae soleo, madidis velamina membris,
Pectora nunc nostro iuncta fovere sinu,
Multaque praeterea linguae reticenda modestae,
Quae fecisse iuvat, facta referre pudet.
Me miseram! brevis est haec et non vera voluptas.
Nam tu cum somno semper abire soles.
Firmius o cupidi tandem coeamus amantes,
Nec careant vera gaudia nostra fide.
Cur ego tot viduas exegi frigida noctes?
Cur totiens a me, lente natator, abes?
Est mare, confiteor, nondum tractabile nanti.
Nocte sed hesterna lenior aura fuit.
Cur ea praeterita est? cur non ventura timebas?
Tam bona cur periit, nec tibi rapta via est?
Protinus ut similis detur tibi copia cursus,
Hoc melior certe, quo prior, illa fuit.
At cito mutata est iactati forma profundi.
Tempore, cum properas, saepe minore venis.
Hic, puto, deprensus nil quod querereris haberes,
Meque tibi amplexo nulla noceret hiemps.
Certe ego tum ventos audirem lenta sonantis,

Et numquam placidas esse precarer aquas.
Quid tamen evenit, cur sis metuentior undae,
Contemptumque prius nunc vereare fretum?
Nam memini cum te saevum veniente minaxque
Non minus, aut multo non minus aequor erat:
Cum tibi clamabam ‘sic tu temerarius esto,
Ne miserae virtus sit tua flenda mihi.’
Unde novus timor hic, quoque illa audacia fugit?
Magnus ubi est spretis ille natator aquis?
Sis tamen hoc potius, quam quod prius esse solebas,
Et facias placidum per mare tutus iter:
Dummodo sis idem. dum sic, ut scribis, amemur,
Flammaque non fiat frigidus illa cinis.
Non ego tam ventos timeo mea vota morantes,
Quam similis vento ne tuus erret amor:
Ne non sim tanti, superentque pericula causam,
Et videar merces esse labore minor.
Interdum metuo, patria ne laedar, et inpar
Dicar Abydeno Thressa puella toro.
Ferre tamen possum patientius omnia, quam si
Otia nescio qua pelice captus agis,
In tua si veniunt alieni colla lacerti,
Fitque novus nostri finis amoris amor.
A! potius peream, quam crimine vulnerer isto:
Fataque sint culpa nostra priora tua.
Nec, quia venturi dederis mihi signa doloris,
Haec loquor, aut fama sollicitata nova:
Omnia sed vereor. Quis enim securus amavit?
Cogit et absentes plura timere locus.
Felices illas, sua quas praesentia nosse
Crimina vera iubet, falsa timere vetat.
Nos tam vana movet, quam facta iniuria fallit,
Incitat et morsus error uterque pares.
O utinam venias! aut ut ventusve paterve,
Causaque sit certe femina nulla morae!
Quodsi quam sciero, moriar, mihi crede, dolendo.
Iamdudum pecca, si mea fata petis.
Sed neque peccabis, frustraque ego terreor istis:

Quoque minus venias, invida pugnat hiemps.
Me miseram, quanto planguntur litora fluctu,
Et latet obscura condita nube dies.
Forsitan ad pontum mater pia venerit Helles,
Mersaque roratis nata fleatur aquis:
An mare ab inviso privignae nomine dictum
Vexat in aequoream versa noverca deam?
Non favet, ut nunc est, teneris locus iste puellis.
Hac Helle periit, hac ego laedor aqua.
At tibi flammarum memori, Neptune, tuarum
Nullus erat ventis inpediendus amor:
Si neque Amymone, nec laudatissima forma
Criminis est Tyro fabula vana tui,
Lucidaque Alcyone Calyceque Hecataeone nata,
Et nondum nexis angue Medusa comis,
Flavaque Laodice caeloque recepta Celaeno,
Et quarum memini nomina lecta mihi.
Has certe pluresque canunt, Neptune, poetae
Molle latus lateri composuisse tuo.
Cur igitur, totiens vires expertus amoris,
Adsuetum nobis turbine claudis iter?
Parce, ferox, latoque mari tua proelia misce.
Seducit terras haec brevis unda duas.
Te decet aut magnas magnum iactare carinas,
Aut etiam totis classibus esse trucem.
Turpe deo pelagi iuvenem terrere natantem:
Gloriaque est stagno quolibet ista minor.
Nobilis ille quidem est et clarus origine, sed non
A tibi suspecto ducit Ulixe genus.
Da veniam, servaque duos. natat ille. sed isdem
Corpus Leandri, spes mea pendet aquis.
Sternuit et lumen. posito nam scribimus illo.
Sternuit, et nobis prospera signa dedit.
Ecce, merum nutrix faustos instillat in ignes,
'Cras'que 'erimus plures' inquit, et ipsa bibit.
Effice nos plures, evicta per aequora lapsus,
O penitus toto corde recepte mihi!
In tua castra redi, socii desertor amoris.

Ponuntur medio cur mea membra toro?
Quod timeas, non est. auso Venus ipsa favebit,
Sternet et aequoreas aequore nata vias.
Ire libet medias ipsi mihi saepe per undas.
Sed solet hoc maribus tutius esse fretum.
Nam cur huc vectis Phrixo Phrixique sorore
Sola dedit vastis femina nomen aquis?
Forsitan ad reditum metuas ne tempora desint,
Aut gemini nequeas ferre laboris onus.
At nos diversi medium coeamus in aequor,
Obviaque in summis oscula demus aquis,
Atque ita quisque suas iterum redeamus ad urbes:
Exiguum, sed plus quam nihil illud erit.
Vel pudor hic utinam, qui nos clam cogit amare,
Vel timidus famae cedere vellet amor!
Nunc male res iunctae, calor et reverentia, pugnant.
Quid sequar in dubio est. haec decet, ille iuvat.
Ut semel intravit Colchos Pagasëus Iason,
Impositam celeri Phasida puppe tulit:
Ut semel Idaeus Lacedaemona venit adulter,
Cum praeda rediit protinus ille sua.
Tu quam saepe petis quod amas, tam saepe relinquis,
Et quotiens grave fit puppibus ire, natas.
Sic tamen, o iuvenis, tumidarum victor aquarum,
Sic facito spernas, ut vereare, fretum.
Arte laboratae merguntur ab aequore naves.
Tu tua plus remis brachia posse putas?
Quod cupis, hoc nautae metuunt, Leandre, natare:
Exitus hic fractis puppibus esse solet.
Me miseram! cupio non persuadere quod hortor,
Sisque, precor, monitis fortior ipse meis:
Dummodo pervenias, excussaque saepe per undas
Inicias umeris brachia lassa meis.
Sed mihi, caeruleas quotiens obvertor ad undas,
Nescio quae pavidum frigora pectus habet.
Nec minus hesternae confundor imagine noctis,
Quamvis est sacris illa piata meis.
Namque sub aurora, iam dormitante lucerna,

Somnia quo cerni tempore vera solent,
Stamina de digitis cecidere sopore remissis,
Collaque pulvino nostra ferenda dedi.
Hic ego ventosas nantem delphina per undas
Cernere non dubia sum mihi visa fide:
Quem postquam bibulis inlisit fluctus harenis,
Unda simul miserum vitaque deseruit.
Quidquid id est, timeo. nec tu mea somnia ride,
Nec nisi tranquillo bracchia crede mari.
Si tibi non parcis, dilectae parce puellae,
Quae numquam nisi te sospite sospes ero.
Spes tamen est fractis vicinae pacis in undis:
Tum placidas toto pectore finde vias.
Interea, nanti quoniam freta pervia non sunt,
Leniat invisas littera missa moras.

XVIIII.

Pone metum! nihil hic iterum iurabis amanti:
Promissam satis est te semel esse mihi.
Perlege! discedat sic corpore languor ab isto,
Qui meus est ulla parte dolente dolor.
Quid pudor ora subit?.. nam, sicut in aede Dianae,
Suspicor ingenuas erubuisse genas.
Coniugium pactamque fidem, non crimina posco.
Debitus ut coniux, non ut adulter amo.
Verba licet repetas, quae demptus ab arbore fetus
Pertulit ad castas me iaciente manus.
Invenies illic id te spondere, quod opto
Te potius, virgo, quam meminisse deam.
Nunc quoque idem timeo. sed idem tamen acrius illud
Adsumpsit vires, auctaque flamma mora est.
Quique fuit numquam parvus, nunc tempore longo
Et spe, quam dederas tu mihi, crevit amor.
Spem mihi tu dederas. meus hic tibi credidit ardor:
Non potes hoc factum teste negare dea.
Adfuit, et praesens, ut erat, tua verba notavit,
Et visa est mota dicta tulisse coma.

Deceptam dicas nostra te fraude licebit,
Dum fraudis nostrae causa feratur amor.
Fraus mea quid petiit, nisi uti tibi iungerer uni?
Id me, quod quereris, conciliare potest.
Non ego natura, nec sum tam callidus usu.
Solertem tu me, crede, puella, facis.
Te mihi compositis, siquid tamen egimus, a me
Adstrinxit verbis ingeniosus Amor.
Dictatis ab eo feci sponsalia verbis,
Consultoque fui iuris Amore vafer.
Sit fraus huic facto nomen, dicarque dolosus:
Si tamen est, quod ames velle tenere, dolus.
En iterum scribo mittoque rogantia verba.
Altera fraus haec est. quodque queraris, habes.
Si noceo, quod amo, fateor, sine fine nocebo,
Teque, peti caveas tu licet ipsa, petam.
Per gladios alii placitas rapuere puellas:
Scripta mihi caute littera crimen erit?
Di faciant, possim plures inponere nodos,
Ut tua sit nulla libera parte fides.
Mille doli restant. clivo sudamus in imo:
Ardor inexpertum nil sinet esse meus.
Sit dubium, possisne capi. captabere certe.
Exitus in dis est. sed capiere tamen.
Ut partem effugias, non omnia retia falles,
Quae tibi, quam credis, plura tetendit Amor.
Si non proficient artes, veniemus ad arma,
Inque tui cupido rapta ferere sinu.
Non sum, qui soleam Paridis reprehendere factum,
Nec quemquam, qui, vir posset ut esse, fuit.
Nos quoque... sed taceo. Mors huius poena rapinae
Ut sit, erit, quam te non habuisse, minor.
Aut esses formosa minus. peterere modeste.
Audaces facie cogimur esse tua.
Tu facis hoc oculique tui, quibus ignea cedunt
Sidera, qui flammae causa fuere meae:
Hoc faciunt flavi crines et eburnea cervix,
Quaeque, precor, veniant in mea colla manus,

Et decor et vultus sine rusticitate pudentes,
Et, Thetidis qualis vix rear esse, pedes.
Cetera si possem laudare, beatior essem:
Nec dubito, totum quin sibi par sit opus.
Hac ego compulsus, non est mirabile, forma,
Si pignus volui vocis habere tuae.
Denique, dum captam tu te cogare fateri,
Insidiis esto capta puella meis.
Invidiam patiar. passo sua praemia dentur.
Cur suus a tanto crimine fructus abest?
Hesionen Telamon, Briseïda cepit Achilles:
Utraque victorem nempe secuta virum.
Quamlibet accuses et sis irata licebit,
Irata liceat dum mihi posse frui.
Idem, qui facimus, factam tenuabimus iram,
Copia placandi sit modo parva tui.
Ante tuos liceat flentem consistere vultus,
Et liceat lacrimis addere verba suis:
Utque solent famuli, cum verbera saeva verentur
Tendere summissas ad tua crura manus.
Ignoras tua iura. voca. cur arguor absens?
Iamdudum dominae more venire iube.
Ipsa meos scindas licet inperiosa capillos,
Oraque sint digitis livida nostra tuis.
Omnia perpetiar. tantum fortasse timebo,
Corpore laedatur ne manus ista meo.
Sed neque compedibus, nec me conpesce catenis.
Servabor firmo vinctus amore tui.
Cum bene se, quantumque volet, satiaverit ira,
Ipsa tibi dices 'quam patienter amat!'
Ipsa tibi dices, ubi videris omnia ferre,
'Tam bene qui servit, serviat iste mihi.'
Nunc reus infelix absens agor. et mea, cum sit
Optima, non ullo causa tuente perit.
Hoc quoque, quod tu vis, sit scriptum iniuria nostrum
Quod de me solo nempe queraris, habes.
Non meruit falli mecum quoque Delia. si non
Vis mihi promissum reddere, redde deae.

Adfuit et vidit, cum tu decepta rubebas,
Et vocem memori condidit aure tuam.
Omina re careant! nihil est violentius illa,
Cum sua, quod nolim, numina laesa videt.
Testis erit Calydonis aper. nam scimus, ut illo
Sit magis in natum saeva reperta parens.
Testis et Actaeon, quondam fera creditus illis,
Ipse dedit leto cum quibus ante feras:
Quaeque superba parens, saxo per corpus oborto
Nunc quoque Mygdonia flebilis astat humo.
Ei mihi! Cydippe, timeo tibi dicere verbum,
Ne videar causa falsa monere mea:
Dicendum tamen est. Hoc est, mihi crede, quod aegra
Ipso nubendi tempore saepe iaces:
Consulit ipsa tibi, neu sis periura laborat:
Et salvam salva te cupit esse fide.
Inde fit, ut, quotiens existere perfida temptas,
Peccatum totiens corrigat illa tuum.
Parce movere feros animosae virginis arcus:
Mitis adhuc fieri, si patiare, potest.
Parce, precor, teneros corrumpere febribus artus.
Servetur facies ista fruenda mihi.
Serventur vultus ad nostra incendia nati,
Quique subest niveo lenis in orbe rubor.
Hostibus, et siquis, ne fias nostra, repugnat
Sic sit, ut invalida te solet esse mihi.
Torqueor ex aequo vel te nubente, vel aegra,
Dicere nec possum, quid minus ipse velim.
Maceror interdum, quod sim tibi causa dolendi,
Teque mea laedi calliditate puto.
Inque caput nostrum dominae periuria, quaeso,
Eveniant. poena tuta sit illa mea.
Ne tamen ignorem, quid agas, ad limina crebro
Anxius huc illuc dissimulanter eo:
Subsequor ancillam furtim famulumque, requirens
Profuerint somni quid tibi, quidve cibi.
Me miserum, quod non medicorum iussa ministro,
Effingoque manus insideoque toro!

Et rursus miserum, quod me procul inde remoto
Quem minime vellem, forsitan alter adest!
Ille manus istas effingit et adsidet aegrae,
Invisus superis cum superisque mihi.
Dumque suo tentat salientem pollice venam,
Candida per causam brachia saepe tenet:
Contrectatque sinus et forsitan oscula iungit.
Officio merces plenior ista suo est.
Quis tibi permisit nostras praecerpere messes?
Ad spes alterius quis tibi fecit iter?
Iste sinus meus est! mea turpiter oscula sumis!
A mihi promisso corpore tolle manus.
Improbe, tolle manus! quam tangis, nostra futura est.
Postmodo si facies istud, adulter eris.
Elige de vacuis, quam non sibi vindicet alter.
Si nescis, dominum res habet ista suum.
Nec mihi credideris. recitetur formula pacti:
Neu falsam dicas esse, fac ipsa legat.
Alterius thalamo... tibi nos, tibi dicimus... exi.
Quid facis hic? exi! non vacat iste torus.
Nam quod habes et tu gemini verba altera pacti,
Non erit idcirco par tua causa meae.
Haec mihi se pepigit. pater hanc tibi, primus ab illa:
Sed proprior certe, quam pater, ipsa sibi est.
Promisit pater hanc. haec et iuravit amanti:
Ille homines, haec est testificata deam.
Hic metuit mendax, timet haec periura vocari.
Num dubites, hic sit maior an ille metus?
Denique, ut amborum conferre pericula possis,
Respice ad eventus. haec cubat, ille valet.
Nos quoque dissimili certamina mente subimus,
Nec spes par nobis nec timor aequus adest.
Tu petis ex tuto. gravior mihi morte repulsa est,
Idque ego iam, quod tu forsan amabis, amo.
Si tibi iustitiae, si recti cura fuisset,
Cedere debueras ignibus ipse meis.
Nunc quoniam ferus hic pro causa pugnat iniqua,
Ad quid, Cydippe, littera nostra redit?

Hic facit, ut iaceas et sis suspecta Dianae.
Hunc tu, si sapias, limen adire vetes.
Hoc faciente subis tam saeva pericula vitae.
Atque utinam pro te, qui movet illa, cadat!
Quem si repppuleris, nec, quem dea damnat, amaris,
Et tu continuo, certe ego salvus ero.
Siste metum, virgo. stabili potiere salute,
Fac modo polliciti conscia templa colas.
Non bove mactato caelestia numina gaudent,
Sed, quae praestanda est et sine teste, fide.
Ut valeant aliae, ferrum patiuntur et ignes:
Fert aliis tristem sucus amarus opem.
Nil opus est istis. tantum periuria vita,
Teque simul serva meque datamque fidem.
Praeteritae veniam dabit ignorantia culpae.
Exciderant animo foedera lecta tuo.
Admonita es modo voce mea, modo casibus istis,
Quos, quotiens temptas fallere, ferre soles.
His quoque vitatis in partu nempe rogabis,
Ut tibi luciferas offerat illa manus?
Audiet haec, repetens quae sint audita. requiret
Ipsa, tibi de quo coniuge partus eat.
Promittes votum... scit te promittere falso.
Iurabis... scit te fallere posse deos.
Non agitur de me. cura meliore laboro.
Anxia sunt vitae pectora nostra tuae.
Cur modo te dubiam pavidi flevere parentes,
Ignaros culpae quos facis esse tuae?
Et cur ignorent? Matri licet omnia narres.
Nil tua, Cydippe, facta ruboris habent.
Ordine fac referas, ut sis mihi cognita primum,
Sacra pharetratae dum facis ipsa deae,
Ut te conspecta subito, si forte notasti,
Restiterim fixis in tua membra genis,
Et, te dum nimium miror,.. nota certa furoris ..
Deciderint humeris pallia lapsa meis:
Postmodo nescio qua venisse volubile malum,
Verba ferens doctis insidiosa notis:

Quod quia sit lectum sancta praesente Diana,
Esse tuam vinctam numine teste fidem.
Ne tamen ignoret scripti sententia quae sit,
Lecta tibi quondam nunc quoque verba refer.
'Nube, precor,' dicet 'cui te bona numina iungunt.
Quem fore iurasti, sit gener ille mihi.
Quisquis is est, placeat, quoniam placet ante Dianae.'
Talis erit mater, si modo mater erit.
Sed tamen et quaerat, quis sim qualisque, videto:
Inveniet vobis consuluisse deam.
Insula, Coryciis quondam celeberrima nymphis,
Cingitur Aegaeo, nomine Cea, mari:
Illa mihi patria est. nec, si generosa probatis
Nomina, despectis arguor ortus avis.
Sunt et opes nobis, sunt et sine crimine mores:
Amplius utque nihil, me tibi iungit amor.
Appeteres talem vel non iurata maritum.
Iuratae vel non talis habendus erat.
Haec tibi me in somnis iaculatrix scribere Phoebe,
Haec tibi me vigilem scribere iussit Amor:
E quibus alterius mihi iam nocuere sagittae,
Alterius noceant ne tibi tela, cave.
Iuncta salus nostra est. miserere meique tuique.
Quid dubitas unam ferre duobus opem?
Quod si contigerit, cum iam data signa sonabunt
Tinctaque votivo sanguine Delos erit,
Aurea ponetur mali felicis imago,
Causaque versiculis scripta duobus erit:
'Effigie pomi testatur Acontius huius,
Quae fuerint in eo scripta, fuisse rata.'
Longior infirmum ne lasset epistola corpus,
Clausaque consueto sit tibi fine, vale!

XX.

Pertimui, scriptumque tuum sine murmure legi,
Iuraret nequos inscia lingua deos.
Ut puto, captasses iterum, nisi, ut ipse fateris,

Promissam scires me satis esse semel.
Nec lectura fui. sed, si tibi dura fuissem,
Aucta foret saevae forsitan ira deae.
Omnia cum faciam, cum dem pia tura Dianae,
Illa tamen iusta plus tibi parte favet,
Utque cupis credi, memori te vindicat ira:
Talis in Hippolyto vix fuit illa suo.
At melius virgo favisset virginis annis,
Quos vereor paucos ne velit esse mihi.

[XV.] *SAPPHO PHAONI.*

Ecquid, ut adspecta est studiosae littera dextrae,
Protinus est oculis cognita nostra tuis,
An, nisi legisses auctoris nomina Sapphus,
Hoc breve nescires unde movetur opus?
Forsitan et, quare mea sint alterna, requiris,
Carmina, cum lyricis sim magis apta modis.
Flendus amor meus est. elegeia flebile carmen:
Non facit ad lacrimas barbitos ulla meas.
Uror, ut indomitis ignem exercentibus euris
Fertilis accensis messibus ardet ager.
Arva Phaon celebrat diversa Typhoidos Aetnae:
Me calor Aetnaeo non minor igne tenet.
Nec mihi, dispositis quae iungam carmina nervis,
Proveniunt. vacuae carmina mentis opus.
Nec me Pyrrhiades Methymniadesve puellae,
Nec me Lesbiadum cetera turba iuvant.
Vilis Anactorie, vilis mihi candida Cydno,
Non oculis grata est Atthis, ut ante, meis,
Atque aliae centum, quas non sine crimine amavi.
Improbe, multarum quod fuit, unus habes.
Est in te facies, sunt apti lusibus anni:
O facies oculis insidiosa meis!
Sume fidem et pharetram, fies manifestus Apollo:
Accedant capiti cornua, Bacchus eris.
Et Phoebus Daphnen, et Gnosida Bacchus amavit,
Nec norat lyricos illa vel illa modos.

At mihi Pegasides blandissima carmina dictant:
Iam canitur toto nomen in orbe meum:
Nec plus Alcaeus, consors patriaeque lyraeque,
Laudis habet, quamvis grandius ille sonet.
Si mihi difficilis formam natura negavit,
Ingenio formae damna rependo meae.
Sum brevis. at nomen, quod terras impleat omnes,
Est mihi. mensuram nominis ipsa fero.
Candida si non sum, placuit Cepheïa Perseo
Andromede, patriae fusca colore suae.
Et variis albae iunguntur saepe columbae,
Et niger a viridi turtur amatur ave.
Si, nisi quae facie poterit te digna videri,
Nulla futura tua est, nulla futura tua est.
At mea cum legeres, etiam formosa videbar:
Unam iurabas usque decere loqui.
Cantabam, memini. meminerunt omnia amantes.
Oscula cantanti tu mihi rapta dabas.
Haec quoque laudabas, omnique a parte placebam,
Sed tum praecipue cum fit Amoris opus.
Tunc te plus solito lascivia nostra iuvabat,
Crebraque mobilitas aptaque verba ioco,
Et quod, ubi amborum fuerat confusa voluptas,
Plurimus in lasso corpore languor erat.
Nunc tibi Sicelides veniunt nova praeda puellae.
Quid mihi cum Lesbo? Sicelis esse volo.
At vos erronem tellure remittite nostrum,
Nisiades matres Nisiadesque nurus,
Nec vos decipiant blandae mendacia linguae.
Quae dicit vobis, dixerat ante mihi.
Tu quoque, quae montes celebras, Erycina, Sicanos,
Nam tua sum... vati consule, diva, tuae.
An gravis inceptum peragit fortuna tenorem,
Et manet in cursu semper acerba suo?
Sex mihi natales ierant, cum lecta parentis
Ante diem lacrimas ossa bibere meas.
Arsit inops frater victus meretricis amore,
Mixtaque cum turpi damna pudore tulit.
Factus inops agili peragit freta caerula remo,

Quasque male amisit, nunc male quaerit opes.
Me quoque, quod monui bene multa fideliter, odit.
Hoc mihi libertas, hoc pia lingua dedit.
Et tamquam desint quae me sine fine fatigent,
Accumulat curas filia parva meas.
Ultima tu nostris accedis causa querelis.
Non agitur vento nostra carina suo.
Ecce, iacent collo sparsi sine lege capilli,
Nec premit articulos lucida gemma meos.
Veste tegor vili. nullum est in crinibus aurum,
Non Arabum noster rore capillus olet.
Cui colar infelix, aut cui placuisse laborem?
Ille mei cultus unicus auctor abest.
Molle meum levibusque cor est violabile telis,
Et semper causa est, cur ego semper amem.
Sive ita nascenti legem dixere Sorores,
Nec data sunt vitae fila severa meae,
Sive abeunt studia in mores artisque magistra
Ingenium nobis molle Thalia facit.
Quid mirum, si me primae lanuginis aetas
Abstulit atque anni, quos vir amare potest?
Hunc ne pro Cephalo raperes, Aurora, timebam.
Et faceres, sed te prima rapina tenet.
Hunc si conspiciat, quae conspicit omnia, Phoebe,
Iussus erit somnos continuare Phaon.
Hunc Venus in caelum curru vexisset eburno,
Sed videt et Marti posse placere suo.
O nec adhuc iuvenis, nec iam puer, utilis aetas,
O decus atque aevi gloria magna tui,
Huc ades, inque sinus, formose, relabere nostros
Non ut ames oro, verum ut amare sinas.
Scribimus, et lacrimis oculi rorantur obortis:
Adspice, quam sit in hoc multa litura loco.
Si tam certus eras hinc ire, modestius isses,
Et modo dixisses 'Lesbi puella, vale.'
Non tecum lacrimas, non oscula nostra tulisti:
Denique non timui, quod dolitura fui.
Nil de te mecum est, nisi tantum iniuria. nec tu
Admoneat quod te, pignus amantis habes.

Non mandata dedi. neque enim mandata dedissem
Ulla, nisi ut nolles immemor esse mei.
Per tibi, qui numquam longe discedat, Amorem,
Perque novem iuro, numina nostra, deas,
Cum mihi nescio quis 'fugiunt tua gaudia' dixit,
Nec me flere diu, nec potuisse loqui.
Et lacrimae deerant oculis et verba palato,
Adstrictum gelido frigore pectus erat.
Postquam se dolor imminuit, nec pectora plangi,
Nec puduit scissis exululare comis,
Non aliter, quam si nati pia mater adempti
Portet ad exstructos corpus inane rogos.
Gaudet et e nostro crescit maerore Charaxus
Frater, et ante oculos itque reditque meos.
Utque pudenda mei videatur causa doloris,
'Quid dolet haec? certe filia vivit' ait.
Non veniunt in idem pudor atque amor. omne videbat
Vulgus. eram lacero pectus aperta sinu.
Tu mihi cura, Phaon. te somnia nostra reducunt,
Somnia formoso candidiora die.
Illic te invenio, quamquam regionibus absis.
Sed non longa satis gaudia somnus habet.
Saepe tuos nostra cervice onerare lacertos,
Saepe tuae videor supposuisse meos.
Oscula cognosco, quae tu committere linguae
Aptaque consueras accipere, apta dare.
Blandior interdum, verisque simillima verba
Eloquor, et vigilant sensibus ora meis:
Ulteriora pudet narrare, sed omnia fiunt,
Et iuvat, et sine te non licet esse mihi.
At cum se Titan ostendit et omnia secum,
Tam cito me somnos destituisse queror.
Antra nemusque peto, tamquam nemus antraque prosint.
Conscia deliciis illa fuere meis.
Illuc mentis inops, ut quam furialis Erichtho
Impulit, in collo crine iacente feror.
Antra vident oculi scabro pendentia topho,
Quae mihi Mygdonii marmoris instar erant:
Invenio silvam, quae saepe cubilia nobis

Praebuit et multa texit opaca coma.
Sed non invenio dominum silvaeque meumque.
Vile solum locus est. dos erat ille loci.
Cognovi pressas noti mihi caespitis herbas:
De nostro curvum pondere gramen erat.
Incubui tetigique locum, qua parte fuisti:
Grata prius, lacrimas combibit herba meas.
Quin etiam rami positis lugere videntur
Frondibus, et nullae dulce queruntur aves.
Sola virum non ulta pie maestissima mater
Concinit Ismarium Daulias ales Ityn.
Ales Ityn, Sappho desertos cantat amores
Hactenus, ut media cetera nocte silent.
Est nitidus vitroque magis perlucidus omni
Fons sacer. hunc multi numen habere putant:
Quem supra ramos extendit aquatica lotos,
Una nemus, tenero caespite terra viret.
Hic ego cum lassos posuissem fletibus artus,
Constitit ante oculos naïas una meos:
Constitit, et dixit 'quoniam non ignibus aequis
Ureris, Ambracia est terra petenda tibi.
Phoebus ab excelso, quantum patet, adspicit aequor:
Actaeum populi Leucadiumque vocant:
Hinc se Deucalion Pyrrhae succensus amore
Misit, et illaeso corpore pressit aquas:
Nec mora, versus amor tetigit lentissima mersi
Pectora, Deucalion igne levatus erat.
Hanc legem locus ille tenet. pete protinus altam
Leucada, nec saxo desiluisse time.'
Ut monuit, cum voce abiit. ego territa surgo,
Nec gravidae lacrimas continuere genae.
Ibimus, o nymphe, monstrataque saxa petemus.
Sit procul insano victus amore timor.
Quicquid erit, melius, quam nunc, erit. Aura, subito:
Et mea non magnum corpora pondus habent.
Tu quoque, mollis Amor, pennas suppone cadenti,
Ne sim Leucadiae mortua crimen aquae.
Inde chelyn Phoebo, communia munera, ponam,
Et sub ea versus unus et alter erit

'Grata tyram posui tibi, Phoebe, poetria Sappho:
Convenit illa mihi, convenit illa tibi.'
Cur tamen Actiacas miseram me mittis ad oras,
Cum profugum possis ipse referre pedem?
Tu mihi Leucadia potes esse salubrior unda.
Et forma et meritis tu mihi Phoebus eris.
An potes, o scopulis undaque ferocior illa,
Si moriar, titulum mortis habere meae?
At quanto melius iungi mea pectora tecum,
Quam poterant saxis praecipitanda dari!
Haec sunt illa, Phaon, quae tu laudare solebas,
Visaque sunt totiens ingeniosa tibi.
Nunc vellem facunda forem. dolor artibus obstat,
Ingeniumque meis substitit omne malis.
Non mihi respondent veteres in carmina vires:
Plectra dolore tacent, muta dolore lyra est.
Lesbides aequoreae, nupturaque nuptaque proles,
Lesbides, Aeolia nomina dicta lyra,
Lesbides, infamem quae me fecistis amatae,
Desinite ad citharas turba venire meas.
Abstulit omne Phaon, quod vobis ante placebat...
Me miseram, dixi quam modo paene 'meus'.
Efficite, ut redeat, vates quoque vestra redibit.
Ingenio vires ille dat, ille rapit.
Ecquid ago precibus, pectusque agreste movetur,
An riget, et zephyri verba caduca ferunt?
Qui mea verba ferunt, vellem tua vela referrent:
Hoc te, si saperes, lente, decebat opus.
Sive redis, puppique tuae votiva parantur
Munera, quid laceras pectora nostra mora?
Solve ratem! Venus orta mari mare praestat amanti.
Aura dabit cursum, tu modo solve ratem.
Ipse gubernabit residens in puppe Cupido:
Ipse dabit tenera vela legetque manu.
Sive iuvat longe fugisse Pelasgida Sappho,..
Non tamen invenies, cur ego digna fuga...
Hoc saltem miserae crudelis epistola dicat,
Ut mihi Leucadiae fata petantur aquae.

DE MEDICAMINE FACIEI LIBER.

Discite, quae faciem commendet cura, puellae,
Et quo sit vobis forma tuenda modo.
Cultus humum sterilem Cerealia pendere iussit
Munera, mordaces interiere rubi.
Cultus et in pomis succos emendat acerbos,
Cultaque adoptivas accipit arbor opes.
Culta placent. auro sublimia tecta linuntur,
Nigra sub imposito marmore terra latet:
Vellera saepe eadem Tyrio medicantur aëno:
Sectile deliciis India praebet ebur.
Forsitan antiquae Tatio sub rege Sabinae
Maluerant, quam se, rura paterna coli:
Cum matrona, premens altum rubicunda sedile,
Assiduum duro pollice nebat opus,
Ipsaque claudebat quos filia paverat, agnos,
Ipsa dabat virgas caesaque ligna foco.
At nostrae matres teneras peperere puellas.
Vultis inaurata corpora veste tegi,
Vultis odoratos positu variare capillos,
Conspicuas gemmis vultis habere manus:
Induitis collo lapides oriente petitos,
Et quantos onus est aure tulisse duos.
Nec tamen indignum, si vobis cura placendi,
Cum comptos habeant saecula nostra viros.
Feminea vestri poliuntur lege mariti,
Et vix ad cultus nupta, quod addat, habet.
Pro se quaeque parent quos et venentur amores,
Refert. munditia crimina nulla merent.
Rure latent finguntque comas. licet arduus illas
Celet Athos, cultas altus habebit Athos.

Est etiam placuisse sibi cuicumque voluptas.
Virginibus cordi grataque forma sua est.
Laudatas homini volucris Iunonia pennas
Explicat, et forma multa superbit avis.
Sic potius nos uret amor, quam fortibus herbis,
Quas maga terribili subsecat arte manus.
Nec vos graminibus, nec mixto credite succo.
Nec temptate nocens virus amantis equae.
Nec mediae Marsis finduntur cantibus angues,
Nec redit in fontes unda supina suos.
Et quamvis aliquis Temeseïa moverit aera,
Numquam Luna suis excutietur equis.
Prima sit in vobis morum tutela, puellae.
Ingenio facies conciliante placet.
Certus amor morum est. formam populabitur aetas,
Et placitus rugis vultus aratus erit.
Tempus erit, quo vos speculum vidisse pigebit,
Et veniet rugis altera causa dolor.
Sufficit, et longum probitas perdurat in aevum,
Perque suos annos hinc bene pendet amor.
Discite, cum teneros somnus dimiserit artus,
Candida quo possint ora nitere modo.
Hordea, quae Libyci ratibus misere coloni,
Exue de palea tegminibusque suis.
Par ervi mensura decem madefiat ab ovis:
Sed cumulent libras hordea nuda duas.
Haec ubi ventosas fuerint siccata per auras,
Lenta iube scabra frangat asella mola:
Et quae primâ cadunt vivaci cornua cervo,
Contere. in haec solidi sexta face assis eat.
Iamque ubi pulvereae fuerint confusa farinae,
Protinus in cumeris omnia cerne cavis.
Adice narcissi bis sex sine cortice bulbos,
Strenua quos puro marmore dextra terat.
Sextantemque trahat gummi cum semine Tusco.
Huc novies tanto plus tibi mellis eat.
Quaecumque afficiet tali medicamine vultum.
Fulgebit speculo levior ipsa suo.

Nec tu pallentes dubita torrere lupinos,
Et simul inflantes corpora frige fabas.
Utraque sex habeant aequo discrimine libras,
Utraque da nigris comminuenda molis.
Nec cerussa tibi, nec nitri spuma rubentis
Desit et aprica quae venit iris humo.
Da validis iuvenum pariter subigenda lacertis:
Sed iustum tritis uncia pondus erit.
Addita de querulo volucrum medicamina nido
Ore fugant maculas. alcyonea vocant.
Pondere, si quaeris, quo sim contentus in illis,
Quod trahit in partes uncia secta duas.
Ut coeant, apteque lini per corpora possint,
Adice de flavis Attica mella favis.
Quamvis tura deos irataque numina placent,
Non tamen accensis omnia danda focis.
Tus ubi miscueris radenti tubera nitro,
Ponderibus iustis fac sit utrimque triens.
Parte minus quarta dereptum cortice gummi,
Et modicum e myrrhis pinguibus adde cubum.
Haec ubi contriris, per densa foramina cerne:
Pulvis ab infuso melle premendus erit.
Profuit et marathros bene olentibus addere myrrhis,..
Quinque trahant marathri scrupula, myrrha novem.
Arentisque rosae quantum manus una prehendit,
Cumque Ammoniaco mascula tura sale.
Hordea quem faciunt, illis infunde cremorem:
Aequent expensas cum sale tura rosas.
Tempore sint parvo molli licet illita vultu,
Haerebit toto multus in ore color.
Vidi quae gelida madefacta papavera lympha
Contereret, teneris illineretque genis.

OVIDI NASONIS ARTIS AMATORIAE

LIBER PRIMUS.

Siquis in hoc artem populo non novit amandi,
Hoc legat et lecto carmine doctus amet.
Arte citae veloque rates remoque moventur:
Arte leves currus. arte regendus amor.
Curribus Automedon lentisque erat aptus habenis:
Tiphys in Haemonia puppe magister erat:
Me Venus artificem tenero praefecit Amori.
Tiphys et Automedon dicar Amoris ego.
Ille quidem ferus est et qui mihi saepe repugnet:
Sed puer est, aetas mollis et apta regi.
Phillyrides puerum cithara perfecit Achillem,
Atque animos placida contudit arte feros.
Qui totiens socios, totiens exterruit hostes,
Creditur annosum pertimuisse senem.
Quas Hector sensurus erat, poscente magistro
Verberibus iussas praebuit ille manus.
Aeacidae Chiron, ego sum praeceptor Amoris.
Saevus uterque puer. natus uterque dea.
Sed tamen et tauri cervix oneratur aratro,
Frenaque magnanimi dente teruntur equi.
Et mihi cedit Amor. quamvis mea vulneret arcu
Pectora, iactatas excutiatque faces.
Quo me fixit Amor, quo me violentius ussit,
Hoc melior facti vulneris ultor ero.
Non ego, Phoebe, datas a te mihi mentiar artes,
Nec nos aëriae voce monemur avis,
Nec mihi sunt visae Clio Cliusque sorores
Servanti pecudes vallibus, Ascra, tuis.
Usus opus movet hoc. vati parete perito:
Vera canam. Coeptis, mater Amoris, ades!

Este procul, vittae tenues, insigne pudoris,
Quaeque tegis medios instita longa pedes.
Nos venerem tutam concessaque furta canemus,
Inque meo nullum carmine crimen erit.
Principio quod amare velis, reperire labora,
Qui nova nunc primum miles in arma venis.
Proximus huic labor est placitam exorare puellam:
Tertius, ut longo tempore duret amor.
Hic modus. haec nostro signabitur area curru:
Haec erit admissa meta premenda rota.
Dum licet, et loris passim potes ire solutis,
Elige cui dicas 'tu mihi sola places.'
Haec tibi non tenues veniet delapsa per auras.
Quaerenda est oculis apta puella tuis.
Scit bene venator, cervis ubi retia tendat,
Scit bene, qua frendens valle moretur aper:
Aucupibus noti frutices. qui sustinet hamos,
Novit, quae multo pisce natentur aquae.
Tu quoque, materiam longo qui quaeris amori,
Ante frequens quo sit disce puella loco.
Non ego quaerentem vento dare vela iubebo,
Nec tibi, ut invenias, longa terenda via est.
Andromedan Perseus nigris portarit ab Indis,
Raptaque sit Phrygio Graia puella viro.
Tot tibi tamque dabit formonsas Roma puellas,
'Haec habet' ut dicas 'quicquid in orbe fuit.'
Gargara quot segetes, quot habet Methymna racemos,
Aequore quot pisces, fronde teguntur aves,
Quot caelum stellas, tot habet tua Roma puellas:
Mater et Aeneae constat in urbe sui.
Seu caperis primis et adhuc crescentibus annis,
Ante oculos veniet vera puella tuos:
Sive cupis iuvenem, iuvenes tibi mille placebunt,
Cogeris et voti nescius esse tui:
Seu te forte iuvat sera et sapientior aetas,
Hoc quoque, crede mihi, plenius agmen erit.
Tu modo Pompeia lentus spatiare sub umbra,
Cum sol Herculei terga leonis adit:

Aut ubi muneribus nati sua munera mater
Addidit, externo marmore dives opus.
Nec tibi vitetur quae, priscis sparsa tabellis,
Porticus auctoris Livia nomen habet:
Quaque parare necem miseris patruelibus ausae
Belides et stricto stat ferus ense pater.
Nec te praetereat Veneri ploratus Adonis,
Cultaque Iudaeo septima sacra Syro.
Nec fuge linigerae Memphitica templa iuvencae.
Multas illa facit, quod fuit ipsa Iovi.
Et fora conveniunt... quis credere possit?.. Amori:
Flammaque in arguto saepe reperta foro.
Subdita qua Veneris facto de marmore templo
Appias expressis aëra pulsat aquis,
Illo saepe loco capitur consultus Amori,
Quique aliis cavit, non cavet ipse sibi:
Illo saepe loco desunt sua verba diserto,
Resque novae veniunt, causaque agenda sua est.
Hunc Venus e templis, quae sunt confinia, ridet.
Qui modo patronus, nunc cupit esse cliens.
Sed tu praecipue curvis venare theatris:
Haec loca sunt voto fertiliora tuo.
Illic invenies quod ames, quod ludere possis,
Quodque semel tangas, quodque tenere velis.
Ut redit itque frequens longum formica per agmen,
Granifero solitum cum vehit ore cibum,
Aut ut apes saltusque suos et olentia nactae
Pascua per flores et thyma summa volant,
Sic ruit in celebres cultissima femina ludos.
Copia iudicium saepe morata meum est.
Spectatum veniunt, veniunt spectentur ut ipsae.
Ille locus casti damna pudoris habet.
Primus sollicitos fecisti, Romule, ludos,
Cum iuvit viduos rapta Sabina viros.
Tunc neque marmoreo pendebant vela theatro,
Nec fuerant liquido pulpita rubra croco.
Illic quas tulerant nemorosa Palatia, frondes
Simpliciter positae, scaena sine arte fuit.

In gradibus sedit populus de caespite factis,
Qualibet hirsutas fronde tegente comas.
Respiciunt, oculisque notant sibi quisque puellam
Quam velit, et tacito pectore multa movent.
Dumque, rudem praebente modum tibicine Tusco,
Ludius aequatam ter pede pulsat humum,
In medio plausu... plausus tunc arte carebant...
Rex populo praedae signa petenda dedit.
Protinus exiliunt, animum clamore fatentes,
Virginibus cupidas iniciuntque manus.
Ut fugiunt aquilas, timidissima turba, columbae,
Utque fugit visos agna novella lupos:
Sic illae timuere viros sine more ruentes.
Constitit in nulla qui fuit ante, color.
Nam timor unus erat, facies non una timoris:
Pars laniat crines. pars sine mente sedet:
Altera maesta silet. frustra vocat altera matrem:
Haec queritur. stupet haec. haec manet. illa fugit.
Ducuntur raptae, genialis praeda, puellae,
Et potuit multas ipse decere timor.
Siqua repugnarat nimium comitemque negabat,
Sublatam cupido vir tulit ipse sinu,
Atque ita 'quid teneros lacrimis corrumpis ocellos?
Quod matri pater est, hoc tibi' dixit 'ero.'
Romule, militibus scisti dare commoda solus!
Haec mihi si dederis commoda, miles ero.
Scilicet ex illo sollemnia more theatra
Nunc quoque formonsis insidiosa manent.
Nec te nobilium fugiat certamen equorum.
Multa capax populi commoda Circus habet.
Nil opus est digitis, per quos arcana loquaris,
Nec tibi per nutus accipienda nota est:
Proximus a domina, nullo prohibente, sedeto,
Iunge tuum lateri qua potes usque latus.
Et bene, quod cogit, si nolis, linea iungi,
Quod tibi tangenda est lege puella loci.
Hic tibi quaeratur socii sermonis origo,
Et moveant primos publica verba sonos.

Cuius equi veniant, facito, studiose, requiras:
Nec mora, quisquis erit, cui favet illa, fave.
At cum pompa frequens certantibus ibit ephebis,
Tu Veneri dominae plaude favente manu.
Utque fit, in gremium pulvis si forte puellae
Deciderit, digitis excutiendus erit.
Et si nullus erit pulvis, tamen excute nullum:
Quaelibet officio causa sit apta tuo.
Pallia si terra nimium demissa iacebunt,
Collige, et inmunda sedulus effer humo.
Protinus, officii pretium, patiente puella
Contingent oculis crura videnda tuis.
Respice praeterea, post vos quicumque sedebit,
Ne premat opposito mollia terga genu.
Parva levis capiunt animos. Fuit utile multis
Pulvinum facili composuisse manu.
Profuit et tenui ventos movisse tabella,
Et cava sub tenerum scamna dedisse pedem.
Hos aditus Circusque novo praebebit amori,
Sparsaque sollicito tristis harena foro.
Illa saepe puer Veneris pugnavit harena,
Et qui spectavit vulnera, vulnus habet.
Dum loquitur, tangitque manum, poscitque libellum,
Et quaerit posito pignore, vincat uter,
Saucius ingemuit, telumque volatile sensit,
Et pars spectati muneris ipse fuit.
Quid, modo cum belli navalis imagine Caesar
Persidas induxit Cecropiasque rates?
Nempe ab utroque mari iuvenes, ab utroque puellae
Venere, atque ingens orbis in Urbe fuit.
Quis non invenit, turba quod amaret in illa?
Eheu, quam multos advena torsit amor!
Ecce, parat Caesar domito quod defuit orbi,
Addere. nunc, oriens ultime, noster eris.
Parthe, dabis poenas: Crassi gaudete sepulti,
Signaque barbaricas non bene passa manus.
Ultor adest, primisque ducem profitetur in armis,
Bellaque non puero tractat agenda puer.

Parcite natales timidi numerare deorum:
Caesaribus virtus contigit ante diem.
Ingenium caeleste suis velocius annis
Surgit, et ignavae fert male damna morae.
Parvus erat, manibusque duos Tirynthius angues
Pressit, et in cunis iam Iove dignus erat.
Nunc quoque qui puer es, quantus tum, Bacche, fuisti,
Cum timuit thyrsos India victa tuos?
Auspiciis animisque patris, puer, arma movebis,
Et vinces animis auspiciisque patris.
Tale rudimentum tanto sub nomine debes,
Nunc iuvenum princeps, deinde future senum.
Cum tibi sint fratres, fratres ulciscere laesos:
Cumque pater tibi sit, iura tuere patris.
Induit arma tibi genitor patriaeque tuusque:
Hostis ab invito regna parente rapit.
Tu pia tela feras, sceleratas ille sagittas:
Stabit pro signis iusque piumque tuis.
Vincuntur causa Parthi. vincantur et armis.
Eoas Latio dux meus addat opes.
Marsque pater Caesarque pater, date numen eunti:
Nam deus e vobis alter es, alter eris.
Auguror, en, vinces. votivaque carmina reddam,
Et magno nobis ore sonandus eris.
Consistes, aciemque meis hortabere verbis.
O desint animis ne mea verba tuis!
Tergaque Parthorum Romanaque pectora dicam.
Telaque, ab averso quae iacit hostis equo.
Qui fugis ut vincas, quid victo, Parthe, relinquis?
Parthe, malum iam nunc Mars tuus omen habet.
Ergo erit illa dies, qua tu, pulcherrime rerum,
Quattuor in niveis aureus ibis equis.
Ibunt ante duces onerati colla catenis,
Ne possint tuti, qua prius, esse fuga.
Spectabunt laeti iuvenes mixtaeque puellae,
Diffundetque animos omnibus ista dies.
Atque aliqua ex illis cum regum nomina quaeret,
Quae loca, qui montes, quaeve ferantur aquae,

Omnia responde. nec tantum siqua rogabit,
Et quae nescieris, ut bene nota refer.
Hic est Euphrates, praecinctus arundine frontem:
Cui coma dependet caerula, Tigris erit.
Hos facito Armenios. haec est Danaëia Persis:
Urbs in Achaemeniis vallibus ista fuit.
Ille vel ille, duces... et erunt quae nomina dicas,
Si poteris, vere, si minus, apta tamen.
Dant etiam positis aditum convivia mensis:
Est aliquid praeter vina, quod inde petas.
Saepe illic positi teneris adducta lacertis
Purpureus Bacchi cornua pressit Amor:
Vinaque cum bibulas sparsere Cupidinis alas,
Permanet et capto stat gravis ille loco.
Ille quidem pennas velociter excutit udas:
Sed tamen et spargi pectus amore nocet.
Vina parant animos, faciuntque caloribus aptos:
Cura fugit multo diluiturque mero.
Tunc veniunt risus, tum pauper cornua sumit,
Tum dolor et curae rugaque frontis abit.
Tunc aperit mentes aevo rarissima nostro
Simplicitas, artes excutiente deo.
Illic saepe animos iuvenum rapuere puellae,
Et Venus in vinis ignis in igne fuit.
Hic tu fallaci nimium ne crede lucernae:
Iudicio formae noxque merumque nocent.
Luce deas caeloque Paris spectavit aperto,
Cum dixit Veneri 'vincis utramque, Venus.'
Nocte latent mendae, vitioque ignoscitur omni,
Horaque formonsam quamlibet illa facit.
Consule de gemmis, de tincta murice lana,
Consule de facie corporibusque diem.
Quid tibi femineos coetus venatibus aptos
Enumerem? numero cedet harena meo.
Quid referam Baias, praetextaque litora velis,
Et quae de calido sulpure fumat, aquam?
Hinc aliquis vulnus referens in pectore dixit
'Non haec, ut fama est, unda salubris erat.'

Ecce suburbanae templum nemorale Dianae
Partaque per gladios regna nocente manu.
Illa quod est virgo, quod tela Cupidinis odit,
Multa dedit populo vulnera, multa dabit.
Hactenus, unde legas quod ames, ubi retia ponas,
Praecipit imparibus vecta Thalea rotis.
Nunc tibi, quae placuit, quas sit capienda per artes,
Dicere praecipuae molior artis opus.
Quisquis ubique, viri, dociles advertite mentes,
Pollicitisque favens, vulgus, adeste meis.
Prima tuae menti veniat fiducia, cunctas
Posse capi. capies, tu modo tende plagas.
Vere prius volucres taceant, aestate cicadae,
Maenalius lepori det sua terga canis,
Femina quam iuveni blande temptata repugnet.
Haec quoque, quam poteris credere nolle, volet
Utque viro furtiva venus, sic grata puellae:
Vir male dissimulat. tectius illa cupit.
Conveniat maribus, nequam nos ante rogemus,
Femina iam partes victa rogantis agat.
Mollibus in pratis admugit femina tauro:
Femina cornipedi semper adhinnit equo.
Parcior in nobis nec tam furiosa libido.
Legitimum finem flamma virilis habet.
Byblida quid referam, vetito quae fratris amore
Arsit, et est laqueo fortiter ulta nefas?
Myrrha patrem, sed non qua filia debet, amavit,
Et nunc obducto cortice pressa latet.
Illius lacrimis, quas arbore fundit odora,
Unguimur, et dominae nomina gutta tenet.
Forte sub umbrosis nemorosae vallibus Idae
Candidus, armenti gloria, taurus erat,
Signatus tenui media inter cornua nigro:
Una fuit labes, cetera lactis erant.
Illum Gnossiadesque Cydoneaeque iuvencae
Optarunt tergo sustinuisse suo.
Pasiphaë fieri gaudebat adultera tauri.
Invida formonsas oderat illa boves.

Nota cano. non hoc, centum quae sustinet urbes,
Quamvis sit mendax, Creta negare potest.
Ipsa novas frondes et prata tenerrima tauro
Fertur inadsueta subsecuisse manu.
It comes armentis. nec ituram cura moratur
Coniugis. et Minos a bove victus erat.
Quo tibi, Pasiphaë, pretiosas sumere vestes?
Ille tuus nullas sentit adulter opes.
Quid tibi cum speculo, montana armenta petenti?
Quid tibi cum positas fingis, inepta, comas?
Crede tamen speculo, quod te negat esse iuvencam.
Quam cuperes fronti cornua nata tuae!
Sive placet Minos, nullus quaeratur adulter:
Sive virum mavis fallere, falle viro!
In nemus et saltus thalamo regina relicto
Fertur, ut Aonio concita baccha deo.
A, quotiens vaccam vultu spectavit iniquo,
Et dixit 'domino cur placet ista meo?
Aspice, ut ante ipsum teneris exultet in herbis:
Nec dubito, quin se stulta decere putet.'
Dixit, et ingenti iamdudum de grege duci
Iussit et inmeritam sub iuga curva trahi,
Aut cadere ante aras commentaque sacra coegit,
Et tenuit laeta pelicis exta manu.
Pelicibus quotiens placavit numina caesis,
Atque ait, exta tenens 'ite, placete meo!'
Et modo se Europen fieri, modo postulat Io,
Altera quod bos est, altera vecta bove.
Hanc tamen implevit, vacca deceptus acerna,
Dux gregis, et partus proditus auctor erat.
Cressa Thyesteo si se abstinuisset amore,..
Ei! quantum est, uni posse placere viro!..
Non medium rupisset iter, curruque retorto
Auroram versis Phoebus adisset equis.
Filia purpureos Niso furata capillos
Pube premit rabidos inguinibusque canes.
Qui Martem terra, Neptunum effugit in undis,
Coniugis Atrides victima dira fuit.

Cui non defleta est Ephyraeae flamma Creüsae,
Et nece natorum sanguinolenta parens?
Flevit Amyntorides per inania lumina Phoenix.
Hippolytum pavidi diripuistis equi.
Quid fodis inmeritis, Phineu, sua lumina natis?
Poena reversura est in caput ista tuum.
Omnia feminea sunt ista libidine mota.
Acrior est nostra, plusque furoris habet.
Ergo age, ne dubita cunctas sperare puellas.
Vix erit e multis quae neget, una tibi.
Quae dant quaeque negant, gaudent tamen esse rogatae.
Ut iam fallaris, tuta repulsa tua est.
Sed cur fallaris, cum sit nova grata voluptas,
Et capiant animos plus aliena suis?
Fertilior seges est alienis semper in agris,
Vicinumque pecus grandius uber habet.
Sed prius ancillam captandae nosse puellae
Cura sit. accessus molliet illa tuos.
Proxima consiliis dominae sit ut illa, videto,
Neve parum tacitis conscia fida iocis.
Hanc tu pollicitis, hanc tu corrumpe rogando:
Quod petis, ex facili, si volet illa, feres.
Illa leget tempus,.. medici quoque tempora servant...
Quo facilis dominae mens sit et apta capi.
Mens erit apta capi tum, cum laetissima rerum
Ut seges in pingui luxuriabit humo.
Pectora dum gaudent nec sunt adstricta dolore,
Ipsa patent. blanda tum subit arte Venus.
Tum, cum tristis erat, defensa est Ilios armis:
Militibus gravidum laeta recepit equum.
Tum quoque temptanda est, cum pelice laesa dolebit
Tum facies opera, ne sit inulta, tua.
Hanc matutinos pectens ancilla capillos
Incitet, et velo remigis addat opem,
Et secum tenui suspirans murmure dicat
'Ut puto, non poteras ipsa referre vicem.'
Tum de te narret, tum persuadentia verba
Addat, et insano iuret amore mori.

Sed propera, ne vela cadant auraeque residant.
Ut fragilis glacies, interit ira mora.
Quaeris, an hanc ipsam prosit violare ministram?
Talibus admissis alea grandis inest.
Haec a concubitu fit sedula, tardior illa.
Haec dominae munus te parat, illa sibi.
Casus in eventu est. licet hic indulgeat ausis.
Consilium tamen est abstinuisse meum.
Non ego per praeceps et acuta cacumina vadam,
Nec iuvenum quisquam me duce captus erit.
Si tamen illa tibi, dum dat recipitque tabellas,
Corpore, non tantum sedulitate placet,
Fac domina potiare prius. comes illa sequatur.
Non tibi ab ancilla est incipienda venus.
Hoc unum moneo, siquid modo creditur arti,
Nec mea dicta rapax per mare ventus agit:
Aut numquam temptes, aut perfice. tollitur index,
Cum semel in partem criminis ipsa venit.
Non avis utiliter viscatis effugit alis:
Non bene de laxis cassibus exit aper.
Saucius arrepto piscis teneatur ab hamo.
Perprime temptatam, nec nisi victor abi.
Sed bene celetur. bene si celabitur index,
Notitiae suberit semper amica tuae.
Tempora qui solis operosa colentibus arva,
Fallitur, et nautis aspicienda putat.
Nec semper credenda ceres fallacibus arvis,
Nec semper viridi concava puppis aquae,
Nec teneras semper tutum captare puellas:
Saepe dato melius tempore fiet idem.
Sive dies suberit natalis, sive Kalendae,
Quas Venerem Marti continuasse iuvat:
Sive erit ornatus non ut fuit ante, sigillis,
Sed regum positas Circus habebit opes:
Differ opus. tunc tristis hiems, tunc Pliades instant.
Tunc tener aequorea mergitur Haedus aqua.
Tunc bene desinitur. tunc siquis creditur alto,
Vix tenuit lacerae naufraga membra ratis.

Tu licet incipias qua flebilis Allia luce
Vulneribus Latiis sanguinolenta fuit,
Quaque die redeunt, rebus minus apta gerendis,
Culta Palaestino septima festa Syro.
Magna superstitio tibi sit natalis amicae:
Quaque aliquid dandum est, illa sit atra dies.
Cum bene vitaris, tamen auferet. invenit artem
Femina, qua cupidi carpat amantis opes.
Institor ad dominam veniet discinctus emacem,
Expediet merces teque sedente suas:
Quas illa, inspicias, sapere ut videare, rogabit:
Oscula deinde dabit. deinde rogabit, emas.
Hoc fore contentam multos iurabit in annos,
Nunc opus esse sibi, nunc bene dicet emi.
Si non esse domi, quos des, causabere nummos,
Littera poscetur... ne didicisse iuvet.
Quid, quasi natali cum poscit munera libo,
Et quotiens opus est, nascitur illa sibi?
Quid, cum mendaci damno maestissima plorat,
Elapsusque cava fingitur aure lapis?
Multa rogant utenda dari, data reddere nolunt:
Perdis, et in damno gratia nulla tuo.
Non mihi, sacrilegas meretricum ut persequar artes,
Cum totidem linguis sint satis ora decem.
Cera vadum temptet, rasis infusa tabellis:
Cera tuae primum nuntia mentis eat.
Blanditias ferat illa tuas imitataque amantum
Verba. nec exiguas, quisquis es, adde preces.
Hectora donavit Priamo prece motus Achilles.
Flectitur iratus voce rogante deus.
Promittas facito. quid enim promittere laedit?
Pollicitis dives quilibet esse potest.
Spes tenet in tempus, semel est si credita, longum:
Illa quidem fallax, sed tamen apta dea est.
Si dederis aliquid, poteris ratione relinqui:
Praeteritum tulerit, perdideritque nihil.
At quod non dederis, semper videare daturus.
Sic dominum sterilis saepe fefellit ager:

Sic, ne perdiderit, non cessat perdere lusor,
Et revocat cupidas alea saepe manus.
Hoc opus, hic labor est, primo sine munere iungi.
Ne dederit gratis quae dedit, usque dabit.
Ergo eat et blandis peraretur littera verbis,
Exploretque animos, primaque temptet iter.
Littera Cydippen pomo perlata fefellit,
Insciaque est verbis capta puella suis.
Disce bonas artes, moneo, Romana iuventus,
Non tantum trepidos ut tueare reos.
Quam populus iudexque gravis lectusque senatus,
Tam dabit eloquio victa puella manus.
Sed lateant vires. nec sis in fronte disertus.
Effugiant voces verba molesta tuae.
Quis, nisi mentis inops, tenerae declamat amicae?
Saepe valens odii littera causa fuit.
Sit tibi credibilis sermo consuetaque verba,
Blanda tamen, praesens ut videare loqui.
Si non accipiet scriptum, inlectumque remittet,
Lecturam spera, propositumque tene.
Tempore difficiles veniunt ad aratra iuvenci,
Tempore lenta pati frena docentur equi:
Ferreus adsiduo consumitur anulus usu,
Interit adsidua vomer aduncus humo.
Quid magis est saxo durum, quid mollius unda?
Dura tamen molli saxa cavantur aqua.
Penelopen ipsam, persta modo, tempore vinces.
Capta vides sero Pergama, capta tamen.
Legerit, et nolit rescribere? cogere noli:
Tu modo blanditias fac legat usque tuas.
Quae voluit legisse, volet rescribere lectis:
Per numeros venient ista gradusque suos.
Forsitan et primo veniet tibi littera tristis,
Quaeque roget, ne se sollicitare velis.
Quod rogat illa, timet. quod non rogat, optat, ut instes
Insequere, et voti postmodo compos eris.
Interea sive illa toro resupina feretur,
Lecticam dominae dissimulanter adi:

Neve aliquis verbis odiosas offerat auris,
Quam potes ambiguis callidus abde notis.
Seu pedibus vacuis illi spatiosa teretur
Porticus, hic socias tu quoque iunge moras:
Et modo praecedas facito, modo terga sequaris.
Et modo festines, et modo lentus eas:
Nec tibi de mediis aliquot transire columnas
Sit pudor, aut lateri continuasse latus.
Nec sine te curvo sedeat speciosa theatro:
Quod spectes, umeris adferet illa suis.
Illam respicias, illam mirere licebit:
Multa supercilio, multa loquare notis.
Et plaudas, aliquam mimo saltante puellam:
Et faveas illi, quisquis agatur amans.
Cum surgit, surges. donec sedet illa, sedebis.
Arbitrio dominae tempora perde tuae.
Sed tibi nec ferro placeat torquere capillos,
Nec tua mordaci pumice crura teras.
Ista iube faciant, quorum Cybeleïa mater
Concinitur Phrygiis exululata modis.
Forma viros neclecta decet. Minoida Theseus
Abstulit, a nulla tempora comptus acu.
Hippolytum Phaedra, nec erat bene cultus, amavit.
Cura deae silvis aptus Adonis erat.
Munditie placeant, fuscentur corpora Campo:
Sit bene conveniens et sine labe toga:
Linguaque ne rigeat, careant rubigine dentes,
Nec vagus in laxa pes tibi pelle natet:
Nec male deformet rigidos tonsura capillos:
Sit coma, sit docta barba resecta manu.
Et nihil emineant, et sint sine sordibus ungues:
Inque cava nullus stet tibi nare pilus.
Nec male odorati sit tristis anhelitus oris:
Nec laedat naris virque paterque gregis.
Cetera lascivae faciant, concede, puellae,
Et siquis male vir quaerit habere virum.
Ecce, suum vatem Liber vocat. hic quoque amantis
Adiuvat, et flammae, qua calet ipse, favet.

Gnosis in ignotis amens errabat harenis,
Qua brevis aequoreis Dia feritur aquis.
Utque erat e somno tunica velata recincta,
Nuda pedem, croceas inreligata comas,
Thesea crudelem surdas clamabat ad undas,
Indigno teneras imbre rigante genas.
Clamabat, flebatque simul. sed utrumque decebat.
Non facta est lacrimis turpior illa suis.
Iamque iterum tundens mollissima pectora palmis
'Perfidus ille abiit. quid mihi fiet?' ait.
'Quid mihi fiet?' ait. sonuerunt cymbala toto
Littore, et adtonita tympana pulsa manu.
Excidit illa metu, rupitque novissima verba.
Nullus in exanimi corpore sanguis erat.
Ecce Mimallonides sparsis in terga capillis:
Ecce leves satyri, praevia turba dei:
Ebrius, ecce, senex pando Silenus asello
Vix sedet, et pressas continet ante iubas.
Dum sequitur bacchas, bacchae fugiuntque petuntque
Quadrupedem ferula dum malus urguet eques,
In caput aurito cecidit delapsus asello:
Clamarunt satyri 'surge age, surge, pater.'
Iam deus in curru, quem summum texerat uvis,
Tigribus adiunctis aurea lora dabat.
Et color et Theseus et vox abiere puellae:
Terque fugam petiit, terque retenta metu est.
Horruit, ut sterilis agitat quas ventus aristas,
Ut levis in madida canna palude tremit.
Cui deus 'en, adsum tibi cura fidelior' inquit:
'Pone metum: Bacchi, Gnosias, uxor eris.
Munus habe caelum. caelo spectabere sidus.
Saepe reget dubiam Cressa Corona ratem.'
Dixit, et e curru, ne tigres illa timeret,
Desilit. inposito cessit harena pedi:
Implicitamque sinu... neque enim pugnare valebat...
Abstulit. in facili est omnia posse deo.
Pars 'Hymenaee' canunt, pars clamant Euhion, 'euhoe!'
Sic coeunt sacro nupta deusque toro.

Ergo ubi contigerint positi tibi munera Bacchi,
Atque erit in socii femina parte tori,
Nycteliumque patrem nocturnaque sacra precare,
Ne iubeant capiti vina nocere tuo.
Hic tibi multa licet sermone latentia tecto
Dicere, quae dici sentiat illa sibi:
Blanditiasque leves tenui perscribere vino,
Ut dominam in mensa se legat illa tuam:
Atque oculos oculis spectare fatentibus ignem:
Saepe tacens vocem verbaque vultus habet.
Fac primus rapias illius tacta labellis
Pocula, quaque bibit parte puella, bibas:
Et quemcumque cibum digitis libaverit illa,
Tu pete. dumque petes, sit tibi tacta manus.
Sint etiam tua vota, viro placuisse puellae:
Utilior vobis factus amicus erit.
Huic, si sorte bibes, sortem concede priorem:
Huic detur capiti missa corona tuo.
Sive sit inferior, seu par, prior omnia sumat:
Nec dubites illi verba secunda loqui.
Tuta frequensque via est, per amici fallere nomen.
Tuta frequensque licet sit via, crimen habet.
Inde procurator nimium quoque multa procurat,
Et sibi mandatis plura videnda putat.
Certa tibi a nobis dabitur mensura bibendi:
Officium praestent mensque pedesque suum.
Iurgia praecipue vino stimulata caveto,
Et nimium faciles ad fera bella manus.
Occidit Eurytion stulte data vina bibendo.
Aptior est dulci mensa merumque ioco.
Si vox est, canta. si mollia brachia, salta:
Et quacumque potes dote placere, place.
Ebrietas ut vera nocet, sic ficta iuvabit:
Fac titubet blaeso subdola lingua sono,
Ut, quicquid facias dicasve protervius aequo,
Credatur nimium causa fuisse merum.
Et bene dic dominae, bene, cum quo dormiat illa
Sed, male sit, tacita mente precare, viro.

At cum discedet mensa conviva remota,
Ipsa tibi accessus turba locumque dabit.
Insere te turbae, leviterque admotus eunti
Velle latus digitis, et pede tange pedem.
Conloquii iam tempus adest. fuge rustice longe
Hinc pudor. audentem Forsque Venusque iuvat.
Non tua sub nostras veniat facundia leges:
Fac tantum incipias, sponte disertus eris.
Est tibi agendus amans, imitandaque vulnera verbis
Haec tibi quaeratur qualibet arte fides.
Nec credi labor est. sibi quaeque videtur amanda.
Pessima sit, nulli non sua forma placet.
Saepe tamen vere coepit simulator amare,
Saepe, quod incipiens finxerat esse, fuit.
Quo magis o, faciles imitantibus este, puellae:
Fiet amor verus, qui modo falsus erat.
Blanditiis animum furtim deprendere nunc sit,
Ut pendens liquida ripa subitur aqua.
Nec faciem, nec te pigeat laudare capillos
Et teretes digitos exiguumque pedem.
Delectant etiam castas praeconia formae.
Virginibus curae grataque forma sua est.
Nam cur in Phrygiis Iunonem et Pallada silvis
Nunc quoque iudicium non tenuisse pudet?
Laudatas ostendit avis Iunonia pinnas:
Si tacitus spectes, illa recondit opes.
Quadrupedes inter rapidi certamina cursus
Depexaeque iubae plausaque colla iuvant.
Nec timide promitte. trahunt promissa puellas.
Pollicito testes quoslibet adde deos.
Iuppiter ex alto periuria ridet amantum,
Et iubet Aeolios inrita ferre notos.
Per Styga Iunoni falsum iurare solebat
Iuppiter. exemplo nunc favet ipse suo.
Expedit esse deos. et, ut expedit, esse putemus.
Dentur in antiquos tura merumque focos.
Nec secura quies illos similisque sopori
Detinet. innocue vivite, numen adest.

Reddite depositum. pietas sua foedera servet:
Fraus absit. vacuas caedis habete manus.
Ludite, si sapitis, solas impune puellas.
Hac minus est una fraude tuenda fides.
Fallite fallentes. ex magna parte profanum
Sunt genus. in laqueos quos posuere, cadant.
Dicitur Aegyptos caruisse iuvantibus arva
Imbribus, atque annos sicca fuisse novem:
Cum Thrasius Busirin adit, monstratque piari
Hospitis adfuso sanguine posse Iovem.
Illi Busiris 'fies Iovis hostia primus,'
Inquit 'et Aegypto tu dabis hospes aquam.'
Et Phalaris tauro violenti membra Perilli
Torruit. infelix inbuit auctor opus.
Iustus uterque fuit. neque enim lex aequior ulla est,
Quam necis artifices arte perire sua.
Ergo ut periuras merito periuria fallant,
Exemplo doleat femina laesa suo.
Et lacrimae prosunt. lacrimis adamanta movebis.
Fac madidas videat, si potes, illa genas.
Si lacrimae... neque enim veniunt in tempore semper...
Deficient, uda lumina tange manu.
Quis sapiens blandis non misceat oscula verbis?
Illa licet non det, non data sume tamen.
Pugnabit primo fortassis, et 'improbe' dicet:
Pugnando vinci se tamen illa volet.
Tantum ne noceant teneris male rapta labellis,
Neve queri possit dura fuisse, cave.
Oscula qui sumpsit, si non et cetera sumet,
Haec quoque, quae data sunt, perdere dignus erit.
Quantum defuerat pleno post oscula voto?
Ei mihi, rusticitas, non pudor ille fuit.
Vim licet appelles. grata est vis ista puellis:
Quod iuvat, invitae saepe dedisse volunt.
Quaecumque est veneris subita violata rapina,
Gaudet, et inprobitas muneris instar habet.
At quae cum posset cogi, non tacta recessit,
Ut simulet vultu gaudia, tristis erit.

Vim passa est Phoebe. vis est allata sorori·
Et gratus raptae raptor uterque fuit.
Fabula nota quidem, sed non indigna referri,
Scyrias Haemonio iuncta puella viro.
Iam dea laudatae dederat sua praemia formae
Colle sub Idaeo vincere digna duas:
Iam nurus ad Priamum diverso venerat orbe,
Graiaque in Iliacis moenibus uxor erat:
Iurabant omnes in laesi verba mariti:
Nam dolor unius publica causa fuit.
Turpe, nisi hoc matris precibus tribuisset,.. Achilles
Veste virum longa dissimulatus erat.
Quid facis, Aeacide? non sunt tua munera lanae.
Tu titulos alia Palladis arte petas.
Quid tibi cum calathis? clipeo manus apta ferendo est.
Pensa quid in dextra, qua cadet Hector, habes?
Reïce succinctos operoso stamine fusos!
Quassanda est ista Pelias hasta manu.
Forte erat in thalamo virgo regalis eodem.
Haec illum stupro comperit esse virum.
Viribus illa quidem victa est. ita credere oportet:
Sed voluit vinci viribus illa tamen.
Saepe 'mane!' dixit, cum iam properaret Achilles...
Fortia nam posito sumpserat arma colo.
Vis ubi nunc illa est? Quid blanda voce moraris
Auctorem stupri, Deïdamia, tui?
Scilicet ut pudor est quaedam coepisse priorem,
Sic alio gratum est incipiente pati.
A! nimia est iuveni propriae fiducia formae,
Expectat siquis, dum prior illa roget.
Vir prior accedat, vir verba precantia dicat:
Excipiat blandas comiter illa preces.
Ut potiare, roga. tantum cupit illa rogari.
Da causam voti principiumque tui.
Iuppiter ad veteres supplex heroïdas ibat:
Corrupit magnum nulla puella Iovem.
Si tamen a precibus tumidos accedere fastus
Senseris, incepto parce referque pedem.

Quod refugit, multae cupiunt. odere quod instat.
Lenius instando taedia tolle tui.
Nec semper veneris spes est profitenda roganti:
Intret amicitiae nomine tectus amor.
Hoc aditu vidi tetricae data verba puellae:
Qui fuerat cultor, factus amator erat.
Candidus in nauta turpis color. aequoris unda
Debet et a radiis sideris esse niger:
Turpis et agricolae, qui vomere semper adunco
Et gravibus rastris sub Iove versat humum.
Et tibi, Palladiae petitur cui palma coronae,
Candida si fuerint corpora, turpis eris.
Palleat omnis amans. hic est color aptus amanti.
Hoc decet. hoc multi non valuisse putent.
Pallidus in linces silvis errabat arion,
Pallidus in lenta naïde Daphnis erat.
Arguat et macies animum. nec turpe putaris
Palliolum nitidis inposuisse comis.
Attenuant iuvenum vigilatae corpora noctes
Curaque et e magno qui fit amore, dolor.
Ut voto potiare tuo, miserabilis esto,
Ut qui te videat, dicere possit 'amas.'
Conquerar, an moneam mixtum fas omne nefasque?
Nomen amicitia est, nomen inane fides.
Ei mihi, non tutum est, quod ames, laudare sodali!
Cum tibi laudanti credidit, ipse subit.
At non Actorides lectum temeravit Achillis.
Quantum ad Pirithoum, Phaedra pudica fuit.
Hermionam Pylades quo Pallada Phoebus, amabat,
Quodque tibi geminus, Tyndari, Castor, erat.
Siquis idem sperat, iacturas poma myricas
Speret, et e medio flumine mella petat.
Nil nisi turpe iuvat. curae sua cuique voluptas.
Haec quoque ab alterius grata dolore venit.
Heu facinus! non est hostis metuendus amanti.
Quos credis fidos, effuge, tutus eris.
Cognatum fratremque cave carumque sodalem:
Praebebit veros haec tibi turba metus.

Finiturus eram. Sed sunt diversa puellis
Pectora. mille animos excipe mille modis.
Nec tellus eadem parit omnia. vitibus illa
Convenit. haec oleis. hac bene farra virent.
Pectoribus mores tot sunt, quot in orbe figurae.
Qui sapit, innumeris moribus aptus erit,
Utque leves Proteus modo se tenuabit in undas,
Nunc leo, nunc arbor, nunc erit hirtus aper.
Hic iaculo pisces, illa capiuntur ab hamis:
Hic cava contento retia fune trahunt.
Nec tibi conveniet cunctos modus unus ad annos.
Longius insidias cerva videbit anus.
Si doctus videare rudi, petulansve pudenti,
Diffidet miserae protinus illa sibi.
Inde fit, ut quae se timuit committere honesto,
Vilis ad amplexus inferioris eat.
Pars superat coepti, pars est exhausta laboris.
Hic teneat nostras ancora iacta rates.

P. OVIDI NASONIS ARTIS AMATORIAE

LIBER SECUNDUS.

Dicite 'io Paean!' et 'io' bis dicite 'Paean!'
Decidit in casses praeda petita meos.
Laetus amans donat viridi mea carmina palma,
Praelata Ascraeo Maeonioque seni.
Talis ab armiferis Priameïus hospes Amyclis
Candida cum rapta coniuge vela dedit.
Talis erat qui te curru victore ferebat,
Vecta peregrinis Hippodamia rotis.
Quid properas, iuvenis? mediis tua pinus in undis
Navigat. et longe quem peto, portus abest.
Non satis est venisse tibi me vate puellam:

Arte mea capta est. arte tenenda mea est.
Nec minor est virtus, quam quaerere, parta tueri.
Casus inest illic. hoc erit artis opus.
Nunc mihi, siquando, puer et Cytherea, favete,
Nunc Erato. nam tu nomen amoris habes.
Magna paro, quas possit Amor remanere per artes,
Dicere, tam vasto pervagus orbe puer.
Et levis est, et habet geminas, quibus avolet, alas:
Difficile est illis inposuisse modum.
Hospitis effugio praestruxerat omnia Minos:
Audacem pinnis repperit ille viam.
Daedalus ut clausit conceptum crimine matris
Semibovemque virum semivirumque bovem,
'Sit modus exilio,' dixit 'iustissime Minos:
Accipiat cineres terra paterna meos.
Et quoniam in patria, fatis agitatus iniquis,
Vivere non potui, da mihi posse mori.
Da reditum puero, senis est si gratia vilis:
Si non vis puero parcere, parce seni.'
Dixerat haec. Sed et haec et multo plura licebat
Dicere. regressus non dabat ille viro.
Quod simul ut sensit, 'nunc, nunc, o Daedale,' dixit
Materiam, qua sis ingeniosus, habes.
Possidet et terras, et possidet aequora Minos:
Nec tellus nostrae, nec patet unda fugae.
Restat iter caeli. caelo temptabimus ire.
Da veniam coepto, Iupiter alte, meo:
Non ego sidereas adfecto tangere sedes:
Qua fugiam dominum, nulla, nisi ista, via est.
Per Styga detur iter, Stygias transnabimus undas.
Sint mihi naturae iura novanda meae...'
Ingenium mala saepe movent. Quis crederet umquam
Aërias hominem carpere posse vias?
Remigium volucrum disponit in ordine pinnas,
Et leve per lini vincula nectit opus,
Imaque pars ceris adstringitur igne solutis,
Finitusque novae iam labor artis erat.
Tractabat ceramque puer pinnasque renidens,

Nescius haec umeris arma parata suis.
Cui pater 'his' inquit 'patria est adeunda carinis,
Hac nobis Minos effugiendus ope.
Aëra non potuit Minos, alia omnia clausit.
Quem licet, inventis aëra rumpe meis.
Sed tibi non virgo Tegeaea comesque Bootae
Ensiger Orion aspiciendus erit:
Me pinnis sectare datis. ego praevius ibo:
Sit tua cura sequi. me duce tutus eris.
Nam sive aetherias vicino sole per auras
Ibimus, impatiens cera caloris erit:
Sive humiles propiore freto iactabimus alas,
Mobilis aequoreis pinna madescet aquis.
Inter utrumque vola. ventos quoque, nate, timeto,
Quaque ferent aurae, vela secunda dato.'
Dum monet, aptat opus puero, monstratque moveri,
Erudit infirmas ut sua mater aves.
Inde sibi factas umeris accommodat alas,
Perque novum timide corpora librat iter.
Iamque volaturus parvo dedit oscula nato,
Nec patriae lacrimas continuere genae.
Monte minor collis, campis erat altior aequis:
Hinc data sunt miserae corpora bina fugae.
Et movet ipse suas, et nati respicit alas
Daedalus, et cursus sustinet usque suos.
Iamque novum delectat iter, positoque timore
Icarus audaci fortius arte volat.
Iam Samos a laeva,.. fuerant Naxosque relictae
Et Paros et Clario Delos amata deo...
Dextra Lebynthos erat silvisque umbrosa Calymne
Cinctaque piscosis Astypalaea vadis,
Cum puer, incautis nimium temerarius annis,
Altius egit iter, deseruitque patrem.
Vincla labant, et cera deo propiore liquescit,
Nec tenues ventos brachia mota tenent.
Territus a summo despexit in aequora caelo:
Nox oculis pavido venit oborta metu.
Tabuerant cerae. nudos quatit ille lacertos,

Et trepidat, nec quo sustineatur, habet.
Decidit, atque cadens 'pater, o pater, auferor!' inquit,
Clauserunt virides ora loquentis aquae.
At pater infelix, nec iam pater, 'Icare!' clamat,
'Icare,' clamat 'ubi es, quove sub axe volas?'
'Icare' clamabat, pinnas aspexit in undis.
Ossa tegit tellus. aequora nomen habent.
Non potuit Minos hominis conpescere pinnas.
Ipse deum volucrem detinuisse paro.
Fallitur, Haemonias siquis decurrit ad artes,
Datque, quod a teneri fronte revellit equi.
Non facient, ut vivat amor, Medeïdes herbae
Mixtaque cum magicis naenia Marsa sonis.
Phasias Aesoniden, Circe tenuisset Ulixem,
Si modo servari carmine posset amor.
Nec data profuerint pallentia philtra puellis:
Philtra nocent animis, vimque furoris habent.
Sit procul omne nefas. Ut ameris, amabilis esto:
Quod tibi non facies solave forma dabit,
Sit licet antiquo Nireus adamatus Homero,
Naïadumque tener crimine raptus Hylas.
Ut dominam teneas, nec te mirere relictum,
Ingenii dotes corporis adde bonis.
Forma bonum fragile est. quantumque accedit ad annos,
Fit minor, et spatio carpitur ipsa suo.
Nec violae semperve hyacinthina lilia florent,
Et riget amissa spina relicta rosa.
Et tibi iam venient cani, formonse, capilli,
Iam venient rugae, quae tibi corpus arent.
Iam molire animum, qui duret, et adstrue formae:
Solus ad extremos permanet ille rogos.
Nec levis ingenuas pectus coluisse per artes
Cura sit et linguas edidicisse duas.
Non formonsus erat, sed erat facundus Ulixes,
Et tamen aequoreas torsit amore deas.
O quotiens illum doluit properare Calypso,
Remigioque aptas esse negavit aquas!
Haec Troiae casus iterumque iterumque rogabat:

Ille referre aliter saepe solebat idem.
Littore constiterant. illic quoque pulchra Calypso
Exigit Odrysii fata cruenta ducis.
Ille levi virga... virgam nam forte tenebat...
Quod rogat, in spisso littore pingit opus.
'Haec' inquit 'Troia est,' muros in littore fecit:
'Hic tibi sit Simois. haec mea castra puta. [Ionis
Campus erat,'... campumque facit... 'quem caede Do-
Sparsimus, Haemonios dum vigil optat equos.
Illic Sithonii fuerant tentoria Rhesi.
Hac ego sum captis macte revectus equis.'
Pluraque pingebat, subitus cum Pergama fluctus
Abstulit et Rhesi cum duce castra suo.
Tum Dea 'quas' inquit 'fidas tibi credis ituro,
Perdiderint undae nomina quanta, vides?'
Ergo age, fallaci timide confide figurae,
Quisquis es, aut aliquid corpore pluris habe.
Dextera praecipue capit indulgentia mentes.
Asperitas odium saevaque bella movet.
Odimus accipitrem, quia vivit semper in armis,
Et pavidum solitos in pecus ire lupos.
At caret insidiis hominum, quia mitis, hirundo,
Quasque colat turres, Chaonis ales habet.
Este procul, lites et amarae proelia linguae:
Dulcibus est verbis mollis alendus amor.
Lite fugent nuptaeque viros, nuptasque mariti,
Inque vicem credant res sibi semper agi.
Hoc decet uxores. dos est uxoria lites.
Audiat optatos semper amica sonos.
Non legis iussu lectum venistis in unum:
Fungitur in vobis munere legis amor.
Blanditias molles auremque iuvantia verba
Adfer, ut adventu laeta sit illa tuo.
Non ego divitibus venio praeceptor amandi:
Nil opus est illi, qui dabit, arte mea.
Secum habet ingenium, qui, cum libet, 'accipe' dicit.
Cedimus. inventis plus placet ille meis.
Pauperibus vates ego sum, quia pauper amavi.

Cum dare non possem munera, verba dabam.
Pauper amet caute. timeat maledicere pauper:
Multaque divitibus non patienda ferat.
Me memini iratum dominae turbasse capillos:
Haec mihi quam multos abstulit ira dies!
Nec puto, nec sensi tunicam laniasse. sed ipsa
Dixerat, et pretio est illa redempta meo.
At vos, si sapitis, vestri peccata magistri
Effugite, et culpae damna timete meae.
Proelia cum Parthis, cum culta pax sit amica,
Et iocus, et causas quicquid amoris habet.
Si nec blanda satis, nec erit tibi comis amanti,
Perfer et obdura. postmodo mitis erit.
Flectitur obsequio curvatus ab arbore ramus:
Frangis, si vires experiere tuas.
Obsequio tranantur aquae. nec vincere possis
Flumina, si contra, quam rapit unda, nates.
Obsequium tigrisque domat Numidasque leones.
Rustica paulatim taurus aratra subit.
Quid fuit asperius Nonacrina Atalanta?
Subcubuit meritis trux tamen illa viri.
Saepe suos casus nec mitia facta puellae
Flesse sub arboribus Milaniona ferunt.
Saepe tulit iusso fallacia retia collo,
Saepe fera torvos cuspide fixit apros:
Sensit et Hylaei contentum saucius arcum:
Sed tamen hoc arcu notior alter erat.
Non te Maenalias armatum scandere silvas,
Nec iubeo collo retia ferre tuo:
Pectora nec missis iubeo praebere sagittis.
Artis erunt cauto mollia iussa meae.
Cede repugnanti. cedendo victor abibis:
Fac modo, quas partis illa iubebit, agas.
Arguet, arguito. quicquid probat illa, probato
Quod dicet, dicas. quod negat illa, neges.
Riserit, adride. si flebit, flere memento.
Imponat leges vultibus illa tuis.
Seu ludet, numerosque manu iactabit eburnos,

Tu male iactato, tu male iacta dato:
Seu iacies talos, victam ne poena sequatur,
Damnosi facito stent tibi saepe canes:
Sive latrocinii sub imagine calculus ibit,
Fac pereat vitreo miles ab hoste tuus.
Ipse tene distenta suis umbracula virgis,
Ipse fac in turba, qua venit illa, locum.
Nec dubita tereti scamnum producere lecto,
Et tenero soleam deme vel adde pedi.
Saepe etiam dominae, quamvis horrebis et ipse,
Algenti manus est calfacienda sinu.
Nec tibi turpe puta,... quamvis sit turpe, placebit,...
Ingenua speculum sustinuisse manu.
Ille, fatigatae perimendo monstra novercae
Qui meruit caelum, quod prior ipse tulit,
Inter Ioniacas calathum tenuisse puellas
Creditur, et lanas excoluisse rudes.
Paruit imperio dominae Tirynthius heros.
I nunc et dubita ferre, quod ille tulit.
Iussus adesse foro, iussa maturius hora
Fac semper venias, nec nisi serus abi.
Occurras aliquo, tibi dixerit, omnia differ,
Curre, nec inceptum turba moretur iter.
Nocte domum repetens epulo perfuncta redibit:
Tunc quoque pro servo, si vocat illa, veni.
Rure erit, et dicet 'venias': Amor odit inertes.
Si rota defuerit, tu pede carpe viam.
Nec grave te tempus sitiensque Canicula tardet,
Nec via per iactas candida facta nives.
Militiae species amor est. discedite, segnes:
Non sunt haec timidis signa tuenda viris.
Nox et hiems longaeque viae saevique dolores
Mollibus his castris et labor omnis inest.
Saepe feres imbrem caelesti nube solutum,
Frigidus et nuda saepe iacebis humo.
Cynthius Admeti vaccas pavisse Pheraei
Fertur, et in parva delituisse casa.
Quod Phoebum decuit, quem non decet? exue fastus,

Curam mansuri quisquis amoris habes.
Si tibi per tutum planumque negabitur ire,
Atque erit opposita ianua fulta sera,
At tu per praeceps tecto delabere aperto:
Det quoque furtivas alta fenestra vias.
Laeta erit, et causam tibi se scire esse pericli,
Hoc dominae certi pignus amoris erit.
Saepe tua poteras, Leandre, carere puella:
Transnabas, animum nosset ut illa tuum.
Nec pudor ancillas, ut quaeque erit ordine prima,
Nec tibi sit servos demeruisse pudor.
Nomine quemque suo... nulla est iactura... saluta,
Iunge tuis humiles, ambitiose, manus.
Sed tamen et servo... levis est inpensa... roganti
Porrige Fortunae munera parva die:
Porrige et ancillae, qua poenas luce pependit
Lusa maritali Gallica veste manus.
Fac plebem, mihi crede, tuam. sit semper in illa
Ianitor et thalami qui iacet ante fores.
Nec dominam iubeo pretioso munere dones:
Parva, sed e parvis callidus apta dato.
Dum bene dives ager, dum rami pondere nutant,
Adferat in calatho rustica dona puer.
Rure suburbano poteris tibi dicere missa,
Illa vel in Sacra sint licet empta via.
Adferat aut uvas, aut quas Amaryllis amabat..
At nunc castaneas non amat illa.. nuces.
Quin etiam turdoque licet missaque columba
Te memorem dominae testificere tuae.
Turpiter his emitur spes mortis et orba senectus.
A, pereant, per quos munera crimen habent!
Quid tibi praecipiam teneros quoque mittere versus?
Ei mihi, non multum carmen honoris habet.
Carmina laudantur, sed munera magna petuntur:
Dummodo sit dives, barbarus ipse placet.
Aurea sunt vere nunc saecula. plurimus auro
Venit honos. auro conciliatur amor.
Ipse licet venias Musis comitatus, Homere,

Si nihil attuleris, ibis, Homere, foras.
Sunt tamen et doctae, rarissima turba, puellae
Altera non doctae turba, sed esse volunt.
Utraque laudetur per carmina. carmina lector
Commendet dulci qualiacumque sono.
His ergo aut illis vigilatum carmen in ipsas
Forsitan exigui muneris instar erit.
At quod eris per te facturus, et utile credis,
Id tua te facito semper amica roget.
Libertas alicui fuerit promissa tuorum:
Hanc tamen a domina fac petat ille tua.
Si poenam servo, si vincula saeva remittis,
Quod facturus eras, debeat illa tibi.
Utilitas tua sit, titulus donetur amicae.
Perde nihil, partis illa potentis agat.
Sed te, cuicumque est retinendae cura puellae,
Attonitum forma fac putet esse sua.
Sive erit in Tyriis, Tyrios laudabis amictus:
Sive erit in Cois, Coa decere puta.
Aurata est? ipso tibi sit pretiosior auro.
Gausapa si sumpsit, gausapa sumpta proba.
Astiterit tunicata, 'moves incendia' clama,
Sed timida, caveat frigora, voce roga.
Compositum discrimen erit, discrimina lauda:
Torserit igne comam, torte capille, place.
Brachia saltantis, vocem mirare canentis,
Et, quod desierit, verba querentis habe.
Ipsos concubitus, ipsum venerere licebit
Quod iuvat, et praedam gaudia noctis habe.
Ut fuerit terva violentior illa Medusa,
Fiet amatori lenis et aequa suo.
Tantum, ne pateas verbis simulator in illis,
Effice, nec vultu destrue dicta tuo.
Si latet ars, prodest. adfert deprensa pudorem,
Atque adimit merito tempus in omne fidem.
Saepe sub autumnum, cum formosissimus annus,
Plenaque purpureo subrubet uva mero,
Cum modo frigoribus premitur, modo solvitur aestu,

Aëre non certo, corpora languor habet.
Illa quidem valeat. sed si male firma cubabit,
Et vitium caeli senserit aegra sui,
Tunc amor et pietas tua sit manifesta puellae,
Tum sere, quod plena postmodo falce metas.
Nec tibi morosi veniant fastidia morbi,
Perque tuas fiant quae sinet ipsa, manus.
Et videat flentem, nec taedeat oscula ferre,
Et sicco lacrimas conbibat ore tuas.
Multa vove, sed cuncta palam. quotiesque libebit,
Quae referas illi, somnia laeta vide.
Et veniat, quae lustret anus lectumque locumque,
Praeferat et tremula sulpur et ova manu.
Omnibus his inerunt gratae vestigia curae:
In tabulas multis haec via fecit iter.
Nec tamen officiis odium quaeratur ab aegra.
Sit suus in blanda sedulitate modus.
Neve cibo prohibe, nec amari pocula suci
Porrige. rivalis misceat illa tuus.
Sed non quo dederas a litore carbasa vento,
Utendum, medio cum potiere freto.
Dum novus errat amor, vires sibi colligat usu:
Si bene nutrieris, tempore firmus erit.
Quem taurum metuis, vitulum mulcere solebas:
Sub qua nunc recubas arbore, virga fuit.
Nascitur exiguus, sed opes adquirit eundo,
Quaque venit, multas accipit amnis aquas.
Fac tibi consuescat. nil adsuetudine maius:
Quam tu dum capias, taedia nulla fuge.
Te semper videat, tibi semper praebeat aures,
Exhibeat vultus noxque diesque tuos.
Cum tibi maior erit fiducia, posse requiri,
Cum procul absenti cura futurus eris,
Da requiem. requietus ager bene credita reddit,
Terraque caelestes arida sorbet aquas.
Phyllida Demophoon praesens moderatius ussit:
Exarsit velis acrius illa datis.
Penelopen absens solers torquebat Ulixes.

Phylacides aberat, Laodamia, tuus.
Sed mora tuta brevis. lentescunt tempore curae,
Vanescitque absens et novus intrat amor.
Dum Menelaus abest, Helene, ne sola iaceret,
Hospitis est tepido nocte recepta sinu.
Quis stupor hic, Menelaë, fuit? tu solus abibas,
Isdem sub tectis hospes et uxor erant?
Accipitri timidas credis, furiose, columbas!
Plenum montano credis ovile lupo!
Nil Helene peccat, nihil hic committit adulter.
Quod tu, quod faceret quilibet, ille facit.
Cogis adulterium dando tempusque locumque.
Quid nisi consilio est usa puella tuo?
Quid faciat? vir abest, et adest non rusticus hospes,
Et timet in vacuo sola cubare toro.
Viderit Atrides: Helenen ego crimine solvo:
Usa est humani commoditate viri.
Sed neque fulvus aper media tam saevus in ira est,
Fulmineo rabidos cum rotat ore canes,
Nec lea, cum catulis lactantibus ubera praebet,
Nec brevis ignaro vipera laesa pede,
Femina quam socii deprensa pelice lecti
Ardet, et in vultu pignora mentis habet.
In ferrum flammasque ruit, positoque decore
Fertur, ut Aonii cornibus icta dei.
— Coniugis admissum violataque iura maritae
— Barbara per natos Phasias ulta suos.
— Altera dira parens haec est, quam cernis, hirundo:
— Aspice, signatum sanguine pectus habet.
Hoc bene compositos, hoc firmos solvit amores.
Crimina sunt cautis ista timenda viris.
Nec mea vos uni damnat censura puellae.
Di melius! vix hoc nupta tenere potest.
Ludite, sed furto celetur culpa modesto:
Gloria peccati nulla petenda sui est.
Nec dederis munus, cognosse quod altera possit,
Nec sint nequitiae tempora certa tuae.
Et, ne te capiat latebris sibi femina notis,

Non uno est omnis convenienda loco.
Et quotiens scribes, totas prius ipse tabellas
Inspice. plus multae, quam sibi missa, legunt.
Laesa Venus iusta arma movet, telumque remittit,
Et, modo quod questa est, ipse querare, facit.
Dum fuit Atrides una contentus, et illa
Casta fuit. vitio est improba facta viri.
Audierat laurumque manu vittasque ferentem
Pro nata Chrysen non valuisse sua:
Audierat, Lyrnesi, tuos, abducta, dolores,
Bellaque per turpis longius isse moras.
Haec tamen audierat. Priameïda viderat ipsam:
Victor erat praedae praeda pudenda suae.
Inde Thyestiaden animo thalamoque recepit,
Et male peccantem Tyndaris ulta virum.
Quae bene celaris, siquae tamen acta patebunt,
Illa, licet pateant, tu tamen usque nega.
Tum neque subiectus, solito nec blandior esto:
Haec animi multum signa nocentis habent:
Sed lateri ne parce tuo. pax omnis in uno
Concubitu. prior est infitianda venus.
Sunt, qui praecipiant herbas, satureia, nocentis
Sumere. iudiciis ista venena meis.
Aut piper urticae mordacis semine miscent,
Tritaque in annoso flava pyrethra mero.
Sed dea non patitur sic ad sua gaudia cogi,
Colle sub umbroso quam tenet altus Eryx.
Candidus, Alcathoi qui mittitur urbe Pelasga,
Bulbus, et, ex horto quae venit herba salax,
Ovaque sumantur, sumantur Hymettia mella,
Quasque tulit folio pinus acuta nuces.
Docta, quid ad magicas, Erato, deverteris artes?
Interior curru meta terenda meo est.
Qui modo celabas monitu tua crimina nostro,
Flecte iter, et monitu detege furta meo.
Nec levitas culpanda mea est. non semper eodem
Impositos vento panda carina vehit.
Nam modo Threïcio borea, modo currimus euro,

Saepe tument zephyro lintea, saepe noto.
Aspice, ut in curru modo det fluitantia rector
Lora, modo admissos arte retentet equos.
Sunt quibus ingrate timida indulgentia servit,
Et, si nulla subest aemula, languet amor.
Luxuriant animi rebus plerumque secundis,
Nec facile est aequa commoda mente pati.
Ut levis absumptis paulatim viribus ignis
Ipse latet, summo canet in igne cinis,
Sed tamen extinctas admoto sulpure flammas
Invenit, et lumen quod fuit ante, redit:
Sic, ubi pigra situ securaque pectora torpent,
Acribus est stimulis eliciendus amor.
Fac timeat de te, tepidamque recalface mentem:
Palleat indicio criminis illa tui.
O quater et quotiens numero conprendere non est
Felicem, de quo laesa puella dolet:
Quae, simul invitas crimen pervenit ad aures,
Excidit, et miserae voxque colorque fugit.
Ille ego sim, cuius laniet furiosa capillos:
Ille ego sim, teneras cui petat ungue genas,
Quem videat lacrimans, quem torvis spectet ocellis,
Quo sine non possit vivere, posse velit.
Si spatium quaeras, breve sit, quod laesa queratur,
Ne lenta vires colligat ira mora.
Candida iamdudum cingantur colla lacertis,
Inque tuos flens est accipienda sinus.
Oscula da flenti, Veneris da gaudia flenti,
Pax erit. hoc uno solvitur ira modo.
Cum bene saevierit, cum certa videbitur hostis,
Tum pete concubitus foedera, mitis erit.
Illic depositis habitat Concordia telis:
Illo, crede mihi, Gratia nata loco est.
Quae modo pugnarunt, iungunt sua rostra columbae,
Quarum blanditias verbaque murmur habet.
Prima fuit rerum confusa sine ordine moles,
Unaque erat facies sidera, terra, fretum.
Mox caelum impositum terris, humus aequore cincta est,

Inque suas partes cessit inane chaos.
Silva feras, volucres aer accepit habendas,
In liquida pisces delituistis aqua.
Tum genus humanum solis errabat in agris,
Idque merae vires et rude corpus erat.
Silva domus fuerat, cibus herba, cubilia frondes:
Iamque diu nulli cognitus alter erat.
Blanda truces animos fertur mollisse voluptas.
Constiterant uno femina virque loco.
Quid facerent, ipsi nullo didicere magistro.
Arte venus nulla dulce peregit opus.
Ales habet, quod amet. cum quo sua gaudia iungat,
Invenit in media femina piscis aqua.
Cerva parem sequitur. serpens serpente tenetur:
Haeret adulterio cum cane nexa canis.
Laeta salitur ovis. tauro quoque laeta iuvenca est:
Sustinet inmundum sima capella marem.
In furias agitantur equae, spatioque remota
Per loca dividuos amne secuntur equos.
Ergo age et iratae medicamina fortia praebe.
Illa feri requiem sola doloris habent:
Illa Machaonios superant medicamina sucos:
His, ubi peccaris, restituendus eris.
Haec ego cum canerem, subito manifestus Apollo
Movit inauratae pollice fila lyrae.
In manibus laurus, sacris inducta capillis
Laurus erat. vates ille videndus agit.
Is mihi 'Lascivi' dixit 'praeceptor Amoris,
Duc, age, discipulos ad mea templa tuos,
Est ubi diversum fama celebrata per orbem
Littera, cognosci quae sibi quemque iubet.
Qui sibi notus erit, solus sapienter amabit,
Atque opus ad vires exiget omne suas.
Cui faciem natura dedit, spectetur ab illa:
Cui color est, umero saepe patente cubet:
Qui sermone placet, taciturna silentia vitet:
Qui canit arte. canat. qui bibit arte, bibat.
Sed neque declament medio sermone diserti,

Nec sua non sanus scripta poeta legat!'
Sic monuit Phoebus: Phoebo parete monenti.
Certa dei sacro est huius in ore fides.
Ad propiora vocor. Quisquis sapienter amabit,
Vincet, et e nostra, quod petet, arte feret.
Credita non semper sulci cum foenore reddunt,
Nec semper dubias adiuvat aura rates.
Quod iuvat, exiguum. plus est, quod laedat amantes.
Proponant animo multa ferenda suo.
Quot lepores in Atho, quot apes pascuntur in Hybla,
Caerula quot bacas Palladis arbor habet,
Littore quot conchae, tot sunt in amore dolores.
Quae patimur, multo spicula felle madent.
Dicta erit isse foras, quam tu fortasse videbis:
Isse foras, et te falsa videre puta.
Clausa tibi fuerit promissa ianua nocte:
Perfer et inmunda ponere corpus humo.
Forsitan et vultu mendax ancilla superbo
Dicet 'quid nostras obsidet iste fores?'
Postibus et durae supplex blandire puellae,
Et capiti demptas in fore pone rosas.
Cum volet, accedes. cum te vitabit, abibis.
Dedecet ingenuos taedia ferre sui.
'Effugere hunc non est' quare tibi possit amica
Dicere? non omni tempore sensus adest.
Nec maledicta puta, nec verbera ferre puellae
Turpe, nec ad teneros oscula ferre pedes.
Quid moror in parvis? Animus maioribus instat.
Magna canam. toto pectore, vulgus, ades.
Ardua molimur. sed nulla, nisi ardua, virtus.
Difficilis nostra poscitur arte labor.
Rivalem patienter habe, victoria tecum
Stabit. eris magni victor in orbe Iovis.
Haec tibi non hominem, sed quercus crede Pelasgas
Dicere. nil istis ars mea maius habet.
Innuet illa.. feras. scribet.. ne tange tabellas:
Unde volet, veniat. quoque libebit, eat.
Hoc in legitima praestant uxore mariti,

Cum, tener, ad partes tu quoque, somne, venis.
Hac ego, confiteor, non sum perfectus in arte.
Quid faciam? monitis sum minor ipse meis.
Mene palam nostrae det quisquam signa puellae,
Et patiar, nec me quolibet ira ferat?
Oscula vir dederat, memini, suus. oscula questus
Sum data. Barbaria noster abundat amor!
Non semel hoc vitium nocuit mihi. Doctior ille,
Quo veniunt alii conciliante viro.
Sed melius nescisse fuit. sine furta tegantur,
Ne fugiat victo laesus ab ore pudor.
Quo magis, o iuvenes, deprendere parcite vestras.
Peccent, peccantes verba dedisse putent.
Crescit amor prensis. Ubi par fortuna duorum est,
In causa damni perstat uterque sui.
Fabula narratur toto notissima caelo,
Mulciberis capti Marsque Venusque dolis.
Mars pater, insano Veneris turbatus amore,
De duce terribili factus amator erat.
Nec Venus oranti... neque enim dea mollior ulla est...
Rustica Gradivo difficilisque fuit.
A, quotiens lasciva pedes risisse mariti
Dicitur, et duras igne vel arte manus.
Marte palam semel est Vulcanum imitata. decebat,
Multaque cum forma gratia mixta fuit.
Sed bene concubitus primos celare solebant.
Plena verecundi culpa pudoris erat.
Indicio Solis... quis Solem fallere possit?..
Cognita Vulcano coniugis acta suae.
Quam mala, Sol, exempla moves? Pete munus ab ipsa
Et tibi, si taceas, quod dare possit, habet.
Mulciber obscuros lectum circaque superque
Disponit laqueos. lumina fallit opus.
Fingit iter Lemnum. veniunt ad foedus amantes:
Impliciti laqueis nudus uterque iacent.
Convocat ille deos. praebent spectacula capti:
Vix lacrimas Venerem continuisse putant.
Non vultus texisse suos, non denique possunt

Partibus obscenis obposuisse manus.
Hic aliquis ridens 'in me, fortissime Mavors,
Si tibi sunt oneri, vincula transfer!' ait.
Vix precibus, Neptune, tuis captiva resolvit
Corpora. Mars Threcen occupat, illa Paphum.
Hoc tibi profectum, Vulcane. quod ante tegebant,
Liberius faciunt, ut pudor omnis abest.
Saepe tamen demens stulte fecisse fateris,
Teque ferunt artis paenituisse tuae.
Hoc vetui. vos, ecce, vetat deprensa Dione
Insidias illas, quas tulit ipsa, dare.
Nec vos rivali laqueos disponite, nec vos
Excipite arcana verba notata manu.
Ista viri captent, si iam captanda putabunt,
Quos faciet iustos ignis et unda viros.
En, iterum testor. nihil hic, nisi lege remissum
Luditur. in nostris instita nulla iocis.
Quis Cereris ritus ausit vulgare profanis,
Magnaque Threïcia sacra reperta Samo?
Exigua est virtus praestare silentia rebus.
At contra gravis est culpa tacenda loqui.
O bene, quod frustra captatis arbore pomis
Garrulus in media Tantalus aret aqua!
Praecipue Cytherea iubet sua sacra taceri:
Admoneo, veniat nequis ad illa loquax.
Condita si non sunt Veneris mysteria cistis,
Nec cava vaesanis ictibus aera sonant,
Attamen inter nos medio versantur in usu,
Sed sic, inter nos ut latuisse velint.
Ipsa Venus pubem, quotiens velamina ponit,
Protegitur laeva semireducta manu.
In medio passimque coit pecus. hoc quoque viso
Avertit vultus saepe puella suos.
Conveniunt thalami furtis et ianua nostris,
Parsque sub iniecta veste pudenda latet:
Et si non tenebras, at quiddam nubis opacae
Quaerimus, atque aliquid luce patente minus.
Tunc quoque, cum solem nondum prohibebat et imbrem

Tegula, sed quercus tecta cibumque dabat,
In nemore atque antris, non sub Iove, iuncta voluptas
Tanta rudi populo cura pudoris erat.
At nunc nocturnis titulos inponimus actis,
Atque emitur magno nil, nisi posse loqui!
Scilicet excuties omnis ubicumque puellas,
Cuilibet ut dicas 'haec quoque nostra fuit'?
Ne desint, quas tu digitis ostendere possis,
Ut quamque adtigeris, fabula turpis erit?
Parva queror. fingunt quidam, quae vera negarent,
Et nulli non se concubuisse ferunt.
Corpora si nequeunt, quae possunt, nomina tractant,
Famaque non tacto corpore crimen habet.
I nunc, claude fores, custos odiose puellae,
Et centum duris postibus obde seras!
Quid tuti superest, cum nominis extat adulter,
Et credi quod non contigit esse, cupit?
Nos etiam veros parce profitemur amores,
Tectaque sunt solida mystica furta fide.
Parcite praecipue vitia exprobrare puellis,
Utile quae multis dissimulasse fuit.
Nec suus Andromedae color est obiectus ab illo,
Mobilis in gemino cui pede pinna fuit.
Omnibus Andromache visa est spatiosior aequo:
Unus, qui modicam diceret, Hector erat.
Quod male fers, adsuesce, feres bene. multa vetustas
Lenit. at incipiens omnia sentit amor.
Dum novus in viridi coalescit cortice ramus,
Concutiat tenerum quaelibet aura, cadet:
Mox eadem ventis, spatio durata, resistet,
Firmaque adoptivas arbor habebit opes
Eximit ipsa dies omnis e corpore mendas,
Quodque fuit vitium, desinit esse mora.
Ferre novae nares laurorum terga recusant:
Adsiduo domitas tempore fallit odor.
Nominibus mollire licet mala. Fusca vocetur,
Nigrior Illyrica cui pice sanguis erit:
Si crassa est, Veneris similis. si torva, Minervae.

Sit gracilis, macie quae male viva sua est.
Dic habilem, quaecumque brevis. quae turgida, plenam:
Et lateat vitium proximitate boni.
Nec quotus annus eat, nec quo sit nata, require,
Consule, quae rigidus munera Censor habet:
Praecipue si flore caret, meliusque peractum
Tempus, et albentes iam leget illa comas.
Utilis, o iuvenes, aut haec, aut serior aetas:
Iste feret segetes, iste serendus ager.
Dum vires annique sinunt, tolerate labores:
Iam veniet tacito curva senecta pede.
Aut mare remigiis, aut vomere findite terras,
Aut fera belligeras addite in arma manus,
Aut latus et vires operamque adferte puellis:
Hoc quoque militia est, hoc quoque quaerit opes.
Adde, quod est illis operum prudentia maior,
Solus et artifices qui facit, usus adest.
Illae munditiis annorum damna rependunt,
Et faciunt cura, ne videantur anus.
Utque velis, venerem iungunt per mille figuras:
Invenit plures nulla tabella modos.
Illis sentitur non inritata voluptas.
Quod iuvet, ex aequo femina virque ferant.
Odi concubitus, qui non utrumque resolvunt.
Hoc est, cur pueri tangar amore minus.
Odi quae praebet, quia sit praebere necesse,
Siccaque de lana cogitat ipsa sua.
Quae datur officio, non est mihi grata voluptas:
Officium faciat nulla puella mihi.
Me voces audire iuvat sua gaudia fassas:
Utque morer, memet sustineamque, roget.
Aspiciam dominae victos amentis ocellos:
Langueat, et tangi se vetet illa diu.
Haec bona non primae tribuit natura iuventae,
Quae cito post septem lustra venire solent.
Qui properant, nova musta bibant. mihi fundat avitum
Consulibus priscis condita testa merum.
Nec platanus, nisi sera, potest obsistere phoebo,

Et laedunt nudos prata novella pedes.
Scilicet Hermionen Helenae praeponere posses,
Et melior Gorge, quam sua mater, erat?
At venerem quicumque voles adtingere seram,
Si modo duraris, praemia digna feres.
Conscius, ecce, duos accepit lectus amantes:
Ad thalami clausas, Musa, resiste fores.
Sponte sua sine te celeberrima verba loquentur,
Nec manus in lecto laeva iacebit iners.
Invenient digiti, quod agant in partibus illis,
In quibus occulte spicula tingit Amor.
Fecit in Andromache prius hoc fortissimus Hector,
Nec solum bellis utilis ille fuit.
Fecit et in capta Lyrneside magnus Achilles,
Cum premeret mollem lassus ab hoste torum.
Illis te tangi manibus, Briseï, sinebas,
Imbutae Phrygia quae nece semper erant.
An fuit hoc ipsum, quod te, lasciva, iuvaret,
Ad tua victrices membra venire manus?
Crede mihi, non est veneris properanda voluptas,
Sed sensim tarda prolicienda mora.
Cum loca reppereris, quae tangi femina gaudet,
Non obstet, tangas quo minus illa, pudor.
Aspicies oculos tremulo fulgore micantes,
Ut sol a liquida saepe refulget aqua.
Accedent questus, accedet amabile murmur,
Et dulces gemitus aptaque verba ioco.
Sed neque tu dominam velis maioribus usus
Desine, nec cursus anteeat illa tuos.
Ad metam properate simul. tum plena voluptas,
Cum pariter victi femina virque iacent.
Hic tibi versandus tenor est, cum libera dantur
Otia, furtivum nec timor urguet opus.
Cum mora non tuta est, totis incumbere remis
Utile, et admisso subdere calcar equo.
Finis adest operi. palmam date, grata iuventus,
Sertaque odoratae myrtea ferte comae.
Quantus apud Danaos Podalirius arte medendi,

Aeacides dextra, pectore Nestor erat,
Quantus erat Calchas extis, Telamonius armis,
Automedon curru, tantus amator ego.
Me vatem celebrate, viri, mihi dicite laudes,
Cantetur toto nomen in orbe meum.
Arma dedi vobis. dederat Vulcanus Achilli.
Vincite muneribus, vicit ut ille, datis.
Sed quicumque meo superarit Amazona ferro,
Inscribat spoliis 'Naso magister erat.'
Ecce, rogant tenerae, sibi dem praecepta, puellae
Vos eritis chartae proxima cura meae!

P. OVIDI NASONIS ARTIS AMATORIAE

LIBER TERTIUS.

Arma dedi Danais in Amazonas. Arma supersunt,
Quae tibi dem et turmae, Penthesilea, tuae.
Ite in bella pares. vincant, quibus alma Dione
Faverit et toto qui volat orbe, puer.
Non erat armatis aequum concurrere nudas.
Sic etiam vobis vincere turpe, viri.
Dixerit e multis aliquis 'quid virus in anguis
Adicis, et rabidae tradis ovile lupae?'
Parcite paucarum diffundere crimen in omnes.
Spectetur meritis quaeque puella suis.
Si minor Atrides Helenen. Helenesque sororem
Quo premat Atrides crimine maior habet,
Si scelere Oeclides Talaioniae Eriphyles
Vivus et in vivis ad Styga venit equis,
Est pia Penelope lustris errante duobus
Et totidem lustris bella gerente viro.
Respice Phylaciden et quae comes isse marito
Fertur et ante annos occubuisse suos.

Fata Pheretiadae coniunx Pagasia redemit:
Prouiro est uxor funere lata viri.
'Accipe me, Capaneu! cineres miscebimus' inquit
Iphias, in medios desiluitque rogos.
Ipsa quoque et cultu est et nomine femina Virtus:
Non mirum, populo si placet illa suo.
Nec tamen hae mentes nostra poscuntur ab arte:
Conveniunt cumbae vela minora meae.
Nil nisi lascivi per me discuntur amores.
Femina, praecipiam, quo sit amanda modo.
Femina nec flammas nec saevos discutit arcus.
Parcius haec video tela nocere viris.
Saepe viri fallunt. tenerae non saepe puellae:
Paucaque, si quaeras, crimina fraudis habent.
Phasidiam matrem fallax dimisit Iaso:
Venit in Aesonios altera nupta sinus.
Quantum in te, Theseu, volucres Ariadna marinas
Pavit, in ignoto sola relicta loco.
Quaere, novem cur una viae dicantur, et audi
Depositis silvas Phyllida flesse comis.
Et famam pietatis habet, tamen hospes et ensem
Praebuit et causam mortis, Elissa, tuae.
Quid vos perdiderit, dicam? nescistis amare:
Defuit ars vobis. arte perennat amor.
Nunc quoque nescirent. Sed me Cytherea docere
Iussit, et ante oculos constitit ipsa meos.
Tum mihi 'Quid miserae' dixit 'meruere puellae?
Traditur armatis vulgus inerme viris.
Illos artifices gemini fecere libelli:
Haec quoque pars monitis erudienda tuis.
Probra Therapnaeae qui dixerat ante maritae,
Mox cecinit laudes prosperiore lyra.
Si bene te novi... cultas ne laede puellas!..
Gratia, dum vives, ista petenda tibi est.'
Dixit, et e myrto... myrto nam vincta capillos
Constiterat... folium granaque pauca dedit.
Sensimus acceptis numen quoque. purior aether
Fulsit, et e toto pectore cessit onus.

Dum facit ingenium, petite hinc praecepta, puellae,
Quas pudor et leges et sua iura sinunt.
Venturae memores iam nunc estote senectae:
Sic nullum vobis tempus abibit iners.
Dum licet, et veros etiam nunc editis annos,
Ludite. eunt anni more fluentis aquae.
Nec quae praeteriit, iterum revocabitur unda,
Nec quae praeteriit, hora redire potest.
Utendum est aetate. cito pede labitur aetas,
Nec bona tam sequitur, quam bona prima fuit.
Hos ego, qui canent, frutices violaria vidi:
Hac mihi de spina grata corona data est.
Tempus erit, quo tu, quae nunc excludis amantes,
Frigida deserta nocte iacebis anus,
Nec tua frangetur nocturna ianua rixa,
Sparsa nec invenies limina mane rosa.
Quam cito.. me miserum!.. laxantur corpora rugis,
Et perit in nitido qui fuit ore color.
Quasque fuisse tibi canas a virgine iuras,
Spargentur subito per caput omne comae.
Anguibus exuitur tenui cum pelle vetustas,
Nec faciunt cervos cornua iacta senes.
Nostra sine auxilio fugiunt bona. carpite florem,
Qui, nisi carptus erit, turpiter ipse cadet.
Adde, quod et partus faciunt breviora iuventae
Tempora. continua messe senescit ager.
Latmius Endymion non est tibi, Luna, rubori:
Nec Cephalus roseae praeda pudenda deae.
Ut Veneri, quem luget adhuc, donetur Adonis:
Unde habet Aenean Harmoniamque suos?
Ite per exemplum, genus o mortale, dearum,
Gaudia nec cupidis vestra negate viris.
Ut iam decipiant, quid perditis? omnia constant.
Mille licet sumant, deperit inde nihil.
Conteritur ferrum, silices tenuantur ab usu:
Sufficit, et damni pars caret illa metu.
Quis vetet adposito lumen de lumine sumi?
Quisve cavo vastas in mare servet aquas?

Et tamen ulla viro mulier 'non expedit' inquit?
Quid, nisi quam sumes, dic mihi, perdis aquam?
Nec vos prostituit mea vox. sed vana timere
Damna vetat. Damnis munera vestra carent.
Sed me flaminibus venti maioris iturum,
Dum sumus in portu, provehat aura levis.
Ordior a cultu. cultis bene Liber ab uvis
Provenit, et culto stat seges alta solo.
Forma dei munus. forma quota quaeque superbit?
Pars vestrum tali munere magna caret.
Cura dabit faciem. facies neclecta peribit,
Idaliae similis sit licet illa deae.
Corpora si veteres non sic coluere puellae,
Nec veteres cultos sic habuere viros.
Si fuit Andromache tunicas induta valentes,
Quid mirum? duri militis uxor erat.
Scilicet Aiaci coniunx ornata venires,
Cui tegumen septem terga fuere boum?
Simplicitas rudis ante fuit. nunc aurea Roma est,
Et domiti magnas possidet orbis opes.
Aspice quae nunc sunt Capitolia, quaeque fuerunt:
Alterius dices illa fuisse Iovis.
Curia concilio nunc est dignissima tanto:
De stipula Tatio regna tenente fuit.
Quae nunc sub Phoebo ducibusque Palatia fulgent,
Quid nisi araturis pascua bubus erant?
Prisca iuvent alios. ego me nunc denique natum
Gratulor. haec aetas moribus apta meis.
Non quia nunc terrae lentum subducitur aurum,
Lectaque diverso littore concha venit:
Nec quia decrescunt effosso marmore montes,
Nec quia caeruleae mole fugantur aquae:
Sed quia cultus adest, nec nostros mansit in annos
Rusticitas, priscis illa superstes avis.
Vos quoque non caris aures onerate lapillis,
Quos legit in viridi decolor Indus aqua,
Nec prodite graves insuto vestibus auro.
Per quas nos petitis, saepe fugatis, opes.

Munditiis capimur. non sint sine lege capilli:
Admotae formam dantque negantque manus.
Nec genus ornatus unum est. quod quamque decebit,
Elegat, et speculum consulat ante suum.
Longa probat facies capitis discrimina puri:
Sic erat ornatis Laodamia comis.
Exiguum summa nodum sibi fronte relinqui,
Ut pateant aures, ora rotunda volunt.
Alterius crines umero iactentur utroque:
Talis es adsumpta, Phoebe canore, lyra.
Altera succinctae religetur more Dianae,
Ut solet, attonitas cum petit illa feras.
Huic decet inflatos laxe iacuisse capillos:
Illa sit adstrictis impedienda comis.
Hanc placet ornari testudine Cyllenea:
Sustineat similes fluctibus illa sinus.
Sed neque ramosa numerabis in ilice glandes,
Nec quot apes Hyble, nec quot in Alpe ferae,
Nec mihi tot positus numero conprendere fas est
Adicit ornatus proxima quaeque dies.
Et neclecta decet multas coma. saepe iacere
Hesternam credas, illa repexa modost.
Ars casum similet. Sic capta vidit ut urbe
Alcides Iolen, 'hanc ego' dixit 'amo.'
Talem te Bacchus, satyris clamantibus euhoe
Sustulit in currus, Gnosi relicta, suos.
O quantum indulget vestro natura decori,
Quarum sunt multis damna pianda modis!
Nos male detegimur, raptique aetate capilli,
Ut borea frondes excutiente, cadunt.
Femina canitiem Germanis inficit herbis,
Et melior vero quaeritur arte color:
Femina procedit densissima crinibus emptis,
Proque suis alios efficit aere suos.
Nec rubor est emisse palam. venire videmus
Herculis ante oculos virgineumque chorum.
Quid de veste loquar? Nec nunc segmenta requiro
Nec quae de Tyrio murice lana rubes.

Cum tot prodierint pretio leviore colores,
Quis furor est census corpore ferre suos?
Aëris, ecce, color, tum cum sine nubibus aër,
Nec tepidus pluvias concitat auster aquas:
Ecce, tibi similis, quae quondam Phrixon et Hellen
Diceris Inois eripuisse dolis.
Hic undas imitatur, habet quoque nomen ab undis:
Crediderim nymphas hac ego veste tegi.
Ille crocum simulat. croceo velatur amictu,
Roscida luciferos cum dea iungit equos:
Hic Paphias myrtos, hic purpureas amethystos,
Albentesve rosas, Threïciamve gruem.
Nec glandes, Amarylli, tuae, nec amygdala desunt
Et sua velleribus nomina cera dedit.
Quot nova terra parit flores, cum vere tepenti
Vitis agit gemmas pigraque fugit hiemps,
Lana tot aut plures sucos bibit. elige certos:
Nam non conveniens omnibus omnis erit.
Pulla decent niveas: Briseïda pulla decebant:
Cum rapta est, pulla tum quoque veste fuit.
Alba decent fuscas. albis, Cepheï, placebas:
Sic tibi vestitae pressa Seriphos erat.
Quam paene admonui, ne trux caper iret in alas,
Neve forent duris aspera crura pilis!
Sed non Caucasea doceo de rupe puellas,
Quaeque bibant undas, Myse Caice, tuas.
Quid, si praecipiam, ne fuscet inertia dentes,
Oraque suscepta mane laventur aqua?
Scitis et inducta candorem quaerere creta.
Sanguine quae vero non rubet, arte rubet.
Arte supercilii confinia nuda repletis,
Parvaque sinceras velat aluta genas.
Nec pudor est oculos tenui signare favilla,
Vel prope te nato, lucide Cydne, croco.
Est mihi, quo dixi vestrae medicamina formae,
Parvus, sed cura grande, libellus, opus.
Hinc quoque praesidium laesae petitote figurae.
Non est pro vestris ars mea rebus iners.

Non tamen expositas mensa deprendat amator
Pyxidas. ars faciem dissimulata iuvat.
Quem non offendat toto faex inlita vultu,
Cum fluit in tepidos pondere lapsa sinus?
Oesypa quid redolent? quamvis mittatur Athenis
Demptus ab inmundo vellere sucus ovis.
Nec coram mixtas cervae sumpsisse medullas,
Nec coram dentes defricuisse probem.
Ista dabunt formam, sed erunt deformia visu:
Multaque, dum fiunt, turpia, facta placent.
Quae nunc nomen habent operosi signa Myronis
Pondus iners quondam duraque massa fuit.
Anulus ut fiat, primo conliditur aurum.
Quas geritis vestis, sordida lana fuit.
Cum fieret, lapis asper erat. nunc, nobile signum,
Nuda Venus madidas expremit imbre comas.
Tu quoque dum coleris, nos te dormire putemus.
Aptius a summa conspiciere manu.
Cur mihi nota tuo causa est candoris in ore?
Claude forem thalami! quid rude cogis opus?
Multa viros nescire decet. Pars maxima rerum
Offendat, si non interiora tegas.
Aurea quae pendent ornato signa theatro,
Inspice, quam tenuis bractea ligna tegat.
Sed neque ad illa licet populo, nisi facta, venire,
Nec nisi summotis forma paranda viris.
At non pectendos coram praebere capillos,
Ut iaceant fusi per tua terga, veto.
Illo praecipue ne sis morosa, caveto
Tempore, nec lapsas saepe resolve comas.
Tuta sit ornatrix. Odi, quae sauciat ora
Unguibus, et rapta brachia figit acu.
Devovet, ut tangit dominae caput illa, simulque
Plorat in invisas sanguinolenta comas.
Quae male crinita est, custodem in limine ponat,
Orneturve Bonae semper in aede deae.
Dictus eram subito cuidam venisse puellae:
Turbida perversas induit illa comas.

Hostibus eveniat tam foedi causa pudoris,
Inque nurus Parthas dedecus illud eat.
Turpe pecus mutilum, turpis sine gramine campus,
Et sine fronde frutex, et sine crine caput.
Non mihi venistis, Semele Ledeve, docendae,
Perque fretum falso, Sidoni, vecta bove,
Aut Helene, quam non stulte, Menelaë, reposcis,
Tu quoque non stulte, Troice raptor, habes.
Turba docenda venit, pulchrae turpesque puellae:
Pluraque sunt semper deteriora bonis.
Formonsae non artis opem praeceptaque quaerunt:
Est illis sua dos, forma sine arte potens.
Cum mare compositum est, securus navita cessat:
Cum tumet, auxiliis adsidet ille suis.
Rara tamen mendo facies caret. occule mendas,
Quaque potes, vitium corporis abde tui.
Si brevis es, sedeas, ne stans videare sedere:
Inque tuo iaceas quantulacumque toro.
Hic quoque, ne possit fieri mensura cubantis,
Iniecta lateant fac tibi veste pedes.
Quae nimium gracilis, pleno velamina filo
Sumat, et ex umeris laxus amictus eat.
Pallida purpureis spargat sua corpora virgis.
Nigrior ad Pharii confuge piscis opem.
Pes malus in nivea semper celetur aluta:
Arida nec vinclis crura resolve suis.
Conveniunt tenues scapulis analeptrides altis.
Angustum circa fascia pectus eat.
Exiguo signet gestu, quodcumque loquetur,
Cui digiti pingues et scaber unguis erit.
Cui gravis oris odor, numquam ieiuna loquetur,
Et semper spatio distet ab ore viri.
Si niger, aut ingens, aut non erit ordine natus
Dens tibi, ridendo maxima damna feres.
Quis credat? discunt etiam ridere puellae,
Quaeritur atque illis hac quoque parte decor.
Sint modici rictus, parvaeque utrimque lacunae,
Et summos dentes ima labella tegant.

Nec sua perpetuo contendant ilia risu,
Sed leve nescio quid femineumque sonent.
Est, quae perverso distorqueat ora cachinno:
Cum risu laeta est altera, flere putes.
Illa sonat raucum quiddam atque inamabile ridet,
Ut rudit a scabra turpis asella mola.
Quo non ars penetrat? discunt lacrimare decenter,
Quoque volunt plorant tempore, quoque modo.
Quid, cum legitima fraudatur littera voce,
Blaesaque fit iusso lingua coacta sono?
In vitio decor est, quaedam male reddere verba:
Discunt posse minus, quam potuere, loqui.
Omnibus his, quoniam prosunt, inpendite curam.
Discite femineo corpora ferre gradu.
Est et in incessu pars non contempta decoris:
Allicit ignotos ille fugatque viros.
Haec movet arte latus, tunicisque fluentibus auras
Accipit, extensos fertque superba pedes:
Illa velut coniunx Umbri rubicunda mariti
Ambulat, ingentis varica fertque gradus.
Sed sit, ut in multis, modus hic quoque. rusticus alter
Motus, concesso mollior alter erit.
Pars umeri tamen ima tui, pars summa lacerti
Nuda sit, a laeva conspicienda manu.
Hoc vos praecipue, niveae, decet. hoc ubi vidi,
Oscula ferre umero, qua patet usque, libet.
Monstra maris Sirenes erant, quae voce canora
Quamlibet admissas detinuere rates.
His sua Sisyphides auditis paene resolvit
Corpora. nam sociis inlita cera fuit.
Res est blanda canor. discant cantare puellae:
Pro facie multis vox sua lena fuit.
Et modo marmoreis referant audita theatris,
Et modo Niliacis carmina lusa modis.
Nec plectrum dextra, citharam tenuisse sinistra
Nesciat arbitrio femina docta meo.
Saxa ferasque lyra movit Rhodopeïus Orpheus,
Tartareosque lacus tergeminumque canem.

Saxa tuo cantu, vindex iustissime matris,
Fecerunt muros officiosa novos.
Quamvis mutus erat, voci favisse putatur
Piscis, Arioniae fabula nota lyrae.
Disce etiam duplici genialia nablia palma
Verrere. conveniunt dulcibus illa iocis.
Sit tibi Callimachi, sit Coi nota poetae,
Sit quoque vinosi Teïa Musa senis.
Nota sit et Sappho,.. quid enim lascivius illa?..
Cuive pater vafri luditur arte Getae.
Et teneri possis carmen legisse Properti,
Sive aliquid Galli, sive, Tibulle, tuum:
Dictaque Varroni fulvis insignia villis
Vellera, germanae, Phrixe, querenda tuae:
Et profugum Aenean, altae primordia Romae,
Quo nullum Latio clarius extat opus.
Forsitan et nostrum nomen miscebitur istis,
Nec mea Lethaeis scripta dabuntur aquis:
Atque aliquis dicet 'nostri lege culta magistri
Carmina, quis partes instruit ille duas:
Deve tribus libris, titulus quos signat Amorum, —
Elige, quod docili molliter ore legas:
Vel tibi composita cantetur Epistola voce:
Ignotum hoc aliis ille novavit opus.'
O ita, Phoebe, velis! ita vos, pia numina vatum,
Insignis cornu Bacche, novemque deae!
Quis dubitet, quin scire velim saltare puellam,
Ut moveat posito brachia iussa mero?
Artifices lateris, scenae spectacula, amantur:
Tantum mobilitas illa decoris habet.
Parva monere pudet, talorum dicere iactus
Ut sciat, et vires, tessera missa, tuas:
Et modo tres iactet numeros, modo cogitet, apte
Quam subeat partem callida, quamque vocet.
Cautaque non stulte latronum proelia ludat,
Unus cum gemino calculus hoste perit,
Bellatorque sua prensus sine compare bellat,
Aemulus et coeptum saepe recurrit iter.

Reticuloque pilae leves fundantur aperto,
Nec, nisi quam tolles, ulla movenda pila est.
Est genus, in totidem tenui ratione redactum
Scriptula, quot menses lubricus annus habet:
Parva tabella capit ternos utrimque lapillos,
In qua vicisse est continuasse suos.
Mille facesse iocos! turpe est nescire puellam
Ludere. ludendo saepe paratur amor.
Sed minimus labor est sapienter iactibus uti:
Maius opus mores composuisse suos.
Tum sumus incauti, studioque aperimur in ipso,
Nudaque per lusus pectora nostra patent:
Ira subit, deforme malum, lucrique cupido,
Iurgiaque et rixae sollicitusque dolor:
Crimina dicuntur, resonat clamoribus aether,
Invocat iratos et sibi quisque deos:
Nulla fides, tabulae quae non per vota petuntur! —
Et lacrimis vidi saepe madere genas.
Iuppiter a vobis tam turpia crimina pellat,
In quibus est ulli cura placere viro.
Hos ignava iocos tribuit natura puellis.
Materia ludunt uberiore viri.
Sunt illis celeresque pilae iaculumque trochique
Armaque et in gyros ire coactus equus.
Nec vos Campus habet, nec vos gelidissima Virgo,
Nec Tuscus placida devehit amnis aqua.
At licet et prodest Pompeias ire per umbras,
Virginis aetheriis qua caput ardet equis.
Visite laurigero sacrata Palatia Phoebo:
Ille Paraetonicas mersit in alta rates.
Quaeque soror coniunxque ducis monimenta pararunt,
Navalique gener cinctus honore caput.
Visite turicremas vaccae Memphitidos aras,
Visite conspicuis terna theatra locis.
Spectentur tepido maculosae sanguine harenae,
Metaque ferventi circueunda rota.
Quod latet, ignotum est. ignoti nulla cupido:
Fructus abest, facies cum bona teste caret.

Tu licet et Thamyram superes et Amoebea cantu,
Non erit ignotae gratia magna lyrae.
Si Venerem Cous nusquam posuisset Apelles,
Mersa sub aequoreis illa lateret aquis.
Quid petitur sacris, nisi tantum fama, poetis?
Hoc votum nostri summa laboris habet.
Cura deum fuerant olim regumque poetae:
Praemiaque antiqui magna tulere chori.
Sanctaque maiestas et erat venerabile nomen
Vatibus, et largae saepe dabantur opes.
Ennius emeruit, Calabris in montibus ortus,
Contiguus poni, Scipio magne, tibi.
Nunc ederae sine honore iacent, operataque doctis
Cura vigil Musis nomen inertis habet.
Sed famae vigilare iuvat. Quis nosset Homerum,
Ilias aeternum si latuisset opus?
Quis Danaën nosset, si semper clusa fuisset,
Inque sua turri perlatuisset anus?
Utilis est vobis, formonsae, turba, puellae.
Saepe vagos ultra limina ferte pedes.
Ad multas lupa tendit oves, praedetur ut unam,
Et Iovis in multas devolat ales aves.
Se quoque det populo mulier speciosa videndam.
Quem trahat, e multis forsitan unus erit.
Omnibus illa locis maneat studiosa placendi,
Et curam tota mente decoris agat.
Casus ubique valet. Semper tibi pendeat hamus:
Quo minime credas gurgite, piscis erit.
Saepe canes frustra nemorosis montibus errant,
Inque plagam nullo cervus agente venit.
Quid minus Andromedae fuerat sperare revinctae,
Quam lacrimas ulli posse placere suas?
Funere saepe viri vir quaeritur. ire solutis
Crinibus et fletus non tenuisse decet.
Sed vitate viros cultum formamque professos,
Quique suas ponunt in statione comas.
Quae vobis dicunt, dixerunt mille puellis:
Errat et in nulla sede moratur amor.

Femina quid faciat, cum sit vir levior ipsa,
Forsitan et plures possit habere viros?
Vix mihi credetis, sed credite!.. Troia maneret,
Praeceptis Priami si foret usa sui...
Sunt qui mendaci specie grassentur amoris,
Perque aditus talis lucra pudenda petant.
Nec coma vos fallat liquido nitidissima nardo,
Nec brevis in rugas lingula pressa suas:
Nec toga decipiat filo tenuissima, nec si
Anulus in digitis alter et alter erit.
Forsitan ex horum numero cultissimus ille
Fur sit, et uratur vestis amore tuae.
'Redde meum!' clamant spoliatae saepe puellae,
'Redde meum!' toto voce boante foro.
Has Venus e templis multo radiantibus auro
Lenta vides lites Appiadesque tuae.
Sunt quoque non dubia quaedam mala nomina fama:
Deceptae armillis crimen amantis habent.
Discite ab alterius vestris timuisse querellis.
Ianua fallaci ne sit aperta viro.
Parcite, Cecropides, iuranti credere Theseo:
Quos faciet testes, fecit et ante, deos.
Et tibi, Demophoon, Theseï criminis heres,
Phyllide decepta nulla relicta fides.
Si bene promittent, totidem promittite verbis:
Si dederint, et vos gaudia pacta date.
Illa potest vigiles flammas extinguere Vestae,
Et rapere e templis, Inachi, sacra tuis,
Et dare mixta viro tritis aconita cicutis,
Accepto venerem munere siqua negat.
Fert animus propius consistere. suppreme habenas,
Musa, nec admissis exspatiare rotis.
Verba vadum temptent abiegnis scripta tabellis:
Accipiat missas apta ministra notas.
Inspice. quodque leges, ex ipsis collige verbis.
Fingat, an ex animo sollicitusque roget.
Postque brevem rescribe moram. mora semper amantes
Incitat, exiguum si modo tempus habet.

Sed neque te facilem iuveni promitte roganti,
Nec tamen eduro quod petit, ore nega.
Fac timeat speretque simul, quotiensque remittes,
Spesque magis veniat certa minorque metus.
Munda, sed e medio consuetaque verba, puellae,
Scribite. sermonis publica forma placet.
A! quotiens dubius scriptis exarsit amator,
Et nocuit formae barbara lingua bonae!
Sed quoniam, quamvis vittae careatis honore,
Est vobis vestros fallere cura viros,
Ancillae puerique manu perarate tabellas.
Pignora nec puero credita vestra volo.
Vidi ego pallentis isto terrore puellas
Servitium miseras tempus in omne pati.
Perfidus ille quidem, qui talia pignora servat,
Sed tamen Aetnaei fulminis instar habet.
Iudice me fraus est concessa repellere fraudem,
Armaque in armatos sumere iura sinunt.
Ducere consuescat multas manus una figuras.
A! pereant, per quos ista monenda mihi.
Nec nisi deletis tutum rescribere ceris.
Ne teneat geminas una tabella manus.
Femina dicatur scribenti semper amator:
Illa sit in vestris, qui fuit ille, notis.
Sed libet a parvis animum ad maiora referre,
Plenaque curvato pandere vela sinu.
Pertinet ad faciem rabidos compescere mores:
Candida pax homines, trux decet ira feras.
Ora tument ira. nigrescunt sanguine venae:
Lumina Gorgoneo saevius igne micant.
'I procul hinc,' dixit 'non es mihi, tibia, tanti',
Ut vidit vultus Pallas in amne suos.
Vos quoque si media speculum spectetis in ira,
Cognoscat faciem vix satis ulla suam.
Nec minus in vultu damnosa superbia vestro.
Comibus est oculis alliciendus amor.
Odimus inmodicos... experto credite!.. fastus:
Saepe tacens odii semina vultus habet.

Spectantem specta. ridenti mollia ride:
Innuet, acceptas tu quoque redde notas.
Sic ubi prolusit, rudibus puer ille relictis
Spicula de pharetra promit acuta sua.
Odimus et maestas. Tecmessam diligat Aiax:
Nos hilarem populum femina laeta capit.
Numquam ego te, Andromache, nec te, Tecmessa, ro-[garem,
Ut mea de vobis altera amica foret.
Credere vix videor, cum cogar credere partu,
Vos ego cum vestris concubuisse viris.
Scilicet Aiaci mulier maestissima dixit
'Lux mea' quaeque solent verba iuvare viros?
Quis vetat a magnis ad res exempla minores
Sumere, nec nomen pertimuisse ducis?
Dux bonus huic centum commisit vite regendos,
Huic equites, illi signa tuenda dedit.
Vos quoque, de nobis quem quisque erit aptus ad usum,
Inspicite, et certo ponite quemque loco.
Munera det dives. ius qui profitebitur, adsit:
Facundus causam saepe clientis agat.
Carmina qui facimus, mittamus carmina tantum.
Hic chorus ante alios aptus amare sumus.
Nos facimus placitae late praeconia formae:
Nomen habet Nemesis, Cynthia nomen habet:
Vesper et eoae novere Lycorida terrae:
Et multi, quae sit nostra Corinna, rogant.
Adde, quod insidiae sacris a vatibus absunt,
Et facit ad mores ars quoque nostra suos.
Nec nos ambitio, nec amor nos tangit habendi:
Contempto colitur lectus et umbra foro.
Sed facile haeremus, validoque perurimur aestu,
Et nimium certa scimus amare fide.
Scilicet ingenium placida mollimur ab arte,
Et studio mores convenienter eunt.
Vatibus Aoniis faciles estote, puellae:
Numen inest illis, Pieridesque favent.
Est deus in nobis, et sunt commercia caeli:
Sedibus aetheriis spiritus ille venit.

A doctis pretium scelus est sperare poetis.
Me miserum! scelus hoc nulla puella timet.
Dissimulate tamen, nec prima fronte rapaces
Este. novus viso casse resistet amans.
Sed neque vector equum, qui nuper sensit habenas,
Comparibus frenis artificemque reget,
Nec stabilis animos annis viridemque iuventam
Ut capias, idem limes agendus erit.
Hic rudis et castris nunc primum notus Amoris,
Qui tetigit thalamos praeda novella tuos,
Te solam norit, tibi semper inhaereat uni:
Cingenda est altis saepibus ista seges.
Effuge rivalem. vinces, dum sola tenebis.
Non bene cum sociis regna Venusque manent.
Ille vetus miles sensim et sapienter amabit,
Multaque tironi non patienda feret.
Nec franget postes, nec saevis ignibus uret,
Nec dominae teneras adpetet ungue genas,
Nec scindet tunicasve suas tunicasve puellae,
Nec raptus flendi causa capillus erit.
Ista decent pueros aetate et amore calentes.
Hic fera composita vulnera mente feret.
Ignibus heu lentis uretur, ut umida faena,
Ut modo montanis silva recisa iugis.
Certior hic amor est. gravis et fecundior ille.
Quae fugiunt, celeri carpite poma manu.
Omnia tradantur. portas reseravimus hosti:
Et sit in infida proditione fides.
Quod datur ex facili, longum male nutrit amorem:
Miscenda est laetis rara repulsa iocis.
Ante fores iaceat, 'crudelis ianua!' dicat,
Multaque summisse, multa minanter agat.
Dulcia non ferimus. suco renovemur amaro.
Saepe perit ventis obruta cumba suis.
Hoc est, uxores quod non patiatur amari:
Conveniunt illas, cum voluere, viri.
Adde forem, et duro dicat tibi ianitor ore
'Non potes', exclusum te quoque tanget amor!

Ponite iam gladios hebetes. pugnetur acutis.
Nec dubito, telis quin petar ipse meis.
Dum cadit in laqueos captus quoque nuper amator,
Solum se thalamos speret habere tuos.
Postmodo rivalem partitaque foedera lecti
Sentiat. Has artes tolle, senescit amor.
Tum bene fortis equus reserato carcere currit,
Cum quos praetereat, quosque sequatur, habet.
Quamlibet extinctos iniuria suscitat ignes.
En, ego... confiteor!.. non nisi laesus amo.
Causa tamen nimium non sit manifesta doloris,
Pluraque sollicitus, quam sciet, esse putet.
Incitat et ficti tristis custodia servi,
Et nimium duri cura molesta viri.
Quae venit ex tuto, minus est accepta voluptas:
Ut sis liberior Thaide, finge metus.
Cum melius foribus possis, admitte fenestra,
Inque tuo vultu signa timentis habe.
Callida prosiliat, dicatque ancilla 'perimus!'
Tu iuvenem trepidum quolibet abde loco.
Admiscenda tamen venus est secura timori,
Ne tanti noctes non putet esse tuas.
Qua vafer eludi possit ratione maritus,
Quaque vigil custos, praeteriturus eram.
Nupta virum timeat. rata sit custodia nuptae.
Hoc decet, hoc leges iusque pudorque iubent.
Te quoque servari, modo quam vindicta redemit,
Quis ferat? Ut fallas, ad mea sacra veni!
Tot licet observent,.. adsit modo certa voluntas...
Quot fuerant Argo lumina, verba dabis.
Scilicet obstabit custos, ne scribere possis,
Sumendae detur cum tibi tempus aquae?
Conscia cum possit scriptas portare tabellas,
Quas tegat in tepido fascia lata sinu?
Cum possit sura chartas celare ligatas,
Et vincto blandas sub pede ferre notas?
Caverit haec custos, pro charta conscia tergum
Praebeat, inque suo corpore verba ferat.

Tuta quoque est fallitque oculos e lacte recenti
Littera. carbonis pulvere tange, leges.
Fallet et umiduli quae fiet acumine lini,
Et feret occultas pura tabella notas.
Adfuit Acrisio servandae cura puellae:
Hunc tamen illa suo crimine fecit avum.
Quid faciat custos, cum sint tot in Urbe theatra,
Cum spectet iunctos illa libenter equos,
Cum sedeat Phariae sistris operata iuvencae,
Quoque sui comites ire vetantur, eat,
Cum fuget a templis oculos Bona Diva virorum...
Praeterquam siquos illa venire iubet...?
Cum, custode foris tunicas servante puellae,
Celent furtivos balnea multa iocos,
Cum, quotiens opus est, fallax aegrotet amica,
Et cedat lecto quamlibet aegra suo,
Nomine cum doceat, quid agamus, adultera clavis,
Quasque petas, non det ianua sola, vias?
Fallitur et multo custodis cura Lyaeo:
Illa vel Hispano lecta sit uva iugo.
Sunt quoque, quae faciant altos medicamina somnos,
Victaque Lethaea lumina nocte premant.
Nec male deliciis odiosum conscia tardis
Detinet, et longa iungitur ipsa mora.
Quid iuvat ambages praeceptaque parva movere,
Cum minimo custos munere possit emi?
Munera, crede mihi, capiunt hominesque deosque:
Placatur donis Iuppiter ipse datis.
Quid sapiens faciet, stultus quum munere gaudet?
Ipse quoque accepto munere mutus erit.
Sed semel est custos longum redimendus in aevum.
Saepe dabit, dederit quas semel ille manus.
Questus eram, memini, metuendos esse sodales:
Non tangit solos ista querella viros.
Credula si fueris, aliae tua gaudia carpent,
Et lepus hic aliis exagitatus erit.
Haec quoque, quae praebet lectum studiosa locumque
Crede mihi, mecum non semel illa fuit.

Nec nimium vobis formonsa ancilla ministret:
Saepe vicem dominae praebuit illa mihi.
Quo feror insanus? quid aperto pectore in hostem
Mittor, et indicio prodor ab ipse meo?
Non avis aucupibus monstrat, qua parte petatur:
Non docet infestos currere cerva canes.
Viderit utilitas. ego coepta fideliter edam.
Lemniasin gladios in mea fata dabo.
Efficite,.. et facile est... ut nos credamus amari:
Prona venit cupidis in sua vota fides.
Spectet amabilius iuvenem, suspiret ab imo
Femina, tam sero cur veniatque roget:
Accedant lacrimae, dolor et de pelice fictus,
Et laniet digitis illius ora suis:
Iamdudum persuasus erit. miserebitur ultro,
Et dicet 'cura carpitur ista mei.'
Praecipue si cultus erit speculoque placebit,
Posse suo tangi credet amore deas.
Sed te, quaecumque est, moderate iniuria turbet,
Nec sis audita pelice mentis inops.
Nec cito credideris. quantum cito credere laedat,
Exemplum vobis non leve Procris erit.
Est prope purpureos collis florentis Hymetti
Fons sacer et viridi caespite mollis humus:
Silva nemus non alta facit. tegit arbutus herbam:
Ros maris et lauri nigraque myrtus olent:
Nec densum foliis buxum fragilesque myricae,
Nec tenues cytisi cultaque pinus abest.
Lenibus inpulsae zephyris auraque salubri
Tot generum frondes herbaque summa tremit:
Grata quies Cephalo. famulis canibusque relictis
Lassus in hac iuvenis saepe resedit humo,
'Quae'que 'meos releves aestus,' cantare solebat
'Accipienda sinu, mobilis aura, veni.'
Coniugis ad timidas aliquis male sedulus aures
Auditos memori detulit ore sonos.
Procris ut accepit nomen, quasi pelicis, Aurae,
Excidit, et subito muta dolore fuit.

Palluit, ut serae lectis de vite racemis
Pallescunt frondes, quas nova laesit hiemps,
Quaeque suos curvant matura cydonia ramos,
Cornaque adhuc nostris non satis apta cibis.
Ut rediit animus, tenues a pectore vestes
Rumpit, et indignas sauciat ungue genas.
Nec mora, per medias passis furibunda capillis
Evolat, ut thyrso concita Baccha, vias.
Ut prope perventum, comites in valle relinquit,
Ipsa nemus tacito clam pede fortis init.
Quid tibi mentis erat, cum sic male sana lateres,
Procri? quis adtoniti pectoris ardor erat?
Iam iam venturam, quaecumque erat Aura, putabas
Scilicet, atque oculis probra videnda tuis.
Nunc venisse piget,.. neque enim deprendere velles..
Nunc iuvat. incertus pectora versat amor.
Credere quae iubeant, locus est et nomen et index,
Et quia amans semper quod timet, esse putat.
Vidit ut oppressa vestigia corporis herba,
Pulsantur trepidi corde micante sinus.
Iamque dies medius tenues contraxerat umbras,
Inque pari spatio vesper et ortus erant:
Ecce, redit Cephalus silvis, Cyllenia proles,
Oraque fontana fervida pulsat aqua.
Anxia Procri, lates. solitas iacet ille per herbas,
Et ‘zephyri molles auraque’ dixit ‘ades!’
Ut patuit miserae iucundus nominis error,
Et mens et rediit verus in ora color.
Surgit, et oppositas agitato corpore frondes
Movit, in amplexus uxor itura viri.
Ille feram movisse ratus, iuvenaliter artus
Corripit, in dextra tela fuere manu.
Quid facis, infelix? non est fera, supprime tela!
Me miserum! iaculo fixa puella tuo est.
‘Ei mihi!’ conclamat ‘fixisti pectus amicum.
Hic locus a Cephalo vulnera semper habet.
Ante diem morior, sed nulla pelice laesa.
Hoc faciet positae te mihi, terra, levem.

Nomine suspectas iam spiritus exit in auras:
Labor, io, cara lumina conde manu!'
Dixit, et incauto paulatim pectore lapsus
Excipitur miseri spiritus ore viri.
Ille sinu dominae morientia corpora maesto
Sustinet, et lacrimis vulnera saeva lavat.
Sed repetamus opus. mihi nudis rebus eundum est,
Ut tangat portus fessa carina suos.
Scilicet expectes, dum te in convivia ducam,
Et quaeris monitus hac quoque parte meos?
Sera veni, positaque decens incede lucerna.
Grata mora est: Veneris maxima lena mora est.
Etsi turpis eris, formonsa videbere potis,
Et latebras vitiis nox dabit ipsa tuis.
Carpe cibos digitis. est quiddam gestus edendi:
Ora nec immunda tota perungue manu.
Sive domi praesume dapes, seu desine citra,
Quam cupis, et paulo, quam potes, esse, prius.
Priamides Helenen avide si spectet edentem,
Oderit, et dicat 'stulta rapina mea est.'
Aptius est, deceatque magis potare puellas.
Cum Veneris puero non male, Bacche, facis.
Hoc quoque, qua patiens caput est, animusque pedesque
Constant. nec, quae sunt singula, bina vide.
Turpe iacens mulier multo madefacta Lyaeo:
Digna est concubitus quoslibet illa pati.
Nec somnis posita tutum succumbere mensa.
Per somnos fieri multa pudenda solent.
Ulteriora pudet docuisse. Sed alma Dione
'Praecipue nostrum est, quod pudet' inquit 'opus.'
Nota sibi sint quaeque. Modos a corpore certos
Sumite. non omnis una figura decet.
Quae facie praesignis erit, resupina iaceto:
Spectentur tergo, quîs sua terga placent.
Milanion umeris Atalantes crura ferebat:
Si bona sunt, hoc sunt accipienda modo.
Parva vehatur equo. quod erat longissima, numquam
Thebaïs Hectoreo nupta resedit equo.

Strata premat genibus, paulum cervice reflexa,
Femina per longum conspicienda latus.
Cui femur est iuvenale, carent quoque pectora menda,
Stet vir, in oblico fusa sit ipsa toro.
Nec tibi turpe puta crinem, ut Phylleïa mater,
Solvere, et effusis colla reflecte comis.
Tu quoque, cui rugis uterum Lucina notavit,
Ut celer aversis utere Parthus equis.
Mille modi veneris. simplex minimique laboris,
Cum iacet in dextrum semisupina latus.
Sed neque Phoebei tripodes, nec corniger Ammon
Vera magis vobis, quam mea Musa, canet.
Siqua fides, arti, quam longo fecimus usu,
Credite. praestabunt carmina nostra fidem.
Sentiat ex imis venerem resoluta medullis
Femina, et ex aequo res iuvet illa duos.
Nec blandae voces iucundaque murmura cessent,
Nec taceant mediis improba verba iocis.
Tu quoque, cui veneris sensum natura negavit,
Dulcia mendaci gaudia finge sono.
Infelix, cui torpet hebes locus ille, puella,
Quo pariter debent femina virque frui.
Tantum, cum finges, ne sis manifesta, caveto:
Effice per motum luminaque ipsa fidem.
Quam iuvet, et voces et anhelitus arguat oris.
A! pudet. arcanas pars habet ista notas.
Gaudia post Veneris quae poscet munus amantem,
Illa suas nolet pondus habere preces.
Nec lucem in thalamos totis admitte fenestris.
Aptius in vestro corpore multa latent.
Lusus habet finem. cygnis descendere tempus,
Duxerunt collo qui iuga nostra suo.
Ut quondam iuvenes, ita nunc, mea turba, puellae
Inscribant spoliis 'Naso magister erat.'

P. OVIDI NASONIS REMEDIORUM AMORIS

LIBER.

Legerat huius Amor titulum nomenque libelli:
'Bella mihi, video, bella parantur' ait.
'Parce tuum vatem sceleris damnare, Cupido,
Tradita qui toties te duce signa tuli.
Non ego Tydides, a quo tua saucia mater
In liquidum rediit aethera Martis equis.
Saepe tepent alii iuvenes. ego semper amavi:
Et si, quid faciam nunc quoque, quaeris, amo.
Quin etiam docui, qua posses arte parari,
Et quod nunc ratio est, impetus ante fuit.
Nec te, blande puer, nec nostras prodimus artes,
Nec nova praeteritum musa retexit opus.
Siquis amat quod amare iuvat, feliciter ardet:
Gaudeat, et vento naviget ille suo.
At siquis male fert indignae regna puellae,
Ne pereat, nostrae sentiat artis opem.
Cur aliquis laqueo collum nodatus amator
A trabe sublimi triste pependit onus?
Cur aliquis rigido fodiat sua pectora ferro?
Invidiam caedis, pacis amator, habes.
Qui, nisi desierit, misero periturus amore est,
Desinat. et nulli funeris auctor eris.
Et puer es, nec te quicquam nisi ludere oportet
Lude! decent annos mollia regna tuos.
Nam poteras uti nudis ad bella sagittis:
Sed tua mortifero sanguine tela carent.
Vitricus et gladiis et acuta dimicet hasta,
Et victor multa caede cruentus eat.
Tu cole maternas, tuto quibus utimur, artes,
Et quarum vitio nulla fit orba parens.

Effice nocturna frangatur ianua rixa,
Et tegat ornatas multa corona fores:
Fac coeant furtim iuvenes timidaeque puellae,
Verbaque dent cauto qualibet arte viro:
Et modo blanditias, rigido modo iurgia posti
Dicat, et exclusus flebile cantet amans.
His lacrimis contentus eris sine crimine mortis.
Non tua fax avidos digna subire rogos.'
Haec ego. movit Amor gemmatas aureus alas,
Et mihi 'propositum perfice' dixit 'opus.'
Ad mea, decepti iuvenes, praecepta venite,
Quos suus ex omni parte fefellit amor.
Discite sanari, per quem didicistis amare:
Una manus vobis vulnus opemque feret.
Terra salutares herbas, eademque nocentes
Nutrit, et urticae proxima saepe rosa est.
Vulnus in Herculeo quae quondam fecerat hoste,
Vulneris auxilium Pelias hasta tulit.
Sed quaecumque viris, vobis quoque dicta, puellae,
Credite. diversis partibus arma damus.
E quibus ad vestros siquid non pertinet usus,
Attamen exemplo multa docere potest.
Utile propositum est saevas extinguere flammas,
Nec servum vitii pectus habere sui.
Vixisset Phyllis, si me foret usa magistro,
Et per quod novies, saepius isset iter.
Nec moriens Dido summa vidisset ab arce
Dardanias vento vela dedisse rates.
Nec dolor armasset contra sua viscera matrem,
Quae socii damno sanguinis ulta virum est.
Arte mea Tereus, quamvis Philomela placeret,
Per facinus fieri non meruisset avis.
Da mihi Pasiphaën, iam tauri ponet amorem:
Da Phaedram, Phaedrae turpis abibit amor.
Redde Parim nobis, Helenen Menelaus habebit,
Nec manibus Danais Pergama victa cadent.
Impia si nostros legisset Scylla libellos,
Haesisset capiti purpura, Nise, tuo.

Me duce damnosas, homines, conpescite curas,
Rectaque cum sociis me duce navis eat.
Naso legendus erat tum, cum didicistis amare.
Idem nunc vobis Naso legendus erit.
Publicus assertor dominis suppressa levabo
Pectora. vindictae quisque favete suae.
Te precor incipiens, adsit tua laurea nobis,
Carminis et medicae, Phoebe, repertor opis.
Tu pariter vati, pariter succurre medenti:
Utraque tutelae subdita cura tuaest.
Dum licet, et modici tangunt praecordia motus,
Si piget, in primo limine siste pedem.
Opprime, dum nova sunt, subiti mala semina morbi,
Et tuus incipiens ire resistat equus.
Nam mora dat vires. teneras mora percoquit uvas,
Et validas segetes quae fuit herba, facit.
Quae praebet latas arbor spatiantibus umbras,
Quo posita est primum tempore virga fuit.
Tum poterat manibus summa tellure revelli:
Nunc stat in inmensum viribus acta suis.
Quale sit id, quod amas, celeri circumspice mente,
Et tua laesuro subtrahe colla iugo.
Principiis obsta. sero medicina paratur,
Cum mala per longas convaluere moras.
Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.
Verba dat omnis amor, reperitque alimenta morando
Optima vindictae proxima quaeque dies.
Flumina pauca vides de magnis fontibus orta:
Plurima collectis multiplicantur aquis.
Si cito sensisses, quantum peccare parares,
Non tegeres vultus cortice, Myrrha, tuos.
Vidi ego quod fuerat primo sanabile vulnus,
Dilatum longae damna tulisse morae.
Sed quia delectat Veneris decerpere fructum,
Dicimus adsidue 'cras quoque fiet idem.'
Interea tacitae serpunt in viscera flammae,
Et mala radices altius arbor agit.

Si tamen auxilii perierunt tempora primi,
Et vetus in capto pectore sedit amor,
Maius opus superest. sed non, quia serior aegro
Advocor, ille mihi destituendus erit.
Quam laesus fuerat partem Poeantius heros,
Altera debuerat praesecuisse manus.
Post tamen hic multos sanatus creditur annos
Supremam bellis imposuisse manum.
Qui modo nascentis properabam pellere morbos,
Admoveo tardam nunc quoque lentus opem.
Aut nova, si possis, sedare incendia temptes,
Aut ubi per vires procubuere suas.
Cum furor in cursu est, currenti cede furori.
Difficiles aditus impetus omnis habet.
Stultus, ab.oblico qui cum descendere possit,
Pugnat in adversas ire natator aquas.
Impatiens animus, nec adhuc tractabilis arte,
Respuit atque odio verba monentis habet.
Adgrediar melius tum, cum sua vulnera tangi
Iam sinet, et veris vocibus aptus erit.
Quis matrem, nisi mentis inops, in funere nati
Flere vetet? Non hoc illa monenda loco est.
Cum dederit lacrimas, animumque impleverit aegrum,
Ille dolor verbis emoderandus erit.
Temporis ars medicina fere est. data tempore prosunt.
Et data non apto tempore vina nocent.
Quin etiam accendas vitia inritesque vetando,
Temporibus si non adgrediare suis.
Ergo ubi visus eris nostrae medicabilis arti,
Fac monitis fugias otia prima meis.
Haec, ut ames, faciunt. haec quod fecere, tuentur·
Haec sunt iucundi causa cibusque mali.
Otia si tollas, periere Cupidinis arcus,
Contemtaeque iacent et sine luce faces.
Quam platanus vino gaudet, quam populus unda,
Et quam limosa canna palustris humo,
Tam Venus otia amat. Qui finem quaeris amoris,..
Cedit amor rebus.. res age, tutus eris.

Languor, et inmodici sub nullo vindice somni,
Aleaque, et multo tempora quassa mero
Eripiunt omnes animo sine vulnere nervos.
Adfluit incautis insidiosus Amor.
Desidiam puer ille sequi solet. odit agentes.
Da vacuae menti, quo teneatur, opus.
Sunt fora. sunt leges. sunt, quos tuearis, amici:
Vade per urbanae splendida castra togae.
Vel tu sanguinei iuvenalia munera Martis
Suscipe. deliciae iam tibi terga dabunt.
Ecce, fugax Parthus, magni nova causa triumphi,
Iam videt in campis Caesaris arma suis.
Vince Cupidineas pariter Parthasque sagittas,
Et refer ad patrios bina tropaea deos.
Ut semel Aetola Venus est a cuspide laesa,
Mandat amatori bella gerenda suo.
Quaeritis, Aegisthus quare sit factus adulter?
In promptu causa est. desidiosus erat.
Pugnabant alii tardis apud Ilion armis:
Transtulerat vires Graecia tota suas.
Sive operam bellis vellet dare, nulla gerebat:
Sive foro, vacuum litibus Argos erat.
Quod potuit, ne nil illic ageretur, amavit.
Sic venit ille puer, sic puer ille manet.
Rura quoque oblectant animos studiumque colendi.
Quaelibet huic curae cedere cura potest.
Colla iube domitos oneri subponere tauros,
Sauciet ut duram vomer aduncus humum:
Obrue versata Cerialia semina terra,
Quae tibi cum multo faenore reddat ager.
Aspice curvatos pomorum pondere ramos,
Ut sua, quod peperit, vix ferat arbor onus.
Aspice labentes iucundo murmure rivos:
Aspice tondentes fertile gramen oves.
Ecce, petunt rupes praeruptaque saxa capellae,
Iam referent haedis ubera plena suis.
Pastor inaequali modulatur arundine carmen,
Nec desunt comites, sedula turba, canes.

Parte sonant alia silvae mugitibus altae,
Et queritur vitulum mater abesse suum.
Quid, cum compositos fugiunt examina fumos,
Ut relevent dempti vimina curva favi?
Poma dat autumnus. formonsa est messibus aestas:
Ver praebet flores. igne levatur hiemps.
Temporibus certis maturam rusticus uvam
Deligit, et nudo sub pede musta fluunt.
Temporibus certis desectas alligat herbas,
Et tonsam raro pectine verrit humum.
Ipse potes riguis plantam deponere in hortis,
Ipse potes rivos ducere lenis aquae.
Venerit insitio, fac ramum ramus adoptet,
Stetque peregrinis arbor operta comis.
Cum semel haec animum coepit mulcere voluptas,
Debilibus pinnis inritus exit Amor.
Vel tu venandi studium cole. saepe recessit
Turpiter a Phoebi victa sorore Venus.
Nunc leporem pronum catulo sectare sagaci,
Nunc tua frondosis retia tende iugis,
Aut pavidos terre varia formidine cervos,
Aut cadat adversa cuspide fossus aper.
Nocte fatigatum somnus, non cura puellae,
Excipit et pingui membra quiete levat.
Lenius est studium, studium tamen, alite capta
Aut lino aut calamis praemia parva sequi,
Vel, quae piscis edax avido male devoret ore,
Abdere supremis aera recurva cibis.
Aut his aut aliis, donec dediscis amare,
Ipse tibi furtim decipiendus eris.
Tu tantum quamvis firmis retinebere vinclis,
I procul, et longas carpere perge vias.
Flebis, et occurret desertae nomen amicae,
Stabit et in media pes tibi saepe via.
Sed quanto minus ire voles, magis ire memento.
Perfer, et invitos currere coge pedes.
Nec pluvias opta, nec te peregrina morentur
Sabbata, nec damnis Alia nota suis.

Nec quot transieris, sed quot tibi, quaere, supersint
Milia. nec, maneas ut prope, finge moras:
Tempora nec numera, nec crebro respice Romam,
Sed fuge. tutus adhuc Parthus ab hoste fuga est.
Dura aliquis praecepta vocet mea. dura fatemur
Esse. sed ut valeas, multa dolenda feres.
Saepe bibi sucos, quamvis invitus, amaros
Aeger, et oranti mensa negata mihi.
Ut corpus redimas, ferrum patieris et ignes,
Arida nec sitiens ora levabis aqua.
Ut valeas animo, quicquam tolerare negabis?
At pretium pars haec corpore maius habet.
Sed tamen est artis tristissima ianua nostrae,
Et labor est unus tempora prima pati.
Aspicis, ut prensos urant iuga prima iuvencos,
Et nova velocem cingula laedat equum?
Forsitan a laribus patriis exire pigebit:
Sed tamen exibis. deinde redire voles:
Nec te Lar patrius, sed amor revocabit amicae,
Praetendens culpae splendida verba tuae.
Cum semel exieris, centum solatia curae
Et rus et comites et via longa dabit.
Nec satis esse putes discedere. lentus abesto,
Dum perdat vires sitque sine igne cinis.
Quod nisi firmata properaris mente reverti,
Inferet arma tibi saeva rebellis Amor.
Quidquid et afueris, avidus sitiensque redibis,
Et spatium damno cesserit omne tuo.
Viderit, Haemoniae siquis mala pabula terrae
Et magicas artes posse iuvare putat.
Ista veneficii vetus est via. noster Apollo
Innocuam sacro carmine monstrat opem.
Me duce non tumulo prodire iubebitur umbra,
Non anus infami carmine rumpet humum,
Non seges ex aliis alios transibit in agros,
Nec subito Phoebi pallidus orbis erit.
Ut solet, aequoreas ibit Tiberinus in undas:
Ut solet, in niveis Luna vehetur equis.

Nulla recantatas deponent pectora curas,
Nec fugiet vivo sulpure victus amor.
Quid te Phasidiae iuverunt gramina terrae,
Cum cuperes patria, Colchi, manere domo?
Quid tibi profuerunt, Circe, Perseïdes herbae,
Cum sua Neritias abstulit aura rates?
Omnia fecisti, ne callidus hospes abiret.
Ille dedit certae lintea plena fugae.
Omnia fecisti, ne te ferus ureret ignis:
Longus et invito pectore sedit amor.
Vertere tu poteras homines in mille figuras,
Non poteras animi vertere iura tui.
Diceris his etiam, cum iam discedere vellet,
Dulichium verbis detinuisse ducem
'Non ego, quod primo.. memini.. sperare solebam,
Iam precor, ut coniunx tu meus esse velis.
Et tamen, ut coniunx essem tua, digna videbar,
Quod dea, quod magni filia Solis eram.
Ne properes, oro. spatium pro munere posco.
Quid minus optari per mea vota potest?
Et freta mota vides, et debes illa timere.
Utilior velis postmodo ventus erit.
Quae tibi causa fugae? non hic nova Troia resurgit,
Non aliquis socios Rhesus ad arma vocat.
Hic amor et pax est, in qua male vulneror una,
Totaque sub regno terra futura tuo est.'
Illa loquebatur, navem solvebat Ulixes:
Inrita cum velis verba tulere noti.
Ardet, et adsuetas Circe decurrit ad artes,
Nec tamen est illis adtenuatus amor.
Ergo quisquis opem nostra tibi poscis ab arte,
Deme veneficiis carminibusque fidem.
Si te causa potens domina retinebit in Urbe,
Accipe, consilium quod sit in Urbe meum.
Optimus ille fuit vindex, laedentia pectus
Vincula qui rupit, dedoluitque semel.
Sicui tantum animi est, illum mirabor et ipse,
Et dicam 'monitis non eget iste meis.'

Tu mihi, qui quod amas, aegre dediscis amare,
Nec potes, et velles posse, docendus eris.
Saepe refer tecum sceleratae facta puellae,
Et pone ante oculos omnia damna tuos.
'Illud et illud habet, nec ea contenta rapina est:
Sub titulum nostros misit avara lares.
Sic mihi iuravit, sic me iurata fefellit.
Ante suas quotiens passa iacere fores!
Diligit ipsa alios. a me fastidit amari.
Institor, heu, noctes, quas mihi non dat, habet!'
Haec tibi per totos inacescant omnia sensus:
Haec refer, hinc odii semina quaere tui.
Atque utinam possis etiam facundus in illis
Esse! dole tantum, sponte disertus eris.
Haeserat in quadam nuper mea cura puella:
Conveniens animo non erat illa meo:
Curabar propriis aeger Podalirius herbis,
Et, fateor, medicus turpiter aeger eram.
Profuit adsidue vitiis insistere amicae,
Idque mihi factum saepe salubre fuit.
'Quam mala' dicebam 'nostrae sunt crura puellae!'
Nec tamen, ut vere confiteamur, erant.
'Brachia quam non sunt nostrae formosa puellae!'
Et tamen, ut vere confiteamur, erant. [tem!'
'Quam brevis est!' nec erat. 'quam multum poscit aman-
Haec odio venit maxima causa meo.
Et mala sunt vicina bonis. errore sub illo
Pro vitio virtus crimina saepe tulit.
Qua potes, in peius dotes deflecte puellae,
Iudiciumque brevi limite falle tuum.
Turgida, si plena est, si fusca est, nigra vocetur:
In gracili macies crimen habere potest.
Et poterit dici petulans, quae rustica non est:
Et poterit dici rustica, siqua proba est.
Quin etiam, quacumque caret tua femina dote,
Hanc moveat, blandis usque precare sonis.
Exige quod cantet, siqua est sine voce puella:
Fac saltet, nescit siqua movere manum.

Barbara sermone est? fac tecum multa loquatur.
Non didicit chordas tangere? posce lyram.
Durius incedit? fac inambulet. Omne papillae
Pectus habent tumidae? fascia nulla tegat.
Si male dentata est, narra, quod rideat, illi.
Mollibus est oculis? quod fleat illa, refer.
Proderit et subito, cum se non finxerit ulli,
Ad dominam celeres mane tulisse gradus.
Auferimur cultu. gemmis auroque teguntur
Omnia. pars minima est ipsa puella sui.
Saepe ubi sit, quod ames, inter tam multa requiras.
Decipit hac oculos aegide dives Amor.
Improvisus ades, deprendes tutus inermem:
Infelix vitiis excidet illa suis.
Non tamen huic nimium praecepto credere tutum est:
Fallit enim multas forma sine arte decens.
Tum quoque, cum positis sua collinet ora venenis,
Ad dominae vultus... nec pudor obstet... eas.
Pyxidas invenies et rerum mille colores,
Et fluere in tepidos oesypa lapsa sinus.
Illa tuas redolent, Phineu, medicamina mensas:
Non semel hinc stomacho nausea facta meo.
Nunc tibi quae medio veneris praestemus in usu,
Eloquar. ex omni est parte fugandus amor.
Multa quidem ex illis pudor est mihi dicere. sed tu
Ingenio verbis concipe plura meis.
Nuper enim nostros quidam carpsere libellos,
Quorum censura Musa proterva mea est.
Dummodo sic placeam, dum toto canter in orbe,
Quod dolet, inpugnent unus et alter opus.
Ingenium magni livor detractat Homeri:
Quisquis es, ex illo, Zoile, nomen habes.
Et tua sacrilegae laniarunt carmina linguae,
Pertulit huc victos quo duce Troia deos.
Summa petit livor. perflant altissima venti·
Summa petunt dextra fulmina missa Iovis.
At tu, quicumque es, quem nostra licentia laedit,
Si sapis, ad numeros exige quidque suos.

Fortia Maeonio gaudent pede bella referri.
Deliciis illic quis locus esse potest?
Grande sonant tragici. tragicos decet ira cothurnos.
Usibus e mediis soccus habendus erit.
Liber in adversos hostes stringatur iambus,
Seu celer, extremum seu trahat ille pedem.
Blanda pharetratos elegeia cantet Amores,
Et levis arbitrio ludat amica suo.
Callimachi numeris non est dicendus Achilles.
Cydippe non est oris, Homere, tui.
Quis feret Andromaches peragentem Thaida partes?
Peccat, in Andromache Thaida quisquis agat.
Thais in arte mea. lascivia libera nostra est.
Nil mihi cum vitta: Thais in arte mea est.
Si mea materiae respondet Musa iocosae,
Vicimus, et falsi criminis acta rea est.
Rumpere, Livor edax. magnum iam nomen habemus
Maius erit, tantum quo pede coepit, eat.
Sed nimium properas. vivam modo, plura dolebis:
Et capiunt animi carmina multa mei.
Nam iuvat, et studium famae mihi crevit honore.
Principio clivi noster anhelat equus.
Tantum se nobis elegi debere fatentur,
Quantum Vergilio nobile debet epos.
Hactenus invidiae respondimus. attrahe lora
Fortius, et gyro curre, poeta, tuo.
Ergo ubi concubitus et opus iuvenale petetur,
Et prope promissae tempora noctis erunt,
Gaudia ne dominae, pleno si pectore sumes,
Te capiant, ineas quamlibet ante, velim.
Quamlibet invenias, in qua tua prima voluptas
Desinat. a prima proxima segnis erit.
Sustentata venus gratissima. frigore soles,
Sole iuvant umbrae, grata fit unda siti.
Et pudet, et dicam. venerem quoque iunge figura,
Qua minime iungi quamque decere putes.
Nec labor efficere est. rarae sibi vera fatentur,
Et nihil est, quod se dedecuisse putent.

Tunc etiam iubeo totas aperire fenestras,
Turpiaque admisso membra notare die.
At simul ad metas venit finita voluptas,
Lassaque cum tota corpora mente iacent,
Dum piget, et malis nullam tetigisse puellam,
Tacturusque tibi non videare diu,
Tunc animo signa, quodcumque in corpore mendum est,
Luminaque in vitiis illius usque tene.
Forsitan haec aliquis... nam sunt quoque... parva vocabit.
Sed quae non prosunt singula, multa iuvant.
Parva necat morsu spatiosum vipera taurum:
A cane non magno saepe tenetur aper.
Tu tantum numero pugna, praeceptaque in unum
Contrahe, de multis grandis acervus erit.
Sed quoniam mores totidem, totidemque figurae,
Non sunt iudiciis omnia danda meis.
Quo tua non possunt offendi pectora facto,
Forsitan hoc alio iudice crimen erit.
Ille quod obscenas in aperto corpore partes
Viderat, in cursu qui fuit, haesit amor:
Ille quod a Veneris rebus surgente puella
Vidit in inmundo signa pudenda toro.
Luditis, o siquos potuerunt ista movere:
Adflarant tepidae pectora vestra faces.
Adtrahet ille puer contentos fortius arcus,
Saucia maiorem turba petetis opem.
Quid, qui clam latuit reddente obscena puella,
Et vidit, quae mos ipse videre vetat?
Di melius, quam nos moneamus talia quemquam!
Ut prosint, non sunt expedienda tamen.
Hortor et, ut pariter binas habeatis amicas:
Fortior est, plures siquis habere potest.
Secta bipartito cum mens discurrit utroque,
Alterius vires subtrahit alter amor.
Grandia per multos tenuantur flumina rivos,
Saevaque diducto stipite flamma perit.
Non satis una tenet ceratas anchora puppes,
Nec satis est liquidis unicus hamus aquis.

Qui sibi iam pridem solacia bina paravit,
Iam pridem summa victor in arce fuit.
At tibi, qui fueris dominae male creditus uni,
Nunc saltem novus est inveniendus amor.
Pasiphaës Minos in Prognide perdidit ignes:
Cessit ab Idaea coniuge victa prior.
Amphilochi frater ne Phegida semper amaret,
Callirhoë fecit parte recepta tori.
Et Parin Oenone summos tenuisset ad annos,
Si non Oebalia pelice laesa foret.
Coniugis Odrysio placuisset forma tyranno:
Sed melior clausae forma sororis erat.
Quid moror exemplis, quorum me turba fatigat?
Successore novo vincitur omnis amor.
Fortius e multis mater desiderat unum,
Quam quae flens clamat 'tu mihi solus eras.'
Et ne forte putes nova me tibi condere iura,...
Atque utinam inventi gloria nostra foret!...
Vidit id Atrides. quid enim non ille videret,
Cuius in arbitrio Graecia tota fuit?
Marte suo captam Chryseïda victor amabat.
At senior stulte flebat ubique pater.
Quid lacrimas, odiose senex? Bene convenit illis:
Officio natam laedis, inepte, tuo.
Quam postquam reddi Calchas, ope tutus Achillis,
Iusserat, et patria est illa recepta domo,
'Est' ait Atrides 'illius proxima forma,
Et, si prima sinat syllaba, nomen idem:
Hanc mihi, si sapiat, per se concedat Achilles:
Si minus, imperium sentiat ille meum.
Quod siquis vestrum factum hoc incusat, Achivi,
Est aliquid valida sceptra tenere manu.
Nam si rex ego sum, nec mecum dormiat ulla,
In mea Thersites regna, licebit, eat.'
Dixit, et hanc habuit solacia magna prioris,
Et posita est cura cura repulsa nova.
Ergo adsume novas auctore Agamemnone flammas,
Ut tuus in bivio distineatur amor.

Quaeris, ubi invenias? artes, i, perlege nostras:
Plena puellarum iam tibi navis erit.
Quod siquid praecepta valent mea, siquid Apollo
Utile mortales perdocet ore meo,
Quamvis infelix media torreberis Aetna,
Frigidior glacie fac videare tuae:
Et sanum simula, ne, siquid forte dolebis,
Sentiat. et ride, cum tibi flendus eris.
Non ego te iubeo medias abrumpere curas:
Non sunt imperii tam fera iussa mei.
Quod non es, simula, positosque imitare furores:
Sic facies vere, quod meditatus eris.
Saepe ego, ne biberem, volui dormire videri:
Dum videor, somno lumina victa dedi.
Deceptum risi, qui se simulabat amare,
In laqueos auceps decideratque suos.
Intrat amor mentes usu. dediscitur usu.
Qui poterit sanum fingere, sanus erit.
Dixerit, ut venias pacta tibi nocte. venito.
Veneris, et fuerit ianua clausa. feres.
Nec dic blanditias, nec fac convicia posti,
Nec latus in duro limine pone tuum.
Postera lux aderit, careant tua verba querellis,
Et nulla in vultu signa dolentis habe.
Iam ponet fastus, cum te languere videbit:
Hoc etiam nostra munus ab arte feres.
Te quoque falle tamen, nec sit tibi finis amandi
Propositus. frenis saepe repugnat equus.
Utilitas lateat, quod non profitebere, fiet:
Quae nimis apparent retia, vitat avis.
Ne tibi tam placeat, quae te contemnere possit,
Sume animos,... animis cedat ut illa tuis.
Ianua forte patet? quamvis revocabere, transi.
Est data nox? dubita nocte venire data.
Posse pati facile est, ubi, ni sapientia desit,
Protinus ex facili gaudia ferre licet.
Et quisquam praecepta potest mea dura vocare?
En, etiam partes conciliantis ago.

Nam quoniam variant animi, variabimus artes.
Mille mali species, mille salutis erunt.
Corpora vix ferro quaedam sanantur acuto:
Auxilium multis sucus et herba fuit.
Mollior es, neque abire potes, vinctusque teneris,
Et tua saevus Amor sub pede colla premit?
Desine luctari. referant tua carbasa venti,
Quaque vocant fluctus, hac tibi remus eat.
Explenda est sitis ista tibi, qua perditus ardes.
Cedimus. e medio iam licet amne bibas.
Sed bibe plus etiam, quam quod praecordia poscunt,
Gutture fac pleno sumpta redundet aqua.
Perfruere usque tua, nullo prohibente, puella:
Illa tibi noctes auferat, illa dies.
Taedia quaere mali. faciunt et taedia finem.
Iam quoque, cum credes posse carere, mane,
Dum bene te cumules et copia tollat amorem,
Et fastidita non iuvet esse domo.
Fit quoque longus amor, quem diffidentia nutrit:
Hunc tu si quaeres ponere, pone metum.
Qui timet, ut sua sit, nequis sibi detrahat illam,
Ille Machaonia vix ope sanus erit.
— Plus amat e natis mater plerumque duobus,
— Pro cuius reditu, quod gerit arma, timet.
Est prope Collinam templum venerabile portam,
Inposuit templo nomina celsus Eryx:
Est illic Lethaeus Amor, qui pectora sanat,
Inque suas gelidam lampadas addit aquam.
Illic et iuvenes votis oblivia poscunt,
Et siqua est duro capta puella viro.
Is mihi sic dixit... dubito, verusne Cupido,
An somnus fuerit. sed puto, somnus erat...
'O qui sollicitos modo das, modo demis amores,
Adice praeceptis hoc quoque, Naso, tuis.
Ad mala quisque animum referat sua, ponet amorem.
Omnibus illa deus plusve minusve dedit.
Qui Puteal Ianumque timet celeresque Kalendas,
Torqueat hunc aeris mutua summa sui.

Cui durus pater est, ut voto caetera cedant,
Huic pater ante oculos durus habendus erit.
Hic male dotata pauper cum coniuge vivit:
Uxorem fato credat obesse suo.
Est tibi rure bono generosae fertilis uvae
Vinea? ne nascens usta sit uva, time.
Ille habet in reditu navim. mare semper iniquum
Cogitet et damno littora feta suo.
Filius hunc miles, te filia nubilis angat.
Et quis non causas mille doloris habet?
Ut posses odisse tuam, Pari, funera fratrum
Debueras oculis substituisse tuis.'
Plura loquebatur. placidum puerilis imago
Destituit somnum, si modo somnus erat.
Quid faciam? media navim Palinurus in unda
Deserit. ignotas cogor inire vias.
Quisquis amas, loca sola nocent. loca sola caveto!
Quo fugis? in populo tutior esse potes.
Non tibi secretis... augent secreta furores...
Est opus. auxilio turba futura tibi est.
Tristis eris, si solus eris. dominaeque relictae
Ante oculos facies stabit, ut ipsa, tuos.
Tristior idcirco nox est, quam tempora Phoebi.
Quae relevet luctus, turba sodalis abest.
Nec fuge conloquium, nec sit tibi ianua clausa,
Nec tenebris vultus flebilis abde tuos.
Semper habe Pyladen aliquem, qui curet Orestem:
Hic quoque amicitiae non levis usus erit.
Quid, nisi secretae laeserunt Phyllida silvae?
Certa necis causa est. incomitata fuit.
Ibat, ut Edono referens trieterica Baccho
Ire solet fusis barbara turba comis,
Et modo, qua poterat, longum spectabat in aequor,
Nunc in harenosa lassa iacebat humo.
'Perfide Demophoon!' surdas clamabat ad undas,
Ruptaque singultu verba loquentis erant.
Limes erat tenuis longa subnubilus umbra,
Quo tulit illa suos ad mare saepe pedes.

Nona terebatur miserae via. 'viderit!'... inquit,
Et spectat zonam pallida facta suam,
Aspicit et ramos. dubitat, refugitque quod audet
Et timet, et digitos ad sua colla refert.
Sithoni, tunc certe vellem non sola fuisses:
Non flesset positis Phyllida silva comis.
Phyllidis exemplo nimium secreta timeto,
Laese vir a domina, laesa puella viro.
Praestiterat iuvenis quidquid mea Musa iubebat,
Inque suae portu paene salutis erat:
Reccidit, ut cupidos inter devenit amantes,
Et, quae condiderat, tela resumpsit Amor.
Siquis amas, nec vis, facito contagia vites.
Haec etiam pecori saepe nocere solent.
Dum spectant laesos oculi, laeduntur et ipsi,
Multaque corporibus transitione nocent.
In loca nonnumquam siccis arentia glebis
De prope currenti flumine manat aqua.
Manat amor tectus, si non ab amante recedas:
Turbaque in hoc omnes ingeniosa sumus.
Alter item iam sanus erat. vicinia laesit:
Occursum dominae non tulit ille suae.
Vulnus in antiquum rediit male firma cicatrix,
Successumque artes non habuere meae.
Proximus a tectis ignis defenditur aegre.
Utile finitimis abstinuisse locis.
Nec quae ferre solet spatiantem porticus illam,
Te ferat, officium neve colatur idem.
Quid iuvat admonitu tepidam recalescere mentem?
Alter, si possis, orbis habendus erit.
Non facile esuriens posita retinebere mensa,
Et multam saliens incitat unda sitim.
Non facile est taurum visa retinere iuvenca.
Fortis equus visae semper adhinnit equae.
Haec ubi praesiteris, ut tandem littora tangas,
Non ipsam satis est deseruisse tibi.
Et soror et mater valeant et conscia nutrix,
Et quisquis dominae pars erit ulla tuae.

Nec veniat servus, nec flens ancillula fictum
Suppliciter dominae nomine dicat have.
Nec si scire voles, quid agat, tamen, illa, rogabis.
Perfer! erit lucro lingua retenta tuo.
Tu quoque, qui causam finiti reddis amoris,
Deque tua domina multa querenda refers,
Parce queri. melius sic ulciscere tacendo,
Dum desideriis effluat illa tuis.
Et malim taceas, quam te desisse loquaris:
Qui nimium multis 'non amo' dicit, amat.
Sed meliore fide paulatim extinguitur ignis,
Quam subito. lente desine, tutus eris.
Flumine perpetuo torrens solet acrius ire:
Sed tamen haec brevis est, illa perennis aqua.
Fallat, et in tenues evanidus exeat auras,
Perque gradus molles emoriatur amor.
Sed modo dilectam scelus est odisse puellam.
Exitus ingeniis convenit iste feris.
Non curare sat est. odio qui finit amorem,
Aut amat, aut aegre desinet esse miser.
Turpe vir et mulier, iuncti modo, protinus hostes.
Non illas lites Appias ipsa probat.
Saepe reas faciunt, et amant. Ubi nulla simultas
Incidit, admonitu liber aberrat amor.
Forte aderam iuveni. dominam lectica tenebat:
Horrebant saevis omnia verba minis.
Iamque vadaturus 'lectica prodeat' inquit.
Prodierat. visa coniuge mutus erat.
Et manus et manibus duplices cecidere tabellae,
Venit in amplexus, atque ita 'vincis' ait.
Tutius est aptumque magis, discedere pace,
Nec petere a thalamis litigiosa fora.
Munera quae dederas, habeat sine lite, iubeto:
Esse solent magno damna minora bono.
Quod si vos aliquis casus conducet in unum,
Mente memor tota quae damus arma, tene.
Nunc opus est armis. hic, o fortissime, pugna:
Vincenda est telo Penthesilea tuo.

Nunc tibi rivalis, nunc durum limen amanti,
Nunc subeant mediis inrita verba deis.
Nec compone comas, quia sis venturus ad illam,
Nec toga sit laxo conspicienda sinu.
Nulla sit, ut placeas alienae cura puellae.
Iam facito e multis una sit illa tibi.
Sed quod praecipue nostris conatibus obstet,
Eloquar, exemplo quemque docente suo.
Desinimus tarde, quia nos speramus amari.
Dum sibi quisque placet, credula turba sumus.
At tu nec voces.. quid enim fallacius illis?..
Crede, nec aeternos pondus habere deos.
Neve puellarum lacrimis moveare, caveto.
Ut flerent, oculos erudiere suos.
Artibus innumeris mens oppugnatur amantum,
Ut lapis aequoreis undique pulsus aquis.
Nec causas aperi, quare divortia malis:
Nec dic, quid doleas. clam tamen usque dole.
Nec peccata refer, ne diluat. ipse favebis,
Ut melior causa causa sit illa tua.
Qui silet, est firmus. qui dicit multa puellae
Probra, satisfieri postulat ille sibi.
Non ego Dulichio furialis more sagittas,
Nec raptas ausim tinguere in amne faces:
Nec nos purpureas pueri resicabimus alas:
Nec sacer arte mea laxior arcus erit.
Consilium est, quodcumque cano. parete canenti,
Utque facis, coeptis, Phoebe saluber, ades.
Phoebus adest. sonuere lyrae, sonuere pharetrae:
Signa deum nosco per sua: Phoebus adest.
Confer Amyclaeis medicatum vellus aënis
Murice cum Tyrio. turpius illud erit.
Vos quoque formosis vestras conferte puellas
Incipiet dominae quemque pudere suae.
Utraque formosae Paridi potuere videri:
Sed sibi conlatam vicit utramque Venus.
Nec solam faciem, mores quoque confer et artes:
Tantum iudicio ne tuus obsit amor.

Exiguum est, quod deinde canam. sed profuit illud
Exiguum multis. in quibus ipse fui.
Scripta cave relegas blandae servata puellae:
Constantis animos scripta relecta movent.
Omnia pone feros, quamvis invitus, in ignes,
Et dic 'ardoris sit rogus iste mei.'
Thestias absentem succendit stipite natum:
Tu timide flammae perfida verba dabis?
Si potes, et ceras remove. quid imagine muta
Carperis? hoc periit Laodamia modo.
Et loca muta nocent. fugito loca conscia vestri
Concubitus. causas illa doloris habent.
'Hic fuit, hic cubuit. thalamo dormivimus illo:
Hic mihi lasciva gaudia nocte dedit.'
Admonitu refricatur amor, vulnusque novatum
Scinditur. infirmis causa pusilla nocet.
Ut paene extinctum cinerem si sulpure tangas,
Vivet et e minimo maximus ignis erit,
Sic, nisi vitaris quidquid renovabit amorem,
Flamma redardescet, quae modo nulla fuit.
Argolides cuperent fugisse Capharea puppes,
Teque, senex, luctus ignibus ulte tuos.
Praeterita cautus Niseïde navita gaudet.
Tu loca quae nimium grata fuere, cave.
Haec tibi sint Syrtes. haec Acroceraunia vita:
Hic vomit epotas dira Charybdis aquas.
Sunt quae non possunt aliquo cogente iuberi,
Saepe tamen casu facta iuvare solent.
— Perdat opes Phaedra, parces, Neptune, nepoti,
— Nec faciet pavidos taurus avitus equos.
Gnosida fecisses inopem, sapienter amasset.
Divitiis alitur luxuriosus amor.
Cur nemo est, Hecalen, nulla est, quae ceperit Iron?
Nempe quod alter egens, altera pauper erat.
Non habet, unde suum paupertas pascat amorem.
Non tamen hoc tanti est, pauper ut esse velis.
At tanti tibi sit, non indulgere theatris,
Dum bene de vacuo pectore cedat amor.

Enervant animos citharae lotosque lyraeque
Et vox et numeris brachia mota suis.
Illic adsidue ficti saltantur amantes:
Quid caveas, actor, quid iuvet, arte docet.
Eloquar invitus. teneros ne tange poetas!
Summoveo dotes ipsius ipse meas.
Callimachum fugito. non est inimicus Amori:
Et cum Callimacho tu quoque, Coë, noces.
Me certe Sappho meliorem fecit amicae,
Nec rigidos mores Teïa Musa dedit.
Carmina quis potuit tuto legisse Tibulli,
Vel tua, cuius opus Cynthia sola fuit?
Quis poterit lecto durus discedere Gallo?
Et mea nescio quid carmina tale sonant.
Quod nisi dux operis vatem frustratur Apollo,
Aemulus est nostri maxima causa mali.
At tu rivalem noli tibi fingere quemquam,
Inque suo solam crede iacere toro.
Acrius Hermionen ideo dilexit Orestes,
Esse quod alterius coeperat illa viri.
Quid, Menelae, doles? Ibas sine coniuge Creten,
Et poteras nupta lentus abesse tua.
Ut Paris hanc rapuit, nunc demum uxore carere
Non potes. alterius crevit amore tuus.
Hoc et in abducta Briseide flebat Achilles,
Illam Plisthenio gaudia ferre toro.
Nec frustra flebat, mihi credite. fecit Atrides,
Quod si non faceret, turpiter esset iners.
Certe ego fecissem, nec sum sapientior illo,
Invidiae fructus maximus ille fuit.
Nam sibi quod numquam tactam Briseida iurat
Per sceptrum, sceptrum non putat esse deos.
Di faciant, possis dominae transire relictae
Limina, proposito sufficiantque pedes.
Et poteris. modo velle tene. Nunc fortiter ire,
Nunc opus est celeri subdere calcar equo.
Illo Lotophagos, illo Sirenas in antro
Esse puta. remis adice vela tuis.

Hunc quoque, quo quondam nimium rivale dolebas,
Vellem desineres hostis habere loco.
At certe, quamvis odio remanente, saluta.
Oscula cum poteris iam dare, sanus eris.
Ecce, cibos etiam, medicinae fungar ut omni
Munere, quos fugias quosque sequare, dabo.
Daunius, an Libycis bulbus tibi missus ab oris,
An veniat Megaris, noxius omnis erit.
Nec minus erucas aptum vitare salaces,
Et quicquid veneri corpora nostra parat.
Utilius sumas acuentis lumina rutas,
Et quidquid veneri corpora nostra negat.
Quid tibi praecipiam de Bacchi munere, quaeris?
Spe brevius monitis expediere meis.
Vina parant animum veneri, nisi plurima sumas,
Et stupeant multo corda sepulta mero.
Nutritur vento, vento restinguitur ignis:
Lenis alit flammas, grandior aura necat.
Aut nulla ebrietas, aut tanta sit, ut tibi curas
Eripiat. siqua est inter utrumque, nocet.
Hoc opus exegi. Fessae date serta carinae.
Contigimus portus, quo mihi cursus erat.
Postmodo reddetis sacro pia vota poetae.
Carmine sanati femina virque meo.

Anno MDCCCLV cum nuntiata esset opportunitas corrigendi siquid in volumine displiceret, nihil in marginibus adnotatum erat praeterquam de scriptura *Paelign.* iniuria neglecta, praeter coniecturam in ep. VIIII 133 . . . *Aonii Alcidae* ex met. VIIII 112, et scripturas duas codicis Guelf., ep. XV 323 *ne tu videare* et XVI 109 *Ut nunc optarem.* Ea ut suis .ocis exhiberentur et in praefatione indicarentur deciens operis laborandum erat ac verendum ut rectius res gereretur quam factum in volumine secundo, quod cum anno LII retractatum prodierit, video eorum quae indicaveram alia insuper habita, VIII 221, 283 VIIII 480 XIII 407, alia depravata, velut XV 364, ubi scilicet *Deoos* daturus eram. eadem sunt in editione anni LIII. siquae fuerint post annum LIIII, inerunt aliquanto plura etiam, quae quis ex aliorum auctoritate mutenda fuisse facile intelligat. Voluminis tertii anno LIII, si memini, recogniti exemplum non vidi. *Messalinum* bis habet cod. Hamburg. p. 136, sed p. 129 certe *libet in mero menies salline. genetiva* p. 107 ne requiratur, sciendum librum in eius epistulae versum 67 desinere.

P. OVIDIVS NASO

EX ITERATA R. MERKELII RECOGNITIONE

VOL. II

METAMORPHOSES

CVM EMENDATIONIS SVMMARIO

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI
MDCCCLXXXI.

LIPSIAE; TYPIS B. G. TEUBNERI.

O. SCHNEIDERO

CALLIMACHEO

INDECLINATAE PER ANNOS

DVODEQVADRAGINTA AMICITIAE

ET STVDIORVM IVCVNDI SAEPE

AC MVLTIMODIS CONCILII

MONVMENTVM VTI SIT

EMENDATIONIS CONSPECTUS ET RATIONES. RETRACTATA.

LIB. I v. 2 ILLAC, quod dedi, magis eo significatu intellego, quo est IV 435 VIII 186, *eadem* 290, quam quo IV 360 aut in loco a me correcto XIII 694. namque viae quaedam faciendae imago obversatur, longae per tot aetates, tortuosae et confragosae propter argumenti varietatem et novitatem, inter Romanos certe, ut alias gloriari solitus. in ea via velut per stationes suis vicibus dei duces et comites expetuntur, qui aut aliqui rebus intersunt, aut suasmet ipsi formas mutant. parentheseos idem in eadem sententia locus et modus est IV 661 XIII 597. huius interpretationis perspicuitas perit in vulgata scriptura. pronomen *illas* nihil dicit, quin ultro intellegatur, tollit adeo illud de mutatis deis ipsis; ac quod antecedit *et* aut sententiae molestiam aut sermonis creat insolentiam. Hauptii fuit explicatio, ut dei invocentur eius potentiae nomine, cuius inter alia illae mutationes documentum sint: cui, si optandum esset, praeferrem, ut neglegentia poetae excusetur, similis Horatianae Serm. I 6 101, qua nimis ambigue *et* pro *quoque* dixerit, uti posuit *etiam* IX 433 652 XIII 84; sensu eo, quo hoc est X 223. fecisse videtur etiam VIII 247, putatur X 501. sed enim „ἐν ἀρχῇ ποιήσεως παράλογον οὐ μὴ ποιήσω".

15 UTQUE ERAT ET TELLUS ILLIC ET PONTUS ET AER. sprevi observatiunculam de *ut* pro *ubi* posito, quae orta videtur e comparatis duabus scripturis, *Utque erat tellus illic et* (cod. Bern.; mox, puto, *fuit*) et *Quaque fuit tellus illic ut* (Porph., ex parte M, Planud.), quarum

posterior fuit eruditi grammatici, qui nosset locutionem Ovidianam *ut–sic*, et acumen addere vellet, sed non attendit ad id, quod adest, si *erat* cum emphasi legatur, 'quamquam aderant omnia, tamen singula numeris suis manca erant'. simili modo intellectum non est comma a me pridem positum v. 20 post *pondere;* praecipitur etiamnum, *sine pondere* esse pro dativo, quod satis absonum. pro nominativo, omisso aliquo participio, potest esse, ut IX 639; poeta variare voluit structuras, uti fecit V 546 *in alis, in caput, ungues* (qui est accusativus eius modi ut VII 183 quos notavi), VII 43 *vultus in illo, nobilitas animo, gratia formae.* 36 FRETA DIFFUNDI. hoc rectene partim ex Bern. dederim, pendebit ex Lactantii codice Bononiensi, quem nimis obiter versavi. nam eiusdem Lactantii et cod. Bernensis v. 173 dicitur esse, quod dedi, *hac. a fronte* non potest opponi *diversis locis*, nisi dicatur, quae ea frons sit. attingit hoc ad quaestionem illam difficillimam topographicam de aditu montis Palatini: *frons Palatii,* si memini, est in Mirabilibus Urbis.

190 INMEDICABILE CURA. *corpus* libri meliores: *vulnus* interpolati, ut II 606 et saepius. vitium sine dubio inveteratum, sive litteris capitalibus scriptum fuit CURP., affecta postrema A, ut in titulis lapideis passim observatur, sive de scriptura cogitandum, qualis in fragmento Pont. Guelferb., aut Plinii Veronensi; sed in hac malim redire ad compendium quod est editionis Moneanae p. 18, 4 in PRA^{9}, ac reponere *inmedicabile* CURAE, ut IX 262 legimus *populabile flammae. cura* et *curare* scilicet est medicorum. 207, 208. hos versus proscripsi atque interpolationis generi, quod tertium appello, accenseo, cum saeculo eo fere, quo Ekkehardi Waltharius edolatus est, in scholasticae lectionis fabulis, quales scriba Bernensis selegit, aut salebrae dictionis laevigabantur, aut multa a multis apte, inepte amplificabantur. visum hic alicui, ut etiam VIII 95, deesse quod sermonem insequentem denunciaret. omisit poeta XII 176 542 XIII 127 XIV 464; XI 622 XI 389 XII 182 XIII 640. 268 MANU LATA.

scripturam Heinsii revocavi. ita enim legisse Seneca videtur, qui Nat. qu. II 28 3: *lato, ut ita dicam, ictu et totum globum simul dissipante opus est, ut sonitus erumpat, qualis auditur, cum tonat.* idem autem quae scripsit initio c. XXVI de origine imbrium, valde dubiam mihi faciunt correctionem, quam v. 269 dedi, INCLUSI *nimbi,* explicant illud *hinc*, quod in vulgata scriptura male me habuit. velim deleri coniecturam ceteroquin solitis scribae M erroribus satis munitam. 405 SED UTI EST DE MARMORE COEPTIS — SIGNIS. EST sine libris inserui eo loco, quo est in versu XIII 135. poterat abesse hoc loco, si, ut in illo vel III 178, XV 170, nudum praedicatum esset: sed iunctum est dativo possessivo *signis;* ab adiectivo *simillima* non hic, sed *rudibus* pendet. quam ob rem rasuram in M *cept*... non supplevi scriptura aliorum librorum, quam manus secunda in illum intulit, eraso scilicet, quod leviori opera corrigi non posset. 470 QUOD FACIT, HAMATUM EST. *auratum est* libri omnes. correctio certior fortasse Heinsiana V 80, ubi M ..*ammoto*, olim sine dubio *hammoto.* perpetuo hic scriba ineptit in adicienda aut detrahenda ea littera. etiam II 799 et IV 720 dedit *amatis*, *amo.* vulgatam non tuetur VII 673 *iaculum*, *cuius fuit aurea cuspis;* at emendationem V 384, Propert. III 12 9 Haupt. 545, 547 recepi quae in proecdosi posthabui. non est probabile solum Peneum invocatum voluisse poetam, a patre filiam mutatam fuisse. Tellurem aut crediderim desumptam ex Aesch. Promethei vv. 565 581 H., quam fabulam relegisse eum oportet antequam versum abhinc vigesimum conscriberet, aut ex fabula Antiochena, quam habet Nonnus Dion. XXXIII 214 (Munro, Aetna p. 43). 640 RICTUS NOVAQUE UT CONSPEXIT IN UNDA CORNUA. *ripas* libri. tuendum reor, quod nemo probare ausus. *rictus* et *cornua* redeunt vv. 740 741: *rictus bovis* est apud Plinium Nat. h. VIII 74: *vultus et cornua vidit in unda* etiam Actaeon III 200. quantum accedere putatur tenerioris affectus ex anaphora vulgatae scr., tantum deperit ex narrationis partium con-

venientia. 664 TALIA MAERENTES. *maerenti* multi libri, inter quos L, qui cum MBE accusativorum pluralium in *is* tot exempla vel vestigia servavit, ut restitui deinceps pridem potuerint. *s* hic abstulit proximum *sub. submoveri* sollemniter dicitur cum lictor iussu et auctoritate magistratus multitudinem itineri obstantem dissipat. quae quia in partes diversas decedere solet, *submovere* est interdum *dividere. Germaniam ab Italia submovent Alpes* apud Plinium. sed adest hic turba, pater et sorores, v. 643, quas recessisse quis putaverit? iter impeditur a circumsistentibus. qui auctoritate agit, *animadvertit,* iter aperit, est Argus. Hae sunt meae in hoc libro emendationes. aliorum aeque faciles recepi Heinsii 560 677, Burmanni 435, Luc. Muelleri 601, incertorum auctorum 313 580; uti nec, quis primus 343 344 hoc ordine dederit, novi: ipsum me fecisse olim non notavi. scripturas reliquas tenacius paulo et plenius quam olim codicis M reddidi, cui accedebat in hoc et proximo libro interdum codex Bernensis 363 saec. IX, olim monasterii Floriacensis ad Ligerim, qui Servium P. Danielis, puto, servavit, cuius collatio perdiligens H. Keilii apud me inventa est. qui ubi aperte fidem fallebant, descendi proxime ad L, antiquissimum ex interpolatis. is sine fraudis suspicione versus aliquot in M omissos et scripturas viginti suppeditavit, quarum loco glossemata M 307 622 710, rasuras 152 720 habebat. Erfurtanus eiusdem notae, saeculo uno recentior, adhibitus est 484. reliquorum librorum prorsus incognitorum opem precariam defugi: quae 72 340 637 recepi, in ipso limite, quem mihi scripsi, posita sunt. sed tamen ad partes vocavi locis undeviginti, quibus, praeter 552, unius litterulae discrimine probabilia habebant; praeterea dederunt 660 quod erasum in M, 678 cuius vestigium servavit in *nova,* 747 de quo adnotavi ad VII 162.

LIB. II v. 244 CUM PHEGIACO ERYMANTHO. ita dedi in proecdosi anni MDCCCL. Psophis vetere nomine

fuit Φηγία secundum Pausan. VIII 24 2 et 8, Φήγεια secundum Herodianum I p. 280, 10. ab hoc est *Phegeïus* IX 412, ab illo *Phegiacus*. non opus est rediri ad Glareani *Psophiacum*, quod debebat esse *Psophīdium*, Herodian. II p. 883, 2, etsi Ovidius a *Phocide* fecit *Phocaicum* II 569 et *Phoceum* Am. II 6 15. 399 STIMULOQUE DOLENS ET VERBERE SAEVIT; SAEVIT, ERUM —. quod in proecdosi dederam, petiveram ex codicum trium Heinsii scriptura apud Jahnium omissa. *stimulos* M, inutiliter; deinde *Saevit enim* omnes libri. sustuli vitium, quod redit VII 687, tum interpunxi post *saevit*, quae virgula loco esset particulae copulativae in huius modi anaphora subsequi solitae: V 539 542 et XIII 580 582 *vidit — Vidit et*, XIV 698 700 *Viderat — Viderat et*, XIII 427 428 *crinem — crinem lacrimasque*. 'erum insuper habitum obiectat, natum perditum imputat.' 497 TER QUINQUE FERE NATALIBUS AUCTUS. ita dederam, quod M *fere* a ma. pr., postremam vocem erasam habere notabatur. *annos, annis, actis* reliqui libri. *crescentes anni* sunt X 24. 774 VULTUMQUE INITA AD SUSPIRIA DUXIT. *ima* (hoc in ras. a ma. sec. M) *ad suspiria, deae ad suspiria* libri, alterum vix satis latine, alterum ab interpolatione. *ducere, trahere vultum* dixit poeta Pont. IV 1 3, 8 12. ipsam emendationem non habeo nunc, quo adstruam. 823 FRIGUSQUE PERURGUET. hoc minus etiam praestiterim. *per ungues* libri meliores, *per artus* interpolati. Hauptius *per inguen* et proximo versu *callent*, mira infelicitate. putabam versum adiectum esse, quia corruptela verbum, quo opus, abstulerat. simile factum apparebit, idque clarissime, IX 415. sed cum *adurguere, inurguere, suburguere* proba sint, *perurguere* ante Suetonium vix reperitur, in Lucilii Aetna v. 227 explosum est ab editore Cantabrigiensi. 808 GLACIES INSERTO SAUCIA SOLE. *incerto* libri, cui nullus hic locus. *inserti radii solis* sunt apud Lucretium II 115; quod cum Vergilius in versu apud Munroem adposito improbasse videretur, invenit Ovidius, ubi appositius diceretur. 871 FISSA PEDUM — VESTI-

GIA sine libris scripsi, qui *Falsa,* aperte mendosum. Aliorum coniecturas, etsi factae sunt, nullas recepi. redii hic quoque paulo quam olim attentius ad scripturas M et B (habet hic v. 11 *uidetur*, 19 *adclyui* adscripto *l' adcliuo*); debebam etiam in *cygnus*, uti B in indice libri, *.. IIII. cygnus in auem cygnus,* M perpetuo, 367 377 539, quod toto libro XII exhibui, quamvis, ut *Progne*, discedat a codice Vergiliano; poteram in *Non* 14 cum B, nisi forte M, quod videor notasse, rasuram habet; poteram etiam 527 529. secutus sum bis grammaticorum testimonia, L in locis undetriginta eius plane modi, quo, quae genuina is liber servaverit, satis iudicari potest; dubius eram 132 et 819. ad codices incognitos confugi viciens quinquiens, sed aut in parvi momenti discriminibus, aut ubi scribam M deliquisse more suo pateret, glossematis receptis 284 376 723, syllabis permutatis 485, ut infra ad VII 162 adnotavi, halucinantem aliorum locorum memoria 792, aut ubi scriptura M in rasura extaret, 688 *vicina tota* 788 *successibus atque* 821 *flectitur.* ex E poterant fortassis admitti, quae olim dedi, 701 *suo pretium*, *Aglauros Pencos* 739 749 243; ascivi *Maeandros* 246.

LIB. III v. 151 PHOEBUS UTRAQUE DISTAT IDEM CRETA. *idem terra* libri, suspectum iam Bentleio, qui *meta* ex 145 iteratum volebat. loco IV 214 nihil inest, quod II 68 XI 258 et tot similibus opponi possit. quod dedi, ad romani moris ludos circenses ita referebam, ut cretam, *qua circum praeduxerunt ad victoriae notam*, Plin. N. h. XXXV 199, pertinuisse putarem inter carceres et spinae partem inferiorem, in qua *metas* et a dextra parte *metam ultimam* poeta Trist. IV 8 35 Am. III 15 2 adsignificaret; quo loco Olympiae, περὶ τέρμα δρόμου, Pind. Ol. III 33, arbores Hercules plantaverat: ut id metarum discrimen ad cretam translatum sit. stadii metae X 597 664 alienae sunt a cursus Solis comparatione. 368 TANTUM HAEC IN FINE LOQUENDI. *tamen haec* libri. atqui explicatio sequi videtur, non oppositio, plane ut

XIV 98 100, *abstulit usum Verborum — posse queri tantum — reliquit;* I 655 *retices — tantum suspiria ducis;* IV 264 IX 265 XI 280. compendia utriusque vocis leviter differunt.

474 AD SPECIEM REDIIT. *ad faciem (fatiem* E) libri, quod cum numquam intellegerem, olim posui *laticem*, ut est 499 *spectantis in undam,* IV 353: nunc SPECIEM, eo sensu, quo extat IX 473 XI 677 XV 199 252 420. 641 INQUIT OPHELTES. olim *inquit Acoete* dederam, quod sub rasura M latere visum. est id satis veri simile; sed tamen *ofeltes*, quod nunc habet, est a manu prima, ac putaverim in archetypo antiquitus fuisse supra adscripto *acoete* et adiecto aliqui versu proximo spurio, quo pro subiecto enunciati *quisque* inducitur, *tenet* ad supplendam aposiopesin scriptum fuisse videtur: habent tamen *timet* MLE, atque ea causa fuit, cur scriptum *acoete* in M deleretur, cuius scribam intellectui prospicere videas VII 756 X 653 697 XII 70. interpolator *nutu* addidit, quia ignorabat *significare* id ipsum esse, nutu et signis loqui, ut lexica docent. *maxima* et ipsum imperitam manum prodit, nec post *'laevam pete'* omnium locum habet. 675 SANNAMQUE CUTIS DURATA TRAHEBAT. AT LIBYS ABSTENTOS —. quae a v. 672 antecedunt, olim a me emendata, vulgo recepta sunt. correxeram ex *et presso* ML *expresso*, quod fere dicit Plinius IX 102 *in dorsum elatum:* interpunxeram post *flecti* et iunxi *Incipit huic*, quamvis sequente *dixit;* namque ita IV 790 *excipit unus — quaerens,* VII 681 *Excipit — et — dixit.* sequitur igitur in libris omnibus *squamamque cutis trahebat,* nimis absurdum apud Halieuticon poetam. *delphines integuntur corio tantum* Plin. N. h. IX 40. putaveris scribae locum obfuisse IV 577 *Durataeque cuti squamas increscere.* sed, puto, maxime nocuit vocabuli insolentioris ignoratio et quod *squamam trahere* dictum videretur ut V 205 *naturam trahere,* VII 289 *colorem rapere*, VIII 760 *pallorem ducere,* neque aliud significari quam XIV 282 *Osque meum sensi pando occallescere rostro:* cum artificiosius duplex indicetur, et indurari corium et ipso eo rigore servari san-

nam. versu proximo *obstantes remos* librorum omnium ut potui emendavi. remi cum a remigibus relinquuntur, in mediocribus navigiis haerent scalmis et struppis suspensi, et aut natant manubriis introrsum versis, aut pendent propter latus, navi vento eunte, X 475. hoc autem loco, cum navicula sistitur, v. 660, remi implicantur et impediuntur, 664, simulac deseruntur, 670, eriguntur, abstant, abstinentur. credibile est *obstituros* fuisse, si manus admoverentur, *obverti* temptarentur; nam *obvertuntur* fere quae e motu fortuito ad certum finem diriguntur, II 470 XI 475 XII 605: sed ipsae manus extra parietem navis porrigi non poterant, v. 676. 724 TRUNCA SED OSTENDENS DEIECTIS VULNERA MEMBRIS. dederam olim et editur vulgo e libris plurimis *disiectis membris*, uti est XII 367 *disiectum vulnere*. sed neque disiectas, sed *ablatas* manus legimus, neque aliud dici attinebat, cum ablativus uterque pendeat ab adiectivo *trunca*. *deicere* verbum est impensae violentiae, qua animantes aut inanimata tolluntur et absumuntur, III 303 IX 196 Verg. Aen. IX 770 XI 642 665 Val. Fl. I 191. denique haec est M auctoritas atque prima eius modi scriptura, cuius, longe saepe graviora, exempla quovis abhinc libro terna aut quaterna, XIV sex, nova proferentur; eodem fere numero, quo in proecdosi aut emendationes aut emendationum sustentacula ex eo libro sunt desumpta. Aliorum coniecturas in hoc libro non memini recipi praeterquam Hauptii 597, quam praeiverat Lachmannus Lucr. IV 1130; et, puto, typothetarum olim meorum 576 *quendam;* nam et MLE habent *quondam*, quod Hauptius revocaverat, neque ullum librum aut auctorem novi, cui alterum tribuam. in manifestis M mendis removendis grammaticorum, codicis L et Heinsianorum idem usus fuit, qui in superioribus libris. sed coepi abhinc enotare quae Erfurtanus vetustior, olim a Zinzerlingio adhibitus, mihi suppeditavit. admisi haec quoque paulo quam olim parcius, nec sum dignatus quamvis argute interpolata et eruditione eius aevi delibuta ad

effugiendum vel obelum vel dubitationis angorem reddere; sunt tamen saepenumero graviora quam aut in Heinsianis repperi, aut, si repperissem, ab illis accepturus eram. ex E igitur hoc libro ascivi quae differunt a M: 463 (M *Ipse*, nisi fallor) 482 (cum L?) 506 567 varia scr. adn. 597 *delon* 631 (*pectore* M) 695 713 728.

LIB. IV v. 46 MOTASSE. ita pro *mutasse* scripsi ac probaverunt tantumnon omnes. corruptela non infrequens: XIII 937 *motare latus* habet E, perpetuo eadem confundit Charisii codex. vox est Vergiliana, reddita Propertio III 19 extr. ab Hauptio, puto, anno post proecdosin meam. maxime se tuebitur loco, quem expressit Ovidius, Cypriorum, apud Athen. p. 334 d: καὶ Νέμεσις — ἰχθύϊ εἰδομένη πόντον πολὺν ἐξορόθυνεν. 48 ALBIS IN TURRIBUS EGERIT ANNOS. ita M. Columella VIII 8: *totus autem locus et ipsae columbarum cellae poliri debent albo tectorio, quoniam eo colore praecipue delectatur hoc genus avium.* 90 LUX TARDE DISCEDERE VISA EST. EST addidi ex M. deletum esse videtur ab artifice proximi versus: sed cum eae interpolationes a posteriori manu in archetypum codicis M illatae essent, huius scribam haerere interdum dubium inter verum et fraudem videas, uti supra III 641 demonstravi, infra 769 attingam, cui loco simillimus est VIII 656. etiam VIII 86 87 de versibus et XI 181 de scripturis inconstanti iudicio usum, ac XIV 383 et 722 plane uti hoc loco a vetere scriptura ad interpolationem perrexisse apparebit. circa Babylonem praeter Euphraten, qui mediam a septentrione perfluit, paludes commemorat Diodorus II 7 extr.; Plinius IX 175 *Babylonis rigua*, diversa ea fortassis a *riguis* et *paludibus*, quas dicit V 90 et VI 124, Strabo p. 741, 12. aquae continuae, quales v. 91 indicare videtur, nullae sunt, urbs ἐν πεδίῳ Straboni p. 738. versus edolatus, puto, ab ecclesiastico homine secundum Apocal. XVII, *sedens super aquas multas; colei che siede sopra l'acque*, Dantes Inf. XIX; aut Ierem. LI 12 τοὺς κατοικοῦντας Βαβυλῶνα,

κατασκηνοῦντας ἐφ' ὕδασι πολλοῖς. 131 RIGUA COGNOSCIT IN ARBORE FORMAM. coniecturam posui quarundam Heinsii similiorem quam veri; vitalem non puto. dixeris tale aliquid requiri secundum v. 90, et *riguos hortos*, *riguas ulmos* qui dixerint, habent lexica, et *visa in arbore* quod M praebet, ieiunum ac debile est, et profecta ea vox ab interpolatoribus infra 676. attamen ipse poeta in eo participio usurpando multus est nec ubique felix: III 428 si emendare itidem temptes, restat tamen II 443 770 778 (780) III 173 185 416 492 725 IV 146 316 713 V 209 VI 554 VII 86 IX 196. poterit admitti *visam in arbore formam* ex LE.

260 NYMPHA, PARUM PATIENS. *Nimpharum patiens* ML. corruptela non longe abludit ab illo genere, quod patet in M IX 253 *immunc simul nullaque* pro *immune (ne)cis nul nullaque*, XI 71 *Quippe dum dig.* pro *Quippe pedum*, IV 562 *summis mineides* pro *summis ismenides*. *parum patiens* fuit *amorum* (XIV 39) infelicium, quod supplendum e versu superiore, uti habes XIV 716 *Non tulit impatiens longi tormenta doloris*, vel intellegendum quod expressum XIII 859, *contemptus essem patientior huius*.

388 INCESTO. *incerto*, scripto *r* in rasura, M. correxeram pridem ex XV 319: possit de eodem cogitari IX 630. 408 TENUIQUE INCLUDIT BRACCHIA PINNA. *includit* in proecdosi e M me dedisse putaverim, et *pinna* scripseram secundum Plin. N. h. X 168: *vespertilio — cui et membranaccae pinnae uni*, nec intellegebam lanuginem aut quidquid *pennae* simile esset, sed membranam pinnata figura, qualis II 375 *iunctura* digitorum et qualis, puto, informanda est alatorum draconum Medeae VII 234 350 391, etsi scripturas eas mutare non ausim, cum *pennae* etiam sint apium: nisi forte ubivis scribendum *pinna* cum Vergilii codice. 454 CUMQUE SUIS — PECTEBANT CRINIBUS ANGUES. *Deque suis* librorum nimis mihi absonum visum. *alternis inmixtos crinibus angues* gerit Medusa infra 792. πρῶτος δέ σφισιν Αἰσχύλος δράκοντας ἐποίησεν ὁμοῦ ταῖς ἐν τῇ κεφαλῇ

θριξὶν εἶναι Pausan. I 28, 6. *cum* ita est I 180 *Caesariem, cum qua — movit*, IV 546 *scissae cum veste capillos*, VI 168 *movens — Cum capite — capillos.* 487 PALLORQUE FORES INFECIT AVERNUS. pristinam coniecturam tuendam arbitror. *pallor* sine epitheto habet quo offendat, vix habet exemplum locorum 435 XIV 407, quorum utrovis Nox Erebos Styx adsunt. *Avernae valles*, *Averna Iuno* sunt X 51 XIV 116, ὀνοφερὰ ἀχλὺς κατὰ δώματος, Στυγία ἀχλύς apud Aeschylum Eum. 571 Pers. 669. 757 ANDROMEDAN ET TANTI PRAEMIA FACTI IN DOTATA RAPIT. dispescui quod librorum est *Indotata*. neque causa talis modestiae erat, neque mos is est aevi heroum, neque de abitu etiamtum Persei mentio V 27 222 229. elocutio huius loci alius est modi quam VII 157 X 680 *spolia portans*, *duxit praemia*, ideo, quod quae cerimonia posteriori loco indicatur, hoc repraesentatur: rapitur ritu nuptiali Andromeda potissimum: *praemia* Hymenaei et Amoris figurate adiciuntur. loci igitur indicium, quo nova nupta rapitur, requiri videtur: fuerit ea pars aedium regiarum dotali apparatu instructa. similis est pluralis in *ista* supra 336, h. e. *loca* v. 337, neutrum v. 585 *totum* et V 622 *caligine tectum*, h. e. 'quod tectum erat'. 769 QUI SIMUL EDOCUIT. libri tantumnon omnes *Quae simul*, quod in M resedisse putabam ex interpolatione ea, cuius v. 767 eiusdem M auctoritate missum feci. poeta cum conventus et convivia inducit, consuevit interlocutores aliquot ad partes vocare, suppressis scilicet nominibus et ea sermonum parte, quae ad argumentum carminis promovendum non pertinebat, v. 790 VI 382 383 XI 751. *simul* impatientiam depingit aut breviter complectentis, quae copiose dici poterant, aut aliqui salva verecundia a responsione ad quaestionem festinantis. Hauptius pro *Perseu* suasit *Cepheus*, quod interpolator, si hominem novi, si scriptum invenit, non magis, puto, mutaturus erat quam *Qui* in *Quae*.
Coniecturas recepi Bentleii 506, Lachmanni 340 700. ex E ascivi quae a M discedunt: 20, 31 cum L (53 ex Erf.

recentiore) 121 156 cum L; in M rasura pervicax 181 198, 231, 298 cum L (437 *stig. quod ducit* ME: secutus sum L, nescio, quam recte) 459 498 cum L 567 717 cum L; *misso* M sub ras. 726.

LIB. V v. 81 MURRAEQUE IN PONDERA MASSA INGENTEM — CRATERA. *multaeque in pondere massae Ingentem* libri. *ingens in pondere* vix latinum, nedum poetae est. *ingens in pondera* dictum volui ut *celsum in cornua cervum* X 537, *spatiosum in guttura mergum* XI 753, et simili praepositionis usu *crescere in spatium*, *fugere in spatium, pendere in auras, flecti in anguem,* V 547 VII 783 VIII 145 881. poterat hoc sufficere; nam etiam *multae in pondera massae crater* emendate dicitur: sed videbatur compages orationis aptior, si *que* particula ista cum *ingentem* necterentur. quamobrem dedi *massa; multae*, quod supererat, languidum iampridem, removi. Cephenum regio cum ipsa Andromedae fabula pertinuit ad Sidonios illos, quos Strabo p. 42 ἐν τῇ κατὰ Πέρσας θαλάττῃ commemorat. murrina maxime in Carmania inveniri testis est Plinius N. h. XXXVII 21; qui cum massae solidae modum modicos abacos superare negat, poetas non curavit. 97 TUM QUOQUE — HODITES ENSE IACET. Hauptius *Tu quoque — iaces* edidit. sed Ovidius *quoque* particulae locum variat mirifice; habet eodem, quo hic XIV 158 *Hic quoque substiterat*, XV 431 *Nunc quoque Dardaniam.* alia ex hoc carmine sunt VIII 21 356 XII 403 XIII 734 XV 247 359 531. 117 RETENTAT. ita M; etiam L a prima manu mutatum. apud Vergilium cod. Med. V 278. 131 TOLLEBAT TURIS ACERVOS. ita M sub rasura, cum aliquot Heinsianis; reliqui *farris aceruos.* Nasamones far habuerint, an zeam, uti discernit Plinius N. h. XVIII 82, ignoratur. tura Arabiae felici attribuunt Diodorus II 49 et Plinius XII 52, isque tam definite et enixe alibi inveniri negat, quasi vulgatis erroribus occurrendum putaverit. ac videmus 56, 57, 59 Iubam regem et grammaticum varia genera tradidisse in Arabia, Carmania, Aegypto, Sardibus; Ale-

xandriae non modo tura interpolari, sed etiam legi ab opificibus. pervulgata erat fabula Euhemeri de Panchaia, derisa a Strabone pp. 104, 299, commemorata apud Eusebium Praep. ev. II 2, p. 59, recantata apud Diodorum olim libro VI, nunc V 41, ubi legis descriptum λιβανωτόν, quem Panchaei κομίζουσιν εἰς τὸ πέραν καὶ πωλοῦσι τοῖς τῶν Ἀράβων ἐμπόροις κτλ. itaque si Ovidius cum Vergilio Panchaiae tribuit X 309, Achaemeniae IV 212 255, Assyriis XV 394, auctores sequi potuit; de Nasamonibus num habuerit, vix refert. quod *acervos tolli* dicit, convenit cum eis, quae de messe sive vindemia, quam dicit, Plinius tradit XII 58 ad 63. 301 AUXERUNT VOLUCRUM VICTAE CERTAMINE TURBAM. vereor, ne interpolatum hoc sit: M *certamine poenam* habere videtur, quod acceperim *pennam*, significatu eo, quo est singularis apud Silium III 344 *pennae sagacem*, pluralis apud Propertium IV 10 11, Val. Fl. I 234. 387 CYCNORUM. *cygnorum* oportuit secundum M. 390 TYRIOS — FLORES. ita M, sed a sciolo inductum puto ex IX 340, fere ut in eodem M est VIII 568 *lelex pariis iam*, superscripto *albis*, scilicet, quia ita inventum fuerat III 419 *e pario (albo) marmore*. 460 APTUMQUE PUDORI NOMEN HABET. ita M, nec dubium videtur de interpolatione vulgati *colori*. *stelio* apud Apuleium, *stelionatus* multis Ulpiani locis, quorum Dig. XIII 7 36 Edictum interpretatur, XL 79 *graviores* adlegantur, non sunt posterioris aevi vocabula. 536 POENICEUM — POMUM, GLUPTAQUE CALLENTI —. *Poeniceum* M, ut aliquotiens, quod sciam; XII 104 quidem *Phenicen*. *Glupta* scripsi pro *Sumpta* librorum, quod esse oportebat *sumenda*, si proprietas requiratur. deinde *pallenti* libri. mirum pomum versicolor: nam ipse cortex est, qui rubeat, nisi forte ab interiore parte *pallet;* Plinius quid dicat XV 100, *nec cutis ulla singulis praeter communem, quae est candida*, non satis perspicio. *callum* idem quod *corticem* dixit Plinius XIX 33. *lentus cortex* infra est X 736. Coniecturae receptae sunt 48 Ungeri, 163 Sucherii, 461 512

Lachmanni. ex E desumpta quae differunt a M vv. 175 446 482 *Falsa* cum M, *Sparsa* pro v. scr. nihil mutandum putavi; significatus, qui XV 155 509, 558, 576, 607 (M?) cum L (619 *Diana* cum ML, fortassis rectius) 634 *lacus* pro v. scr. 665 *iacerent,* uti etiam M sub rasura.

LIB. VI v. 27 ADDIT ET INFIRMOS BACULUM QUOD SUSTINET ARTUS. *baculum quoque* libri. removi offensionem, quae est in *et-quoque:* 'addit canos et baculum'. hoc neutro genere est non solum XV 655, sed etiam II 681 789. 46 TAMEN EXSILUIT. *erubuit* libri, quod in litteratura archetypi M proxime abest ab eo, quod scribendum putavi. namque *erubuit — notavit ora rubor* simile est vitioso illi in M XIII 581 *rubor, quo rubescunt,* dissimile IV 329 330. reliquae adsistunt deae, ut II 428; Arachne, etsi non territa, tamen *exsilit,* quod est timoris III 670 671, pavoris IX 314, furoris X 410.

54 HAUD MORA, CONSTITUUNT — TELAS. reduxi hoc ex MLE; edi solet *consistunt*, quod in E var. scr. *stantis telae* est IV 275. 200 QUA QUANTUM DISTAT AB ORBA? ITE, SATIS PRO PROLE SACRIST, LAURUMQUE CAPILLIS PONITE. *qua quantum*, si Bentleii est correctio, est etiam M et aliorum auctoritas. versus ipse etsi loco suo motus, genuinus est; ad quem refertur 212. in proximo rasurae quae sunt in libris M et Neap., restant examinandae: Heinsii est testimonium *propere* extare in vestigio ampliore. quae nuper temptata sunt, ab Hauptio *Ite, satis, propere ite, sacri est,* Alexandro Riese *Ite, satis, properate, sacri est,* Nic. Madvigio *Ite, sat est, propere a sacris*, hyperbatis ipsis et locutionis intemperie personae dignitatem tollunt. non spoponderim me verum invenisse, sed peroratio aptior erit: dimittuntur a sacro Thebanae formula consimili ac fuerant admotae vv. 159, 160: dictum fuerat *ite, date Latonae et Latonigenis duobus, lauro innectite:* iteratur *ite, satis est pro numinum isto numero, ponite laurum.* 237 CRURA ADNISA vereor, ut haec satis certa sit correctio. *crura admissa*

librorum omnium non putabam equi accipi posse, iuvenis ipsius volebam ea positura, qua in anaglyphis *proni* equis insident, velut in metopio Parth. occid. III et XIII.

505 LACRIMAE DITES INTER MANDATA CADEBANT. nec huic coniecturae nimis confido. libri *lacrimae mites.* id quid esset, non intelligebam, uti nec *Mitis habebatur* VIII 262 aut *mite parentis ingenium* XIII 187, praesertim sequentibus hic singultibus et praesagiis vv. 509 510. memineram loci Pont. III 1 102 *flendi copia dives adest.*

576 STAMINA BARBARICA SUSPENDIT PALLADE TELAE. M cum paucis servavit *pallida tela*, quod cum interpolatores male haberet, fecerunt *callida* et *candida,* ut E. Palladem interpretor quod in simili re dicitur Pont. III 8 9 *Palladis uti Arte Tomitanae non didicere nurus,* ut est *intempestiva Minerva* IV 33, *tenuis Minerva* apud Verg. Aen. VIII 409. *stamina telae* erant IV 275 VI 54, *pendens vestis* IV 395. 583 DOLOR ORSA REPRESSIT. *ora repressit* libri, quod non intellegebam, quantumvis *ora opprimantur* III 296, *pudor ora teneat* IX 515, *ore premantur voces* XIV 779. *orsa* rectius ad *verba*, quod sequitur, referetur, quam pro substantivo erit, quod tamen Vergilio et recentioribus frequentatum.

673 PRAELONGA CUSPIDE ROSTRUM. *pro longa cuspide* libri, quod non egregie interpretatus Hauptius. *rostra* habent cuspidem, acumen II 376 XIV 503. *praevalidus* dixit poeta III 219, *praedives* IX 91, *praedurus* XII 349. 701 VI SED FACIENDUS. differt hoc minimo discrimine a scriptura E *m* (superposito apice) *sed.*

Coniecturas Heinsii reddidi 234 614. ex E, partim solo, dedi versus 117 (sed *aloyd*) 174 *genetrix* 212 *recidat* (*reccidat* Erf. recentior) 224 249 313 334 417 *Cleonae* 422 *subvectaque* pro var. scr. 448 457 *faenil.* (*foen.* M) 495 *obortis* (versuum ordinem ex Erf. rec., ex quo et Prisc. etiam 506) 579 *illa* (ut etiam M sub rasura). omitto ubi in orthographicis aut insignioribus scripturis aut M aut L adstipulatur: commemoro 617 *Abstulerunt* esse in M.

LIB. VII v. 8 obelum posui ut in re ancipiti, barbariem prohibui. quod proecdosis habuit, ex E petiveram, *Voxque* tolerabile, *numeris* nullo modo, nec si tres quidem labores putentur ex vv. 29—31, 35, qui apud Apollonium III 410 415 duo sunt; *numero* autem mutasse librarios non magis credibile est, quam libros plurimos habere *Minyis.* habent *Visq;* ML, *numeris* MLE. *vis horrenda laborum datur* latinum esse, certe poetae, nemo velim existimet. dedi igitur quod proximum est et ad sententiam fere huius modi collineat, 'etiamtum mora iniciebatur', interpunctione post v. 8 mutata, ut quod v. 9 est *interea* ad eam moram referatur. legitur ita X 643 *nec opis mora longa dabatur,* h. e. 'requirebatur'. quae vox moram significare et ab indoctis librariis in *numeris* corrumpi potuerit, visa mihi est *remoris.* est id adiectivum apud Festum p. 277 *Remores item in auspiciis aves dicuntur* rell. sed quae similia habentur, p. 197 *Oscines aves — quae,* p. 245 *Praepetes aves dicuntur, quae,* Paul. p. 109, 19 *Inebrae aves, quae*, cum glossa Labbaei apud Müll. p. 76 *Inebra* ὄρνεον μαντευτικόν, Plin. N. h. X 37 *clivia avis, subis avis,* sunt scilicet pleraque apud Varronem, Ovidium, Plinium pro substantivis. indicata igitur puto quae apud Apollonium sunt III 502—520, non ipsum illud augurium v. 540. multa enim sunt, quae ab Ovidio obiter delibantur, de sorore v. 54, de herbis allatis 95, Apoll. 738, 844, de dracone 149, utpote e Varronis Atacini poesi in vulgus nota. hinc erat quod 99 *in* TESCA dederam, qua voce ἕλος Ap. 168 489 interpretatus videbatur. *tecta* Hauptius Aeetae aedes quomodo accipi posse putet, non assequor. etiam post certamen, v. 143, ad navem victorem heroas deduxisse consentaneum est; quam ob rem 147 pro satis inepto *aspectu laetaris* malim SECTARIS, fere secundum Apoll. 446 νόος δέ οἱ — ἐρπύζων πεπότητο μετ' ἴχνια νειομένοιο. Statius Theb. V 483 *Prosequimur visu.* 155 IGNOTOS OCULOS SIBI facile persuasi, ut posthac ederetur. *oculos ubi* MLE, ut supra VI 46 *exsi, eru.* 162 VOTA LITAT, ut XV 794.

uota facit MLE: corruptela eius fere modi mihi visa, qualia in M I 746 *linigera niligera,* II 485 *tamen manet,* V 276 *milite limite,* VII 476 *Expetit Excipit* 763 *Pestis Cessit,* VIII 775 *funibus nubibus,* IX 387 *natum tantum,* X 493 *it in init,* XIII 122 *relatis lacertis,* XIV 97 *uelato leuato,* in aliis XV 818 *locetur colatur,* 834 *reget geret.*

183 NUDIS UMEROS INFUSA CAPILLIS. edi consuevit *nudos umeris — capillos,* qualis est in M confusio XI 175 XIV 97. restitui loquendi genus vulgatissimum, ut est X 432 XI 3. sed est aliud satis memorabile, quod fraudi fuit Bentleio, qui improbasse dicitur VI 59 *cinctaeque ad pectora vestes,* geminum plane aut adfine his: X 536 *vestem ritu succincta Dianae,* IV 511 *sumptumque recingitur anguem,* V 338 *immissos hedera collecta capillos,* V 575 *virides manu siccata capillos,* XII 77 *canentia colla iugo pressos,* XII 431 *hominem protectus equumque,* XIII 732 *atram canibus succingitur alvum,* XIII 894 *incinctus flexis cornua canis* XIV 345 *fulvo chlamydem contractus ab auro.* 223 DISPICIT ET TRICCES REGIONIBUS APPLICAT ANGUES. ita inauspicatam meam olim aut Heinsii correctionem, quam tamen plerique receperunt, redemisse me opinor. libri qui innotuerunt, *cretes* M *cretis* LE *creteis* Vaticanus. etiam Lachmannianum *Dispicit* ad rem facit. scilicet consentaneum erat, ut ad vitam senis refocillandam Medea eas herbas requireret, quibus ad reddendam mortuis usus fuerat Aesculapius. is et natus ferebatur et sacrarium habebat Triccae in ipsis Tempeon Thessalorum confinibus. Strabo p. 647 ὁ περὶ Τρίκκην, ἐφ' ᾧ ὁ Ἀσκληπιὸς γεννηθῆναι λέγεται, p. 437 Τρίκκη, ὅπου τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀσκληπιοῦ τὸ ἀρχαιότατον, p. 360 δείκνυται — Τρικκαίου ἱερὸν Ἀσκληπιοῦ, ἀφίδρυμα τοῦ ἐν τῇ Θετταλικῇ Τρίκκῃ. 248 NUMINA CIVIT. *leuit* ML fere soli (et *civit* ex ipso M notavi); *poscit* plerique reliqui, glossema. 276 PROPOSITUM INSTRUXIT REMORARI TARTARA MUNUS. *instr. mortali barbara* MLE; *barbara maius* M. non incuria hanc M scripturam olim insuper habui, sed accensui eis,

de quibus in praef. proecd. p. V obiter adnotavi, putabam vocem in extremo versu evanidam suppletam ascita glossa aliqua e margine. ascripta fuisse suspicabar verba v. 175 *exp. maius dare munus Iason*, scilicet ad illustrandum *munus;* ut talia adscripta adeo in ordinem recepta videmus in ML infra post 293, XII 192, XIV 768 (ex VI 309). commentum ipsum si paulo praestat eis, quae hic scriba, quotiens aut ipse peccavit, aut incertus haesit, consarcinat, non excedit certe interpolatorum eorum artificium, quorum tot versus in M extant: poeta ipso indignum habeo. sententia inest vulgaris, male enunciata. nam quae *ingentia ausa* dicuntur, cum incipiuntur, v. 178, ad finem perducta dici vel possunt *mortali maiora:* sed siquis *propositum* aliquod *mortali maius* dicit, deinde ab eadem mortali aliquotiens, v. 295, effectum narrat, inepte, puto, dicit. sed maxime nullus bonus poeta tam graphicam et copiosam descriptionem inficeta admonitione interpellabit. ipsa locutio *propositum instruxit*, si modo latina, pedestris est et facticia nec Ovidiani commatis: id verbum efficacius et cum proprietate usurpatur, v. 196 et VI 591. videtur hoc fefellisse etiam Hauptium, qui ita: '*nachdem sie durch diese Dinge die Gabe (die Zaubermischung), die sie zu bereiten sich vorgesetzt hatte* [propos.], *mit der Kraft ausgestattet hatte* [instr.], *die Unterwelt, den Tod, aufzuhalten*'. putavit me infinitivum *remorari* suspendisse ab *instruxit;* atqui volueram dici paulo rectius ad graecam normam, *propositum remorari*, 'destinatum ad remoranda Tartara', quae *properantur* v. 250. *moram lucrabere fati* ait Statius Th. 779. quod superest, corruptela vetus loci non est peior, quam quae plurimae in M extant aliorum librorum beneficio innocuae. *b* et *t* confundi mirum ne sit, habes in M X 431 *celebrātait* pro *celebrabant*, XIV 574 *barbarus* pro *dardanus;* nam *d* in archetypo fuit ea forma, quae *t* proxima, ut *audiat* legeretur *auolat* V 382. syllabae omittuntur, *re* VIII 675, *er* I 235, *me* IX 149, *va* X 122, *ni* X 169. 434 CRETAEIS. credo hoc ab officiosis

typographis postmodo correctum: sed tamen ita Apollonius II 1236 IV 1692, uti etiam in Amoribus et apud Propertium editur. IX 666 Herodianum secutus sum.
509. OMNIA HABET. RERUM STATUS ISTE MEARUM. *omnia quae* M *omnis eat* LE. posueram locutionem sermonis Attici, quam nunc quindecim comicorum locis variatam exhibet H. Jacobii olim nostri Com. dict. ind. pp. 811 812. post *habet,* si levius interpungas, *iste*, quod sequitur, respiciet ad ante dicta, ut v. 485 *ea foedera nobis;* si gravius, ut feci, proxima intellegentur, quasi dicatur, *ut non desint*, fere uti habes IX 630 *tanta est discordia mentis: — libet temptare.* proxima dubito num intellecta sint: *superat mihi miles,* h. e. tanto sunt numero, ut bona pars hosti proici possint; quod omen deinde Cephalus deprecatur, meliora et contraria optat. Hauptius longe obscurius. 529 IGNAVOS INCLUSIT NOCTIBUS AESTUS. *nubibus aestus* libri, quod scaevi aliquid habet. memineram Plinii Epp. VI 16 17: *iam dies alibi, illic nox omnibus noctibus nigrior densiorque.*
612 NATORUM QUERIBUNDAE ANIMAE. *Natorumque uirumque animae* libri, vitiose sine dubio; sed nec coniectura ista satisfacit. elisio eiusmodi, ut IV 445 *antiquae imitamina*, Hor. Epod. 3 16: similes IV 228 VI 656 XII 407 XV 217 497 776. 636 ET PROMITTERE IDEM TOTIDEMQUE. verissima haec solius M scriptura ab interpolatoribus et editoribus, ex quo innotuit in praef. proecd. p. IV, intellecta non est. *promittere* non est 'polliceri', sed significatu proprio, quo *arbor ramos promittit* apud Columellam, *se promittit* apud Plinium. in ea proprietate verborum maxime in re rustica nihil est frequentius usu intransitivo transitivorum. *idem* est accusativus, sed non obiecti qui dicitur; quem admodum III 152 *distat idem* est X 175 *spatio pari distabat.* quercus patulis ramis, v. 622, prominet in *arva subiecta,* v. 638, quo decutiuntur formicae. locus luculento exemplo erit eius nefariae interpolationis, quae inde ab aetate codicis L hoc carmen infestavit. 687 SED ENIM NARRARE PUDORI EST.

cet erum M *et cetera (caetera* E) *nota pudori* LE. eiusdem interpolationis manum cognoscas. medelam adhibui eandem, quam II 400; neque video, quid in particularum frequentissima copulatione culpetur. 741 MALE VICTA REA EST. sic propius aliquanto ad scripturam M, nam L interpolationem orditur, accedere temptavi, secundum Amor. II 5 12 *Cui petitur victa palma cruenta rea* et XIII 58 *male convicti;* v. 397 *Ulta se male mater.* 837 SILVAMQUE PETO; VICTORQUE PERERRANS. *uictorque per herbas* libri. *victor* recte explicatum ab Hauptio: est ita VIII 445 *nato victore.* IV 510 *Sic victrix.* sed reliqua eodem fere artificio explicat, a quo commentariolum occoeperat. latuit corruptela. intemperies ubique occurrit scribae M praefigentis aut infercientis *h* litteram: quae barbaries cum hoc loco omnes libros pervaserit, ex archetypo aliquo tradux apparet: at XI 645 *populos alii plebemque pererrant,* solus M *populis alii plebique per herbam.* intelleges 'post venationem silvas pererrans, pervagans'.
Coniecturas recepi duas a N. Madvigio publicatas, in quas et ipse incideram, 195 et 559, de posteriori dubius etiamnum propter Lucretii locum ab Hauptio indicatum et *Dura cutis* VIII 803; alterum tamen est VIII 413 415 IX 83 VII 191 X 184. Salv. Boessii et Gronovii sunt emendationes 435 764. E fortasse rectius in vulgata scriptura secuturus eram 47 et 76, ubi quod dedi, in M est correctio primae, puto, manus ex *recederat.* secutus sum E solum: 82 *lentus*, sub rasura quod adesse visum 152 177 in proecdosi, quod abieci propter v. 215 181 205 volebam *tremiscere,* ut M 637 298 fortasse cum L (M *a limine*) 304 305 cum aliquot Prisc. 308; nam L videtur habere *rogantes* 384 ut M ma. sec. 395 410 413 (*adtrax*, ut etiam M) 417 422 cum L (M?) 439 *eleusim* (440 *senis* Erf. alter) 469 *(senos)* 486, cuius scripturae glossemata in ML 506 *sceptri* pro gloss., non var. scr. adpositum 509 var. scr. 520 576 577 580 589 *tulit,* ut puto; certe M a prima manu supra scriptum 689 710 731 736 cum L (M *Servoricubiq; est*) 739

756 (cum L?) 763 806 807 823 *putans* pro var. script. 856.

LIB. VIII v. 87 in M omissum abieci, quamvis apud Priscianum l. v p. 152 libris praeter Leidensem traditum omnibus, absurda quidem scriptura, quae est etiam in E nostro. neque codicis nostra auctoritas sola eum damnat, neque Prisciani tuebitur, cuius loci pristina, quae in L servatur, forma quem admodum sublecto e margine Ovidii versu turbari coeperit, D commonstrare videtur. extat eiusdem modi adnotatio in margine LK p. 128, 6. Ovidii libros aeque quam Prisciani pervulgatos ab huius lectoribus aut scribis saepe, nec multo iudicio, adhibitos ipsae scripturae docent, velut cum paulo inferius p. 156, 18 in archetypis RDAHK, non GL, glossa interlinearis codicum recepta est. quodsi vel constaret Priscianum ipsum libris Ovidii non egregiis usum fuisse, nihil efficeretur nisi hoc, ut interpolationis quoddam genus, quod secundum appello, saeculo quinto antiquius haberetur. ac primum quod dico, estque doctrina fere eadem, qua spuriae Heroides insigne, multo est vetustius; secundum cuius aevi sit, plane mihi dubium: quo non laevigantur, exornantur, quae vel vitium traxerant, vel aliqui displicebant eruditulis saeculi IX aut X, ut de tertio indicabam p. VI, sed vetustissimae tantum, quae adesse videbantur, lacunae mira plerumque barbarie supplentur, versuum particulae aut hemistichia a poeta Vergiliano exemplo relicta. suspicatus de his fuerat Heinsius ad XIII 333 et coeperant indicari in proecdosi. imperfectos versus uterque, puto, dixeramus. sed nuper cum Senecae locum Controv. XVI extr. relegerem, visus mihi sum deprendere alius modi testimonium. videntur iam tum fuisse, qui data opera nec sine artificio Vergilium ista posuisse statuerent: quibus cum illic aperte Ovidium accessisse narretur, vix ullum eorum locorum, quos pridem eo genere habueram, longe distare ab exemplo illo ex Atacini versu petito reperio. puto hoc quoque nihil relictum a poeta, quam dimidiatum v. 86, alterum dimi-

dium et 87 88 suppletos, non fortassis uno tempore, ut de 87 tantum testimonium ad codicis M scriptorem pervenerit. 117 EXPONIMUR ORBE. obelum posui ad scripturam M, quod emendationi diffidebam. *exponimus orbem* libri aliquot meliores Heinsii. *obstruximus orbem* interpolati cum L, puto. temptabam EXPUNXIMUS ORBEM, ut figurate tabulae informentur, in quibus subsidia sua consignata habuerit Scylla, quibus inspectis, ut Iuppiter apud Plautum Rud. prol. 31 et in proverbio notissimo Zenob. IV 11, rationem ducat vv. 114 ad 118: quicum convenit *ut pateret* 118: nam apud Ciceronem pro Rosc. com. 2 5 adversaria *perscriptiones et lituras* habent, in ea quod relatum nec expunctum est, *patet;* et alterum eius verbi significatum, qui est XI 294, excludit quod M dedit *Hanc* v. 119. 261 SUMPTIS PRO SUPPLICE COCALUS ARMIS MITIS HABEBATUR. excidit hic obelus. quid de *mitis* voce iudicem, p. XIX dictum. putabam MACTUS *habebatur*, si modo usitatior ea vox esset. nam locutione simili in successu aliquo utitur poeta: *habetur coniuge felix* IX 333, *Turno sospite dicta potens* XIV 573, *clarum vincendo nomen habebat* VI 425. occisum Minoem Camicis (Strab. p. 279) non videtur significari, nam vivit IX 437; sed tamen abhinc formidari desitum, quod ex eis, quae de Athenis liberatis adnectuntur, patet.
371 EURYTIDAE. satis dubia correctio. *orithie* ML *orythyae* E. Hippasi, qui est 313, pater Eurytus est apud Hyginum f. CLXXIII. 397 PRONOS SUSPENSUS IN ARTUS. *primos — in artus* librorum non intellegebam.
411 OBSTIPA. *abscisa* M. *aesculea* LE et reliqui interpolati. 535 TRISTIA PERSEQUERER MISERARUM VOCE SORORUM. *miser. vota sor.* ML. *dicta* E et interpolati. restitui quod ad *ora sonantia* convenit; *mea voce repono* XIII 235. *tristia sororum* graecissat, ut in titulo librorum et Fast. VI 463, ut Trist. I 8 31 *tot mea seria*, Met. VI 462 *ingentia data*, XI 200 *suscepta magna*, 283 *commoda nostra*, XIII 188 et apud Horatium *publica commoda*, XIV 92 *gentis admissa:* VI 660 *meritis dictis*, quod restitui,

h. e. 'dictis eis omnibus, quae meruisset', ut XIII 48 *precaris quae meruit.* 543 hemistichia duo habui pro exemplo primi ac vetusti interpolationis generis, de quo plerumque indicare supersedi. Deianiram, quo tempore Meleager obiit, mortuam putasse poetam oportet: nam IX 8 *tandem* et 9 *quondam* et quod 17 Hercules deus iam factus, et quod 149 Meleager vivus, puto, indicatur, non faciunt ad Nicandri fabulam, qui Gorgen et Deianiram praesentes in fratris funere, nec mutatas tradidit, Ant. Lib. f. II; quam secutus Hygini f. CLXXIV exemplo videtur, qui Her. IX 165 166 scripsit. indidem haec interpolata putabam, inutilia ideo, quod apud Nicandrum irata, apud nostrum placata Diana puellas transformat.

637 PLACITOS TETIGERE PENATES. *parvos* L et plerique libri, quod nihili est, quia Penates non tanguntur; ad domum, penates aditur, hospitium petitur, ut v. 628. *paucos* M, unde feci quod est VII 226: locutio similis IV 218. 656 IMPOSITUM. *impositus* libri. dixi de hoc genere p. XIII. ablativus qui sequitur, est eius modi, ut X 648. 714 NAVARENT CURAS. correctio fortassis calidius recepta. poterat edi quod M habet, *Narrarent casus.* sed id manum poetae, si usquam, his paginis tersam et argutam, non referre ipsi interpolatores senserunt, qui comptius, *Inciperent*, dederunt; idque olim verum habui. *renarrare* est VI 315, *retractare* et *relegere* IV 569 in re specie simili, sed diversa ideo, quod eo sermone aditus paratur ad novam fabulam. idem si hoc loco poeta spectaret, causae aliquid dicendum erat, cur steterint uterque coniunx ante aedem eo loco, quo arbores posthac conspectae. senes autem decrepiti, v. 712, tam otiosa confabulantur sedentes. nec quod antecedit, aedituorum munere functos ad extremum usque spiritum, frustra posuisse poetam consentaneum est. itaque aream templi verrentes vel simile quid operantes informavi.
719 OSTENDIT ADHUC CIBYREIUS ILLIC INCOLA. *thineius* LM, *thyneius*, *thyrneius*, *chineius* alii. correctio Sucherii *Dineieius* ea re commendatur, quod ita fabula haec

in ea loca conferri videtur, quibus circumlatam fuisse poetae aevo videmus in Act. apost. XIV 11. Diniae oppidum commemoratur apud Livium in itinere a Cn. Manlio consule e Pamphylia et Pisidia in Galatiam directo, quantum videtur, haud procul a confinibus Isauriae, quibus adiacent Lystra ac Derbe. sed tamen displicet loci obscuri in re exili mentio et incerta nominis prosodia et quod locutio ipsa, nisi fallor, magis ad regionis amplioris, non unius oppiduli indicium videtur accommodata. probaremus, opinor, notabile aliquod nomen positum regionum earum, quibus conventus et fora agentem Aemilium Macrum comitari potuit Ovidius; Trist. I 834, Pont. II 10 21. enumerantur hi conventus apud Ciceronem Epp. ad Att. V 21 9 et Plinium N. h. V 105 ad 120, quantum huc pertinent. quod enim dicitur *illic* v. 719, respicit ad *colles Phrygios* et *Pelopeia arva* 621 622; Pelops, qui Phryx est etiam Sophocli et Herodoto, Sipylo tamen potissimum ab Ilo Phryge expellitur, Paus. II 22 3: de anteriore Phrygiae parte cogitandum erit, quam quidem prope totam unus conventus Cibyraticus complectitur. Κιβύρα πόλις πρὸς νότον Μαιάνδρου, Κιβύρας ἀδελφὸς Μαρσύου, apud Herodianum: Polyb. XXII 17, Strabo libro XIII extr. prosodiam habet Horatius Ep. I 6 33. litteraturae merovingicae *th* satis simile est syllabae *cib* carolingicae. 829 **INMENSAQUE VISCERE.** *uiscera* libri omnes, sine sensu. restitui frequentissimam transpositae copulae figuram. Coniecturas alias praeter Heinsianas, vix satis certas, 724 750 recipi non memini. ex E dedi vv. 49 59 60 *Ut* pro *Et. qui si* fortassis E alter sub ras. 61 *mea*, si id omissum in M, qui *reseret* in latiore ras. habet 63 *superare* ante rasuram in ME videtur fuisse *superasse* 123 *generis* et *uerus* pro v. scr. 141 146 Heinsio teste; non ipse notavi 162 *Maeandros* 266 *adorant* 278 *pr.* et *lathoidos* (M *latoides*) 281 *oeneos* (ut etiam L) 283 298 cum M et paucis 301 v. spurium post 317 om. 323 *possis* cum M, quod rectius olim receperam 351 (ferro M) 514 533 563 *l' lacunabant .t. arcu-*

abant 557 *uertice* 594 *perit.* sed praestat L 641 701, 702 740 765 *Obstitpuere* 784 *quatinus* 818.

LIB. IX v. 74 DOMITAMQUE RECLUSI. *reduxi* M; interpolatio et emendatio late evagata. edunt fere *perussi* vel *praeussi*, Heinsii coniecturas; cum tamen non domita perusta, sed perusta domita hydra fuerit. domita quid factum sit, bifariam tradit Apollodorus II 5 25 τῶν ἀναφυομένων κεφαλῶν περιγενόμενος, τὴν ἀθάνατον ἀποκόψας κατώρυξε καὶ βαρεῖαν ἐπέθηκε πέτραν — τὸ δὲ σῶμα ἀνασχίσας τῇ χολῇ τοὺς ὀιστοὺς ἔβαψεν. alterum intellexit Planudes, quod aegre scripturis traditis, nec idoneorum auctorum exemplis correctioni nostrae, satis, ut puto, leni, adcommodatur. at *pectora*, *iugulum*, *vulnera tecta* RECLUDI, technicum medicorum esse verbum, docent lexica. 249 ISTAS, NE, SPERNITE FLAMMAS. est haec praeter interpunctionem ipsa M scriptura: *Oetaeas spernite* E et reliquorum omnium. 294 LUCINAM NIXOSQUE PATRES. *Luc. nexosque pares* M. *Luc. ad nexos partus* cum gl. *uel secundum hoc quod quidam libri habent nexasque deas* E. quod pridem dedi, putabam intellegi posse. dei omnes *patres* audiunt, maxime obscuriores et indigitamentorum, Semo pater, pater Matutinus, pater Indiges. *Nixi di*, de quibus Festus tradit, si doctrinae Varronianae fuerunt, quod non statim memini, dubium non est, quin accusativum habuerint *Nixios:* si superstitione vulgi consecrati sunt, signa ante cellam Minervae *genibus nixa* (Fest. Qu. IX 25 l. 1, 2) advenerantis, *Nixos* mansisse putaverim; nec vel poetam dedecebat morem popularem, quem ad graecam personam transfert, soloece parumper inducere. 406 SUBDUCTAQUE SITOS MANES TELLURE VIDEBIT. *suos manes* libri, id quod sensum mihi non habet. *Stygios manes adire* dixit poeta XIII 465, *nigros manes videre* Lucil. Aetna 76: simile hic dictum volui. *Marii sitas reliquias* dixit Cicero Legg. II 22 56, et quae alia lexica dabunt. 416 IUPPITER HIS AUCTUS, PRIVIGNAE DONA NURUSQUE, PRAECIPIET.

Iupp. his motus priu. omnes libri, vitio, ut opinor, satis vetusto, fortassis ex litteratura capitali. *his* si pro ablativo sit, dicetur Iovem dona Iuventutis *praecepisse,* quod fortassis erunt, qui intellegant 'maturasse, accelerasse': atqui non potest praecipi donum, quod in alterum conferatur. accedit quod *his motus* satis, siquid sentio, absurde dicitur de duplici, puto, petito illo vv. 414, 415, ut annos et ut ultionem det; satisque probabile habeo, versum posteriorem inepte confictum esse ad ineptam interpretationem fulciendam. participium illud *motus* impedimento fuit, quominus *his* iungeretur cum *praecipiet*, 'Iuppiter infantibus illis anticipata largietur ea, quae Hebe olim datura erat'. restat subtumida oratio, nisi ea dona disertius nuncupentur, cuius modi nomen praemissum appositioni *dona* latuit scilicet in *motus.* substantivum *auctus* eodem numero est Fast. I 679, verbum cum vetusta non indocta glossa supra IV 660 *tum partes auctus (altus) in omnes Crevit.* nec Lucretii *arboris auctus* VI 168 ad rhetoricae figurae inanitatem revocaverim: ligna arboris incrementis annuis adaugentur, eorumque vestigia non in omnibus, multis tamen, olea, quercu, pinu etiam in Italia servant: perspicacis poetae ea est animadversio. Coniecturam Raph. Regii (nisi scriptura M est,) admisi 221, Burmanni *fando* 8 paulum aberat, quin darem propter locorum XV 497 Verg. Aen. II 81 similitudinem. ex E adsumpsi 17, puto, *regem* et 26 *malis* (M *males*) 33 *varas* (etiam M pro var. scr.) 39 40 46 (*fortes vidi* M) 65 71 *centum* var. scr. (ut etiam M) 93 (*fugit* M) 123 127 179 *si tibi* (ut etiam L teste Madv.) 243 *iste voluptas* (M?) 273 279 286 289 326 332 334 in ras. 348 356 *(amphysos)* 367 381 387 (*tantum* M) 397 405 413 (*petit* M) 417 422 (*mitem* M) et 423 440 452 *praestanti* (in M dubium) 475 488, 489 (quos contraxit M) 513 529 537 (M?) 541 560 569, puto 578 (M?) 581 583 595 606 (*-ret* M?) 639 651 656 675 679 706 741 753 760 767.

LIB. X v. 58 PRENDERE CERTUS. *captans*, quod edi solet, cum infinitivo non videtur egregiae latinitatis et librorum est interpolatorum. *certans* M; unde effeci, quod mutata leviter interpunctione, Jahnio praeeunte, vel Dantem non dedeceret. *certas*, *certant* confusa etiam XV 647. 94 CIRRATAQUE GLANDIBUS ILEX. arboris eius Italicae graphica est imago. *curvataque* libri omnes, E, ut notavi, obscurius scriptum. obelum olim posueram. 115 PARILIQUE AETATE NITEBANT. ipsa haec est ME auctoritas; neuter, quantum notavi, *ex aetate*. eam dederam sine obelo, quod in bullis consules perscribi solitos opinabar. non vidi exemplum aut invenio testimonium. sed tamen inscriptiones eius modi commemorat Plinius N. h. VIII 119: *vita cervis in confesso longa, post centum annos a quibusdam captis cum torquibus aureis, quos Alexander Magnus addiderat, adopertis iam cute in magna obesitate.* 133 AT UTILITER. ita scripsi quod in M *ad hunc leviter*, in reliquis *et ut leviter* traditum est. *ut* in archetypo fuisse crediderim, quod a scriba M non putaverim depravatum in *hunc*, quamquam alibi fecit, sed expulsum recepta glossa, quam accommodavit antecedenti *ad*, quod olim fuit *at. et ut* iterasse poetam post 131 vix credibile, *ut* ipsum commodius abest: partem fuisse eius vocabuli suspicor, quod restitui. sanam mentem significat apud Ovid. Her. II 129, aequum bonum apud Ictos. *leviter*, quod ad versum explendum vel ipse scriba M comminisci potuit, quamvis respondeat *gravius* III 334, durius est hoc loco et rusticius quam pro poeta. *at* ex ipsius dei orationis impatientia desumptum putabimus, velut est I 678 IV 654 VIII 279 X 351 631 724 XIII 808. 184 REPERCUSSO SUBIECIT VERBERE. dedi ut probabilius aliis. *subiecit inhere* cum rasura postremae syllabae M, *in aere*, *ab aere*, *in aera* interpolati.
225 INGLUVIE SCELERIS. *Inlugubris sceleris* M. *Illugubris sceleris* E. transpositae potissimum duae litterae fuisse videntur. ac praestiterit fortassis INGLUVIES *sceleris*, ut est XI 206 *perfidiae cumulum*, *periuria* XIV 52.

translati in illo vocabulo sensus exemplum e Petronio sistunt lexica. addo alterum Plinii N. h. IX 122: — *histrioni nulla sponsione ad hoc producto, — sed ut experiretur* INGLUVIE *palati, quidnam saperent margaritae.* ita enim corrigo quod editur, *in gloria palati.* 297 DE QUA TENET INSULA NOMEN. ita M; et Κινύρας Ἀπόλλωνος καὶ Πάφου scholiastae Pindari ad Pyth. II 15.

381 PATIENTI VINCULA COLLO. sic scripsi, uti VI 134 contrarium habemus *laqueoque animosa ligavit Guttura. pallenti collo* librorum omnium nihili est.

500 EST HONOR E LACRIMIS. libri *et lacrimis.* ipse Fast. V 228 *De quorum per me vulnere surgit honos.*

637 QUID FACIT, IGNORANS. manifestus, quantum puto, barbarismus et sine exemplo. graeca structura non ultra id genus, quod est supra v. 393, *Ut sibi committat, quicquid dolet*, usi videntur poetae; sed in interrogatione coniunctivos *sit*, *esset*, reticent. itaque correxeram QUID FACTUM, *ignorans*, qualia leguntur II 859 III 721 IV 330 V 520 573 VII 566 IX 2 X 552 651 XI 683 XIII 497 XV 68. sed tametsi in scripturae compendio una tantum littera differt, duriuscule id et ipsum accidere visum. delevi in plagulis, nec plane ad proscribendos versus 636 637 adducebar. Coniecturae insunt Heinsii 98, Ungeri 162, Gronovii 271, Bergkii 718. E praebuit 10 *talum* 15 omissum in M 21 *nec uti* (M?) 23 61 68 93 113 121 173 175 231 243 *pigm. neuum per crimina gentes* 295 333 346 359 408 430 434 446 468 482 483 501 543 550 554 (*en solitus* M, fortasse longe rectius) 558 559 569 612 613 615 626 648 653 654 660 673 682 687 691 697 700 709 710 716 731 732 734.

LIB. XI v. 45 TE CARMINA. *te* pro *tua* sine libris me dedisse in proecdosi indicaveram p. XIV. poterant duo hemistichia circumscribi: sed toto hoc loco inde a v. 15 ad 49 satis multa sermonis aut rerum discrimina interpolationes diversarum manuum prodere videntur.

104 MUNERA SOLVIT. obelum appositum volueram. munus

condictum, confirmatum putes; nam persolutum, praestitum, ratum factum paulo post videmus et v. 135 *datis muneribus* hic ipse, qui accesserat, eventus demitur. potest ex hoc versu olim adscripto, uti ad VII 276 commemoravi, *solvit* huc irrepsisse. si aliter erravit scriba, potest adfuisse SIVIT, ut supplendum sit e proximis verbum: *sivit*, *petisset*, sive *petisse*, quem admodum fere VI 269 *superos* ex *superi*, XIV 659 *quam umquam* ex *qualia numquam*. 247 USQUE DEOS. *Isque* M, *Inque*, alia alii. quod scripsi, eodem versus initio est V 607 Heroid. I 45. *usque — donec* est Horatii. 259 CUBILIA SAXO. ita M, quod mutatum ab interpolatoribus, quia versu superiore *relicto* scriptum viderunt pro eo, quod restitui, RELECTO. *relicto ponto* ieiunius est quam pro poeta. *saxum* convenit RIGIDO *antro* quod et ipsum v. 251 ex M produxi: *relegisse* quod dicitur, inesse ei verbo putaverim indicium quoddam conciliatae per Proteum voluntatis ac fati in Thetide reverentiae; ipse Proteus potiorem divinationis partem supprimere visus. 294 FRATER ERAT. coniectura est Bentleii, audax sed admirabilis. libri omnes *Acer erat.* sprevit magnus criticus non modo locutionis huius tenuitatem et versus antecedentis barbariem, sed etiam perspexit nexu nullo opus esse inter 292 et 294. immorandum ei cogitationi, fratrem in accipitre latere, non erat Ceyci: aversatur talia humanior sensus. interpolatores, vitiata littera illa initiali admoniti, quidquid ad captum vulgarem et aliorum locorum, ut V 298, similitudinem deerat, etsi ne barbare quidem suppleverunt, invenerunt tamen novissime mentis suae interpretes. etiam Heinsii subtile fuit iudicium in confodiendis vv. 299 300: bella commemorantur, quo rectius intelligatur, cur peregre absenti solacia mittantur v. 329. 319 PROGENITORE COMANTI. retinui meam correctionem, quia *tonanti* ME et meliorum Heinsii eo ducit; *m* et *n* eodem sicilico in M saepissime indicatur, XI 63 448 567 718 XII 96 163 284; quia ipsa altera scriptura *nitenti*, quamquam mera glossa non videtur, ad sensum certe collineat. Luciferi

stemma varie traditur, sed Astraei adeo et Aurorae parentes Titanes, Iovi locus nusquam, nec, si esset, id v. 286 praetermitti debuit; omitti certe Luciferi mentio v. 319 nullo modo potuit. nec *progenitor* necesse est longius distet a genitore, quam proavus ab avo aut pronepos a nepote. postremo *comae* et *comare* de ignibus usurpata sunt a Catullo, Seneca, Silio, ipso Ovidio, puto, XV 749; nam quae 849 sunt, de ascensu accipienda; *Iulium sidus*, quod in numis est, non est cometes.

366 MUCISQUE PALUSTRIBUS EXIT. haec est praecipua corruptelae in his versibus sedes, quam codicum ME ope expedivi. *palustribus* E et alter Heinsianus soli servarunt: antecedit in interpolatis, etiam E, *siluisque*, in M *niueisque*, quod inepte, fere ut VII 190, sed sine fraude pro vocabulo minus noto scriptum est. pluralis adeo nostris lexicis incognitus, extat autem etiam apud Senecam Nat. qu. III 162 *muci salivaeque et lacrimae.* lupus igitur ille mucis et spumis oblitus emergit. sequuntur duae locutiones, quarum bini ablativi *sanguine flamma.* bini accusativi *rictus lumina* dignoscuntur: participium, quod posteriora coniungit, *suffusus*, nec in prioribus defuerit; latet in scriptura M *et sparsus*, quae, ut potui, Vergilii exemplo Aen. III 625 coniunxi: itaque sanguine rictus exspersos, oculos igne suffusos lupus habuisse dicitur. *fulmineos*, h. e. qui *fulmen* in dentibus habent, X 550, aliquot Heinsii libri dant. 387 PRAESTET UT AUXILIUM. interpolati *Mittat ut aux.*, M *Euetat aux.* puto in archetypo fuisse compendium praepositionis *Prae*, deinde *st* superne litura absumptum. *P* lineola superposita similius est *E*, quam, quod saepe pro ea littera habitum est, *Per*, aut *Pro* pro *A.* *se praestare* est in Tristibus II 169 IV 10 104. 529 NOVIENS emendavi olim ad Trist. I 2 49, e quo carmine non pauca huc transtulisse interpolatores credibile est. 697 MULTUM FUIT UTILE. est haec M scriptura iniuria neglecta ab interpolatoribus et criticis. IV 155: *O multum miseri.*

711—714 indicatum volui duplex supplementum,

quo nervosam et incomptam narrationem ampliaverunt et diluerunt interpolatores ne Heinsio quidem intercedente.

783 QUA RAUCA. visum hoc latere in M scriptura *quo. quem* cum reliquis omnibus E. Aliorum emendationes recepi 381 Bentleii 763 veterem nescio cuius. in Erf. notabilem inveni orthographiam *Dissicit* 386, ut proximo libro 58 *addicit*, de qua Lachm. ad Lucr. pp. 128, 188. desumpsi ex eo quidquid a M differt in vv. 17 37 40 46 48 57 60 64 66 *tuto* (M quid habeat, non notavi) 72 74 76 (M aliter) 94 (M al.) 101 (M al.) 112 137 (*Sardinibus* M) 147 149 160 164 166 (*-tus* M) 175 176 194 218 261 265 273 (*-lemq;* M) 282 291 (*raptor* M) 300 *tysbeas* 301 314, 315 hoc ordine 318 (*displic.* M) 343 401 ab acri (*in agri* M) 421 422, sed omisso *est* 426 436 439 449 456 458 464 469 493 507 562 597 610 626 (M al.) 635 645 655 659 (*nunc* M) 674 680 (*Num tulerant* M) 687 695 739, partim pro v. scr. 759 769, sed *eperyen* 774 786 795.

LIB. XII v. 17 ABSCONDIDIT mea, puto, correctio fuerat secundum M *quas condidit.* 23 ET SUPERAT SERPENTIS IMAGINE. habet M *et servat serp.* quod edideram, non verebar, ne ad ineptias detorqueretur. putabam notum aut e lexicis peti posse, *superare* saepe significare *superesse;* etiam permutari a scribis *supare* cum lineola et *servare* memini. sicui tamen displiceret, poterat periclitari *et* SERPIT *serpentis imagine saxum.* 268 IN LUMINA RAMO. solus M *lumina uultu:* latere possit VALLO, ut est Amor. I 14 15 *vallum pectinis*, *valli* apud Plinium XVIII 296. 327 VELLERE. *tollere* M. 356 SOLIDO DIVELLERE DUDUM ANNOSAM PINUM — TEMPTAT. *divellere dumo* M et codd. plerique, a qua scriptura nec interpolatores longe discedere ausos videas. *solidum* substantivi loco habeo, ut Fast. IV 821 *Fossa fit ad solidum.* 'dudum,' quod adverbium praesenti iungi solet, 'temptat,' h. e. eo temporis spatio, quo geruntur, quae versibus decem superioribus insunt; deinde non

tulit, non potuit, misit. 408 CULTU QUOQUE. *cultus* libri omnes. 433 TECTAPHON OLENIDEN A SUMMO VERTICE FRENDIT. *Tecta* (interpolati *Iuncta*) *phonoleniden — fregit* M et plerique. TECTAPHON olim dederam, quod nomen est apud Nonnum Dion. XXX 128 133 184. addidi nunc, quo locutionis insolentia reliqua removeatur. similia narrantur V 56, franguntur ossa, confunduntur ora: *a summo vertice frangi* aliquem nihili est. *frendere* est *frangere*, Paul. Diac. p. 91, 12, sed 'confringere, conterere, contundere,' p. 74, 17. inest quaedam dictionis asperitas, inusitata Ovidio: simile tamen XIII 492. nominum quorundam in proximis 450 460 correctio non egregie mihi cessit. 488 PERCUSSO LAMMINA CALLO. emendavi olim. libri *collo*. 527 HANC IBI scripsi. *ubi* libri. 566 LATERI QUA SUBDITUR ALA. propius hoc ad M auctoritatem *lateri qua funditur* (supra scripto *i*) *ala* accedit, quam quod interpolatores introduxerunt, *iungitur*. ala ipsa percussa erat, v. 570. alae latus cingunt, ut est VI 718, cum volucris complicatis adstat: sed alarum ternae sunt partes, geniculi bini, quorum alter latus tegit, alter ad iugulum erigitur. 570 INFERIUS PENNIS, ET QUAE. *Infirmis — et qua* M, *Infirmus* unus liber paulo melior, *quae* pauci, ut ait Heinsius. infirmae pennae absurde dicuntur. ala dextra praepedita sinistra movebatur, dextrum corpus inclinatum pendebat. *inferius* adverbium volui esse, ut II 208, *interius* VI 306, *exterius* VI 420. nescio an pro *affixi* legi praestet *offixi*. Coniecturas recepi Heinsii 61 256 382 454 618 Huygensii 69 Lenzi 131 Roscheri 308 353 Al. Riese 449. Erfurt. Marciano praestabat 17 *avidoque* 18 30 var. scr. 46 60 64 70 71 var. scr. 104 *elusa* (M?) — *sensit* 106 110 *Solus echionias* 120 121 122 133 158 167 var. scr. 176 195 244 268 295 298 300 *reuulsit*, quod recipiendum duxi, uti ex M VIII 585 XI 38, quandoquidem Charisii p. 249, Diomedis p. 372, Prisciani lib. X p. 526 527 testimoniis tutum est 313 *dederas* 321 332 336

347 370 422 445 473 474 *Vel quid* 477 543 573 608 609.

LIB. XIII v. 312 VIDISTIS PRAESTOQUE OBIECTA PATEBANT. *pretioque* libri omnes, quod aptam structuram non habet. PRAESTO iunxerim cum *obiecta*, quem admodum *praesto video*, *praesto adesse* dici consuevit et *visum obiectum*, *species obiecta* apud Ciceronem, ut iteretur, quod antecessit *crimina vidistis*, non *facinus* v. 310, sed criminatio, ut v. 60. durius paulo foret *obiecta*, 'quae ei obieceram', *praesto patebant*, ut legebatur apud Cic. Epp. fam. XIII 29 2 *praesto fuit ac patuit.* 423 IN MEDIIS HECUBA EST NATORUM INVENTA SEPULCHRIS. libri *est* omittunt, vitio vetusto, quod redit infra 556, estque a barbaris illis in versum suppositicium 549 inlatum. ignoratum est frequentissimum illud hyperbaton, quo substantivum prioris enunciati in proximum differtur, ut infra 426, 716; V 102 553 651 VI 54 98 191 396 (583?) VII 80 167 181 241 481 VIII 187 IX 597 X 2 715 XIV 740. 458 QUIN TU. *aut tu* M et libri longe plurimi. *at tu* aliorum neque auctoritatem, neque, puto, locum habet. 556 'TOLLE MORAS, HECUBA, ET' DIXIT. inserui ET librorum scripturae. 619 PARENTALI MORITURAE LUCE. *morituraе more* E et plerique. *mor. morte* pauci. at M, quantum notavi, *mor. uoce*, unde effeci, quo opus erat, ne mense tantum certo, v. 618, sed die ab avibus parentetur, uti habet Pausanias X 31 6, ἐν εἰρημέναις ἡμέραις. *parentales dies* sunt Fast. II 548. 632 QUO REGE HOMINES, ANTISTITE PHOEBUS RITE COLEBATUR. corrupta puto. suspicabar *quo rege* FIDES, *ant.*, quod in archetypo M scripturae genus videretur fuisse, in quo *hnes*, cum lineola, non longe distaret a *fides.* similis sermonis argutia est XIV 109 ac passim. 684 HYLEUS. ita solus E, citra interpolationis suspicionem, ut multa. dederam iam in proecdosi. 687 PYRAEQUE. hoc putavi latere in scriptura M *gyroque*, nisi transpositae syllabae putandae sunt reliquorum omnium scripturae *rogique. pyrae* sunt

IX 231 XIV 80. 692 NATAS ORIONE THEBIS HAC, NON FEMINEUM IUGULO DARE VULNUS APERTO, ILLAC, DEMISSO PER INERTIA VULNERE TELA PRO POPULO CECIDISSE. M: *natas aborigine* (*ab orione* E) *thebis Agmen* (*Hanc non* reliqui) *femineum — Illas* (*Illam* rell.) *dimisso per inertia* (*demisso per fortia* E alii) *uulnera* (*pectora* E alii) *telo.* fabula Nicandrea traditur apud Antoninum Liberalem XXV, quae in amphora exposita fuit strigarum sive ordinum, ut videtur, duorum sigillis ternis; inferiora haec sunt, quae voculis *Hac*, *Illac*, *Tum* indicantur. primum habebat virgines sublatis dextris acumina radiorum (VI 56) iugulis (παρὰ τὴν κλεῖδα, τὴν σφαγήν Ant. L.) intentantes: proximum iam mortuas (*cecidisse* v. 695) impositas feretro, extantibus e vulnere radiis, telis *inertibus.* singularis est vocis usus, quam certe ad *vulnera* vetui pertinere, etsi v. 693 e codicis M scriptura *modo femineum* fortasse praestiterit: confunduntur *mō* et *nō* in M VIII 852. *demittitur* autem non solum *ferrum* (IV 119), sed etiam *vulnus*: Seneca Epp. VII 5 13 *vulnera parum demissa laxantem.* hyperbati, quod dedi, compages eadem V 436 VI 217. tertium sigillum erat Coronarum, quiqui intelligendi. 724 PINNIS. ita pridem e M dedi. *linguis* interpolati. 794 NOBILIOR FORMA AC PLATANO CONSPECTIOR ALTA. particulam inserui; elisionis exempla sunt apud Vergilium, Horatium, I 539 587 IV 319 XIII 277 728 XIV 227 462. *forma* nominativum putaverim, sensu vocis, qui est IV 676 aut Prop. II 5 28 *Cynthia forma potens.* 883 EXTREMUS QUAMVIS PERVENIT AD ILLUM, ANGULUS IS MOLIS TOTUM TAMEN OBRUIT ACIN. *Ang. is motus*, extremis litteris in litura positis M. *Ang. e saxo* reliqui, interpolati. reliqui *is*, quod est III 284, scripsi *molis*, quod redit 887 et 890 ac simili in re usurpatur VIII 357. potest tamen aliud latere: quem admodum etiam v. 890 praestabat obelum ponere in scriptura M: *tum moles tacta dehiscit.* 911 LONGUS AB AEQUORIBUS CONVEXUS IN AEQUORA VERTEX. M et libri plerique *Longa*

sub arboribus conu. scripsi LONGUS AB pro *ga sub*, uti XIV 145 in M est *numero sub* pro *ros ut. longus vertex* offensionem non habet: *longum caelum* est VI 64. nomina similiter geminantur VIII 585: eadem prope τοποθεσία VII 779 VIII 330. 928 APIS INDE TULIT COLLECTOS FEMINE FLORES. M et 'praestantiores Heinsii' *coll. semine:* alii *collectos sedula;* interpolatio manifestaria eius commatis, quod inde a codice L grassatur, et tamen hoc loco libros omnes Prisciani VI p. 242 iam insedit. de correctione minor haesitatio: Verg. Ge. IV 181 *Crura thymo plenae*, Plin. Nat. h. XI 21 *quae flores comportant, prioribus pedibus femina onerant propter id natura scabra.*

967 SCYLLA FURENS. ita M. *Sc. deum* reliqui libri. putabam latere FAVENS. est sane ubi scriba M errores commissos mutatis proximis ita compensat, ut metrum certe servetur, I 166 X 113; I 720 II 567 VIII 279 IX 423, ac potest ea audacia accrevisse hoc libro, qui scatet vitiis eius plurimis et gravissimis. Correctiones aliorum insunt: 144 nescio, cuius; Bentleii 235; Heinsii 276 487 719 833. ex E, quibus depravato M obrogatum est, notavi 7 16 27 omissa 33 53 plura 64 82, 83 omissa 91 119 129, 154 132 158 174 *cillan* om. 175 *scyrum* (M al.) 177 195 197 211 om. 221 226 247 *quod* (M al.) 276 ad 343 om. 360 374 384 *ignem* 416 432 466 523 539 562 607 615 663 684 720 731 736 748 852 865 868 877 *aetne*, ut M sub ras. 895 905 914 (M al.) 925 933 *casus* (M. al.) 937 940 949 957 960.

LIB. XIV v. 160 MEDIIS, EN, RUPIBUS. *mediis e rup.* M; *mediis qui rup.* E alii. particula, quam posui, etsi in narratione poetae eodem loco, quo *ecce*, velut edita est ab Hauptio VII 317, usurpari non videtur, potest tamen e sermone Macarei eius modi, ut V 518 *En quaesita diu — reperta est*, reddita putari. 185 FLUCTUS IACTUSVE. *fluctus uentusue* M. *fluctusue lapisue* reliqui. putabam scribam M lapsum in terminatione vocabulorum, ne lituram faceret, aliud substituisse. possunt alia in-

veniri, vel adeo E admitti. 244 PROCUL EST, MIHI CREDE, VIDENDA INSULA VISA MIHI. *procul hinc m. cr. videnda Insula* M; *hinc m. cr. videndum Ins.* E. secutus sum alios Heinsii libros. non erat, cur *hinc* potissimum Circeios spectaret, cui a Caieta cursum persecuturo istuc praetervehendum fuit: satis erat, si procul absistere iuberetur, *videre, non etiam sentire fera facta*, ut est III 247; quod fit efficaciter post *procul* inserto, quod abesse non potest, verbo. 250 NEGABAMUS SED —. *negabamus uel* M. *negabamus et* E. uterque veterem scripturam *set* corruptam accepit; sed M quae metro adversantur, immutat, ut I 114. interpunctionem novavi.

252 NIMIUMQUE ELPENORA VINO. ita fere M. *nimiumque* bonus unus liber Heinsii: reliqui cum E *nimiique elp. uini*, sollertem interpolationem, ut V 267. *nimium mero Hylaeum* Hor. C. II 12 5. 334 DICITUR INNOCUO PEPERISSE VENILIA IANO. *Dic. hionio* M. *ionio* aut *ancipiti* magno utrimque numero codd. reliqui, alterum eruditae superstitionis argumentum, alterum nefariae interpolationis. memorabiles sunt nugae de Iano e Perrhaebia in Italiam delato apud Athenaeum p. 692 d, quas notas habuisse Hyginum Macrobius Sat. I 7 videtur testari. sed nec Hyginum, cui Ovidius Trist. III 14 19 Metamorphoses has commendat, cuius interventu suppletas prima, quam dignoscere mihi videor, interpolatione putaverim, a fluminis Ἴωνος, qui apud Strabonem est p. 327, nomine *Ionium Ianum* introductum probaturum fuisse, inde Arrium aliquem Catullianum aut scribam M more solito dedisse *Hionium*, sed erratum alio modo in scripturae genere, quod ī litteram non puncto, sed apice, lineola inclinata, signaverit, mihi persuasi. apud Priscianum lib. IX p. 482, 20 in versu Ovidiano *hiophino captus amore* scriba Sangallensis dedit pro *inopino;* hoc ipso libro v. 609 *innominis* pro *binominis* scriba M. itaque hoc loco, si repperit *iñocuo*, apicem huncce attribuisse credibile dimidiato secundo elemento, ut esset $\overline{i}$, in postremis $\overline{ocuo}$ denuo simili modo errasse, ac vidimus XI 366 in *mucis*,

niueis. *innocuus* Ianus ille Fastorum, I 247 ad 253, dicitur, ut Deucalion I 327; satis convenienter ad nativam et defaecatam narrationis reliquae simplicitatem. 383 NEQUE' AIT 'REDDERE. sic ME et, quod modo video, maxima pars librorum; ut scriptura vulgata *neque enim reddere* ne vetustioris quidem interpolationis esse videatur: quamquam de ea re ampliandum censeo. de vv. sequentibus, quibus *disce* E, non mutaverim iudicium. 396 NEC QUICQUAM ANTIQUI. ita plane M. 427 obelum apposui scripturae M. videtur inesse loci clarius aliquod indicium: meminerint, siqui via Ostiensi ultra lapidem fere decimum progressi fuerint. quod olim in inficeta interpolatione acquieveram, versus emendationem ex inhospitalis ripae partis investigatione non quaesivi, quem admodum postero die *Atria Tiberina* dextra ripa post lapidem tertium feliciter sunt reperta. 467 DANAAS PAVERUNT PERGAMA DIRAS. *pergama dextras* adscripto in margine *danais patuerunt pergama dextris* M et paucissimi Heinsii. *pergama flammas* reliqui omnes, nequissima interpolatione. in archetypo fuisse puto DEIRAS. *Dirae ultrices* Vergilii Aen. IV 473 VI 610 secundum Aeschylum Eum. 409 dictae videntur, locus hic Aeschylum refert, Ag. 125, 721. 476 AB AGRIS. malim ARGIS, ut I 601: τὴν μάλιστα προσήκουσαν αὐτοῖς (Diomedi et Alcmaeoni) ἀρχήν dicit Strabo p. 462, et antea iam exclusum ab Agamemnone. 489 EST LOCUS IN VULNUS. *Est locus in uultum* M. *Est locus in uoto* aut *Est in vota locus* reliqui. Ciceronianum in primis *vulnus* pro infortunio. 493 MAGNILOQUENTIA. *magna potentia* M cum omnibus. *magniloquus* hoc significatu, qui in substantivo est posterioris aetatis, dixit poeta VIII 396. 494 TALIBUS IRRITANS. *iratam* M et plurimi. *iratae veterem iram, Venerem verbis instimulare* locutiones sunt inconditae; emendatio mea non violenta. 515 LEVIBUS CANNIS NUTANTIA. *leuibus guttis* (*gutis* E) maior pars librorum Heinsii. post haec *manantia* libri omnes. ab hoc interpolationem profectam esse patet: ipsum inde

natum videtur, quod syllaba *nut,* scripto *t*, ut erat in cod. Sarrav., ad graeci similitudinem, habita pro *mā* cum lineola, quae pro *n* esset: usurpatur ea in M maxime in fine vocabulorum, *oeten*, *aeaciden, eurydicen*, *cypron;* in B, qui litteratura anglosaxonica exaratus, etiam in mediis, *īdignantia, iicere*, *tētata* I 181 184 190. idem dicitur ac VI 326 *tremulis circumdata cannis.* 632 BIBULAEQUE RETUNSAS RADICIS FIBRAS. *bibulaeque recuruas* libri praeter M, qui *repugnans.* illud glossema putaverim, hoc mendum ex oblitteratis in archetypo versuum extremis partibus, qualia in hoc potissimum libro, partim insana, abundant. vanum prope erat litterarum ductus rimari, nisi hoc, quod secundum Vergiliana *retunso*, *obtunsi*, Ge. II 301 I 262, exhibui, proprietatem illam prae se ferret, quam peculiarem poetae in hoc genere supra dicebam. ubicumque ad rei rusticae disciplinam defertur, Sabini ingenii, quo natus, sagacitatem agnoscas. radicum fibras, cum ariditate torpent, resiliunt, extenuantur, nihil dici potest signatius, quam retundi. 658 PLURAQUE LAUDATAE AC DEDIT OSCULA, QUALIA —. *Paucaque laudatae dedit* libri omnes; quod non intelligebam. audacius fortasse refinxi cum structurae imparilitate, qualis V 130 *quo non possederat alter latius*, *aut totidem* (quot ille) *tollebat turis acervos.* 662 QUAM COMPTA POSTQUAM PARITER VIRTUTE PROBAVIT. *Quam copiā p.* M, *Quam socia p.* reliqui. 'probavit (ut III 425) propter virtutem, quae simul (*pariter* II 505 VIII 324) ornatum haberet.' 671 NEC CONIUNX TIMIDI, AUT AUDACIS ULIXIS. retraxi obelum, quem olim posui. fatendum est affectata et grammatica illa reticentia usum poetam, quae praeterquam in Ibide vix IV 786, IX 123 occurrit. *timidus*, quem intellegi vult, est Adrastus, qui ἔφευγεν ἐκ Θηβῶν, εἵματα λυγρὰ φέρων σὺν Ἀρείονι κυανοχαίτῃ Paus. VIII 258. eius coniunx Amphithea Pronactis filia, Apollod. I 9 13, cuius proci Agathone apud Athen. p. 528 d teste Aetoliae omnis nobilitas, qui deinde Curetes dicti, fuerunt. 705, 706, 707 expunxi fide M, etsi paulo

sunt aptiores proximis, quos spurios notavi. nam 723 verbosus, *mei* 722 scaevum nec tuendum ex I 30 III 464 VII 745, si vel *amoris* haberi possit scribae M in clausula evanida supplementum: 733, 734 satis absurdi: 739, 740 qui infersit hemistichia, ne perspexit quidem, fores pulsatas dici pedibus, ut soleant manibus, V 448.

765 FORMA DEUS ACTA SENILI. *forma deus aptus* (*actus* in marg., eadem manu, ut puto) *anili* M. *deus aptus in omnes* E et reliqui. scriba, qui *u* pro *a*, errore satis facili in scripturis merovingica, longobardica, dederat, facile *anili* induxit, quod interpolatores noluerunt versibus continuis repeti. *acta forma senili* dictum fuit a poeta ut VI 468 *revertitur Ad mandata Prognes, et agit sua vota sub illa.* nec offendi par est in *senili* utriusque sexus: simile est V 400 *puerilibus* pro *puellaribus.* Alii profuerunt huic libro, v. 66 Heinsius, 95 Salmasius, 169 Naugerius, 288 Gruterus, 325 Capoferreus, 622 nescio quis. ex E edidi vv. 5 *Rhegi* var. scr. 8 13 14 20 *At* (M?) 27 31 32 *Neu* (M?) 44 49 55 59 61 *non cred.* (M?) 92 *admissa* (M?) 93 *In deforme* (M?) 96 97 127 129 (M?) 131 155 162 173 206 214 219 225 232 233 *lami-lestrigonis* 236 237 254 262 268, 272 ad 307 327 *fontana* (M?) 330 *farfarus* (M?) 357 359 360 361 365 377 384 386 411 431 435 445 509 513 *pluteciosque* (M?) 519 521 524 *suco liceat* 561 571 574 582 589 594 *cael. mun.* 600 630 ut M 646 670 679 680 711 731 790 798.

LIB. XV v. 73 PRIMUS QUUM TALIBUS ORA—. *primus quoque* libri: quod maxime offendit, si initio versus cum Heinsio *Arcuit* scribatur, quo quod significatur, ipsum versibus 75 ad 89 inest, ut desint plane, quae per *quoque* copulentur. *Arguit* summatim ex oratione Pythagorae anticipat id, quod inserendae causam praebuit, non ipsum interdictum, sed rationem eius, metempsychosin, quo spectant illa *docta sed non credita.* sed vel sic coniungenda sunt *Arguit* et *solvit*, cui rei inservit quod dedi *quum.* scriptum fuerit aliquando *quom,* ut passim fit in

codice Med. Verg., in L, si memini, ac recentissimis quibusvis, et in scriptura, qualis fragmenti Guelf., rotundum illud *m* proxime abest a *q*. 122 IMMEMOR EST, DEUS NEC FRUGUM MUNERE DIGNUS. *est demum* libri. ea particula, si modo a ratiocinatione, quae antecedit, prorsus separatur, locum fortasse tamen habere poterat, velut in meditationis, quae suppressa sit, conclusione. sed cuiusnam rei *immemorem* istunc hominem dici putabimus? certe non eorum, quae a bove sibi sint praestita, cum adiciatur *dempto modo p. a.;* credo, bonorum, quae eo opificio sibi obtigerint. quidni igitur *immemor frugum muneris* et *indignus eo munere* intellegatur eodem sensu, quo v 495 Ceres *Ingratasque vocat nec frugum munere dignas;* quo in munere arationis et bovis aratoris quantae partes sint, ipsum Triptolemi nomen demonstrat. ita plane Varro R. r. II 5, *hic socius hominum in rustico opere et Cereris minister — qua in re testis Attica, testis Peloponnesus.* id quo magis patescat, Cereris nomen induxi, scriptum fortassis *dēus;* ignotum sane grammaticis, qui *Didus Inus Mantus Eratus* mentionem habent, Charisius maxime pp. 63 64 127 137. *Deoïda* tamen et *Deoïam* usurpat Ovidius. dubito adeo, an *Ruricolam suum* v. 125 levi in eo pronomine inconstantia, a qua alias non alienus, *Cereris* intellegi voluerit; nam *renov., condid.* de bove, non de domino dictum puto. 126 CONDIDERAT MESSES. *Tot dederat*, corr. *Quot ded. messes* E. *dare messes* ignota mihi locutio: *frumentum condunt* Cicero N. d. II 63 157. 138 nihil attinet commemorare, quibus periculis substantivum, cui iungatur *vesci*, aut interpolationis argumenta quaesiverim. v. 142 tamen notus fuisse videtur Plinio N. h. VIII 180. 217 MATRIS CUBITAVIMUS ALVO. *matris habitavimus* E. *materna habitavimus* meliores Heinsii. 271 ET AUT IMIS COMMOTA TREMORIBUS ORBIS. *et antiquis tam multa tremoribus* E. *antiqui t. m.* unus Heinsii, unde in proecdosi dederam *aut imi comm.* 311 ATHAMANAS. *athamantis* libri, unde facilius elicitur quod de?i, quam quod cum Tan. Fabro

Bentleius, *Athamanes* et proximo versu *Narrantur* sine libris. 364 IN SCROBE DEOOS MACTATOS OBRUE. *His quoque delectos*, *In quoque dilectos*, *deiectos* meliores Heinsii libri. *I quoque dilectos* E. *In scrobe* coniecit Heinsius, ut *scrobes* sunt VII 243. reliqua interpolatorum commenta vix ad emendationem usum ullum habent: vidimus abunde usquequaque a mendo aliquo codicis M exspatiantes. *Deoos* temptaveram iam in proecdosi, si per typographos licuisset. nihil est, quo adstruatur, praeter ea, quae ad v. 122 adhibui, et ipsam, si probari possit, eius versus correctionem. 574 mendosus sine dubio in libris omnibus: suspicabar scriptum fuisse *odoratis verbenar. ignibus* cum solito syllabae *rum* compendio, elisione in pede quinto, qualis v. 763, minime rara alias. Coniecturae aliorum sunt receptae, Scaligeri 20, ubi E *Micilus;* 39 Mureti, ubi *cuius caelum;* Burmanni 52, ubi *Nemesenque;* Heinsii 104, E *deorum;* 230, E *solidarum m. ferarum;* 624, *alti;* 677, *est deus est;* 701, 702, *templa — dea scilleaque;* 708, *Leucoriam;* F. Ursini 279, *Amasenus;* G. Barthii 396, *Ilicis;* Alexandri Riese 729. reddidi, ut in proecdosi, ubique codicem E: neque inveni fere, quem operae pretium fuisset in eum locum substituere. si M totum in rebus minutissimis excussissem, sperabam inventum iri quamvis recentem unum aut alterum, qui totus ex illo transcriptus cum alia eius detrimenta, tum huius libri defectum resarcire posset. ut nunc est, indicanda video, quae hodie ab E diversa eduntur, postquam quaedam in proecdosi praetermissa ex ipso ascivi, 114 Probi scripturam 282 320 351 *sulpura,* quod a prima manu scriptum erat; ut *sulpore* unus cod. Monacensis saec. IX servavit apud Diomedem p. 319, 15: etiam E paulo ante 349 depravasse videtur 569 680 709 (*promunctariumque*) 811 *concussum*, Lucretianum VI 290, ut alterum I 384 855 var. scr. adnotatam ad alterum 866. poteram etiam 202 *herba nitens* et 343 *exalantia.* differunt igitur 112 quod ex Probo, 447 471 484 706 769 quae ex adnotatis in E varr. scripturis

desumpta sunt. discrimina omnia enotari non est operae: sunt nec ea magni momenti, quae ex solo E recepta fuerunt, 100 *herbis* 173 *nec* 481 *Latiaris* 552 *Et* 694 *pressa estque* 696 cum paucissimis *classis*, quod e Vergilio inlatum vix putaverim. sed numeri ponentur. discessi ab E ad scripturas codicum aliquot Heinsii 22 41 107 *(potest)* 232 315 416 443 *(Externo)* 503 634 642 715 718 737 804: ad vulgatam, quae dicitur, aut extat apud Jahnium, 23 *(Quod)* 78 omissus 177 188 247 275 285 287 *(phorasque)* 311 *(Admotum)* 315 *(Gratis)* 326 *(Pretides)* 329 332 *(phaenum)* 337 *(ortygia)* 342 360 368 403 465 475 496 504 *(Dampnauit meritumque nichil pater eicit urbe)* 506 524 606 620 *(auratis)* 651 708 *(Leucoriam)* 711 *(fabias)* 720 723 739 ad 744 om. a manu pr. 728 760 789, 788 transp. 803 810 848 854 876.

Scripsi ineunte
anno MDCCCLXXV. R. M.

Anno deinde LXXVIII in verbis poetae errores typogr. aliquot sustuli. in praefatione operae et operis peperci; quae in marginibus adnotata vidi, hoc loco subieci.
I 190 *(cā, cura)*, *c̄p. corpus* Notae Magn. 46 p. 290. **664** add. fragm. Aesch. 120 Dind. **II 774** cfr. VI 628 IX 527, Winckelm. opp. VI p. 105 vv. 16—19, 23. **III 675** add. XI 60. **VII 757** cfr. Prop. IV 1 1 Hor. c. II 18 14. **VI 200** cfr. *quantum ira sinit*, *formosa* v. 167. '*colla schiuma in bocca ed arrotando gli rrr*' Az. Ric. 1 p. 256. **VII 276** cod. Harl. Mus. Brit. 2610 saec. XI Metam. III 157 *nemorale*] *mortale*. **VII 741** add. VIII 509. **VIII 118** cfr. Catull. 28, 6 *in tabulis patet*. **IX 406** Trist. V 14 12 spuria? **416** delenda omnia. **XI 366** cfr. Michelang. Terz. 2 sub fin. '*Che passò il mar, e poi affogò nei mocci*'.
XIII 632 FIDES, H̄NES.

METAMORPHOSEON LIBER PRIMUS.

In nova fert animus mutatas dicere formas
Corpora . di , coeptis — nam vos mutastis — et illac
Adspirate meis , primaque ab origine mundi
Ad mea perpetuum deducite tempora carmen .
Ante mare et terras et quod tegit omnia , caelum
Unus erat toto naturae vultus in orbe ,
Quem dixere Chaos ; rudis indigestaque moles
Nec quicquam nisi pondus iners congestaque eodem
Non bene iunctarum discordia semina rerum .
Nullus adhuc mundo praebebat lumina Titan ,
Nec nova crescendo reparabat cornua Phoebe ,
Nec circumfuso pendebat in aëre tellus
Ponderibus librata suis , nec bracchia longo
Margine terrarum porrexerat Amphitrite .
Utque erat et tellus illic et pontus et aër ,
Sic erat instabilis tellus , innabilis unda ,
Lucis egens aër . nulli sua forma manebat ,
Obstabatque aliis aliud , quia corpore in uno
Frigida pugnabant calidis , umentia siccis ,
Mollia cum duris , sine pondere , habentia pondus .
Hanc deus et melior litem natura diremit ;
Nam caelo terras et terris abscidit undas
Et liquidum spisso secrevit ab aëre caelum .
Quae postquam evolvit caecoque exemit acervo ,
Dissociata locis concordi pace ligavit .
Ignea convexi vis et sine pondere caeli
Emicuit summaque locum sibi fecit in arce .
Proximus est aër illi levitate locoque ;
Densior his tellus , elementaque grandia traxit

Et pressa est gravitate sui. circumfluus umor
Ultima possedit solidumque coërcuit orbem.
Sic ubi dispositam quisquis fuit ille deorum,
Congeriem secuit sectamque in membra redegit,
Principio terram, ne non aequalis ab omni
Parte foret, magni speciem glomeravit in orbis.
Tum freta diffundi rapidisque tumescere ventis
Iussit et ambitae circumdare litora terrae.
Addidit et fontes et stagna immensa lacusque,
Fluminaque obliquis cinxit declivia ripis,
Quae, diversa locis, partim sorbentur ab ipsa,
In mare perveniunt partim, campoque recepta
Liberioris aquae pro ripis litora pulsant.
Iussit et extendi campos, subsidere valles,
Fronde tegi silvas, lapidosos surgere montes.
Utque duae dextra caelum totidemque sinistra
Parte secant zonae, quinta est ardentior illis;
Sic onus inclusum numero distinxit eodem
Cura dei, totidemque plagae tellure premuntur.
Quarum quae media est, non est habitabilis aestu;
Nix tegit alta duas: totidem inter utramque locavit,
Temperiemque dedit mixta cum frigore flamma.
Imminet his aër; qui, quanto est pondere terrae
Pondus aquae levius, tanto est onerosior igni.
Illic et nebulas, illic consistere nubes
Iussit, et humanas motura tonitrua mentes
Et cum fulminibus facientes frigora ventos.
His quoque non passim mundi fabricator habendum
Aera permisit. vix nunc obsistitur illis,
Cum sua quisque regant diverso flamina tractu,
Quin lanient mundum; tanta est discordia fratrum.
Eurus ad auroram Nabataeaque regna recessit
Persidaque et radiis iuga subdita matutinis.
Vesper et occiduo quae litora sole tepescunt,
Proxima sunt zephyro: Scythiam septemque trionem
Horrifer invasit boreas. contraria tellus
Nubibus assiduis pluvioque madescit ab austro.

Haec super inposuit liquidum et gravitate carentem
Aethera nec quicquam terrenae faecis habentem.
Vix ita limitibus dissaepserat omnia certis,
Cum, quae pressa diu massa latuere sub illa,
Sidera coeperunt toto effervescere caelo.
Neu regio foret ulla suis animantibus orba,
Astra tenent caeleste solum formaeque deorum,
Cesserunt nitidis habitandae piscibus undae,
Terra feras cepit, volucres agitabilis aër.
Sanctius his animal mentisque capacius altae
Deerat adhuc, et quod dominari in cetera posset.
Natus homo est: sive hunc divino semine fecit
Ille opifex rerum, mundi melioris origo,
Sive recens tellus seductaque nuper ab alto
Aethere cognati retinebat semina caeli,
Quam satus Iapeto mixtam fluvialibus undis
Finxit in effigiem moderantum cuncta deorum;
Pronaque cum spectent animalia cetera terram,
Os homini sublime dedit, caelumque videre
Iussit et erectos ad sidera tollere vultus.
[Sic, modo quae fuerat rudis et sine imagine, tellus
Induit ignotas hominum conversa figuras.] f. i.
Aurea prima sata est aetas, quae vindice nullo
Sponte sua, sine lege fidem rectumque colebat.
Poena metusque aberant, nec verba minacia fixo
Aere legebantur, nec supplex turba timebat
Iudicis ora sui, sed erant sine vindice tuti.
Nondum caesa suis, peregrinum ut viseret orbem,
Montibus in liquidas pinus descenderat undas,
Nullaque mortales praeter sua litora norant.
Nondum praecipites cingebant oppida fossae:
Non tuba directi, non aeris cornua flexi,
Non galeae, non ensis erant: sine militis usu
Mollia securae peragebant otia gentes.
Ipsa quoque immunis rastroque intacta nec ullis
Saucia vomeribus per se dabat omnia tellus;
Contentique cibis nullo cogente creatis

Arbuteos fetus montanaque fraga legebant
Cornaque et in duris haerentia mora rubetis
Et quae deciderant patula Iovis arbore, glandes.
Ver erat aeternum, placidique tepentibus auris
Mulcebant zephyri natos sine semine flores.
Mox etiam fruges tellus inarata ferebat,
Nec renovatus ager gravidis canebat aristis:
Flumina iam lactis, iam flumina nectaris ibant,
Flavaque de viridi stillabant ilice mella.
Postquam Saturno tenebrosa in Tartara misso
Sub Iove mundus erat, subiit argentea proles,
Auro deterior, fulvo pretiosior aere.
Iuppiter antiqui contraxit tempora veris, f. ii.
Perque hiemes aestusque et inaequales autumnos
Et breve ver spatiis exegit quattuor annum.
Tum primum siccis aër fervoribus ustus
Canduit, et ventis glacies adstricta pependit.
Tum primum subiere domus. domus antra fuerunt
Et densi frutices et vinctae cortice virgae.
Semina tum primum longis Cerealia sulcis
Obruta sunt, pressique iugo gemuere iuvenci.
Tertia post illam successit aënea proles, f. iii.
Saevior ingeniis et ad horrida promptior arma,
Non scelerata tamen. de duro est ultima ferro. f. iv.
Protinus irrupit venae peioris in aevum
Omne nefas: fugere pudor verumque fidesque;
In quorum subiere locum fraudesque dolique
Insidiaeque et vis et amor sceleratus habendi.
Vela dabant ventis, nec adhuc bene noverat illos
Navita; quaeque diu steterant in montibus altis,
Fluctibus ignotis insultavere carinae.
Communemque prius ceu lumina solis et auras
Cautus humum longo signavit limite mensor.
Nec tantum segetes alimentaque debita dives
Poscebatur humus, sed itum est in viscera terrae:
Quasque recondiderat Stygiisque admoverat umbris,
Effodiuntur opes, irritamenta malorum.

Iamque nocens ferrum ferroque nocentius aurum
Prodierat: prodit bellum, quod pugnat utroque,
Sanguineaque manu crepitantia concutit arma.
Vivitur ex rapto; non hospes ab hospite tutus,
Non socer a genero; fratrum quoque gratia rara est.
Imminet exitio vir coniugis, illa mariti;
Lurida terribiles miscent aconita novercae;
Filius ante diem patrios inquirit in annos.
Victa iacet pietas, et Virgo caede madentes,
Ultima caelestum, terras Astraea reliquit.
Neve foret terris securior arduus aether,
Affectasse ferunt regnum caeleste Gigantas,
Altaque congestos struxisse ad sidera montes.
Tum pater omnipotens misso perfregit Olympum
Fulmine et excussit subiecto Pelion Ossae.
Obruta mole sua cum corpora dira iacerent,
Perfusam multo natorum sanguine Terram
Inmaduisse ferunt calidumque animasse cruorem,
Et, ne nulla suae stirpis monimenta manerent,
In faciem vertisse hominum. sed et illa propago f. v.
Contemptrix superum saevaeque avidissima caedis
Et violenta fuit: scires e sanguine natos.
Quae pater ut summa vidit Saturnius arce,
Ingemit et, facto nondum vulgata recenti
Foeda Lycaoniae referens convivia mensae,
Ingentes animo et dignas Iove concipit iras,
Conciliumque vocat. tenuit mora nulla vocatos.
Est via sublimis, caelo manifesta sereno;
Lactea nomen habet, candore notabilis ipso.
Hac iter est superis ad magni tecta Tonantis
Regalemque domum. dextra laevaque deorum
Atria nobilium valvis celebrantur apertis.
Plebs habitat diversa locis; hac fronte potentes
Caelicolae clarique suos posuere penates.
Hic locus est, quem, si verbis audacia detur,
Haud timeam magni dixisse Palatia caeli.
Ergo ubi marmoreo superi sedere recessu,

Celsior ipse loco sceptroque innixus eburno
Terrificam capitis concussit terque quaterque
Caesariem, cum qua terram mare sidera movit.
Talibus inde modis ora indignantia solvit:
'Non ego pro mundi regno magis anxius illa
Tempestate fui, qua centum quisque parabat
Inicere angúipedum captivo bracchia caelo.
Nam quamquam ferus hostis erat, tamen illud ab uno
Corpore et ex una pendebat origine bellum.
Nunc mihi qua totum Nereus circumsonat orbem,
Perdendum est mortale genus. per flumina iuro
Infera sub terra Stygio labentia luco,
Cuncta prius temptata. sed inmedicabile cura
Ense recidendum est, ne pars sincera trahatur.
Sunt mihi semidei, sunt rustica numina, nymphae
Faunique satyrique et monticolae Silvani:
Quos quoniam caeli nondum dignamur honore,
Quas dedimus, certe terras habitare sinamus.
An satis, o superi, tutos fore creditis illos,
Cum mihi, qui fulmen, qui vos habeoque regoque,
Struxerit insidias notus feritate Lycaon?'
Confremuere omnes, studiisque ardentibus ausum
Talia deposcunt. sic, cum manus impia saevit
Sanguine Caesareo Romanum extinguere nomen,
Attonitum tanto subitae terrore ruinae
Humanum genus est totusque perhorruit orbis.
Nec tibi grata minus pietas, Auguste, tuorum est,
Quam fuit illa Iovi. qui postquam voce manuque
Murmura compressit, tenuere silentia cuncti:
[Substitit ut clamor, pressus gravitate regentis,
Iuppiter hoc iterum sermone silentia rupit:]
'Ille quidem poenas, curam hanc dimittite, solvit.
Quod tamen admissum, quae sit vindicta, docebo.
Contigerat nostras infamia temporis aures:
Quam cupiens falsam, summo delabor Olympo
Et deus humana lustro sub imagine terras.
Longa mora est, quantum noxae sit ubique repertum,

Enumerare. minor fuit ipsa infamia vero.
Maenala transieram latebris horrenda ferarum
Et cum Cyllene gelidi pineta Lycaei:
Arcadis hinc sedes et inhospita tecta tyranni
Ingredior, traherent cum sera crepuscula noctem.
Signa dedi, venisse deum, vulgusque precari
Coeperat. irridet primo pia vota Lycaon,
Mox ait "experiar, deus hic, discrimine aperto,
An sit mortalis. nec erit dubitabile verum."
Nocte gravem somno necopina perdere morte
Me parat: haec illi placet experientia veri.
Nec contentus eo, missi de gente Molossa
Obsidis unius iugulum mucrone resolvit,
Atque ita semineces partim ferventibus artus
Mollit aquis, partim subiecto torruit igni.
Quos simul inposuit mensis, ego vindice flamma
In dominum dignosque everti tecta Penates.
Territus ipse fugit, nactusque silentia ruris
Exululat, frustraque loqui conatur; ab ipso
Colligit os rabiem, solitaeque cupidine caedis
Vertitur in pecudes, et nunc quoque sanguine gaudet;
In villos abeunt vestes, in crura lacerti:
Fit lupus, et veteris servat vestigia formae. f. vi.
Canities eadem est, eadem violentia vultus,
Idem oculi lucent, eadem feritatis imago.
Occidit una domus: sed non domus una perire
Digna fuit: qua terra patet, fera regnat Erinys;
In facinus iurasse putes. dent ocius omnes
Quas meruere pati, sic stat sententia, poenas.'
Dicta Iovis pars voce probant stimulosque frementi
Adiciunt, alii partes assensibus implent.
Est tamen humani generis iactura dolori
Omnibus, et, quae sit terrae mortalibus orbae
Forma futura, rogant: quis sit laturus in aras
Tura? ferisne paret populandas tradere terras?
Talia quaerentes, sibi enim fore cetera curae,
Rex superum trepidare vetat, subolemque priori

Dissimilem populo promittit origine mira.
Iamque erat in totas sparsurus fulmina terras:
Sed timuit, ne forte sacer tot ab ignibus aether
Conciperet flammas, longusque ardesceret axis.
Esse quoque in fatis reminiscitur, adfore tempus,
Quo mare, quo tellus correptaque regia caeli
Ardeat et mundi moles operosa laboret.
Tela reponuntur manibus fabricata Cyclopum.
Poena placet diversa, genus mortale sub undis
Perdere et ex omni nimbos demittere caelo.
Protinus Aeoliis Aquilonem claudit in antris
Et quaecumque fugant inductas flamina nubes,
Emittitque Notum. madidis Notus evolat alis,
Terribilem picea tectus caligine vultum:
Barba gravis nimbis, canis fluit unda capillis,
Fronte sedent nebulae, rorant pennaeque sinusque.
Utque manu lata pendentia nubila pressit,
Fit fragor, inclusi funduntur ab aethere nimbi.
Nuntia Iunonis varios induta colores
Concipit Iris aquas, alimentaque nubibus adfert.
Sternuntur segetes et deplorata coloni
Vota iacent, longique perit labor irritus anni.
Nec caelo contenta suo est Iovis ira, sed illum
Caeruleus frater iuvat auxiliaribus undis.
Convocat hic amnes. qui postquam tecta tyranni
Intravere sui, 'non est hortamine longo
Nunc' ait 'utendum. vires effundite vestras,
Sic opus est. aperite domos, ac mole remota
Fluminibus vestris totas inmittite habenas.'
Iusserat. hi redeunt, ac fontibus ora relaxant,
Et defrenato volvuntur in aequora cursu.
Ipse tridente suo terram percussit. at illa
Intremuit motuque vias patefecit aquarum.
Exspatiata ruunt per apertos flumina campos,
Cumque satis arbusta simul pecudesque virosque
Tectaque, cumque suis rapiunt penetralia sacris,
Siqua domus mansit potuitque resistere tanto

Indeiecta malo, culmen tamen altior huius
Unda tegit, pressaeque latent sub gurgite turres.
Iamque mare et tellus nullum discrimen habebant:
Omnia pontus erant. deerant quoque litora ponto.
Occupat hic collem: cumba sedet alter adunca
Et ducit remos illic ubi nuper ararat;
Ille super segetes aut mersae culmina villae
Navigat, hic summa piscem deprendit in ulmo;
Figitur in viridi, si fors tulit, ancora prato,
Aut subiecta terunt curvae vineta carinae.
Et, modo qua graciles gramen carpsere capellae,
Nunc ibi deformes ponunt sua corpora phocae.
Mirantur sub aqua lucos urbesque domosque
Nereides. silvasque tenent delphines, et altis
Incursant ramis. [agitataque robora pulsant.]
Nat lupus inter oves, fulvos vehit unda leones,
Unda vehit tigres. nec vires fulminis apro,
Crura nec ablato prosunt velocia cervo.
Quaesitisque diu terris, ubi sistere detur,
In mare lassatis volucris vaga decidit alis.
Obruerat tumulos inmensa licentia ponti,
Pulsabantque novi montana cacumina fluctus.
Maxima pars unda rapitur: quibus unda pepercit,
Illos longa domant inopi ieiunia victu.
Separat Aonios Oetaeis Phocis ab arvis,
Terra ferax, dum terra fuit: sed tempore in illo
Pars maris et latus subitarum campus aquarum.
Mons ibi verticibus petit arduus astra duobus,
Nomine Parnasus, superantque cacumina nubes.
Hic ubi Deucalion, nam cetera texerat aequor,
Cum consorte tori parva rate vectus adhaesit,
Corycidas nymphas et numina montis adorant,
Fatidicamque Themin, quae tunc oracla tenebat.
Non illo melior quisquam nec amantior aequi
Vir fuit, aut illa metuentior ulla deorum.
Iuppiter ut liquidis stagnare paludibus orbem,
Et superesse virum de tot modo milibus unum,

Et superesse videt de tot modo milibus unam,
Innocuos ambos, cultores numinis ambos,
Nubila disiecit, nimbisque aquilone remotis
Et caelo terras ostendit et aethera terris.
Nec maris ira manet, positoque tricuspide telo
Mulcet aquas rector pelagi, supraque profundum
Extantem atque umeros innato murice tectum
Caeruleum Tritona vocat, conchaeque sonanti
Inspirare iubet, fluctusque et flumina signo
Iam revocare dato. cava bucina sumitur illi
Tortilis, in latum quae turbine crescit ab imo,
Bucina, quae medio concepit ubi aëra ponto,
Litora voce replet sub utroque iacentia Phoebo.
Tunc quoque, ut ora dei madida rorantia barba
Contigit, et cecinit iussos inflata receptus,
Omnibus audita est telluris et aequoris undis,
Et quibus est undis audita, coërcuit omnes.
Flumina subsidunt, collesque exire videntur:
Iam mare litus habet, plenos capit alveus amnes,
Surgit humus; crescunt loca decrescentibus undis.
Postque diem longam nudata cacumina silvae
Ostendunt, limumque tenent in fronde relictum.
Redditus orbis erat. quem postquam vidit inanem
Et desolatas agere alta silentia terras,
Deucalion lacrimis ita Pyrrham affatur obortis:
'O soror, o coniunx, o femina sola superstes,
Quam commune mihi genus et patruelis origo,
Deinde torus iunxit, nunc ipsa pericula iungunt:
Terrarum, quascumque vident occasus et ortus,
Nos duo turba sumus: possedit cetera pontus.
Haec quoque adhuc vitae non est fiducia nostrae
Certa satis. terrent etiamnunc nubila mentem.
Quis tibi, si sine me fatis erepta fuisses,
Nunc animus, miseranda, foret? quo sola timorem
Ferre modo posses? quo consolante doleres?
Namque ego, crede mihi, si te quoque pontus haberet,
Te sequerer, coniunx, et me quoque pontus haberet.

O utinam possem populos reparare paternis
Artibus atque animas formatae infundere terrae!
Nunc genus in nobis restat mortale duobus;
Sic visum est superis: hominumque exempla manemus.'
Dixerat, et flebant. placuit caeleste precari
Numen, et auxilium per sacras quaerere sortes.
Nulla mora est, adeunt pariter Cephisidas undas,
Ut nondum liquidas, sic iam vada nota secantes.
Inde ubi libatos inroravere liquores
Vestibus et capiti, flectunt vestigia sanctae
Ad delubra deae, quorum fastigia turpi
Pallebant musco stabantque sine ignibus arae.
Ut templi tetigere gradus, procumbit uterque
Pronus humi, gelidoque pavens dedit oscula saxo.
Atque ita 'si precibus' dixerunt 'numina iustis
Victa remollescunt, si flectitur ira deorum,
Dic, Themi, qua generis damnum reparabile nostri
Arte sit, et mersis fer opem, mitissima, rebus.'
Mota dea est sortemque dedit, 'discedite templo,
Et velate caput, cinctasque resolvite vestes,
Ossaque post tergum magnae iactate parentis.'
Obstipuere diu, rumpitque silentia voce
Pyrrha prior, iussisque deae parere recusat,
Detque sibi veniam, pavido rogat ore, pavetque
Laedere iactatis maternas ossibus umbras.
Interea repetunt caecis obscura latebris
Verba datae sortis secum, inter seque volutant:
Unde Promethides placidis Epimethida dictis
Mulcet et 'aut fallax' ait 'est sollertia nobis,
Aut pia sunt nullumque nefas oracula suadent.
Magna parens terra est: lapides in corpore terrae
Ossa reor dici: iacere hos post terga iubemur.'
Coniugis augurio quamquam Titania mota est,
Spes tamen in dubio est: adeo caelestibus ambo
Diffidunt monitis. sed quid temptare nocebit?
Descendunt velantque caput tunicasque recingunt
Et iussos lapides sua post vestigia mittunt.

Saxa — quis hoc credat, nisi sit pro teste vetustas? —
Ponere duritiem coepere suumque rigorem, f. vii.
Mollirique mora, mollitaque ducere formam.
Mox ubi creverunt, naturaque mitior illis
Contigit, ut quaedam, sic non manifesta, videri
Forma potest hominis, sed uti est de marmore coeptis
Non exacta satis rudibusque simillima signis.
Quae tamen ex illis aliquo pars umida suco
Et terrena fuit, versa est in corporis usum:
Quod solidum est flectique nequit, mutatur in ossa:
Quae modo vena fuit, sub eodem nomine mansit:
Inque brevi spatio superorum numine saxa
Missa viri manibus faciem traxere virorum,
Et de femineo reparata est femina iactu.
Inde genus durum sumus experiensque laborum,
Et documenta damus, qua simus origine nati.
Cetera diversis tellus animalia formis
Sponte sua peperit, postquam vetus umor ab igne
Percaluit solis, caenumque udaeque paludes
Intumuere aestu, fecundaque semina rerum
Vivaci nutrita solo, ceu matris in alvo,
Creverunt faciemque aliquam cepere morando.
Sic ubi deseruit madidos septemfluus agros
Nilus et antiquo sua flumina reddidit alveo,
Aetherioque recens exarsit sidere limus,
Plurima cultores versis animalia glaebis
Inveniunt, et in his quaedam modo coepta sub ipsum
Nascendi spatium, quaedam inperfecta suisque
Trunca vident numeris, et eodem in corpore saepe
Altera pars vivit, rudis est pars altera tellus.
Quippe ubi temperiem sumpsere umorque calorque,
Concipiunt, et ab his oriuntur cuncta duobus.
Cumque sit ignis aquae pugnax, vapor umidus omnes
Res creat, et discors concordia fetibus apta est.
Ergo ubi diluvio tellus lutulenta recenti
Solibus aetheriis almoque recanduit aestu,
Edidit innumeras species, partimque figuras

Rettulit antiquas, partim nova monstra creavit.
Illa quidem nollet, sed te quoque, maxime Python,
Tum genuit, populisque novis, incognite serpens,
Terror eras; tantum spatii de monte tenebas.
Hunc deus arcitenens, et numquam talibus armis
Ante nisi in dammis capreisque fugacibus usus,
Mille gravem telis, exhausta paene pharetra,
Perdidit effuso per vulnera nigra veneno.
Neve operis famam possit delere vetustas,
Instituit sacros celebri certamine ludos
Pythia perdomitae serpentis nomine dictos.
His iuvenum quicumque manu pedibusve rotave
Vicerat, aesculeae capiebat frondis honorem.
Nondum laurus erat, longoque decentia crine
Tempora cingebat de qualibet arbore Phoebus.
Primus amor Phoebi Daphne Peneïa, quem non
Fors ignara dedit, sed saeva Cupidinis ira.
Delius hunc nuper, victo serpente superbus,
Viderat adducto flectentem cornua nervo,
'Quid' que 'tibi, lascive puer, cum fortibus armis?'
Dixerat; 'ista decent umeros gestamina nostros,
Qui dare certa ferae, dare vulnera possumus hosti,
Qui modo pestifero tot iugera ventre prementem
Stravimus innumeris tumidum Pythona sagittis.
Tu face nescio quos esto contentus amores
Indagare tua, nec laudes assere nostras.'
Filius huic Veneris 'figat tuus omnia, Phoebe,
Te meus arcus;' ait 'quantoque animalia cedunt
Cuncta deo, tanto minor est tua gloria nostra.'
Dixit, et eliso percussis aëre pennis
Impiger umbrosa Parnasi constitit arce
Eque sagittifera prompsit duo tela pharetra
Diversorum operum; fugat hoc, facit illud amorem.
Quod facit, hamatum est et cuspide fulget acuta:
Quod fugat, obtusum est et habet sub harundine [plumbum.
Hoc deus in nympha Peneïde fixit; at illo
Laesit Apollineas traiecta per ossa medullas.

Protinus alter amat ; fugit altera nomen amantis,
Silvarum tenebris captivarumque ferarum
Exuviis gaudens innuptaeque aemula Phoebes.
Vitta coercebat positos sine lege capillos.
Multi illam petiere, illa aversata petentes
Impatiens expersque viri nemorum avia lustrat,
Nec quid Hymen, quid Amor, quid sint conubia, curat.
Saepe pater dixit 'generum mihi, filia, debes.'
Saepe pater dixit 'debes mihi, nata, nepotes.'
Illa, velut crimen taedas exosa iugales
Pulchra verecundo suffunditur ora rubore,
Inque patris blandis haerens cervice lacertis
'Da mihi perpetua, genitor carissime,' dixit
'Virginitate frui. dedit hoc pater ante Dianae.'
Ille quidem obsequitur. sed te decor iste quod optas
Esse vetat, votoque tuo tua forma repugnat.
Phoebus amat, visaeque cupit conubia Daphnes,
Quodque cupit, sperat ; suaque illum oracula fallunt.
Utque leves stipulae demptis adolentur aristis,
Ut facibus saepes ardent, quas forte viator
Vel nimis admovit, vel iam sub luce reliquit ;
Sic deus in flammas abiit, sic pectore toto
Uritur et sterilem sperando nutrit amorem.
Spectat inornatos collo pendere capillos,
Et 'quid, si comantur ?' ait. videt igne micantes
Sideribus similes oculos, videt oscula, quae non
Est vidisse satis ; laudat digitosque manusque
Bracchiaque et nudos media plus parte lacertos :
Siqua latent, meliora putat. fugit ocior aura
Illa levi, neque ad haec revocantis verba resistit :
'Nympha, precor, Peneï, mane ! non insequor hostis :
Nympha, mane ! sic agna lupum, sic cerva leonem,
Sic aquilam penna fugiunt trepidante columbae,
Hostes quaeque suos. amor est mihi causa sequendi.
Me miserum ! ne prona cadas, indignave laedi
Crura notent sentes, et sim tibi causa doloris.
Aspera, qua properas, loca sunt. moderatius, oro,

Curre, fugamque inhibe. moderatius insequar ipse.
Cui placeas, inquire tamen. non incola montis,
Non ego sum pastor, non hic armenta gregesque
Horridus observo. nescis, temeraria, nescis,
Quem fugias, ideoque fugis. mihi Delphica tellus
Et Claros et Tenedos Patareaque regia servit.
Iuppiter est genitor. per me quod eritque fuitque
Estque, patet: per me concordant carmina nervis.
Certa quidem nostra est, nostra tamen una sagitta
Certior, in vacuo quae vulnera pectore fecit.
Inventum medicina meum est, opiferque per orbem
Dicor, et herbarum subiecta potentia nobis.
Ei mihi, quod nullis amor est sanabilis herbis,
Nec prosunt domino quae prosunt omnibus, artes!'
Plura locuturum timido Peneïa cursu
Fugit cumque ipso verba inperfecta reliquit,
Tum quoque visa decens. nudabant corpora venti,
Obviaque adversas vibrabant flamina vestes,
Et levis inpulsos retro dabat aura capillos;
Auctaque forma fuga est. sed enim non sustinet ultra
Perdere blanditias iuvenis deus, utque movebat
Ipse amor, admisso sequitur vestigia passu.
Ut canis in vacuo leporem cum Gallicus arvo
Vidit, et hic praedam pedibus petit, ille salutem;
Alter inhaesuro similis iam iamque tenere
Sperat, et extento stringit vestigia rostro;
Alter in ambiguo est, an sit conprensus, et ipsis
Morsibus eripitur tangentiaque ora relinquit:
Sic deus et virgo, est hic spe celer, illa timore.
Qui tamen insequitur, pennis adiutus amoris
Ocior est requiemque negat tergoque fugacis
Inminet et crinem sparsum cervicibus afflat.
Viribus absumptis expalluit illa, citaeque
Victa labore fugae, spectans Peneïdas undas,
'Fer pater' inquit 'opem! Tellus,' ait, 'hisce, vel istam,
Quae facit, ut laedar, mutando perde figuram!'
Vix prece finita, torpor gravis occupat artus,

Mollia cinguntur tenui praecordia libro, f. viii.
In frondem crines, in ramos bracchia crescunt:
Pes modo tam velox pigris radicibus haeret,
Ora cacumen obit. remanet nitor unus in illa.
Hanc quoque Phoebus amat, positaque in stipite dextra
Sentit adhuc trepidare novo sub cortice pectus,
Complexusque suis ramos, ut membra, lacertis
Oscula dat ligno: refugit tamen oscula lignum.
Cui deus 'at quoniam coniunx mea non potes esse,
Arbor eris certe' dixit 'mea. semper habebunt
Te coma, te citharae, te nostrae, laure, pharetrae.
Tu ducibus Latiis aderis, cum laeta Triumphum
Vox canet et visent longas Capitolia pompas.
Postibus Augustis eadem fidissima custos
Ante fores stabis, mediamque tuebere quercum.
Utque meum intonsis caput est iuvenale capillis,
Tu quoque perpetuos semper gere frondis honores.'
Finierat Paean. factis modo laurea ramis
Adnuit, utque caput visa est agitasse cacumen.
Est nemus Haemoniae, praerupta quod undique claudit
Silva, vocant Tempe. per quae Penëus ab imo
Effusus Pindo spumosis volvitur undis
Deiectuque gravi tenues agitantia fumos
Nubila conducit, summisque aspergine silvis
Inpluit et sonitu plus quam vicina fatigat.
Haec domus, haec sedes, haec sunt penetralia magni
Amnis. in his, residens facto de cautibus antro,
Undis iura dabat nymphisque colentibus undas.
Conveniunt illuc popularia flumina primum,
Nescia, gratentur consolenturne parentem,
Populifer Sperchios et inrequietus Enipeus
Apidanusque senex lenisque Amphrysos et Aeas,
Moxque amnes alii, qui qua tulit impetus illos,
In mare deducunt fessas erroribus undas.
Inachus, unus, abest imoque reconditus antro
Fletibus auget aquas, natamque miserrimus Io
Luget ut amissam. nescit, vitane fruatur,

An sit apud manes. sed quam non invenit usquam,
Esse putat nusquam atque animo peiora veretur.
Viderat a patrio redeuntem Iuppiter illam
Flumine et 'o virgo Iove digna tuoque beatum
Nescio quem factura toro, pete' dixerat 'umbras
Altorum nemorum,' et nemorum monstraverat umbras
'Dum calet et medio sol est altissimus orbe.
Quodsi sola times latebras intrare ferarum,
Praeside tuta deo nemorum secreta subibis,
Nec de plebe deo, sed qui caelestia magna
Sceptra manu teneo, sed qui vaga fulmina mitto.
Ne fuge me!' fugiebat enim. iam pascua Lernae
Consitaque arboribus Lyrcea reliquerat arva,
Cum deus inducta latas caligine terras
Occuluit tenuitque fugam rapuitque pudorem.
Interea medios Iuno despexit in Argos,
Et noctis faciem nebulas fecisse volucres
Sub nitido mirata die, non fluminis illas
Esse, nec umenti sensit tellure remitti,
Atque suus coniunx ubi sit, circumspicit, ut quae
Deprensi totiens iam nosset furta mariti.
Quem postquam caelo non repperit, 'aut ego fallor,
Aut ego laedor' ait, delapsaque ab aethere summo
Constitit in terris, nebulasque recedere iussit.
Coniugis adventum praesenserat, inque nitentem
Inachidos vultus mutaverat ille iuvencam. f. ix.
Bos quoque formosa est. speciem Saturnia vaccae,
Quamquam invita, probat nec non et cuius, et unde,
Quove sit armento, veri quasi nescia quaerit.
Iuppiter e terra genitam mentitur, ut auctor
Desinat inquiri. petit hanc Saturnia munus.
Quid faciat? crudele, suos addicere amores;
Non dare, suspectum. pudor est qui suadeat illinc,
Hinc dissuadet amor. victus pudor esset amore:
Sed leve si munus sociae generisque torique
Vacca negaretur, poterat non vacca videri.
Paelice donata non protinus exuit omnem

Diva metum, timuitque Iovem et fuit anxia furti,
Donec Arestoridae servandam tradidit Argo.
Centum luminibus cinctum caput Argus habebat:
Inde suis vicibus capiebant bina quietem,
Cetera servabant atque in statione manebant.
Constiterat quocumque modo, spectabat ad Io:
Ante oculos Io quamvis aversus habebat.
Luce sinit pasci. cum sol tellure sub alta est,
Claudit et indigno circumdat vincula collo.
Frondibus arboreis et amara pascitur herba,
Proque toro terrae non semper gramen habenti
Incubat infelix, limosaque flumina potat.
Illa etiam supplex Argo cum bracchia vellet
Tendere, non habuit quae bracchia tenderet Argo;
Conatoque queri mugitus edidit ore,
Pertimuitque sonos propriaque exterrita voce est.
Venit et ad ripas, ubi ludere saepe solebat,
Inachidas: rictus novaque ut conspexit in unda
Cornua, pertimuit seque exsternata refugit.
Naides ignorant, ignorat et Inachus ipse,
Quae sit. at illa patrem sequitur sequiturque sorores,
Et patitur tangi seque admirantibus offert.
Decerptas senior porrexerat Inachus herbas:
Illa manus lambit patriisque dat oscula palmis,
Nec retinet lacrimas et, si modo verba sequantur,
Oret opem nomenque suum casusque loquatur.
Littera pro verbis, quam pes in pulvere duxit,
Corporis indicium mutati triste peregit.
'Me miserum!' exclamat pater Inachus, inque gementis
Cornibus et niveae pendens cervice iuvencae
'Me miserum!' ingeminat, 'tune es quaesita per omnes,
Nata, mihi terras? tu non inventa reperta
Luctus eras levior. retices, nec mutua nostris
Dicta refers, alto tantum suspiria ducis
Pectore, quodque unum potes, ad mea verba remugis.
At tibi ego ignarus thalamos taedasque parabam,
Spesque fuit generi mihi prima, secunda nepotum.

De grege nunc tibi vir, nunc de grege natus habendus.
Nec finire licet tantos mihi morte dolores:
Sed nocet esse deum, praeclusaque ianua leti
Aeternum nostros luctus extendit in aevum.'
Talia maerentes stellatus submovet Argus,
Ereptamque patri diversa in pascua natam
Abstrahit. inde procul montis sublime cacumen
Occupat, unde sedens partes speculatur in omnes.
Nec superum rector mala tanta Phoronidos ultra
Ferre potest, natumque vocat, quem lucida partu
Pleïas enixa est, letoque det, imperat, Argum.
Parva mora est alas pedibus virgamque potenti
Somniferam sumpsisse manu tegumenque capillis:
[Haec ubi disposuit, patria Iove natus ab arce]
Desilit in terras, illic tegumenque removit
Et posuit pennas: tantummodo virga retenta est.
Hac agit ut pastor per devia rura capellas,
Dum venit, abductas, et structis cantat avenis.
Voce nova captus custos Iunonius. 'at tu,
Quisquis es, hoc poteras mecum considere saxo,'
Argus ait 'neque enim pecori fecundior ullo
Herba loco est, aptamque vides pastoribus umbram.'
Sedit Atlantiades, et euntem multa loquendo
Detinuit sermone diem, iunctisque canendo
Vincere harundinibus servantia lumina temptat.
Ille tamen pugnat molles evincere somnos
Et, quamvis sopor est oculorum parte receptus,
Parte tamen vigilat. quaerit quoque — namque reperta
Fistula nuper erat — qua sit ratione reperta.
Tum deus 'Arcadiae gelidis in montibus' inquit
'Inter hamadryadas celeberrima Nonacrinas
Naïas una fuit, nymphae Syringa vocabant.
Non semel et satyros eluserat illa sequentes
Et quoscumque deos umbrosave silva feraxve
Rus habet. Ortygiam studiis ipsaque colebat
Virginitate deam. ritu quoque cincta Dianae
Falleret, et credi posset Latonia, si non

Corneus huic arcus, si non foret aureus illi.
Sic quoque fallebat. redeuntem colle Lycaeo
Pan videt hanc, pinuque caput praecinctus acuta
Talia verba refert' — restabat verba referre,
Et precibus spretis fugisse per avia nympham,
Donec harenosi placidum Ladonis ad amnem
Venerit. hic illam cursum impedientibus undis,
Ut se mutarent, liquidas orasse sorores:
Panaque cum prensam sibi iam Syringa putaret,
Corpore pro nymphae calamos tenuisse palustres. f. x.
Dumque ibi suspirat, motos in harundine ventos
Effecisse sonum tenuem similemque querenti;
[Arte nova vocisque deum dulcedine captum]
"Hoc mihi concilium tecum' dixisse 'manebit!"
Atque ita disparibus calamis compagine cerae
Inter se iunctis nomen tenuisse puellae.
Talia dicturus vidit Cyllenius omnes
Succubuisse oculos adopertaque lumina somno.
Supprimit extemplo vocem, firmatque soporem
Languida permulcens medicata lumina virga:
Nec mora, falcato nutantem vulnerat ense
Qua collo est confine caput, saxoque cruentum
Deicit et maculat praeruptam sanguine rupem.
Arge, iaces. quodque in tot lumina lumen habebas,
Exstinctum est, centumque oculos nox occupat una.
Excipit hos volucrisque suae Saturnia pennis f. xi.
Collocat et gemmis caudam stellantibus implet.
Protinus exarsit, nec tempora distulit irae,
Horriferamque oculis animoque obiecit Erinyn
Paelicis Argolicae, stimulosque in pectore caecos
Condidit, et profugam per totum terruit orbem.
Ultimus inmenso restabas, Nile, labori.
Quem simulac tetigit, positis in margine ripae
Procubuit genibus, resupinoque ardua collo
Quos potuit solos, tollens ad sidera vultus
Et gemitu et lacrimis et luctisono mugitu
Cum Iove visa queri est finemque orare malorum.

Coniugis ille suae complexus colla lacertis,
Finiat ut poenas tandem, rogat, 'in' que 'futurum
Pone metus,' inquit 'numquam tibi causa doloris
Haec erit' et Stygias iubet hoc audire paludes.
Ut lenita dea est, vultus capit illa priores,
Fitque quod ante fuit. fugiunt e corpore saetae,
Cornua decrescunt, fit luminis artior orbis,
Contrahitur rictus, redeunt umerique manusque,
Ungulaque in quinos dilapsa absumitur ungues.
De bove nil superest, formae nisi candor, in illa.
Officioque pedum nymphe contenta duorum
Erigitur, metuitque loqui, ne more iuvencae
Mugiat, et timide verba intermissa retemptat.
Nunc dea linigera colitur celeberrima turba.
Huic Epaphus magni genitus de semine tandem
Creditur esse Iovis, perque urbes iuncta parenti
Templa tenet. fuit huic animis aequalis et annis
Sole satus Phaëthon. quem quondam magna loquentem
Nec sibi cedentem Phoeboque parente superbum
Non tulit Inachides, 'matri' que ait 'omnia demens
Credis, et es tumidus genitoris imagine falsi.'
Erubuit Phaëthon, iramque pudore repressit,
Et tulit ad Clymenen Epaphi convicia matrem:
'Quoque magis doleas, genetrix,' ait 'ille ego liber,
Ille ferox tacui. pudet haec obprobria nobis
Et dici potuisse et non potuisse refelli.
At tu, si modo sum caelesti stirpe creatus,
Ede notam tanti generis, meque assere caelo.'
Dixit et implicuit materno bracchia collo,
Perque suum Meropisque caput taedasque sororum,
Traderet, oravit, veri sibi signa parentis.
Ambiguum, Clymene, precibus Phaëthontis, an ira
Mota magis dicti sibi criminis, utraque caelo
Bracchia porrexit, spectansque ad lumina solis
'Per iubar hoc' inquit 'radiis insigne coruscis,
Nate, tibi iuro, quod nos auditque videtque,
Hoc te, quem spectas, hoc te, qui temperat orbem,

Sole satum. si ficta loquor, neget ipse videndum
Se mihi, sitque oculis lux ista novissima nostris.
Nec longus patrios labor est tibi nosse penates.
Unde oritur, domus est terrae contermina nostrae.
Si modo fert animus, gradere, et scitabere ab ipso.'
Emicat extemplo laetus post talia matris
Dicta suae Phaëthon et concipit aethera mente,
Aethiopasque suos positosque sub ignibus Indos
Sidereis transit patriosque adit impiger ortus.

LIBER SECUNDUS.

Regia Solis erat sublimibus alta columnis,
Clara micante auro flammasque imitante pyropo;
Cuius ebur nitidum fastigia summa tegebat,
Argenti bifores radiabant lumine valvae.
Materiam superabat opus. nam Mulciber illic
Aequora caelarat medias cingentia terras
Terrarumque orbem caelumque, quod imminet orbi.
Caeruleos habet unda deos, Tritona canorum,
Proteaque ambiguum, ballaenarumque prementem
Aegaeona suis immania terga lacertis,
Doridaque et natas, quarum pars nare videtur,
Pars in mole sedens virides siccare capillos,
Pisce vehi quaedam. facies non omnibus una,
Nec diversa tamen; qualem decet esse sororum.
Terra viros urbesque gerit silvasque ferasque
Fluminaque et nymphas et cetera numina ruris.
Haec super inposita est caeli fulgentis imago,
Signaque sex foribus dextris, totidemque sinistris.
Quo simul acclivo Clymeneïa limite proles
Venit et intravit dubitati tecta parentis,
Protinus ad patrios sua fert vestigia vultus
Consistitque procul: neque enim propiora ferebat
Lumina. purpurea velatus veste sedebat

In solio Phoebus claris lucente smaragdis.
A dextra laevaque Dies et Mensis et Annus
Saeculaque et positae spatiis aequalibus Horae
Verque novum stabat cinctum florente corona,
Stabat nuda Aestas et spicea serta gerebat,
Stabat et Autumnus calcatis sordidus uvis
Et glacialis Hiems canos hirsuta capillos.
Inde loco medius rerum novitate paventem
Sol oculis iuvenem, quibus aspicit omnia, vidit,
'Quae' que 'viae tibi causa? quid hac' ait 'arce petisti,
Progenies, Phaëthon, haud infitianda parenti?'
Ille refert 'o lux inmensi publica mundi,
Phoebe pater, si das huius mihi nominis usum,
Nec falsa Clymene culpam sub imagine celat:
Pignera da, genitor, per quae tua vera propago
Credar, et hunc animis errorem detrahe nostris.'
Dixerat. at genitor circum caput omne micantes
Deposuit radios, propiusque accedere iussit,
Amplexuque dato 'nec tu meus esse negari
Dignus es, et Clymene veros' ait 'edidit ortus.
Quoque minus dubites, quodvis pete munus, ut illud
Me tribuente feras. promissis testis adesto
Dis iuranda palus, oculis incognita nostris.'
Vix bene desierat, currus rogat ille paternos
Inque diem alipedum ius et moderamen equorum.
Paenituit iurasse patrem. qui terque quaterque
Concutiens illustre caput 'temeraria' dixit
'Vox mea facta tua est. utinam promissa liceret
Non dare! confiteor, solum hoc tibi, nate, negarem.
Dissuadere licet. non est tua tuta voluntas.
Magna petis, Phaëthon, et quae nec viribus istis
Munera conveniant nec tam puerilibus annis.
Sors tua mortalis. non est mortale quod optas.
Plus etiam, quam quod superis contingere fas est,
Nescius affectas. placeat sibi quisque licebit,
Non tamen ignifero quisquam consistere in axe
Me valet excepto. vasti quoque rector Olympi,

Qui fera terribili iaculatur fulmina dextra,
Non agat hos currus. et quid Iove maius habemus?
Ardua prima via est et qua vix mane recentes
Enitantur equi. medio est altissima caelo,
Unde mare et terras ipsi mihi saepe videre
Fit timor, et pavida trepidat formidine pectus.
Ultima prona via est et eget moderamine certo:
Tunc etiam quae me subiectis excipit undis,
Ne ferar in praeceps, Tethys solet ipsa vereri.
Adde quod assidua rapitur vertigine caelum
Sideraque alta trahit celerique volumine torquet.
Nitor in adversum, nec me qui cetera, vincit
Impetus, et rapido contrarius evehor orbi.
Finge datos currus: quid ages? poterisne rotatis
Obvius ire polis, ne te citus auferat axis?
Forsitan et lucos illic urbesque deorum
Concipias animo delubraque ditia donis
Esse? per insidias iter est formasque ferarum.
Utque viam teneas nulloque errore traharis,
Per tamen adversi gradieris cornua Tauri
Haemoniosque arcus violentique ora Leonis
Saevaque circuitu curvantem bracchia longo
Scorpion atque aliter curvantem bracchia Cancrum.
Nec tibi quadrupedes animosos ignibus illis,
Quos in pectore habent, quos ore et naribus efflant,
In promptu regere est. vix me patiuntur, ubi acres
Incaluere animi, cervixque repugnat habenis.
At tu, funesti ne sim tibi muneris auctor,
Nate, cave, dum resque sinit, tua corrige vota.
Scilicet ut nostro genitum te sanguine credas,
Pignera certa petis? do pignera certa timendo,
Et patrio pater esse metu probor. aspice vultus
Ecce meos. utinamque oculos in pectora posses
Inserere, et patrias intus deprendere curas!
Denique quicquid habet dives, circumspice, mundus,
Eque tot ac tantis caeli terraeque marisque
Posce bonis aliquid. nullam patiere repulsam.

Deprecor hoc unum, quod vero nomine poena,
Non honor est. poenam, Phaëthon, pro munere poscis.
Quid mea colla tenes blandis, ignare, lacertis?
Ne dubita, dabitur — Stygias iuravimus undas! —
Quodcumque optaris. sed tu sapientius opta.'
Finierat monitus. dictis tamen ille repugnat,
Propositumque premit flagratque cupidine currus.
Ergo qua licuit, genitor cunctatus, ad altos
Deducit iuvenem, Vulcania munera, currus.
Aureus axis erat, temo aureus, aurea summae
Curvatura rotae, radiorum argenteus ordo.
Per iuga chrysolithi positaeque ex ordine gemmae
Clara repercusso reddebant lumina Phoebo.
Dumque ea magnanimus Phaëthon miratur opusque
Perspicit, ecce vigil rutilo patefecit ab ortu
Purpureas Aurora fores et plena rosarum
Atria. diffugiunt stellae, quarum agmina coğit
Lucifer, et caeli statione novissimus exit.
Quem petere ut terras mundumque rubescere vidit,
Cornuaque extremae velut evanescere lunae:
Iungere equos Titan velocibus imperat Horis.
Iussa deae celeres peragunt, ignemque vomentes
Ambrosiae suco saturos praesepibus altis
Quadrupedes ducunt adduntque sonantia frena.
Tum pater ora sui sacro medicamine nati
Contigit et rapidae fecit patientia flammae,
Inposuitque comae radios, praesagaque luctus
Pectore sollicito repetens suspiria dixit:
'Si potes his saltem monitis parere paternis,
Parce, puer, stimulis, et fortius utere loris.
Sponte sua properant: labor est inhibere volentes.
Nec tibi directos placeat via quinque per arcus:
Sectus in obliquum est lato curvamine limes,
Zonarumque trium contentus fine polumque
Effugit australem iunctamque aquilonibus Arcton.
Hac sit iter. manifesta rotae vestigia cernes.
Utque ferant aequos et caelum et terra calores,

Nec preme, nec summum molire per aethera cursum.
Altius egressus caelestia tecta cremabis,
Inferius terras: medio tutissimus ibis.
Neu te dexterior tortum declinet ad Anguem,
Neve sinisterior pressam rota ducat ad Aram:
Inter utrumque tene. Fortunae cetera mando,
Quae iuvet et melius quam tu tibi, consulat opto.
Dum loquor, Hesperio positas in litore metas
Umida nox tetigit. non est mora libera nobis;
Poscimur: effulget tenebris aurora fugatis.
Corripe lora manu! — vel, si mutabile pectus
Est tibi, consiliis, non curribus utere nostris,
Dum potes, et solidis etiamnunc sedibus astas,
Dumque male optatos nondum premis inscius axes.
Quae tutus spectes, sine me dare lumina terris!'
Occupat ille levem iuvenali corpore currum,
Statque super, manibusque datas contingere habenas
Gaudet, et invito grates agit inde parenti.
Interea volucres Pyrois et Eous et Aethon,
Solis equi, quartusque Phlegon hinnitibus auras
Flammiferis implent pedibusque repagula pulsant.
Quae postquam Tethys, fatorum ignara nepotis.
Reppulit, et facta est inmensi copia mundi,
Corripuere viam pedibusque per aëra motis
Obstantes scindunt nebulas pennisque levati
Praetereunt ortos isdem de partibus Euros.
Sed leve pondus erat, nec quod cognoscere possent
Solis equi, solitaque iugum gravitate carebat.
Utque labant curvae iusto sine pondere naves
Perque mare instabiles nimia levitate feruntur,
Sic onere assueto vacuus dat in aëra saltus
Succutiturque alte similisque est currus inani.
Quod simulac sensere, ruunt tritumque relinquunt
Quadriiugi spatium nec quo prius, ordine currunt.
Ipse pavet. nec qua commissas flectat habenas,
Nec scit, qua sit iter; nec, si sciat, imperet illis.
Tum primum radiis gelidi caluere Triones

Et venito frustra temptarunt aequore tingui.
Quaeque polo posita est glaciali proxima Serpens,
Frigore pigra prius nec formidabilis ulli,
Incaluit sumpsitque novas fervoribus iras.
Te quoque turbatum memorant fugisse, Boote,
Quamvis tardus eras et te tua plaustra tenebant.
Ut vero summo despexit ab aethere terras
Infelix Phaëthon penitus penitusque iacentes,
Palluit, et subito genua intremuere timore,
Suntque oculis tenebrae per tantum lumen obortae.
Et iam mallet equos numquam tetigisse paternos,
Iam cognosse genus piget, et valuisse rogando;
Iam Meropis dici cupiens ita fertur, ut acta
Praecipiti pinus borea, cui victa remisit
Frena suus rector, quam dis votisque reliquit.
Quid faciat? multum caeli post terga relictum,
Ante oculos plus est. animo metitur utrumque.
Et modo quos illi fatum contingere non est,
Prospicit occasus, interdum respicit ortus.
Quidque agat, ignarus stupet et nec frena remittit,
Nec retinere valet, nec nomina novit equorum.
Sparsa quoque in vario passim miracula caelo
Vastarumque videt trepidus simulacra ferarum.
Est locus, in geminos ubi bracchia concavat arcus
Scorpius, et cauda flexisque utrimque lacertis
Porrigit in spatium signorum membra duorum.
Hunc puer ut nigri madidum sudore veneni
Vulnera curvata minitantem cuspide vidit,
Mentis inops gelida formidine lora remisit.
Quae postquam summo tetigere iacentia tergo,
Exspatiantur equi, nulloque inhibente per auras
Ignotae regionis eunt, quaque impetus egit,
Hac sine lege ruunt, altoque sub aethere fixis
Incursant stellis, rapiuntque per avia currum.
Et modo summa petunt, modo per declive viasque
Praecipites spatio terrae propiore feruntur.
Inferiusque suis fraternos currere Luna

Admiratur equos, ambustaque nubila fumant.
Corripitur flammis ut quaeque altissima, tellus,
Fissaque agit rimas et sucis aret ademptis.
Pabula canescunt, cum frondibus uritur arbor,
Materiamque suo praebet seges arida damno.
Parva queror. magnae pereunt cum moenibus urbes,
Cumque suis totas populis incendia gentes
In cinerem vertunt. silvae cum montibus ardent,
Ardet Athos Taurusque Cilix et Tmolus et Oete
Et tum sicca, prius creberrima fontibus Ide
Virgineusque Helicon et nondum Oeagrius Haemos.
Ardet in inmensum geminatis ignibus Aetne,
Parnasusque biceps et Eryx et Cynthus et Othrys,
Et tandem nivibus Rhodope caritura, Mimasque
Dindymaque et Mycale natusque ad sacra Cithaeron.
Nec prosunt Scythiae sua frigora: Caucasus ardet,
Ossaque cum Pindo maiorque ambobus Olympus,
Aëriaeque Alpes et nubifer Appenninus.
Tum vero Phaëthon cunctis e partibus orbem
Aspicit accensum nec tantos sustinet aestus,
Ferventesque auras velut e fornace profunda
Ore trahit, currusque suos candescere sentit;
Et neque iam cineres eiectatamque favillam
Ferre potest, calidoque involvitur undique fumo,
Quoque eat, aut ubi sit, picea caligine tectus
Nescit, et arbitrio volucrum raptatur equorum.
Sanguine tunc credunt in corpora summa vocato f. xii.
Aethiopum populos nigrum traxisse colorem.
Tum facta est Libye raptis umoribus aestu
Arida. tum nymphae passis fontesque lacusque
Deflevere comis. quaerit Boeotia Dircen,
Argos Amymonen, Ephyre Pirenidas undas.
Nec sortita loco distantes flumina ripas
Tuta manent. mediis Tanais fumavit in undis,
Peneosque senex, Teuthranteusque Caicus,
Et celer Ismenos cum Phegiaco Erymantho,
Arsurusque iterum Xanthus, flavusque Lycormas,

Quique recurvatis ludit Maeandros in undis,
Mygdoniusque Melas et Taenarius Eurotas.
Arsit et Euphrates Babylonius, arsit Orontes,
Thermodonque citus, Gangesque, et Phasis, et Hister.
Aestuat Alpheus, ripae Spercheïdes ardent:
Quodque suo Tagus amne vehit, fluit ignibus, aurum:
Et quae Maeonias celebrarant carmine ripas
Flumineae volucres, medio calcere Caystro.
Nilus in extremum fugit perterritus orbem
Occuluitque caput, quod adhuc latet. ostia septem
Pulverulenta vacant, septem sine flumine valles.
Fors eadem Ismarios Hebrum cum Strymone siccat,
Hesperiosque amnes, Rhenum Rhodanumque Padumque,
Cuique fuit rerum promissa potentia, Thybrin.
Dissilit omne solum, penetratque in Tartara rimis
Lumen et infernum terret cum coniuge regem.
Et mare contrahitur, siccaeque est campus harenae
Quod modo pontus erat; quosque altum texerat aequor,
Exsistunt montes et sparsas Cycladas augent.
Ima petunt pisces, nec se super aequora curvi
Tollere consuetas audent delphines in auras.
Corpora phocarum summo resupina profundo
Exanimata natant. ipsum quoque Nerea fama est
Doridaque et natas tepidis latuisse sub antris.
Ter Neptunus aquis cum torvo bracchia vultu
Exserere ausus erat; ter non tulit aëris ignes.
Alma tamen Tellus, [ut erat circumdata ponto,
Inter aquas pelagi contractos undique fontes,
Qui se condiderant in opacae viscera matris,
Sustulit oppressos] collo tenus arida vultus,
Opposuitque manum fronti, magnoque tremore
Omnia concutiens paulum subsedit et infra
Quam solet esse, fuit; sacraque ita voce locuta est:
'Si placet hoc, meruique, quid o tua fulmina cessant,
Summe deum? liceat perituraе viribus ignis
Igne perire tuo, clademque auctore levare.
Vix equidem fauces haec ipsa in verba resolvo' —

Presserat ora vapor — 'tostos en aspice crines,
Inque oculis tantum, tantum super ora favillae.
Hosne mihi fructus, hunc fertilitatis honorem
Officiique refers, quod adunci vulnera aratri
Rastrorumque fero totoque exerceor anno,
Quod pecori frondes alimentaque mitia, fruges
Humano generi, vobis quoque tura ministro?
Sed tamen exitium fac me meruisse, quid undae,
Quid meruit frater? cur illi tradita sorte
Aequora decrescunt et ab aethere longius absunt?
Quodsi nec fratris, nec te mea gratia tangit,
At caeli miserere tui. circumspice utrumque,
Fumat uterque polus. quos si vitiaverit ignis,
Atria vestra ruent. Atlas en ipse laborat,
Vixque suis umeris candentem sustinet axem.
Si freta, si terrae pereunt, si regia caeli,
In chaos antiquum confundimur. eripe flammis
Siquid adhuc superest, et rerum consule summae.'
Dixerat haec Tellus: neque enim tolerare vaporem
Ulterius potuit nec dicere plura, suumque
Rettulit os in se propioraque manibus antra.
At pater omnipotens, superos testatus et ipsum,
Qui dederat currus, nisi opem ferat, omnia fato
Interitura gravi, summam petit arduus arcem,
Unde solet latis nubes inducere terris,
Unde movet tonitrus vibrataque fulmina iactat.
Sed neque quas posset terris inducere, nubes
Tunc habuit nec quos caelo dimitteret, imbres.
Intonat et dextra libratum fulmen ab aure
Misit in aurigam pariterque animaque rotisque
Expulit, et saevis compescuit ignibus ignes.
Consternantur equi et saltu in contraria facto
Colla iugo eripiunt abruptaque lora relinquunt.
Illic frena iacent, illic temone revulsus
Axis, in hac radii fractarum parte rotarum,
Sparsaque sunt late laceri vestigia currus.
At Phaëthon, rutilos flamma populante capillos,

Volvitur in praeceps longoque per aëra tractu
Fertur, ut interdum de caelo stella sereno
Etsi non cecidit, potuit cecidisse videri.
Quem procul a patria diverso maximus orbe
Excipit Eridanus, fumantiaque abluit ora.
Naides Hesperiae trifida fumantia flamma
Corpora dant tumulo, signant quoque carmine saxum:
'Hic situs est Phaëthon, currus auriga paterni;
Quem si non tenuit, magnis tamen excidit ausis.'
Nam pater obductos, luctu miserabilis aegro,
Condiderat vultus: et si modo credimus, unum
Isse diem sine sole ferunt. incendia lumen
Praebebant, aliquisque malo fuit usus in illo.
At Clymene postquam dixit quaecumque fuerunt
In tantis dicenda malis, lugubris et amens
Et laniata sinus totum percensuit orbem:
Exanimesque artus primo, mox ossa requirens,
Repperit ossa tamen peregrina condita ripa,
Incubuitque loco, nomenque in marmore lectum
Perfudit lacrimis et aperto pectore fovit.
Nec minus Heliades lugent et, inania morti
Munera, dant lacrimas, et caesae pectora palmis
Non auditurum miseras Phaëthonta querellas
Nocte dieque vocant, adsternunturque sepulchro.
Luna quater iunctis implerat cornibus orbem: f. xiii
Illae more suo, nam morem fecerat usus,
Plangorem dederant. e quis Phaëthusa, sororum
Maxima, cum vellet terra procumbere, questa est
Deriguisse pedes. ad quam conata venire
Candida Lampetie subita radice retenta est.
Tertia, cum crinem manibus laniare pararet,
Avellit frondes. haec stipite crura teneri,
Illa dolet fieri longos sua bracchia ramos.
Dumque ea mirantur, complectitur inguina cortex,
Perque gradus uterum pectusque umerosque manusque
Ambit, et exstabant tantum ora vocantia matrem.
Quid faciat mater, nisi, quo trahat impetus illam,

Huc eat atque illuc et, dum licet, oscula iungat?
Non satis est; truncis avellere corpora temptat
Et teneros manibus ramos abrumpit. at inde
Sanguineae manant, tamquam de vulnere, guttae.
'Parce, precor, mater,' quaecumque est saucia, clamat,
'Parce, precor! nostrum laceratur in arbore corpus.
Iamque vale' — cortex in verba novissima venit.
Inde fluunt lacrimae, stillataque sole rigescunt
De ramis electra novis, quae lucidus amnis
Excipit et nuribus mittit gestanda Latinis.
Affuit huic monstro proles Stheneleïa Cycnus,
Qui tibi materno quamvis a sanguine iunctus,
Mente tamen, Phaëthon, propior fuit. ille relicto —
Nam Ligurum populos et magnas rexerat urbes —
Imperio ripas virides amnemque querellis
Eridanum implerat silvamque sororibus auctam:
Cum vox est tenuata viro, canaeque capillos
Dissimulant plumae, collumque a pectore longe
Porrigitur, digitosque ligat iunctura rubentes,
Penna latus vestit, tenet os sine acumine rostrum.
Fit nova Cycnus avis; nec se caeloque Iovique f. xiv.
Credit, ut iniuste missi memor ignis ab illo:
Stagna petit patulosque lacus; ignemque perosus
Quae colat, elegit contraria flumina flammis.
Squalidus interea genitor Phaëthontis et expers
Ipse sui decoris, qualis cum deficit orbem
Esse solet, lucemque odit seque ipse diemque,
Datque animum in luctus et luctibus adicit iram,
Officiumque negat mundo. 'satis' inquit 'ab aevi
Sors mea principiis fuit inrequieta, pigetque
Actorum sine fine mihi, sine honore laborum.
Quilibet alter agat portantes lumina currus!
Si nemo est, omnesque dei non posse fatentur,
Ipse agat; ut saltem, dum nostras temptat habenas,
Orbatura patres aliquando fulmina ponat.
Tum sciet, ignipedum vires expertus equorum,
Non meruisse necem, qui non bene rexerit illos.'

Talia dicentem circumstant omnia Solem
Numina, neve velit tenebras inducere rebus,
Supplice voce rogant. missos quoque Iuppiter ignes
Excusat, precibusque minas regaliter addit.
Colligit amentes et adhuc terrore paventes
Phoebus equos, stimuloque dolens et verbere saevit;
Saevit, erum natumque obiectat et inputat illis.
At pater omnipotens ingentia moenia caeli
Circuit, et ne quid labefactum viribus ignis
Corruat, explorat. quae postquam firma suique
Roboris esse videt, terras hominumque labores
Perspicit. Arcadiae tamen est inpensior illi
Cura suae. fontes et nondum audentia labi
Flumina restituit, dat terrae gramina, frondes
Arboribus, laesasque iubet revirescere silvas.
Dum redit itque frequens, in virgine Nonacrina
Haesit, et accepti caluere sub ossibus ignes.
Non erat huius opus lanam mollire trahendo
Nec positu variare comas. ubi fibula vestem,
Vitta coërcuerat neglectos alba capillos,
Et modo leve manu iaculum, modo sumpserat arcum,
Miles erat Phoebes. nec Maenalon attigit ulla
Gratior hac Triviae. sed nulla potentia longa est.
Ulterius medio spatium sol altus habebat,
Cum subit illa nemus, quod nulla ceciderat aetas.
Exuit hic umero pharetram lentosque retendit
Arcus, inque solo, quod texerat herba, iacebat
Et pictam posita pharetram cervice premebat.
Iuppiter ut vidit fessam et custode vacantem,
'Hoc certe furtum coniunx mea nesciet,' inquit
'Aut si rescierit, — sunt o sunt iurgia tanti.'
Protinus induitur faciem cultumque Dianae
Atque ait 'o comitum, virgo, pars una mearum,
In quibus es venata iugis?' de caespite virgo
Se levat et 'salve numen, me iudice,' dixit
'Audiat ipse licet, maius Iove.' ridet et audit,
Et sibi praeferri se gaudet et oscula iungit

Nec moderata satis nec sic a virgine danda.
Qua venata foret silva, narrare parantem
Impedit amplexu: nec se sine crimine prodit.
Illa quidem contra, quantum modo femina possit —
Aspiceres utinam, Saturnia, mitior esses! —
Illa quidem pugnat: sed quae superare puella,
Quisve Iovem poterat superum? petit aethera victor
Iuppiter. huic odio nemus est et conscia silva;
Unde pedem referens paene est oblita pharetram
Tollere cum telis et quem suspenderat, arcum.
Ecce suo comitata choro Dictynna per altum
Maenalon ingrediens et caede superba ferarum
Aspicit hanc visamque vocat. clamata refugit
Et timuit primo, ne Iuppiter esset in illa.
Sed postquam pariter nymphas incedere vidit,
Sensit abesse dolos, numerumque accessit ad harum.
Heu quam difficile est crimen non prodere vultu!
Vix oculos attollit humo, nec, ut ante solebat,
Iuncta deae lateri nec toto est agmine prima;
Sed silet et laesi dat signa rubore pudoris.
Et, nisi quod virgo est, poterat sentire Diana
Mille notis culpam. nymphae sensisse feruntur.
Orbe resurgebant lunaria cornua nono,
Cum dea venatu, fraternis languida flammis,
Nacta nemus gelidum, de quo cum murmure labens
Ibat et attritas versabat rivus harenas,
Ut loca laudavit, summas pede contigit undas:
His quoque laudatis 'procul est' ait 'arbiter omnis;
Nuda superfusis tinguamus corpora lymphis.'
Parrhasis erubuit. cunctae velamina ponunt:
Una moras quaerit. dubitanti vestis adempta est,
Qua posita nudo patuit cum corpore crimen.
Attonitae manibusque uterum celare volenti
'I procul hinc,' dixit 'nec sacros pollue fontes'
Cynthia, deque suo iussit secedere coetu.
Senserat hoc olim magni matrona Tonantis,
Distuleratque graves in idonea tempora poenas.

Causa morae nulla est, et iam puer Arcas — id ipsum
Indoluit Iuno — fuerat de paelice natus.
Quo simul obvertit saevam cum lumine mentem,
'Scilicet hoc etiam restabat, adultera,' dixit
'Ut fecunda fores, fieretque iniuria partu
Nota, Iovisque mei testatum dedecus esset.
Haud inpune feres. adimam tibi nempe figuram, f. xv.
Qua tibi, quaque places nostro, inportuna, marito.'
Dixit et adversa prensis a fronte capillis
Stravit humi pronam. tendebat bracchia supplex:
Bracchia coeperunt nigris horrescere villis,
Curvarique manus et aduncos crescere in ungues
Officioque pedum fungi, laudataque quondam
Ora Iovi lato fieri deformia rictu.
Neve preces animos et verba precantia flectant,
Posse loqui eripitur, vox iracunda minaxque
Plenaque terroris rauco de gutture fertur.
Mens antiqua tamen facta quoque mansit in ursa,
Assiduoque suos gemitu testata dolores
Qualescumque manus ad caelum et sidera tollit
Ingratumque Iovem, nequeat cum dicere, sentit.
A, quotiens, sola non ausa quiescere silva,
Ante domum quondamque suis erravit in agris!
A, quotiens per saxa canum latratibus acta est,
Venatrixque metu venantum territa fugit!
Saepe feris latuit visis, oblita, quid esset,
Ursaque conspectos in montibus horruit ursos,
Pertimuitque lupos, quamvis pater esset in illis.
Ecce, Lycaoniae proles, ignara parentis,
Arcas adest, ter quinque fere natalibus auctus:
Dumque feras sequitur, dum saltus eligit aptos,
Nexilibusque plagis silvas Erymanthidas ambit,
Incidit in matrem; quae restitit Arcade viso
Et cognoscenti similis fuit. ille refugit
Inmotosque oculos in se sine fine tenentem
Nescius extimuit, propiusque accedere aventi
Vulnifico fuerat fixurus pectora telo.

Arcuit omnipotens, pariterque ipsosque nefasque
Sustulit, et celeri raptos per inania vento f. xvi
Inposuit caelo vicinaque sidera fecit.
Intumuit Iuno, postquam inter sidera paelex
Fulsit, et ad canam descendit in aequora Tethyn
Oceanumque senem, quorum reverentia movit
Saepe deos, causamque viae scitantibus infit:
'Quaeritis, aetheriis quare regina deorum
Sedibus huc adsim? pro me tenet altera caelum.
Mentiar, obscurum nisi nox cum fecerit orbem,
Nuper honoratas summo, mea vulnera, caelo
Videritis stellas illic, ubi circulus axem
Ultimus extremum spatioque brevissimus ambit.
Est vero, cur quis Iunonem laedere nolit
Offensamque tremat? quae prosum sola nocendo?
O, ego quantum egi! quam vasta potentia nostra est!
Esse hominem vetui, facta est dea. sic ego poenas
Sontibus inpono, sic est mea magna potestas.
Vindicet antiquam faciem vultusque ferinos
Detrahat, Argolica quod in ante Phoronide fecit!
Cur non et pulsa ducat Iunone, meoque
Collocet in thalamo, socerumque Lycaona sumat?
At vos si laesae contemptus tangit alumnae,
Gurgite caeruleo Septem prohibete triones,
Sideraque in caelo stupri mercede recepta
Pellite, ne puro tinguatur in aequore paelex.'
Di maris adnuerant. habili Saturnia curru
Ingreditur liquidum pavonibus aethera pictis:
Tam nuper pictis caeso pavonibus Argo,
Quam tu nuper eras, cum candidus ante fuisses,
Corve loquax, subito nigrantes versus in alas.
Nam fuit haec quondam niveis argentea pennis
Ales, ut aequaret totas sine labe columbas,
Nec servaturis vigili Capitolia voce
Cederet anseribus nec amanti flumina cycno.
Lingua fuit damno. lingua faciente loquaci
Qui color albus erat, nunc est contrarius albo

Pulchrior in tota, quam Larissaea Coronis,
Non fuit Haemonia. placuit tibi, Delphice, certe,
Dum vel casta fuit, vel inobservata. sed ales
Sensit adulterium Phoebeïus, utque latentem
Detegeret culpam, non exorabilis index f. xvii.
Ad dominum tendebat iter. quem garrula motis
Consequitur pennis, scitetur ut omnia, cornix:
Auditaque viae causa 'non utile carpis'
Inquit 'iter: ne sperne meae praesagia linguae.
Quid fuerim quid simque, vide, meritumque require:
Invenies nocuisse fidem. nam tempore quodam
Pallas Erichthonium, prolem sine matre creatam,
Clauserat Actaeo texta de vimine cista,
Virginibusque tribus gemino de Cecrope natis
Et legem dederat, sua ne secreta viderent.
Abdita fronde levi densa speculabar ab ulmo,
Quid facerent. commissa duae sine fraude tuentur,
Pandrosos atque Herse. timidas vocat una sorores
Aglauros, nodosque manu diducit. et intus
Infantemque vident apporrectumque draconem.
Acta deae refero. pro quo mihi gratia talis
Redditur, ut dicar tutela pulsa Minervae
Et ponar post noctis avem. mea poena volucres
Admonuisse potest, ne voce pericula quaerant.
At, puto, non ultro, nec quicquam tale rogantem
Me petiit? ipsa licet hoc a Pallade quaeras:
Quamvis irata est, non hoc irata negabit.
Nam me Phocaica clarus tellure Coroneus,
Nota loquor, genuit; fueramque ego regia virgo:
Divitibusque procis, ne me contemne, petebar.
Forma mihi nocuit. nam cum per litora lentis
Passibus, ut soleo, summa spatiarer harena,
Vidit et incaluit pelagi deus. utque precando
Tempora cum blandis absumpsit inania verbis,
Vim parat et sequitur. fugio densumque relinquo
Litus, et in molli nequiquam lassor harena.
Inde deos hominesque voco, nec contigit ullum

Vox mea mortalem. mota est pro virgine virgo,
Auxiliumque tulit. tendebam bracchia caelo:
Bracchia coeperunt levibus nigrescere pennis. f. xviii.
Reicere ex umeris vestem molibar. at illa
Pluma erat inque cutem radices egerat imas.
Plangere nuda meis conabar pectora palmis:
Sed neque iam palmas, nec pectora nuda gerebam.
Currebam: nec, ut ante, pedes retinebat harena,
Sed summa tollebar humo. mox acta per auras
Evehor, et data sum comes inculpata Minervae.
Quid tamen hoc prodest, si diro facta volucris
Crimine Nyctimene nostro successit honori?
An quae per totam res est notissima Lesbon, f. xix.
Non audita tibi est? patrium temerasse cubile
Nyctimenen? avis illa quidem, sed conscia culpae
Conspectum lucemque fugit tenebrisque pudorem
Celat, et a cunctis expellitur aethere toto.'
Talia dicenti 'tibi' ait 'revocamina' corvus
'Sint precor ista malo: nos vanum spernimus omen,'
Nec coeptum dimittit iter, dominoque iacentem
Cum iuvene Haemonio vidisse Coronida narrat.
Laurea delapsa est audito crimine amanti,
Et pariter vultusque deo plectrumque colorque
Excidit. utque animus tumida fervebat ab ira,
Arma assueta rapit flexumque a cornibus arcum
Tendit et illa suo totiens cum pectore iuncta
Indevitato traiecit pectora telo.
Icta dedit gemitum, tractoque a corpore ferro
Candida puniceo perfudit membra cruore,
Et dixit 'potui poenas tibi, Phoebe, dedisse,
Sed peperisse prius. duo nunc moriemur in una.'
Hactenus, et pariter vitam cum sanguine fudit.
[Corpus inane animae frigus letale secutum est.]
Paenitet heu sero poenae crudelis amantem,
Seque, quod audierit, quod sic exarserit, odit:
Odit avem, per quam crimen causamque dolendi
Scire coactus erat, nec non arcumque manumque

Odit cumque manu temeraria tela, sagittas:
Collapsamque fovet seraque ope vincere fata
Nititur et medicas exercet inaniter artes.
Quae postquam frustra temptata, rogumque parari
Sensit et arsuros supremis ignibus artus,
[Tum vero gemitus, neque enim caelestia tingui
Ora licet lacrimis, alto de corde petitos
Edidit: haud aliter, quam cum spectante iuvenca
Lactentis vituli dextra libratus ab aure
Tempora discussit claro cava malleus ictu.
Ut tamen ingratos in pectora fudit odores
Et dedit amplexus iniustaque iusta peregit,]
Non tulit in cineres labi sua Phoebus eosdem
Semina, sed natum flammis uteroque parentis
Eripuit geminique tulit Chironis in antrum.
Sperantemque sibi non falsae praemia linguae
Inter aves albas vetuit consistere corvum.
Semifer interea divinae stirpis alumno f. xx
Laetus erat mixtoque oneri gaudebat honore.
Ecce venit rutilis umeros protecta capillis
Filia Centauri, quam quondam nympha Chariclo
Fluminis in rapidi ripis enixa vocavit
Ocyrhoën. non haec artes contenta paternas
Edidicisse fuit: fatorum arcana canebat.
Ergo ubi vaticinos concepit mente furores,
Incaluitque deo, quem clausum pectore habebat,
Aspicit infantem 'toti' que 'salutifer orbi
Cresce puer:' dixit 'tibi se mortalia saepe
Corpora debebunt: animas tibi reddere ademptas
Fas erit: idque semel dis indignantibus ausus,
Posse dare hoc iterum flamma prohibebere avita,
Eque deo corpus fies exsangue, deusque, f. xxi
Qui modo corpus eras, et bis tua fata novabis.
Tu quoque, care pater, nunc inmortalis et aevis
Omnibus ut maneas, nascendi lege creatus,
Posse mori cupies tum, cum cruciabere dirae
Sanguine serpentis per saucia membra recepto:

Teque ex aeterno patientem numina mortis f. xxii.
Efficient, triplicesque deae tua fila resolvent.'
Restabat fatis aliquid. suspirat ab imis
Pectoribus, lacrimaeque genis labuntur obortae,
Atque ita 'praevertunt' inquit 'me fata, vetorque
Plura loqui, vocisque meae praecluditur usus.
Non fuerant artes tanti, quae numinis iram
Contraxere mihi; mallem nescisse futura.
Iam mihi subduci facies humana videtur,
Iam cibus herba placet, iam latis currere campis
Impetus est: in equam cognataque corpora vertor.
Tota tamen quare? pater est mihi nempe biformis.'
Talia dicenti pars est extrema querellae
Intellecta parum, confusaque verba fuerunt:
Mox nec verba quidem, nec equae sonus ille videtur,
Sed simulantis equam: parvoque in tempore certos
Edidit hinnitus et bracchia movit in herbas,
Tum digiti coëunt et quinos alligat ungues
Perpetuo cornu levis ungula, crescit et oris
Et colli spatium; longae pars maxima pallae
Cauda fit, utque vagi crines per colla iacebant,
In dextras abiere iubas: pariterque novata est
Et vox et facies. nomen quoque monstra dedere.
Flebat, opemque tuam frustra Philyreïus heros,
Delphice, poscebat. nam nec rescindere magni
Iussa Iovis poteras, nec, si rescindere posses,
Tunc aderas. Elin Messeniaque arva colebas.
Illud erat tempus, quo te pastoria pellis f. xxiii.
Texit, onusque fuit baculum silvestre sinistrae,
Alterius dispar septenis fistula cannis.
Dumque amor est curae, dum te tua fistula mulcet,
Incustoditae Pylios memorantur in agros
Processisse boves. videt has Atlantide Maia f. xxiv.
Natus, et arte sua silvis occultat abactas.
Senserat hoc furtum nemo, nisi notus in illo
Rure senex, Battum vicinia tota vocabant.
Divitis hic saltus herbosaque pascua Nelei

Nobiliumque greges custos servabat equarum.
Hunc timuit, blandaque manu seduxit, et illi
'Quisquis es, hospes,' ait 'si forte armenta requiret
Haec aliquis, vidisse nega: neu gratia facto
Nulla rependatur, nitidam cape praemia vaccam,'
Et dedit. accepta voces has reddidit, 'hospes,
Tutus eas. lapis iste prius tua furta loquetur'
Et lapidem ostendit. simulat Iove natus abire,
Mox redit et versa pariter cum voce figura
'Rustice, vidisti siquas hoc limite' dixit
'Ire boves, fer opem, furtoque silentia deme:
Iuncta suo pariter dabitur tibi femina tauro.'
At senior, postquam est merces geminata, 'sub illis
Montibus' inquit 'erunt;' et erant sub montibus illis.
Risit Atlantiades et 'me mihi, perfide, prodis?
Me mihi prodis?' ait periuraque pectora vertit
In durum silicem, qui nunc quoque dicitur index:
Inque nihil merito vetus est infamia saxo.
Hinc se sustulerat paribus Caducifer alis:
Munychiosque volans agros gratamque Minervae
Despectabat humum cultique arbusta Lycei.
Illa forte die castae de more puellae
Vertice subposito festas in Palladis arces
Pura coronatis portabant sacra canistris.
Inde revertentes deus aspicit ales, iterque
Non agit in rectum, sed in orbem curvat eundem.
Ut volucris visis rapidissima miluus extis,
Dum timet et densi circumstant sacra ministri,
Flectitur in gyrum, nec longius audet abire,
Spemque suam motis avidus circumvolat alis:
Sic super Actaeas agilis Cyllenius arces
Inclinat cursus et easdem circinat auras.
Quanto splendidior quam cetera sidera fulget
Lucifer, et quanto te, Lucifer, aurea Phoebe:
Tanto virginibus praestantior omnibus Herse
Ibat eratque decus pompae comitumque suarum.
Obstipuit forma Iove natus, et aethere pendens

Non secus exarsit, quam cum Balearica plumbum
Funda iacit: volat illud et incandescit eundo,
Et quos non habuit, sub nubibus invenit ignes.
Vertit iter, caeloque petit terrena relicto,
Nec se dissimulat. tanta est fiducia formae.
Quae quamquam iusta est, curâ tamen adiuvat illam,
Permulcetque comas chlamydemque, ut pendeat apte,
Collocat, ut limbus totumque appareat aurum;
Ut teres in dextra, qua somnos ducit et arcet,
Virga sit; ut tersis niteant talaria plantis.
Pars secreta domus ebore et testudine cultos
Tres habuit thalamos, quorum tu, Pandrose, dextrum,
Aglaurus laevum, medium possederat Herse.
Quae tenuit laevum, venientem prima notavit
Mercurium nomenque dei scitarier ausa est
Et causam adventus. cui sic respondit Atlantis
Pleïonesque nepos: 'ego sum, qui iussa per auras
Verba patris porto. pater est mihi Iuppiter ipse.
Nec fingam causas: tu tantum fida sorori
Esse velis prolisque meae matertera dici.
Herse causa viae. faveas oramus amanti.'
Aspicit hunc oculis isdem, quibus abdita nuper
Viderat Aglaurus flavae secreta Minervae,
Proque ministerio magni sibi ponderis aurum
Postulat: interea tectis excedere cogit.
Vertit ad hanc torvi dea bellica luminis orbem,
Et tanto penitus traxit suspiria motu,
Ut pariter pectus positamque in pectore forti
Aegida concuteret. [subit, hanc arcana profana
Detexisse manu tum, cum sine matre creatam
Lemnicolae stirpem contra data foedera vidit:
Et gratamque deo fore iam gratamque sorori,
Et ditem sumpto, quod avara poposcerat, auro.]
Protinus Invidiae nigro squalentia tabo
Tecta petit. domus est imis in vallibus huius
Abdita, sole carens, non ulli pervia vento,

Tristis et ignavi plenissima frigoris, et quae
Igne vacet semper, caligine semper abundet.
Huc ubi pervenit belli metuenda virago,
Constitit ante domum, neque enim succedere tectis
Fas habet, et postes extrema cuspide pulsat.
Concussae patuere fores. videt intus edentem
Vipereas carnes, vitiorum alimenta suorum,
Invidiam, visaque oculos avertit. at illa
Surgit humo pigre semesarumque relinquit
Corpora serpentum, passuque incedit inerti;
Utque deam vidit formaque armisque decoram,
Ingemuit, vultumque inita ad suspiria duxit.
Pallor in ore sedet, macies in corpore toto,
Nusquam recta acies, livent rubigine dentes,
Pectora felle virent, lingua est suffusa veneno.
Risus abest, nisi quem visi movere dolores,
Nec fruitur somno, vigilacibus excita curis,
Sed videt ingratos, intabescitque videndo,
Successus hominum, carpitque et carpitur una,
Suppliciumque suum est. quamvis tamen oderat, illam
Talibus affata est breviter Tritonia dictis:
'Infice tabe tua natarum Cecropis unam.
Sic opus est. Aglauros ea est.' haud plura locuta
Fugit et inpressa tellurem reppulit hasta.
Illa deam obliquo fugientem lumine cernens
Murmura parva dedit, successurumque Minervae
Indoluit. baculumque capit, quod spinea totum
Vincula cingebant; adopertaque nubibus atris
Quacumque ingreditur, florentia proterit arva,
Exuritque herbas et summa cacumina carpit,
Afflatuque suo populos urbesque domosque
Polluit, et tandem Tritonida conspicit arcem
Ingeniis opibusque et festa pace virentem,
Vixque tenet lacrimas, quia nil lacrimabile cernit.
Sed postquam thalamos intravit Cecrope natae,
Iussa facit pectusque manu ferrugine tincta
Tangit et hamatis praecordia sentibus inplet,

Inspiratque nocens virus piceumque per ossa
Dissipat et medio spargit pulmone venenum.
[Neve mali causae spatium per latius errent,]
Germanam ante oculos fortunatumque sororis
Coniugium pulchraque deum sub imagine ponit,
Cunctaque magna facit. quibus irritata, dolore
Cecropis occulto mordetur et anxia nocte,
Anxia luce gemit, lentaque miserrima tabe
Liquitur, ut glacies inserto saucia sole;
Felicisque bonis non lenius uritur Herses,
Quam cum spinosis ignis subponitur herbis,
Quae neque dant flammas, lenique tepore cremantur.
Saepe mori voluit, ne quicquam tale videret;
Saepe velut crimen rigido narrare parenti:
Denique in adverso venientem limine sedit
Exclusura deum. cui blandimenta precesque
Verbaque iactanti mitissima 'desine,' dixit
'Hinc ego me non sum nisi te motura repulso.'
'Stemus' ait 'pacto' velox Cyllenius 'isto,'
Caelatasque fores virga patefecit: at illi
Surgere conanti partes quascumque sedendo
Flectimus, ignava nequeunt gravitate moveri.
Illa quidem pugnat recto se attollere trunco,
Sed genuum iunctura riget, frigusque perurguet.
[Labitur, et pallent amisso sanguine venae.]
Utque malum late solet inmedicabile cancer
Serpere, et illaesas vitiatis addere partes,
Sic letalis hiems paulatim in pectora venit
Vitalesque vias et respiramina clausit.
Nec conata loqui est, nec, si conata fuisset,
Vocis habebat iter. saxum iam colla tenebat,
Oraque duruerant, signumque exsangue sedebat.
Nec lapis albus erat: sua mens infecerat illam. f. xxv.
Has ubi verborum poenas mentisque profanae
Cepit Atlantiades, dictas a Pallade terras
Linquit et ingreditur iactatis aethera pennis.
Sevocat hunc genitor. nec causam fassus amoris

'Fide minister' ait 'iussorum, nate, meorum,
Pelle moram, solitoque celer delabere cursu,
Quaeque tuam matrem tellus a parte sinistra
Suspicit, indigenae Sidonida nomine dicunt,
Hanc pete; quodque procul montano gramine pasci
Armentum regale vides, ad litora verte.'
Dixit: et expulsi iandudum monte iuvenci
Litora iussa petunt, ubi magni filia regis
Ludere virginibus Tyriis comitata solebat.
Non bene conveniunt nec in una sede morantur
Maiestas et amor. sceptri gravitate relicta
Ille pater rectorque deum, cui dextra trisulcis
Ignibus armata est, qui nutu concutit orbem,
Induitur faciem tauri mixtusque iuvencis f. xxvi.
Mugit et in teneris formosus obambulat herbis.
Quippe color nivis est, quam nec vestigia duri
Calcavere pedis nec solvit aquaticus auster.
Colla toris extant; armis palearia pendent:
Cornua parva quidem, sed quae contendere possis
Facta manu, puraque magis perlucida gemma.
Nullae in fronte minae, nec formidabile lumen:
Pacem vultus habet. miratur Agenore nata,
Quod tam formosus, quod proelia nulla minetur,
Sed quamvis mitem, metuit contingere primo:
Mox adit, et flores ad candida porrigit ora.
Gaudet amans et, dum veniat sperata voluptas,
Oscula dat manibus. vix iam, vix cetera differt.
Et nunc alludit, viridique exultat in herba,
Nunc latus in fulvis niveum deponit harenis;
Paulatimque metu dempto modo pectora praebet
Virginea palpanda manu, modo cornua sertis
Inpedienda novis. ausa est quoque regia virgo,
Nescia quem premeret, tergo considere tauri:
Cum deus a terra siccoque a litore sensim
Fissa pedum primis vestigia ponit in undis,
Inde abit ulterius, mediique per aequora ponti
Fert praedam. pavet haec litusque ablata relictum

Respicit, et dextra cornum tenet, altera dorso
Inposita est; tremulae sinuantur flamine vestes.

LIBER TERTIUS.

Iamque deus posita fallacis imagine tauri
Se confessus erat Dictaeaque rura tenebat:
Cum pater ignarus Cadmo perquirere raptam
Imperat, et poenam, si non invenerit, addit
Exilium. [facto pius et sceleratus eodem.]
Orbe pererrato — quis enim deprendere possit
Furta Iovis? — profugus patriamque iramque parentis
Vitat Agenorides, Phoebique oracula supplex
Consulit et, quae sit tellus habitanda, requirit.
'Bos tibi' Phoebus ait 'solis occurret in arvis,
Nullum passa iugum, curvique immunis aratri.
Hac duce carpe vias et qua requieverit herba,
Moenia fac condas, Boeotiaque illa vocato.'
Vix bene Castalio Cadmus descenderat antro,
Incustoditam lente videt ire iuvencam
Nullum servitii signum cervice gerentem.
Subsequitur pressoque legit vestigia gressu,
Auctoremque viae Phoebum taciturnus adorat.
Iam vada Cephisi Panopesque evaserat arva:
Bos stetit et tollens speciosam cornibus altis
Ad caelum frontem mugitibus inpulit auras
Atque ita, respiciens comites sua terga sequentes,
Procubuit teneraque latus summisit in herba.
Cadmus agit grates, peregrinaeque oscula terrae
Figit, et ignotos montes agrosque salutat.
Sacra Iovi facturus erat. iubet ire ministros
Et petere e vivis libandas fontibus undas.
Silva vetus stabat nulla violata securi,
Et specus in media, virgis ac vimine densus,
Efficiens humilem lapidum compagibus arcum,

Uberibus fecundus aquis, ubi conditus antro
Martius anguis erat, cristis praesignis et auro:
Igne micant oculi; corpus tumet omne veneno;
Tresque vibrant linguae; triplici stant ordine dentes.
Quem postquam Tyria lucum de gente profecti
Infausto tetigere gradu, demissaque in undas
Urna dedit sonitum, longo caput extulit antro
Caeruleus serpens horrendaque sibila misit.
Effluxere urnae manibus, sanguisque relinquit
Corpus, et attonitos subitus tremor occupat artus.
Ille volubilibus squamosos nexibus orbes
Torquet, et inmensos saltu sinuatur in arcus,
Ac media plus parte leves erectus in auras
Despicit omne nemus, tantoque est corpore, quanto
Si totum spectes, geminas qui separat Arctos.
Nec mora, Phoenicas, sive illi tela parabant,
Sive fugam, sive ipse timor prohibebat utrumque,
Occupat. hos morsu, longis amplexibus illos,
Hos necat afflati funesta tabe veneni.
Fecerat exiguas iam sol altissimus umbras:
Quae mora sit sociis, miratur Agenore natus,
Vestigatque viros. tegumen direpta leonis
Pellis erat, telum splendenti lancea ferro
Et iaculum, teloque animus praestantior omni.
Ut nemus intravit letataque corpora vidit,
Victoremque supra spatiosi corporis hostem
Tristia sanguinea lambentem vulnera lingua,
'Aut ultor vestrae, fidissima corpora, mortis,
Aut comes' inquit 'ero.' dixit, dextraque molarem
Sustulit et magnum magno conamine misit.
Illius impulsu cum turribus ardua celsis
Moenia mota forent: serpens sine vulnere mansit,
Loricaeque modo squamis defensus et atrae
Duritia pellis validos cute reppulit ictus.
At non duritia iaculum quoque vicit eadem,
Quod medio lentae spinae curvamine fixum
Constitit, et totum descendit in ilia ferrum.

Ille dolore ferox caput in sua terga retorsit,
Vulneraque aspexit, fixumque hastile momordit,
Idque ubi vi multa partem labefecit in omnem,
Vix tergo eripuit: ferrum tamen ossibus haesit.
Tum vero postquam solitas accessit ad iras
Causa recens, plenis tumuerunt guttura venis,
Spumaque pestiferos circumfluit albida rictus,
Terraque rasa sonat squamis, quique halitus exit
Ore niger Stygio, vitiatas inficit auras.
Ipse modo inmensum spiris facientibus orbem
Cingitur, interdum longa trabe rectior extat,
Impete nunc vasto ceu concitus imbribus amnis
Fertur et obstantes proturbat pectore silvas.
Cedit Agenorides paulum, spolioque leonis
Sustinet incursus, instantiaque ora retardat
Cuspide praetenta. furit ille et inania duro
Vulnera dat ferro, figitque in acumine dentes,
Iamque venenifero sanguis manare palato
Coeperat et virides aspergine tinxerat herbas:
Sed leve vulnus erat, quia se retrahebat ab ictu
Laesaque colla dabat retro, plagamque sedere
Cedendo arcebat, nec longius ire sinebat:
Donec Agenorides coniectum in gutture ferrum
Usque sequens pressit, dum retro quercus eunti
Obstitit, et fixa est pariter cum robore cervix.
Pondere serpentis curvata est arbor, et imae
Parte flagellari gemuit sua robora caudae.
Dum spatium victor victi considerat hostis,
Vox subito audita est; neque erat cognoscere promptum,
Unde, sed audita est, 'quid, Agenore nate, peremptum
Serpentem spectas? et tu spectabere serpens.'
Ille diu pavidus pariter cum mente colorem
Perdiderat, gelidoque comae terrore rigebant.
Ecce viri fautrix superas delapsa per auras
Pallas adest, motaeque iubet subponere terrae f. xxvii.

Vipereos dentes, populi incrementa futuri.
Paret et ut presso sulcum patefecit aratro,
Spargit humi iussos, mortalia semina, dentes.
Inde, fide maius, glaebae coepere moveri,
Primaque de sulcis acies apparuit hastae,
Tegmina mox capitum picto nutantia cono,
Mox umeri pectusque onerataque bracchia telis
Existunt, crescitque seges clipeata virorum.
Sic ubi tolluntur festis aulaea theatris,
Surgere signa solent, primumque ostendere vultus,
Cetera paulatim; placidoque educta tenore
Tota patent imoque pedes in margine ponunt.
Territus hoste novo Cadmus capere arma parabat.
'Ne cape,' de populo, quem terra creaverat, unus
Exclamat 'nec te civilibus insere bellis.'
Atque ita terrigenis rigido de fratribus unum
Comminus ense ferit: iaculo cadit eminus ipse.
Hunc quoque qui leto dederat, non longius illo
Vivit, et exspirat modo quas acceperat, auras.
Exemploque pari furit omnis turba, suoque
Marte cadunt. [subiti per mutua vulnera fratres.]
Iamque brevis vitae spatium sortita iuventus
Sanguineo tepidam plangebat pectore matrem,
Quinque superstitibus: quorum fuit unus Echion.
Is sua iecit humo monitu Tritonidis arma,
Fraternaeque fidem pacis petiitque deditque.
Hos operis comites habuit Sidonius hospes,
Cum posuit iussam Phoebeïs sortibus urbem.
Iam stabant Thebae. poteras iam, Cadme, videri
Exilio felix: soceri tibi Marsque Venusque
Contigerant. huc adde genus de coniuge tanta,
Tot natos natasque et, pignera cara, nepotes,
Hos quoque iam iuvenes. sed scilicet ultima semper
Expectanda dies homini, dicique beatus
Ante obitum nemo supremaque funera debet.
Prima nepos inter tot res tibi, Cadme, secundas
Causa fuit luctus, alienaque cornua fronti

Addita, vosque canes satiatae sanguine erili.
At bene si quaeras, fortunae crimen in illo,
Non scelus invenies. quod enim scelus error habebat?
Mons erat infectus variarum caede ferarum,
Iamque dies medius rerum contraxerat umbras
Et sol ex aequo meta distabat utraque:
Cum iuvenis placido per devia lustra vagantes
Participes operum compellat Hyantius ore:
'Lina madent, comites, ferrumque cruore ferarum,
Fortunamque dies habuit satis. altera lucem
Cum croceis invecta rotis Aurora reducet,
Propositum repetemus opus. nunc Phoebus utraque
Distat idem creta, finditque vaporibus arva.
Sistite opus praesens, nodosaque tollite lina.'
Iussa viri faciunt intermittuntque laborem.
Vallis erat piceis et acuta densa cupressu,
Nomine Gargaphie, succinctae sacra Dianae,
Cuius in extremo est antrum nemorale recessu,
Arte laboratum nulla: simulaverat artem
Ingenio natura suo; nam pumice vivo
Et levibus tofis nativum duxerat arcum.
Fons sonat a dextra tenui perlucidus unda,
Margine gramineo patulos incinctus hiatus.
Hic dea silvarum venatu fessa solebat
Virgineos artus liquido perfundere rore.
Quo postquam subiit, nympharum tradidit uni
Armigerae iaculum pharetramque arcusque retentos;
Altera depositae subiecit bracchia pallae;
Vincla duae pedibus demunt. nam doctior illis
Ismenis Crocale sparsos per colla capillos
Colligit in nodum. '[quamvis erat ipsa solutis.]
Excipiunt laticem Nepheleque Hyaleque Rhanisque
Et Psecas et Phiale, funduntque capacibus urnis.
Dumque ibi perluitur solita Titania lympha,
Ecce nepos Cadmi dilata parte laborum
Per nemus ignotum non certis passibus errans
Pervenit in lucum: sic illum fata ferebant.

Qui simul intravit rorantia fontibus antra,
Sicut erant, viso nudae sua pectora nymphae
Percussere viro, subitisque ululatibus omne
Implevere nemus, circumfusaeque Dianam
Corporibus texere suis. tamen altior illis
Ipsa dea est, colloque tenus supereminet omnes.
Qui color infectis adversi solis ab ictu
Nubibus esse solet aut purpureae aurorae,
Is fuit in vultu visae sine veste Dianae.
Quae quamquam comitum turba est stipata suarum,
In latus obliquum tamen astitit, oraque retro
Flexit: et ut vellet promptas habuisse sagittas,
Quas habuit sic hausit aquas, vultumque virilem
Perfudit. [spargensque comas ultricibus undis]
Addidit haec cladis praenuntia verba futurae:
'Nunc tibi me posito visam velamine narres,
Si poteris narrare, licet.' nec plura minata
Dat sparso capiti vivacis cornua cervi, f. xxviii.
Dat spatium collo, summasque cacuminat aures,
Cum pedibusque manus, cum longis bracchia mutat
Cruribus, et velat maculoso vellere corpus;
Additus et pavor est. fugit Autonoëius heros
Et se tam celerem cursu miratur in ipso.
Ut vero vultus et cornua vidit in unda,
'Me miserum!' dicturus erat, vox nulla secuta est:
Ingemuit, vox illa fuit; lacrimaeque per ora
Non sua fluxerunt. mens tantum pristina mansit.
Quid faciat? repetatne domum et regalia tecta?
An lateat silvis? pudor hoc, timor impedit illud.
Dum dubitat, videre canes: primumque Melampus
Ichnobatesque sagax latratu signa dedere,
Gnosius Ichnobates, Spartana gente Melampus.
Inde ruunt alii rapida velocius aura,
Pamphagus et Dorceus et Oribasus, Arcades omnes,
Nebrophonusque valens et trux cum Laelape Theron,
Et pedibus Pterelas, et naribus utilis Agre,
Hylaeusque ferox nuper percussus ab apro,

Deque lupo concepta Nape, pecudesque secuta
Poemenis, et natis comitata Harpyia duobus,
Et substricta gerens Sicyonius ilia Ladon
Et Dromas et Canace Sticteque et Tigris et Alce,
Et niveis Leucon, et villis Asbolus atris,
Praevalidusque Lacon et cursu fortis Aëllo
Et Thous et Cyprio velox cum fratre Lycisce,
Et nigram medio frontem distinctus ab albo
Harpalos et Melaneus hirsutaque corpore Lachne,
Et patre Dictaeo, sed matre Laconide nati
Labros et Agriodus, et acutae vocis Hylactor,
Quosque referre mora est. ea turba cupidine praedae
Per rupes scopulosque adituque carentia saxa
Quaque est difficilis, quaque est via nulla, sequuntur.
Ille fugit per quae fuerat loca saepe secutus,
Heu famulos fugit ipse suos! clamare libebat
'Actaeon ego sum, dominum cognoscite vestrum!'
Verba animo desunt. resonat latratibus aether.
Prima Melanchaetes in tergo vulnera fecit,
Proxima Theridamas; Oresitrophus haesit in armo.
Tardius exierant, sed per compendia montis
Anticipata via est. dominum retinentibus illis,
Cetera turba coit confertque in corpore dentes.
Iam loca vulneribus desunt. gemit ille, sonumque,
Etsi non hominis, quem non tamen edere possit
Cervus, habet, maestisque replet iuga nota querellis.
[Et genibus pronis supplex similisque roganti
Circumfert tacitos tamquam sua bracchia vultus.]
At comites rapidum solitis hortatibus agmen
Ignari instigant, oculisque Actaeona quaerunt,
Et velut absentem certatim Actaeona clamant —
Ad nomen caput ille refert — et abesse queruntur,
Nec capere oblatae segnem spectacula praedae.
Vellet abesse quidem, sed adest: velletque videre,
Non etiam sentire canum fera facta suorum.
Undique circumstant, mersisque in corpore rostris
Dilacerant falsi dominum sub imagine cervi.

[Nec nisi finita per plurima vulnera vita
Ira pharetratae fertur satiata Dianae.]
Rumor in ambiguo est: aliis violentior aequo
Visa dea est, alii laudant dignamque severa
Virginitate vocant. pars invenit utraque causas.
Sola Iovis coniunx non tam culpetne probetne
Eloquitur, quam clade domus ab Agenore ductae
Gaudet, et a Tyria collectum paelice transfert
In generis socios odium. subit ecce priori
Causa recens, gravidamque dolet de semine magni
Esse Iovis Semelen. dum linguam ad iurgia solvit,
'Profeci quid enim totiens per iurgia?' dixit
'Ipsa petenda mihi est: ipsam, si maxima Iuno
Rite vocor, perdam, si me gemmantia dextra
Sceptra tenere decet, si sum regina Iovisque
Et soror et coniunx, certe soror. at, puto, furto est
Contenta et thalami brevis est iniuria nostri.
Concipit! id deerat! manifestaque crimina pleno
Fert utero et mater, quod vix mihi contigit, uno
De Iove vult fieri. [tanta est fiducia formae.]
Fallat eam faxo: nec sum Saturnia, si non
Ab Iove mersa suo Stygias penetrabit ad undas.'
Surgit ab his solio, fulvaque recondita nube
Limen adit Semeles. nec nubes ante removit,
Quam simulavit anum, posuitque ad tempora canos,
Sulcavitque cutem rugis, et curva trementi f. xxix.
Membra tulit passu; vocem quoque fecit anilem,
Ipsaque erat Beroë, Semeles Epidauria nutrix.
Ergo ubi captato sermone diuque loquendo
Ad nomen venere Iovis, suspirat et 'opto,
Iuppiter ut sit,' ait 'metuo tamen omnia. multi
Nomine divorum thalamos iniere pudicos.
Nec tamen esse Iovem satis est: det pignus amoris,
Si modo verus is est: quantusque et qualis ab alta
Iunone excipitur, tantus talisque, rogato,
Det tibi complexus, suaque ante insignia sumat.'
Talibus ignaram Iuno Cadmeïda dictis

Formarat. rogat illa Iovem sine nomine munus;
Cui deus 'elige,' ait 'nullam patiere repulsam.
Quoque magis credas, Stygii quoque conscia sunto
Numina torrentis, timor et deus ille deorum.'
Laeta malo nimiumque potens perituraque amantis
Obsequio Semele 'qualem Saturnia' dixit
'Te solet amplecti, Veneris cum foedus initis,
Da mihi te talem.' voluit deus ora loquentis
Opprimere: exierat iam vox properata sub auras.
Ingemuit; neque enim non haec optasse, neque ille
Non iurasse potest. ergo maestissimus altum
Aethera conscendit, vultuque sequentia traxit
Nubila, quis nimbos inmixtaque fulgura ventis
Addidit et tonitrus et inevitabile fulmen.
Qua tamen usque potest, vires sibi demere temptat;
Nec, quo centimanum deiecerat igne Typhoëa,
Nunc armatur eo: nimium feritatis in illo est.
Est aliud levius fulmen, cui dextra Cyclopum
Saevitiae flammaeque minus, minus addidit irae;
Tela secunda vocant superi. capit illa, domumque
Intrat Agenoream. corpus mortale tumultus
Non tulit aetherios, donisque iugalibus arsit.
Inperfectus adhuc infans genetricis ab alvo
Eripitur, patrioque tener — si credere dignum est —
Insuitur femori maternaque tempora complet.
Furtim illum primis Ino matertera cunis
Educat: inde datum nymphae Nyseïdes antris
Occuluere suis lactisque alimenta dedere.
Dumque ea per terras fatali lege geruntur,
Tutaque bis geniti sunt incunabula Bacchi,
Forte Iovem memorant, diffusum nectare, curas
Seposuisse graves, vacuaque agitasse remissos
Cum Iunone iocos et 'maior vestra profecto est,
Quam quae contingit maribus' dixisse 'voluptas.'
Illa negat. placuit, quae sit sententia docti
Quaerere Tiresiae: Venus huic erat utraque nota.
Nam duo magnorum viridi coëuntia silva f. xxx.

Corpora serpentum baculi violaverat ictu;
Deque viro factus, mirabile, femina, septem
Egerat autumnos. octavo rursus eosdem
Vidit, et 'est vestrae si tanta potentia plagae,'
Dixit 'ut auctoris sortem in contraria mutet,
Nunc quoque vos feriam.' percussis anguibus isdem
Forma prior rediit, genetivaque venit imago.
Arbiter hic igitur sumptus de lite iocosa
Dicta Iovis firmat. gravius Saturnia iusto
Nec pro materia fertur doluisse, suique
Iudicis aeterna damnavit lumina nocte.
At pater omnipotens, neque enim licet irrita cuiquam
Facta dei fecisse deo, pro lumine adempto
Scire futura dedit, poenamque levavit honore.
Ille per Aonias fama celeberrimus urbes
Inreprehensa dabat populo responsa petenti.
Prima fide vocisque ratae temptamina sumpsit
Caerula Liriope, quam quondam flumine curvo
Inplicuit, clausaeque suis Cephisos in undis
Vim tulit. enixa est utero pulcherrima pleno
Infantem, nymphis iam tunc qui posset amari,
Narcissumque vocat. de quo consultus, an esset
Tempora maturae visurus longa senectae,
Fatidicus vates 'si se non noverit' inquit.
Vana diu visa est vox auguris. exitus illam
Resque probat letique genus novitasque furoris.
Namque ter ad quinos unum Cephisius annum
Addiderat, poteratque puer iuvenisque videri.
Multi illum iuvenes, multae cupiere puellae;
Sed fuit in tenera tam dura superbia forma,
Nulli illum iuvenes, nullae tetigere puellae.
Aspicit hunc trepidos agitantem in retia cervos
Vocalis nymphe, quae nec reticere loquenti
Nec prior ipsa loqui didicit, resonabilis Echo.
Corpus adhuc Echo, non vox erat: et tamen usum
Garrula non alium, quam nunc habet, oris habebat,
Reddere de multis ut verba novissima posset.

*pro fibi

Fecerat hoc Iuno, quia, cum deprendere posset
Cum Iove saepe suo nymphas in monte iacentes,
Illa deam longo prudens sermone tenebat,
Dum fugerent nymphae. postquam Saturnia sensit,
'Huius' ait 'linguae, qua sum delusa, potestas
Parva tibi dabitur, vocisque brevissimus usus:'
Reque minas firmat: tantum haec in fine loquendi
Ingeminat voces auditaque verba reportat.
Ergo ubi Narcissum per devia rura vagantem
Vidit et incaluit, sequitur vestigia furtim;
Quoque magis sequitur, flamma propiore calescit,
Non aliter, quam cum summis circumlita taedis
Admotam rapiunt vivacia sulpura flammam.
O quotiens voluit blandis accedere dictis
Et molles adhibere preces! natura repugnat,
Nec sinit, incipiat. sed, quod sinit, illa parata est
Expectare sonos, ad quos sua verba remittat.
Forte puer, comitum seductus ab agmine fido,
Dixerat 'ecquis adest?', et 'adest!' responderat Echo.
Hic stupet, atque aciem partes dimittit in omnes,
Voce 'veni!' magna clamat: vocat illa vocantem.
Respicit, et rursus nullo veniente 'quid' inquit
'Me fugis?' et totidem, quot dixit, verba recepit.
Perstat, et alternae deceptus imagine vocis
'Huc coëamus!' ait, nullique libentius umquam
Responsura sono 'coëamus!' rettulit Echo
Et verbis favet ipsa suis, egressaque silva
Ibat, ut iniceret sperato bracchia collo.
Ille fugit, fugiensque 'manus complexibus aufer!
Ante' ait 'emoriar, quam sit tibi copia nostri!'
Rettulit illa nihil nisi 'sit tibi copia nostri!'
Spreta latet silvis, pudibundaque frondibus ora
Protegit, et solis ex illo vivit in antris.
Sed tamen haeret amor crescitque dolore repulsae:
Extenuant vigiles corpus miserabile curae, f. xxxi.
Adducitque cutem macies, et in aëra sucus
Corporis omnis abit. vox tantum atque ossa supersunt.

Vox manet: ossa ferunt lapidis traxisse figuram.
[Inde latet silvis nulloque in monte videtur;
Omnibus auditur. sonus est, qui vivit in illa.]
Sic hanc, sic alias undis aut montibus ortas
Luserat hic nymphas, sic coetus ante viriles.
Inde manus aliquis despectus ad aethera tollens
'Sic amet ipse licet, sic non potiatur amato!'
Dixerat: assensit precibus Rhamnusia iustis.
Fons erat inlimis, nitidis argenteus undis,
Quem neque pastores neque pastae monte capellae
Contigerant aliudve pecus, quem nulla volucris
Nec fera turbarat nec lapsus ab arbore ramus.
Gramen erat circa, quod proximus umor alebat,
Silvaque sole locum passura tepescere nullo.
Hic puer et studio venandi lassus et aestu
Procubuit, faciemque loci fontemque secutus.
[Dumque sitim sedare cupit, sitis altera crevit.]
Dumque bibit, visae correptus imagine formae
[Spem sine corpore amat, corpus putat esse, quod umbra est.]
Adstupet ipse sibi, vultuque inmotus eodem
Haeret, ut e Pario formatum marmore signum.
Spectat humi positus geminum, sua lumina, sidus,
Et dignos Baccho, dignos et Apolline crines,
Inpubesque genas, et eburnea colla, decusque
Oris, et in niveo mixtum candore ruborem;
Cunctaque miratur, quibus est mirabilis ipse.
Se cupit inprudens et qui probat, ipse probatur,
Dumque petit, petitur, pariterque accendit et ardet.
Irrita fallaci quotiens dedit oscula fonti!
In medias quotiens visum captantia collum
Bracchia mersit aquas, nec se deprendit in illis!
Quid videat, nescit: sed quod videt, uritur illo,
Atque oculos idem, qui decipit, incitat error.
Credule, quid frustra simulacra fugacia captas?
Quod petis, est nusquam. quod amas, avertere, perdes.
Ista repercussae, quam cernis, imaginis umbra est:

Nil habet ista sui. tecum venitque, manetque;
Tecum discedet, si tu discedere possis.
Non illum Cereris, non illum cura quietis
Abstrahere inde potest: sed opaca fusus in herba
Spectat inexpleto mendacem lumine formam,
Perque oculos perit ipse suos. paulumque levatus,
Ad circumstantes tendens sua bracchia silvas,
'Ecquis, io silvae, crudelius' inquit 'amavit?
Scitis enim et multis latebra opportuna fuistis.
Ecquem, cum vestrae tot agantur saecula vitae,
Qui sic tabuerit, longo meministis in aevo?
Et placet et video: sed quod videoque placetque,
Non tamen invenio: tantus tenet error amantem.
Quoque magis doleam, nec nos mare separat ingens,
Nec via, nec montes, nec clausis moenia portis:
Exigua prohibemur aqua. cupit ipse teneri:
Nam quotiens liquidis porreximus oscula lymphis,
Hic totiens ad me resupino nititur ore.
Posse putes tangi: minimum est, quod amantibus obstat.
Quisquis es, huc exi! quid me, puer unice, fallis,
Quove petitus abis? certe nec forma nec aetas
Est mea, quam fugias, et amarunt me quoque nymphae.
Spem mihi nescio quam vultu promittis amico,
Cumque ego porrexi tibi bracchia, porrigis ultro:
Cum risi, arrides: lacrimas quoque saepe notavi
Me lacrimante tuas: nutu quoque signa remittis:
Et, quantum motu formosi suspicor oris,
Verba refers, aures non pervenientia nostras —
Iste ego sum! sensi; nec me mea fallit imago.
Uror amore mei, flammas moveoque feroque.
Quid faciam? roger, anne rogem? quid deinde rogabo?
Quod cupio mecum est: inopem me copia fecit.
O utinam a nostro secedere corpore possem!
Votum in amante novum, vellem quod amamus, abesset! —
Iamque dolor vires adimit, nec tempora vitae

Longa meae superant, primoque extinguor in aevo.
Nec mihi mors gravis est, posituro morte dolores:
Hic, qui diligitur, vellem diuturnior esset.
Nunc duo concordes anima moriemur in una.'
Dixit, et ad speciem rediit male sanus eandem,
Et lacrimis turbavit aquas, obscuraque moto
Reddita forma lacu est. quam cum vidisset abire,
'Quo refugis? remane, nec me, crudelis, amantem
Desere!' clamavit 'liceat quod tangere non est,
Aspicere et misero praebere alimenta furori.'
Dumque dolet, summa vestem diduxit ab ora,
Nudaque marmoreis percussit pectora palmis.
Pectora traxerunt tenuem percussa ruborem,
Non aliter quam poma solent, quae candida parte
Parte rubent, aut ut variis solet uva racemis
Ducere purpureum, nondum matura, colorem.
Quae simul aspexit liquefacta rursus in unda,
Non tulit ulterius: sed ut intabescere flavae
Igne levi cerae matutinaeque pruinae
Sole tepente solent, sic adtenuatus amore
Liquitur et caeco paulatim carpitur igni.
Et neque iam color est mixto candore rubori,
Nec vigor et vires et quae modo visa placebant,
Nec corpus remanet, quondam quod amaverat Echo.
Quae tamen ut vidit, quamvis irata memorque,
Indoluit, quotiensque puer miserabilis 'eheu!'
Dixerat, haec resonis iterabat vocibus 'eheu!'
Cumque suos manibus percusserat ille lacertos,
Haec quoque reddebat sonitum plangoris eundem.
Ultima vox solitam fuit haec spectantis in undam,
'Heu frustra dilecte puer!' totidemque remisit
Verba locus; dictoque vale 'vale!' inquit et Echo.
Ille caput viridi fessum summisit in herba,
Lumina nox clausit domini mirantia formam.
Tum quoque se, postquam est inferna sede receptus,
In Stygia spectabat aqua. planxere sorores
Naides et sectos fratri posuere capillos;

Planxerunt dryades : plangentibus assonat Echo.
Iamque rogum quassasque faces feretrumque parabant :
Nusquam corpus erat . croceum pro corpore florem
Inveniunt foliis medium cingentibus albis. f. xxxii.
Cognita res meritam vati per Achaidas urbes
Adtulerat famam , nomenque erat auguris ingens.
Spernit Echionides tamen hunc ex omnibus unus
Contemptor superum Pentheus , praesagaque ridet
Verba senis , tenebrasque et cladem lucis ademptae
Obicit . ille movens albentia tempora canis
'Quam felix esses , si tu quoque luminis huius
Orbus' ait 'fieres , ne Bacchica sacra videres!
Namque dies aderit , quam non procul auguror esse,
Qua novus huc veniat , proles Semeleïa , Liber,
Quem nisi templorum fueris dignatus honore,
Mille lacer spargere locis , et sanguine silvas
Foedabis matremque tuam matrisque sorores.
Eveniet ! neque enim dignabere numen honore,
Meque sub his tenebris nimium vidisse quereris.'
Talia dicentem proturbat Echione natus.
Dicta fides sequitur , responsaque vatis aguntur
Liber adest , festisque fremunt ululatibus agri:
Turba ruit , mixtaeque viris matresque nurusque
Vulgusque proceresque ignota ad sacra feruntur.
'Quis furor , anguigenae , proles Mavortia , vestras
Attonuit mentes ?' Pentheus ait 'aerane tantum
Aere repulsa valent et adunco tibia cornu
Et magicae fraudes , ut quos non bellicus ensis,
Non tuba terruerit , non strictis agmina telis,
Femineae voces et mota insania vino
Obscenique greges et inania tympana vincant?
Vosne , senes , mirer , qui longa per aequora vecti
Hac Tyron , hac profugos posuistis sede Penates,
Nunc sinitis sine Marte capi ? vosne , acrior aetas,
O iuvenes , propiorque meae , quos arma tenere,
Non thyrsos , galeaque tegi , non fronde , decebat?
Este , precor , memores , qua sitis stirpe creati,

Illiusque animos, qui multos perdidit unus,
Sumite serpentis! pro fontibus ille lacuque
Interiit: at vos pro fama vincite vestra!
Ille dedit leto fortes, vos pellite molles,
Et patrium retinete decus. si fata vetabant
Stare diu Thebas, utinam tormenta virique
Moenia diruerent, ferrumque ignisque sonarent!
Essemus miseri sine crimine; sorsque querenda,
Non celanda foret, lacrimaeque pudore carerent.
At nunc a puero Thebae capientur inermi,
Quem neque bella iuvant, nec tela, nec usus equorum,
Sed madidi murra crines mollesque coronae
Purpuraque et pictis intextum vestibus aurum.
Quem quidem ego actutum, modo vos absistite, cogam
Assumptumque patrem commentaque sacra fateri.
An satis Acrisio est animi, contemnere vanum
Numen et Argolicas venienti claudere portas,
Penthea terrebit cum totis advena Thebis?
Ite citi,' — famulis hoc imperat — 'ite, ducemque
Attrahite huc vinctum! iussis mora segnis abesto.'
Hunc avus, hunc Athamas, hunc cetera turba suorum
Corripiunt dictis frustraque inhibere laborant.
Acrior admonitu est, irritaturque retenta
Et crescit rabies, remoraminaque ipsa nocebant.
Sic ego torrentem qua nil obstabat eunti,
Lenius et modico strepitu decurrere vidi:
At quacumque trabes obstructaque saxa tenebant,
Spumeus et fervens et ab obice saevior ibat.
Ecce cruentati redeunt et, Bacchus ubi esset,
Quaerenti domino Bacchum vidisse negarunt,
'Hunc' dixere 'tamen comitem famulumque sacrorum
Cepimus' et tradunt manibus post terga ligatis.
[Sacra dei quendam Tyrrhena gente secutum.]
Aspicit hunc Pentheus oculis, quos ira tremendos
Fecerat; et quamquam poenae vix tempora differt,
'O periture tuaque aliis documenta datore
Morte,' ait 'ede tuum nomen nomenque parentum

Et patriam , morisque novi cur sacra frequentes .'
Ille metu vacuus 'nomen mihi' dixit 'Acoetes ,
Patria Maeonia est ; humili de plebe parentes .
Non mihi quae duri colerent , pater , arva iuvenci ,
Lanigerosve greges , non ulla armenta reliquit .
Pauper et ipse fuit , linoque solebat et hamis
Decipere , et calamo salientes ducere pisces .
Ars illi sua census erat . cum traderet artem ,
"Accipe quas habeo , studii successor et heres ,'
Dixit 'opes .'" moriensque mihi nihil ille reliquit ,
Praeter aquas . unum hoc possum appellare paternum .
Mox ego , ne scopulis haererem semper in isdem ,
Addidici regimen dextra moderante carinae
Flectere , et Oleniae sidus pluviale Capellae
Taygetenque Hyadasque oculis Arctonque notavi
Ventorumque domos et portus puppibus aptos .
Forte petens Delon Ciae telluris ad oras
Applicor , et dextris adducor litora remis ,
Doque leves saltus udaeque inmittor harenae ,
Nox ubi consumpta est . aurora rubescere primo
Coeperat : exurgo , laticesque inferre recentes
Admoneo , monstroque viam , quae ducat ad undas .
Ipse , quid aura mihi tumulo promittat ab alto ,
Prospicio , comitesque voco , repetoque carinam .
"Adsumus en !" inquit sociorum primus Opheltes ,
Utque putat , praedam deserto nactus in agro ,
Virginea puerum ducit per litora forma .
Ille mero somnoque gravis titubare videtur ,
Vixque sequi . specto cultum faciemque gradumque ;
Nil ibi quod credi posset mortale , videbam .
Et sensi et dixi sociis "quod numen in isto
Corpore sit , dubito : sed corpore numen in isto est .
Quisquis es , o faveas , nostrisque laboribus adsis :
His quoque des veniam ." "pro nobis mitte precari"
Dictys ait , quo non alius conscendere summas
Ocior antemnas , prensoque rudente relabi .
Hoc Libys , hoc flavus , prorae tutela , Melanthus ,

Hoc probat Alcimedon, et qui requiemque modumque
Voce dabat remis, animorum hortator Epopeus;
Hoc omnes alii: praedae tam caeca cupido est.
"Non tamen hanc sacro violari pondere pinum
Perpetiar;' dixi 'pars hic mihi maxima iuris."
Inque aditu obsisto. furit audacissimus omni
De numero Lycabas, qui Tusca pulsus ab urbe
Exilium dira poenam pro caede luebat.
Is mihi, dum resto, iuvenali guttura pugno
Rupit, et excussum misisset in aequora, si non
Haesissem, quamvis amens, in fune retentus.
Impia turba probat factum. tum denique Bacchus, —
Bacchus enim fuerat — veluti clamore solutus
Sit sopor, aque mero redeant in pectora sensus,
"Quid facitis? quis clamor?' ait, 'qua, dicite, nautae,
Huc ope perveni? quo me deferre paratis?"
"Pone metum,' Proreus 'et quos contingere portus
Ede velis:' dixit 'terra sistere petita."
"Naxon' ait Liber 'cursus advertite vestros.
Illa mihi domus est: vobis erit hospita tellus."
Per mare fallaces perque omnia numina iurant
Sic fore, meque iubent pictae dare vela carinae.
Dextera Naxos erat: dextra mihi lintea danti
"Quid facis, o demens? quis te furor— ?" inquit
Opheltes;
[Pro se quisque, 'tenet? laevam pete." maxima nutu]
Pars mihi significat, pars, quid velit, aure susurrat.
Obstipui, "capiat' que 'aliquis moderamina" dixi
Meque ministerio scelerisque artisque removi.
Increpor a cunctis, totumque inmurmurat agmen.
E quibus Aethalion "te scilicet omnis in uno
Nostra salus posita est!" ait, et subit ipse meumque
Explet opus, Naxoque petit diversa relicta.
Tum deus illudens, tamquam modo denique fraudem
Senserit, e puppi pontum prospectat adunca
Et flenti similis "non haec mihi litora, nautae,
Promisistis," ait, 'non haec mihi terra rogata est.

Quo merui poenam facto ? quae gloria vestra est,
Si puerum iuvenes, si multi fallitis unum ?"
Iandudum flebam. lacrimas manus inpia nostras
Ridet et inpellit properantibus aequora remis.
Per tibi nunc ipsum, nec enim praesentior illo
Est deus, adiuro, tam me tibi vera referre,
Quam veri maiora fide. stetit aequore puppis
Haud aliter, quam si siccum navale teneret.
Illi admirantes remorum in verbere perstant,
Velaque deducunt, geminaque ope currere temptant.
Impediunt hederae remos, nexuque recurvo
Serpunt et gravidis distinguunt vela corymbis.
Ipse racemiferis frontem circumdatus uvis
Pampineis agitat velatam frondibus hastam.
Quem circa tigres simulacraque inania lyncum
Pictarumque iacent fera corpora pantherarum.
Exiluere viri, sive hoc insania fecit, f. xxxiii
Sive timor. primusque Medon nigrescere coepit
Corpore, et expresso spinae curvamine flecti.
Incipit huic Lycabas: "'in quae miracula' dixit
'Verteris ?" et lati rictus et panda loquenti
Naris erat, sannamque cutis durata trahebat.
At Libys abstentos dum vult obvertere remos,
In spatium resilire manus breve vidit, et illas
Iam non esse manus, iam pinnas posse vocari.
Alter ad intortos cupiens dare bracchia funes
Bracchia non habuit, truncoque repandus in undas
Corpore desiluit: falcata novissima cauda est,
Qualia dimidiae sinuantur cornua lunae.
Undique dant saltus, multaque aspergine rorant,
Emerguntque iterum, redeuntque sub aequora rursus,
Inque chori ludunt speciem, lascivaque iactant
Corpora et acceptum patulis mare naribus efflant.
De modo viginti, tot enim ratis illa ferebat,
Restabam solus. pavidum gelidumque trementi
Corpore vixque meum firmat deus "excute' dicens
'Corde metum, Diamque tene." delatus in illam

Accessi sacris Baccheaque sacra frequento.'
'Praebuimus longis' Pentheus 'ambagibus aures,'
Inquit 'ut ira mora vires absumere posset.
Praecipitem famuli rapite hunc, cruciataque diris
Corpora tormentis Stygiae demittite nocti.'
Protinus abstractus solidis Tyrrhenus Acoetes
Clauditur in tectis: et dum crudelia iussae
Instrumenta necis ferrumque ignesque parantur,
Sponte sua patuisse fores, lapsasque lacertis
Sponte sua fama est nullo solvente catenas.
Perstat Echionides. nec iam iubet ire, sed ipse
Vadit, ubi electus facienda ad sacra Cithaeron
Cantibus et clara bacchantum voce sonabat.
Ut fremit acer equus, cum bellicus aere canoro
Signa dedit tubicen, pugnaeque assumit amorem,
Penthea sic ictus longis ululatibus aether
Movit, et audito clamore recanduit ira.
Monte fere medio est, cingentibus ultima silvis,
Purus ab arboribus spectabilis undique campus.
Hic oculis illum cernentem sacra profanis
Prima videt, prima est insano concita cursu,
Prima suum misso violavit Penthea thyrso
Mater. 'io, geminae' clamavit 'adeste sorores!
Ille aper, in nostris errat qui maximus agris,
Ille mihi feriendus aper.' ruit omnis in unum
Turba furens; cunctae coëunt, trepidumque sequuntur,
Iam trepidum, iam verba minus violenta loquentem,
Iam se damnantem, iam se peccasse fatentem.
Saucius ille tamen 'fer opem, matertera' dixit
'Autonoë! moveant animos Actaeonis umbrae.'
Illa, quis Actaeon, nescit, dextramque precantis
Abstulit: Inoo lacerata est altera raptu.
Non habet infelix, quae matri bracchia tendat,
Trunca sed ostendens deiectis vulnera membris,
'Aspice, mater!' ait. visis ululavit Agaue,
Collaque iactavit, movitque per aëra crinem;
Avulsumque caput digitis conplexa cruentis

Clamat 'io comites, opus haec victoria nostrum est!'
Non citius frondes autumni frigore tactas
Iamque male haerentes alta rapit arbore ventus,
Quam sunt membra viri manibus direpta nefandis.
Talibus exemplis monitae nova sacra frequentant
Turaque dant sanctasque colunt Ismenides aras.

LIBER QUARTUS.

At non Alcithoë Minyeïas orgia censet
Accipienda dei, sed adhuc temeraria Bacchum
Progeniem negat esse Iovis, sociasque sorores
Impietatis habet. festum celebrare sacerdos,
Immunesque operum famulas dominasque suorum
Pectora pelle tegi, crinales solvere vittas,
Serta coma, manibus frondentes sumere thyrsos
Iusserat, et saevam laesi fore numinis iram
Vaticinatus erat. parent matresque nurusque,
Telasque calathosque infectaque pensa reponunt,
Turaque dant, Bacchumque vocant Bromiumque Lyaeumque
Ignigenamque satumque iterum solumque bimatrem:
Additur his Nyseus indetonsusque Thyoneus,
Et cum Lenaeo genialis consitor uvae,
Nycteliusque Eleleusque parens et Iacchus et Euhan,
Et quae praeterea per Graias plurima gentes
Nomina, Liber, habes. tibi enim inconsumpta iuventa est,
Tu puer aeternus, tu formosissimus alto
Conspiceris caelo. tibi, cum sine cornibus astas,
Virgineum caput est. oriens tibi victus adusque
Decolor extremo qua tinguitur India Gange.
Penthea tu, venerande, bipenniferumque Lycurgum
Sacrilegos mactas, Tyrrhenaque mittis in aequor
Corpora. tu biiugum pictis insignia frenis

Colla premis lyncum. bacchae satyrique sequuntur,
Quique senex ferula titubantes ebrius artus
Sustinet et pando non fortiter haeret asello.
Quacumque ingrederis, clamor iuvenalis et una
Femineae voces inpulsaque tympana palmis
Concavaque aera sonant longoque foramine buxus.
'Placatus mitisque' rogant Ismenides 'adsis,'
Iussaque sacra colunt. solae Minyeïdes intus
Intempestiva turbantes festa Minerva
Aut ducunt lanas, aut stamina pollice versant,
Aut haerent telae famulasque laboribus urguent.
E quibus una levi deducens pollice filum
'Dum cessant aliae commentaque sacra frequentant,
Nos quoque, quas Pallas, melior dea, detinet,' inquit
'Utile opus manuum vario sermone levemus,
Perque vices aliquid, quod tempora longa videri
Non sinat, in medium vacuas referamus ad aures.'
Dicta probant, primamque iubent narrare sorores.
Illa, quid e multis referat, nam plurima norat,
Cogitat. et dubia est, de te, Babylonia, narret, f. xxxiv.
Derceti, quam versa squamis velantibus artus
Stagna Palaestini credunt motasse figura:
An magis, ut sumptis illius filia pennis f. xxxv.
Extremos albis in turribus egerit annos:
Nais an ut cantu nimiumque potentibus herbis· f. xxxvi.
Verterit in tacitos iuvenalia corpora pisces,
Donec idem passa est: an, quae poma alba ferebat,
Ut nunc nigra ferat contactu sanguinis arbor.
Hoc placet. hanc, quoniam vulgaris fabula non est,
Talibus orsa modis, lana sua fila sequente.
'Pyramus et Thisbe, iuvenum pulcherrimus alter,
Altera, quas oriens habuit, praelata puellis,
Contiguas tenuere domos, ubi dicitur altam
Coctilibus muris cinxisse Semiramis urbem.
Notitiam primosque gradus vicinia fecit:
Tempore crevit amor. taedae quoque iure coissent:
Sed vetuere patres. quod non potuere vetare,

Ex aequo captis ardebant mentibus ambo.
Conscius omnis abest, nutu signisque loquuntur,
Quoque magis tegitur, tectus magis aestuat ignis.
Fissus erat tenui rima, quam duxerat olim
Cum fieret, paries domui communis utrique.
Id vitium nulli per saecula longa notatum —
Quid non sentit amor? — primi vidistis amantes,
Et vocis fecistis iter; tutaeque per illud
Murmure blanditiae minimo transire solebant.
Saepe, ubi constiterant, hinc Thisbe, Pyramus illinc,
Inque vices fuerat captatus anhelitus oris,
"Invide' dicebant 'paries, quid amantibus obstas?
Quantum erat, ut sineres toto nos corpore iungi,
Aut hoc si nimium, vel ad oscula danda pateres!
Nec sumus ingrati: tibi nos debere fatemur,
Quod datus est verbis ad amicas transitus aures."
Talia diversa nequiquam sede locuti
Sub noctem dixere vale, partique dedere
Oscula quisque suae non pervenientia contra.
Postera nocturnos aurora removerat ignes,
Solque pruinosas radiis siccaverat herbas:
Ad solitum coiere locum. tum murmure parvo
Multa prius questi, statuunt, ut nocte silenti
Fallere custodes foribusque excedere temptent,
Cumque domo exierint, urbis quoque tecta relinquant;
Neve sit errandum lato spatiantibus arvo,
Conveniant ad busta Nini, lateantque sub umbra
Arboris. arbor ibi niveis uberrima pomis
Ardua morus erat, gelido contermina fonti.
Pacta placent, et lux tarde discedere visa est.
[Praecipitatur aquis, et aquis nox exit ab isdem.]
Callida per tenebras versato cardine Thisbe
Egreditur fallitque suos, adopertaque vultum
Pervenit ad tumulum, dictaque sub arbore sedit.
Audacem faciebat amor. venit ecce recenti
Caede leaena boum spumantes oblita rictus,
Depositura sitim vicini fontis in unda.

Quam procul ad lunae radios Babylonia Thisbe
Vidit, et obscurum trepido pede fugit in antrum,
Dumque fugit, tergo velamina lapsa reliquit.
Ut lea saeva sitim multa compescuit unda,
Dum redit in silvas, inventos forte sine ipsa
Ore cruentato tenues laniavit amictus.
Serius egressus vestigia vidit in alto
Pulvere certa ferae, totoque expalluit ore
Pyramus. ut vero vestem quoque sanguine tinctam
Repperit, "una duos' inquit 'nox perdet amantes:
E quibus illa fuit longa dignissima vita,
Nostra nocens anima est. ego te, miseranda, peremi,
In loca plena metus qui iussi nocte venires,
Nec prior huc veni. nostrum divellite corpus,
Et scelerata fero consumite viscera morsu,
O quicumque sub hac habitatis rupe, leones.
Sed timidi est optare necem" — velamina Thisbes
Tollit, et ad pactae secum fert arboris umbram.
Utque dedit notae lacrimas, dedit oscula vesti,
"Accipe nunc' inquit 'nostri quoque sanguinis haustus!"
Quoque erat accinctus, demisit in ilia ferrum,
Nec mora, ferventi moriens e vulnere traxit.
Ut iacuit resupinus humo, cruor emicat alte:
Non aliter, quam cum vitiato fistula plumbo
Scinditur, et tenui stridente foramine longas
Eiaculatur aquas atque ictibus aëra rumpit.
Arborei fetus aspergine caedis in atram
Vertuntur faciem. [madefactaque sanguine radix
Puniceo tinguit pendentia mora colore.]
Ecce metu nondum posito, ne fallat amantem,
Illa redit, iuvenemque oculis animoque requirit,
Quantaque vitarit narrare pericula gestit.
Utque locum et rigua cognoscit in arbore formam,
Sic facit incertam pomi color. haeret, an haec sit.
Dum dubitat, tremebunda videt pulsare cruentum
Membra solum, retroque pedem tulit, oraque buxo

Pallidiora gerens exhorruit aequoris instar,
Quod tremit, exigua cum summum stringitur aura.
Sed postquam remorata suos cognovit amores,
Percutit indignos claro plangore lacertos,
Et laniata comas amplexaque corpus amatum
Vulnera supplevit lacrimis fletumque cruori
Miscuit, et gelidis in vultibus oscula figens
"Pyrame," clamavit 'quis te mihi casus ademit?
Pyrame, responde: tua te carissima Thisbe
Nominat. exaudi, vultusque attolle iacentes!"
Ad nomen Thisbes oculos iam morte gravatos
Pyramus erexit, visaque recondidit illa.
Quae postquam vestemque suam cognovit, et ense
Vidit ebur vacuum, "'tua te manus' inquit 'amorque
Perdidit, infelix. est et mihi fortis in unum
Hoc manus, est et amor: dabit hic in vulnera vires.
Persequar extinctum, letique miserrima dicar
Causa comesque tui. quique a me morte revelli
Heu sola poteras, poteris nec morte revelli.
Hoc tamen amborum verbis estote rogati,
O multum miseri, meus illiusque parentes,
Ut quos certus amor, quos hora novissima iunxit,
Componi tumulo non invideatis eodem. f. xxxvii.
At tu, quae ramis arbor miserabile corpus
Nunc tegis unius, mox es tectura duorum,
Signa tene caedis, pullosque et luctibus aptos
Semper habe fetus, gemini monumenta cruoris."
Dixit, et aptato pectus mucrone sub imum
Incubuit ferro, quod adhuc a caede tepebat.
Vota tamen tetigere deos, tetigere parentes.
Nam color in pomo est, ubi permaturuit, ater:
Quodque rogis superest, una requiescit in urna.'
Desierat: mediumque fuit breve tempus, et orsa est
Dicere Leuconoë. vocem tenuere sorores.
'Hunc quoque, siderea qui temperat omnia luce,
Cepit amor Solem: Solis referemus amores.
Primus adulterium Veneris cum Marte putatur

Hic vidisse deus. videt hic deus omnia primus.
Indoluit facto, Iunonigenaeque marito
Furta tori furtique locum monstravit. at illi
Et mens et quod opus fabrilis dextra tenebat,
Excidit. extemplo graciles ex aere catenas
Retiaque et laqueos, quae lumina fallere possent,
Elimat. non illud opus tenuissima vincant
Stamina, non summo quae pendet aranea tigno:
Utque leves tactus momentaque parva sequantur,
Effĭcit, et lecto circumdata collocat apte.
Ut venere torum coniunx et adulter in unum,
Arte viri vinclisque nova ratione paratis
In mediis ambo deprensi amplexibus haerent.
Lemnius extemplo valvas patefecit eburnas,
Admisitque deos. illi iacuere ligati
Turpiter. atque aliquis de dis non tristibus optat
Sic fieri turpis. superi risere, diuque
Haec fuit in toto notissima fabula caelo.
Exigit indicii memorem Cythereïa poenam,
Inque vices illum, tectos qui laesit amores,
Laedit amore pari. quid nunc, Hyperione nate,
Forma colorque tibi radiataque lumina prosunt?
Nempe tuis omnes qui terras ignibus uris,
Ureris igne novo; quique omnia cernere debes,
Leucothoën spectas, et virgine figis in una
Quos mundo debes, oculos. modo surgis eoo
Temperius caelo, modo serius incidis undis,
Spectandique mora brumales porrigis horas:
Deficis interdum, vitiumque in lumina mentis
Transit, et obscurus mortalia pectora terres.
Nec, tibi quod lunae terris propioris imago
Obstiterit, palles: facit hunc amor iste colorem.
Diligis hanc unam. nec te Clymeneque Rhodosque,
Nec tenet Aeaeae genetrix pulcherrima Circes,
Quaeque tuos Clytie quamvis despecta petebat
Concubitus, ipsoque illo grave vulnus habebat
Tempore. Leucothoë multarum oblivia fecit,

Gentis odoriferae quam formosissima partu
Edidit Eurynome. sed postquam filia crevit,
Quam mater cunctas, tam matrem filia vicit.
Rexit Achaemenias urbes pater Orchamus, isque
Septimus a prisco numeratur origine Belo.
Axe sub Hesperio sunt pascua Solis equorum:
Ambrosiam pro gramine habent. ea fessa diurnis
Membra ministeriis nutrit reparatque labori.
Dumque ibi quadrupedes caelestia pabula carpunt,
Noxque vicem peragit, thalamos deus intrat amatos
Versus in Eurynomes faciem genetricis, et inter
Bis sex Leucothoën famulas ad lumina cernit
Levia versato ducentem stamina fuso.
Ergo ubi ceu mater carae dedit oscula natae,
"'Res' ait 'arcana est. famulae, discedite, neve
Eripite arbitrium matri secreta loquendi."
Paruerant. thalamoque deus sine teste relicto
"'Ille ego sum,' dixit 'qui longum metior annum,
Omnia qui video, per quem videt omnia tellus,
Mundi oculus. mihi, crede, places." pavet illa, metuque
Et colus et fusus digitis cecidere remissis.
Ipse timor decuit. nec longius ille moratus
In veram rediit faciem, solitumque nitorem:
[At virgo, quamvis inopino territa visu,]
Victa nitore dei posita vim passa querella est.
Invidit Clytie; neque enim moderatus in illa
Solis amor fuerat: stimulataque paelicis ira
Vulgat adulterium, diffamatumque parenti
Indicat. ille ferox inmansuetusque precantem
Tendentemque manus ad lumina Solis et "'ille
Vim tulit invitae" dicentem defodit alta
Crudus humo, tumulumque super gravis addit harenae.
Dissipat hunc radiis Hyperione natus, iterque
Dat tibi, qua possis defossos promere vultus;
Nec tu iam poteras enectum pondere terrae
Tollere, nympha, caput, corpusque exsangue iacebas.

Nil illo fertur volucrum moderator equorum
Post Phaëthonteos vidisse dolentius ignes.
Ille quidem gelidos radiorum viribus artus
Si queat in vivum, temptat, revocare calorem.
Sed quoniam tantis fatum conatibus obstat,
Nectare odorato sparsit corpusque locumque,
Multaque praequestus "tanges tamen aethera" dixit.
Protinus imbutum caelesti nectare corpus
Dilicuit terramque suo madefecit odore; f. xxxviii.
Virgaque per glaebas sensim radicibus actis
Turea surrexit, tumulumque cacumine rupit.
At Clytien, quamvis amor excusare dolorem,
Indiciumque dolor poterat, non amplius auctor
Lucis adit Venerisque modum sibi fecit in illa.
Tabuit ex illo, dementer amoribus usa
Nympha, parum patiens; et sub Iove nocte dieque
Sedit humo nuda, nudis incompta capillis.
Perque novem luces expers undaeque cibique
Rore mero lacrimisque suis ieiunia pavit,
Nec se movit humo. tantum spectabat euntis
Ora dei, vultusque suos flectebat ad illum.
Membra ferunt haesisse solo, partemque coloris
Luridus exsangues pallor convertit in herbas;
Est in parte rubor, violaeque simillimus ora
Flos tegit. illa suum, quamvis radice tenetur, f. xxxix.
Vertitur ad Solem, mutataque servat amorem.'
Dixerat, et factum mirabile ceperat aures.
Pars fieri potuisse negant. pars omnia veros
Posse deos memorant. sed non est Bacchus in illis.
Poscitur Alcithoë, postquam siluere sorores.
Quae radio stantis percurrens stamina telae
'Vulgatos taceo' dixit 'pastoris amores f. xl.
Daphnidis Idaei, quem nymphe paelicis ira
Contulit in saxum: tantus dolor urit amantes.
Nec loquor, ut quondam naturae iure novato f. xli.
Ambiguus fuerit modo vir, modo femina Sithon.
Te quoque, nunc adamas, quondam fidissime parvo,

Celmi, Iovi, largoque satos Curetas ab imbri, ff. xli-xliv.
Et Crocon in parvos versum cum Smilace flores
Praetereo; dulcique animos novitate tenebo.
Unde sit infamis, quare male fortibus undis
Salmacis enervet tactosque remolliat artus,
Discite. causa latet: vis est notissima fontis.
Mercurio puerum diva Cythereïde natum
Naides Idaeis enutrivere sub antris;
Cuius erat facies, in qua materque paterque
Cognosci possent; nomen quoque traxit ab illis.
Is tria cum primum fecit quinquennia, montes
Deseruit patrios, Idaque altrice relicta
Ignotis errare locis, ignota videre
Flumina gaudebat, studio minuente laborem.
Ille etiam Lycias urbes Lyciaeque propinquos
Caras adit. videt hic stagnum lucentis ad imum
Usque solum lymphae. non illic canna palustris
Nec steriles ulvae nec acuta cuspide iunci;
Perspicuus liquor est. stagni tamen ultima vivo
Caespite cinguntur semperque virentibus herbis.
Nympha colit, sed nec venatibus apta, nec arcus
Flectere quae soleat, nec quae contendere cursu,
Solaque naïadum celeri non nota Dianae.
Saepe suas illi fama est dixisse sorores
"Salmaci, vel iaculum, vel pictas sume pharetras
Et tua cum duris venatibus otia misce."
Nec iaculum sumit nec pictas illa pharetras,
Nec sua cum duris venatibus otia miscet:
Sed modo fonte suo formosos perluit artus,
Saepe Cytoriaco deducit pectine crines,
Et quid se deceat, spectatas consulit undas:
Nunc perlucenti circumdata corpus amictu
Mollibus aut foliis aut mollibus incubat herbis:
Saepe legit flores. et tunc quoque forte legebat,
Cum puerum vidit, visumque optavit habere.
Nec tamen ante adiit, etsi properabat adire,
Quam se composuit, quam circumspexit amictus,

Et finxit vultum, et meruit formosa videri.
Tunc sic orsa loqui, "puer o dignissime credi
Esse deus, seu tu deus es, potes esse Cupido:
Sive es mortalis, qui te genuere, beati,
Et frater felix, et fortunata profecto
Siqua tibi soror est, et quae dedit ubera, nutrix.
Sed longe cunctis longeque beatior illa,
Siqua tibi sponsa est, siquam dignabere taeda.
Haec tibi sive aliqua est, mea sit furtiva voluptas:
Seu nulla est, ego sim, thalamumque ineamus
eundem."
Nais ab his tacuit. pueri rubor ora notavit:
Nescit enim, quid amor. sed et erubuisse decebat.
Hic color aprica pendentibus arbore pomis,
Aut ebori tincto est, aut sub candore rubenti,
Cum frustra resonant aera auxiliaria, lunae.
Poscenti nymphae sine fine sororia saltem
Oscula, iamque manus ad eburnea colla ferenti
"Desinis? aut fugio, tecumque' ait 'ista relinquo."
Salmacis extimuit, "loca' que 'haec tibi libera trado,
Hospes" ait simulatque gradu discedere verso,
Tum quoque respiciens, fruticumque recondita silva
Delituit, flexuque genu summisit. at ille,
Scilicet ut vacuis et inobservatus in herbis,
Huc it et hinc illuc, et in alludentibus undis
Summa pedum taloque tenus vestigia tinguit.
Nec mora, temperie blandarum captus aquarum
Mollia de tenero velamina corpore ponit.
Tum vero stupuit, nudaeque cupidine formae
Salmacis exarsit. flagrant quoque lumina nymphae,
Non aliter quam cum puro nitidissimus orbe
Opposita speculi referitur imagine Phoebus.
Vixque moram patitur, vix iam sua gaudia differt,
Iam cupit amplecti, iam se male continet amens.
Ille, cavis velox applauso corpore palmis
Desilit in latices, alternaque bracchia ducens
In liquidis translucet aquis, ut eburnea siquis

Signa tegat claro vel candida lilia vitro.
"Vicimus et meus est!" exclamat nais, et omni
Veste procul iacta mediis inmittitur undis,
Pugnantemque tenet, luctantiaque oscula carpit,
Subiectatque manus, invitaque pectora tangit,
Et nunc hac iuveni, nunc circumfunditur illac.
Denique nitentem contra elabique volentem
Inplicat, ut serpens, quam regia sustinet ales
Sublimemque rapit; pendens caput illa pedesque
Alligat et cauda spatiantes inplicat alas:
Utve solent hederae longos intexere truncos:
Utque sub aequoribus deprensum polypus hostem
Continet ex omni dimissis parte flagellis.
Perstat Atlantiades, speratagque gaudia nymphae
Denegat. illa premit, commissaque corpore toto
Sicut inhaerebat, "pugnes licet, improbe," dixit
'Non tamen effugies. ita di iubeatis, et istum
Nulla dies a me nec me diducat ab isto." f. xlv.
Vota suos habuere deos. nam mixta duorum
Corpora iunguntur, faciesque inducitur illis
Una. velut siquis conducat cortice, ramos
Crescendo iungi pariterque adolescere cernit,
Sic ubi complexu coierunt membra tenaci,
Nec duo sunt et forma duplex, nec femina dici
Nec puer ut possit, neutrumque et utrumque videntur.
Ergo ubi se liquidas, quo vir descenderat, undas
Semimarem fecisse videt, mollitaque in illis
Membra, manus tendens, sed iam non voce virili,
Hermaphroditus ait "nato date munera vestro,
Et pater et genetrix, amborum nomen habenti:
Quisquis in hos fontes vir venerit, exeat inde
Semivir, et tactis subito mollescat in undis."
Motus uterque parens nati rata verba biformis
Fecit, et incesto fontem medicamine tinxit.'
Finis erat dictis. sed adhuc Minyeïa proles
Urguet opus, spernitque deum, festumque profanat:
Tympana cum subito non apparentia raucis

Obstrepuere sonis, et adunco tibia cornu
Tinnulaque aera sonant. redolent murraeque crocique:
Resque fide maior, coepere virescere telae,
Inque hederae faciem pendens frondescere vestis.
Pars abit in vites, et quae modo fila fuerunt,
Palmite mutantur. de stamine pampinus exit:
Purpura fulgorem pictis accommodat uvis.
Iamque dies exactus erat, tempusque subibat,
Quod tu nec tenebras nec possis dicere lucem,
Sed cum luce tamen dubiae confinia noctis.
Tecta repente quati, pinguesque ardere videntur
Lampades et rutilis collucere ignibus aedes,
Falsaque saevarum simulacra ululare ferarum.
Fumida iandudum latitant per tecta sorores,
Diversaeque locis ignes ac lumina vitant. f. xlvi.
Dumque petunt latebras, parvos membrana per artus
Porrigitur, tenuique includit bracchia pinna.
Nec qua perdiderint veterem ratione figuram,
Scire sinunt tenebrae. non illas pluma levavit;
Sustinuere tamen se perlucentibus alis.
Conataeque loqui, minimam pro corpore vocem
Emittunt, peraguntque leves stridore querellas.
Tectaque, non silvas celebrant. lucemque perosae
Nocte volant, seroque trahunt a vespere nomen.
Tum vero totis Bacchi memorabile Thebis
Numen erat, magnasque novi matertera vires
Narrat ubique dei, de totque sororibus expers
Una doloris erat, nisi quem fecere sorores.
Aspicit hanc, natis thalamoque Athamantis habentem
Sublimes animos et alumno numine, Iuno,
Nec tulit, et secum potuit de paelice natus
Vertere Maeonios pelagoque inmergere nautas,
Et laceranda suae nati dare viscera matri,
Et triplices operire novis Minyeïdas alis:
Nil poterit Iuno nisi inultos flere dolores?
Idque mihi satis est? haec una potentia nostra est?
Ipse docet, quid agam: fas est et ab hoste doceri:

Quidque furor valeat, Penthea caede satisque
Ac super ostendit. cur non stimuletur eatque
Per cognata suis exempla furoribus Ino?'
Est via declivis funesta nubila taxo,
Ducit ad infernas per muta silentia sedes.
Styx nebulas exhalat iners, umbraeque recentes
Descendunt illac simulacraque functa sepulchris.
Pallor hiemsque tenent late loca senta. novique
Qua sit iter, manes, Stygiam qua ducat ad urbem,
Ignorant, ubi sit nigri fera regia Ditis.
Mille capax aditus et apertas undique portas
Urbs habet. utque fretum de tota flumina terra,
Sic omnes animas locus accipit ille, nec ulli
Exiguus populo est, turbamve accedere sentit.
Errant exsangues sine corpore et ossibus umbrae,
Parsque forum celebrant, pars imi tecta tyranni,
Pars aliquas artes, antiquae imitamina vitae.
Sustinet ire illuc caelesti sede relicta,
Tantum odiis iraeque dabat, Saturnia Iuno.
Quo simul intravit, sacroque a corpore pressum
Ingemuit limen, tria Cerberus extulit ora
Et tres latratus simul edidit. illa sorores
Nocte vocat genitas, grave et inplacabile numen:
Carceris ante fores clausas adamante sedebant,
Cumque suis atros pectebant crinibus angues.
Quam simul agnorunt inter caliginis umbras,
Surrexere deae: sedes Scelerata vocatur.
Viscera praebebat Tityos lanianda, novemque
Iugeribus distentus erat. tibi, Tantale, nullae
Deprenduntur aquae; quaeque imminet, effugit arbos.
Aut petis, aut urgues ruiturum, Sisyphe, saxum.
Volvitur Ixion et se sequiturque fugitque.
Molirique suis letum patruelibus ausae
Assiduae repetunt quas perdant, Belides undas.
Quos omnes acie postquam Saturnia torva
Vidit, et ante omnes Ixiona, rursus ab illo
Sisyphon aspiciens 'cur hic e fratribus' inquit

'Perpetuas patitur poenas, Athamanta superbum
Regia dives habet, qui me cum coniuge semper
Sprevit?' et exponit causas odiique viaeque,
Quidque velit. quod vellet, erat, ne regia Cadmi
Staret, et in facinus traherent Athamanta sorores.
Imperium, promissa, preces confundit in unum,
Sollicitatque deas. sic haec Iunone locuta,
Tisiphone canos, ut erat, turbata capillos
Movit et obstantes reiecit ab ore colubras,
Atque ita 'non longis opus est ambagibus,' inquit
'Facta puta, quaecumque iubes: inamabile regnum
Desere, teque refer caeli melioris ad auras.'
Laeta redit Iuno. quam caelum intrare parantem
Roratis lustravit aquis Thaumantias Iris.
Nec mora, Tisiphone madefactam sanguine sumit
Inportuna facem, fluidoque cruore rubentem
Induitur pallam, tortoque incingitur angue,
Egrediturque domo. Luctus comitatur euntem
Et Pavor et Terror trepidoque Insania vultu.
Limine constiterat. postes tremuisse feruntur
Aeolii, pallorque fores infecit Avernus,
Solque locum fugit. monstris exterrita coniunx,
Territus est Athamas. tectoque exire parabant:
Obstitit infelix aditumque obsedit Erinys,
Nexaque vipereis distendens bracchia nodis
Caesariem excussit. motae sonuere colubrae:
Parsque iacent umeris, pars circum pectora lapsae
Sibila dant saniemque vomunt linguaque coruscant.
Inde duos mediis abrumpit crinibus angues,
Pestiferaque manu raptos inmisit. at illi
Inoosque sinus Athamanteosque pererrant,
Inspirantque graves animas. nec vulnera membris
Ulla ferunt; mens est, quae diros sentiat ictus.
Attulerat secum liquidi quoque monstra veneni,
Oris Cerberei spumas et virus Echidnae,
Erroresque vagos caecaeque oblivia mentis,
Et scelus et lacrimas rabiemque et caedis amorem,

Omnia trita simul, quae sanguine mixta recenti
Coxerat aere cavo, viridi versata cicuta.
Dumque pavent illi, vergit furiale venenum
Pectus in amborum, praecordiaque intima movit.
Tum face iactata per eundem saepius orbem
Consequitur motis velociter ignibus ignes.
Sic victrix iussique potens ad inania magni
Regna redit Ditis, sumptumque recingitur anguem.
Protinus Aeolides media furibundus in aula
Clamat 'io, comites, his retia tendite silvis!
Hic modo cum gemina visa est mihi prole leaena,'
Utque ferae sequitur vestigia coniugis amens,
Deque sinu matris ridentem et parva Learchum
Bracchia tendentem rapit et bis terque per auras
More rotat fundae, rigidoque infantia saxo
Discutit ora ferox. tum denique concita mater,
Seu dolor hoc fecit, seu sparsi causa veneni,
Exululat passisque fugit male sana capillis,
Teque ferens parvum nudis, Melicerta, lacertis
'Euhoe Bacche' sonat. Bacchi sub nomine Iuno
Risit et 'hos usus praestet tibi' dixit 'alumnus.'
Imminet aequoribus scopulus, pars ima cavatur
Fluctibus et tectas defendit ab imbribus undas,
Summa riget frontemque in apertum porrigit aequor.
Occupat hunc — vires insania fecerat — Ino,
Seque super pontum nullo tardata timore
Mittit onusque suum; percussa recanduit unda.
At Venus inmeritae neptis miserata labores
Sic patruo blandita suo est: 'o numen aquarum,
Proxima cui caelo cessit, Neptune, potestas,
Magna quidem posco, sed tu miserere meorum,
Iactari quos cernis in Ionio inmenso,
Et dis adde tuis. aliqua et mihi gratia ponto est,
Si tamen in dio quondam concreta profundo
Spuma fui, Graiumque manet mihi nomen ab illa.'
Annuit oranti Neptunus et abstulit illis
Quod mortale fuit, maiestatemque verendam

Inposuit, nomenque simul faciemque novavit: f. xlvii.
Leucotheëque deum cum matre Palaemona dixit.
Sidoniae comites, quantum valuere, secutae
Signa pedum, primo videre novissima saxo:
Nec dubium de morte ratae, Cadmeïda palmis
Deplanxere domum, scissae cum veste capillos,
Utque parum iustae nimiumque in paelice saevae,
Invidiam fecere deae. convicia Iuno
Non tulit et 'faciam vos ipsas maxima' dixit
'Saevitiae monimenta meae.' res dicta secuta est.
Nam quae praecipue fuerat pia, 'prosequar' inquit
'In freta reginam,' saltumque datura moveri
Haud usquam potuit scopuloque affixa cohaesit.
Altera dum solito temptat plangore ferire
Pectora, temptatos sensit riguisse lacertos.
Illa, manus ut forte tetenderat in maris undas,
Saxea facta manus in easdem porrigit undas.
Huius, ut arreptum laniabat vertice crinem,
Duratos subito digitos in crine videres.
Quo quaeque in gestu deprensa est, haesit in illo.
Pars volucres factae. quae nunc quoque gurgite in illo
Aequora destringunt summis Ismenides alis.
Nescit Agenorides natam parvumque nepotem
Aequoris esse deos. luctu serieque malorum
Victus et ostentis, quae plurima viderat, exit
Conditor urbe sua, tamquam fortuna locorum,
Non sua se premeret; longisque erratibus actus
Contigit Illyricos profuga cum coniuge fines.
Iamque malis annisque graves, dum prima retractant
Fata domus releguntque suos sermone labores,
'Num sacer ille mea traiectus cuspide serpens'
Cadmus ait 'fuerat, tum, cum Sidone profectus
Vipereos sparsi per humum, nova semina, dentes?
Quem si cura deum tam certa vindicat ira,
Ipse precor serpens in longam porrigar alvum' —
Dixit, et ut serpens in longam tenditur alvum,
Durataeque cuti squamas increscere sentit,

Nigraque caeruleis variari corpora guttis:
In pectusque cadit pronus, commissaque in unum
Paulatim tereti tenuantur acumine crura.
Bracchia iam restant. quae restant, bracchia tendit,
Et lacrimis per adhuc humana fluentibus ora
'Accede, o coniunx, accede, miserrima,' dixit
'Dumque aliquid superest de me, me tange, manumque
Accipe, dum manus est, dum non totum occupat anguis.'
Ille quidem vult plura loqui, sed lingua repente
In partes est fissa duas: nec verba loquenti
Sufficiunt, quotiensque aliquos parat edere questus,
Sibilat: hanc illi vocem natura reliquit. f. xlviii.
Nuda manu feriens exclamat pectora coniunx
'Cadme, mane, teque, infelix, his exue monstris!
Cadme, quid hoc? ubi pes? ubi sunt umerique manusque
Et color et facies et dum loquor, omnia? cur non
Me quoque, caelestes, in eandem vertitis anguem?
Dixerat. ille suae lambebat coniugis ora,
Inque sinus caros, veluti cognosceret, ibat,
Et dabat amplexus, assuetaque colla petebat.
Quisquis adest — aderant comites — terretur: at illa
Lubrica permulcet cristati colla draconis;
Et subito duo sunt iunctoque volumine serpunt,
Donec in appositi nemoris subiere latebras.
Nunc quoque nec fugiunt hominem, nec vulnere laedunt,
Quidque prius fuerint, placidi meminere dracones.
Sed tamen ambobus versae solacia formae
Magna nepos fuerat, quem debellata colebat
India, quem positis celebrabat Achaïa templis.
Solus Abantiades ab origine cretus eadem
Acrisius superest, qui moenibus arceat urbis
Argolicae, contraque deum ferat arma, genusque
Non putet esse Iovis. neque enim Iovis esse putabat

Persea, quem pluvio Danaë conceperat auro.
Mox tamen Acrisium, tanta est praesentia veri,
Tam violasse deum quam non agnosse nepotem
Paenitet. inpositus iam caelo est alter. at alter
Viperei referens spolium memorabile monstri
Aëra carpebat tenerum stridentibus alis.
Cumque super Libycas victor penderet harenas,
Gorgonei capitis guttae cecidere cruentae, f. xlix.
Quas humus exceptas varios animavit in angues:
Unde frequens illa est infestaque terra colubris.
Inde per inmensum ventis discordibus actus
Nunc huc, nunc illuc, exemplo nubis aquosae
Fertur, et ex alto seductas aethere longe
Despectat terras totumque supervolat orbem.
Ter gelidas Arctos, ter Cancri bracchia vidit:
Saepe sub occasus, saepe est ablatus in ortus.
Iamque cadente die veritus se credere nocti,
Constitit Hesperio, regnis Atlantis, in orbe: f. l.
Exiguamque petit requiem, dum Lucifer ignes
Evocet Aurorae, currus Aurora diurnos.
Hic hominum cunctos ingenti corpore praestans
Iapetionides Atlas fuit. ultima tellus
Rege sub hoc et pontus erat, qui Solis anhelis
Aequora subdit equis et fessos excipit axes.
Mille greges illi totidemque armenta per herbas
Errabant; et humum vicinia nulla premebant.
Arboreae frondes auro radiante virentes
Ex auro ramos, ex auro poma tegebant.
'Hospes,' ait Perseus illi 'seu gloria tangit
Te generis magni, generis mihi Iuppiter auctor;
Sive es mirator rerum, mirabere nostras.
Hospitium requiemque peto.' memor ille vetustae
Sortis erat; Themis hanc dederat Parnasia sortem:
'Tempus, Atla, veniet, tua quo spoliabitur auro
Arbor, et hunc praedae titulum Iove natus habebit.'
Id metuens solidis pomaria clauserat Atlas
Moenibus et vasto dederat servanda draconi,

Arcebatque suis externos finibus omnes.
Huic quoque 'vade procul, ne longe gloria rerum,
Quam mentiris,' ait 'longe tibi Iuppiter absit,'
Vimque minis addit manibusque expellere temptat
Cunctantem et placidis miscentem fortia dictis.
Viribus inferior — quis enim par esset Atlanti
Viribus? — 'at quoniam parvi tibi gratia nostra est,
Accipe munus!' ait, laevaque a parte Medusae
Ipse retroversus squalentia protulit ora.
Quantus erat, mons factus Atlas. nam barba comaeque
In silvas abeunt, iuga sunt umerique manusque;
Quod caput ante fuit, summo est in monte cacumen;
Ossa lapis fiunt. tum partes auctus in omnes
Crevit in inmensum — sic di statuistis — et omne
Cum tot sideribus caelum requievit in illo.
Clauserat Hippotades aeterno carcere ventos, f. u.
Admonitorque operum caelo clarissimus alto
Lucifer ortus erat. pennis ligat ille resumptis
Parte ab utraque pedes, teloque accingitur unco,
Et liquidum motis talaribus aëra findit.
Gentibus innumeris circumque infraque relictis
Aethiopum populos, Cepheaque conspicit arva.
Illic inmeritam maternae pendere linguae
Andromedan poenas inmitis iusserat Ammon.
Quam simul ad duras religatam bracchia cautes
Vidit Abantiades, — nisi quod levis aura capillos
Moverat, et tepido manabant lumina fletu,
Marmoreum ratus esset opus — trahit inscius ignes
Et stupet. eximiae correptus imagine formae
Paene suas quatere est oblitus in aëre pennas.
Ut stetit, 'o' dixit 'non istis digna catenis,
Sed quibus inter se cupidi iunguntur amantes,
Pande requirenti nomen terraeque tuumque,
Et cur vincla geras.' primo silet illa, nec audet
Appellare virum virgo; manibusque modestos
Celasset vultus, si non religata fuisset.
Lumina, quod potuit, lacrimis implevit obortis.

Saepius instanti, sua ne delicta fateri
Nolle videretur, nomen terraeque suumque,
Quantaque maternae fuerit fiducia formae,
Indicat. et nondum memoratis omnibus unda
Insonuit, veniensque inmenso belua ponto
Imminet et latum sub pectore possidet aequor.
Conclamat virgo. genitor lugubris et una
Mater adest, ambo miseri, sed iustius illa.
Nec secum auxilium, sed dignos tempore fletus
Plangoremque ferunt, vinctoque in corpore adhaerent:
Cum sic hospes ait: 'lacrimarum longa manere
Tempora vos poterunt; ad opem brevis hora
ferendam est.
Hanc ego si peterem Perseus Iove natus et illa,
Quam clausam implevit fecundo Iuppiter auro,
Gorgonis anguicomae Perseus superator, et alis
Aërias ausus iactatis ire per auras,
Praeferrer cunctis certe gener. addere tantis
Dotibus et meritum, faveant modo numina, tempto.
Ut mea sit servata mea virtute, paciscor.'
Accipiunt legem — quis enim dubitaret? — et orant,
Promittuntque super regnum dotale parentes.
Ecce velut navis praefixo concita rostro
Sulcat aquas, iuvenum sudantibus acta lacertis,
Sic fera dimotis impulsu pectoris undis
Tantum aberat scopulis, quantum Balearica torto
Funda potest plumbo medii transmittere caeli:
Cum subito iuvenis pedibus tellure repulsa
Arduus in nubes abiit. ut in aequore summo
Umbra viri visa est, visam fera saevit in umbram.
Utque Iovis praepes, vacuo cum vidit in arvo
Praebentem Phoebo liventia terga draconem,
Occupat aversum; neu saeva retorqueat ora,
Squamigeris avidos figit cervicibus ungues:
Sic celeri missus praeceps per inane volatu
Terga ferae pressit, dextroque frementis in armo
Inachides ferrum curvo tenus abdidit hamo.

Vulnere laesa gravi modo se sublimis in auras
Attollit, modo subdit aquis, modo more ferocis
Versat apri, quem turba canum circumsona terret.
Ille avidos morsus velocibus effugit alis:
Quaque patent, nunc terga cavis super obsita conchis,
Nunc laterum costas, nunc qua tenuissima cauda
Desinit in piscem, falcato verberat ense.
Belua puniceo mixtos cum sanguine fluctus
Ore vomit. maduere graves aspergine pennae;
Nec bibulis ultra Perseus talaribus ausus
Credere, conspexit scopulum, qui vertice summo
Stantibus extat aquis, operitur ab aequore moto.
Nixus eo rupisque tenens iuga prima sinistra
Ter quater exegit repetita per ilia ferrum.
Litora cum plausu clamor superasque deorum
Implevere domos. gaudent, generumque salutant,
Auxiliumque domus servatoremque fatentur
Cassiope Cepheusque pater. resoluta catenis
Incedit virgo, pretiumque et causa laboris.
Ipse manus hausta victrices abluit unda:
Anguiferumque caput dura ne laedat harena,
Mollit humum foliis, natasque sub aequore virgas
Sternit, et inponit Phorcynidos ora Medusae.
Virga recens bibulaque etiamnum viva medulla f. iii.
Vim rapuit monstri, tactuque induruit huius,
Percepitque novum ramis et fronde rigorem.
At pelagi nymphae factum mirabile temptant
Pluribus in virgis, et idem contingere gaudent,
Seminaque ex illis iterant iactata per undas.
Nunc quoque curaliis eadem natura remansit,
Duritiam tacto capiant ut ab aëre, quodque
Vimen in aequore erat, fiat super aequora saxum.
Dis tribus ille focos totidem de caespite ponit,
Laevum Mercurio, dextrum tibi, bellica virgo;
Ara Iovis media est. mactatur vacca Minervae,
Alipedi vitulus, taurus tibi, summe deorum.
Protinus Andromedan et tanti praemia facti

In dotata rapit: taedas Hymenaeus Amorque
Praecutiunt; largis satiantur odoribus ignes,
Sertaque dependent tectis, et ubique lyraeque
Tibiaque et cantus, animi felicia laeti
Argumenta, sonant. reseratis aurea valvis
Atria tota patent, pulchroque instructa paratu
Cepheni proceres ineunt convivia regis.
Postquam epulis functi generosi munere Bacchi
Diffudere animos, cultusque genusque locorum
Quaerit Lyncides moresque animumque virorum.
Qui simul edocuit 'nunc, o fortissime,' dixit
'Fare precor, Perseu, quanta virtute, quibusque
Artibus abstuleris crinita draconibus ora.'
Narrat Agenorides gelido sub Atlante iacentem
Esse locum solidae tutum munimine molis;
Cuius in introitu geminas habitasse sorores
Phorcidas, unius partitas luminis usum:
Id se sollerti furtim, dum traditur, astu
Subposita cepisse manu: perque abdita longe
Deviaque et silvis horrentia saxa fragosis
Gorgoneas tetigisse domos: passimque per agros
Perque vias vidisse hominum simulacra ferarumque
In silicem ex ipsis visa conversa Medusa:
Se tamen horrendae clipei, quod laeva gerebat,
Aere repercusso formam aspexisse Medusae:
Dumque gravis somnus colubrasque ipsamque tenebat,
Eripuisse caput collo; pennisque fugacem
Pegason et fratrem matris de sanguine natos.
Addidit et longi non falsa pericula cursus:
Quae freta, quas terras sub se vidisset ab alto,
Et quae iactatis tetigisset sidera pennis.
Ante expectatum tacuit tamen. excipit unus
Ex numero procerum, quaerens, cur sola sororum
Gesserit alternis inmixtos crinibus angues.
Hospes ait 'quoniam scitaris digna relatu,
Accipe quaesiti causam. clarissima forma
Multorumque fuit spes invidiosa procorum

Illa : nec in tota conspectior ulla capillis
Pars fuit . inveni , qui se vidisse referret .
Hanc pelagi rector templo vitiasse Minervae
Dicitur . aversa est et castos aegide vultus
Nata Iovis texit . neve hoc inpune fuisset,
Gorgoneum crinem turpes mutavit in hydros . f. IIII.
Nunc quoque , ut attonitos formidine terreat hostes,
Pectore in adverso quos fecit , sustinet angues .'

LIBER QUINTUS.

Dumque ea Cephenum medio Danaeïus heros
Agmine commemorat , fremida regalia turba
Atria complentur . nec coniugialia festa
Qui canat , est clamor , sed qui fera nuntiet arma :
Inque repentinos convivia versa tumultus
Assimilare freto possis , quod saeva quietum
Ventorum rabies motis exasperat undis .
Primus in his Phineus , belli temerarius auctor ,
Fraxineam quatiens aeratae cuspidis hastam ,
'En ,' ait 'en adsum praereptae coniugis ultor .
Nec mihi te pennae , nec falsum versus in aurum
Iuppiter eripiet .' conanti mittere Cepheus
'Quid facis ?' exclamat 'quae te , germane , furentem
Mens agit in facinus ? meritisne haec gratia tantis
Redditur ? hac vitam servatae dote rependis ?
Quam tibi non Perseus , verum si quaeris , ademit ,
Sed grave Nereïdum numen , sed corniger Ammon ,
Sed quae visceribus veniebat belua ponti
Exsaturanda meis . illo tibi tempore rapta est ,
Quo peritura fuit : nisi si crudelis id ipsum
Exigis , ut pereat , luctuque levabere nostro .
Scilicet haud satis est , quod te spectante revincta est ,
Et nullam quod opem patruus sponsusve tulisti :
Insuper , a quoquam quod sit servata , dolebis
Praemiaque eripies ? quae si tibi magna videntur ,

Ex illis scopulis, ubi erant affixa, petisses.
Nunc sine, qui petiit, per quem haec non orba senectus,
Ferre quod et meritis et voce est pactus; eumque
Non tibi, sed certae praelatum intellege morti.'
Ille nihil contra: sed et hunc et Persea vultu
Alterno spectans, petat hunc, ignorat, an illum:
Cunctatusque brevi contortam viribus hastam,
Quantas ira dabat, nequiquam in Persea misit.
Ut stetit illa toro, stratis tum denique Perseus
Exiluit, teloque ferox inimica remisso
Pectora rupisset, nisi post altaria Phineus
Isset: et, indignum! scelerato profuit ara.
Fronte tamen Rhoeti non irrita cuspis adhaesit.
Qui postquam cecidit ferrumque ex osse revulsum est,
Calcitrat et positas aspergit sanguine mensas.
Tum vero indomitas ardescit vulgus in iras,
Telaque coniciunt, et sunt qui Cephea dicunt
Cum genero debere mori. sed limine tecti
Exierat Cepheus, testatus iusque fidemque
Hospitiique deos, ea se prohibente moveri.
Bellica Pallas adest et protegit aegide fratrem,
Datque animos. erat Indus Athis, quem flumine Gange
Edita Clematie vitreis peperisse sub undis
Creditur, egregius forma, quam divite cultu
Augebat, bis adhuc octonis integer annis,
Indutus chlamydem Tyriam, quam limbus obibat
Aureus; ornabant aurata monilia collum
Et madidos murra curvum crinale capillos.
Ille quidem iaculo quamvis distantia misso
Figere doctus erat, sed tendere doctior arcus.
Tum quoque lenta manu flectentem cornua Perseus
Stipite, qui media positus fumabat in ara,
Perculit et fractis confudit in ossibus ora.
Hunc ubi laudatos iactantem in sanguine vultus
Assyrius vidit Lycabas, iunctissimus illi
Et comes et veri non dissimulator amoris,

Postquam exhalantem sub acerbo vulnere vitam
Deploravit Athin, quos ille tetenderat arcus
Arripit et 'mecum tibi sint certamina,' dixit
'Nec longum pueri fato laetabere, quo plus
Invidiae, quam laudis habes.' haec omnia nondum
Dixerat, emicuit nervo penetrabile telum,
Vitatumque tamen sinuosa veste pependit.
Vertit in hunc harpen spectatam caede Medusae
Acrisioniades, adigitque in pectus. at ille
Iam moriens, oculis sub nocte natantibus atra,
Circumspexit Athin, seque acclinavit in illum,
Et tulit ad manes iunctae solacia mortis.
Ecce Syenites, genitus Metione, Phorbas
Et Libys Amphimedon, avidi committere pugnam,
Sanguine, quo late tellus madefacta tepebat,
Conciderant lapsi. surgentibus obstitit ensis,
Alterius costis, iugulo Phorbantis adactus.
At non Actoriden Erytum, cui lata bipennis
Telum erat, hamato Perseus petit ense, sed altis
Extantem signis murraeque in pondera massa
Ingentem manibus tollit cratera duabus,
Infligitque viro. rutilum vomit ille cruorem
Et resupinus humum moribundo vertice pulsat.
Inde Semiramio Polydaemona sanguine cretum
Caucasiumque Abarin Sperchionidenque Lycetum
Intonsumque comas Helicem Phlegyanque Clytumque
Sternit, et extructos morientum calcat acervos.
Nec Phineus ausus concurrere comminus hosti,
Intorquet iaculum: quod detulit error in Idan,
Expertem frustra belli et neutra arma secutum.
Ille tuens oculis inmitem Phinea torvis
'Quandoquidem in partes' ait 'abstrahor, accipe, Phineu,
Quem fecisti hostem, pensaque hoc vulnere vulnus' —
Iamque remissurus tractum de corpore telum
Sanguine defectos cecidit collapsus in artus.
Tum quoque Cephenum post regem primus Hodites

Ense iacet Clymeni: Prothoënora percutit Hypseus,
Hypsea Lyncides. fuit et grandaevus in illis
Emathion, aequi cultor timidusque deorum;
Qui, quoniam prohibent anni bellare, loquendo
Pugnat et incessit sceleratаque devovet arma
Huic Chromis amplexo tremulis altaria palmis
Decutit ense caput; quod protinus incidit arae
Atque ibi semianimi verba exsecrantia lingua
Edidit, et medios animam expiravit in ignes.
Hinc gemini fratres Broteasque et caestibus Ammon
Invictus, vinci si possent caestibus enses,
Phinea cecidere manu, Cererisque sacerdos
Ampycus, albenti velatus tempora vitta.
Tu quoque, Lampetide, non hos adhibendus ad usus,
Sed qui, pacis opus, citharam cum voce moveres,
Iussus eras celebrare dapes festumque canendo.
Cui procul astanti plectrumque inbelle tenenti
Pettalus irridens 'Stygiis cane cetera' dixit
'Manibus' et laevo mucronem tempore fixit.
Concidit, et digitis morientibus ille retentat
Fila lyrae; casuque fuit miserabile carmen.
Nec sinit hunc inpune ferox cecidisse Lycormas,
Raptaque de dextro robusta repagula posti
Ossibus inlisit mediae cervicis. at ille
Procubuit terrae mactati more iuvenci.
Demere temptabat laevi quoque robora postis
Cinyphius Pelates: temptanti dextera fixa est
Cuspide Marmaridae Corythi, lignoque cohaesit.
Haerenti latus hausit Abas: nec corruit ille,
Sed retinente manum moriens e poste pependit.
Sternitur et Menaleus, Perseïa castra secutus,
Et Nasamoniaci Dorylas ditissimus agri;
Dives agri Dorylas, quo non possederat alter
Latius, aut totidem tollebat turis acervos.
Huius in obliquo missum stetit inguine ferrum;
Letifer ille locus. quem postquam vulneris auctor
Singultantem animam et versantem lumina vidit

Bactrius Halcyoneus, 'hoc, quod premis' inquit 'habeto
De tot agris terrae' corpusque exsangue reliquit.
Torquet in hunc hastam calido de vulnere raptam
Ultor Abantiades, media quae nare recepta
Cervice exacta est, in partesque eminet ambas.
Dumque manum Fortuna iuvat, Clytiumque Claninque,
Matre satos una, diverso vulnere fudit.
Nam Clytii per utrumque gravi librata lacerto
Fraxinus acta femur: iaculum Clanis ore momordit.
Occidit et Celadon Mendesius: occidit Astreus,
Matre Palaestina, dubio genitore creatus:
Aethionque sagax quondam ventura videre,
Tunc ave deceptus falsa: regisque Thoactes
Armiger, et caeso genitore infamis Agyrtes.
Plus tamen exhausto superest. namque omnibus unum
Opprimere est animus. coniurata undique pugnant
Agmina pro causa meritum inpugnante fidemque.
Hac pro parte socer frustra pius et nova coniunx
Cum genetrice favent ululatuque atria complent.
Sed sonus armorum superat gemitusque cadentum,
Pollutosque semel multo Bellona penates
Sanguine perfundit renovataque proelia miscet.
Circueunt unum Phineus et mille secuti
Phinea. tela volant hiberna grandine plura
Praeter utrumque latus praeterque et lumen et aures.
Applicat hinc umeros ad magnae saxa columnae,
Tutaque terga gerens adversaque in agmina versus
Sustinet instantes. instabat parte sinistra
Chaonius Molpeus, dextra Nabataeus Ethemon.
Tigris ut auditis diversa valle duorum
Extimulata fame mugitibus armentorum
Nescit, utro potius ruat, et ruere ardet utroque:
Sic dubius Perseus, dextra laevane feratur,
Molpea traiecti summovit vulnere cruris,
Contentusque fuga est: neque enim dat tempus Ethemon;
Sed furit et, cupiens alto dare vulnera collo,

Non circumspectis exactum viribus ensem
Fregit in extrema percussae parte columnae:
Lammina dissiluit, dominique in gutture fixa est.
Non tamen ad letum causas satis illa valentes
Plaga dedit: trepidum Perseus et inermia frustra
Bracchia tendentem Cyllenide confodit harpe.
Verum ubi virtutem turbae succumbere vidit,
'Auxilium,' Perseus 'quoniam sic cogitis ipsi,' f. liv.
Dixit 'ab hoste petam. vultus avertite vestros,
Siquis amicus adest!' et Gorgonis extulit ora.
'Quaere alium, tua quem moveant miracula' dixit
Thescelus; utque manu iaculum fatale parabat
Mittere, in hoc haesit signum de marmore gestu.
Proximus huic Ampyx animi plenissima magni
Pectora Lyncidae gladio petit; inque petendo
Dextera diriguit, nec citra mota nec ultra.
At Nileus, qui se genitum septemplice Nilo
Ementitus erat, clipeo quoque flumina septem
Argento partim, partim caelaverat auro,
'Aspice,' ait 'Perseu, nostrae primordia gentis:
Magna feres tacitas solacia mortis ad umbras,
A tanto cecidisse viro' — pars ultima vocis
In medio suppressa sono est, adapertaque velle
Ora loqui credas, nec sunt ea pervia verbis.
Increpat hos 'vitio' que 'animi, non viribus' inquit
'Gorgoneis torpetis;' Eryx 'incurrite mecum
Et prosternite humi iuvenem magica arma moventem!'
Incursurus erat: tenuit vestigia tellus,
Inmotusque silex armataque mansit imago.
Hi tamen ex merito poenas subiere. sed unus
Miles erat Persei, pro quo dum pugnat, Aconteus,
Gorgone conspecta saxo concrevit oborto.
Quem ratus Astyages etiamnum vivere, longo
Ense ferit. sonuit tinnitibus ensis acutis.
Dum stupet Astyages, naturam traxit eandem,
Marmoreoque manet vultus mirantis in ore.
Nomina longa mora est media de plebe virorum

Dicere. bis centum restabant corpora pugnae,
Gorgone bis centum riguerunt corpora visa.
Paenitet iniusti tunc denique Phinea belli.
Sed quid agat? simulacra videt diversa figuris,
Agnoscitque suos, et nomine quemque vocatum
Poscit opem, credensque parum, sibi proxima tangit
Corpora: marmor erant. avertitur, atque ita supplex
Confessasque manus obliquaque bracchia tendens
'Vincis,' ait 'Perseu: remove tua monstra, tuaeque
Saxificos vultus, quaecumque ea, tolle Medusae:
Tolle, precor. non nos odium regnique cupido
Compulit ad bellum: pro coniuge movimus arma.
Causa fuit meritis melior tua, tempore nostra.
Non cessisse piget. nihil, o fortissime, praeter
Hanc animam concede mihi: tua cetera sunto.'
Talia dicenti neque eum, quem voce rogabat,
Respicere audenti 'quod,' ait 'timidissime Phineu,
Et possum tribuisse et magnum est munus inerti,
Pone metum, tribuam. nullo violabere ferro.
Quin etiam mansura dabo monimenta per aevum;
Inque domo soceri semper spectabere nostri,
Ut mea se sponsi soletur imagine coniunx.'
Dixit, et in partem Phorcynida transtulit illam,
Ad quam se trepido Phineus obverterat ore.
Tum quoque conanti sua vertere lumina cervix
Deriguit, saxoque oculorum induruit umor.
Sed tamen os timidum vultusque in marmore supplex
Summissaeque manus faciesque obnoxia mansit.
Victor Abantiades patrios cum coniuge muros
Intrat, et inmeriti vindex ultorque parentis
Aggreditur Proetum: nam fratre per arma fugato
Acrisioneas Proetus possederat arces.
Sed nec ope armorum, nec, quam male ceperat, arce
Torva colubriferi superavit lumina monstri. f. IV.
Te tamen, o parvae rector, Polydecta, Seriphi,
Nec iuvenis virtus per tot spectata labores
Nec mala mollierant. sed inexorabile durus

Exerces odium, nec iniqua finis in ira est.
Detrectas etiam laudem, fictamque Medusae
Arguis esse necem. 'dabimus tibi pignera veri.
Parcite luminibus!' Perseus ait, oraque regis f. lvi.
Ore Medusaeo silicem sine sanguine fecit.
Hactenus aurigenae comitem Tritonia fratri
Se dedit. inde cava circumdata nube Seriphon
Deserit, a dextra Cythno Gyaroque relictis,
Quaque super pontum via visa brevissima, Thebas
Virgineumque Helicona petit. quo monte potita
Constitit, et doctas sic est affata sorores:
'Fama novi fontis nostras pervenit ad aures,
Dura Medusaei quem praepetis ungula rupit.
Is mihi causa viae. volui mirabile factum
Cernere. vidi ipsum materno sanguine nasci.'
Excipit Uranie 'quaecumque est causa videndi
Has tibi, diva, domos, animo gratissima nostro.
Vera tamen fama est, et Pegasus huius origo
Fontis' et ad latices deduxit Pallada sacros.
Quae mirata diu factas pedis ictibus undas,
Silvarum lucos circumspicit antiquarum,
Antraque et innumeris distinctas floribus herbas:
Felicesque vocat pariter studioque locoque
Mnemonidas. quam sic affata est una sororum:
'O, nisi te virtus opera ad maiora tulisset,
In partem ventura chori Tritonia nostri,
Vera refers, meritoque probas artesque locumque:
Et gratam sortem, tutae modo simus, habemus.
Sed — vetitum est adeo sceleri nihil — omnia terrent
Virgineas mentes; dirusque ante ora Pyreneus
Vertitur, et nondum tota me mente recepi.
Daulida Threïcio Phoceaque milite rura
Ceperat ille ferox, iniustaque regna tenebat.
Templa petebamus Parnasia: vidit euntes,
Nostraque fallaci veneratus numina vultu
"Mnemonides," cognorat enim, 'consistite," dixit
'Nec dubitate, precor, tecto grave sidus et imbrem' —

Imber erat — 'vitare meo . subiere minores
Saepe casas superi .” dictis et tempore motae
Annuimusque viro , primasque intravimus aedes .
Desierant imbres , victoque aquilonibus austro
Fusca repurgato fugiebant nubila caelo .
Impetus ire fuit . claudit sua tecta Pyreneus ,
Vimque parat . quam nos sumptis effugimus alis .
Ipse secuturo similis stetit arduus arce ,
“Qua' que 'via est vobis , erit et mihi' dixit 'eadem ,”
Seque iacit vecors e summae culmine turris ,
Et cadit in vultus , discussique ossibus oris
Tundit humum moriens scelerato sanguine tinctam .'
Musa loquebatur : pennae sonuere per auras ,
Voxque salutantum ramis veniebat ab altis .
Suspicit , et linguae , quaerit , tam certa loquentes
Unde sonent . hominemque putat Iove nata locutum .
Ales erat . numeroque novem , sua fata querentes ,
Institerant ramis imitantes omnia picae .
Miranti sic orsa deae dea . 'nuper et istae
Auxerunt volucrum victae certamine turbam .
Pieros has genuit Pellaeis dives in arvis :
Paeonis Euippe mater fuit . illa potentem
Lucinam noviens , noviens paritura , vocavit .
Intumuit numero stolidarum turba sororum ,
Perque tot Haemonias et per tot Achaïdas urbes
Huc venit et tali committit proelia voce :
“Desinite indoctum vana dulcedine vulgus
Fallere . nobiscum , siqua est fiducia vobis ,
Thespiades , certate , deae . nec voce , nec arte
Vincemur : totidemque sumus . vel cedite victae
Fonte Medusaeo et Hyantea Aganippe ,
Vel nos Emathiis ad Paeonas usque nivosos
Cedamus campis . dirimant certamina nymphae .”
Turpe quidem contendere erat , sed cedere visum
Turpius . electae iurant per flumina nymphae ,
Factaque de vivo pressere sedilia saxo .
Tunc sine sorte prior quae se certare professa est ,

Bella canit superum falsoque in honore Gigantas
Ponit, et extenuat magnorum facta deorum:
Emissumque ima de sede Typhoëa terrae
Caelitibus fecisse metum, cunctosque dedisse
Terga fugae, donec fessos Aegyptia tellus
Ceperit et septem discretus in ostia Nilus.
Huc quoque terrigenam venisse Typhoëa narrat,
Et se mentitis superos celasse figuris: f. lvii.
"Duxque gregis' dixit 'fit Iuppiter; unde recurvis
Nunc quoque formatus Libys est cum cornibus Ammon:
Delius in corvo, proles Semeleïa capro,
Fele soror Phoebi, nivea Saturnia vacca,
Pisce Venus latuit, Cyllenius ibidis alis."
Hactenus ad citharam vocalia moverat ora.
Poscimur Aonides — sed forsitan otia non sint,
Nec nostris praebere vacet tibi cantibus aures?'
'Ne dubita, vestrumque mihi refer ordine carmen'
Pallas ait, nemorisque levi consedit in umbra.
Musa refert: 'dedimus summam certaminis uni.
Surgit, et inmissos hedera collecta capillos
Calliope querulas praetemptat pollice chordas,
Atque haec percussis subiungit carmina nervis.
"Prima Ceres unco glaebam dimovit aratro,
Prima dedit fruges alimentaque mitia terris,
Prima dedit leges: Cereris sunt omnia munus.
Illa canenda mihi est. utinam modo dicere possem
Carmina digna dea: certe dea carmine digna est.
Vasta Giganteis ingesta est insula membris
Trinacris, et magnis subiectum molibus urguet
Aetherias ausum sperare Typhoëa sedes.
Nititur ille quidem, pugnatque resurgere saepe:
Dextra sed Ausonio manus est subiecta Peloro,
Laeva, Pachyne, tibi: Lilybaeo crura premuntur:
Degravat Aetna caput. sub qua resupinus harenas
Eiectat, flammamque ferox vomit ore Typhoeus.
Saepe remoliri luctatur pondera terrae,
Oppidaque et magnos devolvere corpore montes:

Inde tremit tellus et rex pavet ipse silentum,
Ne pateat latoque solum retegatur hiatu,
Inmissusque dies trepidantes terreat umbras.
Hanc metuens cladem tenebrosa sede tyrannus
Exierat, curruque atrorum vectus equorum
Ambibat Siculae cautus fundamina terrae.
Postquam exploratum satis est, loca nulla labare,
Depositique metus, videt hunc Erycina vagantem
Monte suo residens, natumque amplexa volucrem
"'Arma manusque meae, mea, nate, potentia,' dixit
'Illa, quibus superas omnes, cape tela, Cupido,
Inque dei pectus celeres molire sagittas,
Cui triplicis cessit fortuna novissima regni.
Tu superos ipsumque Iovem, tu numina ponti
Victa domas ipsumque, regit qui numina ponti.
Tartara quid cessant? cur non matrisque tuumque
Imperium profers? agitur pars tertia mundi.
Et tamen in caelo, quae iam patientia nostra est,
Spernimur ac mecum vires minuuntur Amoris.
Pallada nonne vides iaculatricemque Dianam
Abscessisse mihi? Cereris quoque filia virgo,
Si patiemur, erit: nam spes affectat easdem.
At tu pro socio, siqua est ea gratia, regno
Iunge deam patruo.'" dixit Venus. ille pharetram
Solvit et arbitrio matris de mille sagittis
Unam seposuit, sed qua nec acutior ulla
Nec minus incerta est, nec quae magis audiat arcus;
Oppositoque genu curvavit flexile cornum
Inque cor hamata percussit harundine Ditem.
Haud procul Hennaeis lacus est a moenibus altae,
Nomine Pergus, aquae. non illo plura Caystros
Carmina cycnorum labentibus audit in undis.
Silva coronat aquas cingens latus omne, suisque
Frondibus ut velo Phoebeos summovet ignes.
Frigora dant rami, Tyrios humus umida flores:
Perpetuum ver est. quo dum Proserpina luco
Ludit, et aut violas aut candida lilia carpit,

Dumque puellari studio calathosque sinumque
Implet, et aequales certat superare legendo,
Paene simul visa est dilectaque raptaque Diti:
Usque adeo est properatus amor. dea territa maesto
Et matrem et comites, sed matrem saepius, ore
Clamat; et ut summa vestem laniarat ab ora,
Collecti flores tunicis cecidere remissis.
Tantaque simplicitas puerilibus affuit annis,
Haec quoque virgineum movit iactura dolorem.
Raptor agit currus, et nomine quemque vocatos
Exhortatur equos, quorum per colla iubasque
Excutit obscura tinctas ferrugine habenas;
Perque lacus sacros et olentia sulpure fertur
Stagna Palicorum, rupta ferventia terra,
Et qua Bacchiadae, bimari gens orta Corintho,
Inter inaequales posuerunt moenia portus.
Est medium Cyanes et Pisaeae Arethusae,
Quod coit angustis inclusum cornibus aequor.
Hic fuit, a cuius stagnum quoque nomine dictum est,
Inter Sicelidas Cyane celeberrima nymphas.
Gurgite quae medio summa tenus extitit alvo,
Agnovitque deam. ‘“nec longius ibitis!’ inquit
‘Non potes invitae Cereris gener esse: roganda,
Non rapienda fuit. quodsi componere magnis
Parva mihi fas est, et me dilexit Anapis;
Exorata tamen, nec, ut haec, exterrita nupsi.”’
Dixit, et in partes diversas bracchia tendens
Obstitit. haud ultra tenuit Saturnius iram,
Terribilesque hortatus equos in gurgitis ima
Contortum valido sceptrum regale lacerto
Condidit. icta viam tellus in Tartara fecit
Et pronos currus medio cratere recepit.
At Cyane raptamque deam contemptaque fontis
Iura sui maerens, inconsolabile vulnus f. lviii.
Mente gerit tacita, lacrimisque absumitur omnis:
Et quarum fuerat magnum modo numen, in illas
Extenuatur aquas. molliri membra videres,

Ossa pati flexus, ungues posuisse rigorem:
Primaque de tota tenuissima quaeque liquescunt,
Caerulei crines digitique et crura pedesque;
Nam brevis in gelidas membris exilibus undas
Transitus est. post haec umeri tergusque latusque
Pectoraque in tenues abeunt evanida rivos.
Denique pro vivo vitiatas sanguine venas
Lympha subit, restatque nihil, quod prendere possis.
Interea pavidae nequiquam filia matri
Omnibus est terris, omni quaesita profundo.
Illam non udis veniens Aurora capillis
Cessantem vidit, non Hesperus. illa duabus
Flammiferas pinus manibus succendit ab Aetna
Perque pruinosas tulit inrequieta tenebras:
Rursus ubi alma dies hebetarat sidera, natam
Solis ab occasu solis quaerebat ad ortus.
Fessa labore sitim collegerat, oraque nulli
Colluerant fontes: cum tectam stramine vidit
Forte casam, parvasque fores pulsavit. at inde
Prodit anus, divamque videt, lymphamque roganti
Dulce dedit, tosta quod texerat ante polenta.
Dum bibit illa datum, duri puer oris et audax
Constitit ante deam, risitque, avidamque vocavit.
Offensa est, neque adhuc epota parte loquentem
Cum liquido mixta perfudit diva polenta.
Combibit os maculas, et quae modo bracchia gessit, f. lix.
Crura gerit; cauda est mutatis addita membris:
Inque brevem formam, ne sit vis magna nocendi,
Contrahitur, parvaque minor mensura lacerta est.
Mirantem flentemque et tangere monstra parantem
Fugit anum, latebramque petit; aptumque pudori
Nomen habet, variis stillatus corpora guttis.
Quas dea per terras et quas erraverit undas,
Dicere longa mora est. quaerenti defuit orbis.
Sicaniam repetit: dumque omnia lustrat eundo,
Venit et ad Cyanen. ea ni mutata fuisset,

Omnia narrasset. sed et os et lingua volenti
Dicere non aderant, nec quo loqueretur, habebat.
Signa tamen manifesta dedit, notamque parenti
Illo forte loco delapsam in gurgite sacro
Persephones zonam summis ostendit in undis.
Quam simul agnovit, tamquam tunc denique raptam
Scisset, inornatos laniavit diva capillos,
Et repetita suis percussit pectora palmis.
Nescit adhuc, ubi sit: terras tamen increpat omnes
Ingratasque vocat nec frugum munere dignas,
Trinacriam ante alias, in qua vestigia damni
Repperit. ergo illic saeva vertentia glaebas
Fregit aratra manu, parilique irata colonos
Ruricolasque boves leto dedit, arvaque iussit
Fallere depositum, vitiataque semina fecit.
Fertilitas terrae latum vulgata per orbem
Falsa iacet: primis segetes moriuntur in herbis,
Et modo sol nimius, nimius modo corripit imber;
Sideraque ventique nocent, avidaeque volucres
Semina iacta legunt; lolium tribulique fatigant
Triticeas messes et inexpugnabile gramen.
Tum caput Eleis Alpheïas extulit undis,
Rorantesque comas a fronte removit ad aures,
Atque ait "„o toto quaesitae virginis orbe
Et frugum genetrix, inmensos siste labores,
Neve tibi fidae violenta irascere terrae.
Terra nihil meruit, patuitque invita rapinae.
Nec sum pro patria supplex: huc hospita veni.
Pisa mihi patria est, et ab Elide ducimus ortus:
Sicaniam peregrina colo. sed gratior omni
Haec mihi terra solo est. hos nunc Arethusa penates,
Hanc habeo sedem: quam tu, mitissima, serva.
Mota loco cur sim tantique per aequoris undas
Advehar Ortygiam, veniet narratibus hora
Tempestiva meis, cum tu curaque levata
Et vultus melioris eris. mihi pervia tellus
Praebet iter, subterque imas ablata cavernas

Hic caput attollo desuetaque sidera cerno.
Ergo dum Stygio sub terris gurgite labor,
Visa tua est oculis illic Proserpina nostris:
Illa quidem tristis, neque adhuc interrita vultu,
Sed regina tamen, sed opaci maxima mundi,
Sed tamen inferni pollens matrona tyranni.'"
Mater ad auditas stupuit ceu saxea voces,
Attonitaeque diu similis fuit. utque dolore
Pulsa gravi gravis est amentia, curribus oras
Exit in aetherias. ibi toto nubila vultu
Ante Iovem passis stetit invidiosa capillis,
"'Pro' que 'meo veni supplex tibi, Iuppiter,' inquit
'Sanguine, proque tuo. si nulla est gratia matris,
Nata patrem moveat. neu sit tibi cura, precamur,
Vilior illius, quod nostro est edita partu.
En quaesita diu tandem mihi nata reperta est:
Si reperire vocas amittere certius, aut si
Scire, ubi sit, reperire vocas. quod rapta, feremus,
Dummodo reddat eam. neque enim praedone marito
Filia digna tua est — si iam mea filia non est.'"
Iuppiter excepit "'commune est pignus onusque
Nata mihi tecum. sed si modo nomina rebus
Addere vera placet, non hoc iniuria factum,
Verum amor est. neque erit nobis gener ille pudori,
Tu modo, diva, velis. ut desint cetera, quantum est
Esse Iovis fratrem! quid quod non cetera desunt
Nec cedit nisi sorte mihi. sed tanta cupido
Si tibi discidii est, repetet Proserpina caelum,
Lege tamen certa, si nullos contigit illic
Ore cibos: nam sic Parcarum foedere cautum est.'"
Dixerat. at Cereri certum est educere natam.
Non ita fata sinunt, quoniam ieiunia virgo
Solverat et cultis dum simplex errat in hortis,
Poeniceum curva decerpserat arbore pomum,
Gluptaque callenti septem de cortice grana
Presserat ore suo: solusque ex omnibus illud
Ascalaphus vidit, quem quondam dicitur Orphne,

Inter Avernales haud ignotissima nymphas,
Ex Acheronte suo silvis peperisse sub atris;
Vidit, et indicio reditum crudelis ademit.
Ingemuit regina Erebi, testemque profanam
Fecit avem, sparsumque caput Phlegethontide lympha
In rostrum et plumas et grandia lumina vertit. f. lx.
Ille sibi ablatus fulvis amicitur in alis,
Inque caput crescit, longosque reflectitur ungues,
Vixque movet natas per inertia bracchia pennas:
Foedaque fit volucris, venturi nuntia luctus,
Ignavus bubo, dirum mortalibus omen.
Hic tamen indicio poenam linguaque videri
Commeruisse potest. vobis, Acheloides, unde f. lxi.
Pluma pedesque avium, cum virginis ora geratis?
An quia, cum legeret vernos Proserpina flores,
In comitum numero, doctae Sirenes, eratis?
Quam postquam toto frustra quaesistis in orbe,
Protinus ut vestram sentirent aequora curam,
Posse super fluctus alarum insistere remis
Optastis, facilesque deos habuistis, et artus
Vidistis vestros subitis flavescere pennis.
Ne tamen ille canor mulcendas natus ad aures
Tantăque dos oris linguae deperderet usum,
Virginei vultus et vox humana remansit.
At medius fratrisque sui maestaeque sororis
Iuppiter ex aequo volventem dividit annum:
Nunc dea, regnorum numen commune duorum,
Cum matre est totidem, totidem cum coniuge menses.
Vertitur extemplo facies et mentis et oris;
Nam modo quae poterat Diti quoque maesta videri,
Laeta deae frons est, ut sol, qui tectus aquosis
Nubibus ante fuit, victis e nubibus exit.
Exigit alma Ceres, nata secura recepta,
Quae tibi causa fugae, cur sis, Arethusa, sacer fons?
Conticuere undae, quarum dea sustulit alto
Fonte caput, viridesque manu siccata capillos
Fluminis Elei veteres narravit amores.

"'"Pars ego nympharum, quae sunt in Achaïde,' dixit
'Una fui: nec me studiosius altera saltus
Legit, nec posuit studiosius altera casses.
Sed quamvis formae numquam mihi fama petita est,
Quamvis fortis eram, formosae nomen habebam.
Nec mea me facies nimium laudata iuvabat;
Quaque aliae gaudere solent, ego rustica dote
Corporis erubui, crimenque placere putavi.
Lassa revertebar, memini, Stymphalide silva:
Aestus erat, magnumque labor geminaverat aestum.
Invenio sine vertice aquas, sine murmure euntes,
Perspicuas ad humum, per quas numerabilis alte
Calculus omnis erat, quas tu vix ire putares.
Cana salicta dabant nutritaque populus unda
Sponte sua natas ripis declivibus umbras.
Accessi, primumque pedis vestigia tinxi,
Poplite deinde tenus: neque eo contenta, recingor,
Molliaque inpono salici velamina curvae,
Nudaque mergor aquis. quas dum ferioque trahoque
Mille modis labens, excussaque bracchia iacto,
Nescio quod medio sensi sub gurgite murmur,
Territaque insisto propioris margine ripae.
"'"Quo properas, Arethusa?' suis Alpheus ab undis,
'Quo properas?'"" iterum rauco mihi dixerat ore.
Sicut eram, fugio sine vestibus: altera vestes
Ripa meas habuit. tanto magis instat et ardet,
Et quia nuda fui, sum visa paratior illi.
Sic ego currebam, sic me ferus ille premebat,
Ut fugere accipitrem penna trepidante columbae,
Ut solet accipiter trepidas urguere columbas.
Usque sub Orchomenon Psophidaque Cyllenenque
Maenaliosque sinus gelidumque Erymanthon et Elin
Currere sustinui; nec me velocior ille.
Sed tolerare diu cursus ego, viribus inpar,
Non poteram: longi patiens erat ille laboris.
Per tamen et campos, per opertos arbore montes,
Saxa quoque et rupes et qua via nulla, cucurri.

Sol erat a tergo: vidi praecedere longam
Ante pedes umbram — nisi si timor illa videbat —
Sed certe sonitusque pedum terrebat, et ingens
Crinales vittas afflabat anhelitus oris.
Fessa labore fugae "'fer opem, deprendimur,' inquam,
'Armigerae, Dictynna, tuae, cui saepe dedisti
Ferre tuos arcus inclusaque tela pharetra.'"
Mota dea est, spissisque ferens e nubibus unam
Me super iniecit. lustrat caligine tectum,
[Amnis, et ignarus circum cava nubila quaerit:]
Bisque locum, quo me dea texerat, inscius ambit,
Et bis "'io Arethusa, io Arethusa!'" vocavit.
Quid mihi tunc animi miserae fuit? anne quod agnae est,
Siqua lupos audit circum stabula alta frementes?
Aut lepori, qui vepre latens hostilia cernit
Ora canum, nullosque audet dare corpore motus?
Non tamen abscedit; neque enim vestigia cernit
Longius ulla pedum: servat nubemque locumque.
Occupat obsessos sudor mihi frigidus artus,
Caeruleaeque cadunt toto de corpore guttae:
Quaque pedem movi, manat lacus, eque capillis
Ros cadit; et citius, quam nunc tibi facta renarro,
In latices mutor. sed enim cognoscit amatas f. lxii.
Amnis aquas, positoque viri, quod sumpserat, ore
Vertitur in proprias, ut se mihi misceat, undas.
Delia rupit humum, caecisque ego mersa cavernis
Advehor Ortygiam, quae me, cognomine divae
Grata meae, superas eduxit prima sub auras.'"
Hac Arethusa tenus. geminos dea fertilis angues
Curribus admovit, frenisque coërcuit ora,
Et medium caeli terraeque per aëra vecta est
Atque levem currum Tritonida misit in urbem
Triptolemo: partimque rudi data semina iussit
Spargere humo, partim post tempora longa recultae.
Iam super Europen sublimis et Asida terram

Vectus erat iuvenis: Scythicas advertitur oras.
Rex ibi Lyncus erat. regis subit ille penates.
Qua veniat, causamque viae nomenque rogatus
Et patriam "'patria est clarae mihi' dixit 'Athenae
Triptolemus nomen. veni nec puppe per undas,
Nec pede per terras: patuit mihi pervius aether.
Dona fero Cereris, latos quae sparsa per agros
Frugiferas messes alimentaque mitia reddant.'"
Barbarus invidit: tantique ut muneris auctor
Ipse sit, hospitio recipit, somnoque gravatum
Adgreditur ferro. conantem figere pectus
Lynca Ceres fecit: rursusque per aëra iussit f. lxiii
Mopsopium iuvenem sacros agitare iugales."
Finierat dictos e nobis maxima cantus:
At nymphae vicisse deas Helicona colentes
Concordi dixere sono. convicia victae
Cum iacerent, "quoniam' dixit 'certamine vobis
Supplicium meruisse parum est, maledictaque culpae
Additis, et non est patientia libera nobis,
Ibimus in poenas, et qua vocat ira, sequemur."
Rident Emathides, spernuntque minacia verba:
Conataeque loqui et magno clamore protervas
Intentare manus, pennas exire per ungues f. lxiv
Aspexere suos, operiri bracchia plumis:
Alteraque alterius rigido concrescere rostro
Ora videt, volucresque novas accedere silvis.
Dumque volunt plangi, per bracchia mota levatae
Aëre pendebant, nemorum convicia, picae.
Nunc quoque in alitibus facundia prisca remansit
Raucaque garrulitas studiumque immane loquendi.'

Aug. X-1907

LIBER SEXTUS.

Praebuerat dictis Tritonia talibus aures,
Carminaque Aonidum iustamque probaverat iram.
Tum secum 'laudare parum est; laudemur et ipsae,

Numina nec sperni sine poena nostra sinamus'
Maeoniaeque animum fatis intendit Arachnes,
Quam sibi lanificae non cedere laudibus artis
Audierat. non illa loco nec origine gentis
Clara, sed arte fuit. pater huic Colophonius Idmon
Phocaïco bibulas tinguebat murice lanas:
Occiderat mater; sed et haec de plebe suoque
Aequa viro fuerat. Lydas tamen illa per urbes
Quaesierat studio nomen memorabile, quamvis
Orta domo parva parvis habitabat Hypaepis.
Huius ut aspicerent opus admirabile, saepe
Deseruere sui nymphae vineta Timoli,
Deseruere suas nymphae Pactolides undas.
Nec factas solum vestes spectare iuvabat;
Tum quoque, cum fierent: tantus decor affuit arti.
Sive rudem primos lanam glomerabat in orbes,
Seu digitis subigebat opus, repetitaque longo
Vellera mollibat nebulas aequantia tractu,
Sive levi teretem versabat pollice fusum,
Seu pingebat acu: scires a Pallade doctam.
Quod tamen ipsa negat, tantaque offensa magistra
'Certet' ait 'mecum: nihil est, quod victa recusem.'
Pallas anum simulat, falsosque in tempora canos
Addit et infirmos, baculum, quod sustinet artus.
Tum sic orsa loqui: 'non omnia grandior aetas,
Quae fugiamus, habet. seris venit usus ab annis.
Consilium ne sperne meum. tibi fama petatur
Inter mortales faciendae maxima lanae;
Cede deae, veniamque tuis, temeraria, dictis
Supplice voce roga: veniam dabit illa roganti.'
Aspicit hanc torvis, inceptaque fila relinquit,
Vixque manum retinens, confessaque vultibus iram
Talibus obscuram resecuta est Pallada dictis:
'Mentis inops longaque venis confecta senecta,
Et nimium vixisse diu nocet. audiat istas,
Siqua tibi nurus est, siqua est tibi filia, voces.
Consilii satis est in me mihi. neve monendo

Profecisse putes, eadem est sententia nobis.
Cur non ipsa venit? cur haec certamina vitat?'
Tum dea 'venit!' ait, formamque removit anilem,
Palladaque exhibuit. venerantur numina nymphae
Mygdonidesque nurus. sola est non territa virgo,
Sed tamen exsiluit, subitusque invita notavit
Ora rubor, rursusque evanuit: ut solet aër
Purpureus fieri, cum primum aurora movetur,
Et breve post tempus candescere solis ab ortu.
Perstat in incepto, stolidaeque cupidine palmae
In sua fata ruit. neque enim Iove nata recusat
Nec monet ulterius nec iam certamina differt.
Haud mora, constituunt diversis partibus ambae
Et gracili geminas intendunt stamine telas.
Tela iugo vincta est, stamen secernit harundo,
Inseritur medium radiis subtemen acutis,
Quod digiti expediunt, atque inter stamina ductum
Percusso feriunt insecti pectine dentes.
Utraque festinant cinctaeque ad pectora vestes
Bracchia docta movent, studio fallente laborem.
Illic et Tyrium quae purpura sensit aënum
Texitur, et tenues parvi discriminis umbrae;
Qualis ab imbre solet percussis solibus arcus
Inficere ingenti longum curvamine caelum:
In quo diversi niteant cum mille colores,
Transitus ipse tamen spectantia lumina fallit:
Usque adeo quod tangit idem est; tamen ultima distant
Illic et lentum filis inmittitur aurum,
Et vetus in tela deducitur argumentum.
Cecropia Pallas scopulum Mavortis in arce
Pingit et antiquam de terrae nomine litem.
Bis sex caelestes medio Iove sedibus altis
Augusta gravitate sedent. sua quemque deorum
Inscribit facies. Iovis est regalis imago.
Stare deum pelagi longoque ferire tridente
Aspera saxa facit, medioque e vulnere saxi

Exiluisse ferum; quo pignore vindicet urbem.
At sibi dat clipeum, dat acutae cuspidis hastam,
Dat galeam capiti; defenditur aegide pectus:
Percussamque sua simulat de cuspide terram
Edere cum bacis fetum canentis olivae:
Mirarique deos: operi victoria finis.
Ut tamen exemplis intellegat aemula laudis,
Quod pretium speret pro tam furialibus ausis,
Quattuor in partes certamina quattuor addit
Clara colore suo, brevibus distincta sigillis.
Threïciam Rhodopen habet angulus unus et Haemon,
Nunc gelidos montes, mortalia corpora quondam, f. lxv.
Nomina summorum sibi qui tribuere deorum.
Altera Pygmaeae fatum miserabile matris
Pars habet. hanc Iuno victam certamine iussit f. lxvi.
Esse gruem populisque suis indicere bellum.
Pinxit et Antigonen ausam contendere quondam
Cum magni consorte Iovis, quam regia Iuno
In volucrem vertit; nec profuit Ilion illi f. lxvii.
Laomedonve pater, sumptis quin candida pennis
Ipsa sibi plaudat crepitante ciconia rostro.
Qui superest solus, Cinyran habet angulus orbum;
Isque gradus templi, natarum membra suarum, f. lxviii.
Amplectens saxoque iacens lacrimare videtur.
Circuit extremas oleis pacalibus oras.
Is modus est, operisque sua facit arbore finem.
Maeonis elusam designat imagine tauri
Europam: verum taurum, freta vera putares;
Ipsa videbatur terras spectare relictas
Et comites clamare suas, tactumque vereri
Assilientis aquae timidasque reducere plantas.
Fecit et Asterien aquila luctante teneri: ff. lxix-lxxvi.
Fecit olorinis Ledam recubare sub alis:
Addidit, ut Satyri celatus imagine pulchram
Iuppiter implerit gemino Nycteïda fetu,
Amphitryon fuerit, cum te, Tirynthia, cepit,
Aureus ut Danaën, Asopida luserit ignis,

Mnemosynen pastor, varius Deoïda serpens.
Te quoque mutatum torvo, Neptune, iuvenco
Virgine in Aeolia posuit. tu visus Enipeus f. lxvii-lxxxii.
Gignis Aloïdas, aries Bisaltida fallis;
Et te flava comas frugum mitissima mater
Sensit equum, sensit volucrem crinita colubris
Mater equi volucris, sensit delphina Melantho.
Omnibus his faciemque suam faciemque locorum
Reddidit. est illic agrestis imagine Phoebus,
Utque modo accipitris pennas, modo terga leonis
Gesserit, ut pastor Macareïda luserit Issen:
Liber ut Erigonen falsa deceperit uva, ff. lxxxiii-lxxxviii.
Ut Saturnus equo geminum Chirona crearit.
Ultima pars telae tenui circumdata limbo
Nexilibus flores hederis habet intertextos.
Non illud Pallas, non illud carpere Livor
Possit opus. doluit successu flava virago,
Et rupit pictas, caelestia crimina, vestes.
Utque Cytoriaco radium de monte tenebat,
Ter quater Idmoniae frontem percussit Arachnes.
Non tulit infelix, laqueoque animosa ligavit
Guttura. pendentem Pallas miserata levavit,
Atque ita 'vive quidem, pende tamen, improba,' dixit
'Lexque eadem poenae, ne sis secura futuri,
Dicta tuo generi serisque nepotibus esto'
[Post ea discedens sucis Hecateïdos herbae]
Sparsit et extemplo tristi medicamine. tactae
Defluxere comae, cum quis et naris et aures,
Fitque caput minimum, toto quoque corpore parva est;
In latere exiles digiti pro cruribus haerent,
Cetera venter habet: de quo tamen illa remittit
Stamen, et antiquas exercet aranea telas. f. lxxxix.
Lydia tota fremit, Phrygiaeque per oppida facti
Rumor it et magnum sermonibus occupat orbem.
Ante suos Niobe thalamos cognoverat illam,
Tum cum Maeoniam virgo Sipylumque colebat:
Nec tamen admonita est poena popularis Arachnes

Cedere caelitibus, verbisque minoribus uti.
Multa dabant animos. sed enim nec coniugis artes
Nec genus amborum magnique potentia regni
Sic placuere illi, quamvis ea cuncta placerent,
Ut sua progenies. et felicissima matrum
Dicta foret Niobe, si non sibi visa fuisset.
Nam sata Tiresia venturi praescia Manto
Per medias fuerat, divino concita motu,
Vaticinata vias, 'Ismenides, ite frequentes
Et date Latonae Latonigenisque duobus
Cum prece tura pia, lauroque innectite crinem:
Ore meo Latona iubet.' paretur, et omnes
Thebaïdes iussis sua tempora frondibus ornant,
Turaque dant sanctis et verba precantia flammis.
Ecce venit comitum Niobe celeberrima turba,
Vestibus intexto Phrygiis spectabilis auro
Et, quantum ira sinit, formosa movensque decoro
Cum capite inmissos umerum per utrumque capillos.
Constitit: utque oculos circumtulit alta superbos,
'Quis furor, auditos' inquit 'praeponere visis
Caelestes? aut cur colitur Latona per aras,
Numen adhuc sine ture meum est? mihi Tantalus auctor,
Cui licuit soli superorum tangere mensas.
Pleïadum soror est genetrix mea. maximus Atlas
Est avus, aetherium qui fert cervicibus axem:
Iuppiter alter avus. socero quoque glorior illo.
Me gentes metuunt Phrygiae, me regia Cadmi
Sub domina est, fidibusque mei commissa mariti
Moenia cum populis a meque viroque reguntur.
In quamcumque domus adverti lumina partem,
Inmensa spectantur opes. accedit eodem
Digna dea facies. huc natas adice septem
Et totidem iuvenes, et mox generosque nurusque.
Quaerite nunc, habeat quam nostra superbia causam,
Nescio quoque audete satam Titanida Coeo
Latonam praeferre mihi, cui maxima quondam

Exiguam sedem pariturae terra negavit.
Nec caelo nec humo nec aquis dea vestra recepta est.
Exsul erat mundi, donec miserata vagantem
"Hospita tu terris erras, ego' dixit 'in undis,"
Instabilemque locum Delos dedit. illa duorum
Facta parens: uteri pars haec est septima nostri.
Sum felix: quis enim neget hoc? felixque manebo;
Hoc quoque quis dubitet? tutam me copia fecit.
Maior sum, quam cui possit Fortuna nocere;
Multaque ut eripiat, multo mihi plura relinquet.
Excessere metum mea iam bona. fingite demi
Huic aliquid populo natorum posse meorum,
Non tamen ad numerum redigar spoliata duorum,
Latonae turbam: qua quantum distat ab orba?
Ite, satis pro prole sacri est; laurumque capillis
Ponite.' deponunt, infectaque sacra relinquunt,
Quodque licet, tacito venerantur murmure numen.
Indignata dea est, summoque in vertice Cynthi
Talibus est dictis gemina cum prole locuta:
'En ego vestra parens, vobis animosa creatis,
Et, nisi Iunoni, nulli cessura dearum,
An dea sim, dubitor. perque omnia saecula cultis
Arceor, o nati, nisi vos succurritis, aris.
Nec dolor hic solus: diro convicia facto
Tantalis adiecit, vosque est postponere natis
Ausa suis, et me, quod in ipsam reccidat, orbam
Dixit, et exhibuit linguam scelerata paternam.'
Adiectura preces erat his Latona relatis:
'Desine!' Phoebus ait 'poenae mora longa querella est.'
Dixit idem Phoebe. celerique per aëra lapsu
Contigerant tecti Cadmeïda nubibus arcem.
Planus erat lateque patens prope moenia campus,
Assiduis pulsatus equis, ubi turba rotarum
Duraque mollierat subiectas ungula glaebas.
Pars ibi de septem genitis Amphione fortes
Conscendunt in equos, Tyrioque rubentia suco
Terga premunt, auroque graves moderantur habenas.

E quibus Ismenos, qui matri sarcina quondam
Prima suae fuerat, dum certum flectit in orbem
Quadrupedis cursus, spumantiaque ora coërcet,
'Ei mihi!' conclamat, medioque in pectore fixa
Tela gerit, frenisque manu moriente remissis
In latus a dextro paulatim defluit armo.
Proximus, audito sonitu per inane pharetrae,
Frena dabat Sipylus: veluti cum praescius imbris
Nube fugit visa, pendentiaque undique rector
Carbasa deducit, ne qua levis effluat aura.
Frena dabat: dantem non evitabile telum
Consequitur, summaque tremens cervice sagitta
Haesit, et extabat nudum de gutture ferrum.
Ille, ut erat, pronus per crura adnisa iubasque
Volvitur, et calido tellurem sanguine foedat.
Phaedimus infelix et aviti nominis heres
Tantalus, ut solito finem inposuere labori,
Transierant ad opus nitidae iuvenale palaestrae:
Et iam contulerant arto luctantia nexu
Pectora pectoribus, cum tento concita nervo,
Sicut erant iuncti, traiecit utrumque sagitta.
Ingemuere simul, simul incurvata dolore
Membra solo posuere; simul suprema iacentes
Lumina versarunt, animam simul exhalarunt.
Aspicit Alphenor, laniataque pectora plangens
Advolat, ut gelidos conplexibus allevet artus,
Inque pio cadit officio; nam Delius illi
Intima fatifero rupit praecordia ferro.
Quod simul eductum, pars est pulmonis in hamis
Eruta, cumque anima cruor est effusus in auras.
At non intonsum simplex Damasichthona vulnus
Afficit. ictus erat, qua crus esse incipit, et qua
Mollia nervosus facit internodia poples.
Dumque manu temptat trahere exitiabile telum,
Altera per iugulum pennis tenus acta sagitta est.
Expulit hanc sanguis, seque eiaculatus in altum
Emicat, et longe terebrata prosilit aura.

Ultimus Ilioneus non profectura precando
Bracchia sustulerat, 'di' que 'o communiter omnes,'
Dixerat, ignarus non omnes esse rogandos,
'Parcite!' motus erat, cum iam revocabile telum
Non fuit, arcitenens. minimo tamen occidit ille
Vulnere, non alte percusso corde sagitta.
Fama mali populique dolor lacrimaeque suorum
Tam subitae matrem certam fecere ruinae
Mirantem potuisse, irascentemque, quod ausi
Hoc essent, superi quod tantum iuris haberent.
Nam pater Amphion ferro per pectus adacto
Finierat moriens pariter cum luce dolorem.
Heu quantum haec Niobe Niobe distabat ab illa,
Quae modo Latois populum summoverat aris
Et mediam tulerat gressus resupina per urbem,
Invidiosa suis; at nunc miseranda vel hosti.
Corporibus gelidis incumbit, et ordine nullo
Oscula dispensat natos suprema per omnes.
A quibus ad caelum liventia bracchia tollens
'Pascere, crudelis, nostro, Latona, dolore,
[Pascere' ait, 'satiaque meo tua pectora luctu:]
Corque ferum satia!' dixit 'per funera septem
Efferor. exulta, victrixque inimica triumpha.
Cur autem victrix? miserae mihi plura supersunt,
Quam tibi felici. post tot quoque funera vinco.'
Dixerat, et sonuit contento nervus ab arcu:
Qui praeter Nioben unam conterruit omnes.
Illa malo est audax. stabant cum vestibus atris
Ante toros fratrum demisso crine sorores:
E quibus una trahens haerentia viscere tela
Inposito fratri moribunda relanguit ore:
Altera solari miseram conata parentem
Conticuit subito, duplicataque vulnere caeco est:
[Oraque compressit, nisi postquam spiritus ibat.]
Haec frustra fugiens collabitur: illa sorori
Inmoritur: latet haec: illam trepidare videres.
Sexque datis leto diversaque vulnera passis

Ultima restabat: quam toto corpore mater,
Tota veste tegens 'unam minimamque relinque!
De multis minimam posco' clamavit 'et unam.'
Dumque rogat, pro qua rogat, occidit. orba resedit
Exanimes inter natos natasque virumque,
Deriguitque malis. nullos movet aura capillos, f. xc.
In vultu color est sine sanguine, lumina maestis
Stant inmota genis: nihil est in imagine vivum.
Ipsa quoque interius cum duro lingua palato
Congelat, et venae desistunt posse moveri;
Nec flecti cervix nec bracchia reddere motus
Nec pes ire potest: intra quoque viscera saxum est.
Flet tamen, et validi circumdata turbine venti
In patriam rapta est. ibi fixa cacumine montis
Liquitur, et lacrimas etiam nunc marmora manant.
Tum vero cuncti manifestam numinis iram
Femina virque timent, cultuque inpensius omnes
Magna gemelliparae venerantur numina divae.
Utque fit, a facto propiore priora renarrant.
E quibus unus ait: 'Lyciae quoque fertilis agris
Non inpune deam veteres sprevere coloni.
Res obscura quidem est ignobilitate virorum,
Mira tamen. vidi praesens stagnumque locumque
Prodigio notum. nam me iam grandior aevo
Inpatiensque viae genitor deducere lectos
Iusserat inde boves, gentisque illius eunti
Ipse ducem dederat. cum quo dum pascua lustro,
Ecce lacu medio sacrorum nigra favilla
Ara vetus stabat, tremulis circumdata cannis.
Restitit, et pavido 'faveas mihi' murmure dixit
Dux meus; et simili 'faveas' ego murmure dixi.
Naiadum, Faunine foret tamen ara, rogabam,
Indigenaeve dei: cum talia rettulit hospes:
"Non hac, o iuvenis, montanum numen in ara est.
Illa suam vocat hanc, cui quondam regia coniunx
Orbe interdixit; quam vix erratica Delos
Errantem accepit, tum cum levis insula nabat.

Illic incumbens cum Palladis arbore palmae
Edidit invita geminos Latona noverca.
Hinc quoque Iunonem fugisse puerpera fertur
Inque suo portasse sinu, duo numina, natos.
Iamque Chimaeriferae, cum sol gravis ureret arva,
Finibus in Lyciae longo dea fessa labore
Sidereo siccata sitim collegit ab aestu:
Uberaque ebiberant avidi lactantia nati.
Forte lacum mediocris aquae prospexit in imis
Vallibus: agrestes illic fruticosa legebant
Vimina cum iuncis gratamque paludibus ulvam.
Accessit, positoque genu Titania terram
Pressit, ut hauriret gelidos potura liquores.
Rustica turba vetant. dea sic affata vetantes:
"'Quid prohibetis aquis? usus communis aquarum est.
Nec solem proprium natura nec aëra fecit
Nec tenues undas: ad publica munera veni,
Quae tamen ut detis, supplex peto. non ego nostros
Abluere hic artus lassataque membra parabam,
Sed relevare sitim. caret os umore loquentis
Et fauces arent, vixque est via vocis in illis.
Haustus aquae mihi nectar erit, vitamque fatebor
Accepisse simul: vitam dederitis in unda.
Hi quoque vos moveant, qui nostro bracchia tendunt
Parva sinu.'" et casu tendebant bracchia nati.
Quem non blanda deae potuissent verba movere?
Hi tamen orantem perstant prohibere, minasque,
Ni procul abscedat, conviciaque insuper addunt.
Nec satis est, ipsos etiam pedibusque manuque
Turbavere lacus, imoque e gurgite mollem
Huc illuc limum saltu movere maligno.
Distulit ira sitim: neque enim iam filia Coei
Supplicat indignis, nec dicere sustinet ultra
Verba minora dea; tollensque ad sidera palmas
"'Aeternum stagno' dixit 'vivatis in isto.'"
Eveniunt optata deae. iuvat esse sub undis, f. xci.
Et modo tota cava submergere membra palude,

Nunc proferre caput; summo modo gurgite nare,
Saepe super ripam stagni consistere, saepe
In gelidos resilire lacus. sed nunc quoque turpes
Litibus exercent linguas, pulsoque pudore,
Quamvis sint sub aqua, sub aqua maledicere temptant.
Vox quoque iam rauca est, inflataque colla tumescunt,
Ipsaque dilatant patulos convicia rictus.
Terga caput tangunt, colla intercepta videntur:
Spina viret; venter, pars maxima corporis, albet:
Limosoque novae saliunt in gurgite ranae."
Sic ubi nescio quis Lycia de gente virorum
Rettulit exitium, satyri reminiscitur alter,
Quem Tritoniaca Latous harundine victum
Affecit poena. 'quid me mihi detrahis?' inquit:
'A! piget, a! non est' clamabat 'tibia tanti!'
Clamanti cutis est summos direpta per artus,
Nec quicquam nisi vulnus erat. cruor undique manat,
Detectique patent nervi, trepidaeque sine ulla
Pelle micant venae; salientia viscera possis
Et perlucentes numerare in pectore fibras.
Illum ruricolae, silvarum numina, Fauni
Et satyri fratres et tunc quoque carus Olympus
Et nymphae flerunt, et quisquis montibus illis
Lanigerosque greges armentaque bucera pavit.
Fertilis inmaduit, madefactaque terra caducas
Concepit lacrimas ac venis perbibit imis: f. xcii.
Quas ubi fecit aquam, vacuas emisit in auras.
Inde petens rapidum ripis declivibus aequor
Marsya nomen habet, Phrygiae liquidissimus amnis.
Talibus extemplo redit ad praesentia dictis
Vulgus, et extinctum cum stirpe Amphiona luget.
Mater in invidia est. hanc tunc quoque dicitur unus
Flesse Pelops, umeroque, suas a pectore postquam
Diduxit vestes, ebur ostendisse sinistro.
Concolor hic umerus nascendi tempore dextro
Corporeusque fuit. manibus mox caesa paternis
Membra ferunt iunxisse deos. aliisque repertis, f. xciii.

Qui locus est iuguli medius summique lacerti,
Defuit. inpositum est non comparentis in usum
Partis ebur; factoque Pelops fuit integer illo.
Finitimi proceres coëunt, urbesque propinquae
Oravere suos ire ad solacia reges,
Argosque et Sparte Pelopeïadesque Mycenae,
Et nondum torvae Calydon invisa Dianae,
Orchomenosque ferax et nobilis aere Corinthus,
Messeneque ferox Patraeque humilesque Cleonae
Et Nelea Pylos, neque adhuc Pittheïa Troezen,
Quaeque urbes aliae bimari clauduntur ab Isthmo,
Exteriusque sitae bimari spectantur ab Isthmo.
Credere quis posset? solae cessastis Athenae.
Obstitit officio bellum, subvectaque ponto
Barbara Mopsopios terrebant agmina muros.
Threïcius Tereus haec auxiliaribus armis
Fuderat, et clarum vincendo nomen habebat:
Quem sibi Pandion opibusque virisque potentem
Et genus a magno ducentem forte Gradivo
Conubio Prognes iunxit. non pronuba Iuno,
Non Hymenaeus adest, non illi Gratia lecto.
Eumenides tenuere faces de funere raptas;
Eumenides stravere torum, tectoque profanus
Incubuit bubo thalamique in culmine sedit.
Hac ave coniuncti Progne Tereusque, parentes
Hac ave sunt facti. gratata est scilicet illis
Thracia, disque ipsi grates egere. diemque,
Quaque data est claro Pandione nata tyranno,
Quaque erat ortus Itys, festum iussere vocari.
Usque adeo latet utilitas. iam tempora Titan
Quinque per autumnos repetiti duxerat anni:
Cum blandita viro Progne 'si gratia' dixit
'Ulla mea est, vel me visendam mitte sorori,
Vel soror huc veniat: redituram tempore parvo
Promittes socero: magni mihi muneris instar
Germanam vidisse dabis.' iubet ille carinas
In freta deduci, veloque et remige portus

Cecropios intrat Piraeaque litora tangit.
Ut primum soceri data copia, dextera dextrae
lungitur, et fausto committitur omine sermo.
Coeperat adventus causam, mandata referre
Coniugis, et celeres missae spondere recursus:
Ecce venit magno dives Philomela paratu,
Divitior forma. [quales audire solemus
Naidas et dryadas mediis incedere silvis,
Si modo des illis cultus similesque paratus.]
Non secus exarsit conspecta virgine Tereus,
Quam siquis canis ignem subponat aristis,
Aut frondem positasque cremet faenilibus herbas.
Digna quidem facies; sed et hunc innata libido
Exstimulat, pronumque genus regionibus illis
In Venerem est: flagrat vitio gentisque suoque.
Impetus est illi comitum corrumpere curam
Nutricisque fidem, nec non ingentibus ipsam
Sollicitare datis, totumque inpendere regnum;
Aut rapere et saevo raptam defendere bello;
Et nihil est, quod non effreno captus amore
Ausit; nec capiunt inclusas pectora flammas.
Iamque moras male fert, cupidoque revertitur ore
Ad mandata Procnes, et agit sua vota sub illa.
Facundum faciebat amor; quotiensque rogabat
Ulterius iusto, Prognen ita velle ferebat.
Addidit et lacrimas, tamquam mandasset et illas.
Pro superi, quantum mortalia pectora caecae
Noctis habent! ipso sceleris molimine Tereus
Creditur esse pius laudemque a crimine sumit.
Quid, quod idem Philomela cupit, patriosque lacertis
Blanda tenens umeros, ut eat visura sororem,
Perque suam contraque suam petit ipsa salutem.
Spectat eam Tereus, praecontrectatque videndo,
Osculaque et collo circumdata bracchia cernens
Omnia pro stimulis facibusque ciboque furoris
Accipit, et quotiens amplectitur illa parentem,
Esse parens vellet: — neque enim minus impius esset.

Vincitur ambarum genitor prece. gaudet agitque
Illa patri grates, et successisse duabus
Id putat infelix, quod erit lugubre duabus.
Iam labor exiguus Phoebo restabat, equique
Pulsabant pedibus spatium declivis Olympi:
Regales epulae mensis et Bacchus in auro
Ponitur. hinc placido dantur sua corpora somno.
[At rex Odrysius, quamvis secessit, in illa
Aestuat; et repetens faciem motusque manusque
Qualia vult fingit quae nondum vidit, et ignes
Ipse suos nutrit cura removente soporem.]
Lux erat, et generi dextram complexus euntis
Pandion comitem lacrimis commendat obortis:
'Hanc ego, care gener, quoniam pia causa coegit,
Et voluere ambae, voluisti tu quoque, Tereu,
Do tibi. perque fidem cognataque pectora supplex,
Per superos oro, patrio ut tuearis amore,
Et mihi sollicitae lenimen dulce senectae
Quam primum — omnis erit nobis mora longa — remittas.
Tu quoque quam primum — satis est procul esse sororem —
Si pietas ulla est, ad me, Philomela, redito.'
Mandabat, pariterque suae dabat oscula natae,
Et lacrimae dites inter mandata cadebant.
Utque fide pignus dextras utriusque poposcit,
Inter seque datas iunxit, natamque nepotemque
Absentes pro se memori rogat ore salutent;
Supremumque vale pleno singultibus ore
Vix dixit, timuitque suae praesagia mentis.
Ut semel inposita est pictae Philomela carinae,
Admotumque fretum remis tellusque repulsa est,
'Vicimus!' exclamat 'mecum mea vota feruntur!'
Exultatque et vix animo sua gaudia differt
Barbarus, et nusquam lumen detorquet ab illa:
Non aliter, quam cum pedibus praedator obuncis
Deposuit nido leporem Iovis ales in alto;

Nulla fuga est capto, spectat sua praemia raptor.
Iamque iter effectum, iamque in sua litora fessis
Puppibus exierant, cum rex Pandione natam
In stabula alta trahit silvis obscura vetustis,
Atque ibi pallentem trepidamque et cuncta timentem
Et iam cum lacrimis, ubi sit germana, rogantem,
Includit, fassusque nefas et virginem et unam
Vi superat, frustra clamato saepe parente,
Saepe sorore sua, magnis super omnia divis.
Illa tremit, velut agna pavens, quae saucia cani
Ore excussa lupi nondum sibi tuta videtur;
Utque columba suo madefactis sanguine plumis
Horret adhuc, avidosque timet, quibus haeserat, ungues.
Mox ubi mens rediit, passos laniata capillos,
[Lugenti similis, caesis plangore lacertis,]
Intendens palmas ‘o diris barbare factis!
O crudelis!’ ait ‘nec te mandata parentis
Cum lacrimis movere piis, nec cura sororis
Nec mea virginitas nec coniugialia iura?
Omnia turbasti. [pelex ego facta sororis,
Tu geminus coniunx. hostis mihi debita poena.]
Quin animam hanc, ne quod facinus tibi, perfide, restet,
Eripis? atque utinam fecisses ante nefandos
Concubitus! vacuas habuissem criminis umbras.
Si tamen haec superi cernunt, si numina divum
Sunt aliquid, si non perierunt omnia mecum,
Quandocumque mihi poenas dabis. ipsa pudore
Proiecto tua facta loquar. si copia detur,
In populos veniam: si silvis clausa tenebor,
Implebo silvas, et conscia saxa movebo.
Audiat haec aether, et si deus ullus in illo est.’
Talibus ira feri postquam commota tyranni,
Nec minor hac metus est, causa stimulatus utraque
Quo fuit accinctus, vagina liberat ensem,
Arreptamque coma flexis post terga lacertis

Vincla pati cogit. iugulum Philomela parabat,
Spemque suae mortis viso conceperat ense.
Ille indignantem [et nomen patris usque vocantem
Luctantemque loqui] comprensam forcipe linguam
Abstulit ense fero. [radix micat ultima linguae,
Ipsa iacet, terraeque tremens inmurmurat atrae.
Utque salire solet mutilatae cauda colubrae,
Palpitat, et moriens dominae vestigia quaerit.]
Hoc quoque post facinus — vix ausim credere — fertur
Saepe sua lacerum repetisse libidine corpus.
Sustinet ad Prognen post talia facta reverti,
Coniuge quae viso germanam quaerit. at ille
Dat gemitus fictos, commentaque funera narrat;
Et lacrimae fecere fidem. velamina Progne
Diripit ex umeris auro fulgentia lato,
Induiturque atras vestes, et inane sepulchrum
Constituit, falsisque piacula manibus infert,
Et luget non sic lugendae fata sororis.
Signa deus bis sex acto lustraverat anno.
Quid faciat Philomela? fugam custodia claudit:
Structa rigent solido stabulorum moenia saxo:
Os mutum facti caret indice. grande doloris
Ingenium est, miserisque venit sollertia rebus
Stamina barbarica suspendit Pallade telae,
Purpureasque notas filis intexuit albis,
Indicium sceleris; perfectaque tradidit uni,
Utque ferat dominae gestu rogat illa. rogata
Pertulit ad Prognen, nec scit, quid tradat in illis.
Evolvit vestes saevi matrona tyranni,
Germanaeque suae carmen miserabile legit,
Et — mirum potuisse — silet. dolor orsa repressit,
Verbaque quaerenti satis indignantia linguae
Defuerunt. nec flere vacat, sed fasque nefasque
Confusura ruit, poenaeque in imagine tota est.
Tempus erat, quo sacra solent trieterica Bacchi
Sithoniae celebrare nurus: nox conscia sacris.

Nocte sonat Rhodope tinnitibus aeris acuti:
Nocte sua est egressa domo regina, deique
Ritibus instruitur, furialiaque accipit arma:
Vite caput tegitur, lateri cervina sinistro
Vellera dependent, umero levis incubat hasta.
Concita per silvas turba comitante suarum
Terribilis Progne furiisque agitata doloris,
Bacche, tuas simulat. venit ad stabula avia tandem,
Exululatque, euhoeque sonat, portasque refringit
Germanamque rapit, raptaeque insignia Bacchi
Induit, et vultus hederarum frondibus abdit,
Attonitamque trahens intra sua moenia ducit.
Ut sensit tetigisse domum Philomela nefandam,
Horruit infelix totoque expalluit ore.
Nacta locum Progne sacrorum pignera demit,
Oraque develat miserae pudibunda sororis,
Amplexuque petit. sed non attollere contra
Sustinet haec oculos, paelex sibi visa sororis:
Deiectoque in humum vultu iurare volenti
Testarique deos, per vim sibi dedecus illud
Illatum, pro voce manus fuit. ardet, et iram
Non capit ipsa suam Progne, fletumque sororis
Corripiens ‘non est lacrimis hoc’ inquit ‘agendum,
Sed ferro, sed siquid habes, quod vincere ferrum
Possit. in omne nefas ego me, germana, paravi.
Aut ego, cum facibus regalia tecta cremaro,
Artificem mediis inmittam Terea flammis,
Aut linguam aut oculos et quae tibi membra pudorem
Abstulerunt, ferro rapiam, aut per vulnera mille
Sontem animam expellam. magnum quodcumque paravi:
Quid sit, adhuc dubito.’ peragit dum talia Progne,
Ad matrem veniebat Itys. quid possit, ab illo
Admonita est. oculisque tuens inmitibus ‘a, quam
Es similis patri!’ dixit. nec plura locuta
Triste parat facinus tacitaque exaestuat ira.
Ut tamen accessit natus, matrique salutem

Attulit, et parvis adduxit colla lacertis,
Mixtaque blanditiis puerilibus oscula iunxit,
Mota quidem est genetrix, infractaque constitit ira:
Invitique oculi lacrimis maduere coactis.
Sed simul ex nimia mentem pietate labare
Sensit, ab hoc iterum est ad vultus versa sororis:
Inque vicem spectans ambos 'cur admovet' inquit
'Alter blanditias, rapta silet altera lingua?
Quam vocat hic matrem, cur non vocat illa sororem?
Cui sis nupta, vide, Pandione nata! marito
Degeneras? scelus est pietas in coniuge Tereo.'
Nec mora, traxit Ityn, veluti Gangetica cervae
Lactentem fetum per silvas tigris opacas.
Utque domus altae partem tenuere remotam,
Tendentemque manus et iam sua fata videntem
Et 'mater, mater' clamantem et colla petentem
Ense ferit Progne, lateri qua pectus adhaeret,
Nec vultum vertit. satis illi ad fata vel unum
Vulnus erat: iugulum ferro Philomela resolvit.
Vivaque adhuc animaeque aliquid retinentia membra
Dilaniant; pars inde cavis exultat aënis,
Pars veribus stridunt: manant penetralia tabo.
His adhibet coniunx ignarum Terea mensis,
Et patrii moris sacrum mentita, quod uni
Fas sit adire viro, comites famulosque removit.
Ipse sedens solio Tereus sublimis avito
Vescitur, inque suam sua viscera congerit alvum.
Tantaque nox animi est, 'Ityn huc accersite' dixit.
Dissimulare nequit crudelia gaudia Progne:
[Iamque suae cupiens existere nuntia cladis,]
'Intus habes, quem poscis' ait. circumspicit ille,
Atque ubi sit, quaerit. quaerenti iterumque vocanti,
Sicut erat sparsis furiali caede capillis,
Prosiluit, Ityosque caput Philomela cruentum
Misit in ora patris: nec tempore maluit ullo
Posse loqui et meritis testari gaudia dictis.
Thracius ingenti mensas clamore repellit,

Vipereasque ciet Stygia de valle sorores:
Et modo, si posset, reserato pectore diras
Egerere inde dapes emersaque viscera gestit:
Flet modo, seque vocat bustum miserabile nati:
Nunc sequitur nudo genitas Pandione ferro.
Corpora Cecropidum pennis pendere putares: f. xciv.
Pendebant pennis. quarum petit altera silvas,
Altera tecta subit; neque adhuc de pectore caedis
Excessere notae, signataque sanguine pluma est.
Ille dolore suo poenaeque cupidine velox
Vertitur in volucrem, cui stant in vertice cristae,
Prominet inmodicum praelonga cuspide rostrum.
Nomen Epops volucri, facies armata videtur.
Hic dolor ante diem longaeque extrema senectae
Tempora Tartareas Pandiona misit ad umbras.
Sceptra loci rerumque capit moderamen Erechtheus,
Iustitia dubium, validisne potentior armis.
Quattuor ille quidem iuvenes totidemque crearat
Femineae sortis: sed erat par forma duarum,
E quibus Aeolides Cephalus te coniuge felix,
Procri, fuit: Boreae Tereus Thracesque nocebant,
Dilectaque diu caruit deus Orithyia,
Dum rogat et precibus mavult quam viribus uti.
Ast ubi blanditiis agitur nihil, horridus ira,
Quae solita est illi nimiumque domestica vento,
'Et merito!' dixit 'quid enim mea tela reliqui,
Saevitiam et vires iramque animosque minaces,
Admovique preces, quarum me dedecet usus?
Apta mihi vis est: vi tristia nubila pello,
Vi freta concutio, nodosaque robora verto,
Induroque nives et terras grandine pulso.
Idem ego cum fratres caelo sum nactus aperto —
Nam mihi campus is est — tanto molimine luctor,
Ut medius nostris concursibus insonet aether,
Exiliantque cavis elisi nubibus ignes.
Idem ego cum subii convexa foramina terrae,
Subposuique ferox imis mea terga cavernis,

Sollicito manes totumque tremoribus orbem.
Hac ope debueram thalamos petiisse; socerque
Non orandus erat, vi sed faciendus Erechtheus.'
Haec Boreas aut his non inferiora locutus
Excussit pennas, quarum iactatibus omnis
Adflata est tellus latumque perhorruit aequor:
Pulvereamque trahens per summa cacumina pallam
Verrit humum, pavidamque metu caligine tectus
Orithyian amans fulvis amplectitur alis.
Dum volat, arserunt agitati fortius ignes.
Nec prius aërii cursus subpressit habenas,
Quam Ciconum tenuit populos et moenia raptor.
Illic et gelidi coniunx Actaea tyranni
Et genetrix facta est, partus enixa gemellos,
Cetera qui matris, pennas genitoris haberent.
Non tamen has una memorant cum corpore natas; f. xcv.
Barbaque dum rutilis aberat subnixa capillis,
Inplumes Calaïsque puer Zetesque fuerunt.
Mox pariter pennae ritu coepere volucrum
Cingere utrumque latus, pariter flavescere malae.
Ergo ubi concessit tempus puerile iuventae,
Vellera cum Minyis nitido radiantia villo
Per mare non notum prima petiere carina.

LIBER SEPTIMUS.

Iamque fretum Minyae Pagasaea puppe secabant:
Perpetuaque trahens inopem sub nocte senectam
Phineus visus erat, iuvenesque Aquilone creati
Virgineas volucres miseri senis ore fugarant:
Multaque perpessi claro sub Iasone tandem
Contigerant rapidas limosi Phasidos undas:
Dumque adeunt regem Phrixeaque vellera poscunt,
— Usque datur numeris magnorum horrenda laborum.
Concipit interea validos Aeetias ignes

Et luctata diu, postquam ratione furorem
Vincere non poterat, 'frustra, Medea, repugnas:
Nescio quis deus obstat;' ait 'mirumque, nisi hoc est,
Aut aliquid certe simile huic, quod amare vocatur.
Nam cur iussa patris nimium mihi dura videntur?
Sunt quoque dura nimis. cur, quem modo denique vidi,
Ne pereat, timeo? quae tanti causa timoris?
Excute virgineo conceptas pectore flammas,
Si potes, infelix. si possem, sanior essem.
Sed gravat invitam nova vis. aliudque cupido,
Mens aliud suadet. video meliora proboque,
Deteriora sequor. quid in hospite, regia virgo,
Ureris, et thalamos alieni concipis orbis?
Haec quoque terra potest, quod ames, dare. vivat, an ille
Occidat, in dis est. vivat tamen: idque precari
Vel sine amore licet. quid enim commisit Iason?
[Quem, nisi crudelem, non tangat Iasonis aetas
Et genus et virtus? quem non, ut cetera desint,
Ore movere potest? certe mea pectora movit.]
At nisi opem tulero, taurorum adflabitur igne,
Concurretque suae segetis tellure creatis
Hostibus, aut avido dabitur fera praeda draconi.
Hoc ego si patiar, tum me de tigride natam,
Tum ferrum et scopulos gestare in corde fatebor.
Cur non et specto pereuntem, oculosque videndo
Conscelero? cur non tauros exhortor in illum
Terrigenasque feros insopitumque draconem?
Di meliora velint. quamquam non ista precanda,
Sed facienda mihi. prodamne ego regna parentis,
Atque ope nescio quis servabitur advena nostra,
Ut per me sospes sine me det lintea ventis,
Virque sit alterius, poenae Medea relinquar?
Si facere hoc, aliamve potest praeponere nobis,
Occidat ingratus. sed non is vultus in illo,
Non ea nobilitas animo est, ea gratia formae,

Ut timeam fraudem meritique oblivia nostri.
Et dabit ante fidem. cogamque in foedera testes
Esse deos. quin tuta times! accingere et omnem
Pelle moram! tibi se semper debebit Iason,
Te face sollemni iunget sibi, perque Pelasgas
Servatrix urbes matrum celebrabere turba.
Ergo ego germanam fratremque patremque deosque
Et natale solum, ventis ablata, relinquam?
Nempe pater saevus, nempe est mea barbara tellus,
Frater adhuc infans. stant mecum vota sororis:
Maximus intra me deus est. non magna relinquam:
Magna sequar: titulum servatae pubis Achivae,
Notitiamque loci melioris, et oppida, quorum-
Hic quoque fama viget, cultusque artesque locorum;
Quemque ego cum rebus, quas totus possidet orbis,
Aesoniden mutasse velim, quo coniuge felix
Et dis cara ferar et vertice sidera tangam.
Quid, quod nescio qui mediis incurrere in undis
Dicuntur montes, ratibusque inimica Charybdis
Nunc sorbere fretum, nunc reddere, cinctaque saevis
Scylla rapax canibus Siculo latrare profundo?
Nempe tenens quod amo, gremioque in Iasonis haerens
Per freta longa ferar. nihil illum amplexa verebor;
Aut, siquid metuam, metuam de coniuge solo.
Coniugiumne putas, speciosaque nomina culpae
Inponis, Medea, tuae? quin aspice, quantum
Aggrediare nefas, et dum licet, effuge crimen.'
Dixit: et ante oculos rectum pietasque pudorque
Constiterant, et victa dabat iam terga Cupido.
Ibat ad antiquas Hecates Perseïdos aras,
Quas nemus umbrosum secretaque silva tegebat.
Et iam fortis erat, pulsusque recesserat ardor:
Cum videt Aesoniden, extinctaque flamma reluxit.
[Erubuere genae, totoque recanduit ore,
Utque solet ventis alimenta assumere, quaeque
Parva sub inducta latuit scintilla favilla,
Crescere et in veteres agitata resurgere vires,

Sic iam lentus amor, iam quem languere putares,
Ut vidit iuvenem, specie praesentis inarsit.]
Et casu solito formosior Aesone natus
Illa luce fuit: posses ignoscere amanti.
Spectat, et in vultu veluti tum denique viso
Lumina fixa tenet, nec se mortalia demens
Ora videre putat, nec se declinat ab illo.
Ut vero coepitque loqui dextramque prehendit
Hospes, et auxilium summissa voce rogavit,
Promisitque torum, lacrimis ait illa profusis:
'Quid faciam, video: nec me ignorantia veri
Decipiet, sed amor. servabere munere nostro:
Servatus promissa dato.' per sacra triformis
Ille deae, lucoque foret quod numen in illo,
Perque patrem soceri cernentem cuncta futuri,
Eventusque suos et tanta pericula iurat.
Creditus accepit cantatas protinus herbas,
Edidicitque usum, laetusque in tesca recessit.
Postera depulerat stellas aurora micantes:
Conveniunt populi sacrum Mavortis in arvum,
Consistuntque iugis. medio rex ipse resedit
Agmine purpureus sceptroque insignis eburno.
Ecce adamanteis vulcanum naribus efflant
Aeripedes tauri, tactaeque vaporibus herbae
Ardent. utque solent pleni resonare camini,
Aut ubi terrena silices fornace soluti
Concipiunt ignem liquidarum aspergine aquarum;
Pectora sic intus clausas volventia flammas
Gutturaque usta sonant. tamen illis Aesone natus
Obvius it. vertere truces venientis ad ora
Terribiles vultus praefixaque cornua ferro,
Pulvereumque solum pede pulsavere bisulco,
Fumificisque locum mugitibus impleverunt.
Deriguere metu Minyae. subit ille, nec ignes
Sentit anhelatos — tantum medicamina possunt —
Pendulaque audaci mulcet palearia dextra,
Subpositosque iugo pondus grave cogit aratri

Ducere et insuetum ferro proscindere campum.
Mirantur Colchi: Minyae clamoribus augent
Adiciuntque animos. galea tum sumit aëna
Vipereos dentes, et aratos spargit in agros.
Semina mollit humus valido praetincta veneno,
Et crescunt fiuntque sati nova corpora dentes. f. xcvi.
Utque hominis speciem materna sumit in alvo,
Perque suos intus numeros componitur infans,
Nec nisi maturus communes exit in auras:
Sic ubi visceribus gravidae telluris imago
Effecta est hominis, feto consurgit in arvo;
Quodque magis mirum est, simul edita concutit arma.
Quos ubi viderunt praeacutae cuspidis hastas
In caput Haemonii iuvenis torquere parantes,
Demisere metu vultumque animumque Pelasgi.
Ipsa quoque extimuit, quae tutum fecerat illum,
Utque peti vidit iuvenem tot ab hostibus unum,
Palluit et subito sine sanguine frigida sedit;
Neve parum valeant a se data gramina, carmen
Auxiliare canit, secretasque advocat artes.
Ille gravem medios silicem iaculatus in hostes
A se depulsum Martem convertit in ipsos.
Terrigenae pereunt per mutua vulnera fratres,
Civilique cadunt acie. gratantur Achivi,
Victoremque tenent avidisque amplexibus haerent.
Tu quoque victorem complecti, barbara, velles;
[Obstitit incoepto pudor. at complexa fuisses;
Sed te, ne faceres, tenuit reverentia famae.]
Quod licet, aspectu tacito laetaris, agisque
Carminibus grates et dis auctoribus horum.
Pervigilem superest herbis sopire draconem.
[Qui crista linguisque tribus praesignis et uncis
Dentibus horrendus custos erat arboris aureae.]
Hunc postquam sparsit Lethaei gramine suci
Verbaque ter dixit placidos facientia somnos,
Quae mare turbatum, quae concita flumina sistunt,
Somnus in ignotos oculos sibi venit, et auro

Heros Aesonius potitur. spolioque superbus
Muneris auctorem secum, spolia altera, portans
Victor Iolciacos tetigit cum coniuge portus.
Haemoniae matres pro gnatis dona receptis
Grandaevique ferunt patres, congestaque flamma
Tura liquefaciunt, inductaque cornibus aurum
Victima vota litat. sed abest gratantibus Aeson,
Iam propior leto fessusque senilibus annis.
Cum sic Aesonides: 'o cui debere salutem
Confiteor, coniunx, quamquam mihi cuncta dedisti,
Excessitque fidem meritorum summa tuorum:
Si tamen hoc possunt, — quid enim non carmina possunt? —
Deme meis annis, et demptos adde parenti.'
Nec tenuit lacrimas. mota est pietate rogantis,
Dissimilemque animum subiit Aeeta relictus.
Nec tamen affectus tales confessa 'quod' inquit
'Excidit ore tuo, coniunx, scelus? ergo ego cuiquam
Posse tuae videor spatium transcribere vitae?
Nec sinat hoc Hecate, nec tu petis aequa. sed isto,
Quod petis, experiar maius dare munus, Iason.
Arte mea soceri longum temptabimus aevum,
Non annis renovare tuis; modo diva triformis
Adiuvet et praesens ingentibus annuat ausis.'
Tres aberant noctes, ut cornua tota coirent
Efficerentque orbem. postquam plenissima fulsit
Ac solida terras spectavit imagine luna,
Egreditur tectis vestes induta recinctas,
Nuda pedem, nudis umeros infusa capillis,
Fertque vagos mediae per muta silentia noctis
Incomitata gradus. homines volucresque ferasque
Solverat alta quies: nullo cum murmure saepes,
Inmotaeque silent frondes; silet umidus aër:
Sidera sola micant. ad quae sua bracchia tendens
Ter se convertit, ter sumptis flumine crinem
Inroravit aquis, ternisque ululatibus ora
Solvit, et in dura summisso poplite terra

'Nox' ait 'arcanis fidissima, quaeque diurnis
Aurea cum luna succeditis ignibus, astra,
Tuque triceps Hecate, quae coeptis conscia nostris
Adiutrixque venis cantusque artisque magorum,
Quaeque magos, Tellus, pollentibus instruis herbis,
Auraeque et venti montesque amnesque lacusque,
Dique omnes nemorum, dique omnes noctis adeste:
Quorum ope, cum volui, ripis mirantibus amnes
In fontes rediere suos, concussaque sisto,
Stantia concutio cantu freta, nubila pello
Nubilaque induco, ventos abigoque vocoque,
Vipereas rumpo verbis et carmine fauces,
Vivaque saxa sua convulsaque robora terra
Et silvas moveo, iubeoque tremescere montes
Et mugire solum, manesque exire sepulchris.
Te quoque, Luna, traho, quamvis Temesaea labores
Aera tuos minuant: currus quoque carmine nostro
Pallet avi; pallet nostris Aurora venenis.
Vos mihi taurorum flammas hebetastis, et unco
Inpatiens oneris collum pressistis aratro.
Vos serpentigenis in se fera bella dedistis,
Custodemque rudem somni sopistis, et aurum
Vindice decepto Graias misistis in urbes.
Nunc opus est sucis, per quos renovata senectus
In florem redeat, primosque recolligat annos.
Et dabitis. neque enim micuerunt sidera frustra,
Nec frustra volucrum tractus cervice draconum
Currus adest.' aderat demissus ab aethere currus.
Quo simul ascendit, frenataque colla draconum
Permulsit, manibusque leves agitavit habenas,
Sublimis rapitur, subiectaque Thessala Tempe
Dispicit, et Tricces regionibus applicat angues:
Et quas Ossa tulit, quas altum Pelion herbas,
Othrys quas Pindusque et Pindo maior Olympus,
Perspicit, et placitas partim radice revellit,
Partim succidit curvamine falcis aënae.
Multa quoque Apidani placuerunt gramina ripis,

Multa quoque Amphrysi; neque eras inmunis, Enipeu:
Nec non Penëus, nec non Spercheïdes undae
Contribuere aliquid; iuncosaque litora Boebes.
Carpsit et Euboica vivax Anthedone gramen,
Nondum mutato vulgatum corpore Glauci.
Et iam nona dies curru pennisque draconum
Nonaque nox omnes lustrantem viderat agros,
Cum rediit. neque erant tacti, nisi odore, dracones,
Et tamen annosae pellem posuere senectae.
Constitit adveniens citra limenque foresque,
Et tantum caelo tegitur: refugitque viriles
Contactus. statuitque aras e caespite binas,
Dexteriore Hecates, ast laeva parte Iuventae.
Has ubi verbenis silvaque incinxit agresti,
Haud procul egesta scrobibus tellure duabus
Sacra facit, cultrosque in guttura velleris atri
Conicit, et patulas perfundit sanguine fossas.
Tum super invergens liquidi carchesia bacchi
Aeneaque invergens tepidi carchesia lactis
Verba simul fudit, terrenaque numina civit,
Umbrarumque rogat rapta cum coniuge regem,
Ne properent artus anima fraudare senili.
Quos ubi placavit precibusque et murmure longo,
Aesonis effetum proferri corpus ad auras
Iussit, et in plenos resolutum carmine somnos
Exanimi similem stratis porrexit in herbis.
Hinc procul Aesoniden, procul hinc iubet ire ministros,
Et monet arcanis oculos removere profanos.
Diffugiunt iussi. passis Medea capillis
Bacchantum ritu flagrantes circuit aras,
Multifidasque faces in fossa sanguinis atra
Tinguit, et infectas geminis accendit in aris:
Terque senem flamma, ter aqua, ter sulpure lustrat.
Interea validum posito medicamen aëno
Fervet et exultat spumisque tumentibus albet.
Illic Haemonia radices valle resectas

Seminaque floresque et sucos incoquit acres.
Adicit extremo lapides oriente petitos
Et quas Oceani refluum mare lavit, harenas;
Addit et exceptas luna pernocte pruinas
Et strigis infames ipsis cum carnibus alas,
Inque virum soliti vultus mutare ferinos
Ambigui prosecta lupi; nec defuit illic
Squamea Cinyphii tenuis membrana chelydri
Vivacisque iecur cervi, quibus insuper addit
Ora caputque novem cornicis saecula passae.
His et mille aliis postquam sine nomine rebus
Propositum instruxit remorari Tartara munus,
Arenti ramo iampridem mitis olivae
Omnia confudit summisque inmiscuit ima.
Ecce vetus calido versatus stipes aëno
Fit viridis primo, nec longo tempore frondes
Induit, et subito gravidis oneratur olivis.
At quacumque cavo spumas eiecit aëno
Ignis, et in terram guttae cecidere calentes,
Vernat humus, floresque et mollia pabula surgunt.
Quae simul ac vidit, stricto Medea recludit
Ense senis iugulum, veteremque exire cruorem
Passa, replet sucis. quos postquam conbibit Aeson
Aut ore acceptos aut vulnere, barba comaeque
Canitie posita nigrum rapuere colorem. f. xcvii.
Pulsa fugit macies, abeunt pallorque situsque,
Adiectoque cavae supplentur corpore rugae,
Membraque luxuriant. Aeson miratur et olim
Ante quater denos hunc se reminiscitur annos.
Viderat ex alto tanti miracula monstri f. xcviii.
Liber. et admonitus iuvenes nutricibus annos
Posse suis reddi, capit hoc a Colchide munus.
Neve doli cessent, odium cum coniuge falsum
Phasias assimulat, Peliaeque ad limina supplex
Confugit. atque illam, quoniam gravis ipse senecta est,
Excipiunt natae. quas tempore callida parvo
Colchis amicitiae mendacis imagine cepit,

Dumque refert inter meritorum maxima, demptos
Aesonis esse situs, atque hac in parte moratur,
Spes est virginibus Pelia subiecta creatis,
Arte suum parili revirescere posse parentem.
Iamque petunt, pretiumque iubent sine fine pacisci.
Illa brevi spatio silet et dubitare videtur,
Suspenditque animos ficta gravitate rogantum.
Mox ubi pollicita est, 'quo sit fiducia maior
Muneris huius,' ait 'qui vestras maximus aevo est
Dux gregis inter oves, agnus medicamine fiet.'
Protinus innumeris effetus laniger annis
Attrahitur flexo circum cava tempora cornu:
Cuius ut Haemonio marcentia guttura cultro
Fodit, et exiguo maculavit sanguine ferrum,
Membra simul pecudis validosque venefica sucos
Mergit in aere cavo: [minuunt ea corporis artus,
Cornuaque exurunt, nec non cum cornibus annos:
Et tener auditur medio balatus aëno.
Nec mora, balatum] mirantibus exilit agnus,
Lascivitque fuga, lactantiaque ubera quaerit.
Obstipuere satae Pelia: promissaque postquam
Exhibuere fidem, tum vero inpensius instant.
Ter iuga Phoebus equis in Hibero flumine mersis
Dempserat, et quarta radiantia nocte micabant
Sidera, cum rapido fallax Aeetias igni
Inponit purum laticem et sine viribus herbas.
Iamque neci similis resoluto corpore regem
Et cum rege suo custodes somnus habebat,
Quem dederant cantus magicaeque potentia linguae.
Intrarant iussae cum Colchide limina natae,
Ambierantque torum. 'quid nunc dubitatis inertes?
Stringite' ait 'gladios, veteremque haurite cruorem,
Ut repleam vacuas iuvenali sanguine venas.
In manibus vestris vita est aetasque parentis.
[Si pietas ulla est, nec spes agitatis inanes,]
Officium praestate patri, telisque senectam
Exigite, et saniem coniecto emittite ferro.'

His, ut quaeque pia est, hortatibus impia prima est,
[Et ne sit scelerata, facit scelus. haud tamen ictus
Ulla suos spectare potest, oculosque reflectunt,]
Caecaque dant saevis aversae vulnera dextris.
Ille, cruore fluens, cubito tamen allevat artus,
Semilacerque toro temptat consurgere, et inter
Tot medius gladios pallentia bracchia tendens
'Quid facitis, gnatae? quid vos in fata parentis
Armat?' ait. cecidere illis animique manusque.
Plura locuturo cum verbis guttura Colchis
Abstulit, et calidis laniatum mersit in undis.
Quod nisi pennatis serpentibus isset in auras,
Non exempta foret poenae. fugit alta superque
Pelion umbrosum, Philyreïa tecta, superque
Othryn et eventu veteris loca nota Cerambi. f. xcix.
Hic ope nympharum sublatus in aëra pennis
Cum gravis infuso tellus foret obruta ponto,
Deucalioneas effugit inobrutus undas.
Aeoliam Pitanen a laeva parte relinquit
Factaque de saxo longi simulacra draconis: f. c.
Idaeumque nemus, quo nati furta, iuvencum
Occuluit Liber falsi sub imagine cervi: f. ci.
Quaque pater Corythi parva tumulatus harena: f. cii.
Et quos Maera novo latratu terruit agros: f. ciii.
Eurypylique urbem, qua Coae cornua matres f. civ.
Gesserunt tum cum discederet Herculis agmen:
Phoebeamque Rhodon et Ialysios Telchinas,
Quorum oculos ipso vitiantes omnia visu
Iuppiter exosus fraternis subdidit undis. f. cv.
Transit et antiquae Cartheïa moenia Ceae,
Qua pater Alcidamas placidam de corpore natae
Miraturus erat nasci potuisse columbam. f. cvi.
Inde lacus Hyries videt et Cycneïa Tempe,
Quae subitus celebravit olor. nam Phyllius illic
Imperio pueri volucresque ferumque leonem
Tradiderat domitos. taurum quoque vincere iussus
Vicerat, et spreto totiens iratus amore

Praemia poscenti taurum suprema negabat.
Ille indignatus 'cupies dare' dixit, et alto
Desiluit saxo. cuncti cecidisse putabant:
Factus olor niveis pendebat in aëre pennis. f. cvii.
At genetrix Hyrie, servari nescia, flendo f. cviii.
Dilicuit, stagnumque suo de nomine fecit.
Adiacet his Pleuron, in qua trepidantibus alis
Ophias effugit natorum vulnera Combe. f. cix.
Inde Calaureae Letoidos aspicit arva,
In volucrem versi cum coniuge conscia regis. f. cx.
Dextera Cyllene est, in qua cum matre Menephron
Concubiturus erat saevarum more ferarum. f. cxi.
Cephison procul hinc deflentem fata nepotis
Respicit in tumidam phocen ab Apolline versi: f. cxii.
Eumelique domum lugentis in aëre natum. f. cxiii.
Tandem vipereis Ephyren Pirenida pennis
Contigit. hic aevo veteres mortalia primo
Corpora vulgarunt pluvialibus edita fungis. f. cxiv.
Sed postquam Colchis arsit nova nupta venenis,
Flagrantemque domum regis mare vidit utrumque,
Sanguine natorum perfunditur impius ensis,
Ultaque se male mater Iasonis effugit arma.
Hinc Titaniacis ablata draconibus intrat
Palladias arces: quae te, iustissima Phene, f. cxv.
Teque, senex Peripha, pariter videre volantes, f. cxvi.
Innixamque novis neptem Polypemonis alis. f. cxvii.
Excipit hanc Aegeus — facto damnandus in uno, —
Nec satis hospitium est: thalami quoque foedere iungit.
Iamque aderat Theseus, proles ignara parenti,
Qui virtute sua bimarem pacaverat Isthmon.
Huius in exitium miscet Medea quod olim
Attulerat secum Scythicis aconiton ab oris.
Illud Echidneae memorant e dentibus ortum
Esse canis. specus est tenebroso caecus hiatu
Et via declivis, per quam Tirynthius heros
Restantem contraque diem radiosque micantes
Obliquantem oculos nexis adamante catenis

Cerberon attraxit; rabida qui concitus ira
Implevit pariter ternis latratibus auras
Et sparsit virides spumis albentibus agros.
Has concresse putant, nactasque alimenta feracis
Fecundique soli vires cepisse nocendi. f. cxviii.
Quae quia nascuntur dura vivacia caute,
Agrestes aconita vocant. ea coniugis astu
Ipse parens Aegeus nato porrexit ut hosti.
Sumpserat ignara Theseus data pocula dextra,
Cum pater in capulo gladii cognovit eburno
Signa sui generis, facinusque excussit ab ore.
Effugit illa necem nebulis per carmina motis.
At genitor, quamquam laetatur sospite nato,
Attonitus tamen est ingens discrimine parvo
Committi potuisse nefas. fovet ignibus aras,
Muneribusque deos implet, feriuntque secures
Colla torosa boum vinctorum cornua vittis.
Nullus Erechthidis fertur celebratior illo
Inluxisse dies. agitant convivia patres
Et medium vulgus. nec non et carmina vino
Ingenium faciente canunt. ʿte, maxime Theseu,
Mirata est Marathon Cretei sanguine tauri:
Quodque suis securus arat Cromyona colonus,
Munus opusque tuum est. tellus Epidauria per te
Clavigeram vidit Vulcani occumbere prolem;
Vidit et inmitem Cephisias ora Procrusten:
Cercyonis letum vidit Cerealis Eleusin.
Occidit ille Sinis, magnis male viribus usus,
Qui poterat curvare trabes et agebat ab alto
Ad terram late sparsuras corpora pinus.
Tutus ad Alcathoën, Lelegeïa moenia, limes
Composito Scirone patet: sparsisque latronis
Terra negat sedem, sedem negat ossibus unda:
Quae iactata diu fertur durasse vetustas
In scopulos; scopulis nomen Scironis inhaeret. f. cxix.
Si titulos annosque tuos numerare velimus,
Facta premant annos. pro te, fortissime, vota

Publica suscipimus, bacchi tibi sumimus haustus.'
Consonat assensu populi precibusque faventum
Regia; nec tota tristis locus ullus in urbe est.
Nec tamen — usque adeo nulla est sincera voluptas,
Sollicitumque aliquid laetis intervenit — Aegeus
Gaudia percepit nato secura recepto.
Bella parat Minos. qui quamquam milite, quamquam
Classe valet, patria tamen est firmissimus ira
Androgeïque necem iustis ulciscitur armis.
Ante tamen bello vires acquirit amicas,
Quaque potens habitus, volucri freta classe pererrat.
Hinc Anaphen sibi iungit et Astypaleïa regna,
Promissis Anaphen, regna Astypaleïa bello;
Hinc humilem Myconum cretosaque rura Cimoli
Florentemque Syron, Cythnum, planamque Seriphon,
Marmoreamque Paron, quamque impia prodidit Arne
Siphnon et accepto, quod avara poposcerat, auro
Mutata est in avem, quae nunc quoque diligit f. cxx.
aurum,
Nigra pedes, nigris velata monedula pennis.
At non Oliaros Didymaeque et Tenos et Andros
Et Gyaros nitidaeque ferax Peparethos olivae
Gnosiacas iuvere rates. latere inde sinistro
Oenopiam Minos petit, Aeacideïa regna.
Oenopiam veteres appellavere. sed ipse
Aeacus Aeginam genetricis nomine dixit.
Turba ruit tantaeque virum cognoscere famae
Expetit. occurrunt illi Telamonque, minorque
Quam Telamon Peleus, et proles tertia Phocus.
Ipse quoque egreditur tardus gravitate senili
Aeacus, et quae sit veniendi causa, requirit.
Admonitus patrii luctus suspirat, et illi
Dicta refert rector populorum talia centum:
'Arma iuves oro pro gnato sumpta, piaeque
Pars sis militiae: tumulo solacia posco.'
Huic Asopiades 'petis irrita' dixit 'et urbi
Non facienda meae; neque enim coniunctior ulla

Cecropidis hac est tellus: ea foedera nobis.'
Tristis abit 'stabunt' que 'tibi tua foedera magno'
Dixit, et utilius bellum putat esse minari,
Quam gerere atque suas ibi praeconsumere vires.
Classis ab Oenopiis etiamnum Lyctia muris
Spectari poterat, cum pleno concita velo
Attica puppis adest in portusque intrat amicos,
Quae Cephalum patriaeque simul mandata ferebat.
Aeacidae longo iuvenes post tempore visum
Agnovere tamen Cephalum, dextrasque dedere,
Inque patris duxere domum. spectabilis heros
Et veteris retinens etiamnum pignera formae
Ingreditur, ramumque tenens popularis olivae
A dextra laevaque duos aetate minores
Maior habet, Clyton et Buten, Pallante creatos.
Postquam congressus primi sua verba tulerunt,
Cecropidum Cephalus peragit mandata, rogatque
Auxilium, foedusque refert et iura parentum,
Imperiumque peti totius Achaidos addit.
Sic ubi mandatam iuvit facundia causam,
Aeacus, in capulo sceptri nitente sinistra,
'Ne petite auxilium, sed sumite,' dixit 'Athenae;
Nec dubie vires, quas haec habet insula, vestras
Ducite: et omnia habet. rerum status iste mearum
Robora non desunt; superat mihi miles et hosti.
Gratia dis, felix et inexcusabile tempus.'
'Immo ita sit,' Cephalus 'crescat tua civibus opto
Urbs!' ait 'adveniens equidem modo gaudia cepi,
Cum tam pulchra mihi, tam par aetate iuventus
Obvia processit. multos tamen inde requiro,
Quos quondam vidi vestra prius urbe receptus.'
Aeacus ingemuit, tristique ita voce locutus:
'Flebile principium melior fortuna secuta est.
Hanc utinam possem vobis memorare sine illo!
Ordine nunc repetam. neu longa ambage morer vos:
Ossa cinisque iacent, memori quos mente requiris.
Et quota pars illi rerum periere mearum!

Dira lues ira populis Iunonis iniquae
Incidit, exosae dictas a paelice terras.
Dum visum mortale malum, tantaeque latebat
Causa nocens cladis, pugnatum est arte medendi.
Exitium superabat opem, quae victa iacebat.
Principio caelum spissa caligine terras
Pressit, et ignavos inclusit noctibus aestus;
Dumque quater iunctis explevit cornibus orbem
Luna, quater plenum tenuata retexuit orbem,
Letiferis calidi spirarunt flatibus austri.
Constat et in fontes vitium venisse lacusque,
Miliaque incultos serpentum multa per agros
Errasse atque suis fluvios temerasse venenis.
Strage canum primo volucrumque oviumque boumque,
Inque feris subiti deprensa potentia morbi.
Concidere infelix validos miratur arator
Inter opus tauros, medioque recumbere sulco.
Lanigeris gregibus balatus dantibus aegros
Sponte sua lanaeque cadunt et corpora tabent.
Acer equus quondam magnaeque in pulvere famae
[Degenerat palmas, veterumque oblitus honorum]
Ad praesepe gemit leto moriturus inerti.
Non aper irasci meminit, non fidere cursu
Cerva, nec armentis incurrere fortibus ursi.
Omnia languor habet: silvisque agrisque viisque
Corpora foeda iacent: vitiantur odoribus aurae.
Mira loquar, non illa canes avidaeque volucres,
Non cani tetigere lupi; dilapsa liquescunt,
Afflatuque nocent et agunt contagia late.
Pervenit ad miseros damno graviore colonos
Pestis, et in magnae dominatur moenibus urbis.
Viscera torrentur primo, flammaeque latentis
Indicium rubor est et ductus anhelitus igni.
Aspera lingua tumet, tepidisque arentia ventis
Ora patent, auraeque graves captantur hiatu
Non stratum, non ulla pati velamina possunt,
Dura sed terra ponunt praecordia: nec fit

Corpus humo gelidum, sed humus de corpore fervet.
Nec moderator adest, inque ipsos saeva medentes
Erumpit clades, obsuntque auctoribus artes.
Quo propior quisque est servitque fidelius aegro,
In partem leti citius venit. utque salutis
Spes abiit, finemque vident in funere morbi,
Indulgent animis et nulla, quid utile, cura est;
Utile enim nihil est. passim positoque pudore
Fontibus et fluviis puteisque capacibus haerent.
[Nec sitis est extincta prius quam vita bibendo.]
Inde graves multi nequeunt consurgere, et ipsis
Inmoriuntur aquis. aliquis tamen haurit et illas.
Tantaque sunt miseris invisi taedia lecti,
Prosiliunt, aut si prohibent consistere vires,
Corpora devolvunt in humum: fugiuntque penates
Quisque suos. sua cuique domus funesta videtur.
[Et quia causa latet, locus est in crimine notus.]
Semianimes errare viis, dum stare valebant,
Aspiceres; flentes alios terraque iacentes,
Lassaque versantes supremo lumina motu
[Membraque pendentis tendunt ad sidera caeli,]
Hic, illic, ubi mors deprenderat, exhalantes.
Quid mihi tunc animi fuit? an quod debuit esse,
Ut vitam odissem et cuperem pars esse meorum?
Quo se cumque acies oculorum flexerat, illic
Vulgus erat stratum, veluti cum putria motis
Poma cadunt ramis agitataque ilice glandes.
Templa vides contra gradibus sublimia longis:
Iuppiter illa tenet. quis non altaribus illis
Irrita tura tulit? quotiens pro coniuge coniunx,
Pro gnato genitor, dum verba precantia dicit,
Non exoratis animam finivit in aris,
Inque manu turis pars inconsumpta reperta est!
Admoti quotiens templis, dum vota sacerdos
Concipit et fundit purum inter cornua vinum,
Haud expectato ceciderunt vulnere tauri!
Ipse ego sacra Iovi pro me patriaque tribusque

Cum facerem natis, mugitus victima diros
Edidit et subito collapsa sine ictibus ullis
Exiguo tinxit subiectos sanguine cultros.
Fibra quoque aegra notas veri monitusque deorum
Perdiderat; tristes penetrant ad viscera morbi.
Ante sacros vidi proiecta cadavera postes,
Ante ipsas, quo mors foret invidiosior, aras.
Pars animam laqueo claudunt, mortisque timorem
Morte fugant, ultroque vocant venientia fata.
Corpora missa neci nullis de more feruntur
Funeribus: neque enim capiebant funera portae.
Aut inhumata premunt terras, aut dantur in altos
Indotata rogos. [et iam reverentia nulla est,
Deque rogis pugnant alienisque ignibus ardent.]
Qui lacriment, desunt. indefletaeque vagantur
Natorum queribundae animae iuvenumque senumque:
Nec locus in tumulos, nec sufficit arbor in ignes.
Attonitus tanto miserarum turbine rerum,
"Iuppiter o!' dixi 'si te non falsa loquuntur
Dicta sub amplexus Aeginae Asopidos isse,
Nec te, magne pater, nostri pudet esse parentem:
Aut mihi redde meos, aut me quoque conde sepulchro."
Ille notam fulgore dedit tonitruque secundo.
"Accipio, sintque ista, precor, felicia mentis
Signa tuae!' dixi 'quod das mihi, pigneror omen."
Forte fuit iuxta patulis rarissima ramis
Sacra Iovi quercus de semine Dodonaeo.
Hic nos frugilegas aspeximus agmine longo
Grande onus exiguo formicas ore gerentes
Rugosoque suum servantes cortice callem.
Dum numerum miror, "totidem, pater optime,' dixi
'Tu mihi da cives, et inania moenia supple."
Intremuit ramisque sonum sine flamine motis
Alta dedit quercus. pavido mihi membra timore
Horruerant stabantque comae. tamen oscula terrae
Roboribusque dedi: nec me sperare fatebar,
Sperabam tamen atque animo mea vota fovebam.

Nox subit, et curis exercita corpora somnus
Occupat. ante oculos eadem mihi quercus adesse
Et promittere idem, totidemque animalia ramis
Ferre suis visa est, pariterque tremiscere motu,
Graniferumque agmen subiectis spargere in arvis;
Crescere quod subito et maius maiusque videri,
Ac se tollere humo rectoque assistere trunco, f. cxxi
Et maciem numerumque pedum nigrumque colorem
Ponere, et humanam membris inducere formam.
Somnus abit. damno vigilans mea visa, querorque
In superis opis esse nihil. at in aedibus ingens
Murmur erat, vocesque hominum exaudire videbar
Iam mihi desuetas. dum suspicor has quoque somni
Ecce venit Telamon properus, foribusque reclusis
"Speque fideque, pater," dixit 'maiora videbis.
Egredere!" egredior: qualesque in imagine somni
Visus eram vidisse viros, ex ordine tales
Aspicio noscoque. adeunt, regemque salutant.
Vota Iovi solvo, populisque recentibus urbem
Partior et vacuos priscis cultoribus agros:
Myrmidonasque voco, nec origine nomina fraudo.
Corpora vidisti: mores quos ante gerebant,
Nunc quoque habent, parcumque genus patiensque laborum,
Quaesitique tenax et quod quaesita reservet.
Hi te ad bella pares annis animisque sequentur,
Cum primum qui te feliciter attulit, eurus' —
Eurus enim attulerat — 'fuerit mutatus in austros.'
Talibus atque aliis longum sermonibus illi
Implevere diem. lucis pars ultima mensae
Est data, nox somnis. iubar aureus extulerat sol:
Flabat adhuc eurus redituraque vela tenebat.
Ad Cephalum Pallante sati, cui grandior aetas,
Ad regem Cephalus simul et Pallante creati
Conveniunt. sed adhuc regem sopor altus habebat.
Excipit Aeacides illos in limine Phocus:
Nam Telamon fraterque viros ad bella legebant.

Phocus in interius spatium pulchrosque recessus
Cecropidas ducit, cum quis simul ipse resedit.
Aspicit Aeoliden ignota ex arbore factum
Ferre manu iaculum, cuius fuit aurea cuspis.
Pauca prius mediis sermonibus ille locutus
'Sum nemorum studiosus' ait 'caedisque ferinae;
Qua tamen e silva teneas hastile recisum,
Iandudum dubito: certe si fraxinus esset,
Fulva colore foret; si cornus, nodus inesset.
Unde sit, ignoro. sed non formosius isto
Viderunt oculi telum iaculabile nostri.'
Excipit Actaeis e fratribus alter, et 'usum
Maiorem specie mirabere' dixit 'in isto.
Consequitur quodcumque petit, fortunaque missum
Non regit, et revolat nullo referente cruentum.'
Tum vero iuvenis Nereïus omnia quaerit,
Cur sit, et unde datum, quis tanti muneris auctor.
Quae petit, ille refert. sed enim narrare pudori est,
Qua tulerit mercede. silet, tactusque dolore
Coniugis amissae lacrimis ita fatur obortis:
'Hoc me, nate dea, — quis possit credere? — telum
Flere facit, facietque diu, si vivere nobis
Fata diu dederint. hoc me cum coniuge cara
Perdidit. hoc utinam caruissem munere semper!
Procris erat, si forte magis pervenit ad aures
Orithyia tuas, raptae soror Orithyiae;
Si faciem moresque velis conferre duarum,
Dignior ipsa rapi. pater hanc mihi iunxit Erechtheus,
Hanc mihi iunxit amor. felix dicebar eramque.
Non ita dis visum est, aut nunc quoque forsitan essem.
Alter agebatur post sacra iugalia mensis,
Cum me cornigeris tendentem retia cervis
Vertice de summo semper florentis Hymetti
Lutea mane videt pulsis Aurora tenebris,
Invitumque rapit. liceat mihi vera referre
Pace deae. quod sit roseo spectabilis ore,

Quod teneat lucis, teneat confinia noctis,
Nectareis quod alatur aquis — ego Procrin amabam:
Pectore Procris erat, Procris mihi semper in ore.
Sacra tori coitusque novos thalamosque recentes
Primaque deserti referebam foedera lecti.
Mota dea est, et "siste tuas, ingrate, querellas:
Procrin habe!' dixit 'quodsi mea provida mens est,
Non habuisse voles" meque illi irata remisit.
Dum redeo, mecumque deae memorata retracto,
Esse metus coepit, ne iura iugalia coniunx
Non bene servasset. facies aetasque iubebat
Credere adulterium; prohibebant credere mores.
Sed tamen afueram: sed et haec erat, unde redibam,
Criminis exemplum: sed cuncta timemus amantes.
Quaerere, quod doleam, statuo, donisque pudicam
Sollicitare fidem. favet huic Aurora timori,
Inmutatque meam — videor sensisse — figuram.
Palladias ineo non cognoscendus Athenas,
Ingrediorque domum. culpa domus ipsa carebat,
Castaque signa dabat, dominoque erat anxia rapto.
Vix aditu per mille dolos ad Erechthida facto
Ut vidi, obstipui, meditataque paene reliqui
Temptamenta fide. male me, quin vera faterer,
Continui; male, quin, ut oportuit, oscula ferrem.
Tristis erat: sed nulla tamen formosior illa
Esse potest tristi; desideriogue calebat
Coniugis abrepti. tu collige, qualis in illa,
Phoce, decor fuerit, quam sic dolor ipse decebat.
Quid referam, quotiens temptamina nostra pudici
Reppulerint mores? quotiens "ego' dixerit 'uni
Servor; ubicumque est, uni mea gaudia servo"?
Cui non ista fide satis experientia sano
Magna foret? non sum contentus, et in mea pugno
Vulnera, dum census dare me pro nocte paciscor,
Muneraque augendo tandem dubitare coegi.
Exclamo "male victa rea est! ego tectus adulter
Verus eram coniunx. me, perfida, teste teneris!"

Illa nihil. tacito tantummodo victa pudore
Insidiosa malo cum coniuge limina fugit;
Offensaque mei genus omne perosa virorum
Montibus errabat, studiis operata Dianae.
Tum mihi deserto violentior ignis ad ossa
Pervenit. orabam veniam et peccasse fatebar,
Et potuisse datis simili succumbere culpae
Me quoque muneribus, si munera tanta darentur.
Haec mihi confesso, laesum prius ulta pudorem,
Redditur, et dulces concorditer exigit annos.
Dat mihi praeterea, tamquam se parva dedisset
Dona, canem munus, quem cum sua traderet illi
Cynthia, "currendo superabit' dixerat 'omnes."
Dat simul et iaculum, manibus quod, cernis, habemus.
Muneris alterius quae sit fortuna, requiris?
Accipe mirandum; novitate movebere facti.
Carmina Laiades non intellecta priorum
Solverat ingeniis, et praecipitata iacebat
Inmemor ambagum vates obscura suarum.
Protinus Aoniis inmittitur altera Thebis
Pestis, et exitio multi pecorumque suoque
Rurigenae pavere feram. vicina iuventus
Venimus et latos indagine cinximus agros.
Illa levi velox superabat retia saltu,
Summaque transibat positarum lina plagarum.
Copula detrahitur canibus, quas illa sequentes
Effugit et celeri non segnior alite ludit.
Poscor et ipse meum consensu Laelapa magno:
Muneris hoc nomen. iandudum vincula pugnat
Exuere ipse sibi, colloque morantia tendit.
Vix bene missus erat, nec iam poteramus, ubi esset,
Scire: pedum calidus vestigia pulvis habebat,
Ipse oculis ereptus erat. non ocior illo
Hasta nec exutae contorto verbere glandes,
Nec Gortyniaco calamus levis exit ab arcu.
Collis apex medii subiectis imminet arvis:
Tollor eo, capioque novi spectacula cursus,

Quo modo deprendi, modo se subducere ab ipso
Vulnere visa fera est. nec limite callida recto
In spatiumque fugit, sed decipit ora sequentis
Et redit in gyrum, ne sit suus impetus hosti.
Imminet hic, sequiturque parem, similisque tenenti
Non tenet et vanos exercet in aëra morsus.
Ad iaculi vertebar opem. quod dextera librat
Dum mea, dum digitos amentis addere tempto,
Lumina deflexi: revocataque rursus eodem
Rettuleram: medio, mirum! duo marmora campo f. cxxii
Aspicio; fugere hoc, illud latrare putares.
Scilicet invictos ambo certamine cursus
Esse deus voluit, siquis deus affuit illis.'
Hactenus, et tacuit. 'iaculo quod crimen in ipso est?
Phocus ait. iaculi sic crimina reddidit ille.
'Gaudia principium nostri sunt, Phoce, doloris:
Illa prius referam. iuvat o meminisse beati
Temporis, Aeacida, quo primos rite per annos
Coniuge eram felix, felix erat illa marito.
Mutua cura duos et amor socialis habebat.
Nec Iovis illa meo thalamos praeferret amori,
Nec, me quae caperet, non si Venus ipsa veniret
Ulla erat. aequales urebant pectora flammae.
Sole fere radiis feriente cacumina primis
Venatum in silvas iuvenaliter ire solebam;
Nec mecum famulos nec equos nec naribus acres
Ire canes, nec lina sequi nodosa sinebam:
Tutus eram iaculo. sed cum satiata ferinae
Dextera caedis erat, repetebam frigus et umbras
Et quae de gelidis exhalat vallibus, auram.
Aura petebatur medio mihi lenis in aestu,
Auram expectabam; requies erat illa labori.
"Aura,' recordor enim, 'venias,' cantare solebam
'Meque iuves, intresque sinus, gratissima, nostros
Utque facis, relevare velis, quibus urimur, aestus.
Forsitan addiderim — sic me mea fata trahebant —

Blanditias plures et "tu mihi magna voluptas,'
Dicere sim solitus 'tu me reficisque fovesque:
Tu facis, ut silvas, ut amem loca sola; meoque
Spiritus iste tuus semper captatur ab ore."
Vocibus ambiguis deceptam praebuit aurem
Nescio quis, nomenque aurae tam saepe vocatum
Esse putans nymphae, nympham mihi credit amari.
Criminis extemplo ficti temerarius index
Procrin adit, linguaque refert audita susurra.
Credula res amor est. subito conlapsa dolore,
Ut sibi narratur, cecidit: longoque refecta
Tempore se miseram, se fati dixit iniqui;
Deque fide questa est et crimine concita vano
Quod nihil est, metuit, metuit sine corpore nomen,
Et dolet infelix veluti de paelice vera.
Saepe tamen dubitat, speratque miserrima falli,
Indicioque fidem negat, et, nisi viderit ipsa,
Damnatura sui non est delicta mariti.
Postera depulerant Aurorae lumina noctem:
Egredior, silvamque peto; victorque pererrans
"Aura veni,' dixi 'nostroque medere labori —"
Et subito gemitus inter mea verba videbar
Nescio quos audisse. "veni' tamen 'optima!" dixi.
Fronde levem rursus strepitum faciente caduca
Sum ratus esse feram, telumque volatile misi.
Procris erat, medioque tenens in pectore vulnus
"Ei mihi!" conclamat. vox est ubi cognita fidae
Coniugis, ad vocem praeceps amensque cucurri.
Semianimem et sparsas foedantem sanguine vestes
Et sua, me miserum! de vulnere dona trahentem
Invenio, corpusque meo mihi carius ulnis
Mollibus attollo, scissaque a pectore veste
Vulnera saeva ligo, conorque inhibere cruorem,
Neu me morte sua sceleratum deserat, oro.
Viribus illa carens et iam moribunda coegit
Haec se pauca loqui: "per nostri foedera lecti,
Perque deos supplex oro superosque meosque,

Per siquid merui de te bene, perque manentem
Nunc quoque, cum pereo, causam mihi mortis, amorem,
Ne thalamis Auram patiare innubere nostris."
Dixit. et errorem tum denique nominis esse
Et sensi, et docui. sed quid docuisse iuvabat?
Labitur, et parvae fugiunt cum sanguine vires.
Dumque aliquid spectare potest, me spectat, et in me
Infelicem animam nostroque exhalat in ore.
Sed vultu meliore mori secura videtur."
Flentibus haec lacrimans heros memorabat: et ecce
Aeacus ingreditur duplici cum prole novoque
Milite, quem Cephalus cum fortibus accipit armis.

LIBER OCTAVUS.

Iam nitidum retegente diem noctisque fugante
Tempora Lucifero cadit eurus, et umida surgunt
Nubila: dant placidi cursum redeuntibus austri
Aeacidis Cephaloque, quibus feliciter acti
Ante expectatum portus tenuere petitos.
Interea Minos Lelegēia litora vastat,
Praetemptatque sui vires Mavortis in urbe
Alcathoi, quam Nisus habet, cui splendidus ostro
Inter honoratos medioque in vertice canos
Crinis inhaerebat, magni fiducia regni.
Sexta resurgebant orientis cornua lunae,
Et pendebat adhuc belli fortuna; diuque
Inter utrumque volat dubiis Victoria pennis.
Regia turris erat vocalibus addita muris,
In quibus auratam proles Letoia fertur
Deposuisse lyram; saxo sonus eius inhaesit.
Saepe illuc solita est ascendere filia Nisi
Et petere exiguo resonantia saxa lapillo,
Tum cum pax esset. bello quoque saepe solebat

Spectare ex illa rigidi certamina Martis.
Iamque mora belli procerum quoque nomina norat,
Armaque equosque habitusque Cydoneasque pharetras.
Noverat ante alios faciem ducis Europei,
Plus etiam, quam nosse sat est. hac iudice Minos,
Seu caput abdiderat cristata casside pennis,
In galea formosus erat; seu sumpserat auro
Fulgentem clipeum, clipeum sumpsisse decebat.
Torserat adductis hastilia lenta lacertis:
Laudabat virgo iunctam cum viribus artem.
Inposito calamo patulos sinuaverat arcus:
Sic Phoebum sumptis iurabat stare sagittis.
Cum vero faciem dempto nudaverat aere,
Purpureusque albi stratis insignia pictis
Terga premebat equi spumantiaque ora regebat,
Vix sua, vix sanae virgo Niseïa compos
Mentis erat: felix iaculum, quod tangeret ille,
Quaeque manu premeret, felicia frena vocabat.
Impetus est illi, liceat modo, ferre per agmen
Virgineos hostile gradus; est impetus illi
Turribus e summis in Gnosia mittere corpus
Castra, vel aeratas hosti recludere portas,
Vel siquid Minos aliud velit. utque sedebat
Candida Dictaei spectans tentoria regis,
'Laeter,' ait 'doleamne geri lacrimabile bellum,
In dubio est: doleo, quod Minos hostis amanti est:
Sed nisi bella forent, numquid mihi cognitus esset?
Me tamen accepta poterat deponere bellum
Obside; me comitem, me pacis pignus haberet.
Si quae te genuit, talis, pulcherrime rerum,
Qualis es ipse, fuit, merito deus arsit in illa.
O ego ter felix, si pennis lapsa per auras
Gnosiaci possem castris insistere regis,
Fassaque me flammasque meas, qua dote, rogarem,
Vellet emi: tantum patrias ne posceret arces.
Nam pereant potius sperata cubilia, quam sim
Proditione potens. quamvis saepe utile vinci

Victoris placidi fecit clementia multis.
Iusta gerit certe pro nato bella perempto,
Et causaque valet causamque tuentibus armis:
Ut puto, vincemur. qui si manet exitus urbem,
Cur suus haec illi reseret mea moenia Mavors
Et non noster amor? melius sine caede moraque
Inpensaque sui poterit superare cruoris.
Non metuam certe, ne quis tua pectora, Minos,
Vulneret inprudens. quis enim tam dirus, ut in te
Dirigere inmitem non inscius audeat hastam?'
Coepta placent et stat sententia tradere secum
Dotalem patriam finemque inponere bello.
Verum velle parum est. 'aditus custodia servat:
Claustraque portarum genitor tenet. hunc ego solum
Infelix timeo, solus mea vota moratur.
Di facerent, sine patre forem! sibi quisque profecto
Est deus. ignavis precibus Fortuna repugnat.
Altera iandudum succensa cupidine tanto
Perdere gauderet, quodcumque obstaret amori.
Et cur ulla foret me fortior? ire per ignes
Et gladios ausim. nec in hoc tamen ignibus ullis
Aut gladiis opus est. opus est mihi crine paterno.
Illa mihi est auro pretiosior, illa beatam
Purpura me votique mei factura potentem.'
Talia dicenti curarum maxima nutrix
Nox intervenit; tenebrisque audacia crevit.
Prima quies aderat, qua curis fessa diurnis
Pectora somnus habet. thalamos taciturna paternos
Intrat, et, heu facinus! fatali nata parentem
Crine suum spoliat, praedaque potita nefanda
Per medios hostes — meriti fiducia tanta est —
Pervenit ad regem. quem sic affata paventem est:
'Suasit amor facinus. proles ego regia Nisi
Scylla tibi trado patriaeque meosque penates.
Praemia nulla peto, nisi te. cape pignus amoris
Purpureum crinem, nec me nunc tradere crinem,
Sed patrium tibi crede caput' sceleratque dextra

Munera porrexit. Minos porrecta refugit:
[Turbatusque novi respondit imagine facti:]
'Di te summoveant, o nostri infamia saecli,
Orbe suo; tellusque tibi pontusque negetur.
Certe ego non patiar Iovis incunabula, Creten,
Qui meus est orbis, tantum contingere monstrum.'
Dixit: et ut leges captis iustissimus auctor
Hostibus inposuit, classis retinacula solvi
Iussit et aeratas impleri remige puppes.
Scylla freto postquam deductas nare carinas,
Nec praestare ducem sceleris sibi praemia vidit,
Consumptis precibus violentam transit in iram,
Intendensque manus, passis furibunda capillis
'Quo fugis,' exclamat 'meritorum auctore relicta,
O patriae praelate meae, praelate parenti?
Quo fugis, inmitis? cuius victoria nostrum
Et scelus et meritum est. nec te data munera, nec te
Noster amor movit, nec quod spes omnis in unum
Te mea congesta est? nam quo deserta revertar?
In patriam? superata iacet. sed finge manere:
Proditione mea clausa est mihi. patris ad ora?
Quem tibi donavi? cives odere merentem:
— Finitimi exemplum metuunt. exponimur orbe
Terrarum, nobis ut Crete sola pateret.
Hanc quoque si prohibes, et nos, ingrate, relinquis,
Non genetrix Europa tibi est, sed inhospita Syrtis,
Armeniae tigres austroque agitata Charybdis.
Nec Iove tu natus, nec mater imagine tauri
Ducta tua est; generis falsa est ea fabula: verus,
[Et ferus et captus nullius amore iuvencae]
Qui te progenuit, taurus fuit. exige poenas,
Nise pater! gaudete malis, modo prodita, nostris
Moenia! nam fatĕor, merui et sum digna perire.
Sed tamen ex illis aliquis, quos impia laesi,
Me perimat. cur, qui vicisti crimine nostro,
Insequeris crimen? scelus hoc patriaeque patrique,
Officium tibi sit. te vere coniuge digna est,

Quae torvum ligno decepit adultera taurum,
Discordemque utero fetum tulit. ecquid ad aures
Perveniunt mea dicta tuas? an inania venti
Verba ferunt, idemque tuas, ingrate, carinas?
Iam iam Pasiphaën non est mirabile taurum
Praeposuisse tibi: tu plus feritatis habebas.
Me miseram! properare iuvat, divulsaque remis
Unda sonat. mecum simul a! mea terra recedit.
Nil agis, o frustra meritorum oblite meorum:
Insequar invitum, puppimque amplexa recurvam
Per freta longa trahar.' vix dixerat, insilit undis,
Consequiturque rates, faciente cupidine vires,
Gnosiacaeque haeret comes invidiosa carinae.
Quam pater ut vidit — nam iam pendebat in auras,
Et modo factus erat fulvis haliaeëtos alis — f. cxxiii.
Ibat, ut haerentem rostro laceraret adunco.
Illa metu puppim dimisit, et aura cadentem
Sustinuisse levis, ne tangeret aequora, visa est:
Pluma fuit: plumis in avem mutata vocatur
Ciris, et a tonso est hoc nomen adepta capillo. f. cxxiv.
Vota Iovi Minos taurorum corpora centum
Solvit, ut egressus ratibus Curetida terram
Contigit; et spoliis decorata est regia fixis.
Creverat obprobrium generis, foedumque patebat
Matris adulterium monstri novitate biformis.
Destinat hunc Minos thalamis removere pudorem,
Multiplicique domo caecisque includere tectis.
Daedalus ingenio fabrae celeberrimus artis
Ponit opus; turbatque notas, et lumina flexum
Ducit in errorem variarum ambage viarum.
Non secus ac liquidus Phrygiis Maeandros in arvis
Ludit, et ambiguo lapsu refluitque fluitque,
Occurrensque sibi venturas aspicit undas,
Et nunc ad fontes, nunc ad mare versus apertum
Incertas exercet aquas: ita Daedalus implet
Innumeras errore vias, vixque ipse reverti
Ad limen potuit; tanta est fallacia tecti.

Quo postquam geminam tauri iuvenisque figuram
Clausit, et Actaeo bis pastum sanguine monstrum
Tertia sors annis domuit repetita novenis;
Utque ope virginea nullis iterata priorum
Ianua difficilis filo est inventa relecto:
Protinus Aegides rapta Minoide Diam
Vela dedit, comitemque suam crudelis in illo
Litore destituit. desertae et multa querenti
Amplexus et opem Liber tulit; utque perenni
Sidere clara foret, sumptam de fronte coronam
Inmisit caelo. tenues volat illa per auras,
Dumque volat, gemmae nitidos vertuntur in ignes f. cxxv.
Consistuntque loco, specie remanente coronae,
Qui medius Nixique genu est, Anguemque tenentis.
Daedalus interea Creten longumque perosus
Exilium tactusque loci natalis amore,
Clausus erat pelago. 'terras licet' inquit 'et undas
Obstruat: at caelum certe patet. ibimus illac.
Omnia possideat, non possidet aëra Minos.'
Dixit, et ignotas animum dimittit in artes,
Naturamque novat. nam ponit in ordine pennas,
[A minima coeptas, longam breviore sequenti,]
Ut clivo crevisse putes: sic rustica quondam
Fistula disparibus paulatim surgit avenis.
Tum lino medias et ceris alligat imas,
Atque ita compositas parvo curvamine flectit,
Ut veras imitetur aves. puer Icarus una
Stabat et, ignarus sua se tractare pericla,
Ore renidenti modo quas vaga moverat aura,
Captabat plumas, flavam modo pollice ceram
Mollibat, lusuque suo mirabile patris
Impediebat opus. postquam manus ultima coeptis
Inposita est, geminas opifex libravit in alas
Ipse suum corpus, motaque pependit in aura.
Instruit et natum, 'medio' que 'ut limite curras,
Icare,' ait 'moneo, ne, si demissior ibis,

Unda gravet pennas, si celsior, ignis adurat.
Inter utrumque vola. nec te spectare Booten
Aut Helicen iubeo strictumque Orionis ensem:
Me duce carpe viam.' pariter praecepta volandi
Tradit et ignotas umeris accommodat alas.
Inter opus monitusque genae maduere seniles,
Et patriae tremuere manus. dedit oscula nato
Non iterum repetenda suo, pennisque levatus
Ante volat, comitique timet, velut ales, ab alto
Quae teneram prolem produxit in aëra nido;
Hortaturque sequi, damnosasque erudit artes,
Et movet ipse suas et nati respicit alas.
Hos aliquis tremula dum captat harundine pisces,
Aut pastor baculo stivave innixus arator
Vidit et obstipuit, quique aethera carpere possent,
Credidit esse deos. [et iam Iunonia laeva
Parte Samos fuerat Delosque Parosque relictae,]
Dextra Lebinthus erat fecundaque melle Calymne,
Cum puer audaci coepit gaudere volatu,
Deseruitque ducem caelique cupidine tractus
Altius egit iter. rapidi vicinia solis
Mollit odoratas, pennarum vincula, ceras.
Tabuerant cerae; nudos quatit ille lacertos,
Remigioque carens non ullas percipit auras,
Oraque caerulea patrium clamantia nomen
Excipiuntur aqua: quae nomen traxit ab illo. f. oxxvi.
At pater infelix, nec iam pater, 'Icare,' dixit,
'Icare,' dixit 'ubi es? qua te regione requiram?'
'Icare' dicebat, pennas aspexit in undis,
Devovitque suas artes, corpusque sepulchro
Condidit. et tellus a nomine dicta sepulti.
Hunc miseri tumulo ponentem corpora nati
Garrula limoso prospexit ab elice perdix,
Et plausit pennis testataque gaudia cantu est:
Unica tunc volucris, nec visa prioribus annis,
Factaque nuper avis; longum tibi, Daedale, crimen.
Namque huic tradiderat, fatorum ignara, docendam

Progeniem germana suam, natalibus actis
Bis puerum senis, animi ad praecepta capacis.
Ille etiam medio spinas in pisce notatas
Traxit in exemplum, ferroque incidit acuto
Perpetuos dentes et serrae repperit usum.
Primus et ex uno duo ferrea bracchia nodo
Vinxit, ut aequali spatio distantibus illis
Altera pars staret, pars altera duceret orbem.
Daedalus invidit, sacraque ex arce Minervae
Praecipitem misit, lapsum mentitus. at illum f. cxxvii.
Quae favet ingeniis, excepit Pallas, avemque
Reddidit, et medio velavit in aëre pennis.
Sed vigor ingenii quondam velocis in alas
Inque pedes abiit: nomen quod et ante, remansit.
Non tamen haec alte volucris sua corpora tollit,
Nec facit in ramis altoque cacumine nidos;
Propter humum volitat, ponitque in saepibus ova,
Antiquique memor metuit sublimia casus.
Iamque fatigatum tellus Aetnaea tenebat
Daedalon, et sumptis pro supplice Cocalus armis
Mitis habebatur: iam lamentabile Athenae
Pendere desierant Thesea laude tributum.
Templa coronantur, bellatricemque Minervam
Cum Iove disque vocant aliis, quos sanguine voto
Muneribusque datis et acerris turis adorant.
Sparserat Argolicas nomen vaga fama per urbes
Theseos, et populi, quos dives Achaia cepit,
Huius opem magnis inploravere periclis.
Huius opem Calydon, quamvis Meleagron haberet,
Sollicita supplex petiit prece. causa petendi
Sus erat, infestae famulus vindexque Dianae.
Oenea namque ferunt pleni successibus anni
Primitias frugum Cereri, sua vina Lyaeo,
Palladios flavae latices libasse Minervae.
Coeptus ab agricolis superos pervenit ad omnes
Ambitiosus honor: solas sine ture relictas
Praeteritae cessasse ferunt Latoidos aras.

Tangit et ira deos. 'at non inpune feremus,
Quaeque inhonoratae, non et dicemur inultae'
Inquit, et Oeneos ultorem spreta per agros
Misit aprum, quanto maiores herbida tauros
Non habet Epiros et habent Sicula arva minores.
Sanguine et igne micant oculi, riget ardua cervix,
Et saetae similes rigidis hastilibus horrent:
Fervida cum rauco latos stridore per armos
Spuma fluit. dentes aequantur dentibus Indis:
Fulmen ab ore venit, frondes afflatibus ardent.
Is modo crescentes segetes proculcat in herba,
Nunc matura metit fleturi vota coloni,
Et Cererem in spicis intercipit. area frustra
Et frustra expectant promissas horrea messes.
Sternuntur gravidi longo cum palmite fetus
Bacaque cum ramis semper frondentis olivae.
Saevit et in pecudes. non has pastorve canesve,
Non armenta truces possunt defendere tauri.
Diffugiunt populi, nec se nisi moenibus urbis
Esse putant tutos: donec Meleagros et una
Lecta manus iuvenum coiere cupidine laudis:
Tyndaridae gemini, spectatus caestibus alter,
Alter equo, primaeque ratis molitor Iason,
Et cum Pirithoo, felix concordia, Theseus,
Et duo Thestiadae, proles Aphareïa, Lynceus
Et velox Idas, et iam non femina Caeneus,
Leucippusque ferox iaculoque insignis Acastus,
Hippothousque Dryasque et cretus Amyntore Phoenix,
Actoridaeque pares, et missus ab Elide Phyleus.
Nec Telamon aberat magnique creator Achillis,
Cumque Pheretiade et Hyanteo Iolao
Impiger Eurytion et cursu invictus Echion,
Naryciusque Lelex Panopeusque Hyleusque feroxque
Hippasus, et primis etiamnum Nestor in annis,
Et quos Hippocoon antiquis misit Amyclis,
Penelopesque socer cum Parrhasio Ancaeo,
Ampycidesque sagax et adhuc a coniuge tutus

Oeclides, nemorisque decus Tegeaea Lycaei.
Rasilis huic summam mordebat fibula vestem;
Crinis erat simplex, nodum collectus in unum:
Ex umero pendens resonabat eburnea laevo
Telorum custos, arcum quoque laeva tenebat.
Talis erat cultu: facies, quam dicere vere
Virgineam in puero, puerilem in virgine posses.
Hanc pariter vidit, pariter Calydonius heros
Optavit, renuente deo, flammasque latentes
Hausit, et 'o felix, siquem dignabitur' inquit
'Ista virum!' nec plura sinit tempusque pudorque
Dicere: maius opus magni certaminis urguet.
Silva frequens trabibus, quam nulla ceciderat aetas,
Incipit a plano, devexaque prospicit arva.
Quo postquam venere viri, pars retia tendunt,
Vincula pars adimunt canibus, pars pressa sequuntur
Signa pedum, cupiuntque suum reperire periclum.
Concava vallis erat, quo se demittere rivi
Assuerant pluvialis aquae: tenet ima lacunae
Lenta salix ulvaeque leves iuncique palustres
Viminaque et longa parvae sub harundine cannae.
Hinc aper excitus medios violentus in hostes
Fertur, ut excussis elisi nubibus ignes.
Sternitur incursu nemus, et propulsa fragorem
Silva dat. exclamant iuvenes, praetentaque forti
Tela tenent dextra lato vibrantia ferro.
Ille ruit spargitque canes, ut quisque furenti
Obstat, et obliquo latrantes dissipat ictu.
Cuspis Echionio primum contorta lacerto
Vana fuit, truncoque dedit leve vulnus acerno.
Proxima, si nimiis mittentis viribus usa
Non foret, in tergo visa est haesura petito:
Longius it. auctor teli Pagaseus Iason.
'Phoebe,' ait Ampycides 'si te coluique coloque,
Da mihi quod petitur certo contingere telo!'
Qua potuit, precibus deus annuit. ictus ab illo est,
Sed sine vulnere, aper: ferrum Diana volanti

Abstulerat iaculo ; lignum sine acumine venit.
Ira feri mota est, nec fulmine lenius arsit:
Emicat ex oculis, spirat quoque pectore flamma.
Utque volat moles adducto concita nervo,
Cum petit aut muros aut plenas milite turres,
In iuvenes vasto sic impete vulnificus sus
Fertur, et Eupalamon Pelagonaque, dextra tuentes
Cornua, prosternit. socii rapuere iacentes.
At non letiferos effugit Enaesimus ictus
Hippocoonte satus. trepidantem et terga parantem
Vertere succiso liquerunt poplite nervi.
Forsitan et Pylius citra Troiana perisset
Tempora: sed sumpto posita conamine ab hasta
Arboris insiluit, quae stabat proxima, ramis,
Despexitque, loco tutus, quem fugerat hostem.
Dentibus ille ferox in querno stipite tritis
[Imminet exitio, fidensque recentibus armis]
Eurytidae magni rostro femur hausit adunco.
At gemini, nondum caelestia sidera, fratres,
Ambo conspicui, nive candidioribus ambo
Vectabantur equis, ambo vibrata per auras
Hastarum tremulo quatiebant spicula motu.
Vulnera fecissent, nisi saetiger inter opacas,
Nec iaculis isset nec equo loca pervia, silvas.
Persequitur Telamon, studioque incautus eundi
Pronus ab arborea cecidit radice retentus.
Dum levat hunc Peleus, celerem Tegeaea sagittam
Inposuit nervo sinuatoque expulit arcu.
Fixa sub aure feri summum destringit harundo
Corpus, et exiguo rubefecit sanguine saetas.
Nec tamen illa sui successu laetior ictus,
Quam Meleagros erat. primus vidisse putatur,
Et primus sociis visum ostendisse cruorem,
Et 'meritum' dixisse 'feres virtutis honorem.'
Erubuere viri, seque exhortantur et addunt
Cum clamore animos, iaciuntque sine ordine tela.
Turba nocet iactis, et quos petit, impedit ictus.

Ecce furens contra sua fata bipennifer Arcas
'Discite, femineis quid tela virilia praestent,
O iuvenes, operique meo concedite!' dixit
'Ipsa suis licet hunc Latonia protegat armis,
Invita tamen hunc perimet mea dextra Diana.'
Talia magniloquo tumidus memoraverat ore,
Ancipitemque manu tollens utraque securim
Institerat digitis, pronos suspensus in artus.
Occupat audentem, quaque est via proxima leto,
Summa ferus geminos direxit ad inguina dentes.
Concidit Ancaeus, glomerataque sanguine multo
Viscera lapsa fluunt, madefactaque terra cruore est.
Ibat in adversum proles Ixionis hostem
Pirithous, valida quatiens venabula dextra.
Cui 'procul,' Aegides 'o me mihi carior' inquit
'Pars animae consiste meae! licet eminus esse
Fortibus: Ancaeo nocuit temeraria virtus.'
Dixit, et aerata torsit grave cuspide cornum;
Cui bene librato votique potente futuro
Obstitit obstipa frondosus ab arbore ramus.
Misit et Aesonides iaculum, quod casus ab illo
Vertit in inmeriti fatum latrantis, et inter
Ilia coniectum tellure per ilia fixum est.
At manus Oenidae variat, missisque duabus
Hasta prior terra, medio stetit altera tergo.
Nec mora, dum saevit, dum corpora versat in orbem,
Stridentemque novo spumam cum sanguine fundit,
Vulneris auctor adest, hostemque irritat ad iram,
Splendidaque adversos venabula condit in armos.
Gaudia testantur socii clamore secundo,
Victricemque petunt dextrae coniungere dextram;
Inmanemque ferum multa tellure iacentem
Mirantes spectant, neque adhuc contingere tutum
Esse putant, sed tela tamen sua quisque cruentat.
Ipse pede inposito caput exitiabile pressit,
Atque ita 'sume mei spolium, Nonacria, iuris,'
Dixit 'et in partem veniat mea gloria tecum.'

Protinus exuvias, rigidis horrentia saetis
Terga dat et magnis insignia dentibus ora.
Illi laetitiae est cum munere muneris auctor.
Invidere alii: totoque erat agmine murmur.
E quibus ingenti tendentes bracchia voce
'Pone age, nec titulos intercipe, femina, nostros,'
Thestiadae clamant 'nec te fiducia formae
Decipiat, ne sit longe tibi captus amore
Auctor' et huic adimunt munus, ius muneris illi.
Non tulit, et tumida frendens Mavortius ira
'Discite, raptores alieni' dixit 'honoris,
Facta minis quantum distent' hausitque nefando
Pectora Plexippi, nil tale timentia, ferro.
Toxea, quid faciat, dubium, pariterque volentem
Ulcisci fratrem fraternaque fata timentem
Haud patitur dubitare diu, calidumque prioris
Caede recalfecit consorti sanguine telum.
Dona deum templis nato victore ferebat,
Cum videt extinctos fratres Althaea referri.
Quae plangore dato maestis clamoribus urbem
Implet, et auratis mutavit vestibus atras:
At simul est auctor necis editus, excidit omnis
Luctus, et a lacrimis in poenae versus amorem est.
Stipes erat, quem, cum partus enixa iaceret
Thestias, in flammam triplices posuere sorores;
Staminaque inpresso fatalia pollice nentes
'Tempora' dixerunt 'eadem lignoque tibique,
O modo nate, damus.' quo postquam carmine dicto
Excessere deae, flagrantem mater ab igne
Eripuit torrem sparsitque liquentibus undis.
Ille diu fuerat penetralibus abditus imis,
Servatusque tuos, iuvenis, servaverat annos.
Protulit hunc genetrix, taedasque et fragmina poni
Imperat, et positis inimicos admovet ignes.
Tum conata quater flammis inponere ramum,
Coepta quater tenuit. pugnant materque sororque,
Et diversa trahunt unum duo nomina pectus.

Saepe metu sceleris pallebant ora futuri,
Saepe suum fervens oculis dabat ira ruborem;
Et modo nescio quid similis crudele minanti
Vultus erat, modo quem misereri credere posses.
Cumque ferus lacrimas animi siccaverat ardor,
Inveniebantur lacrimae tamen. utque carina,
Quam ventus ventoque rapit contrarius aestus,
Vim geminam sentit, paretque incerta duobus:
Thestias haud aliter dubiis affectibus errat,
Perque vices ponit positamque resuscitat iram.
Incipit esse tamen melior germana parente,
[Et consanguineas ut sanguine leniat umbras,
Impietate pia est. nam postquam pestifer ignis
Convaluit, 'rogus iste cremet mea viscera' dixit.
Utque manu dira lignum fatale tenebat,
Ante sepulchrales infelix astitit aras,]
'Poenarum' que 'deae triplices, furialibus,' inquit
'Eumenides, sacris vultus advertite vestros.
Ulciscor facioque nefas. mors morte pianda est:
In scelus addendum scelus est, in funera funus:
Per coacervatos pereat domus impia luctus.
An felix Oeneus nato victore fruetur,
Thestius orbus erit? melius lugebitis ambo.
Vos modo, fraterni manes animaeque recentes,
Officium sentite meum, magnoque paratas
Accipite inferias. [uteri mala pignora nostri.]
Ei mihi! quo rapior? fratres ignoscite matri!
Deficiunt ad coepta manus. meruisse fatemur
Illum, cur pereat: mortis mihi displicet auctor.
Ergo inpune feret, vivusque et victor et ipso
Successu tumidus regnum Calydonis habebit,
Vos cinis exiguus gelidaeque iacebitis umbrae?
Haud equidem patiar. pereat sceleratus, et ille
Spemque patris regnique trahat patriaeque ruinam.
Mens ubi materna est? ubi sunt pia iura parentum?
Et quos sustinui bis mensum quinque labores?
O utinam primis arsisses ignibus infans,

Idque ego passa forem! vixisti munere nostro;
Nunc merito moriere tuo. cape praemia facti,
Bisque datam, primum partu, mox stipite rapto,
Redde animam. [vel me fraternis adde sepulchris.]
Et cupio et nequeo. quid agam? modo vulnera fratrum
Ante oculos mihi sunt et tantae caedis imago:
Nunc animum pietas maternaque nomina frangunt.
Me miseram! male vincetis, sed vincite, fratres:
[Dummodo quae dedero vobis solacia, vosque]
Ipsa sequar.' dixit, dextraque aversa trementi
Funereum torrem medios coniecit in ignes.
Aut dedit, aut visus gemitus est ille dedisse
Stipes, ut invitis correptus ab ignibus arsit.
Inscius atque absens flamma Meleagros ab illa
Uritur, et caecis torreri viscera sentit
Ignibus, ac magnos superat virtute dolores.
Quod tamen ignavo cadat et sine sanguine leto,
Maeret, et Ancaei felicia vulnera dicit:
Grandaevumque patrem fratresque piasque sorores
Cum gemitu sociamque tori vocat ore supremo,
Forsitan et matrem. crescunt ignisque dolorque,
Languescuntque iterum: simul est extinctus uterque,
Inque leves abiit paulatim spiritus auras
Paulatim cana prunam velante favilla.
Alta iacet Calydon: lugent iuvenesque senesque,
Vulgusque proceresque gemunt, scissaeque capillos
Planguntur matres Calydonides Eueninae.
Pulvere canitiem genitor vultusque seniles
Foedat humi fusus, spatiosumque increpat aevum.
Nam de matre manus diri sibi conscia facti
Exegit poenas acto per viscera ferro.
Non mihi si centum deus ora sonantia linguis
Ingeniumque capax totumque Helicona dedisset,
Tristia persequerer miserarum voce sororum.
Inmemores decoris liventia pectora tundunt;
Dumque manet corpus, corpus refoventque foventque,
Oscula dant ipsi, posito dant oscula lecto:

Post cinerem cineres haustos ad pectora pressant,
Adfusaeque iacent tumulo, signataque saxo
Nomina complexae lacrimas in nomina fundunt.
Quas Parthaoniae tandem Latonia clade
Exsatiata domus [praeter Gorgenque nurumque
Nobilis Alcmenae] natis in corpore pennis
Allevat et longas per bracchia porrigit alas
Corneaque ora facit versasque per aëra mittit. f. cxxviii.
Interea Theseus sociati parte laboris
Functus Erechtheas Tritonidos ibat ad arces.
Clausit iter fecitque moras Achelous eunti
Imbre tumens. 'succede meis,' ait 'inclite, tectis,
Cecropida, nec te committe rapacibus undis.
Ferre trabes solidas obliquaque volvere magno
Murmure saxa solent. vidi contermina ripae
Cum gregibus stabula alta trahi; nec fortibus illic
Profuit armentis, nec equis velocibus esse.
Multa quoque hic torrens nivibus de monte solutis
Corpora turbineo iuvenalia vertice mersit.
Tutior est requies, solito dum flumina currant
Limite, dum tenues capiat suus alveus undas.
Annuit Aegides 'utar,' que 'Acheloe, domoque
Consilioque tuo' respondit. et usus utroque est.
Pumice multicavo nec levibus atria tophis
Structa subit: molli tellus erat umida musco;
Summa lacunabant alterno murice conchae.
Iamque duas lucis partes Hyperione menso
Discubuere toris Theseus comitesque laborum:
Hac Ixionides, illa Troezenius heros
Parte Lelex, raris iam sparsus tempora canis,
Quosque alios parili fuerat dignatus honore
Amnis Acarnanum, laetissimus hospite tanto.
Protinus appositas nudae vestigia nymphae
Instruxere epulis mensas, dapibusque remotis
In gemma posuere merum. tum maximus heros,
Aequora prospiciens oculis subiecta, 'quis' inquit
'Ille locus?' digitoque ostendit, et 'insula nomen

Quod gerit illa, doce: quamquam non una videtur.'
Amnis ad haec 'non est' inquit 'quod cernitis, unum
Quinque iacent terrae: spatium discrimina fallit.
Quoque minus spretae factum mirere Dianae,
Naides hae fuerant, quae cum bis quinque f. cxxix
iuvencos
Mactassent rurisque deos ad sacra vocassent,
Inmemores nostri festas duxere choreas.
Intumui, quantusque feror, cum plurimus umquam
Tantus eram, pariterque animis inmanis et undis
A silvis silvas et ab arvis arva revulsi,
Cumque loco nymphas, memores tum denique nostri
In freta provolvi. fluctus nosterque marisque
Continuam diduxit humum, partesque resolvit
In totidem, mediis quot cernis Echinadas undis.
Ut tamen ipse vides, procul en procul una recessi
Insula, grata mihi; Perimelen navita dicit.
Huic ego virgineum dilectae nomen ademi.
Quod pater Hippodamas aegre tulit, inque profundum
Propulit e scopulo perniturae corpora natae.
Excepi, nantemque ferens "o proxima mundi
Regna vagae' dixi 'sortite tridentifer undae,
Adfer opem, mersaeque, precor, feritate paterna
Da, Neptune, locum; vel sit locus ipsa, licebit."
Dum loquor, amplexa est artus nova terra natantes
Et gravis increvit mutatis insula membris.' f. cxxx
Amnis ab his tacuit. factum mirabile cunctos
Moverat. irridet credentes, utque deorum
Spretor erat mentisque ferox Ixione natus,
'Ficta refers, nimiumque putas, Acheloe, potentes
Esse deos,' dixit 'si dant adimuntque figuras.'
Obstipuere omnes, nec talia dicta probarunt;
Ante omnesque Lelex, animo maturus et aevo,
Sic ait: 'inmensa est finemque potentia caeli
Non habet, et quicquid superi voluere, peractum est
Quoque minus dubites, tiliae contermina quercus
Collibus est Phrygiis, modico circumdata muro:

Ipse locum vidi; nam me Pelopeïa Pittheus
Misit in arva, suo quondam regnata parenti.
Haud procul hinc stagnum est, tellus habitabilis olim,
Nunc celebres mergis fulicisque palustribus undae.
Iuppiter huc specie mortali, cumque parente
Venit Atlantiades positis caducifer alis.
Mille domos adiere, locum requiemque petentes:
Mille domos clausere serae. tamen una recepit,
Parva quidem, stipulis et canna tecta palustri:
Sed pia Baucis anus parilique aetate Philemon
Illa sunt annis iuncti iuvenalibus, illa
Consenuere casa; paupertatemque fatendo
Effecere levem nec iniqua mente ferendo.
Nec refert, dominos illic, famulosne requiras:
Tota domus duo sunt, idem parentque iubentque.
Ergo ubi caelicolae placitos tetigere penates,
Summissoque humiles intrarunt vertice postes,
Membra senex posito iussit relevare sedili,
Quo superiniecit textum rude sedula Baucis.
Inde foco tepidum cinerem dimovit et ignes
Suscitat hesternos foliisque et cortice sicco
Nutrit et ad flammas anima producit anili,
Multifidasque faces ramaliaque arida tecto
Detulit et minuit, parvoque admovit aëno.
Quodque suus coniunx riguo collegerat horto,
Truncat holus foliis. furca levat ille bicorni
Sordida terga suis nigro pendentia tigno,
Servatoque diu resecat de tergore partem
Exiguam, sectamque domat ferventibus undis.
Interea medias fallunt sermonibus horas,
Concutiuntque torum de molli fluminis ulva
Inpositum lecto, sponda pedibusque salignis.
Vestibus hunc velant, quas non nisi tempore festo
Sternere consuerant: sed et haec vilisque vetusque
Vestis erat, lecto non indignanda saligno.
Accubuere dei. mensam succincta tremensque
Ponit anus. mensae sed erat pes tertius inpar:

Testa parem fecit. quae postquam subdita clivum
Sustulit, aequatam mentae tersere virentes.
Ponitur hic bicolor sincerae baca Minervae,
Conditaque in liquida corna autumnalia faece,
Intibaque et radix et lactis massa coacti,
Ovaque non acri leviter versata favilla,
Omnia fictilibus. post haec caelatus eodem
Sistitur argento crater fabricataque fago
Pocula, qua cava sunt, flaventibus illita ceris.
Parva mora est, epulasque foci misere calentes,
Nec longae rursus referuntur vina senectae,
Dantque locum mensis paulum seducta secundis.
Hic nux, hic mixta est rugosis carica palmis
Prunaque et in patulis redolentia mala canistris
Et de purpureis collectae vitibus uvae.
Candidus in medio favus est. super omnia vultus
Accessere boni nec iners pauperque voluntas.
Interea totiens haustum cratera repleri
Sponte sua, per seque vident succrescere vina:
Attoniti novitate pavent, manibusque supinis
Concipiunt Baucisque preces timidusque Philemon,
Et veniam dapibus nullisque paratibus orant.
Unicus anser erat, minimae custodia villae,
Quem dis hospitibus domini mactare parabant.
Ille celer penna tardos aetate fatigat,
Eluditque diu, tandemque est visus ad ipsos
Confugisse deos. superi vetuere necari:
"Di' que 'sumus, meritasque luet vicinia poenas
Impia;' dixerunt 'vobis inmunibus huius
Esse mali dabitur. modo vestra relinquite tecta
Ac nostros comitate gradus et in ardua montis
Ite simul." parent ambo, baculisque levati
Nituntur longo vestigia ponere clivo.
Tantum aberant summo, quantum semel ire sagitta
Missa potest: flexere oculos, et mersa palude
Cetera prospiciunt, tantum sua tecta manere.
Dumque ea mirantur, dum deflent fata suorum,

Illa vetus, dominis etiam casa parva duobus
Vertitur in templum: furcas subiere columnae,
Stramina flavescunt aurataque tecta videntur,
Caelataeque fores, adopertaque marmore tellus.
Talia tum placido Saturnius edidit ore:
"Dicite, iuste senex et femina coniuge iusto
Digna, quid optetis." cum Baucide pauca locutus,
Iudicium superis aperit commune Philemon:
"Esse sacerdotes delubraque vestra tueri
Poscimus; et quoniam concordes egimus annos,
Auferat hora duos eadem, nec coniugis umquam
Busta meae videam, neu sim tumulandus ab illa."
Vota fides sequitur. templi tutela fuere,
Donec vita data est. annis aevoque soluti
Ante gradus sacros cum starent forte locique
Navarent curas, frondere Philemona Baucis, f. cxxxi.
Baucida conspexit senior frondere Philemon.
Iamque super geminos crescente cacumine vultus
Mutua, dum licuit, reddebant dicta "vale" que
"O coniunx" dixere simul, simul abdita texit
Ora frutex. ostendit adhuc Cibyreïus illic
Incola de gemino vicinos corpore truncos.
Haec mihi non vani, neque erat cur fallere vellent,
Narravere senes. equidem pendentia vidi
Serta super ramos, ponensque recentia dixi
"Cura pii dis sunt, et qui coluere, coluntur."
Desierat; cunctosque et res et moverat auctor:
Thesea praecipue. quem facta audire volentem
Mira deum, innixus cubito Calydonius amnis
Talibus alloquitur: "sunt, o fortissime, quorum
Forma semel mota est, et in hoc renovamine mansit;
Sunt, quibus in plures ius est transire figuras,
Ut tibi, complexi terram maris incola, Proteu.
Nam modo te iuvenem, modo te videre leonem; f. cxxxii.
Nunc violentus aper, nunc, quem tetigisse timerent,
Anguis eras; modo te faciebant cornua taurum:
Saepe lapis poteras, arbor quoque saepe videri:

Interdum, faciem liquidarum imitatus aquarum,
Flumen eras, interdum undis contrarius ignis.
Nec minus Autolyci coniunx, Erysichthone nata,
Iuris habet. pater huius erat, qui numina divum
Sperneret et nullos aris adoleret honores.
Ille etiam Cereale nemus violasse securi
Dicitur et lucos ferro temerasse vetustos.
Stabat in his ingens annoso robore quercus,
Una nemus. vittae mediam memoresque tabellae
Sertaque cingebant, voti argumenta potentis.
Saepe sub hac dryades festas duxere choreas:
Saepe etiam manibus nexis ex ordine trunci
Circuiere modum, mensuraque roboris ulnas
Quinque ter implebat. nec non et cetera tanto
Silva sub hac, silva quanto fuit herba sub omni.
Non tamen idcirco ferrum Triopeïus illa
Abstinuit, famulosque iubet succidere sacrum
Robur: et ut iussos cunctari vidit, ab uno
Edidit haec rapta sceleratus verba securi:
"Non dilecta deae solum, sed et ipsa licebit
Sit dea, iam tanget frondente cacumine terram."
Dixit, et obliquos dum telum librat in ictus,
Contremuit gemitumque dedit Deoïa quercus:
Et pariter frondes, pariter pallescere glandes
Coepere ac longi pallorem ducere rami.
Cuius ut in trunco fecit manus impia vulnus,
Haud aliter fluxit discusso cortice sanguis,
Quam solet, ante aras ingens ubi victima taurus
Concidit, abrupta cruor e cervice profundi.
Obstipuere omnes: aliquisque ex omnibus audet
Deterrere nefas, saevamque inhibere bipennem.
Aspicit hunc, "mentis' que 'piae cape praemia!" dixit
Thessalus, inque virum convertit ab arbore ferrum,
Detruncatque caput; repetitaque robora caedit,
Redditus e medio sonus est cum robore talis:
"Nympha sub hoc ego sum Cereri gratissima ligno,
Quae tibi factorum poenas instare tuorum

Vaticinor morieus, nostri solacia leti."
Persequitur scelus ille suum: labefactaque tandem
Ictibus innumeris adductaque funibus arbor
Corruit et multam prostravit pondere silvam.
Attonitae dryades damno nemorumque suoque,
Omnes germanae, Cererem cum vestibus atris
Maerentes adeunt poenamque Erysichthonis orant.
Annuit his, capitisque sui pulcherrima motu
Concussit gravidis oneratos messibus agros:
Moliturque genus poenae miserabile, si non
Ille suis esset nulli miserabilis actis,
Pestifera lacerare Fame. quae quatinus ipsi
Non adeunda deae est — neque enim Cereremque Famemque
Fata coire sinunt — montani numinis unam
Talibus agrestem compellat oreada dictis:
"Est locus extremis Scythiae glacialis in oris,
Triste solum, sterilis, sine fruge, sine arbore tellus;
Frigus iners illic habitant Pallorque Tremorque
Et ieiuna Fames. ea se in praecordia condat
Sacrilegi scelerata, iube: nec copia rerum
Vincat eam, superetque meas certamine vires.
Neve viae spatium te terreat, accipe currus,
Accipe, quos frenis alte moderere, dracones"
Et dedit. illa dato subvecta per aëra curru
Devenit in Scythiam, rigidique cacumine montis,
Caucason appellant, serpentum colla levavit:
Quaesitamque Famem lapidoso vidit in agro
Unguibus et raras vellentem dentibus herbas.
Hirtus erat crinis, cava lumina, pallor in ore,
Labra incana situ, scabrae rubigine fauces,
Dura cutis, per quam spectari viscera possent:
Ossa sub incurvis extabant arida lumbis,
Ventris erat pro ventre locus; genuumque tumebat
Orbis, et inmodico prodibant tubere tali.
Hanc procul ut vidit, — neque enim est accedere iuxta
Ausa — refert mandata deae: paulumque morata,

Quamquam aberat longe, quamquam modo venerat illuc,
Visa tamen sensisse famem; retroque dracones
Egit in Haemoniam, versis sublimis habenis.
Dicta Fames Cereris, quamvis contraria semper
Illius est operi, peragit, perque aëra vento
Ad iussam delata domum est, et protinus intrat
Sacrilegi thalamos, altoque sopore solutum —
Noctis erat tempus — geminis amplectitur ulnis:
Seque viro inspirat, faucesque et pectus et ora
Afflat, et in vacuis spargit ieiunia venis.
[Functaque mandato fecundum deserit orbem,
Inque domos inopes, adsueta revertitur antra.]
Lenis adhuc somnus placidis Erysichthona pennis
Mulcebat: petit ille dapes sub imagine somni,
Oraque vana movet dentemque in dente fatigat,
Exercetque cibo delusum guttur inani,
Proque epulis tenues nequiquam devorat auras.
Ut vero est expulsa quies, furit ardor edendi,
Perque avidas fauces inmensaque viscera regnat.
Nec mora: quod pontus, quod terra, quod educat aër,
Poscit; et appositis queritur ieiunia mensis,
Inque epulis epulas quaerit: quodque urbibus esse,
Quodque satis populo poterat, non sufficit uni:
Plusque cupit, quo plura suam demittit in alvum.
Utque fretum recipit de tota flumina terra,
Nec satiatur aquis, peregrinosque ebibit amnes,
Utque rapax ignis non umquam alimenta recusat,
Innumerasque trabes cremat, et quo copia maior
Est data, plura petit, turbaque voracior ipsa est:
Sic epulas omnes Erysichthonis ora profani
Accipiunt, poscuntque simul. cibus omnis in illo
Causa cibi est, semperque locus fit inanis edendo.
Iamque fame patrias altaque voragine ventris
Attenuarat opes: sed inattenuata manebat
Tum quoque dira fames, inplacataeque vigebat
Flamma gulae. tandem, demisso in viscera censu,

Filia restabat, non illo digna parente.
Hanc quoque vendit inops. dominum generosa recusat,
Et vicina suas tendens super aequora palmas
"Eripe me domino, qui raptae praemia nobis
Virginitatis habes" ait. haec Neptunus habebat.
Qui prece non spreta, quamvis modo visa sequenti
Esset ero, formamque novat vultumque virilem f. cxxxiii.
Induit, et cultus pisces capientibus aptos.
Hanc dominus spectans "o qui pendentia parvo
Aera cibo celas, moderator harundinis," inquit
'Sic mare compositum, sic sit tibi piscis in unda
Credulus, et nullos, nisi fixus, sentiat hamos:
Quae modo cum vili turbatis veste capillis
Litore in hoc steterat, nam stantem in litore vidi,
Dic ubi sit: neque enim vestigia longius extant."
Illa dei munus bene cedere sensit, et a se
Se quaeri gaudens, his est resecuta rogantem:
"Quisquis es, ignoscas; in nullam lumina partem
Gurgite ab hoc flexi, studioque operatus inhaesi.
Quoque minus dubites, sic has deus aequoris artes
Adiuvet, ut nemo iandudum litore in isto,
Me tamen excepto, nec femina constitit ulla."
Credidit, et verso dominus pede pressit harenam,
Elususque abiit. illi sua reddita forma est.
Ast ubi habere suam transformia corpora sensit,
Saepe pater dominis Triopeïda tradit. at illa
Nunc equa, nunc ales, modo bos, modo cervus abibat,
Praebebatque avido non iusta alimenta parenti.
Vis tamen illa mali postquam consumpserat omnem
Materiam, dederatque gravi nova pabula morbo,
Ipse suos artus lacero divellere morsu
Coepit, et infelix minuendo corpus alebat.
Quid moror externis? etiam mihi saepe novandi est
Corporis, o iuvenes, numero finita potestas.
Nam modo qui nunc sum videor: modo flector in anguem:
Armenti modo dux vires in cornua sumo;

Cornua, dum potui. nunc pars caret altera telo
Frontis, ut ipse vides.' gemitus sunt verba secuti.

LIBER NONUS.

Quae gemitus truncaeque deo Neptunius heros
Causa rogat frontis. cum sic Calydonius amnis
Coepit, inornatos redimitus harundine crines:
'Triste petis munus. quis enim sua proelia victus
Commemorare velit? referam tamen ordine. nec tam
Turpe fuit vinci, quam contendisse decorum est;
Magnaque dat nobis tantus solacia victor.
Nomine siqua suo tandem pervenit ad aures
Deïanira tuas — quondam pulcherrima virgo
Multorumque fuit spes invidiosa procorum.
Cum quibus ut soceri domus est intrata petiti,
"Accipe me generum," dixi 'Parthaone nate:"
Dixit et Alcides. alii cessere duobus.
Ille Iovem socerum dare se, famamque laborum,
Et superata suae referebat iussa novercae.
Contra ego "turpe deum mortali cedere:' dixi —
Nondum erat ille deus — 'regem me cernis aquarum
Cursibus obliquis inter tua regna fluentum.
Nec gener externis hospes tibi missus ab oris,
Sed popularis ero et rerum pars una tuarum.
Tantum ne noceat, quod me nec regia Iuno
Odit, et omnis abest iussorum poena laborum.
Nam, quo te iactas, Alcmena nate, creatum,
Iuppiter aut falsus pater est, aut crimine verus.
Matris adulterio patrem petis. elige, fictum
Esse Iovem malis, an te per dedecus ortum."
Talia dicentem iandudum lumine torvo
Spectat, et accensae non fortiter imperat irae,
Verbaque tot reddit: "melior mihi dextera lingua.
Dummodo pugnando superem, tu vince loquendo"

Congrediturque ferox. puduit modo magna locutum
Cedere: reieci viridem de corpore vestem,
Bracchiaque opposui, tenuique a pectore varas
In statione manus et pugnae membra paravi.
Ille cavis hausto spargit me pulvere palmis,
Inque vicem fulvae tactu flavescit harenae.
Et modo cervicem, modo crura micantia captat,
Aut captare putes, omnique a parte lacessit.
Me mea defendit gravitas: frustraque petebar;
Haud secus ac moles, magno quam murmure fluctus
Oppugnant; manet illa, suoque est pondere tuta.
Digredimur paulum, rursusque ad bella coimus,
Inque gradu stetimus, certi non cedere; eratque
Cum pede pes iunctus, totoque ego pectore pronus
Et digitos digitis et frontem fronte premebam.
Non aliter vidi fortes concurrere tauros,
Cum pretium pugnae toto nitidissima saltu
Expetitur coniunx: spectant armenta paventque
Nescia, quem maneat tanti victoria regni.
Ter sine profectu voluit nitentia contra
Reieere Alcides a se mea pectora: quarto
Excutit amplexus, adductaque bracchia solvit,
Inpulsumque manu — certum est mihi vera fateri —
Protinus avertit, tergoque onerosus inhaesit.
Siqua fides, — neque enim ficta mihi gloria voce
Quaeritur — inposito pressus mihi monte videbar.
Vix tamen inserui sudore fluentia multo
Bracchia, vix solvi duros a pectore nexus.
Instat anhelanti, prohibetque resumere vires,
Et cervice mea potitur. tum denique tellus
Pressa genu nostro est, et harenas ore momordi.
Inferior virtute, meas divertor ad artes,
Elaborque viro longum formatus in anguem. f. cxxxiv.
Qui postquam flexos sinuavi corpus in orbes,
Cumque fero movi linguam stridore bisulcam,
Risit, et illudens nostras Tirynthius artes
"Cunarum labor est angues superare mearum,"

Dixit 'et ut vincas alios, Acheloe, dracones,
Pars quota Lernaeae serpens eris unus echidnae?
Vulneribus fecunda suis erat illa, nec ullum
De centum numero caput est inpune recisum,
Quin gemino cervix herede valentior esset.
Hanc ego ramosam natis e caede colubris
Crescentemque malo domui, domitamque reclusi.
Quid fore te credas, falsum qui versus in anguem
Arma aliena moves? quem forma precaria celat?"
Dixerat, et summo digitorum vincula collo
Inicit: angebar, ceu guttura forcipe pressus,
Pollicibusque meas pugnabam evellere fauces.
Sic quoque devicto restabat tertia tauri f. cxxxv.
Forma trucis. tauro mutatus membra rebello.
Induit ille toris a laeva parte lacertos,
Admissumque trahens sequitur, depressaque dura
Cornua figit humo, meque alta sternit harena.
Nec satis hoc fuerat: rigidum fera dextera cornu
Dum tenet, infregit, truncaque a fronte revellit.
Naides hoc, pomis et odoro flore repletum,
Sacrarunt; divesque meo Bona Copia cornu est.'
Dixerat: et nymphe ritu succincta Dianae,
Una ministrarum, fusis utrimque capillis,
Incessit totumque tulit praedivite cornu
Autumnum et mensas, felicia poma, secundas.
Lux subit; et primo feriente cacumina sole
Discedunt iuvenes. neque enim, dum flumina pacem
Et placidos habeant lapsus, totaeque residant,
Opperiuntur, aquae. vultus Achelous agrestes
Et lacerum cornu mediis caput abdidit undis.
Hunc tamen ablati domuit iactura decoris,
Cetera sospes habet. capitis quoque fronde saligna
Aut super inposita celatur harundine damnum.
At te, Nesse ferox, eiusdem virginis ardor
Perdiderat volucri traiectum terga sagitta.
Namque nova repetens patrios cum coniuge muros
Venerat Eueni rapidas Iove natus ad undas.

Uberior solito, nimbis hiemalibus auctus,
Verticibusque frequens erat atque inpervius amnis.
Intrepidum pro se, curam de coniuge agentem
Nessus adit, membrisque valens scitusque vadorum,
'Officio' que 'meo ripa sistetur in illa
Haec,' ait 'Alcide. tu viribus utere nando:'
Pallentemque metu, fluviumque ipsumque timentem
Tradidit Aonius pavidam Calydonida Nesso.
Mox, ut erat, pharetraque gravis spolioque leonis —
Nam clavam et curvos trans ripam miserat arcus —
'Quandoquidem coepi, superentur flumina' dixit,
Nec dubitat, nec, qua sit clementissimus amnis,
Quaerit, et obsequio deferri spernit aquarum.
Iamque tenens ripam, missos cum tolleret arcus,
Coniugis agnovit vocem: Nessoque paranti
Fallere depositum 'quo te fiducia' clamat
'Vana pedum, violente, rapit? tibi, Nesse biformis,
Dicimus. exaudi, nec res intercipe nostras.
Si te nulla mei reverentia movit, at orbes
Concubitus vetitos poterant inhibere paterni.
Haud tamen effugies, quamvis ope fidis equina.
Vulnere, non pedibus te consequar.' ultima dicta
Re probat, et missa fugientia terga sagitta
Traicit. extabat ferrum de pectore aduncum.
Quod simul evulsum est, sanguis per utrumque foramen
Emicuit, mixtus Lernaei tabe veneni.
Excipit hunc Nessus: 'neque enim moriemur inulti'
Secum ait, et calido velamina tincta cruore
Dat munus raptae velut irritamen amoris.
Longa fuit medii mora temporis: actaque magni
Herculis implerant terras odiumque novercae.
Victor ab Oechalia Cenaeo sacra parabat
Vota Iovi, cum fama loquax praecessit ad aures,
Deianira, tuas, quae veris addere falsa
Gaudet, et e minimo sua per mendacia crescit,
Amphitryoniaden Ioles ardore teneri.
Credit amans, venerisque novae perterrita fama

Indulsit primo lacrimis, flendoque dolorem
Diffudit miseranda suum. mox deinde 'quid autem
Flemus?' ait 'paelex lacrimis laetabitur istis.
Quae quoniam adveniet, properandum aliquidque novandum est,
Dum licet, et nondum thalamos tenet altera nostros.
Conquerar, an sileam? repetam Calydona, morerne?
Excedam tectis? an, si nihil amplius, obstem?
Quid si me, Meleagre, tuam memor esse sororem
Forte paro facinus, quantumque iniuria possit
Femineusque dolor, iugulata paelice testor?'
Incursus animus varios habet. omnibus illis
Praetulit imbutam Nesseo sanguine vestem
Mittere, quae vires defecto reddat amori.
Ignaroque Lichae, quid tradat, nescia, luctus
Ipsa suos tradit. blandisque miserrima verbis,
Dona det illa viro, mandat. capit inscius heros,
Induiturque umeris Lernaeae virus echidnae.
Tura dabat primis et verba precantia flammis,
Vinaque marmoreas patera fundebat in aras:
Incaluit vis illa mali, resolutaque flammis
Herculeos abiit late diffusa per artus.
Dum potuit, solita gemitum virtute repressit.
Victa malis postquam est patientia, reppulit aras,
Implevitque suis nemorosum vocibus Oeten.
Nec mora, letiferam conatur scindere vestem:
Qua trahitur, trahit illa cutem, foedumque relatu,
Aut haeret membris frustra temptata revelli,
Aut laceros artus et grandia detegit ossa.
Ipse cruor, gelido ceu quondam lammina candens
Tincta lacu, stridit coquiturque ardente veneno.
Nec modus est, sorbent avidae praecordia flammae,
Caeruleusque fluit toto de corpore sudor,
Ambustique sonant nervi, caecaque medullis
Tabe liquefactis tendens ad sidera palmas
'Cladibus,' exclamat 'Saturnia, pascere nostris:
Pascere, et hanc pestem specta, crudelis, ab alto,

Corque ferum satia. vel si miserandus et hosti,
Hoc est, si tibi sum, diris cruciatibus aegram
Invisamque animam natamque laboribus aufer.
Mors mihi munus erit. decet haec dare dona novercam.
Ergo ego foedantem peregrino templa cruore
Busirin domui? saevoque alimenta parentis
Antaeo eripui? nec me pastoris Hiberi
Forma triplex, nec forma triplex tua, Cerbere, movit?
Vosne, manus, validi pressistis cornua tauri?
Vestrum opus Elis habet, vestrum Stymphalides undae,
Partheniumque nemus? vestra virtute relatus
Thermodontiaco caelatus balteus auro,
Pomaque ab insomni concustodita dracone?
Nec mihi Centauri potuere resistere, nec mi
Arcadiae vastator aper? nec profuit hydrae
Crescere per damnum geminasque resumere vires?
Quid, cum Thracis equos humano sanguine pingues
Plenaque corporibus laceris praesepia vidi,
Visaque deieci, dominumque ipsosque peremi?
His elisa iacet moles Nemeaea lacertis:
Hac caelum cervice tuli. defessa iubendo est
Saeva Iovis coniunx: ego sum indefessus agendo.
Sed nova pestis adest, cui nec virtute resisti
Nec telis armisque potest. pulmonibus errat
Ignis edax imis, perque omnes pascitur artus.
At valet Eurystheus! et sunt, qui credere possint
Esse deos?' dixit, perque altum saucius Oeten
Haud aliter graditur, quam si venabula taurus
Corpore fixa gerat, factique refugerit auctor.
Saepe illum gemitus edentem, saepe frementem,
Saepe retemptantem totas refringere vestes
Sternentemque trabes irascentemque videres
Montibus aut patrio tendentem bracchia caelo.
Ecce Lichan trepidum latitantem rupe cavata
Aspicit, utque dolor rabiem collegerat omnem,
'Tune, Licha,' dixit 'feralia dona dedisti?

Tune meae necis auctor eris ?' tremit ille, pavetque
Pallidus, et timide verba excusantia dicit.
Dicentem genibusque manus adhibere parantem
Corripit Alcides, et terque quaterque rotatum
Mittit in Euboicas tormento fortius undas.
Ille per aërias pendens induruit auras: f. cxxxvi.
Utque ferunt imbres gelidis concrescere ventis,
Inde nives fieri, nivibus quoque molle rotatis
Astringi et spissa glomerari grandine corpus,
Sic illum validis actum per inane lacertis
Exsanguemque metu nec quicquam umoris habentem
In rigidos versum silices prior edidit aetas.
Nunc quoque in Euboico scopulus brevis emicat alto
Gurgite et humanae servat vestigia formae,
Quem, quasi sensurum, nautae calcare verentur,
Appellantque Lichan. at tu, Iovis inclita proles,
Arboribus caesis, quas ardua gesserat Oete,
Inque pyram structis arcum pharetramque capacem
Regnaque visuras iterum Troiana sagittas
Ferre iubes Poeante satum, quo flamma ministro
Subdita. dumque avidis comprenditur ignibus agger,
Congeriem silvae Nemeaeo vellere summam
Sternis, et inposita clavae cervice recumbis,
Haud alio vultu, quam si conviva iaceres
Inter plena meri redimitus pocula sertis.
Iamque valens et in omne latus diffusa sonabat,
Securosque artus contemptoremque petebat
Flamma suum. timuere dei pro vindice terrae.
Quos ita, sensit enim, laeto Saturnius ore
Iuppiter alloquitur: 'nostra est timor iste voluptas,
O superi, totoque libens mihi pectore grator,
Quod memoris populi dicor rectorque paterque
Et mea progenies vestro quoque tuta favore est.
Nam quamquam ipsius datur hoc inmanibus actis,
Obligor ipse tamen. sed enim nec pectora vano
Fida metu paveant. istas ne, spernite flammas!
Omnia qui vicit, vincet, quos cernitis, ignes;

Nec nisi materna vulcanum parte potentem
Sentiet. aeternum est a me quod traxit, et expers
Atque inmune necis, nullaque domabile flamma.
Idque ego defunctum terra caelestibus oris
Accipiam, cunctisque meum laetabile factum
Dis fore confido. siquis tamen Hercule, siquis
Forte deo dolitorus erit, data praemia nolet,
Sed meruisse dari sciet, invitusque probabit.'
Assensere dei. coniunx quoque regia visa est
Cetera non duro, duro tamen ultima vultu
Dicta tulisse Iovis, seque indoluisse notatam.
Interea quodcumque fuit populabile flammae,
Mulciber abstulerat: nec cognoscenda remansit
Herculis effigies, nec quicquam ab imagine ductum
Matris habet, tantumque Iovis vestigia servat.
Utque novus serpens posita cum pelle senecta
Luxuriare solet, squamaque virere recenti:
Sic ubi mortales Tirynthius exuit artus,
Parte sui meliore viget, maiorque videri
Coepit et augusta fieri gravitate verendus. f. cxxxvii.
Quem pater omnipotens inter cava nubila raptum
Quadriiugo curru radiantibus intulit astris.
Sensit Atlas pondus. neque adhuc Stheneleïus iras
Solverat Eurystheus, odiumque in prole paternum
Exercebat atrox. at longis anxia curis
Argolis Alcmene, questus ubi ponat aniles,
Cui referat nati testatos orbe labores,
Cuive suos casus, Iolen habet. Herculis illam
Imperiis thalamoque animoque receperat Hyllus,
Impleratque uterum generoso semine. cum sic
Incipit Alcmene: 'faveant tibi numina saltem,
Corripiantque moras tum cum matura vocabis
Praepositam timidis parientibus Ilithyiam,
Quam mihi difficilem Iunonis gratia fecit.
Namque laboriferi cum iam natalis adesset
Herculis et decimum premeretur sidere signum,

Tendebat gravitas uterum mihi, quodque ferebam,
Tantum erat, ut posses auctorem dicere tecti
Ponderis esse Iovem. nec iam tolerare labores
Ulterius poteram. quin nunc quoque frigidus artus,
Dum loquor, horror habet, parsque est meminisse doloris.
Septem ego per noctes, totidem cruciata diebus,
Fessa malis, tendensque ad caelum bracchia, magno
Lucinam Nixosque patres clamore vocabam.
Illa quidem venit, sed praecorrupta, meumque
Quae donare caput Iunoni vellet iniquae.
Utque meos audit gemitus, subsedit in illa
Ante fores ara, dextroque a poplite laevum
Pressa genu et digitis inter se pectine iunctis
Sustinuit partus. tacita quoque carmina voce
Dixit, et incoeptos tenuerunt carmina partus.
Nitor, et ingrato facio convicia demens
Vana Iovi, cupioque mori, moturaque duros
Verba queror silices. matres Cadmeïdes adsunt,
Votaque suscipiunt, exhortanturque dolentem.
Una ministrarum, media de plebe, Galanthis,
Flava comas, aderat, faciendis strenua iussis,
Officiis dilecta suis. ea sensit iniqua
Nescio quid Iunone geri: dumque exit et intrat
Saepe fores, divam residentem vidit in ara
Bracchiaque in genibus digitis conexa tenentem,
Et "quaecumque es," ait "dominae gratare. levata est
Argolis Alcmene, potiturque puerpera voto."
Exsiluit, iunctasque manus pavefacta remisit
Diva potens uteri: vinclis levor ipsa remissis.
Numine decepto risisse Galanthida fama est.
Ridentem prensamque ipsis dea saeva capillis
Traxit, et e terra corpus relevare volentem
Arcuit, inque pedes mutavit bracchia primos.
Strenuitas antiqua manet; nec terga colorem
Amisere suum: forma est diversa priori.
Quae quia mendaci parientem iuverat ore, f. cxxxviii.

Ore parit; nostrasque domos, ut et ante, frequentat.'
Dixit, et admonitu veteris commota ministrae
Ingemuit. quam sic nurus est affata dolentem:
'Te tamen, o genetrix, alienae sanguine nostro
Rapta movet facies. quid si tibi mira sororis
Fata meae referam? quamquam lacrimaeque dolorque
Impediunt, prohibentque loqui. fuit unica matri —
Me pater ex alia genuit — notissima forma
Oechalidum Dryope. quam virginitate carentem
Vimque dei passam Delphos Delonque tenentis
Excipit Andraemon, et habetur coniuge felix.
Est lacus, acclinis devexo margine formam
Litoris efficiens: summum myrteta coronant.
Venerat huc Dryope fatorum nescia, quoque
Indignere magis, nymphis latura coronas;
Inque sinu puerum, qui nondum impleverat annum,
Dulce ferebat onus tepidique ope lactis alebat.
Haud procul a stagno Tyrios imitata colores
In spem bacarum florebat aquatica lotos.
Carpserat hinc Dryope, quos oblectamina nato
Porrigeret, flores: et idem factura videbar: —
Namque aderam — vidi guttas e flore cruentas
Decidere et tremulo ramos horrore moveri.
Scilicet, ut referunt tardi nunc denique agrestes,
Lotis in hanc nymphe, fugiens obscena Priapi,
Contulerat versos, servato nomine, vultus. f. cxxxix.
Nescierat soror hoc. quae cum perterrita retro
Ire et adoratis vellet discedere nymphis,
Haeserunt radice pedes. convellere pugnat:
Nec quicquam, nisi summa movet. subcrescit ab imo,
Totaque paulatim lentus premit inguina cortex.
Ut vidit, conata manu laniare capillos,
Fronde manum implevit: frondes caput omne tenebant.
At puer Amphissos, namque hoc avus Eurytus illi
Addiderat nomen, materna rigescere sentit
Ubera; nec sequitur ducentem lacteus umor.

Spectatrix aderam fati crudelis, opemque
Non poteram tibi ferre, soror: quantumque valebam,
Crescentem truncum ramosque amplexa morabar,
Et, fateor, volui sub eodem cortice condi.
Ecce vir Andraemon genitorque miserrimus adsunt,
Et quaerunt Dryopen: Dryopen quaerentibus illis
Ostendi loton. tepido dant oscula ligno,
Affusique suae radicibus arboris haerent.
Nil nisi iam faciem, quod non foret arbor, habebas,
Cara soror: lacrimae misero de corpore factis
Inrorant foliis; ac dum licet, oraque praestant
Vocis iter, tales effundit in aëra questus:
"Siqua fides miseris, hoc me per numina iuro
Non meruisse nefas. patior sine crimine poenam.
Viximus innocuae. si mentior, arida perdam
Quas habeo frondes, et caesa securibus urar.
Hunc tamen infantem maternis demite ramis,
Et date nutrici. nostraque sub arbore saepe
Lac facitote bibat, nostraque sub arbore ludat.
Cumque loqui poterit, matrem facitote salutet,
Et tristis dicat "'latet hoc in stipite mater.'"
Stagna tamen timeat, nec carpat ab arbore flores,
Et frutices omnes corpus putet esse dearum.
Care vale coniunx, et tu, germana, paterque!
Qui, siqua est pietas, ab acutae vulnere falcis,
A pecoris morsu frondes defendite nostras.
Et quoniam mihi fas ad vos incumbere non est,
Erigite huc artus, et ad oscula nostra venite,
Dum tangi possum, parvumque attollite natum.
Plura loqui nequeo. nam iam per candida mollis
Colla liber serpit, summoque cacumine condor.
Ex oculis removete manus. sine munere vestro
Contegat inductus morientia lumina cortex."
Desierant simul ora loqui, simul esse. diuque f. oxl.
Corpore mutato rami caluere recentes.'
Dumque refert Iole factum mirabile, dumque
Eurytidos lacrimas admoto pollice siccat

Alcmene, flet et ipsa tamen, compescuit omnem
Res nova tristitiam. nam limine constitit alto
Paene puer dubiaque tegens lanugine malas,
Ora reformatus primos Iolaus in annos.
Hoc illi dederat Iunonia muneris Hebe, f. cxli.
Victa viri precibus. quae cum iurare pararet,
Dona tributuram post hunc se talia nulli,
Non est passa Themis. 'nam iam discordia Thebae
Bella movent,' dixit 'Capaneusque nisi ab Iove vinci
Haud poterit, fientque pares in vulnere fratres,
Subductaque sitos manes tellure videbit
Vivus adhuc vates; ultusque parente parentem
Natus erit facto pius et sceleratus eodem:
Attonitusque malis, exul mentisque domusque,
Vultibus Eumenidum matrisque agitabitur umbris,
Donec eum coniunx fatale poposcerit aurum,
Cognatumque latus Phegeïus hauserit ensis.
Tum demum magno petet hos Acheloia supplex
Ab Iove Callirhoe natis infantibus annos,
Neve necem sinat esse diu cultoris inultam.
Iuppiter his, motus, privignae dona nurusque,
Praecipiet, facietque viros inpubibus annis.' f. cxlii.
Haec ubi faticano venturi praescia dixit
Ore Themis, vario superi sermone fremebant,
Et, cur non aliis eadem dare dona liceret,
Murmur erat. queritur veteres Pallantias annos
Coniugis esse sui: queritur canescere mitis
Iäsiona Ceres: repetitum Mulciber aevum
Poscit Erichthonio: Venerem quoque cura futuri
Tangit, et Anchisae renovare paciscitur annos.
Cui studeat, deus omnis habet; crescitque favore
Turbida seditio, donec sua Iuppiter ora
Solvit, et 'o! nostri siqua est reverentia,' dixit
'Quo ruitis? tantumne aliquis sibi posse videtur,
Fata quoque ut superet? fatis Iolaus in annos,
Quos egit, rediit. fatis iuvenescere debent
Callirhoe geniti, non ambitione nec armis.

Vos etiam, quoque hoc animo meliore feratis,
Me quoque fata regunt. quae si mutare valerem,
Nec nostrum seri curvarent Aeacon anni,
Perpetuumque aevi florem Rhadamanthus haberet
Cum Minoe meo, qui propter amara senectae
Pondera despicitur, nec quo prius ordine regnat.'
Dicta Iovis movere deos; nec sustinet ullus,
Cum videat fessos Rhadamanthon et Aeacon annis
Et Minoa, queri. qui, dum fuit integer aevi,
Terruerat magnas ipso quoque nomine gentes,
Tunc erat invalidus, Deïonidenque iuventae
Robore Miletum Phoeboque parente superbum
Pertimuit, credensque suis insurgere regnis,
Haud tamen est patriis arcere penatibus ausus.
Sponte fugis, Milete, tua, celerique carina
Aegaeas metiris aquas, et in Aside terra
Moenia constituis positoris habentia nomen.
Hic tibi, dum sequitur patriae curvamina ripae,
Filia Maeandri totiens redeuntis eodem
Cognita Cyanee, praestanti corpora forma,
Byblida cum Cauno, prolem est enixa gemellam.
Byblis in exemplo est, ut ament concessa puellae:
Byblis Apollinei correpta cupidine fratris
Non soror ut fratrem, nec qua debebat, amavit.
Illa quidem primo nullos intellegit ignes,
Nec peccare putat, quod saepius oscula iungat,
Quod sua fraterno circumdet bracchia collo;
Mendacique diu pietatis fallitur umbra.
Paulatim declinat amor: visuraque fratrem
Culta venit, nimiumque cupit formosa videri:
Et siqua est illic formosior, invidet illi.
Sed nondum manifesta sibi est, nullumque sub ill
Igne facit votum: verumtamen aestuat intus.
Iam dominum appellat, iam nomina sanguinis odit
Byblida iam mavult, quam se vocet ille sororem.
Spes tamen obscenas animo demittere non est
Ausa suo vigilans. placida resoluta quiete

Saepe videt, quod amat. visa est quoque iungere fratri
Corpus; et erubuit, quamvis sopita iacebat.
Somnus abit: silet illa diu, repetitque quietis
Ipsa suae speciem, dubiaque ita mente profatur:
'Me miseram! tacitae quid vult sibi noctis imago,
Quam nolim rata sit? cur haec ego somnia vidi?
Ille quidem est oculis quamvis formosus iniquis,
Et placet, et possim, si non sit frater, amare,
Et me dignus erat. verum nocet esse sororem.
Dummodo tale nihil vigilans committere temptem,
Saepe licet simili redeat sub imagine somnus.
Testis abest somno, nec abest imitata voluptas.
Pro Venus et tenera volucer cum matre Cupido,
Gaudia quanta tuli! quam me manifesta libido
Contigit! ut iacui totis resoluta medullis!
Ut meminisse iuvat! quamvis brevis illa voluptas,
Noxque fuit praeceps et coeptis invida nostris.
O! ego, si liceat mutato nomine iungi,
Quam bene, Caune, tuo poteram nurus esse parenti!
Quam bene, Caune, meo poteras gener esse parenti!
Omnia, di facerent, essent communia nobis,
Praeter avos. [tu me vellem generosior esses.]
Nescio quam facies igitur, pulcherrime, matrem:
At mihi, quae male sum, quos tu, sortita parentes,
Nil nisi frater eris. quod obest, id habebimus unum.
Quid mihi significant ergo mea visa? — quod autem
Somnia pondus habent? — an habent et somnia pondus?
Di melius! — di nempe suas habuere sorores.
Sic Saturnus Opem, iunctam sibi sanguine, duxit:
Oceanus Tethyn, Iunonem rector Olympi. —
Sunt superis sua iura. quid ad caelestia ritus
Exigere humanos diversaque foedera tempto?
Aut nostro vetitus de corde fugabitur ardor,
Aut hoc si nequeo, peream precor ante, toroque
Mortua componar, positaeque det oscula frater. —
Et tamen arbitrium quaerit res ista duorum.

Finge placere mihi, scelus esse videbitur illi.
At non Aeolidae thalamos timuere sororum.
Unde sed hos novi? cur haec exempla paravi?
Quo feror? obscenae procul hinc discedite flammae,
Nec, nisi qua fas est germanae, frater ametur —
Si tamen ipse meo captus prior esset amore,
Forsitan illius possem indulgere furori.
Ergo ego, quem fueram non reiectura petentem,
Ipsa petam? poterisne loqui? poterisne fateri?
Coget amor, potero. vel, si pudor ora tenebit,
Littera celatos arcana fatebitur ignes.
Hoc placet, haec dubiam vicit sententia mentem.
In latus erigitur, cubitoque innixa sinistro
'Viderit: insanos' inquit 'fateamur amores.
Ei mihi! quo labor? quem mens mea concipit ignem?'
Et meditata manu componit verba trementi.
Dextra tenet ferrum, vacuam tenet altera ceram.
Incipit, et dubitat: scribit, damnatque tabellas:
Et notat, et delet: mutat, culpatque, probatque:
Inque vicem sumptas ponit, positasque resumit.
Quid velit, ignorat; quicquid factura videtur,
Displicet. in vultu est audacia mixta pudori.
Scripta 'soror' fuerat: visum est delere sororem,
Verbaque correctis incidere talia ceris:
'Quam, nisi tu dederis, non est habitura salutem,
Hanc tibi mittit amans. pudet, a! pudet edere nomen.
Et si, quid cupiam, quaeris, sine nomine vellem
Posset agi mea causa meo, nec cognita Byblis
Ante forem, quam spes votorum certa fuisset.
Esse quidem laesi poterat tibi pectoris index
Et color et macies et vultus, et umida saepe
Lumina, nec causa suspiria mota patenti,
Et crebri amplexus, et quae, si forte notasti,
Oscula sentiri non esse sororia possent.
Ipsa tamen, quamvis animo grave vulnus habebam,
Quamvis intus erat furor igneus, omnia feci,
Sunt mihi di testes, ut tandem sanior essem:

Pugnavique diu violenta Cupidinis arma
Effugere infelix, et plus, quam ferre puellam
Posse putes, ego dura tuli. superata fateri
Cogor, opemque tuam timidis exposcere votis.
Tu servare potes, tu perdere solus amantem.
Elige, utrum facias. non hoc inimica precatur,
Sed quae, cum tibi sit iunctissima, iunctior esse
Expetit et vinclo tecum propiore ligari.
Iura senes norint, et quid liceatque nefasque
Fasque sit, inquirant, legumque examina servent.
Conveniens Venus est annis temeraria nostris.
Quid liceat, nescimus adhuc, et cuncta licere
Credimus, et sequimur magnorum exempla deorum.
Nec nos aut durus pater aut reverentia famae
Aut timor impedient: tantum sit causa timendi.
Dulcia fraterno sub nomine furta tegemus.
Est mihi libertas tecum secreta loquendi,
Et damus amplexus, et iungimus oscula coram.
Quantum est, quod desit? miserere fatentis amorem,
Et non fassurae, nisi cogeret ultimus ardor:
Neve merere meo subscribi causa sepulchro.'
Talia nequiquam perarantem plena reliquit
Cera manum, summusque in margine versus adhaesit.
Protinus impressa signat sua crimina gemma,
Quam tinxit lacrimis; linguam defecerat umor:
Deque suis unum famulis pudibunda vocavit,
Et pavidum blandita 'fer has, fidissime, nostro' —
Dixit, et adiecit longo post tempore 'fratri.'
Cum daret, elapsae manibus cecidere tabellae.
Omine turbata est, misit tamen. apta minister
Tempora nactus adit traditque latentia verba.
Attonitus subita iuvenis Maeandrius ira
Proicit acceptas lecta sibi parte tabellas,
Vixque manus retinens trepidantis ab ore ministri,
'Dum licet, o! vetitae scelerate libidinis auctor,
Effuge!' ait 'qui, si nostrum tua fata pudorem
Non traherent secum, poenas mihi morte dedisses.'

Ille fugit pavidus, dominaeque ferocia Cauni
Dicta refert. palles audita, Bybli, repulsa,
Et pavet obsessum glaciali frigore corpus.
Mens tamen ut rediit, pariter rediere furores:
Linguaque vix tales icto dedit aëre voces:
'Et merito! quid enim temeraria vulneris huius
Indicium feci? quid, quae celanda fuerunt,
Tam cito commisi properatis verba tabellis?
Ante erat ambiguis animi sententia dictis
Praetemptanda mihi. ne non sequeretur euntem,
Parte aliqua veli, qualis foret aura, notare
Debueram, tutoque mari decurrere, quae nunc
Non exploratis implevi lintea ventis.
Auferor in scopulos igitur, subversaque toto
Obruor oceano, neque habent mea vela recursus.
Quid quod et ominibus certis prohibebar amori
Indulgere meo, tum cum mihi ferre iubenti
Excidit et fecit spes nostras cera caducas?
Nonne vel illa dies fuerat, vel tota voluntas,
Sed potius mutanda dies? deus ipse monebat
Signaque certa dabat, si non male sana fuissem.
Et tamen ipsa loqui, nec me committere cerae
Debueram, praesensque meos aperire furores.
Vidisset lacrimas, vultum vidisset amantis;
Plura loqui poteram, quam quae cepere tabellae.
Invito potui circumdare bracchia collo,
Et, si reicerer, potui moritura videri
Amplectique pedes, affusaque poscere vitam.
Omnia fecissem, quorum si singula duram
Flectere non poterant, potuissent omnia, mentem.
Forsitan et missi sit quaedam culpa ministri:
Non adiit apte, nec legit idonea, credo,
Tempora, nec petiit horamque animumque vacantem.
Haec nocuere mihi. neque enim de tigride natus
Nec rigidas silices solidumve in pectore ferrum
Aut adamanta gerit, nec lac bibit ille leaenae.
Vincetur. repetendus erit. nec taedia coepti

Ulla mei capiam, dum spiritus iste manebit.
Nam primum, si facta mihi revocare liceret,
Non coepisse fuit: coepta expugnare secundum est.
Quippe nec ille potest, ut iam mea vota relinquam,
Non tamen ausorum semper memor esse meorum.
Et, quia desierim, leviter voluisse videbor,
Aut etiam temptasse illum insidiisque petisse:
Vel certe non hoc, qui plurimus urguet et urit
Pectora nostra, deo, sed victa libidine credar.
Denique iam nequeo nil commisisse nefandum.
Et scripsi et petii: temerata est nostra voluntas.
Ut nihil adiciam, non possum innoxia dici.
Quod superest, multum est in vota, in crimina parvum.'
Dixit: et incertae tanta est discordia mentis,
Cum pigeat temptasse, libet temptare. modumque
Exit, et infelix committit saepe repelli.
Mox ubi finis abest, patriam fugit ille nefasque,
Inque peregrina ponit nova moenia terra.
Tum vero maestam tota Miletida mente
Defecisse ferunt, tum vero a pectore vestem
Diripuit planxitque suos furibunda lacertos;
Iamque palam est demens, inconcessamque fatetur
Spem veneris, sine qua patriam invisosque penates
Deserit, et profugi sequitur vestigia fratris.
Utque tuo motae, proles Semeleïa, thyrso
Ismariae celebrant repetita triennia bacchae,
Byblida non aliter latos ululasse per agros
Bubasides videre nurus. quibus illa relictis
Caras et armiferos Lelegas Lyciamque pererrat.
Iam Cragon et Limyren Xanthique reliquerat undas,
Quoque Chimaera iugo mediis in partibus ignem,
Pectus et ora leae, caudam serpentis habebat.
Deficiunt silvae: cum tu lassata sequendo
Concidis, et dura positis tellure capillis,
Bybli, iaces, frondesque tuo premis ore caducas.
Saepe etiam nymphae teneris Lelegeïdes ulnis

Tollere conantur: saepe, ut medeatur amori,
Praecipiunt, surdaeque adhibent solacia menti.
Muta iacet, viridesque suis tenet unguibus herbas
Byblis, et umectat lacrimarum gramina rivo.
Naidas his venam, quae numquam arescere posset,
Subposuisse ferunt. quid enim dare maius habebant?
Protinus, ut secto piceae de cortice guttae,
Utve tenax gravida manat tellure bitumen;
Utve sub adventu spirantis lene favoni
Sole remollescit quae frigore constitit unda;
Sic lacrimis consumpta suis Phoebeïa Byblis f. cxliii.
Vertitur in fontem, qui nunc quoque vallibus illis
Nomen habet dominae, nigraque sub ilice manat.
Fama novi centum Creteas forsitan urbes
Implesset monstri, si non miracula nuper
Iphide mutata Crete propiora tulisset.
Proxima Gnosiaco nam quondam Phaestia regno
Progenuit tellus ignoto nomine Ligdum,
Ingenua de plebe virum. nec census in illo
Nobilitate sua maior, sed vita fidesque
Inculpata fuit. gravidae qui coniugis aures
Vocibus his monuit, cum iam prope partus adesset:
'Quae voveam, duo sunt: minimo ut relevere labore,
Utque marem parias. onerosior altera sors est,
Et vires fortuna negat. quod abominor, ergo
Edita forte tuo fuerit si femina partu, —
Invitus mando; pietas, ignosce! — necetur.'
Dixerat: et lacrimis vultum lavere profusis
Tam qui mandabat, quam cui mandata dabantur.
Sed tamen usque suum vanis Telethusa maritum
Sollicitat precibus, ne spem sibi ponat in arto.
Certa sua est Ligdo sententia. iamque ferendo
Vix erat illa gravem maturo pondere ventrem,
Cum medio noctis spatio sub imagine somni
Inachis ante torum, pompa comitata suorum,
Aut stetit aut visa est. inerant lunaria fronti
Cornua cum spicis nitido flaventibus auro

Et regale decus: cum qua latrator Anubis,
Sanctaque Bubastis, variusque coloribus Apis,
Quique premit vocem digitoque silentia suadet;
Sistraque erant, numquamque satis quaesitus Osiris,
Plenaque somniferis serpens peregrina venenis.
Tum velut excussam somno et manifesta videntem
Sic affata dea est: 'pars o Telethusa mearum,
Pone graves curas, mandataque falle mariti.
Nec dubites, cum te partu Lucina levarit,
Tollere quicquid erit. dea sum auxiliaris opemque
Exorata fero. nec te coluisse quereris
Ingratum numen.' monuit, thalamoque recessit.
Laeta toro surgit, purasque ad sidera supplex
Cressa manus tollens, rata sint sua visa, precatur.
Ut dolor increvit, seque ipsum pondus in auras
Expulit, et nata est ignaro femina patre,
Iussit ali puerum mater mentita. fidemque
Res habuit, neque erat ficti nisi, conscia, nutrix.
Vota pater solvit, nomenque inponit avitum:
Iphis avus fuerat. gavisa est nomine mater,
Quod commune foret, ne quemquam falleret illo.
Inpercepta pia mendacia fraude latebant.
Cultus erat pueri; facies, quam sive puellae,
Sive dares puero, fuerat formosus uterque.
Tertius interea decimo successerat annus:
Cum pater, Iphi, tibi flavam despondet Ianthen,
Inter Phaestiadas quae laudatissima formae
Dote fuit virgo, Dictaeo nata Teleste.
Par aetas, par forma fuit, primasque magistris
Accepere artes, elementa aetatis, ab isdem.
Hinc amor ambarum tetigit rude pectus, et aequum
Vulnus utrique dedit. sed erat fiducia dispar:
Coniugium pactaeque exspectat tempora taedae,
Quamque virum putat esse, suum fore credit Ianthe;
Iphis amat, qua posse frui desperat, et auget
Hoc ipsum flammas, ardetque in virgine virgo;
Vixque tenens lacrimas 'quis me manet exitus,' inquit

'Cognita quam nulli, quam prodigiosa novaeque
Cura tenet Veneris? si di mihi parcere vellent,
Naturale malum saltem et de more dedissent.
Nec vaccam vaccae, nec equas amor urit equarum:
Urit oves aries, sequitur sua femina cervum.
Sic et aves coeunt, interque animalia cuncta
Femina femineo correpta cupidine nulla est.
Vellem nulla forem. ne non tamen omnia Crete
Monstra ferat, taurum dilexit filia Solis:
Femina nempe marem. meus est furiosior illo,
Si verum profitemur, amor. tamen illa secuta est
Spem Veneris; tamen illa dolis et imagine vaccae
Passa bovem est, et erat, qui deciperetur adulter.
Huc licet ex toto sollertia confluat orbe,
Ipse licet revolet ceratis Daedalus alis,
Quid faciet? num me puerum de virgine doctis
Artibus efficiet? num te mutabit, Ianthe?
Quin animum firmas, teque ipsa recolligis, Iphi,
Consiliique inopes et stultos excutis ignes?
Quid sis nata, vide, nisi te quoque decipis ipsam,
Et pete quod fas est, et ama quod femina debes.
Spes est, quae capiat, spes est, quae pascat amorem.
Hanc tibi res adimit. non te custodia caro
Arcet ab amplexu, nec cauti cura mariti,
Non patris asperitas, non se negat ipsa roganti,
Nec tamen est potiunda tibi: nec, ut omnia fiant,
Esse potes felix; ut dique hominesque laborent.
Nunc quoque votorum nulla est pars vana meorum,
Dique mihi faciles, quicquid valuere, dederunt;
Quodque ego, vult genitor, vult ipsa, socerque futurus.
At non vult natura, potentior omnibus istis,
Quae mihi sola nocet. venit ecce optabile tempus,
Luxque iugalis adest, et iam mea fiet Ianthe
Nec mihi continget: mediis sitiemus in undis.
Pronuba quid Iuno, quid ad haec, Hymenaee, venitis
Sacra, quibus qui ducat abest, ubi nubimus ambae?'

Pressit ab his vocem. nec lenius altera virgo
Aestuat, utque celer venias, Hymenaee, precatur.
Quod petit haec, Telethusa timens modo tempora differt,
Nunc ficto languore moram trahit, omina saepe
Visaque causatur. sed iam consumpserat omnem
Materiam ficti, dilataque tempora taedae
Institerant, unusque dies restabat. at illa
Crinalem capiti vittam nataeque sibique
Detrahit, et passis aram complexa capillis
'Isi, Paraetonium Mareoticaque arva Pharonque
Quae colis, et septem digestum in cornua Nilum:
Fer, precor,' inquit 'opem, nostroque medere timori.
Te, dea, te quondam tuaque haec insignia vidi
[Cunctaque cognovi, sonitum comitantiaque aera]
Sistrorum, memorique animo tua iussa notavi.
Quod videt haec lucem, quod non ego punior, ecce
Consilium munusque tuum est. miserere duarum,
Auxilioque iuva.' lacrimae sunt verba secutae.
Visa dea est movisse suas, et moverat, aras,
Et templi tremuere fores, imitataque lunam
Cornua fulserunt, crepuitque sonabile sistrum.
Non secura quidem, fausto tamen omine laeta
Mater abit templo. sequitur comes Iphis euntem,
Quam solita est, maiore gradu: nec candor in ore
Permanet, et vires augentur, et acrior ipse est
Vultus, et incomptis brevior mensura capillis:
Plusque vigoris adest, habuit quam femina. nam quae
Femina nuper eras, puer es. date munera templis,
Nec timida gaudete fide! dant munera templis,
Addunt et titulum: titulus breve carmen habebat
'Dona puer solvit quae femina voverat Iphis'.
Postera lux radiis latum patefecerat orbem, f. cxliv.
Cum Venus et Iuno sociosque Hymenaeus ad ignes
Conveniunt, potiturque sua puer Iphis Ianthe.

LIBER DECIMUS.

Inde per inmensum croceo velatus amictu
Aethera digreditur, Ciconumque Hymenaeus ad oras
Tendit, et Orphea nequiquam voce vocatur.
Affuit ille quidem, sed nec sollemnia verba
Nec laetos vultus nec felix attulit omen.
Fax quoque, quam tenuit, lacrimoso stridula fumo
Usque fuit, nullosque invenit motibus ignes.
Exitus auspicio gravior. nam nupta per herbas
Dum nova naiadum turba comitata vagatur,
Occidit in talum serpentis dente recepto.
Quam satis ad superas postquam Rhodopeïus auras
Deflevit vates, ne non temptaret et umbras,
Ad Styga Taenaria est ausus descendere porta:
Perque leves populos simulacraque functa sepulchro
Persephonen adiit inamoenaque regna tenentem
Umbrarum dominum. pulsisque ad carmina nervis
Sic ait: "o positi sub terra numina mundi,
In quem reccidimus, quicquid mortale creamur:
Si licet, et falsi positis ambagibus oris
Vera loqui sinitis, non huc, ut opaca viderem
Tartara, descendi; nec uti villosa colubris
Terna Medusaei vincirem guttura monstri.
Causa viae coniunx, in quam calcata venenum
Vipera diffudit, crescentesque abstulit annos.
Posse pati volui, nec me temptasse negabo:
Vicit Amor. supera deus hic bene notus in ora est:
An sit et hic, dubito; sed et hic tamen auguror esse,
Famaque si veteris non est mentita rapinae,
Vos quoque iunxit amor. per ego haec loca plena timoris,
Per Chaos hoc ingens vastique silentia regni,
Eurydices, oro, properata retexite fata.
Omnia debentur vobis, paulumque morati
Serius aut citius sedem properamus ad unam.

Tendimus huc omnes, haec est domus ultima, vosque
Humani generis longissima regna tenetis.
Haec quoque, cum iustos matura peregerit annos,
Iuris erit vestri: pro munere poscimus usum.
Quod si fata negant veniam pro coniuge, certum est
Nolle redire mihi: leto gaudete duorum.'
Talia dicentem nervosque ad verba moventem
Exsangues flebant animae: nec Tantalus undam
Captavit refugam, stupuitque Ixionis orbis,
Nec carpsere iecur volucres, urnisque vacarunt
Belides, inque tuo sedisti, Sisyphe, saxo.
Tunc primum lacrimis victarum carmine fama est
Eumenidum maduisse genas. nec regia coniunx
Sustinet oranti, nec qui regit ima, negare:
Eurydicenque vocant. umbras erat illa recentes
Inter, et incessit passu de vulnere tardo.
Hanc simul et legem Rhodopeïus accipit Orpheus,
Ne flectat retro sua lumina, donec Avernas
Exierit valles; aut irrita dona futura.
Carpitur acclivis per muta silentia trames,
Arduus, obscurus, caligine densus opaca.
Nec procul afuerunt telluris margine summae:
Hic, ne deficeret, metuens, avidusque videndi,
Flexit amans oculos: et protinus illa relapsa est,
Bracchiaque intendens prendique et prendere certus
Nil nisi cedentes infelix arripit auras.
Iamque iterum moriens non est de coniuge quicquam
Questa suo: quid enim nisi se quereretur amatam?
Supremumque vale, quod iam vix auribus ille
Acciperet, dixit, revolutaque rursus eodem est.
Non aliter stupuit gemina nece coniugis Orpheus,
Quam tria qui timidus, medio portante catenas,
Colla canis vidit; quem non pavor ante reliquit,
Quam natura prior, saxo per corpus oborto: f. cxlv.
Quique in se crimen traxit voluitque videri
Olenos esse nocens, tuque, o confisa figurae,
Infelix Lethaea, tuae, iunctissima quondam

Pectora, nunc lapides, quos umida sustinet Ide. f. cxlvi.
Orantem frustraque iterum transire volentem
Portitor arcuerat. septem tamen ille diebus
Squalidus in ripa Cereris sine munere sedit:
Cura dolorque animi lacrimaeque alimenta fuere.
Esse deos Erebi crudeles questus, in altam
Se recipit Rhodopen pulsumque aquilonibus Haemum.
Tertius aequoreis inclusum Piscibus annum
Finierat Titan, omnemque refugerat Orpheus
Femineam Venerem, seu quod male cesserat illi,
Sive fidem dederat. multas tamen ardor habebat
Iungere se vati: multae doluere repulsae.
Ille etiam Thracum populis fuit auctor, amorem
In teneros transferre mares, citraque iuventam
Aetatis breve ver et primos carpere flores.
Collis erat, collemque super planissima campi
Area, quam viridem faciebant graminis herbae.
Umbra loco deerat. qua postquam parte resedit
Dis genitus vates et fila sonantia movit,
Umbra loco venit. non Chaonis afuit arbor,
Non nemus Heliadum, non frondibus aesculus altis,
Nec tiliae molles, nec fagus et innuba laurus,
Nec coryli fragiles et fraxinus utilis hastis
Enodisque abies cirrataque glandibus ilex
Et platanus genialis acerque coloribus inpar,
Amnicolaeque simul salices et aquatica lotos
Perpetuoque virens buxum tenuesque myricae
Et bicolor myrtus et bacis caerula tinus.
Vos quoque, flexipedes hederae, venistis et una
Pampineae vites et amictae vitibus ulmi:
Ornique et piceae pomoque onerata rubenti
Arbutus et lentae, victoris praemia, palmae
Et succincta comas hirsutaque vertice pinus,
Grata deum matri; siquidem Cybeleïus Attis
Exuit hac hominem, truncoque induruit illo. f. cxlvii.
Affuit huic turbae metas imitata cupressus,
Nunc arbor, puer ante deo dilectus ab illo,

Qui citharam nervis et nervis temperat arcum.
Namque sacer nymphis Carthaea tenentibus arva
Ingens cervus erat, lateque patentibus altas
Ipse suo capiti praebebat cornibus umbras.
Cornua fulgebant auro, demissaque in armos
Pendebant tereti gemmata monilia collo.
Bulla super frontem parvis argentea loris
Vincta movebatur, parilique aetate: nitebant
Auribus e geminis circum cava tempora bacae.
Isque metu vacuus naturalique pavore
Deposito celebrare domos, mulcendaque colla
Quamlibet ignotis manibus praebere solebat.
Sed tamen ante alios, Ceae pulcherrime gentis,
Gratus erat, Cyparisse, tibi. tu pabula cervum
Ad nova, tu liquidi ducebas fontis ad undam:
Tu modo texebas varios per cornua flores,
Nunc eques in tergo residens huc laetus et illuc
Mollia purpureis frenabas ora capistris.
Aestus erat, mediusque dies; solisque vapore
Concava litorei fervebant bracchia Cancri:
Fessus in herbosa posuit sua corpora terra
Cervus, et arborea frigus ducebat ab umbra.
Hunc puer inprudens iaculo Cyparissus acuto
Fixit: et ut saevo morientem vulnere vidit,
Velle mori statuit. quae non solacia Phoebus
Dixit, at utiliter pro materiaque doleret,
Admonuit! gemit ille tamen, munusque supremum
Hoc petit a superis, ut tempore lugeat omni.
Iamque, per inmensos egesto sanguine fletus,
In viridem verti coeperunt membra colorem,
[Et modo qui nivea pendebant fronte capilli,]
Horrida caesaries fieri, sumptoque rigore
Sidereum gracili spectare cacumine caelum. f. cxlviii.
Ingemuit, tristisque deus 'lugebere nobis,
Lugebisque alios, aderisque dolentibus' inquit.
Tale nemus vates attraxerat, inque ferarum
Concilio medius turba volucrumque sedebat.

Ut satis inpulsas temptavit pollice chordas
Et sensit varios, quamvis diversa sonarent,
Concordare modos, hoc vocem carmine movit:
'Ab Iove, Musa parens, — cedunt Iovis omnia regno —
Carmina nostra move. Iovis est mihi saepe potestas
Dicta prius: cecini plectro graviore Gigantas
Sparsaque Phlegraeis victricia fulmina campis:
Nunc opus est leviore lyra, puerosque canamus
Dilectos superis, inconcessisque puellas
Ignibus attonitas meruisse libidine poenam.
Rex superum Phrygii quondam Ganymedis amore
Arsit; et inventum est aliquid, quod Iuppiter esse,
Quam quod erat, mallet. nulla tamen alite verti f. cxlix.
Dignatur, nisi quae posset sua fulmina ferre.
Nec mora, percusso mendacibus aëre pennis
Abripit Iliaden; qui nunc quoque pocula miscet,
Invitaque Iovi nectar Iunone ministrat.
Te quoque, Amyclaide, posuisset in aethere Phoebus,
Tristia si spatium ponendi fata dedissent.
Qua licet, aeternus tamen es: quotiensque repellit
Ver hiemem, Piscique Aries succedit aquoso,
Tu totiens oreris, viridique in caespite flores.
Te meus ante omnes genitor dilexit, et orbe
In medio positi caruerunt praeside Delphi,
Dum deus Eurotan inmunitamque frequentat
Sparten. nec citharae nec sunt in honore sagittae:
Inmemor ipse sui non retia ferre recusat,
Non tenuisse canes, non per iuga montis iniqui
Isse comes; longaque alit assuetudine flammas.
Iamque fere medius Titan venientis et actae
Noctis erat, spatioque pari distabat utrimque:
Corpora veste levant, et suco pinguis olivi
Splendescunt, latique ineunt certamina disci.
Quem prius aërias libratum Phoebus in auras
Misit, et oppositas disiecit pondere nubes.

Reccidit in solidam longo post tempore terram
Pondus, et exhibuit iunctam cum viribus artem.
Protinus inprudens actusque cupidine lusus
Tollere Taenarides orbem properabat. at illum
Dura repercusso subiecit verbere tellus
In vultus, Hyacinthe, tuos. expalluit aeque
Quam puer ipse deus, collapsosque excipit artus,
Et modo te refovet, modo tristia vulnera siccat,
Nunc animam admotis fugientem sustinet herbis.
Nil prosunt artes; erat inmedicabile vulnus.
Ut siquis violas riguove papaver in horto
Liliaque infringat, [fulvis haerentia lignis
Marcida demittant subito caput illa gravatum,
Nec se sustineant, spectentque cacumine terram;
Sic vultus moriens] iacet et defecta vigore
Ipsa sibi est oneri cervix umeroque recumbit.
"Laberis, Oebalide, prima fraudate iuventa,"
Phoebus ait 'videoque tuum, mea crimina, vulnus.
Tu dolor es facinusque meum: mea dextera leto
Inscribenda tuo est! ego sum tibi funeris auctor."
[Quae mea culpa tamen? nisi si lusisse vocari
Culpa potest, nisi culpa potest et amasse vocari.
Atque utinam merito vitam, tecumve liceret
Reddere! quod quoniam fatali lege tenemur,
Semper eris mecum, memorique haerebis in ore.
Te lyra pulsa manu, te carmina nostra sonabunt:
Flosque novus scripto gemitus imitabere nostros.
Tempus et illud erit, quo se fortissimus heros
Addat in hunc florem, folioque legatur eodem."
Talia dum vero memorantur Apollinis ore,]
Ecce cruor, qui fusus humo signaverat herbas, f. cl.
Desinit esse cruor, Tyrioque nitentior ostro
Flos oritur, formamque capit quam lilia, si non
Purpureus color his, argenteus esset in illis.
[Non satis hoc Phoebo est — is enim fuit auctor
honoris —]
Ipse suos gemitus foliis inscribit, et AI AI

Flos habet inscriptum, funestaque littera ducta est
Nec genuisse pudet Sparten Hyacinthon, honorque
Durat in hoc aevi, celebrandaque more priorum
Annua praelata redeunt Hyacinthia pompa.
At si forte roges fecundam Amathunta metallis,
An genuisse velit Propoetidas, abnuet aeque
Atque illos, gemino quondam quibus aspera cornu
Frons erat; unde etiam nomen traxere Cerastae.
Ante fores horum stabat Iovis Hospitis ara,
Ingluvie sceleris. quam siquis sanguine tinctam
Advena vidisset, mactatos crederet illic
Lactantes vitulos Amathusiacasque bidentes.
Hospes erat caesus. sacris offensa nefandis,
Ipsa suas urbes Ophiusiaque arva parabat
Deserere alma Venus. "sed quid loca grata, quid urbes
Peccavere meae? quod crimen' dixit 'in illis?
Exilio poenam potius gens impia pendat,
Vel nece, vel siquid medium mortisque fugaeque.
Idque quid esse potest, nisi versae poena figurae?" f. cli
Dum dubitat, quo mutet eos, ad cornua vultum
Flexit, et admonita est haec illis posse relinqui:
Grandiaque in torvos transformat membra iuvencos.
Sunt tamen obscenae Venerem Propoetides ausae
Esse negare deam. pro quo sua, numinis ira,
Corpora cum forma primae vulgasse feruntur:
Utque pudor cessit, sanguisque induruit oris,
In rigidum parvo silicem discrimine versae. f. clii
Quas quia Pygmalion aevum per crimen agentes
Viderat, offensus vitiis, quae plurima menti
Femineae natura dedit, sine coniuge caelebs
Vivebat, thalamique diu consorte carebat.
Interea niveum mira feliciter arte
Sculpsit ebur, formamque dedit, qua femina nasci
Nulla potest: operisque sui concepit amorem.
Virginis est verae facies, quam vivere credas,
Et, si non obstet reverentia, velle moveri:

Ars adeo latet arte sua. miratur, et haurit
Pectore Pygmalion simulati corporis ignes.
Saepe manus operi temptantes admovet, an sit
Corpus, an illud ebur: nec adhuc ebur esse fatetur.
Oscula dat, reddique putat; loquiturque, tenetque,
Et credit tactis digitos insidere membris:
Et metuit, pressos veniat ne livor in artus.
Et modo blanditias adhibet, modo grata puellis
Munera fert illi, conchas teretesque lapillos,
Et parvas volucres et flores mille colorum,
Liliaque pictasque pilas et ab arbore lapsas
Heliadum lacrimas. ornat quoque vestibus artus:
Dat digitis gemmas, dat longa monilia collo;
Aure leves bacae, redimicula pectore pendent.
Cuncta decent: nec nuda minus formosa videtur.
Collocat hanc stratis concha Sidonide tinctis,
Appellatque tori sociam, adclinataque colla
Mollibus in plumis, tamquam sensura, reponit.
Festa dies Veneris tota celeberrima Cypro
Venerat, et pandis inductae cornibus aurum
Conciderant ictae nivea cervice iuvencae,
Turaque fumabant: cum munere functus ad aras
Constitit et timide "si di dare cuncta potestis,
Sit coniunx, opto' non ausus 'eburnea virgo"
Dicere, Pygmalion 'similis mea' dixit 'eburnae.'"
Sensit, ut ipsa suis aderat Venus aurea festis:
[Vota quid illa velint: et, amici numinis omen,]
Flamma ter accensa est apicemque per aëra duxit.
Ut rediit, simulacra suae petit ille puellae,
Incumbensque toro dedit oscula. visa tepere est:
[Admovet os iterum, manibus quoque pectora temptat:
Temptatum mollescit ebur, positoque rigore
Subsidit digitis, ceditque, ut Hymettia sole
Cera remollescit, tractataque pollice multas
Flectitur in facies, ipsoque fit utilis usu.
Dum stupet, et dubie gaudet, fallique veretur,
Rursus amans rursusque manu sua vota retractat.]

Corpus erat: saliunt temptatae pollice venae. f. cliii.
Tum vero Paphius plenissima concipit heros
Verba, quibus Veneri grates agit, oraque tandem
Ore suo non falsa premit: dataque oscula virgo
Sensit, et erubuit, timidumque ad lumina lumen
Attollens pariter cum caelo vidit amantem.
Coniugio, quod fecit, adest dea. iamque coactis
Cornibus in plenum noviens lunaribus orbem
Illa Paphon genuit, de qua tenet insula nomen.
Editus hac ille est, qui, si sine prole fuisset,
Inter felices Cinyras potuisset haberi.
Dira canam. procul hinc natae, procul este parentes.
Aut, mea si vestras mulcebunt carmina mentes,
Desit in hac mihi parte fides, nec credite factum;
Vel, si credetis, facti quoque credite poenam.
Si tamen admissum sinit hoc natura videri,
Gratulor huic terrae, quod abest regionibus illis,
Quae tantum genuere nefas. sit dives amomo,
Cinnamaque costumque suum sudataque ligno
Tura ferat, floresque alios Panchaia tellus,
Dum ferat et murram. tanti nova non fuit arbor.
Ipse negat nocuisse tibi sua tela Cupido,
Myrrha, facesque suas a crimine vindicat isto.
Stipite te Stygio tumidisque adflavit echidnis
E tribus una soror. scelus est odisse parentem:
Hic amor est odio maius scelus. undique lecti
Te cupiunt proceres, totoque oriente iuventa
Ad thalami certamen adest. ex omnibus unum
Elige, Myrrha, virum: dum ne sit in omnibus unus.
Illa quidem sentit, foedoque repugnat amori,
Et secum "quo mente feror? quid molior?" inquit;
'Di, precor, et Pietas, sacrataque iura parentum,
Hoc prohibete nefas, scelerique resistite nostro:
Si tamen hoc scelus est. sed enim damnare negaret
Hanc Venerem Pietas. coeunt animalia nullo
Cetera dilectu, nec habetur turpe iuvencae
Ferre patrem tergo; fit equo sua filia coniunx,

Quasque creavit init pecudes caper; ipsaque, cuius
Semine concepta est, ex illo concipit ales.
Felices, quibus ista licent! humana malignas
Cura dedit leges, et quod natura remittit,
Invida iura negant. gentes tamen esse feruntur,
In quibus et nato genetrix et nata parenti
Iungitur, et pietas geminato crescit amore.
Me miseram, quod non nasci mihi contigit illic,
Fortunaque loci laedor! — quid in ista revolvor?
Spes interdictae discedite! dignus amari
Ille, sed ut pater, est — ergo si filia magni
Non essem Cinyrae, Cinyrae concumbere possem.
Nunc quia tam meus est, non est meus, ipsaque damno
Est mihi proximitas: aliena potentior essem.
Ire libet procul hinc patriaeque relinquere fines,
Dum scelus effugiam. retinet malus ardor amantem:
Ut praesens spectem Cinyram, tangamque, loquarque,
Osculaque admoveam, si nil conceditur ultra —
Ultra aut respectare aliquid potes, impia virgo?
Et quot confundas et iura et nomina, sentis?
Tune eris et matris paelex et adultera patris?
Tune soror nati genetrixque vocabere fratris?
Nec metues atro crinitas angue sorores,
Quas facibus saevis oculos atque ora petentes
Noxia corda vident? at tu, dum corpore non es
Passa nefas, animo ne concipe, neve potentis
Concubitu vetito naturae pollue foedus.
Velle puta, res ipsa vetat. pius ille, memorque
Moris — et o vellem similis furor esset in illo!"
Dixerat. at Cinyras, quem copia digna procorum,
Quid faciat, dubitare facit, scitatur ab ipsa,
Nominibus dictis, cuius velit esse mariti.
Illa silet primo: patriisque in vultibus haerens
Aestuat, et tepido suffundit lumina rore.
Virginei Cinyras haec credens esse timoris,
Flere vetat, siccatque genas, atque oscula iungit.

Myrrha datis nimium gaudet: consultaque, qualem
Optet habere virum, "similem tibi" dixit. at ille
Non intellectam vocem conlaudat, et "esto
Tam pia semper" ait. pietatis nomine dicto
Demisit vultus sceleris sibi conscia virgo.
Noctis erat medium, curasque et corpora somnus
Solverat. at virgo Cinyreïa pervigil igni
Carpitur indomito, furiosaque vota retractat.
Et modo desperat, modo vult temptare. pudetque,
Et cupit, et, quid agat, non invenit. utque securi
Saucia trabs ingens, ubi plaga novissima restat,
Quo cadat, in dubio est, omnique a parte timetur:
Sic animus vario labefactus vulnere nutat
Huc levis atque illuc, momentaque sumit utroque.
Nec modus aut requies, nisi mors, reperitur amoris.
Mors placet. erigitur, laqueoque innectere fauces
Destinat. et zona summo de poste revincta
"Care vale Cinyra, causamque intellege mortis!"
Dixit, et aptabat patienti vincula collo.
Murmura verborum fidas nutricis ad aures
Pervenisse ferunt, limen servantis alumnae.
Surgit anus, reseratque fores: mortisque paratae
Instrumenta videns, spatio conclamat eodem
Seque ferit scinditque sinus ereptaque collo
Vincula dilaniat. tum denique flere vacavit,
Tum dare complexus, laqueique requirere causam.
Muta silet virgo terramque inmota tuetur,
Et deprensa dolet tardae conamina mortis.
Instat anus, canosque suos et inania nudans
Ubera per cunas alimentaque prima precatur,
Ut sibi committat, quicquid dolet. illa rogantem
Aversata gemit. certa est exquirere nutrix
Nec solam spondere fidem. "dic' inquit 'opemque
Me sine ferre tibi. non est mea pigra senectus.
Seu furor est, habeo, quae carmine sanet et herbis:
Sive aliquis nocuit, magico lustrabere ritu.
Ira deum sive est, sacris placabilis ira.

Quid rear ulterius? certe fortuna domusque
Sospes et in cursu est. vivunt genetrixque, paterque."
Myrrha, patre audito, suspiria duxit ab imo
Pectore. nec nutrix etiamnum concipit ullum
Mente nefas, aliquemque tamen praesentit amorem.
Propositique tenax, quodcumque est, orat, ut ipsi
Indicet, et gremio lacrimantem tollit anili,
Atque ita complectens infirmis membra lacertis,
"Sensimus," inquit 'amas. et in hoc mea, pone timorem,
Sedulitas erit apta tibi. nec sentiet umquam
Hoc pater." exsiluit gremio furibunda, torumque
Ore premens, "discede, precor, miseroque pudori
Parce!" ait. instanti "discede, aut desine" dixit
'Quaerere, quid doleam. scelus est, quod scire laboras."
Horret anus, tremulasque manus annisque metuque
Tendit, et ante pedes supplex procumbit alumnae,
Et modo blanditur, modo, si non conscia fiat,
Terret, et indicium laquei coeptaeque minatur
Mortis, et officium commisso spondet amori.
Extulit illa caput, lacrimisque implevit obortis
Pectora nutricis; conataque saepe fateri,
Saepe tenet vocem, pudibundaque vestibus ora
Texit et "o" dixit 'felicem coniuge matrem!"
Hactenus, et gemuit. gelidos nutricis in artus
Ossaque, sensit enim, penetrat tremor, albaque toto
Vertice canities rigidis stetit hirta capillis.
Multaque, ut excuteret diros, si posset, amores,
Addidit. at virgo scit se non falsa moneri,
Certa mori tamen est, si non potiatur amore.
"Vive," ait haec 'potiere tuo" — et, non ausa "parente"
Dicere, conticuit; promissaque numine firmat.
Festa piae Cereris celebrabant annua matres
Illa, quibus nivea velatae corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

Perque novem noctes venerem tactusque viriles
In vetitis numerant. turba Cenchreis in illa,
Regis adest coniunx, arcanaque sacra frequentat.
Ergo legitima vacuus dum coniuge lectus,
Nacta gravem vino Cinyram male sedula nutrix,
Nomine mentito, veros exponit amores,
Et faciem laudat. quaesitis virginis annis
"Par' ait 'est Myrrhae." quam postquam adducere iussa est,
Utque domum rediit, "gaude, mea' dixit 'alumna:
Vicimus." infelix non toto pectore sentit
Laetitiam virgo, praesagaque pectora maerent,
Sed tamen et gaudet: tanta est discordia mentis.
Tempus erat, quo cuncta silent; interque Triones
Flexerat obliquo plaustrum temone Bootes.
Ad facinus venit illa suum. fugit aurea caelo
Luna, tegunt nigrae latitantia sidera nubes:
Nox caret igne suo. primus tegis, Icare, vultus,
Erigoneque pio sacrata parentis amore.
Ter pedis offensi signo est revocata, ter omen
Funereus bubo letali carmine fecit.
It tamen, et tenebrae minuunt noxque atra pudorem:
Nutricisque manum laeva tenet, altera motu
Caecum iter explorat. thalami iam limina tangit,
Iamque fores aperit, iam ducitur intus. at illi
Poplite succiduo genua intremuere, fugitque
Et color et sanguis, animusque relinquit euntem.
Quoque suo propior sceleri est, magis horret, et ausi
Paenitet, et vellet non cognita posse reverti.
Cunctantem longaeva manu deducit, et alto
Admotam lecto cum traderet, "accipe," dixit
'Ista tua est, Cinyra" devotaque corpora iunxit.
Accipit obsceno genitor sua viscera lecto,
Virgineosque metus levat, hortaturque timentem.
Forsitan aetatis quoque nomine "filia" dixit:
Dixit et illa "pater," sceleri ne nomina desint.
Plena patris thalamis excedit, et impia diro

Semina fert utero, conceptaque crimina portat.
Postera nox facinus geminat. nec finis in illa est;
Cum tandem Cinyras, avidus cognoscere amantem
Post tot concubitus, illato lumine vidit
Et scelus et natam: verbisque dolore retentis
Pendenti nitidum vagina diripit ensem.
Myrrha fugit, tenebrisque et caecae munere noctis
Intercepta neci est: latosque vagata per agros
Palmiferos Arabas Panchaeaque rura relinquit.
Perque novem erravit redeuntis cornua lunae,
Cum tandem terra requievit fessa Sabaea,
Vixque uteri portabat onus. tum nescia voti
Atque inter mortisque metus et taedia vitae
Est tales complexa preces: "o siqua patetis
Numina confessis, merui nec triste recuso
Supplicium. sed ne violem vivosque superstes
Mortuaque extinctos, ambobus pellite regnis,
Mutataeque mihi vitamque necemque negate."
Numen confessis aliquod patet. ultima certe
Vota suos habuere deos: nam crura loquentis
Terra supervenit, ruptosque obliqua per ungues
Porrigitur radix, longi firmamina trunci;
Ossaque robur agunt, mediaque manente medulla
Sanguis it in sucos, in magnos bracchia ramos,
In parvos digiti; duratur cortice pellis.
Iamque gravem crescens uterum perstrinxerat arbor,
Pectoraque obruerat, collumque operire parabat:
Non tulit illa moram, venientique obvia ligno
Subsedit, mersitque suos in cortice vultus. f. oliv.
Quae quamquam amisit veteres cum corpore sensus,
Flet tamen, et tepidae manant ex arbore guttae.
Est honor e lacrimis; stillataque cortice murra
Nomen erile tenet nullique tacebitur aevo.
At male conceptus sub robore creverat infans,
Quaerebatque viam, qua se genetrice relicta
Exsereret. media gravidus tumet arbore venter:
Tendit onus matrem. neque habent sua verba dolores,

Nec Lucina potest parientis voce vocari.
Nitenti tamen est similis, curvataque crebros
Dat gemitus arbor, lacrimisque cadentibus umet.
Constitit ad ramos mitis Lucina dolentes,
Admovitque manus et verba puerpera dixit.
Arbor agit rimas et fissa cortice vivum
Reddit onus; vagitque puer: quem mollibus herbi
Naides inpositum lacrimis unxere parentis.
Laudaret faciem Livor quoque. qualia namque
Corpora nudorum tabula pinguntur Amorum,
Talis erat: sed, ne faciat discrimina cultus,
Aut huic adde leves, aut illi deme pharetras.
Labitur occulte fallitque volatilis aetas,
Et nihil est annis velocius. ille sorore
Natus avoque suo, qui conditus arbore nuper,
Nuper erat genitus, modo formosissimus infans,
Iam iuvenis, iam vir, iam se formosior ipso est:
Iam placet et Veneri, matrisque ulciscitur ignes.
Namque pharetratus dum dat puer oscula matri,
Inscius extanti destrinxit harundine pectus.
Laesa manu natum dea reppulit. altius actum
Vulnus erat specie, primoque fefellerat ipsam.
Capta viri forma non iam Cythereïa curat
Litora, non alto repetit Paphon aequore cinctam
Piscosamque Gnidon, gravidamve Amathunta metall
Abstinet et caelo: caelo praefertur Adonis.
Hunc tenet, huic comes est: assuetaque semper
in um
Indulgere sibi formamque augere colendo,
Per iuga, per silvas dumosaque saxa vagatur
Fine genus vestem ritu succincta Dianae;
Hortaturque canes, tutaeque animalia praedae,
Aut pronos lepores, aut celsum in cornua cervu
Aut agitat dammas: a fortibus abstinet apris,
Raptoresque lupos armatosque unguibus ursos
Vitat et armenti saturatos caede leones.
Te quoque, ut hos timeas, siquid prodesse mone

Possit, Adoni, monet, "fortis' que 'fugacibus esto:'
Inquit 'in audaces non est audacia tuta.
Parce meo, iuvenis, temerarius esse periclo;
Neve feras, quibus arma dedit natura, lacesse,
Stet mihi ne magno tua gloria. non movet aetas
Nec facies nec quae Venerem movere, leones
Saetigerosque sues, oculosque animosque ferarum.
Fulmen habent acres in aduncis dentibus apri:
Impetus est fulvis et vasta leonibus ira;
Invisumque mihi genus est." quae causa, roganti
"Dicam," ait 'et veteris monstrum mirabere culpae.
Sed labor insolitus iam me lassavit, et ecce
Opportuna sua blanditur populus umbra,
Datque torum caespes: libet hac requiescere tecum"
Et requievit humo, pressitque et gramen et ipsum,
Inque sinu iuvenis posita cervice reclinis
Sic ait, ac mediis interserit oscula verbis.
"Forsitan audieris aliquam certamine cursus
Veloces superasse viros. non fabula rumor
Ille fuit; superabat enim. nec dicere posses,
Laude pedum, formaene bono praestantior esset.
Scitanti deus huic de coniuge "'coniuge' dixit
'Nil opus est, Atalanta, tibi. fuge coniugis usum.
Nec tamen effugies, teque ipsa viva carebis.'"
Territa sorte dei per opacas innuba silvas
Vivit, et instantem turbam violenta procorum
Condicione fugat, nec "'sum potiunda, nisi' inquit
'Victa prius cursu. pedibus contendite mecum:
Praemia veloci coniunx thalamique dabuntur;
Mors pretium tardis. ea lex certaminis esto.'"
Illa quidem inmitis: sed tanta potentia formae est,
Venit ad hanc legem temeraria turba procorum.
Sederat Hippomenes cursus spectator iniqui,
Et "'petitur cuiquam per tanta pericula coniunx?'"
Dixerat, ac nimios iuvenum damnarat amores.
Ut faciem et posito corpus velamine vidit,
Quale meum, vel quale tuum, si femina fias,

Obstipuit, tollensque manus "'ignoscite,' dixit
'Quos modo culpavi. nondum mihi praemia nota,
Quae peteretis, erant.'" laudando concipit ignes,
Et, ne quis iuvenum currat velocius, optat
Invidiaque timet. ["'sed cur certaminis huius
Intemptata mihi fortuna relinquitur?' inquit
'Audentes deus ipse iuvat.'" dum talia secum
Exigit Hippomenes, passu volat alite virgo.
Quae quamquam Scythica non secius ire sagitta
Aonio visa est iuveni, tamen ille decorem
Miratur magis. et cursus facit ille decorem.
Aura refert ablata citis talaria plantis:
Tergaque iactantur crines per eburnea, quaeque
Poplitibus suberant picto genualia limbo:
Inque puellari corpus candore ruborem
Traxerat, haud aliter, quam cum super atria velu
Candida purpureum simulatas inficit umbras.
Dum notat haec hospes,] decursa novissima meta es
Et tegitur festa victrix Atalanta corona.
Dant gemitum victi, penduntque ex foedere poena
Non tamen eventu iuvenis deterritus horum
Constitit in medio, vultuque in virgine fixo
"'Quid facilem titulum superando quaeris inertes?
Mecum confer!' ait 'seu me fortuna potentem
Fecerit, a tanto non indignabere vinci.
Namque mihi genitor Megareus Onchestius: illi
Est Neptunus avus: pronepos ego regis aquarum.
Nec virtus citra genus est. seu vincar, habebis
Hippomene victo magnum et memorabile nomen.'"
Talia dicentem molli Schoeneïa vultu
Aspicit, et dubitat, superari an vincere malit.
Atque ita "'quis deus hunc formosis' inquit 'iniqu
Perdere vult, caraeque iubet discrimine vitae
Coniugium petere hoc? non sum, me iudice, tanti
Nec forma tangor, — poteram tamen hac quoque
tangi —
Sed quod adhuc puer est. non me movet ipse, sed aeta

Quid, quod inest virtus et mens interrita leti?
Quid, quod ab aequorea numeratur origine quartus?
Quid, quod amat, tantique putat conubia nostra,
Ut pereat, si me fors illi dura negarit?
Dum licet, hospes, abi, thalamosque relinque cruentos.
Coniugium crudele meum est. tibi nubere nulla
Nolet; et optari potes a sapiente puella.
Cur tamen est mihi cura tui, tot iam ante peremptis?
Viderit! intereat, quoniam tot caede procorum
Admonitus non est, agiturque in taedia vitae. —
Occidet hic igitur, voluit quia vivere mecum,
Indignamque necem pretium patietur amoris?
Non erit invidiae victoria nostra ferendae.
Sed non culpa mea est. utinam desistere velles!
Aut, quoniam es demens, utinam velocior esses! —
At quam virgineus puerili vultus in ore est!
A! miser Hippomene, nollem tibi visa fuissem!
Vivere dignus eras. quod si felicior essem,
Nec mihi coniugium fata inportuna negarent,
Unus eras, cum quo sociare cubilia vellem.'"
Dixerat: utque rudis, primoque Cupidine tacta,
Quid facit, ignorans, amat et non sentit amorem.
Iam solitos poscunt cursus populusque paterque:
Cum me sollicita proles Neptunia voce
Invocat Hippomenes, "'Cytherea' que 'comprecor, ausis
Assit' ait 'nostris et quos dedit, adiuvet ignes.'"
Detulit aura preces ad me non invida blandas;
Motaque sum, fateor. nec opis mora longa dabatur.
Est ager, indigenae Tamasenum nomine dicunt,
Telluris Cypriae pars optima, quam mihi prisci
Sacravere senes, templisque accedere dotem
Hanc iussere meis. medio nitet arbor in arvo,
Fulva comam, fulvo ramis crepitantibus auro.
Hinc tria forte mea veniens decerpta ferebam
Aurea poma manu: nullique videnda nisi ipsi

Hippomenen adii, docuique, quis usus in illis.
Signa tubae dederant, cum carcere pronus uterque
Emicat, et summam celeri pede libat harenam.
Posse putes illos sicco freta radere passu,
Et segetis canae stantes percurrere aristas.
Adiciunt animos iuveni clamorque favorque,
Verbaque dicentum "'nunc, nunc incumbere tempus
Hippomene, propera! nunc viribus utere totis.
Pelle moram, vinces:" dubium, Megareïus heros
Gaudeat, an virgo magis his Schoeneïa dictis.
O quotiens, cum iam posset transire, morata est,
Spectatosque diu vultus invita reliquit!
Aridus e lasso veniebat anhelitus ore,
Metaque erat longe. tum denique de tribus unum
Fetibus arboreis proles Neptunia misit.
Obstipuit virgo, nitidique cupidine pomi
Declinat cursus, aurumque volubile tollit:
Praeterit Hippomenes: resonant spectacula plausu.
Illa moram celeri cessataque tempora cursu
Corrigit, atque iterum iuvenem post terga relinquit.
Et rursus pomi iactu remorata secundi,
Consequitur transitque virum. pars ultima cursus
Restabat. "'nunc' inquit 'ades, dea muneris auctor!'"
Inque latus campi, quo tardius illa rediret,
Iecit ab obliquo nitidum iuvenaliter aurum.
An peteret, virgo visa est dubitare: coegi
Tollere, et adieci sublato pondera malo,
Impediique oneris pariter gravitate moraque.
Neve meus sermo cursu sit tardior ipso,
Praeterita est virgo: duxit sua praemia victor.
Dignane, cui grates ageret, cui turis honorem
Ferret, Adoni, fui? nec grates inmemor egit,
Nec mihi tura dedit. subitam convertor in iram:
Contemptuque dolens, ne sim spernenda futuris,
Exemplo caveo, meque ipsa exhortor in ambos.
Templa, deum Matri quae quondam clarus Echion
Fecerat ex voto, nemorosis abdita silvis,

Transibant, et iter longum requiescere suasit.
Illic concubitus intempestiva cupido
Occupat Hippomenen, a numine concita nostro.
Luminis exigui fuerat prope templa recessus,
Speluncae similis, nativo pumice tectus,
Religione sacer prisca, quo multa sacerdos
Lignea contulerat veterum simulacra deorum.
Hunc init, et vetito temerat sacraria probro.
Sacra retorserunt oculos; turritaque Mater,
An Stygia sontes, dubitavit, mergeret unda.
Poena levis visa est. ergo modo levia fulvae
Colla iubae velant, digiti curvantur in ungues, f. clv.
Ex umeris armi fiunt, in pectora totum
Pondus abit, summae cauda verruntur harenae.
Iram vultus habet, pro verbis murmura reddunt,
Pro thalamis celebrant silvas: aliisque timendi
Dente premunt domito Cybeleïa frena leones.
Hos tu, care, mihi cumque his genus omne ferarum,
Quod non terga fugae, sed pugnae pectora praebet,
Effuge, ne virtus tua sit damnosa duobus."
Illa quidem monuit, iunctisque per aëra cygnis
Carpit iter. sed stat monitis contraria virtus.
Forte suem latebris vestigia certa secuti
Excivere canes, silvisque exire parantem
Fixerat obliquo iuvenis Cinyreïus ictu.
Protinus excussit pando venabula rostro
Sanguine tincta suo, trepidumque et tuta petentem
Trux aper insequitur, totosque sub inguine dentes
Abdidit, et fulva moribundum stravit harena.
Vecta levi curru medias Cytherea per auras
Chytron olorinis nondum pervenerat alis:
Agnovit longe gemitum morientis, et albas
Flexit aves illuc. utque aethere vidit ab alto
Exanimem inque suo iactantem sanguine corpus,
Desiluit, pariterque sinum pariterque capillos
Rupit, et indignis percussit pectora palmis.
Questaque cum fatis "at non tamen omnia vestri

Iuris erunt :' dixit 'luctus monimenta manebunt
Semper, Adoni, mei; repetitaque mortis imago
Annua plangoris peraget simulamina nostri.
At cruor in florem mutabitur. an tibi quondam
Femineos artus in olentes vertere menthas, f. clvi.
Persephone, licuit, nobis Cinyreïus heros
Invidiae mutatus erit ?'' sic fata cruorem
Nectare odorato spargit; qui tactus ab illo
Intumuit sic, ut pluvio perlucida caelo
Surgere bulla solet. nec plena longior hora f. clvii.
Facta mora est, cum flos de sanguine concolor ortus,
Qualem, quae lento celant sub cortice granum,
Punica ferre solent. brevis est tamen usus in illo:
Namque male haerentem et nimia levitate caducum
Excutiunt idem, qui praestant nomina, venti.'

LIBER UNDECIMUS.

Carmine dum tali silvas animosque ferarum
Threïcius vates et saxa sequentia ducit,
Ecce nurus Ciconum, tectae lymphata ferinis
Pectora velleribus, tumuli de vertice cernunt
Orphea percussis sociantem carmina nervis.
E quibus una, leves iactato crine per auras,
'En,' ait 'en hic est nostri contemptor!' et hastam
Vatis Apollinei vocalia misit in ora,
Quae foliis praesuta notam sine vulnere fecit.
Alterius telum lapis est, qui missus in ipso
Aëre concentu victus vocisque lyraeque est,
Ac veluti supplex pro tam furialibus ausis
Ante pedes iacuit. sed enim temeraria crescunt
Bella, modusque abiit, insanaque regnat Erinys.
Cunctaque tela forent cantu mollita: sed ingens
Clamor et infracto Berecyntia tibia cornu
Tympanaque et plausus et Bacchei ululatus
Obstrepuere sono citharae. tum denique saxa

Non exauditi rubuerunt sanguine vatis.
Ac primum attonitas etiamnum voce canentis
Innumeras volucres anguesque agmenque ferarum
Maenades Orphei titulum rapuere triumphi.
Inde cruentatis vertuntur in Orphea dextris
Et coeunt ut aves, si quando luce vagantem
Noctis avem cernunt. structoque utrimque theatro
Ceu matutina cervus periturus harena
Praeda canum est, vatemque petunt et fronde virentes
Coniciunt thyrsos, non haec in munera factos;
Hae glaebas, illae direptos arbore ramos,
Pars torquent silices. neu desint tela furori,
Forte boves presso subigebant vomere terram,
Nec procul hinc multo fructum sudore parantes
Dura lacertosi fodiebant arva coloni.
Agmine qui viso fugiunt, operisque relinquunt
Arma sui. vacuosque iacent dispersa per agros
Sarculaque rastrique graves longique ligones.
Quae postquam rapuere ferae, cornuque minaces
Divulsere boves, ad vatis fata recurrunt,
Tendentemque manus atque illo tempore primum
Irrita dicentem nec quicquam voce moventem
Sacrilegae perimunt. perque os, pro Iuppiter! illud
Auditum saxis intellectumque ferarum
Sensibus in ventos anima exhalata recessit.
Te maestae volucres, Orpheu, te turba ferarum,
Te rigidi silices, te carmina saepe secutae
Fleverunt silvae: positis te frondibus arbos
Tonsa comam luxit. [lacrimis quoque flumina dicunt
Increvisse suis: obstrusaque carbasa pullo
Naides et dryades passosque habuere capillos.]
Membra iacent diversa locis. caput, Hebre, lyramque
Excipis: et — mirum! — medio dum labitur amne,
Flebile nescio quid queritur lyra, flebile lingua
Murmurat exanimis, respondent flebile ripae.
Iamque mare invectae flumen populare relinquunt,

Et Methymnaeae potiuntur litore Lesbi.
Hic ferus expositum peregrinis anguis harenis
Os petit et sparsos stillanti rore capillos.
Tandem Phoebus adest, morsusque inferre parantem
Arcet, et in lapidem rictus serpentis apertos f. clviii.
Congelat et patulos, ut erant, indurat hiatus.
Umbra subit terras, et quae loca viderat ante,
Cuncta recognoscit: quaerensque per arva piorum
Invenit Eurydicen, cupidisque amplectitur ulnis.
Hic modo coniunctis spatiantur passibus ambo,
Nunc praecedentem sequitur, nunc praevius anteit,
Eurydicenque suam iam tuto respicit Orpheus.
Non inpune tamen scelus hoc sinit esse Lyaeus:
Amissoque dolens sacrorum vate suorum,
Protinus in silvis matres Edonidas omnes,
Quae videre nefas, torta radice ligavit. f. clix.
[Quippe pedum digitos, in quantum quaeque secuta est,
Traxit, et in solidam detrusit acumine terram.
Utque suum laqueis, quos callidus abdidit auceps,
Crus ubi commisit volucris, sensitque teneri,
Plangitur, ac trepidans astringit vincula motu;
Sic, ut quaeque solo defixa cohaeserat harum,
Exsternata fugam frustra temptabat: at illam
Lenta tenet radix, exsultantemque coercet.
Dumque ubi sint digiti, dum pes ubi, quaerit, et ungues,
Aspicit in teretes lignum succedere suras.
Et conata femur maerenti plangere dextra,
Robora percussit. pectus quoque robora fiunt:
Robora sunt umeri: longos quoque bracchia veros
Esse putes ramos, et non fallare putando.]
Nec satis hoc Baccho est. ipsos quoque deserit agros,
Cumque choro meliore sui vineta Timoli
Pactolonque petit; quamvis non aureus illo
Tempore nec caris erat invidiosus harenis.
Hunc assueta cohors satyri bacchaeque frequentant:

At Silenus abest. titubantem annisque meroque
Ruricolae cepere Phryges, vinctumque coronis
Ad regem duxere Midan, cui Thracius Orpheus
Orgia tradiderat cum Cecropio Eumolpo.
Qui simul agnovit socium comitemque sacrorum,
Hospitis adventu festum genialiter egit
Per bis quinque dies et iunctas ordine noctes.
Et iam stellarum sublime coegerat agmen
Lucifer undecimus, Lydos cum laetus in agros
Rex venit, et iuveni Silenum reddit alumno.
Huic deus optandi gratum, sed inutile, fecit
Muneris arbitrium, gaudens altore recepto.
Ille, male usurus donis, ait 'effice, quicquid
Corpore contigero, fulvum vertatur in aurum.'
Annuit optatis, nocituraque munera solvit
Liber, et indoluit, quod non meliora petisset.
Laetus abit gaudetque malo Berecyntius heros:
Pollicitique fidem tangendo singula temptat.
[Vixque sibi credens, non alta fronde virentem]
Ilice detraxit virgam: virga aurea facta est. f. clx
Tollit humo saxum: saxum quoque palluit auro.
Contigit et glaebam: contactu glaeba potenti
Massa fit. arentes Cereris decerpsit aristas:
Aurea messis erat. demptum tenet arbore pomum:
Hesperidas donasse putes. si postibus altis
Admovit digitos, postes radiare videntur.
Ille etiam liquidis palmas ubi laverat undis,
Unda fluens palmis Danaën eludere posset.
Vix spes ipse suas animo capit, aurea fingens
Omnia. gaudenti mensas posuere ministri
Exstructas dapibus nec tostae frugis egentes:
Tum vero, sive ille sua Cerealia dextra
Munera contigerat, Cerealia dona rigebant;
Sive dapes avido convellere dente parabat,
Lammina fulva dapes, admoto dente, premebat
Miscuerat puris auctorem muneris undis:
Fusile per rictus aurum fluitare videres

Attonitus novitate mali, divesque miserque,
Effugere optat opes et quae modo voverat, odit.
Copia nulla famem relevat; sitis arida guttur
Urit, et inviso meritus torquetur ab auro.
[Ad caelumque manus et splendida bracchia tollens]
'Da veniam, Lenaee pater! peccavimus;' inquit
'Sed miserere, precor, speciosoque eripe damno.'
Mite deum numen Bacchus peccasse fatentem
Restituit, factique fide data munera solvit.
'Neve male optato maneas circumlitus auro,
Vade' ait 'ad magnis vicinum Sardibus amnem,
Perque iugum montis labentibus obvius undis
Carpe viam, donec venias ad fluminis ortus;
Spumigeroque tuum fonti, qua plurimus exit,
Subde caput, corpusque simul, simul elue crimen.'
Rex iussae succedit aquae. vis aurea tinxit f. clxi.
Flumen, et humano de corpore cessit in amnem.
[Nunc quoque iam veteris percepto semine venae
Arva rigent auro madidis pallentia glaebis.]
Ille, perosus opes, silvas et rura colebat,
Panaque montanis habitantem semper in antris.
Pingue sed ingenium mansit; nocituraque, ut ante,
Rursus erant domino stolidae praecordia mentis.
Nam freta prospiciens late riget arduus alto
Tmolus in ascensu, clivoque extensus utroque
Sardibus hinc, illinc parvis finitur Hypaepis.
Pan ibi dum teneris iactat sua carmina nymphis
Et leve cerata modulatur harundine carmen,
Ausus Apollineos prae se contemnere cantus,
Iudice sub Tmolo certamen venit ad inpar.
Monte suo senior iudex consedit, et aures
Liberat arboribus; quercu coma caerula tantum
Cingitur, et pendent circum cava tempora glandes.
Isque deum pecoris spectans 'in iudice' dixit
'Nulla mora est.' calamis agrestibus insonat ille:
Barbaricoque Midan — aderat nam forte canenti —
Carmine delenit. post hunc sacer ora retorsit

Tmolus ad os Phoebi; vultum sua silva secuta est.
Ille caput flavum lauro Parnaside vinctus
Verrit humum Tyrio saturata murice palla:
Instrictamque fidem gemmis et dentibus Indis
Sustinet a laeva: tenuit manus altera plectrum.
Artificis status ipse fuit. tum stamina docto
Pollice sollicitat, quorum dulcedine captus
Pana iubet Tmolus citharae summittere cannas.
Iudicium sanctique placet sententia montis
Omnibus. arguitur tamen atque iniusta vocatur
Unius sermone Midae. nec Delius aures
Humanam stolidas patitur retinere figuram: f. clxii.
Sed trahit in spatium, villisque albentibus implet,
Instabilesque imas facit et dat posse moveri.
Cetera sunt hominis: partem damnatur in unam,
Induiturque aures lente gradientis aselli.
Ille quidem celare cupit, [turpique pudore
Tempora purpureis temptat] velare tiaris.
Sed solitus longos ferro resecare capillos
Viderat hoc famulus. qui cum nec prodere visum
Dedecus auderet, cupiens efferre sub auras,
Nec posset reticere tamen, secedit, humumque
Effodit, et, domini quales aspexerit aures,
Voce refert parva, terraeque inmurmurat haustae;
Indiciumque suae vocis tellure regesta
Obruit, et scrobibus tacitus discedit opertis.
Creber harundinibus tremulis ibi surgere lucus
Coepit, et, ut primum pleno maturuit anno,
Prodidit agricolam: leni nam motus ab austro
Obruta verba refert, dominique coarguit aures. f. clxiii.
Ultus abit Tmolo, liquidumque per aëra vectus
Angustum citra pontum Nepheleïdos Helles
Laomedonteis Latoius astitit arvis.
Dextera Sigei, Rhoetei laeva profundi
Ara Panomphaeo vetus est sacrata Tonanti.
Inde novae primum moliri moenia Troiae
Laomedonta videt, susceptaque magna labore

Crescere difficili, nec opes exposcere parvas:
Cumque tridentigero tumidi genitore profundi
Mortalem induitur formam, Phrygiaeque tyranno
Aedificat muros, pactus pro moenibus aurum.
Stabat opus: pretium rex inficiatur, et addit,
Perfidiae cumulum, falsis periuria verbis.
'Non inpune feres' rector maris inquit: et omnes
Inclinavit aquas ad avarae litora Troiae.
Inque freti formam terras complevit, opesque
Abstulit agricolis et fluctibus obruit agros.
Poena neque haec satis est: regis quoque filia monstro
Poscitur aequoreo. quam dura ad saxa revinctam
Vindicat Alcides, promissaque munera, dictos
Poscit equos; tantique operis mercede negata
Bis periura capit superatae moenia Troiae.
Nec pars militiae, Telamon, sine honore recessit,
Hesioneque data potitur. nam coniuge Peleus
Clarus erat diva. nec avi magis ille superbit
Nomine, quam soceri; siquidem Iovis esse nepoti
Contigit haud uni, coniunx dea contigit uni.
Namque senex Thetidi Proteus 'dea' dixerat 'undae,
Concipe. mater eris iuvenis, qui fortibus annis
Acta patris vincet maiorque vocabitur illo.'
Ergo, ne quicquam mundus Iove maius haberet,
Quamvis haud tepidos sub pectore senserat ignes,
Iuppiter aequoreae Thetidis conubia fugit,
In suaque Aeaciden succedere vota nepotem
Iussit et amplexus in virginis ire marinae.
Est sinus Haemoniae curvos falcatus in arcus,
Bracchia procurrunt: ubi, si foret altior unda,
Portus erat; summis inductum est aequor harenis.
Litus habet solidum, quod nec vestigia servet,
Nec remoretur iter, nec opertum pendeat alga;
Myrtea silva subest, bicoloribus obsita bacis.
Est specus in medio, natura factus, an arte,
Ambiguum; magis arte tamen: quo saepe venire
Frenato delphine sedens, Theti nuda, solebas.

Illic te Peleus, ut somno vincta iacebas,
Occupat: et quoniam precibus temptata repugnas,
Vim parat, innectens ambobus colla lacertis.
Quod nisi venisses, variatis saepe figuris, f. clxiv.
Ad solitas artes, auso foret ille potitus.
Sed modo tu volucris — volucrem tamen ille tenebat;
Nunc gravis arbor eras: haerebat in arbore Peleus.
Tertia forma fuit maculosae tigridis: illa
Territus Aeacides a corpore bracchia solvit.
Usque deos pelagi vino super aequora fuso
Et pecoris fibris et fumo turis adorat,
Donec Carpathius medio de gurgite vates
'Aeacide,' dixit 'thalamis potiere petitis:
Tu modo, cum rigido sopita quiescet in antro,
Ignaram laqueis vincloque innecte tenaci.
Nec te decipiat centum mentita figuras,
Sed preme, quicquid erit, dum quod fuit ante, reformet.'
Dixerat haec Proteus et condidit aequore vultum,
Admisitque suos in verba novissima fluctus.
Pronus erat Titan inclinatoque tenebat
Hesperium temone fretum, cum pulchra relecto
Nereïs ingreditur consueta cubilia saxo.
Vix bene virgineos Peleus invaserat artus,
Illa novat formas, donec sua membra teneri
Sentit et in partes diversas bracchia tendi.
Tum demum ingemuit: 'neque' ait 'sine numine vincis,
Exhibita estque Thetis.' confessam amplectitur heros,
Et potitur votis ingentique implet Achille.
Felix et nato, felix et coniuge Peleus,
Et cui, si demas iugulati crimina Phoci,
Omnia contigerant. fraterno sanguine sontem
Expulsumque domo patria Trachinia tellus
Accipit. hic regnum sine vi, sine caede regebat
Lucifero genitore satus, patriumque nitorem
Ore ferens Ceyx. illo qui tempore maestus

Dissimilisque sui fratrem lugebat ademptum.
Quo postquam Aeacides fessus curaque viaque
Venit, et intravit paucis comitantibus urbem,
Quosque greges pecorum, quae secum armenta trahebat,
Haud procul a muris sub opaca valle reliquit,
Copia cum facta est adeundi prima tyranni,
Velamenta manu praetendens supplice, qui sit,
Quoque satus, memorat. tantum sua crimina celat,
Mentiturque fugae causam; petit, urbe vel agro
Se iuvet. hunc contra placido Trachinius ore
Talibus alloquitur: 'mediae quoque commoda plebi
Nostra patent, Peleu, nec inhospita regna tenemus.
Adicis huic animo momenta potentia, clarum
Nomen avumque Iovem. ne tempora perde precando:
Quod petis, omne feres. tuaque haec pro parte vocato,
Qualiacumque vides. utinam meliora videres!'
Et flebat. moveat tantos quae causa dolores,
Peleusque comitesque rogant. quibus ille profatur:
'Forsitan hanc volucrem, rapto quae vivit et omnes
Terret aves, semper pennas habuisse putetis.
[Vir fuit. et tanta est animi constantia, quantum]
Frater erat belloque ferox ad vimque paratus,
Nomine Daedalion, illo genitore creatus,
Qui vocat auroram caeloque novissimus exit.
Culta mihi pax est, pacis mihi cura tenendae
Coniugiique fuit: fratri fera bella placebant.
Illius virtus reges gentesque subegit,
Quae nunc Thisbaeas agitat mutata columbas.
Nata erat huic Chione, quae dotatissima forma
Mille procos habuit, bis septem nubilis annis.
Forte revertentes Phoebus Maiaque creatus,
Ille suis Delphis, hic vertice Cylleneo,
Videre hanc pariter, pariter traxere calorem.
Spem veneris differt in tempora noctis Apollo:
Non fert ille moras, virgaque movente soporem
Virginis os tangit. tactu iacet illa potenti,

Vimque dei patitur. nox caelum sparserat astris:
Phoebus anum simulat, praereptaque gaudia sumit.
Ut sua maturus complevit tempora venter,
Alipedis de stirpe dei versuta propago
Nascitur, Autolycus, furtum ingeniosus ad omne;
Candida de nigris et de candentibus atra
Qui facere adsuerat, patriae non degener artis.
Nascitur e Phoebo — namque est enixa gemellos —
Carmine vocali clarus citharaque Philammon.
Quid peperisse duos et dis placuisse duobus
Et forti genitore et progenitore comanti
Esse satam prodest? an obest quoque gloria multis?
Obfuit huic certe. quae se praeferre Dianae
Sustinuit, faciemque deae culpavit. at illi
Ira ferox mota est, "factis' que 'placebimus" inquit.
Nec mora, curvavit cornu, nervoque sagittam
Inpulit, et meritam traiecit harundine linguam.
Lingua tacet, nec vox temptataque verba sequuntur;
Conantemque loqui cum sanguine vita reliquit.
Quam miser amplexans ego tum patruoque dolorem
Corde tuli, fratrique pio solacia misi;
Quae pater haud aliter, quam cautes murmura ponti
Accipit, et natam delamentatur ademptam:
Ut vero ardentem vidit, [quater impetus illi
In medios fuit ire rogos; quater inde repulsus
Concita membra fugae mandat, similisque iuvenco
Spicula crabronum pressa cervice gerenti,
Qua via nulla, ruit. iam tum mihi currere visus
Plus homine est, alasque pedes sumpsisse putares.
Effugit ergo omnes, veloxque cupidine leti
Vertice Parnasi potitur.] miseratus Apollo,
Cum se Daedalion saxo misisset ab alto,
Fecit avem et subitis pendentem sustulit alis, f. clxv.
Oraque adunca dedit, curvos dedit unguibus hamos,
Virtutem antiquam, maiores corpore vires.
Et nunc accipiter, nulli satis aequus, in omnes
Saevit aves, aliisque dolens fit causa dolendi.'

Quae dum Lucifero genitus miracula narrat
De consorte suo, cursu festinus anhelo
Advolat armenti custos Phoceus Anetor,
Et 'Peleu, Peleu! magnae tibi nuntius adsum
Cladis' ait. quodcumque ferat, iubet edere Peleus.
Pendet et ipse metu trepidi Trachinius oris.
Ille refert: 'fessos ad litora curva iuvencos
Appuleram, medio cum Sol altissimus orbe
Tantum respiceret, quantum superesse videret;
Parsque boum fulvis genua inclinarat harenis,
Latarumque iacens campos spectabat aquarum,
Pars gradibus tardis illuc errabat et illuc,
Nant alii celsoque instant super aequora collo.
Templa mari subsunt nec marmore clara nec auro,
Sed trabibus densis lucoque umbrosa vetusto:
Nereïdes Nereusque tenent; hos navita ponti
Edidit esse deos, dum retia litore siccat.
Iuncta palus huic est, densis obsessa salictis,
Quam restagnantis fecit maris unda paludem.
Inde fragore gravi strepitus loca proxima terret;
Belua vasta, lupus mucisque palustribus exit
Oblitus et spumis, exspersus sanguine rictus
Fulmineos, rubra suffusus lumina flamma.
Qui quamquam saevit pariter rabieque fameque,
Acrior est rabie. neque enim ieiunia curat
Caede boum diramque famem finire, sed omne
Vulnerat armentum, sternitque hostiliter omne.
Pars quoque de nobis funesto saucia morsu,
Dum defensamus, leto est data. sanguine litus
Undaque prima rubet demugitaeque paludes.
Sed mora damnosa est, nec res dubitare remittit.
Dum superest aliquid, cuncti coeamus, et arma,
Arma capessamus, coniunctaque tela feramus.'
Dixerat agrestis. nec Pelea damna movebant:
Sed, memor admissi, Nereïda colligit orbam
Damna sua inferias extincto mittere Phoco.
Induere arma viros violentaque sumere tela

Rex iubet Oetaeus; cum quis simul ipse parabat
Ire. sed Alcyone coniunx excita tumultu
Prosilit, et, nondum totos ornata capillos,
Disicit hos ipsos, colloque infusa mariti,
Praestet ut auxilium sine se, verbisque precatur
Et lacrimis, animasque duas ut servet in una.
Aeacides illi: 'pulchros, regina, piosque
Pone metus. plena est promissi gratia vestri.
Non placet arma mihi contra nova monstra moveri:
Numen adorandum pelagi est.' erat ardua turris
Arce loci summa, fessis lux grata carinis.
Ascendunt illuc, stratosque in litore tauros
Cum gemitu aspiciunt, vastatoremque cruento
Ore ferum, longos infectum sanguine villos.
Inde manus tendens in aperti litora ponti,
Caeruleam Peleus Psamathen, ut finiat iram,
Orat, opemque ferat. nec vocibus illa rogantis
Flectitur Aeacidae: Thetis hanc pro coniuge supplex
Accepit veniam. sed enim revocatus in acri
Caede lupus perstat, dulcedine sanguinis asper;
Donec inhaerentem lacerae cervice iuvencae
Marmore mutavit. corpus praeterque colorem f. clxvi.
Omnia servavit: lapidis color indicat, illum
Iam non esse lupum, iam non debere timeri.
Nec tamen hac profugum consistere Pelea terra
Fata sinunt: Magnetas adit vagus exul, et illic
Sumit ab Haemonio purgamina caedis Acasto.
Interea fratrisque sui fratremque secutis
Anxia prodigiis turbatus pectora Ceyx,
Consulat ut sacras, hominum oblectamina, sortes,
Ad Clarium parat ire deum. nam templa profanus
Invia cum Phlegyis faciebat Delphica Phorbas.
Consilii tamen ante sui, fidissima, certam
Te facit, Alcyone. cui protinus intima frigus
Ossa receperunt, buxoque simillimus ora
Pallor obit, lacrimisque genae maduere profusis.
Ter conata loqui ter fletibus ora rigavit,

Singultuque pias interrumpente querellas
'Quae mea culpa tuam,' dixit 'carissime, mentem
Vertit? ubi est, quae cura mei prior esse solebat?
Iam potes Alcyone securus abesse relicta?
Iam via longa placet? iam sum tibi carior absens?
At, puto, per terras iter est, tantumque dolebo,
Non etiam metuam, curaeque timore carebunt.
Aequora me terrent et ponti tristis imago,
Et laceras nuper tabulas in litore vidi,
Et saepe in tumulis sine corpore nomina legi.
Neve tuum fallax animum fiducia tangat,
Quod socer Hippotades tibi sit, qui carcere fortes
Contineat ventos, et, cum velit, aequora placet.
Cum semel emissi tenuerunt aequora venti,
Nil illis vetitum est, incommendataque tellus
Omnis, et omne fretum. caeli quoque nubila vexant
Excutiuntque feris rutilos concursibus ignes.
Quo magis hos novi, — nam novi et saepe paterna
Parva domo vidi — magis hoc reor esse timendos.
Quod tua si flecti precibus sententia nullis,
Care, potest, coniunx, nimiumque es certus eundi,
Me quoque tolle simul. certe iactabimur una,
Nec nisi quae patiar, metuam; pariterque feremus,
Quicquid erit; pariter super aequora lata feremur.'
Talibus Aeolidis dictis lacrimisque movetur
Sidereus coniunx: neque enim minor ignis in ipso est.
Sed neque propositos pelagi dimittere cursus,
Nec vult Alcyonen in partem adhibere pericli;
Multaque respondit timidum solantia pectus.
Non tamen idcirco causam probat. addidit illis
Hoc quoque lenimen, quo solo flexit amantem:
'Longa quidem est nobis omnis mora: sed tibi iuro
Per patrios ignes, si me modo fata remittent,
Ante reversurum, quam luna bis impleat orbem.'
His ubi promissis spes est admota recursus,
Protinus eductam navalibus aequore tingui,
Aptarique suis pinum iubet armamentis.

Qua rursus visa, veluti praesaga futuri,
Horruit Alcyone lacrimasque emisit obortas,
Amplexusque dedit, tristique miserrima tandem
Ore 'vale' dixit, collapsaque corpore toto est.
Ast iuvenes, quaerente moras Ceyce, reducunt
Ordinibus geminis ad fortia pectora remos,
Aequalique ictu scindunt freta. sustulit illa
Umentes oculos, stantemque in puppe recurva
Concussaque manu dantem sibi signa maritum
Prima videt redditque notas: ubi terra recessit
Longius, atque oculi nequeunt cognoscere vultus,
Dum licet, insequitur fugientem lumine pinum:
Haec quoque ut haud poterat, spatio summota, videri,
Vela tamen spectat summo fluitantia malo.
Ut nec vela videt, vacuum petit anxia lectum,
Seque toro ponit. renovat lectusque locusque
Alcyonae lacrimas, et quae pars, admonet, absit.
Portibus exierant, et moverat aura rudentes:
Obvertit lateri pendentes navita remos,
Cornuaque in summa locat arbore, totaque malo
Carbasa deducit venientesque accipit auras.
Aut minus, aut certe medium non amplius aequor
Puppe secabatur, longeque erat utraque tellus,
Cum mare sub noctem tumidis albescere coepit
Fluctibus et praeceps spirare valentius eurus.
'Ardua iandudum demittite cornua,' rector
Clamat 'et antemnis totum subnectite velum.'
Hic iubet: impediunt adversae iussa procellae,
Nec sinit audiri vocem fragor aequoris ullam.
Sponte tamen properant alii subducere remos,
Pars munire latus, pars ventis vela negare:
Egerit hic fluctus, aequorque refundit in aequor,
Hic rapit antemnas. quae dum sine lege geruntur,
Aspera crescit hiems, omnique e parte feroces
Bella gerunt venti fretaque indignantia miscent.
Ipse pavet, nec se, qui sit status, ipse fatetur
Scire ratis rector, nec quid iubeatve, vetetve:

Tanta mali moles, tantoque potentior arte est.
[Quippe sonant clamore viri, stridore rudentes,
Undarum incursu gravis unda, tonitribus aether.]
Fluctibus erigitur caelumque aequare videtur
Pontus, et inductas aspergine tangere nubes;
[Et modo, cum fulvas ex imo verrit arenas,
Concolor est illis, Stygia modo nigrior unda:]
Sternitur interdum, spumisque sonantibus albet.
Ipsa quoque his agitur vicibus Trachinia puppis:
Et nunc sublimis veluti de vertice montis
Despicere in valles imumque Acheronta videtur:
Nunc, ubi demissam curvum circumstetit aequor,
Suspicere inferno summum de gurgite caelum.
Saepe dat ingentem fluctu latus icta fragorem,
Nec levius pulsata sonat, quam ferreus olim
Cum laceras aries ballistave concutit arces.
[Utque solent sumptis incursu viribus ire
Pectore in arma feri protentaque tela leones:
Sic ubi se ventis admiserat unda coortis,
Ibat in arma ratis, multoque erat altior illis.]
Iamque labant cunei, spoliataque tegmine cerae
Rima patet, praebetque viam letalibus undis.
Ecce cadunt largi resolutis nubibus imbres,
[Inque fretum credas totum descendere caelum,
Inque plagas caeli tumefactum ascendere pontum.
Vela madent nimbis, et cum caelestibus undis]
Aequoreae miscentur aquae. caret ignibus aether,
Caecaque nox premitur tenebris hiemisque suisque.
Discutiunt tamen has praebentque micantia lumen
Fulmina: fulmineis ardescunt ignibus undae.
Dat quoque iam saltus intra cava texta carinae
Fluctus: et ut miles, numero praestantior omni,
Cum saepe adsiluit defensae moenibus urbis,
Spe potitur tandem, laudisque accensus amore
Inter mille viros murum tamen occupat unus:
Sic ubi pulsarunt noviens latera ardua fluctus,
Vastius insurgens decimae ruit impetus undae,

Nec prius absistit fessam obpugnare carinam,
Quam velut in captae descendat moenia navis.
[Pars igitur temptabat adhuc invadere pinum,]
Pars maris intus erat. trepidant haud secius omnes,
Quam solet urbs, aliis murum fodientibus extra
Atque aliis murum, trepidare, tenentibus intus.
Deficit ars, animique cadunt: totidemque videntur,
Quot veniant fluctus, ruere atque irrumpere mortes.
Non tenet hic lacrimas; stupet hic; vocat ille beatos,
Funera quos maneant; hic votis numen adorat,
Bracchiaque ad caelum, quod non videt, irrita tollens
Poscit opem: subeunt illi fratresque parensque,
Huic cum pignoribus domus, et quod cuique
relictum est.
Alcyone Ceyca movet; Ceycis in ore
Nulla nisi Alcyone est: et cum desideret unam,
Gaudet abesse tamen. patriae quoque vellet ad oras
Respicere, inque domum supremos vertere vultus:
Verum ubi sit, nescit; tanta vertigine pontus
Fervet, et inducta piceis e nubibus umbra
Omne latet caelum, duplicataque noctis imago est.
Frangitur incursu nimbosi turbinis arbor;
Frangitur et regimen: spoliisque animosa superstes
Unda, velut victrix, sinuataque despicit undas:
Nec levius, quam siquis Athon Pindumve revulsos
Sede sua totos in apertum everterit aequor,
Praecipitata cadit, pariterque et pondere et ictu
Mergit in ima ratem, cum qua pars magna virorum
Gurgite pressa gravi neque in aëra reddita fato
Functa suo est. alii partes et membra carinae
Trunca tenent. tenet ipse manu, qua sceptra solebat,
Fragmina navigii Ceyx, socerumque patremque
Invocat heu! frustra. sed plurima nantis in ore
Alcyone coniunx. illam meminitque refertque:
Illius ante oculos ut agant sua corpora fluctus,
Optat, et exanimis manibus tumuletur amicis.
Dum natat, absentem, quotiens sinit hiscere fluctus.

Nominat Alcyonen, ipsisque inmurmurat undis.
Ecce super medios fluctus niger arcus aquarum
Frangitur, et rupta mersum caput obruit unda.
Lucifer obscurus, nec quem cognoscere posses,
Illa luce fuit: quoniamque excedere caelo
Non licuit, densis texit sua nubibus ora.
Aeolis interea tantorum ignara malorum
Dinumerat noctes: et iam, quas induat ille,
Festinat vestes, iam quas, ubi venerit ille,
Ipsa gerat, reditusque sibi promittit inanes.
Omnibus illa quidem superis pia tura ferebat:
Ante tamen cunctos Iunonis templa colebat,
Proque viro, qui nullus erat, veniebat ad aras,
Utque foret sospes coniunx suus, utque rediret,
Optabat, nullamque sibi praeferret. at illi
Hoc de tot votis poterat contingere solum.
At dea non ultra pro functo morte rogari
Sustinet; utque manus funestas arceat aris,
'Iri, meae' dixit 'fidissima nuntia vocis,
Vise soporiferam Somni velociter aulam,
Exstinctique iube Ceycis imagine mittat
Somnia ad Alcyonen veros narrantia casus.'
Dixerat: induitur velamina mille colorum
Iris, et arcuato caelum curvamine signans
Tecta petit iussi sub nube latentia regis.
Est prope Cimmerios longo spelunca recessu,
Mons cavus, ignavi domus et penetralia Somni:
Quo numquam radiis oriens mediusve cadensve
Phoebus adire potest. nebulae caligine mixtae
Exhalantur humo dubiaeque crepuscula lucis.
Non vigil ales ibi cristati cantibus oris
Evocat Auroram, nec voce silentia rumpunt
Sollicitive canes canibusve sagacior anser.
Non fera, non pecudes, non moti flamine rami,
Humanaeve sonum reddunt convicia linguae.
Muta quies habitat. saxo tamen exit ab imo
Rivus aquae Lethes, per quem cum murmure labens

Invitat somnos crepitantibus unda lapillis.
Ante fores antri fecunda papavera florent
Innumeraeque herbae, quarum de lacte soporem
Nox legit et spargit per opacas umida terras.
Ianua, ne verso stridores cardine reddat,
Nulla domo tota; custos in limine nullus.
At medio torus est ebeno sublimis in antro,
— Plumeus, unicolor, pullo velamine tectus;
Quo cubat ipse deus membris languore solutis.
Hunc circa passim varias imitantia formas
Somnia vana iacent totidem, quot messis aristas,
Silva gerit frondes, eiectas litus harenas.
Quo simul intravit, manibusque obstantia virgo
Somnia dimovit, vestis fulgore reluxit
Sacra domus: tardaque deus gravitate iacentes
Vix oculos tollens, iterumque iterumque relabens
Summaque percutiens nutanti pectora mento,
Excussit tandem sibi se, cubitoque levatus,
Quid veniat, — cognovit enim — scitatur. at illa:
'Somne, quies rerum, placidissime, Somne, deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui corpora duris
Fessa ministeriis mulces reparasque labori!
Somnia, quae veras aequent imitamine formas,
Herculea Trachine iube sub imagine regis
Alcyonen adeant, simulacraque naufraga fingant.
Imperat hoc Iuno.' postquam mandata peregit,
Iris abit: neque enim ulterius tolerare vaporis
Vim poterat, labique ut somnum sensit in artus,
Effugit, et remeat per quos modo venerat arcus.
At pater e populo natorum mille suorum
Excitat artificem simulatoremque figurae
Morphea. non illo iussos sollertius alter
Exprimit incessus vultumque sonumque loquendi;
Adicit et vestes et consuetissima cuique
Verba. sed hic solos homines imitatur. at alter
Fit fera, fit volucris, fit longo corpore serpens.
Hunc Icelon superi, mortale Phobetora vulgus

Nominat. est etiam diversae tertius artis
Phantasos; ille in humum saxumque undamque
trabemque,
Quaeque vacant anima fallaciter omnia transit.
Regibus hi ducibusque suos ostendere vultus
Nocte solent, populos alii plebemque pererrant.
Praeterit hos senior, cunctisque e fratribus unum
Morphea, qui peragat Thaumantidos edita, Somnus
Eligit: et rursus molli languore solutus
Deposuitque caput, stratoque recondidit alto.
Ille volat nullos strepitus facientibus alis
Per tenebras, intraque morae breve tempus in urbem
Pervenit Haemoniam; positisque e corpore pennis
In faciem Ceycis abit, sumptaque figura f. clxvii
Luridus, exanimi similis, sine vestibus ullis,
Coniugis ante torum miserae stetit. uda videtur
Barba viri, madidisque gravis fluere unda capillis.
Tum lecto incumbens, fletu super ora refuso,
Haec ait: 'agnoscis Ceyca, miserrima coniunx?
An mea mutata est facies nece? respice! nosces,
Inveniesque tuo pro coniuge coniugis umbram.
Nil opis, Alcyone, nobis tua vota tulerunt:
Occidimus. falso tibi me promittere noli.
Nubilus Aegaeo deprendit in aequore navem
Auster, et ingenti iactatam flamine solvit:
Oraque nostra, tuum frustra clamantia nomen,
Implerunt fluctus. non haec tibi nuntiat auctor
Ambiguus, non ista vagis rumoribus audis:
Ipse ego fata tibi praesens mea naufragus edo.
Surge, age, da lacrimas, lugubriaque indue, nec me
Indeploratum sub inania Tartara mitte.'
Adicit his vocem Morpheus, quam coniugis illa
Crederet esse sui. fletus quoque fundere veros
Visus erat, gestumque manus Ceycis habebat.
Ingemit Alcyone lacrimans, movet atque lacertos
Per somnum, corpusque petens amplectitur auras;
Exclamatque 'mane! quo te rapis? ibimus una.'

Voce sua specieque viri turbata soporem
Excutit: et primo, si sit, circumspicit illic,
Qui modo visus erat. nam moti voce ministri
Intulerant lumen. postquam non invenit usquam,
Percutit ora manu, laniatque a pectore vestes,
Pectoraque ipsa ferit. nec crines solvere curat;
Scindit, et altrici, quae luctus causa, roganti
'Nulla est Alcyone, nulla est:' ait 'occidit una
Cum Ceyce suo. solantia tollite verba!
Naufragus interiit. vidi agnovique, manusque
Ad discedentem, cupiens retinere, tetendi.
Umbra fuit. sed et umbra tamen manifesta virique
Vera mei. non ille quidem, si quaeris, habebat
Adsuetos vultus, nec quo prius, ore nitebat.
Pallentem nudumque et adhuc umente capillo
Infelix vidi. stetit hoc miserabilis ipso
Ecce loco' — et quaerit, vestigia siqua supersint.
'Hoc erat, hoc, animo quod divinante timebam,
Et ne, me fugiens, ventos sequerere, rogabam.
At certe vellem, quoniam periturus abibas,
Me quoque duxisses. multum fuit utile tecum
Ire mihi. neque enim de vitae tempore quicquam
Non simul egissem, nec mors discreta fuisset.
Nunc absens perii, iactor quoque fluctibus absens,
Et sine te me pontus habet. crudelior ipso
Sit mihi mens pelago, si vitam ducere nitar
Longius, et tanto pugnem superesse dolori.
Sed neque pugnabo, nec te, miserande, relinquam;
Et tibi nunc saltem veniam comes. inque sepulchro
Si non urna, tamen iunget nos littera: si non
Ossibus ossa meis, at nomen nomine tangam.'
Plura dolor prohibet, verboque intervenit omni
Plangor, et attonito gemitus e corde trahuntur.
Mane erat. egreditur tectis ad litus, et illum
Maesta locum repetit, de quo spectarat euntem.
[Dumque moratur ibi, dumque 'hic retinacula solvit,
Hoc mihi discedens dedit oscula litore' dixit,] .

[Quae dum tota locis reminiscitur acta, fretumque]
Prospicit: in liquida, spatio distante, tuetur
Nescio quid quasi corpus, aqua. primoque, quid illud
Esset, erat dubium. postquam paulum appulit unda,
Et, quamvis aberat, corpus tamen esse liquebat,
Qui foret, ignorans, quia naufragus, omine mota est,
Et, tamquam ignoto lacrimam daret, 'heu! miser,' inquit
'Quisquis es, et siqua est coniunx tibi!' fluctibus actum
Fit propius corpus. quod quo magis illa tuetur,
Hoc minus et minus est mentis. iam iamque propinquae
Admotum terrae, iam quod cognoscere posset,
Cernit: erat coniunx. 'ille est!' exclamat, et una
Ora comas vestem lacerat, tendensque trementes
Ad Ceyca manus 'sic, o carissime coniunx,
Sic ad me, miserande, redis?' ait. adiacet undis
Facta manu moles, quae primas aequoris iras
Frangit et incursus quae praedelassat aquarum.
Insilit huc. mirumque fuit potuisse? volabat, f. clxviii.
Percutiensque levem modo natis aëra pennis,
Stringebat summas ales miserabilis undas,
Dumque volat, maesto similem plenumque querellae
Ora dedere sonum tenui crepitantia rostro.
Ut vero tetigit mutum et sine sanguine corpus,
Dilectos artus amplexa recentibus alis,
Frigida nequiquam duro dedit oscula rostro.
Senserit hoc Ceyx, an vultum motibus undae
Tollere sit visus, populus dubitabat. at ille
Senserat. et tandem, superis miserantibus, ambo
Alite mutantur. fatis obnoxius isdem f. clxix.
Tunc quoque mansit amor, nec coniugiale solutum
Foedus in alitibus. coeunt, fiuntque parentes:
Perque dies placidos hiberno tempore septem
Incubat Alcyone pendentibus aequore nidis.
Tunc iacet unda maris. ventos custodit et arcet
Aeolus egressu, praestatque nepotibus aequor.

Ilos aliquis senior iunctim freta lata volantes
Spectat, et ad finem servatos laudat amores.
Proximus, aut idem, si fors tulit, 'hic quoque,' dixit
'Quem mare carpentem substrictaque crura gerentem
Aspicis,' — ostendens spatiosum in guttura mergum —
'Regia progenies. sunt, si descendere ad ipsum
Ordine perpetuo quaeris, sunt huius origo
Ilus et Assaracus raptusque Iovi Ganymedes
Laomedonque senex Priamusque novissima Troiae
Tempora sortitus. frater fuit Hectoris iste:
Qui nisi sensisset prima nova fata iuventa,
Forsitan inferius non Hectore nomen haberet;
Quamvis est illum proles enixa Dymantis,
Aesacon umbrosa furtim peperisse sub Ida
Fertur Alexirhoë, Granico nata bicorni.
Oderat hic urbes, nitidaque remotus ab aula
Secretos montes et inambitiosa colebat
Rura, nec Iliacos coetus nisi rarus adibat.
Non agreste tamen nec inexpugnabile amori
Pectus habens, silvas captatam saepe per omnes
Aspicit Hesperien patria Cebrenida ripa,
Iniectos umeris siccantem sole capillos.
Visa fugit nymphe, veluti perterrita fulvum
Cerva lupum, longeque lacu deprensa relicto
Accipitrem fluvialis anas. quam Troius heros
Insequitur, celeremque metu celer urguet amore.
Ecce latens herba coluber fugientis adunco
Dente pedem strinxit, virusque in corpore liquit.
Cum vita subpressa fuga est. amplectitur amens
Exanimem, clamatque "piget, piget esse secutum!
Sed non hoc timui, nec erat mihi vincere tanti.
Perdidimus miseram nos te duo: vulnus ab angue,
A me causa data est. ego sum sceleratior illo:
Qui tibi morte mea mortis solacia mittam."
Dixit, et e scopulo, qua rauca subederat unda,
Se dedit in pontum. Tethys miserata cadentem
Molliter excepit, nantemque per aequora pennis f. clxx.

Texit, et optatae non est data copia mortis.
Indignatur amans invitum vivere cogi;
[Obstarique animae, misera de sede volenti
Exire. utque novas umeris adsumpserat alas,
Subvolat atque iterum corpus super aequora mittit
Pluma levat casus. furit Aesacos, inque profundum
Pronus abit, letique viam sine fine retemptat.
[Fecit amor maciem: longa internodia crurum,
Longa manet cervix; caput est a corpore longe.
Aequor amat, nomenque tenet, quia mergitur illo.'

LIBER DUODECIMUS.

Nescius adsumptis Priamus pater Aesacon alis
Vivere, lugebat. tumulo quoque nomen habenti
Inferias dederat cum fratribus Hector inanes.
Defuit officio Paridis praesentia tristi,
Postmodo qui rapta longum cum coniuge bellum
Attulit in patriam, coniurataeque sequuntur
Mille rates gentisque simul commune Pelasgae.
Nec dilata foret vindicta, nisi aequora saevi
Invia fecissent venti, Boeotaque tellus
Aulide piscosa puppes tenuisset ituras.
Hic patrio de more Iovi cum sacra parassent,
Ut vetus accensis incanduit ignibus ara,
Serpere caeruleum Danai videre draconem
In platanum, coeptis quae stabat proxima sacris.
Nidus erat volucrum bis quattuor arbore summa,
Quas simul et matrem circum sua damna volantem
Corripuit serpens avidoque abscondidit ore.
Obstipuere omnes. at veri providus augur
Thestorides 'vincemus,' ait 'gaudete, Pelasgi.
Troia cadet; sed erit nostri mora longa laboris'
Atque novem volucres in belli digerit annos.
Ille, ut erat, virides amplexus in arbore ramos
Fit lapis; et superat serpentis imagine saxum. f. clxxi

Permanet Aoniis Nereus violentus in undis;
Bellaque non transfert; et sunt qui parcere Troiae
Neptunum credant, quia moenia fecerat urbi.
At non Thestorides. nec enim nescitve tacetve,
Sanguine virgineo placandam virginis iram
Esse deae. postquam pietatem publica causa,
Rexque patrem vicit, castumque datura cruorem
Flentibus ante aram stetit Iphigenia ministris,
Victa dea est, nubemque oculis obiecit, et inter
Officium turbamque sacri vocesque precantum
Subposita fertur mutasse Mycenida cerva. f. clxxii.
Ergo ubi, qua decuit, lenita est caede Diana,
Et pariter Phoebes, pariter maris ira recessit,
Accipiunt ventos a tergo mille carinae,
Multaque perpessae Phrygia potiuntur harena.
Orbe locus medio est inter terrasque fretumque
Caelestesque plagas, triplicis confinia mundi:
Unde quod est usquam, quamvis regionibus absit,
Inspicitur, penetratque cavas vox omnis ad aures.
Fama tenet, summaque domum sibi legit in arce,
Innumerosque aditus ac mille foramina tectis
Addidit, et nullis inclusit limina portis.
Nocte dieque patet. tota est ex aere sonanti;
Tota fremit, vocesque refert, iteratque quod audit.
Nulla quies intus, nullaque silentia parte.
Nec tamen est clamor, sed parvae murmura vocis:
Qualia de pelagi, siquis procul audiat, undis
Esse solent; qualemve sonum, cum Iuppiter atras
Increpuit nubes, extrema tonitrua reddunt.
Atria turba tenet: veniunt leve vulgus euntque;
Mixtaque cum veris passim commenta vagantur
Milia rumorum, confusaque verba volutant.
E quibus hi vacuas implent sermonibus aures,
Hi narrata ferunt alio, mensuraque ficti
Crescit, et auditis aliquid novus adicit auctor.
Illic Credulitas, illic temerarius Error
Vanaque Laetitia est consternatique Timores,

Seditioque repens dubioque auctore Susurri.
Ipsa, quid in caelo rerum pelagoque geratur
Et tellure, videt, totumque inquirit in orbem.
Fecerat haec notum, Graias cum milite forti
Adventare rates. neque inexpectatus in armis
Hostis adest. prohibent aditus, litusque tuentur
Troës; et Hectorea primus fataliter hasta,
Protesilaë, cadis: commissaque proelia magno
Stant Danais, fortisque animae nece cognitus Hector
Nec Phryges exiguo, quid Achaica dextera posset,
Sanguine senserunt. et iam Sigea rubebant
Litora, iam leto proles Neptunia, Cygnus
Mille viros dederat, iam curru instabat Achilles,
Totaque Peliacae sternebat cuspidis ictu
Agmina; perque acies aut Cygnum aut Hectora quaerer
Congreditur Cygno. decimum dilatus in annum
Hector erat. tum colla iugo canentia pressos
Exhortatus equos, currum direxit in hostem,
Concutiensque suis vibrantia tela lacertis
'Quisquis es, o iuvenis,' dixit 'solamen habeto
Mortis, ab Haemonio quod sis iugulatus Achille.'
Hactenus Aeacides. vocem gravis hasta secuta est
[Sed quamquam certa nullus fuit error in hasta,
Nil tamen emissi profecit acumine ferri,]
Utque hebeti pectus tantummodo contudit ictu.
'Nate dea, nam te fama praenovimus,' inquit
Ille 'quid a nobis vulnus miraris abesse?' —
Mirabatur enim — 'non haec, quam cernis, equin
Fulva iubis cassis, neque onus cava parma sinistra
Auxilio mihi sunt; decor est quaesitus ab istis.
Mars quoque ob hoc capere arma solet. removebitu huius
Tegminis officium, tamen indestrictus abibo.
Est aliquid, non esse satum Nereïde, sed qui
Nereaque et natas et totum temperet aequor.'
Dixit, et haesurum clipei curvamine telum

Misit in Aeaciden, quod et aes et proxima rupit
Terga novena boum, decimo tamen orbe moratum est.
Excutit hoc heros, rursusque trementia forti
Tela manu torsit: rursus sine vulnere corpus
Sincerumque fuit. [nec tertia cuspis apertum
Et se praebentem valuit destringere Cygnum.]
Haud secus exarsit, quam circo taurus aperto,
Cum sua terribili petit irritamina cornu,
Poeniceas vestes, elusaque vulnera sensit.
Num tamen exciderit ferrum, considerat, hastae:
Haerebat ligno. 'manus est mea debilis ergo,
Quasque' ait 'ante habuit vires, effudit in uno?
Nam certe valui, vel cum Lyrnesia primus
Moenia deieci, vel cum Tenedonque suoque
Eetioneas implevi sanguine Thebas,
Vel cum purpureus populari caede Caicus
Fluxit, opusque meae bis sensit Telephus hastae.
Hic quoque tot caesis, quorum per litus acervos
Et feci et video, valuit mea dextra valetque.'
Dixit et, ante actis veluti male crederet, hastam
Misit in adversum Lycia de plebe Menoeten,
Loricamque simul subiectaque pectora rupit.
Quo plangente gravem moribundo vertice terram
Extrahit illud idem calido de vulnere telum,
Atque ait 'haec manus est, haec, qua modo vicimus, hasta.
Utar in hoc isdem; sit in hoc, precor, exitus idem.'
Sic fatur Cygnumque petit, nec fraxinus errat,
Inque umero sonuit non evitata sinistro;
Inde velut muro solidaque a caute repulsa est.
Qua tamen ictus erat, signatum sanguine Cygnum
Viderat et frustra fuerat gavisus Achilles.
Vulnus erat nullum; sanguis erat ille Menoetae.
Tum vero praeceps curru fremebundus ab alto
Desilit, et nitido securum comminus hostem
Ense petens parmam gladio galeamque cavari
Cernit, at in duro laedi quoque corpore ferrum.

Haud tulit ulterius, clipeoque adversa recepto
Ter quater ora viri et capulo cava tempora pulsat;
Cedentique sequens instat, turbatque, ruitque,
Attonitoque negat requiem. pavor occupat illum,
Ante oculosque natant tenebrae: retroque ferenti
Aversos passus medio lapis obstitit arvo.
Quem super inpulsum resupino pectore Cygnum
Vi multa vertit, terraeque adflixit Achilles.
Tum clipeo genibusque premens praecordia duris
Vincla trahit galeae: quae presso subdita mento
Elidunt fauces, et respiramen iterque
Eripiunt animae. victum spoliare parabat:
Arma relicta videt. corpus deus aequoris albam f. clxxii
Contulit in volucrem, cuius modo nomen habebat.
Hic labor, haec requiem multorum pugna dierum
Attulit et positis pars utraque substitit armis.
Dumque vigil Phrygios servat custodia muros,
Et vigil Argolicas servat custodia fossas,
Festa dies aderat, qua Cygni victor Achilles
Pallada mactatae placabat sanguine vaccae.
Cuius ut inposuit prosecta calentibus aris,
Et dis acceptus penetravit in aethera nidor,
Sacra tulere suam, pars est data cetera mensis.
Discubuere toris proceres et corpora tosta
Carne replent, vinoque levant curasque sitimque.
Non illos citharae, non illos carmina vocum
Longave multifori delectat tibia buxi,
Sed noctem sermone trahunt, virtusque loquendi
Materia est. pugnam referunt hostisque suamque,
Inque vices adita atque exhausta pericula saepe
Commemorare iuvat. quid enim loqueretur Achilles
Aut quid apud magnum potius loquerentur Achillem
Proxima praecipue domito victoria Cygno
In sermone fuit. visum mirabile cunctis,
Quod iuveni corpus nullo penetrabile telo
Invictumque a vulnere erat, ferrumque terebat.
Hoc ipse Aeacides, hoc mirabantur Achivi.

Cum sic Nestor ait: 'vestro fuit unicus aevo
Contemptor ferri nulloque forabilis ictu
Cygnus. at ipse olim patientem vulnera mille
Corpore non laeso Perrhaebum Caenea vidi;
Caenea Perrhaebum, qui factis inclitus Othryn
Incoluit. quoque id mirum magis esset in illo,
Femina natus erat.' monstri novitate feruntur
Quisquis adest, narretque rogant. quos inter Achilles:
'Dic age, nam cunctis eadem est audire voluntas,
O facunde senex, aevi prudentia nostri,
Quis fuerit Caeneus, cur in contraria versus;
Qua tibi militia, cuius certamine pugnae
Cognitus; a quo sit victus, si victus ab ullo est.'
Tum senior: 'quamvis obstet mihi tarda vetustas,
Multaque me fugiant primis spectata sub annis,
Plura tamen memini. nec quae magis haereat illa,
Pectore res nostro est inter bellique domique
Acta tot. ac siquem potuit spatiosa senectus
Spectatorem operum multorum reddere, vixi
Annos bis centum; nunc tertia vivitur aetas.
Clara decore fuit proles Elateïa Caenis,
Thessalidum virgo pulcherrima, perque propinquas
Perque tuas urbes — tibi enim popularis, Achille, —
Multorum frustra votis optata procorum.
Temptasset Peleus thalamos quoque forsitan illos;
Sed iam aut contigerant illi conubia matris,
Aut fuerant promissa, tuae. nec Caenis in ullos
Denupsit thalamos. secretaque litora carpens
Aequorei vim passa dei est; ita fama ferebat.
Utque novae Veneris Neptunus gaudia cepit,
"Sint tua vota licet' dixit 'secura repulsae:
Elige, quid voveas." eadem hoc quoque fama ferebat.
"Magnum' Caenis ait 'facit haec iniuria votum,
Tale pati nil posse, mihi. da, femina ne sim,
Omnia praestiteris." graviore novissima dixit
Verba sono, poteratque viri vox illa videri;
Sicut erat. nam iam voto deus aequoris alti f. clxxiv.

Annuerat, dederatque super, ne saucius ullis
Vulneribus fieri ferrove occumbere posset.
Munere laetus abit, studiisque virilibus aevum
Exigit Atracides, Peneïaque arva pererrat.
Duxerat Hippodamen audaci Ixione natus,
Nubigenasque feros positis ex ordine mensis
Arboribus tecto discumbere iusserat antro.
Haemonii proceres aderant, aderamus et ipsi;
Festaque confusa resonabat regia turba.
Ecce canunt Hymenaeon, et ignibus atria fumant,
Cinctaque adest virgo matrum nuruumque caterva,
Praesignis facie. felicem diximus illa
Coniuge Pirithoum; quod paene fefellimus omen.
Nam tibi, saevorum saevissime Centaurorum,
Euryte, quam vino pectus tam virgine visa
Ardet, et ebrietas geminata libidine regnat.
Protinus eversae turbant convivia mensae,
Raptaturque comis per vim nova nupta prehensis.
Eurytus Hippodamen, alii, quam quisque probaban
Aut poterant, rapiunt; captaeque erat urbis imago
Femineo clamore sonat domus. ocius omnes
Surgimus, et primus "quae te vecordia," Theseus
'Euryte, pulsat,' ait, 'qui me vivente lacessas
Pirithoum, violesque duos ignarus in uno?"
Ille nihil contra: neque enim defendere verbis
Talia facta potest: sed vindicis ora protervis
Insequitur manibus, generosaque pectora pulsat.
Forte fuit iuxta signis extantibus asper
Antiquus crater, quem surgens vastior ipse
Sustulit Aegides, adversaque misit in ora.
Sanguinis ille globos pariter cerebrumque merumqu
Vulnere et ore vomens madida resupinus harena
Calcitrat. ardescunt germani caede bimembres,
Certatimque omnes uno ore "arma, arma" loquuntur
Vina dabant animos. et prima pocula pugna
Missa volant fragilesque cadi, curvique lebetes,
Res epulis quondam, nunc bello et caedibus aptae

Primus Ophionides Amycus penetralia donis
Haud timuit spoliare suis, et primus ab aede
Lampadibus densum rapuit funale coruscis;
Elatumque alte, veluti qui candida tauri
Rumpere sacrifica molitur colla securi,
Illisit fronti Lapithae Celadontis, et ossa
Non agnoscendo confusa relinquit in ore.
Exsiluere oculi, disiectisque ossibus oris
Acta retro naris medioque est fixa palato.
Hunc pede convulso mensae Pellaeus acernae
Stravit humi Pelates deiecto in pectora mento,
Cumque atro mixtos sputantem sanguine dentes
Vulnere Tartareas geminato mittit ad umbras.
Proximus ut steterat, spectans altaria vultu
Fumida terribili "cur non' ait 'utimur istis?"
Cumque suis Gryneus inmanem sustulit aram
Ignibus et medium Lapitharum iecit in agmen,
Depressitque duos, Brotean et Orion. Orio
Mater erat Mycale, quam deduxisse canendo
Saepe reluctanti constabat cornua lunae.
"Non inpune feres, teli modo copia detur!"
Dixerat Exadius, telique habet instar, in alta
Quae fuerant pinu votivi cornua cervi.
Figitur hinc duplici Gryneus in lumina ramo,
Eruiturque oculos, quorum pars cornibus haeret,
Pars fluit in barbam concretaque sanguine pendet.
Ecce rapit mediis flagrantem Rhoetus ab aris
Pruniceum torrem, dextraque a parte Charaxi
Tempora perfringit fulvo protecta capillo.
Correpti rapida, veluti seges arida, flamma
Arserunt crines, et vulnere sanguis inustus
Terribilem stridore sonum dedit; ut dare ferrum
Igne rubens plerumque solet, quod forcipe curva
Cum faber eduxit, lacubus demittit, at illud
Stridet et in tepida summersum sibilat unda.
Saucius hirsutis avidum de crinibus ignem
Excutit, inque umeros limen tellure revulsum

Tollit, onus plaustri. quod ne permittat in hostem
Ipsa facit gravitas. socium quoque saxea moles
Oppressit spatio stantem propiore Cometen.
Gaudia nec retinet Rhoetus: "sic, comprecor," inqu
'Cetera sit fortis castrorum turba tuorum!"
Semicremoque novat repetitum stipite vulnus,
Terque quaterque gravi iuncturas verticis ictu
Rupit, et in liquido sederunt ossa cerebro.
Victor ad Euagrum Corythumque Dryantaque transit
E quibus ut prima tectus lanugine malas
Procubuit Corythus, "puero quae gloria fuso
Parta tibi est?" Euagrus ait: nec dicere Rhoetus
Plura sinit, rutilasque ferox in aperta loquentis
Condidit ora viri, perque os in pectora, flammas.
Te quoque, saeve Drya, circum caput igne rotato
Insequitur; sed non in te quoque constitit idem
Exitus: assiduae successu caedis ovantem
Qua iuncta est umero cervix, sude figis obusta.
Ingemuit, duroque sudem vix osse revulsit
Rhoetus, et ipse suo madefactus sanguine fugit.
Fugit et Ornēus Lycabasque et saucius armo
Dexteriore Medon et cum Pisenore Thaumas;
Quique pedum nuper certamine vicerat omnes
Mermeros, accepto tum vulnere tardius ibat:
Et Pholus et Melaneus et Abas praedator aprorum
Quique suis frustra bellum dissuaserat, augur
Asbolus. ille etiam metuenti vulnera Nesso
"Ne fuge! ad Herculeos' inquit 'servaberis arcus.
At non Eurynomus Lycidasque et Areos et Imbreu
Effugere necem: quos omnes dextra Dryantis
Perculit adversos. adversum tu quoque, quamvis
Terga fugae dederas, vulnus, Crenaee, tulisti:
Nam grave, respiciens, inter duo lumina ferrum,
Qua naris fronti committitur, accipis, imae.
In tanto fremitu cunctis sine fine iacebat
Sopitus venis et inexperrectus Aphidas,
Languentique manu carchesia mixta tenebat,

Fusus in Ossaeae villosis pellibus ursae.
Quem procul ut vidit frustra nulla arma moventem,
Inserit amento digitos, "miscenda' que dixit
'Cum Styge vina bibas" Phorbas, nec plura moratus
In iuvenem torsit iaculum, ferrataque collo
Fraxinus, ut casu iacuit resupinus, adacta est.
Mors caruit sensu, plenoque e gutture fluxit
Inque toros inque ipsa niger carchesia sanguis.
Vidi ego Petraeum conantem vellere terra
Glandiferam quercum: quam dum complexibus ambit
Et quatit huc illuc, labefactaque robora iactat,
Lancea Pirithoi costis inmissa Petraei
Pectora cum duro luctantia robore fixit.
Pirithoi virtute Lycum cecidisse ferebant,
Pirithoi virtute Chromin. sed uterque minorem
Victori titulum quam Dictys Helopsque dederunt.
Fixus Helops iaculo, quod pervia tempora fecit,
Et missum a dextra laevam penetravit ad aurem.
Dictys ab ancipiti delapsus acumine montis,
Dum fugit instantem trepidans Ixione natum,
Decidit in praeceps, et pondere corporis ornum
Ingentem fregit, suaque induit ilia fractae.
Ultor adest Aphareus, saxumque e monte revulsum
Mittere conatur. mittentem stipite querno
Occupat Aegides, cubitique ingentia frangit
Ossa; nec ulterius dare corpus inutile leto
Aut vacat, aut curat, tergoque Bienoris alti
Insilit, haud solito quemquam portare nisi ipsum;
Opposuitque genu costis, prensamque sinistra
Caesariem retinens, vultum minitantiaque ora
Robore nodoso praeduraque tempora fregit.
Robore Nedymnum iaculatoremque Lycotan
Sternit, et inmissa protectum pectora barba
Hippason, et summis extantem Riphea silvis,
Thereaque, Haemoniis qui prensos montibus ursos
Ferre domum vivos indignantesque solebat.
Haud tulit utentem pugnae successibus ultra

Thesea Demoleon: solido divellere dudum
Annosam pinum magno molimine temptat;
Quod quia non potuit, praefractam misit in hostem
Sed procul a telo Theseus veniente recessit
Pallados admonitu; credi sic ipse volebat.
Non tamen arbor iners cecidit: nam Crantoris alti
Abscidit iugulo pectusque umerumque sinistrum.
Armiger ille tui fuerat genitoris, Achille,
Quem Dolopum rector bello superatus, Amyntor
Aeacidae dederat pacis pignusque fidemque.
Hunc procul ut foedo disiectum vulnere Peleus
Vidit, "at inferias, iuvenum gratissime Crantor,
Accipe" ait, validoque in Demoleonta lacerto
— Fraxineam misit, mentis quoque viribus, hastam,
Quae laterum cratem perrupit, et ossibus haerens
Intremuit. trahit ille manu sine cuspide lignum:
Id quoque vix sequitur; cuspis pulmone retenta est
Ipse dolor vires animo dabat: aeger in hostem
Erigitur, pedibusque virum proculcat equinis.
Excipit ille ictus galea clipeoque sonantes,
Defensatque umeros, praetentaque sustinet arma:
Perque armos uno duo pectora perforat ictu.
Ante tamen leto dederat Phlegraeon et Hylen
Eminus, Iphinoum collato Marte Claninque.
Additur his Dorylas, qui tempora tecta gerebat
Pelle lupi, saevique vicem praestantia teli
Cornua vara boum multo rubefacta cruore.
Huic ego, nam vires animus dabat, "aspice," dix
'Quantum concedant nostro tua cornua ferro"
Et iaculum torsi. quod cum vitare nequiret,
Opposuit dextram passurae vulnera fronti.
Affixa est cum fronte manus: fit clamor: at illum
Haerentem Peleus et acerbo vulnere victum —
Stabat enim propior — mediam ferit ense sub alvum
Prosiluit, terraque ferox sua viscera traxit,
Tractaque calcavit, calcataque rupit, et illis
Crura quoque impediit et inani concidit alvo.

Nec te pugnantem tua, Cyllare, forma redemit,
Si modo naturae formam concedimus illi.
Barba erat incipiens, barbae color aureus, aurea
Ex umeris medios coma dependebat in armos.
Gratus in ore vigor; cervix umerique manusque
Pectoraque artificum laudatis proxima signis,
Et quacumque vir est: nec equi mendosa sub illo
Deteriorque viro facies. da colla caputque,
Castore dignus erit: sic tergum sessile, sic stant
Pectora celsa toris: totus pice nigrior atra,
Candida cauda tamen, color est quoque cruribus albus.
Multae illum petiere sua de gente, sed una
Abstulit Hylonome, qua nulla decentior inter
Semiferos altis habitavit femina silvis.
Haec et blanditiis et amando et amare fatendo
Cyllaron una tenet; cultu quoque, quantus in illis
Esse potest membris, ut sit coma pectine levis,
Ut modo rore maris, modo se violave rosave
Implicet, interdum canentia lilia gestet,
Bisque die lapsis Pagaseae vertice silvae
Fontibus ora lavet, bis flumine corpora tinguat,
Nec nisi quae deceant, electarumque ferarum
Aut umero aut lateri praetendat vellera laevo.
Par amor est illis: errant in montibus una,
Antra simul subeunt. et tum Lapitheïa tecta
Intrarant pariter, pariter fera bella gerebant.
Auctor in incerto est, iaculum de parte sinistra
Venit, et inferius, quam collo pectora subsunt,
Cyllare, te fixit. parvo cor vulnere laesum
Corpore cum toto post tela educta refrixit.
Protinus Hylonome morientes excipit artus,
Inpositaque manu vulnus fovet, oraque ad ora
Admovet atque animae fugienti obsistere temptat.
Ut videt extinctum, dictis, quae clamor ad aures
Arcuit ire meas, telo, quod inhaeserat illi,
Incubuit, moriensque suum complexa maritum est.

Ante oculos stat et ille meos, qui sena leonum
Vinxerat inter se conexis vellera nodis,
Phaeocomes, hominemque simul protectus equumque:
Codice qui misso, quem vix iuga bina moverent,
Tectaphon Oleniden a summo vertice frendit.
Ast ego, dum parat hunc armis nudare iacentem, —
Scit tuus hoc genitor — gladium spoliantis in ima
Ilia demisi. Chthonius quoque Teleboasque
Ense iacent nostro. ramum prior ille bifurcum
Gesserat, hic iaculum. iaculo mihi vulnera fecit.
Signa vides, apparet adhuc vetus inde cicatrix.
Tunc ego debueram capienda ad Pergama mitti:
Tum poteram magni, si non superare, morari
Hectoris arma meis. illo sed tempore nullus,
Aut puer Hector erat: nunc me mea deficit aetas.
Quid tibi victorem gemini Periphanta Pyraethi,
Ampyca quid referam? qui quadrupedantis Echetli
Fixit in adverso cornum sine cuspide vultu
Vecte Pelethronium Macareus in pectus adacto
Stravit Erigdupum. memini et venabula condi
Inguine Nesseis manibus coniecta Cymeli.
Nec tu credideris tantum cecinisse futura
Ampyciden Mopsum. Mopso iaculante biformis
Occubuit frustraque loqui temptavit Hodites
Ad mentum lingua mentoque ad guttura fixo.
Quinque neci Caeneus dederat, Styphelumque Bromumque
Antimachumque Elymumque securiferumque Pyracten
Vulnera non memini, numerum nomenque notavi.
Provolat Emathii spoliis armatus Halesi,
Quem dederat leto, membris et corpore Latreus
Maximus. huic aetas inter iuvenemque senemque,
Vis iuvenalis erat; variabant tempora cani.
Qui clipeo gladioque Macedoniaque sarissa
Conspicuus faciemque obversus in agmen utrumque
Armaque concussit certumque equitavit in orbem,
Verbaque tot fudit vacuas animosus in auras:

"Et te, Caeni, feram? nam tu mihi femina semper,
Tu mihi Caenis eris. nec te natalis origo
Commonuit, mentemque subit, quo praemia facto,
Quaque viri falsam speciem mercede pararis?
Vel quid nata, vide, vel quid sis passa; columque,
I, cape cum calathis, et stamina pollice torque:
Bella relinque viris." iactanti talia Caeneus
Extentum cursu missa latus eruit hasta,
Qua vir equo commissus erat. furit ille dolore,
Nudaque Phyllei iuvenis ferit ora sarissa.
Non secus haec resilit, quam tecti a culmine grando,
Aut siquis parvo feriat cava tympana saxo.
Comminus aggreditur, laterique recondere duro
Luctatur gladium: gladio loca pervia non sunt.
"Haud tamen effugies! medio iugulaberis ense,
Quandoquidem mucro est hebes" inquit, et in latus ensem
Obliquat longaque amplectitur ilia dextra,
[Plaga facit gemitus in corpore marmoris icti,]
Fractaque dissiluit percusso lammina callo.
Ut satis illaesos miranti praebuit artus,
"Nunc age,' ait Caeneus 'nostro tua corpora ferro
Temptemus!" capuloque tenus demisit in armos
Ensem fatiferum, caecamque in viscera movit
Versavitque manum, vulnusque in vulnere fecit.
Ecce ruunt vasto rabidi clamore bimembres,
Telaque in hunc omnes unum mittuntque feruntque.
Tela retusa cadunt, manet inperfossus ab omni
Inque cruentatus Caeneus Elateius ictu.
Fecerat attonitos nova res. "heu dedecus ingens!'
Monychus exclamat 'populus superamur ab uno,
Vixque viro. quamquam ille vir est, nos segnibus actis
Quod fuit ille, sumus. quid membra inmania prosunt?
Quid geminae vires, et quod fortissima rerum
In nobis duplex natura animalia iunxit?
Nec nos matre dea, nec nos Ixione natos

Esse reor ; qui tantus erat, Iunonis ut altae
Spem caperet. nos semimari superamur ab hoste.
Saxa trabesque super totosque involvite montes.
Vivacemque animam missis elidite silvis!
Silva premat fauces, et erit pro vulnere pondus."
Dixit, et insani deiectam viribus austri
Forte trabem nactus, validum coniecit in hostem:
Exemplumque fuit. parvoque in tempore nudus
Arboris Othrys erat, nec habebat Pelios umbras.
Obrutus inmani cumulo, sub pondere Caeneus
Aestuat arboreo congestaque robora duris
Fert umeris. sed enim postquam super ora caputqu
Crevit onus, neque habet, quas ducat, spiritus
auras, —
[Deficit interdum; modo se super aëra frustra
Tollere conatur, iactasque evolvere silvas;
Interdumque movet: veluti, quam cernimus, ecce
Ardua si terrae quatiatur motibus Ide.]
Exitus in dubio est — alii sub inania corpus
Tartara detrusum silvarum mole ferebant:
Abnuit Ampycides, medioque ex aggere fulvis
Vidit avem pennis liquidas exire sub auras, f. clxx
Quae mihi tunc primum, tunc est conspecta
supremum
Hanc ibi lustrantem leni sua castra volatu
Mopsus et ingenti circum clangore sonantem
Aspexit, pariterque animis oculisque secutus
"O salve,' dixit 'Lapitheae gloria gentis,
Maxime vir quondam, sed nunc avis unica, Caeneu!
Credita res auctore suo est. dolor addidit iram,
Oppressumque aegre tulimus tot ab hostibus unum
Nec prius abstitimus ferro exercere dolorem,
Quam data pars leto, partem fuga noxque removit.
Haec inter Lapithas et semihomines Centauros
Proclia, Tlepolemus, Pylio referente, dolorem
Praeteriti Alcidae tacito non pertulit ore,
Atque ait: 'Herculeae mirum est oblivia laudis

Acta tibi, senior. certe mihi saepe referre
Nubigenas domitos a se pater ipse solebat.'
Tristis ad haec Pylius: 'quid me meminisse malorum
Cogis et obductos annis rescindere luctus,
Inque tuum genitorem odium offensasque fateri?
Ille quidem maiora fide, di! gessit, et orbem
Implevit meritis, quod mallem posse negare.
Sed neque Deïphobum nec Polydamanta nec ipsum
Hectora laudamus. quis enim laudaverit hostem?
Ille tuus genitor Messenia moenia quondam
Stravit, et inmeritas urbes Elinque Pylonque
Diruit, inque meos ferrum flammamque penates
Inpulit. utque alios taceam, quos ille peremit,
Bis sex Nelidae fuimus, conspecta iuventus:
Bis sex Herculeis ceciderunt, me minus uno,
Viribus. atque alios vinci potuisse ferendum est:
Mira Periclymeni mors est. cui posse figuras
Sumere quas vellet, rursusque reponere sumptas
Neptunus dederat, Nelei sanguinis auctor.
Hic ubi nequiquam est formas variatus in omnes,
Vertitur in faciem volucris, quae fulmina curvis f. clxxvi.
Ferre solet pedibus, divum gratissima regi.
Viribus usus avis pennis rostroque reduncо
Hamatisque viri laniaverat unguibus ora.
Tendit in hanc nimium certos Tirynthius arcus,
Atque inter nubes sublimia membra ferentem
Pendentemque ferit, lateri qua subditur ala.
Nec grave vulnus erat; sed rupti vulnere nervi
Deficiunt, motumque negant viresque volandi.
Decidit in terram, non concipientibus auras
Inferius pennis, et quae levis haeserat alae,
Corporis affixi pressa est gravitate sagitta
Perque latus summum iugulo est exacta sinistro.
Num videor debere tui praeconia rebus
Herculis, o Rhodiae ductor pulcherrime classis?
Nec tamen ulterius, quam fortia facta silendo
Ulciscor fratres. solida est mihi gratia tecum.'

Haec postquam dulci Neleïus edidit ore,
A sermone senis repetito munere Bacchi
Surrexere toris; nox est data cetera somno.
At deus aequoreas qui cuspide temperat undas,
In volucrem corpus nati Phaethontida versum
Mente dolet patria; saevumque perosus Achillem
Exercet memores plus quam civiliter iras.
Iamque fere tracto duo per quinquennia bello
Talibus intonsum compellat Sminthea dictis:
'O mihi de fratris longe gratissime natis,
Irrita qui mecum posuisti moenia Troiae,
Ecquid, ubi has iam iam casuras aspicis arces,
Ingemis? aut ecquid tot defendentia muros
Milia caesa doles? ecquid, ne persequar omnes,
Hectoris umbra subit circum sua Pergama tracti?
Cum tamen ille ferox belloque cruentior ipso
Vivit adhuc, operis nostri populator, Achilles.
Det mihi se, faxo, triplici quid cuspide possim,
Sentiat. at quoniam concurrere comminus hosti
Non datur, occulta necopinum perde sagitta!'
Annuit, atque animo pariter patruoque suoque
Delius indulgens nebula velatus in agmen
Pervenit Iliacum, mediaque in caede virorum
Rara per ignotos spargentem cernit Achivos
Tela Parin: fassusque deum, 'quid spicula perdis
Sanguine plebis?' ait. 'siqua est tibi cura tuorum
Vertere in Aeaciden, caesosque ulciscere fratres!'
Dixit, et ostendens sternentem Troica ferro
Corpora Peliden, arcus obvertit in illum,
Certaque letifera direxit spicula dextra.
Quod Priamus gaudere senex post Hectora posset,
Hoc fuit. ille igitur tantorum victor, Achille,
Vinceris a timido Graiae raptore maritae!
At si femineo fuerat tibi Marte cadendum,
Thermodontiaca malles cecidisse bipenni.
Iam timor ille Phrygum, decus et tutela Pelasgi
Nominis, Aeacides, caput insuperabile bello,

Arserat. armarat deus idem, idemque cremarat.
Iam cinis est; et de tam magno restat Achille
Nescio quid, parvam quod non bene compleat urnam.
At vivit totum quae gloria compleat orbem.
Haec illi mensura viro respondet et hac est.
Par sibi Pelides, nec inania Tartara sentit.
Ipse etiam, ut, cuius fuerit, cognoscere possis,
Bella movet clipeus, deque armis arma feruntur.
Non ea Tydides, non audet Oileos Aiax,
Non minor Atrides, non bello maior et aevo
Poscere, non alii. solis Telamone creato
Laërteque fuit tantae fiducia laudis.
A se Tantalides onus invidiamque removit,
Argolicosque duces mediis considere castris
Iussit et arbitrium litis traiecit in omnes.

LIBER TERTIUS DECIMUS.

Consedere duces et vulgi stante corona
Surgit ad hos clipei dominus septemplicis Aiax;
Utque erat impatiens irae, Sigeïa torvo
Litora respexit classemque in litore vultu,
Intendensque manus 'agimus, pro Iuppiter!' inquit
'Ante rates causam, et mecum confertur Ulixes!
At non Hectoreis dubitavit cedere flammis,
Quas ego sustinui, quas hac a classe fugavi.
Tutius est igitur fictis contendere verbis,
Quam pugnare manu. sed nec mihi dicere promptum,
Nec facere est isti: quantumque ego Marte feroci
Inque acie valeo, tantum valet iste loquendo.
Nec memoranda tamen vobis mea facta, Pelasgi,
Esse reor; vidistis enim. sua narret Ulixes,
Quae sine teste gerit, quorum nox conscia sola est.
Praemia magna peti fateor: sed demit honorem
Aemulus: Aiaci non est tenuisse superbum,

Sit licet hoc ingens, quicquid speravit Ulixes.
Iste tulit pretium iam nunc temptaminis huius,
Quo cum victus erit, mecum certasse feretur.
Atque ego, si virtus in me dubitabilis esset,
Nobilitate potens essem; Telamone creatus,
Moenia qui forti Troiana sub Hercule cepit,
Litoraque intravit Pagasea Colcha carina.
Aeacus huic pater est, qui iura silentibus illic
Reddit, ubi Aeoliden saxum grave Sisyphon urguet
Aeacon agnoscit summus prolemque fatetur
Iuppiter esse suam. sic ab Iove tertius Aiax.
Nec tamen haec series in causam prosit, Achivi,
Si mihi cum magno non est communis Achille.
Frater erat; fraterna peto. quid sanguine cretus
Sisyphio, furtisque et fraude simillimus illi
Inserit Aeacidis alienae nomina gentis?
An quod in arma prior nulloque sub indice veni,
Arma neganda mihi? potiorque videbitur ille,
Ultima qui cepit, detrectavitque furore
Militiam ficto, donec sollertior isto
Sed sibi inutilior timidi commenta retexit
Naupliades animi, vitataque traxit in arma?
Optima num sumat, quia sumere noluit ulla?
Nos inhonorati et donis patruelibus orbi,
Obtulimus quia nos ad prima pericula, simus?
Atque utinam aut verus furor ille, aut creditus esset
Nec comes hic Phrygias umquam venisset ad arces
Hortator scelerum! non te, Poeantia proles,
Expositum Lemnos nostro cum crimine haberet:
Qui nunc, ut memorant, silvestribus abditus antr
Saxa moves gemitu, Laërtiadaeque precaris
Quae meruit, quae, si di sunt, non vana precaris
Et nunc ille eadem nobis iuratus in arma,
Heu! pars una ducum, quo successore sagittae
Herculis utuntur, fractus morboque fameque
Velaturque aliturque avibus, volucresque petendo
Debita Troianis exercet spicula fatis.

Ille tamen vivit, quia non comitavit Ulixen.
Mallet et infelix Palamedes esse relictus,
Quem male convicti nimium memor iste furoris
Prodere rem Danaam finxit, fictumque probavit
Crimen et ostendit, quod iam praefoderat, aurum.
Ergo aut exilio vires subduxit Achivis,
Aut nece. sic pugnat, sic est metuendus Ulixes.
Qui licet eloquio fidum quoque Nestora vincat,
Haud tamen efficiet, desertum ut Nestora crimen
Esse rear nullum: qui cum imploraret Ulixen
Vulnere tardus equi fessusque senilibus annis,
Proditus a socio est. non haec mihi crimina fingi
Scit bene Tydides, qui nomine saepe vocatum
Corripuit, trepidoque fugam exprobravit amico.
Aspiciunt oculis superi mortalia iustis:
En eget auxilio, qui non tulit; utque reliquit,
Sic linquendus erat: legem sibi dixerat ipse.
Conclamat socios. adsum, videoque trementem
Pallentemque metu et trepidantem morte futura.
Opposui molem clipei texique iacentem,
Servavique animam — minimum est hoc laudis — inertem.
Si perstas certare, locum redeamus in illum:
Redde hostem vulnusque tuum solitumque timorem,
Post clipeumque late, et mecum contende sub illo.
At postquam eripui, cui standi vulnera vires
Non dederant, nullo tardatus vulnere fugit.
Hector adest, secumque deos in proelia ducit:
Quaque ruit, non tu tantum terreris, Ulixe,
Sed fortes etiam: tantum trahit ille timoris.
Hunc ego sanguineae successu caedis ovantem
Eminus ingenti resupinum pondere fudi:
Hunc ego poscentem, cum quo concurreret, unus
Sustinui: sortemque meam vovistis, Achivi,
Et vestrae valuere preces. si quaeritis huius
Fortunam pugnae, non sum superatus ab illo.
Ecce ferunt Troes ferrumque ignemque Iovemque

In Danaas classes. ubi nunc facundus Ulixes?
Nempe ego mille meo protexi pectore puppes,
Spem vestri reditus. date tot pro navibus arma.
Quod si vera licet mihi dicere, quaeritur istis,
Quam mihi, maior honos, coniunctaque gloria nostra e
Atque Aiax armis, non Aiaci arma petuntur.
Conferat his Ithacus Rhesum inbellemque Dolona
Priamidenque Helenum rapta cum Pallade captum
Luce nihil gestum, nihil est Diomede remoto.
Si semel ista datis meritis tam vilibus arma,
Dividite, et pars sit maior Diomedis in illis.
Quo tamen haec Ithaco? qui clam, qui semper inerr
Rem gerit et furtis incautum decipit hostem?
Ipse nitor galeae claro radiantis ab auro
Insidias prodet manifestabitque latentem.
Sed neque Dulichius sub Achillis casside vertex
Pondera tanta feret, nec non onerosa gravisque
Pelias hasta potest inbellibus esse lacertis,
— Nec clipeus vasti concretus imagine mundi
Conveniet timidae nataeque ad furta sinistrae.
Debilitaturum quid te petis, improbe, munus?
Quod tibi si populi donaverit error Achivi,
Cur spolieris, erit, non cur metuaris ab hoste;
Et fuga, qua sola cunctos, timidissime, vincis,
Tarda futura tibi est gestamina tanta trahenti.
Adde quod iste tuus, tam raro proelia passus,
Integer est clipeus: nostro, qui tela ferendo
Mille patet plagis, novus est successor habendus.
Denique, quid verbis opus est? spectemur agend
Arma viri fortis medios mittantur in hostes:
Inde iubete peti et referentem ornate relatis.'
Finierat Telamone satus; vulgique secutum
Ultima murmur erat. donec Laërtius heros
Astitit, atque oculos paulum tellure moratos
Sustulit ad proceres, expectatoque resolvit

Ora sono; neque abest facundis gratia dictis.
'Si mea cum vestris valuissent vota, Pelasgi,
Non foret ambiguus tanti certaminis heres,
Tuque tuis armis, nos te poteremur, Achille.
Quem quoniam non aequa mihi vobisque negarunt
Fata,' — manuque simul veluti lacrimantia tersit
Lumina — 'quis magno melius succedat Achilli,
Quam per quem magnus Danais successit Achilles?
Huic modo ne prosit, quod, uti est, hebes esse videtur;
Neve mihi noceat, quod vobis semper, Achivi,
Profuit ingenium: meaque haec facundia, siqua est,
Quae nunc pro domino, pro vobis saepe locuta est,
Invidia careat, bona nec sua quisque recuset.
Nam genus et proavos et quae non fecimus ipsi,
Vix ea nostra voco. sed enim quia rettulit Aiax
Esse Iovis pronepos, nostri quoque sanguinis auctor
Iuppiter est, totidemque gradus distamus ab illo.
Nam mihi Laërtes pater est, Arcesius illi,
Iuppiter huic; neque in his quisquam damnatus et exul.
Est quoque per matrem Cyllenius addita nobis
Altera nobilitas. deus est in utroque parente.
Sed neque materno quod sum generosior ortu,
Nec mihi quod pater est fraterni sanguinis insons,
Proposita arma peto. meritis expendite causam;
Dummodo quod fratres Telamon Peleusque fuerunt
Aiacis meritum non sit, nec sanguinis ordo,
Sed virtutis honor spoliis quaeratur in istis.
Aut si proximitas primusque requiritur heres,
Est genitor Peleus, est Pyrrhus filius illi.
Quis locus Aiaci? Phthiam haec Scyrumve ferantur.
Nec minus est isto Teucer patruelis Achilli.
Num petit ille tamen, num si petat, auferat illa?
Ergo operum quoniam nudum certamen habetur,
Plura quidem feci, quam quae comprendere dictis
In promptu mihi sit. rerum tamen ordine ducar.

Praescia venturi genetrix Nereïa leti
Dissimulat cultu natum. deceperat omnes,
In quibus Aiacem, sumptae fallacia vestis.
Arma ego femineis animum motura virilem
Mercibus inserui. neque adhuc proiecerat heros
Virgineos habitus, cum parmam hastamque tenent
"Nate dea," dixi 'tibi se peritura reservant
Pergama. quid dubitas ingentem evertere Troiam?
Iniecique manum, fortemque ad fortia misi.
Ergo opera illius mea sunt. ego Telephon hasta
Pugnantem domui, victum orantemque refeci.
Quod Thebae cecidere, meum est. me credite Lesbo
Me Tenedon Chrysenque et Cillan, Apollinis urbe
Et Scyrum cepisse. mea concussa putate
Procubuisse solo Lyrnesia moenia dextra.
Utque alios taceam, qui saevum perdere posset
Hectora, nempe dedi. per me iacet inclitus Hecto
Illis haec armis, quibus est inventus Achilles,
Arma peto: vivo dederam, post fata reposco.
Ut dolor unius Danaos pervenit ad omnes,
Aulidaque Euboicam complerunt mille carinae,
Expectata diu, nulla aut contraria classi
Flamina erant: duraeque iubent Agamemnona sort
Inmeritam saevae natam mactare Dianae.
Denegat hoc genitor, divisque irascitur ipsis,
Atque in rege tamen pater est. ego mite parentis
Ingenium verbis ad publica commoda verti.
Nunc equidem fateor, fassoque ignoscat Atrides:
Difficilem tenui sub iniquo iudice causam.
Hunc tamen utilitas populi fraterque datique
Summa movet sceptri, laudem ut cum sanguine pense
Mittor et ad matrem, quae non hortanda, sed ast
Decipienda fuit. quo si Telamonius isset,
Orba suis essent etiam nunc lintea ventis.
Mittor et Iliacas audax orator ad arces,
Visaque et intrata est altae mihi curia Troiae:

Plenaque adhuc erat illa viris. interritus egi
Quam mihi mandarat communis Graecia causam,
Accusoque Parin praedamque Helenamque reposco,
Et moveo Priamum Priamoque Antenora iunctum.
At Paris et fratres et qui rapuere sub illo,
Vix tenuere manus — scis hoc, Menelaë! — nefandas:
Primaque lux nostri tecum fuit illa pericli.
Longa referre mora est quae consilioque manuque
Utiliter feci spatiosi tempore belli.
Post acies primas urbis se moenibus hostes
Continuere diu, nec aperti copia Martis
Ulla fuit: decimo demum pugnavimus anno.
Quid facis interea, qui nil, nisi proelia, nosti?
Quis tuus usus erat? nam si mea facta requiris,
Hostibus insidior, fossas munimine cingo,
Consolor socios, ut longi taedia belli
Mente ferant placida: doceo, quo simus alendi
Armandique modo; mittor, quo postulat usus.
Ecce Iovis monitu, deceptus imagine somni,
Rex iubet incepti curam dimittere belli.
Ille potest auctore suam defendere vocem.
Non sinat hoc Aiax, delendaque Pergama poscat,
Quodque potest, pugnet. cur non remoratur ituros?
Cur non arma capit, dat, quod vaga turba sequatur?
Non erat hoc nimium numquam nisi magna loquenti.
[Quid quod et ipse fugit? vidi, puduitque videre,
Cum tu terga dares inhonestaque vela parares.
Nec mora, "quid facitis? quae vos dementia' dixi
'Concitat, o socii, captam dimittere Troiam?
Quidve domum fertis decimo, nisi dedecus, anno?"
Talibus atque aliis, in quae dolor ipse disertum
Fecerat, aversos profuga de classe reduxi.
Convocat Atrides socios terrore paventes:
Nec Telamoniades etiam nunc hiscere quicquam
Audet. at ausus erat reges incessere dictis
Thersites, etiam per me haud impune, protervis.]

Erigor, et trepidos cives exhortor in hostem,
Amissamque mea virtutem voce repono.
Tempore ab hoc, quodcumque potest fecisse videri
Fortiter iste, meum est, qui dantem terga retraxi
Denique de Danais quis te laudatve petitve?
At sua Tydides mecum communicat acta,
Me probat et socio semper confidit Ulixe.
Est aliquid, de tot Graiorum milibus unum
A Diomede legi: nec me sors ire iubebat.
Sic tamen et spreto noctisque hostisque periclo
Ausum eadem, quae nos, Phrygia de gente Dolon
Interimo: non ante tamen, quam cuncta coegi
Prodere, et edidici, quid perfida Troia pararet.
Omnia cognoram, nec, quod specularer, habebam
Et iam promissa poteram cum laude reverti.
Haud contentus eo petii tentoria Rhesi,
Inque suis ipsum castris comitesque peremi:
Atque ita captivo victor votisque potitus
Ingredior curru laetos imitante triumphos.
Cuius equos pretium pro nocte poposcerat hostis,
Arma negate mihi, fueritque benignior Aiax!
Quid Lycii referam Sarpedonis agmina ferro
Devastata meo? cum multo sanguine fudi
Coeranon Iphitiden et Alastoraque Chromiumque
Alcandrumque Haliumque Noëmonaque Prytaninque,
Exitioque dedi cum Chersidamante Thoona
Et Charopem, fatisque inmitibus Ennomon actum,
Quique minus celebres nostra sub moenibus urbis
Procubuere manu. sunt et mihi vulnera, cives,
Ipso pulchra loco: nec vanis credite verbis.
Aspicite en!' vestemque manu diduxit et 'haec sunt
Pectora semper' ait 'vestris exercita rebus.
At nil inpendit per tot Telamonius annos
Sanguinis in socios, et habet sine vulnere corpus.
Quid tamen hoc refert, si se pro classe Pelasga
Arma tulisse refert contra Troasque Iovemque?
Confiteorque, tulit: neque enim benefacta maligne

Detractare meum est. sed ne communia solus
Occupet, atque aliquem vobis quoque reddat honorem.
Reppulit Actorides sub imagine tutus Achillis
Troas ab arsuris cum defensore carinis.
Ausum etiam Hectoreis solum concurrere telis
Se putat, oblitus regisque ducumque meique,
Nonus in officio, et praelatus munere sortis.
Sed tamen eventus vestrae, fortissime, pugnae
Quis fuit? est Hector violatus vulnere nullo.
Me miserum, quanto cogor meminisse dolore
Temporis illius, quo Graium murus, Achilles
Procubuit! nec me lacrimae luctusve timorve
Tardarunt, quin corpus humo sublime referrem.
His umeris, his, inquam, umeris ego corpus Achillis,
Et simul arma tuli. quae nunc quoque ferre laboro.
Sunt mihi, quae valeant in talia pondera, vires.
Est animus certe vestros sensurus honores.
Scilicet idcirco pro gnato caerula mater
Ambitiosa suo fuit, ut caelestia dona,
Artis opus tantae, rudis et sine pectore miles
Indueret? neque enim clipei caelamina norit,
Oceanum et terras cumque alto sidera caelo,
Pleïadasque, Hyadasque, inmunemque aequoris Arcton,
Diversasque urbes, nitidumque Orionis ensem.
Postulat, ut capiat, quae non intellegit, arma.
Quid quod me duri fugientem munera belli
Arguit incepto serum accessisse labori,
Nec se magnanimo maledicere sentit Achilli?
Si simulasse vocas crimen, simulavimus ambo.
Si mora pro culpa est, ego sum maturior illo.
Me pia detinuit coniunx, pia mater Achillem;
Primaque sunt illis data tempora, cetera vobis.
Haud timeo, si iam nequeo defendere, crimen
Cum tanto commune viro. deprensus Ulixis
Ingenio tamen ille: at non Aiacis Ulixes.
Neve in me stolidae convicia fundere linguae

Admiremur eum, vobis quoque digna pudore
Obicit. an falso Palameden crimine turpe
Accusasse mihi, vobis damnasse decorum est?
Sed neque Naupliades facinus defendere tantum
Tamque patens valuit, nec vos audistis in illo
Crimina: vidistis, praestoque obiecta patebant.
Nec Poeantiaden quod habet Vulcania Lemnos,
Esse reus merui. factum defendite vestrum;
Consensistis enim. nec me suasisse negabo,
Ut se subtraheret bellique viaeque labori,
Temptaretque feros requie lenire dolores.
Paruit, et vivit. non haec sententia tantum
Fida, sed et felix; cum sit satis, esse fidelem.
Quem quoniam vates delenda ad Pergama poscunt,
Ne mandate mihi: melius Telamonius ibit,
Eloquioque virum morbis iraque furentem
Molliet, aut aliqua producet callidus arte.
Ante retro Simois fluet et sine frondibus Ide
Stabit, et auxilium promittet Achaia Troiae,
Quam, cessante meo pro vestris pectore rebus,
Aiacis stolidi Danais sollertia prosit.
Sis licet infestus sociis regique mihique,
Dure Philoctete; licet exsecrere, meumque
Devoveas sine fine caput, cupiasque dolenti
Me tibi forte dari, nostrumque haurire cruorem:
[Utque tui mihi, sic fiat tibi copia nostri.]
Te tamen aggrediar, mecumque reducere nitar:
Tamque tuis potiar, faveat Fortuna, sagittis,
Quam sum Dardanio, quem cepi, vate potitus;
Quam responsa deum Troianaque fata retexi;
Quam rapui Phrygiae signum penetrale Minervae
Hostibus e mediis. et se mihi comparat Aiax?
Nempe capi Troiam prohibebant fata sine illo.
Fortis ubi est Aiax? ubi sunt ingentia magni
Verba viri? cur hic metuis? cur audet Ulixes
Ire per excubias et se committere nocti,
Perque feros enses non tantum moenia Troum,

Verum etiam summas arces intrare suaque
Eripere aede deam, raptamque adferre per hostes?
Quae nisi fecissem, frustra Telamone creatus
Gestasset laeva taurorum tergora septem.
Illa nocte mihi Troiae victoria parta est:
Pergama tunc vici, cum vinci posse coegi.
Desine Tydiden vultuque et murmure nobis
Ostentare meum. pars est sua laudis in illo.
Nec tu, cum socia clipeum pro classe tenebas,
Solus eras. tibi turba comes, mihi contigit unus.
Qui nisi pugnacem sciret sapiente minorem
Esse, nec indomitae deberi praemia dextrae,
Ipse quoque haec peteret. peteret moderatior Aiax,
Eurypylusque ferox, claroque Andraemone natus;
Nec minus Idomeneus, patriaque creatus eadem
Meriones; peteret maioris frater Atridae:
Quippe manu fortes nec sunt mihi Marte secundi,
Consiliis cessere meis. tibi dextera bello
Utilis; ingenium est, quod eget moderamine nostro.
Tu vires sine mente geris: mihi cura futuri.
Tu pugnare potes: pugnandi tempora mecum
Eligit Atrides. tu tantum corpore prodes,
Nos animo. quantoque ratem qui temperat, anteit
Remigis officium, quanto dux milite maior,
Tantum ego te supero. nec non in corpore nostro
Pectora sunt potiora manu; vigor omnis in illis.
At vos, o proceres, vigili date praemia vestro;
Proque tot annorum cura, quibus anxius egi,
Hunc titulum meritis pensandum reddite nostris.
Iam labor in fine est, obstantia fata removi,
Altaque posse capi faciendo Pergama, cepi.
Per spes nunc socias casuraque moenia Troum,
Perque deos oro, quos hosti nuper ademi,
Per siquid superest, quod sit sapienter agendum,
Siquid adhuc audax ex praecipitique petendum est,
[Si Troiae fatis aliquid restare putatis,]
Este mei memores! aut si mihi non datis arma,

Huic date !' et ostendit signum fatale Minervae.
Mota manus procerum est, et quid facundia posset,
Re patuit; fortisque viri tulit arma disertus.
Hectora qui solus, qui ferrum ignemque Iovemque
Sustinuit totiens, unam non sustinet iram:
Invictumque virum vincit dolor. arripit ensem,
Et 'meus hic certe est. an et hunc sibi poscit Ulixes?
Hoc' ait 'utendum est in me mihi. quique cruore
Saepe Phrygum maduit, domini nunc caede madebit,
Ne quisquam Aiacem possit superare nisi Aiax.'
Dixit, et in pectus tum demum vulnera passum
Qua patuit ferrum, letalem condidit ensem.
Nec valuere manus infixum educere telum:
Expulit ipse cruor; rubefactaque sanguine tellus
Purpureum viridi genuit de caespite florem, f. clxxvii.
Qui prius Oebalio fuerat de vulnere natus.
Littera communis mediis pueroque viroque
Inscripta est foliis, haec nominis, illa querellae.
Victor ad Hypsipyles patriam clarique Thoantis
Et veterum terras infames caede virorum
Vela dat, ut referat Tirynthia tela, sagittas.
Quae postquam ad Graios, domino comitante, revexit,
Inposita est sero tandem manus ultima bello.
[Troia simul Priamusque cadunt: Priameïa coniunx
Perdidit infelix hominis post omnia formam,
Externasque novo latratu terruit auras,
Longus in angustum qua clauditur Hellespontus.]
Ilion ardebat, neque adhuc consederat ignis,
[Exiguumque senis Priami Iovis ara cruorem
Conbiberat. tractata comis antistita Phoebi
Non profecturas tendebat ad aethera palmas.
Dardanidas matres patriorum signa deorum,
Dum licet, amplexas, succensaque templa tenentes
Invidiosa trahunt victores praemia Grai.
Mittitur Astyanax illis de turribus, unde
Pugnantem pro se proavitaque regna tuentem

Saepe videre patrem monstratum a matre solebat.]
Iamque viam suadet boreas, flatuque secundo
Carbasa mota sonant; iubet uti navita ventis.
'Troia, vale! rapimur' clamant, dant oscula terrae
Troades, et patriae fumantia tecta relinquunt.
Ultima conscendit classem, miserabile visu,
In mediis Hecuba est natorum inventa sepulchris:
Prensantem tumulos atque ossibus oscula dantem
Dulichiae traxere manus. tamen unius hausit,
Inque sinu cineres secum tulit Hectoris haustos:
Hectoris in tumulo canum de vertice crinem,
Inferias inopes, crinem lacrimasque reliquit.
Est, ubi Troia fuit, Phrygiae contraria tellus
Bistoniis habitata viris. Polymestoris illic
Regia dives erat, cui te commisit alendum
Clam, Polydore, pater, Phrygiisque removit ab armis;
Consilium sapiens, sceleris nisi praemia magnas
Adiecisset opes, animi irritamen avari.
Ut cecidit fortuna Phrygum, capit impius ensem
Rex Thracum, iuguloque sui demisit alumni;
Et tamquam tolli cum corpore crimina possent,
Exanimem scopulo subiectas misit in undas.
Litore Threïcio classem religarat Atrides,
Dum mare pacatum, dum ventus amicior esset.
Hic subito, quantus cum viveret esse solebat,
Exit humo late rupta, similisque minanti
Temporis illius vultum referebat Achilles,
Quo ferus iniusto petiit Agamemnona ferro:
'Inmemores' que 'mei disceditis' inquit 'Achivi?
Obrutaque est mecum virtutis gratia nostrae?
Ne facite! utque meum non sit sine honore sepulchrum,
Placet Achilleos mactata Polyxena manes.'
Dixit: et, inmiti sociis parentibus umbrae,
Rapta sinu matris, quam iam prope sola fovebat,
Fortis et infelix et plus quam femina virgo
Ducitur ad tumulum, diroque fit hostia busto.

Quae memor ipsa sui, postquam crudelibus aris
Admota est, sensitque sibi fera sacra parari,
Utque Neoptolemum stantem ferrumque tenentem
Inque suo vidit figentem lumina vultu,
'Utere iandudum generoso sanguine!' dixit
'Nulla mora est. quin tu iugulo vel pectore telum
Conde meo!' iugulumque simul pectusque retexit.
'Scilicet aut ulli servire Polyxena vellem?
Aut per tale sacrum numen placabitis ullum?
Mors tantum vellem matrem mea fallere posset.
Mater obest, minuitque necis mihi gaudia: quamvis
Non mea mors illi, verum sua vita tremenda est.
Vos modo, ne Stygios adeam non libera manes,
Este procul, si iusta peto, tactuque viriles
Virgineo removete manus. acceptior illi,
Quisquis is est, quem caede mea placare paratis,
Liber erit sanguis. siquos tamen ultima nostri
Verba movent oris, Priami vos filia regis,
Non captiva rogat, genetrici corpus inemptum
Reddite; neve auro redimat ius triste sepulchri,
Sed lacrimis. tunc, cum poterat, redimebat et auro.'
Dixerat. at populus lacrimas, quas illa tenebat,
Non tenet. ipse etiam flens invitusque sacerdos
Praebita coniecto rupit praecordia ferro.
Illa, super terram defecto poplite labens,
Pertulit intrepidos ad fata novissima vultus.
Tunc quoque cura fuit partes velare tegendas,
Cum caderet, castique decus servare pudoris.
Troades excipiunt, deploratosque recensent
Priamidas, et quod dederit domus una cruoris;
Teque gemunt, virgo, teque, o modo regia coniunx,
Regia dicta parens, Asiae florentis imago,
Nunc etiam praedae mala sors, quam victor Ulixes
Esse suam nollet, nisi quod tamen Hectora partu
Ediderās. dominum matri vix repperit Hector.
Quae corpus complexa animae tam fortis inane,
Quas totiens patriae dederat, natisque, viroque,

Huic quoque dat lacrimas . lacrimas in vulnera fundit,
Osculaque ore tegit , consuetaque pectora plangit,
Canitiemque suam concreto in sanguine verrens
Plura quidem , sed et haec laniato pectore dixit:
'Nata , tuae — quid enim superest ? — dolor
ultime matri,
Nata , iaces ; videoque tuum , mea vulnera , vulnus.
En , ne perdiderim quemquam sine caede meorum,
Tu quoque vulnus habes . at te , quia femina, rebar
A ferro tutam . cecidisti et femina ferro:
Totque tuos idem fratres , te perdidit idem,
Exitium Troiae nostrique orbator , Achilles.
At postquam cecidit Paridis Phoebique sagittis,
Nunc certe , dixi , non est metuendus Achilles.
Nunc quoque mi metuendus erat . cinis ipse sepulti
In genus hoc saevit : tumulo quoque sensimus hostem:
Aeacidae fecunda fui . iacet Ilion ingens,
Eventuque gravi finita est publica clades,
Sed finita tamen : soli mihi Pergama restant,
In cursuque meus dolor est . modo maxima rerum,
Tot generis natisque potens nuribusque viroque,
Nunc trahor exul , inops , tumulis avulsa meorum,
Penelopae munus . quae me data pensa trahentem
Matribus ostendens Ithacis "haec Hectoris illa est
Clara parens , haec est' dicet 'Priameïa coniunx".
Postque tot amissos tu nunc , quae sola levabas
Maternos luctus , hostilia busta piasti.
Inferias hosti peperi . quo ferrea resto ?
Quidve moror ? quo me servas , annosa senectus ?
Quo , di crudeles , nisi quo nova funera cernam,
Vivacem differtis anum ? quis posse putaret
Felicem Priamum post diruta Pergama dici ?
Felix morte sua est . nec te , mea nata , peremptam
Aspicit , et vitam pariter regnumque reliquit.
At , puto , funeribus dotabere , regia virgo,
Condeturque tuum monumentis corpus avitis.
Non haec est fortuna domus . tibi munera matris

Contingent fletus peregrinaeque haustus harenae.
Omnia perdidimus: superest, cur vivere tempus
In breve sustineam, proles gratissima matri,
Nunc solus, quondam minimus de stirpe virili,
Has datus Ismario regi Polydorus in oras.
Quid moror interea crudelia vulnera lymphis
Abluere et sparsos inmiti sanguine vultus?'
Dixit, et ad litus passu processit anili,
Albentes lacerata comas. 'date, Troades, urnam'
Dixerat infelix, liquidas hauriret ut undas:
Aspicit eiectum Polydori in litore corpus,
Factaque Threïciis ingentia vulnera telis.
Troades exclamant. obmutuit illa dolore,
Et pariter voces lacrimasque introrsus obortas
Devorat ipse dolor: duroque simillima saxo
Torpet, et adversa figit modo lumina terra,
Interdum torvos sustollit ad aethera vultus,
Nunc positi spectat vultum, nunc vulnera nati,
Vulnera praecipue; seque armat et instruit ira.
Qua simul exarsit, tamquam regina maneret,
Ulcisci statuit poenaeque in imagine tota est.
Utque furit catulo lactente orbata leaena,
Signaque nacta pedum sequitur, quem non videt, hostem,
[Sic Hecuba, postquam cum luctu miscuit iram,
Non oblita animorum, annorum oblita suorum,]
Vadit ad artificem dirae, Polymestora, caedis,
Colloquiumque petit: nam se monstrare relictum
Velle latens illi, quod nato redderet, aurum.
Credidit Odrysius, praedaeque assuetus amore
In secreta venit. tum blando callidus ore
'Tolle moras, Hecuba, et' dixit 'da munera nato.
Omne fore illius quod das, quod et ante dedisti,
Per superos iuro.' spectat truculenta loquentem
Falsaque iurantem, tumidaque exaestuat ira,
Atque ita correpto captivarum agmina matrum
Invocat, et digitos in perfida lumina condit,

Expilatque genis oculos, — facit ira valentem —
Inmergitque manus, foedataque sanguine sonti
Non lumen, — neque enim superest — loca
luminis haurit.
Clade sui Thracum gens irritata tyranni
Troada telorum lapidumque incessere iactu
Coepit. at haec missum rauco cum murmure saxum
Morsibus insequitur, rictuque in verba parato f. clxxviii.
Latravit, conata loqui. locus extat, et ex re
Nomen habet; veterumque diu memor illa malorum
Tum quoque Sithonios ululavit maesta per agros.
Illius Troasque suos hostesque Pelasgos,
Illius fortuna deos quoque moverat omnes;
Sic omnes, ut et ipsa Iovis coniunxque sororque
Eventus Hecubam meruisse negaverit illos.
Non vacat Aurorae, quamquam isdem faverat armis,
Cladibus et casu Troiaeque Hecubaeque moveri.
Cura deam propior luctusque domesticus angit
Memnonis amissi, Phrygiis quem lutea campis
Vidit Achillea pereuntem cuspide mater;
Vidit, et ille color, quo matutina rubescunt
Tempora, palluerat, latuitque in nubibus aether.
At non inpositos supremis ignibus artus
Sustinuit spectare parens, sed crine soluto,
Sicut erat, magni genibus procumbere non est
Dedignata Iovis, lacrimisque has addere voces:
'Omnibus inferior, quas sustinet aureus aether, —
Nam mihi sunt totum rarissima templa per orbem —
Diva tamen venio: non ut delubra diesque
Des mihi sacrificos caliturasque ignibus aras.
Si tamen aspicias, quantum tibi femina praestem
Tum cum luce nova noctis confinia servo,
Praemia danda putes. sed non ea cura neque hic est
Nunc status Aurorae, meritos ut poscat honores.
Memnonis orba mei venio, qui fortia frustra
Pro patruo tulit arma suo, primisque sub annis
Occidit a forti — sic vos voluistis — Achille.

Da, precor, huic aliquem, solacia mortis, honorem,
Summe deum rector, maternaque vulnera leni.'
Iuppiter annuerat, cum Memnonis arduus alto
Corruit igne rogus, nigrique volumina fumi
Infecere diem, veluti cum flumina natas
Exhalant nebulas, nec sol admittitur infra.
Atra favilla volat, glomerataque corpus in unum
Densetur, faciemque capit, sumitque calorem
Atque animam ex igni; levitas sua praebuit alas:
Et primo similis volucri, mox vera volucris f. clxxix.
Insonuit pennis; pariter sonuere sorores
Innumerae, quibus est eadem natalis origo.
Terque rogum lustrant, et consonus exit in auras
Ter clangor: quarto seducunt castra volatu:
Tum duo diversa populi de parte feroces
Bella gerunt, rostrisque et aduncis unguibus iras
Exercent, alasque adversaque pectora lassant;
Inferiaeque cadunt cineri cognata sepulto
Corpora, seque viro forti meminere creatas.
Praepetibus subitis nomen facit auctor. ab illo
Memnonides dictae, cum sol duodena peregit
Signa, parentali moriturae luce rebellant.
Ergo aliis latrasse Dymantida flebile visum;
Luctibus est Aurora suis intenta, piasque
Nunc quoque dat lacrimas et toto rorat in orbe.
Non tamen eversam Troiae cum moenibus esse
Spem quoque fata sinunt. sacra et, sacra altera, patrem
Fert umeris, venerabile onus, Cythereïus heros.
De tantis opibus praedam pius eligit illam
Ascaniumque suum, profugaque per aequora classe
Fertur ab Antandro, sceleratque limina Thracum
Et Polydoreo manantem sanguine terram
Linquit, et utilibus ventis aestuque secundo
Intrat Apollineam sociis comitantibus urbem.
Hunc Anius, quo rege fides, antistite Phoebus
Rite colebatur, temploque domoque recepit;

Urbemque ostendit delubraque nota duasque
Latona quondam stirpes pariente retentas.
Ture dato flammis vinoque in tura profuso
Caesarumque boum fibris de more crematis
Regia tecta petunt, positisque tapetibus altis
Munera cum liquido capiunt Cerealia Baccho.
Tum pius Anchises: ‘o Phoebi lecte sacerdos,
Fallor, an et natum, cum primum haec moenia vidi,
Bisque duas natas, quantum reminiscor, habebas?’
Huic Anius niveis circumdata tempora vittis
Concutiens et tristis ait: ‘non falleris, heros
Maxime: vidisti natorum quinque parentem,
Quem nunc — tanta homines rerum inconstantia versat —
Paene vides orbum. quod enim mihi filius absens
Auxilium, quem dicta suo de nomine tellus
Andros habet pro patre, locumque et regna tenentem?
Delius augurium dedit huic. dedit altera Liber
Femineae stirpi voto maiora fideque
Munera. nam tactu natarum cuncta mearum
In segetem, laticemque meri, bacamque Minervae
Transformabantur, divesque erat usus in illis.
Hoc ubi cognovit Troiae populator Atrides,
Ne non ex aliqua vestram sensisse procellam
Nos quoque parte putes, armorum viribus usus
Abstrahit invitas gremio genitoris, alantque,
Imperat Argolicam caelesti munere classem.
Effugiunt quo quaeque potest: Euboea duabus,
Et totidem natis Andros fraterna petita est.
Miles adest et, ni dedantur, bella minatur.
Victa metu pietas consortia pectora poenae
Dedidit. et timido possis ignoscere fratri.
Non hic Aeneas, non, qui defenderet Andron,
Hector erat, per quem decimum durastis in annum.
Iamque parabantur captivis vincla lacertis:
Illae tollentes etiamnum libera caelo
Bracchia “Bacche pater, fer opem!” dixere. tulitque

Muneris auctor opem: si miro perdere more
Ferre vocatur opem. nec qua ratione figuram
Perdiderint, potui scire aut nunc dicere possum.
Summa mali nota est: pennas sumpsere, tuaeque
Coniugis in volucres, niveas abiere columbas.' f. clxxx
Talibus atque aliis postquam convivia dictis
Implerunt, mensa somnum petiere remota.
Cumque die surgunt, adeuntque oracula Phoebi:
Qui petere antiquam matrem cognataque iussit
Litora. prosequitur rex, et dat munus ituris,
Anchisae sceptrum, chlamydem pharetramque nepoti
Crateram Aeneae, quam quondam transtulit illi
Hospes ab Aoniis Therses Ismenius oris.
Miserat hanc illi Therses, fabricaverat Alcon
Hyleus, et longo caelaverat argumento.
Urbs erat, et septem posses ostendere portas:
Hae pro nomine erant, et quae foret illa, docebant
Ante urbem exequiae tumulique ignesque pyraeque
Effusaeque comas et apertae pectora matres
Significant luctum. nymphae quoque flere videntur
Siccatosque queri fontes: sine frondibus arbor
Nuda riget: rodunt arentia saxa capellae.
Ecce facit mediis natas Orione Thebis,
Hac, non femineum iugulo dare vulnus aperto,
Illac, demisso per inertia vulnere tela
Pro populo cecidisse suo pulchrisque per urbem
Funeribus ferri celebrique in parte cremari;
Tum, de virginea geminos exire favilla, f. clxxx
Ne genus intereat, iuvenes, quos fama Coronas
Nominat, et cineri materno ducere pompam.
Hactenus antiquo signis fulgentibus aere,
Summus inaurato crater erat asper acantho.
Nec leviora datis Troiani dona remittunt,
Dantque sacerdoti custodem turis acerram,
Dant pateram claramque auro gemmisque coronam
Inde recordati Teucros a sanguine Teucri
Ducere principium, Creten tenuere: locique

Ferre diu nequiere Iovem, centumque relictis
Urbibus Ausonios optant contingere portus.
Saevit hiems, iactatque viros; Strophadumque receptos
Portubus infidis exterruit ales Aëllo.
Et iam Dulichios portus Ithacamque Samonque
Neritiasque domus, regnum fallacis Ulixis,
Praeter erant vecti: certatam lite deorum
Ambraciam, versique vident sub imagine saxum f. clxxxii.
Iudicis, Actiaco quae nunc ab Apolline nota est,
Vocalemque sua terram Dodonida quercu,
Chaoniosque sinus, ubi nati rege Molosso f. clxxxiii.
Irrita subiectis fugere incendia pennis.
Proxima Phaeacum felicibus obsita pomis
Rura petunt. Epiros ab his, regnataque vati
Buthrotos Phrygio simulataque Troia tenetur.
Inde futurorum certi, quae cuncta fideli
Priamides Helenus monitu praedixerat, intrant
Sicaniam. tribus haec excurrit in aequora pinnis,
E quibus imbriferos est versa Pachynos ad austros;
Mollibus expositum zephyris Lilybaeon; at Arctos
Aequoris expertes spectat boreamque Peloros.
Hac subeunt Teucri, et remis aestuque secundo
Sub noctem potitur Zanclaea classis harena.
Scylla latus dextrum, laevum inrequieta Charybdis
Infestant. vorat haec raptas revomitque carinas,
Illa feris atram canibus succingitur alvum,
Virginis ora gerens, et, si non omnia vates
Ficta reliquerunt, aliquo quoque tempore virgo.
Hanc multi petiere proci: quibus illa repulsis
Ad pelagi nymphas, pelagi gratissima nymphis,
Ibat, et elusos iuvenum narrabat amores.
Cui dum pectendos praebet Galatea capillos,
Talibus alloquitur, repetens suspiria, dictis:
'Te tamen, o virgo, genus haud inmite virorum
Expetit; utque facis, potes his inpune negare.
At mihi, cui pater est Nereus, quam caerula Doris

Enixa est, quae sum turba quoque tuta sororum,
Non nisi per luctus licuit Cyclopis amorem
Effugere' et lacrimae vocem impediere loquentis.
Quas ubi marmoreo detersit pollice virgo,
Et solata deam est, 'refer, o carissima,' dixit
'Neve tui causam tege — sum tibi fida — doloris.
Nereïs his contra resecuta Crataeide natam est:
'Acis erat Fauno nymphaque Symaethide cretus,
Magna quidem patrisque sui matrisque voluptas,
Nostra tamen maior. nam me sibi iunxerat uni.
Pulcher et octonis iterum natalibus actis
Signarat dubia teneras lanugine malas.
Hunc ego, me Cyclops nulla cum fine petebat:
Nec, si quaesieris, odium Cyclopis, amorne
Acidis in nobis fuerit praesentior, edam:
Par utrumque fuit. pro, quanta potentia regni
Est, Venus alma, tui! nempe ille inmitis et ipsis
Horrendus silvis et visus ab hospite nullo
Inpune, et magni cum dis contemptor Olympi,
Quid sit amor, sentit, validaque cupidine captus
Uritur, oblitus pecorum antrorumque suorum.
Iamque tibi formae, iamque est tibi cura placendi
Iam rigidos pectis rastris, Polypheme, capillos;
Iam libet hirsutam tibi falce recidere barbam,
Et spectare feros in aqua et componere vultus.
Caedis amor feritasque sitisque inmensa cruoris
Cessant, et tutae veniuntque abeuntque carinae.
Telemus interea Siculam delatus ad Aetnen,
Telemus Eurymides, quem nulla fefellerat ales,
Terribilem Polyphemon adit, "lumen' que, 'quod unum
Fronte geris media, rapiet tibi' dixit 'Ulixes."
Risit et "o vatum stolidissime, falleris,' inquit
'Altera iam rapuit." sic frustra vera monentem
Spernit, et aut gradiens ingenti litora passu
Degravat, aut fessus sub opaca revertitur antra.
Prominet in pontum cuneatus acumine longo

Collis; utrumque latus circumfluit aequoris unda.
Huc ferus ascendit Cyclops, mediusque resedit;
Lanigerae pecudes nullo ducente secutae.
Cui postquam pinus, baculi quae praebuit usum,
Ante pedes posita est, antemnis apta ferendis,
Sumptaque harundinibus compacta est fistula centum,
Senserunt toti pastoria sibila montes,
Senserunt undae. latitans ego rupe meique
Acidis in gremio residens procul auribus hausi
Talia dicta meis auditaque verba notavi:
"Candidior folio nivei, Galatea, ligustri,
Floridior pratis, longa procerior alno,
Splendidior vitro, tenero lascivior haedo,
Levior assiduo detritis aequore conchis,
Solibus hibernis, aestiva gratior umbra,
Nobilior forma ac platano conspectior alta,
Lucidior glacie, matura dulcior uva,
Mollior et cygni plumis et lacte coacto,
Et, si non fugias, riguo formosior horto:
Saevior indomitis eadem Galatea iuvencis,
Durior annosa quercu, fallacior undis,
Lentior et salicis virgis et vitibus albis,
His inmobilior scopulis, violentior amne,
Laudato pavone superbior, acrior igni,
Asperior tribulis, feta truculentior ursa,
Surdior aequoribus, calcato inmitior hydro,
Et, quod praecipue vellem tibi demere possem,
Non tantum cervo claris latratibus acto,
Verum etiam ventis volucrique fugacior aura!
At bene si noris, pigeat fugisse, morasque
Ipsa tuas damnes et me retinere labores.
Sunt mihi, pars montis, vivo pendentia saxo
Antra, quibus nec sol medio sentitur in aestu,
Nec sentitur hiems. sunt poma gravantia ramos;
Sunt auro similes longis in vitibus uvae,
Sunt et purpureae: tibi et has servamus et illas.
Ipsa tuis manibus silvestri nata sub umbra

Mollia fraga leges, ipsa autumnalia corna
Prunaque, non solum nigro liventia suco,
Verum etiam generosa novasque imitantia ceras.
Nec tibi castaneae me coniuge, nec tibi deerunt
Arbutei fetus. omnis tibi serviet arbor.
Hoc pecus omne meum est. multae quoque
vallibus errant
Multas silva tegit, multae stabulantur in antris.
Nec, si forte roges, possim tibi dicere, quot sint
Pauperis est numerare pecus. de laudibus harum
Nil mihi credideris: praesens potes ipsa videre,
Ut vix circumeant distentum cruribus uber.
Sunt, fetura minor, tepidis in ovilibus agni;
Sunt quoque, par aetas, aliis in ovilibus haedi.
Lac mihi semper adest niveum. pars inde bibenda
Servatur, partem liquefacta coagula durant.
Nec tibi deliciae faciles vulgataque tantum
Munera contingent, dammae leporesque caperque,
Parve columbarum, demptusve cacumine nidus:
Inveni geminos, qui tecum ludere possint,
Inter se similes, vix ut dignoscere possis,
Villosae catulos in summis montibus ursae:
Inveni et dixi "'dominae servabimus istos.'"
Iam modo caeruleo nitidum caput exime ponto,
Iam, Galatea, veni, nec munera despice nostra.
Certe ego me novi, liquidaeque in imagine vidi
Nuper aquae; placuitque mihi mea forma videnti.
Aspice, sim quantus. non est hoc corpore maior
Iuppiter in caelo. nam vos narrare soletis
Nescio quem regnare Iovem. coma plurima torvos
Prominet in vultus, umerosque, ut lucus, obumbrat
Nec mea quod rigidis horrent densissima saetis
Corpora, turpe puta. turpis sine frondibus arbor:
Turpis equus, nisi colla iubae flaventia velent.
Barba viros hirtaeque decent in corpore saetae.
Unum est in media lumen mihi fronte, sed instar
Ingentis clipei. quid? non haec omnia magno

Sol videt e caelo? Soli tamen unicus orbis.
Adde, quod in vestro genitor meus aequore regnat.
Hunc tibi do socerum. tantum miserere, precesque
Supplicis exaudi: tibi enim succumbimus uni.
Quique Iovem et caelum sperno et penetrabile fulmen,
Nereï, te vereor. tua fulmine saevior ira est.
Atque ego contemptus essem patientior huius,
Si fugeres omnes. sed cur Cyclope repulso
Acin amas, praefersque meis amplexibus Acin?
Ille tamen placeatque sibi, placeatque licebit,
Quod nollem, Galatea, tibi: modo copia detur!
Sentiet esse mihi tanto pro corpore vires.
Viscera viva traham, divulsaque membra per agros,
Perque tuas spargam — sic se tibi misceat! — undas.

Uror enim, laesusque exaestuat acrius ignis,
Cumque suis videor translatam viribus Aetnam
Pectore ferre meo. nec tu, Galatea, moveris."
Talia nequiquam questus — nam cuncta videbam —
Surgit, et ut taurus vacca furibundus adempta,
Stare nequit, silvaque et notis saltibus errat:
Cum ferus ignaros nec quicquam tale timentes
Me videt atque Acin, "video' que exclamat 'et ista
Ultima sit, faciam, Veneris concordia vestrae."
Tantaque vox, quantam Cyclops iratus habere
Debuit, illa fuit. clamore perhorruit Aetne.
Ast ego vicino pavefacta sub aequore mergor,
Terga fugae dederat conversa Symaethius heros:
"Affer opem, Galatea, precor, mihi! ferte parentes,'
Dixerat 'et vestris periturum admittite regnis."
Insequitur Cyclops, partemque e monte revulsam
Mittit, et extremus quamvis pervenit ad illum,
Angulus is molis totum tamen obruit Acin.
At nos, quod solum fieri per fata licebat,
Fecimus, ut vires assumeret Acis avitas.
Puniceus de mole cruor manabat, et intra
Temporis exiguum rubor evanescere coepit,

Fitque color primo turbati fluminis imbre,
Purgaturque mora. tum moles taetra dehiscit,
Vivaque per rimas proceraque surgit harundo,
Osque cavum saxi sonat exsultantibus undis:
Miraque res, subito media tenus extitit alvo
Incinctus iuvenis flexis nova cornua cannis,
Qui, nisi quod maior, quod toto caerulus ore,
Acis erat. — sed sic quoque erat tamen Acis, in amnem f. clxxxiv.
Versus; et antiquum tenuerunt flumina nomen.'
Desierat Galatea loqui; coetuque soluto
Discedunt, placidisque natant Nereïdes undis:
Scylla redit. neque enim medio se credere ponto
Audet, et aut bibula sine vestibus errat harena,
Aut, ubi lassata est, seductos nacta recessus
Gurgitis, inclusa sua membra refrigerat unda.
Ecce freto stridens, alti novus incola ponti
Nuper in Euboica versis Anthedone membris,
Glaucus adest, visaeque cupidine virginis haeret,
Et quaecumque putat fugientem posse morari,
Verba refert. fugit illa tamen, veloxque timore
Pervenit in summum positi prope litora montis.
Ante fretum est; ingens apicem collectus in unum
Longus ab aequoribus convexus in aequora vertex.
Constitit hic, et tuta loco, monstrumne, deusne
Ille sit, ignorans, admiraturque colorem
Caesariemque umeros subiectaque terga tegentem,
Ultimaque excipiat quod tortilis inguina piscis.
Sensit, et innitens, quae stabat proxima, moli,
'Non ego prodigium nec sum fera belua, virgo,
Sed deus' inquit 'aquae: nec maius in aequora Proteus
Ius habet et Triton Athamantiadesque Palaemon.
Ante tamen mortalis eram, sed scilicet altis
Deditus aequoribus; iam tum exercebar in illis.
Nam modo ducebam ducentia retia pisces,
Nunc in mole sedens moderabar harundine linum.

Sunt viridi prato confinia litora, quorum
— Altera pars undis, pars altera funditur herbis,
Quas neque cornigerae morsu laesere iuvencae,
Nec placidae carpsistis oves hirtaeve capellae.
Non apis inde tulit collectos femine flores,
Non data sunt capiti genialia serta, neque umquam
Falciferae secuere manus. ego primus in illo
Caespite consedi, dum lina madentia sicco,
Utque recenserem, captivos ordine pisces
Insuper exposui, quos aut in retia casus
Aut sua credulitas in aduncos egerat hamos.
Res similis fictae: sed quid mihi fingere prodest?
Gramine contacto coepit mea praeda moveri,
Et mutare latus, terraque, ut in aequore, niti.
Dumque moror mirorque simul, fugit omnis in undas
Turba suas, dominumque novum litusque relinquunt.
Obstipui, dubitoque diu, causamque requiro,
Num deus hoc aliquis, num sucus fecerit herbae.
"Quae tamen has' inquam 'vires habet herba?"
manuque
Pabula decerpsi, decerptaque dente momordi.
Vix bene conbiberant ignotos guttura sucos,
Cum subito trepidare intus praecordia sensi,
Alteriusque rapi naturae pectus amore.
Nec potui restare diu, "repetenda' que 'numquam
Terra, vale!" dixi, corpusque sub aequora mersi.
Di maris exceptum socio dignantur honore,
Utque mihi quaecumque feram mortalia, demant,
Oceanum Tethynque rogant. ego lustror ab illis,
Et purgante nefas noviens mihi carmine dicto
Pectora fluminibus iubeor supponere centum.
Nec mora, diversis lapsi de partibus amnes
Totaque vertuntur supra caput aequora nostrum.
Hactenus acta tibi possum memoranda referre:
Hactenus haec memini. nec mens mea cetera sensit.
Quae postquam rediit, alium me corpore toto f. clxxxv.
Ac fueram nuper, neque eundem mente recepi.

Hanc ego tum primum viridem ferrugine barbam
Caesariemque meam, quam longa per aequora verro,
Ingentesque umeros et caerula bracchia vidi
Cruraque pinnigero curvata novissima pisce.
Quid tamen haec species, quid dis placuisse marinis,
Quid iuvat esse deum, si tu non tangeris istis?'
Talia dicentem, dicturum plura, reliquit
— Scylla furens. furit ille, irritatusque repulsa
Prodigiosa petit Titanidos atria Circes.

LIBER QUARTUS DECIMUS.

Iamque Giganteis iniectam faucibus Aetnen
Arvaque Cyclopum, quid rastra, quid usus aratri,
Nescia, nec quicquam iunctis debentia bubus,
Liquerat Euboicus tumidarum cultor aquarum;
Liquerat et Zanclen adversaque moenia Rhegi
Navifragumque fretum, gemino quod litore pressum
Ausoniae Siculaeque tenet confinia terrae.
Inde manu magna Tyrrhena per aequora lapsus
Herbiferos adiit colles atque atria Glaucus
Sole satae Circes, variarum plenà ferarum.
Quam simul aspexit, dicta acceptaque salute,
'Diva, dei miserere, precor! nam sola levare
Tu potes hunc,' dixit 'videar modo dignus, amorem.
Quanta sit herbarum, Titani, potentia, nulli
Quam mihi cognitius, qui sum mutatus ab illis.
Neve mei non nota tibi sit causa furoris:
Litore in Italico, Messenia moenia contra,
Scylla mihi visa est. pudor est promissa precesque
Blanditiasque meas contemptaque verba referre.
At tu, sive aliquid regni est in carmine, carmen
Ore move sacro: sive expugnacior herba est,
Utere temptatis operosae viribus herbae.

Nec medeare mihi sanesque haec vulnera, mando,
Fineque nil opus est: partem ferat illa caloris.'
At Circe — neque enim flammis habet aptius ulla
Talibus ingenium, seu causa est huius in ipsa,
Seu Venus indicio facit hoc offensa paterno —
Talia verba refert: 'melius sequerere volentem
Optantemque eadem, parilique cupidine captam.
Dignus eras ultro, poteras certeque, rogari;
Et, si spem dederis, mihi crede, rogaberis ultro.
Neu dubites absitque tuae fiducia formae:
En ego, cum dea sim, nitidi cum filia Solis,
Carmine cum tantum, tantum quoque gramine possim,
Ut tua sim, voveo. spernentem sperne, sequenti
Redde vices, unoque duas ulciscere facto.'
Talia temptanti 'prius' inquit 'in aequore frondes'
Glaucus 'et in summis nascentur montibus algae,
Sospite quam Scylla nostri mutentur amores.'
Indignata dea est: et laedere quatenus ipsum
Non poterat, nec vellet amans, irascitur illi,
Quae sibi praelata est: Venerisque offensa repulsa,
Protinus horrendis infamia pabula sucis
Conterit et tritis Hecateïa carmina miscet,
Caerulaque induitur velamina, perque ferarum
Agmen adulantum media procedit ab aula,
Oppositumque petens contra Zancleïa saxa
Rhegion, ingreditur ferventes aestibus undas,
In quibus ut solida ponit vestigia terra,
Summaque decurrit pedibus super aequora siccis.
Parvus erat gurges, curvos sinuatus in arcus,
Grata quies Scyllae: quo se referebat ab aestu
Et maris et caeli, medio cum plurimus orbe
Sol erat et minimas a vertice fecerat umbras.
Hunc dea praevitiat, portentificisque venenis
Inquinat: hic fusos latices radice nocenti
Spargit, et obscurum verborum ambage novorum
Ter noviens carmen magico demurmurat ore.
Scylla venit: mediaque tenus descenderat alvo,

Cum sua foedari latrantibus inguina monstris
Aspicit. ac primo non credens corporis illas
Esse sui partes, refugitque abigitque timetque
Ora proterva canum: sed quos fugit, attrahit una,
Et corpus quaerens femorum crurumque pedumque
Cerbereos rictus pro partibus invenit illis: f. clxxxvi.
Statque canum rabie, subiectaque terga ferarum
Inguinibus truncis uteroque extante coercet.
Flevit amans Glaucus, nimiumque hostiliter usae
Viribus herbarum fugit conubia Circes.
Scylla loco mansit, cumque est data copia primum,
In Circes odium sociis spoliavit Ulixen.
[Mox eadem Teucras fuerat mersura carinas,
Ni prius in scopulum, qui nunc quoque saxeus extat,
Transformata foret. scopulum quoque navita
vitat.] f. clxxxvii.
Hanc ubi Troianae remis avidamque Charybdin
Evicere rates, cum iam prope litus adessent
Ausonium, Libycas vento referuntur ad oras.
Excipit Aenean illic animoque domoque,
Non bene discidium Phrygii latura mariti,
Sidonis: inque pyra sacri sub imagine facta
Incubuit ferro, deceptaque decipit omnes.
Rursus harenosae fugiens nova moenia terrae
Ad sedemque Erycis fidumque relatus Acesten
Sacrificat tumulumque sui genitoris honorat.
Quasque rates Iris Iunonia paene cremarat,
Solvit, et Hippotadae regnum, terrasque calenti
Sulpure fumantes Acheloiadumque relinquit
Sirenum scopulos: orbataque praeside pinus
Inarimen Prochytenque legit, sterilique locatas
Colle Pithecusas, habitantum nomine dictas.
Quippe deum genitor fraudem et periuria quondam
Cercopum exosus gentisque admissa dolosae
In deforme viros animal mutavit, ut idem f. clxxxviii.
Dissimiles homini possent similesque videri;
Membraque contraxit, naresque a fronte resimas

Contudit, et rugis peraravit anilibus ora;
Totaque velatos flaventi corpora villo
Misit in has sedes. nec non prius abstulit usum
Verborum et natae dira in periuria linguae:
Posse queri tantum rauco stridore reliquit.
Has ubi praeteriit et Parthenopeïa dextra
Moenia deseruit, [laeva de parte canori
Aeolidae tumulum et] loca feta palustribus undis,
Litora Cumarum, vivacisque antra Sibyllae
Intrat, et ad manes veniat per Averna paternos,
Orat. at illa diu vultum tellure moratum
Erexit, tandemque deo furibunda recepto
'Magna petis,' dixit 'vir factis maxime, cuius
Dextera per ferrum, pietas spectata per ignes.
Pone tamen, Troiane, metum: potiere petitis,
Elysiasque domos et regna novissima mundi
Me duce cognosces simulacraque cara parentis.
Invia virtuti nulla est via.' dixit; et auro
Fulgentem ramum silva Iunonis Avernae
Monstravit, iussitque suo divellere trunco.
Paruit Aeneas, et formidabilis Orci
Vidit opes atavosque suos umbramque senilem
Magnanimi Anchisae: didicit quoque iura locorum,
Quaeque novis essent adeunda pericula bellis.
Inde ferens lassos adverso tramite passus,
Cum duce Cumaea mollit sermone laborem.
Dumque iter horrendum per opaca crepuscula carpit,
'Seu dea tu praesens, seu dis gratissima,' dixit
'Numinis instar eris semper mihi; meque fatebor
Muneris esse tui, quae me loca mortis adire,
Quae loca me visae voluisti evadere mortis.
Pro quibus aërias meritis evectus ad auras
Templa tibi statuam, tribuam tibi turis honorem.'
Respicit hunc vates et suspiratibus haustis
'Nec dea sum,' dixit 'nec sacri turis honore
Humanum dignare caput. neu nescius erres:
Lux aeterna mihi carituraque fine dabatur,

Si mea virginitas Phoebo patuisset amanti.
Dum tamen hanc sperat, dum praecorrumpere donis
Me cupit, 'elige,' ait 'virgo Cumaea, quid optes:
Optatis potiere tuis.' ego pulveris hausti
Ostendens cumulum, quot haberet corpora pulvis,
Tot mihi natales contingere vana rogavi;
Excidit, ut peterem iuvenes quoque protinus annos.
Hos tamen ille mihi dabat aeternamque iuventam,
Si Venerem paterer. contempto munere Phoebi
Innuba permaneo. sed iam felicior aetas
Terga dedit, tremuloque gradu venit aegra senectus,
Quae patienda diu est. nam iam mihi saecula septem
Acta vides: superest, numeros ut pulveris aequem,
Ter centum messes, ter centum musta videre.
Tempus erit, cum de tanto me corpore parvam
Longa dies faciet, consumptaque membra senecta
Ad minimum redigentur onus. nec amata videbor
Nec placuisse deo. Phoebus quoque forsitan ipse
Vel non cognoscet, vel dilexisse negabit;
Usque adeo mutata ferar: nullique videnda, f. clxxxix.
Voce tamen noscar, vocem mihi fata relinquent.'
Talia convexum per iter memorante Sibylla
Sedibus Euboicam Stygiis emergit in urbem
Troius Aeneas. sacrisque ex more litatis
Litora adit nondum nutricis habentia nomen.
Hic quoque substiterat post taedia longa laborum
Neritius Macareus, comes experientis Ulixei.
Desertum quondam mediis, en, rupibus Aetnae
Noscit Achaemeniden, inprovisoque repertum
Vivere miratus, 'qui te casusve deusve
Servat, Achaemenide? cur' inquit 'barbara Graium
Prora vehit? petitur vestra quae terra carina?'
Talia quaerenti, iam non hirsutus amictu,
Iam suus, et spinis conserto tegmine nullis,
Fatur Achaemenides: 'iterum Polyphemon et illos
Aspiciam fluidos humano sanguine rictus,
Hac mihi si potior domus est Ithaceque carina,

Si minus Aenean veneror genitore. nec umquam
Esse satis potero, praestem licet omnia, gratus.
Quod loquor et spiro caelumque et sidera solis
Respicio, possimne ingratus et inmemor esse?
Ille dedit, quod non anima haec Cyclopis in ora
Venit; et, ut iam nunc lumen vitale relinquam,
Ut tumulo aut certe non illa condar in alvo.
Quid mihi tunc animi — nisi si timor abstulit omnem
Sensum animumque — fuit, cum vos petere alta relictus
Aequora conspexi? volui inclamare, sed hosti
Prodere me timui. vestrae quoque clamor Ulixis
Paene rati nocuit. vidi, cum monte revulso
Inmanem scopulum medias permisit in undas;
Vidi iterum veluti tormenti viribus acta
Vasta Giganteo iaculantem saxa lacerto,
Et, ne deprimeret fluctus iactusve carinam,
Pertimui, iam me non esse oblitus in illa.
Ut vero fuga vos ab acerba morte reduxit,
Ille quidem totam gemebundus obambulat Aetnam,
Praetemptatque manu silvas, et luminis orbus
Rupibus incursat, foedataque bracchia tabo
In mare protendens gentem exsecratur Achivam,
Atque ait "o si quis referat mihi casus Ulixen,
Aut aliquem e sociis, in quem mea saeviat ira,
Viscera cuius edam, cuius viventia dextra
Membra mea laniem, cuius mihi sanguis inundet
Guttur, et elisi trepident sub dentibus artus!
Quam nullum aut leve sit damnum mihi lucis ademptae!"
Haec et plura ferox. me luridus occupat horror
Spectantem vultus etiamnum caede madentes
Crudelesque manus et inanem luminis orbem,
Membraque et humano concretam sanguine barbam.
Mors erat ante oculos, minimum tamen illa malorum.
Et iam prensurum, iam nunc mea viscera rebar
In sua mersurum; mentique haerebat imago

Temporis illius, quo vidi bina meorum
Ter quater affligi sociorum corpora terrae.
[Cum super ipse iacens hirsuti more leonis
Visceraque et carnes cumque albis ossa medullis
Semianimesque artus avidam condebat in alvum.
Me tremor invasit. stabam sine sanguine maestus:
Mandentemque videns eiectantemque cruentas
Ore dapes, et frusta mero glomerata vomentem.]
Talia fingebam misero mihi fata parari.
[Perque dies multos latitans, omnemque tremiscens
Ad strepitum, mortemque timens, cupidusque moriri,
Glande famem pellens et mixta frondibus herba,
Solus, inops, exspes, leto poenaeque relictus,]
Hanc procul aspexi longo post tempore navem,
Oravique fugam gestu, ad litusque cucurri,
Et movi: Graiumque ratis Troiana recepit.
Tu quoque pande tuos, comitum gratissime, casus
Et ducis et turbae, quae tecum est credita ponto.'
Aeolon ille refert Tusco regnare profundo,
Aeolon Hippotaden, cohibentem carcere ventos:
Quos bovis inclusos tergo, memorabile munus,
Dulichium sumpsisse ducem. flatuque secundo
Lucibus isse novem et terram aspexisse petitam:
Proxima post nonam cum sese aurora moveret,
Invidia socios praedaeque cupidine victos
Esse ratos aurum, dempsisse ligamina ventis;
Cum quibus isse retro, per quas modo venerat undas,
Aeoliique ratem portus repetisse tyranni.
'Inde Lami veterem Laestrygonis' inquit 'in urbem
Venimus. Antiphates terra regnabat in illa.
Missus ad hunc ego sum, numero comitante duorum;
Vixque fuga quaesita salus comitique mihique,
Tertius e nobis Laestrygonis impia tinxit
Ora cruore suo. fugientibus instat et agmen
Concitat Antiphates. coëunt et saxa trabesque
Coniciunt, merguntque viros, merguntque carinas.
Una tamen, quae nos ipsumque vehebat Ulixen,

Effugit. amissa sociorum parte dolentes
Multaque conquesti terris allabimur illis,
Quas procul hinc cernis. procul est, mihi crede, videnda
Insula, visa mihi: tuque, o iustissime Troum,
Nate dea, — neque enim finito Marte vocandus
Hostis es, Aenea, — moneo, fuge litora Circes.
Nos quoque Circaeo religata in litore pinu,
Antiphatae memores inmansuetique Cyclopis,
Ire negabamus, sed tecta ignota subire
Sorte sumus lecti; sors me fidumque Politen
Eurylochumque simul nimiumque Elpenora vino
Bisque novem socios Circaea ad moenia misit.
Quae simul attigimus, stetimusque in limine tecti,
Mille lupi mixtaeque lupis ursaeque leaeque
Occursu fecere metum. sed nulla timenda,
Nullaque erat nostro factura in corpore vulnus:
Quin etiam blandas movere per aëra caudas,
Nostraque adulantes comitant vestigia, donec
Excipiunt famulae, perque atria marmore tecta
Ad dominam ducunt. pulchro sedet illa recessu,
Sublimi solio, pallamque induta nitentem
Insuper aurato circumvelatur amictu.
Nereïdes nymphaeque simul, quae vellera motis
Nulla trahunt digitis nec fila sequentia ducunt:
Gramina disponunt, sparsosque sine ordine flores
Secernunt calathis variasque coloribus herbas.
Ipsa quod hae faciunt opus, exigit; ipsa, quis usus
Quoque sit in folio, quae sit concordia mixtis,
Novit et advertens pensas examinat herbas.
Haec ubi nos vidit, dicta acceptaque salute,
Diffudit vultus et reddidit omina votis.
Nec mora, misceri tosti iubet hordea grani
Mellaque vimque meri cum lacte coagula passo,
Quique sub hac lateant furtim dulcedine, sucos
Adicit. accipimus sacra data pocula dextra.
Quae simul arenti sitientes hausimus ore,

Et tetigit summos virga dea dira capillos, —
Et pudet et referam — saetis horrescere coepi, f. exc
Nec iam posse loqui, pro verbis edere raucum
Murmur, et in terram toto procumbere vultu;
Osque meum sensi pando occallescere rostro,
Colla tumere toris, et qua modo pocula parte
Sumpta mihi fuerant, illa vestigia feci.
Cumque eadem passis — tantum medicamina possunt! —
Claudor hara. solumque suis caruisse figura
Vidimus Eurylochum: solus data pocula fugit.
Quae nisi vitasset, pecoris pars una manerem
Nunc quoque saetigeri, nec tantae cladis ab illo
Certior ad Circen ultor venisset Ulixes.
Pacifer huic dederat florem Cyllenius album,
Moly vocant superi: nigra radice tenetur.
Tutus eo monitisque simul caelestibus intrat
Ille domum Circes, et ad insidiosa vocatus
Pocula, conantem virga mulcere capillos
Reppulit, et stricto pavidam deterruit ense.
Inde fides dextraeque datae: thalamoque receptus
Coniugii dotem sociorum corpora poscit.
Spargimur ignotae sucis melioribus herbae,
Percutiturque caput conversae verbere virgae,
Verbaque dicuntur dictis contraria verbis:
Quo magis illa canit, magis hoc tellure levati f. exc
Erigimur, saetaeque cadunt, bifidosque relinquit
Rima pedes, redeunt umeri et subiecta lacertis
Bracchia sunt. flentem flentes amplectimur ipsi,
Haeremusque ducis collo. nec verba locuti
Ulla priora sumus, quam nos testantia gratos.
Annua nos illic tenuit mora: multaque praesens
Tempore tam longo vidi, multa auribus hausi.
Hoc quoque cum multis, quod clam mihi rettulit ur
Quattuor e famulis ad talia sacra paratis.
Cum duce namque meo Circe dum sola moratur,
Illa mihi niveo factum de marmore signum

Ostendit iuvenale, gerens in vertice picum,
Aede sacra positum multisque insigne coronis.
Quis foret, et quare sacra coleretur in aede,
Cur hanc ferret avem, quaerenti et scire volenti
"Accipe," ait 'Macareu, dominaeque potentia quae sit,
Hinc quoque disce meae: tu dictis adice mentem.
Picus in Ausoniis, proles Saturnia, terris
Rex fuit, utilium bello studiosus equorum.
Forma viro, quam cernis, erat. licet ipse decorem
Aspicias, fictaque probes ab imagine veram.
Par animus formae; nec adhuc spectasse per annos
Quinquennem poterat Graia quater Elide pugnam.
Ille suos dryadas Latiis in montibus ortas
Verterat in vultus, illum fontana petebant
Numina, naiades, quas Albula, quasque Numici,
Quas Anienis aquae, cursuque brevissimus Almo
Narve tulit praeceps et opacae Farfarus undae,
Quaeque colunt Scythicae regnum nemorale Dianae
Finitimosque lacus. spretis tamen omnibus unam
Ille colit nymphen, quam quondam in colle Palati
Dicitur innocuo peperisse Venilia Iano.
Haec ubi nubilibus primum maturuit annis,
Praeposito cunctis Laurenti tradita Pico est:
Rara quidem facie, sed rarior arte canendi,
Unde Canens dicta est. silvas et saxa movere
Et mulcere feras et flumina longa morari
Ore suo, volucresque vagas retinere solebat.
Quae dum feminea modulatur carmina voce,
Exierat tecto Laurentes Picus in agros,
Indigenas fixurus apros; tergumque premebat
Acris equi, laevaque hastilia bina ferebat,
Poeniceam fulvo chlamydem contractus ab auro.
Venerat in silvas et filia Solis easdem,
Utque novas legeret fecundis collibus herbas,
Nomine dicta suo Circaea reliquerat arva.
Quae simul ac iuvenem, virgultis abdita, vidit,
Obstipuit. cecidere manu, quas legerat herbas:

Flammaque per totas visa est errare medullas.
Ut primum valido mentem collegit ab aestu,
Quid cuperet, fassura fuit. ne posset adire,
Cursus equi fecit circumfususque satelles.
"'Non' ait 'effugies, vento rapiare licebit,
Si modo me novi, si non evanuit omnis
Herbarum virtus, nec me mea carmina fallunt.'"
Dixit, et effigiem, nullo cum corpore, falsi
Finxit apri, praeterque oculos transcurrere regis
Iussit, et in densum trabibus nemus ire videri,
Plurima qua silva est et equo loca pervia non sunt
Haud mora, continuo praedae petit inscius umbran
Picus, equique celer spumantia terga relinquit,
Spemque sequens vanam silva pedes errat in alta.
Concipit illa preces et verba venefica dicit
Ignotosque deos ignoto carmine adorat,
Quo solet et niveae vultum confundere Lunae
Et patrio capiti bibulas subtexere nubes.
Tum quoque cantato densetur carmine caelum
Et nebulas exhalat humus, caecisque vagantur
Limitibus comites, et abest custodia regi.
Nacta locum tempusque "'per, o, tua lumina,' dixi
'Quae mea ceperunt, perque hanc, pulcherrime, formam
Quae facit, ut supplex tibi sim dea, consule nostri
Ignibus, et socerum, qui pervidet omnia, Solem
Accipe, nec durus Titanida despice Circen.'"
Dixerat. ille ferox ipsamque precesque repellit,
Et "'quaecumque es,' ait 'non sum tuus. altera captu
Me tenet, et teneat per longum, comprecor, aevum
Nec Venere externa socialia foedera laedam,
Dum mihi Ianigenam servabunt fata Canentem.'"
Saepe retemptatis precibus Titania frustra,
"'Non inpune feres, neque' ait 'reddere Canenti!'
[Laesaque quid faciat, quid amans, quid femina, disc

Rebus,' ait 'sed amans et laesa et femina Circe!'"]
Tum bis ad occasus, bis se convertit ad ortus,
Ter iuvenem baculo tetigit, tria carmina dixit.
Ille fugit, sed se solito velocius ipse
Currere miratur. pennas in corpore vidit: f. excii.
Seque novam subito Latiis accedere silvis
Indignatus avem, duro fera robora rostro
Figit, et iratus longis dat vulnera ramis.
Purpureum chlamydis pennae traxere colorem;
Fibula quod fuerat, vestemque momorderat aurum,
Pluma fit, et fulvo cervix praecingitur auro:
Nec quicquam antiqui Pico nisi nomina restat.
Interea comites, clamato saepe per agros
Nequiquam Pico nullaque in parte reperto,
Inveniunt Circen, — nam iam tenuaverat auras,
Passaque erat nebulas ventis ac sole recludi —
Criminibusque premunt veris, regemque reposcunt,
Vimque ferunt, saevisque parant incessere telis.
Illa nocens spargit virus sucosque veneni,
Et Noctem Noctisque deos Ereboque Chaoque
Convocat et longis Hecaten ululatibus orat:
Exsiluere loco — dictu mirabile — silvae,
Ingemuitque solum, vicinaque palluit arbor,
Sparsaque sanguineis maduerunt pabula guttis,
Et lapides visi mugitus edere raucos,
Et latrare canes et humus serpentibus atris
Squalere et tenues animae volitare silentum.
Attonitum monstris vulgus pavet: illa paventis
Ora venenata tetigit mirantia virga,
Cuius ab attactu variarum monstra ferarum f. exciii.
In iuvenes veniunt. nulli sua mansit imago.
Sparserat occiduus Tartessia litora Phoebus,
Et frustra coniunx oculis animoque Canentis
Expectatus erat. famuli populusque per omnes
Discurrunt silvas atque obvia lumina portant.
Nec satis est nymphae flere et lacerare capillos
Et dare plangorem: facit haec tamen omnia, seque

Proripit ac Latios errat vesana per agros.
Sex illam noctes, totidem redeuntia solis
Lumina viderunt inopem somnique cibique
Per iuga, per valles, qua fors ducebat, euntem.
Ultimus aspexit Thybris luctuque viaque
— Fessam et iam longa ponentem corpora ripa.
Illic cum lacrimis ipso modulata dolore
Verba sono tenui maerens fundebat; ut olim
Carmina iam moriens canit exequialia cygnus.
Luctibus extremum tenues liquefacta medullas
Tabuit, inque leves paulatim evanuit auras. f. cxciv
Fama tamen signata loco est, quem rite Canentem
Nomine de nymphae veteres dixere Camenae."
Talia multa mihi longum narrata per annum
Visaque sunt. resides et desuetudine tardi
Rursus inire fretum, rursus dare vela iubemur:
Ancipitesque vias et iter Titania vastum
Dixerat et saevi restare pericula ponti.
Pertimui, fateor: nactusque hoc litus, adhaesi.'
Finierat Macareus. urnaque Aeneïa nutrix
Condita marmorea tumulo breve carmen habebat:
'Hic me Caietam notae pietatis alumnus
Ereptam Argolico quo debuit, igne cremavit.'
Solvitur herboso religatus ab aggere funis,
Et procul insidias infamataeque relinquunt
Tecta deae, lucosque petunt, ubi nubilus umbra
In mare cum flava prorumpit Thybris harena.
Faunigenaeque domo potitur nataque Latini,
Non sine Marte tamen. bellum cum gente feroci
Suscipitur, pactaque furit pro coniuge Turnus.
Concurrit Latio Tyrrhenia tota, diuque
Ardua sollicitis victoria quaeritur armis.
Auget uterque suas externo robore vires:
Et multi Rutulos, multi Troiana tuentur
Castra. neque Aeneas Euandri ad limina frustra,
At Venulus frustra profugi Diomedis ad urbem
Venerat. ille quidem sub Iapyge maxima Dauno

Moenia condiderat, dotaliaque arva tenebat.
Sed Venulus Turni postquam mandata peregit
Auxiliumque petit, vires Aetolius heros
Excusat; nec se aut soceri committere pugnae
Velle sui populos, aut quos e gente suorum
Armet, habere viros 'neve haec commenta putetis,
Admonitu quamquam luctus renoventur amari,
Perpetiar memorare tamen. postquam alta cremata est
Ilion, et Danaas paverunt Pergama Diras,
Naryciusque heros, a Virgine virgine rapta,
Quam meruit poenam solus, digessit in omnes,
Spargimur, et ventis inimica per aequora rapti
Fulmina, noctem, imbres, iram caelique marisque
Perpetimur Danai, cumulumque Capharea cladis.
Neve morer referens tristes ex ordine casus,
Graecia tum potuit Priamo quoque flenda videri.
Me tamen armiferae servatum cura Minervae
Fluctibus eripuit. patriis sed rursus ab agris
Pellor, et antiquo memores de vulnere poenas
Exigit alma Venus; tantosque per alta labores
Aequora sustinui, tantos terrestribus armis,
Ut mihi felices sint illi saepe vocati,
Quos communis hiems inportunusque Caphareus
Mersit aquis, vellemque horum pars una fuissem.
Ultima iam passi comites belloque fretoque
Deficiunt finemque rogant erroris. at Acmon
Fervidus ingenio, tum vero et cladibus asper,
"Quid superest, quod iam patientia vestra recuset
Ferre, viri?' dixit 'quid habet Cytherea, quod ultra,
Velle puta, faciat? nam dum peiora timentur,
Est locus in vulnus: sors autem ubi pessima rerum,
Sub pedibus timor est, securaque summa malorum.
Audiat ipsa, licet, et, quod facit, oderit omnes
Sub Diomede viros, odium tamen illius omnes
Spernimus; et magno stat magniloquentia nobis."
Talibus irritans Venerem Pleuronius Acmon
Instimulat verbis, veteremque resuscitat iram.

Dicta placent paucis. numeri maioris amici
Acmona corripimus. cui respondere volenti
Vox pariter vocisque via est tenuata: comaeque f. cxcv
In plumas abeunt, plumis nova colla teguntur
Pectoraque et tergum; maiores bracchia pennas
Accipiunt, cubitique leves sinuantur in alas;
Magna pedum digitos pars occupat: oraque cornu
Indurata rigent, finemque in acumine ponunt.
Hunc Lycus, hunc Idas et cum Rhexenore Nycteus
Hunc miratur Abas: et dum mirantur, eandem
Accipiunt faciem. numerusque ex agmine maior
Subvolat, et remos plausis circumvolat alis.
Si volucrum quae sit subitarum forma, requiris,
Ut non cygnorum, sic albis proxima cygnis.
Vix equidem has sedes et Iapygis arida Dauni
Arva gener teneo minima cum parte meorum.'
Hactenus Oenides. Venulus Calydonia regna
Peucetiosque sinus Messapiaque arva relinquit.
In quibus antra videt, quae multa nubila silva
Et levibus cannis nutantia semicaper Pan
Nunc tenet. at quodam tenuerunt tempore nymphae
Apulus has illa pastor regione fugatas
Terruit, et primo subita formidine movit:
Mox, ubi mens rediit et contempsere sequentem,
Ad numerum motis pedibus duxere choreas.
Improbat has pastor, saltuque imitatus agresti
Addidit obscenis convicia rustica dictis:
Nec prius os tacuit, quam guttura condidit arbor.
Arbor enim est: suco liceat cognoscere mores.
Quippe notam linguae bacis oleaster amaris
Exhibet: asperitas verborum cessit in illas. f. cxcvi.
Hinc ubi legati rediere, negata ferentes
Arma Aetola sibi, Rutuli sine viribus illis
Bella instructa gerunt. multumque ab utraque cruoris
Parte datur. fert ecce avidas in pinea Turnus
Texta faces; ignesque timent, quibus unda pepercit.
Iamque picem et ceras alimentaque cetera flammae

Mulciber urebat, perque altum ad carbasa malum
Ibat, et incurvae fumabant transtra carinae:
Cum memor has pinus Idaeo vertice caesas
Sancta deum genetrix tinnitibus aëra pulsi
Aeris et inflati complevit murmure buxi,
Perque leves domitis invecta leonibus auras
'Irrita sacrilega iactas incendia dextra,
Turne!' ait 'eripiam: nec me patiente cremabit
Ignis edax nemorum partes et membra meorum.'
Intonuit dicente dea, tonitrumque secuti
Cum saliente graves ceciderunt grandine nimbi,
Aëraque et tumidum subitis concursibus aequor
Astraei turbant et eunt in proelia fratres.
E quibus alma parens unius viribus usa,
Stuppea praerupit Phrygiae retinacula classis,
Fertque rates pronas, medioque sub aequore mergit.
Robore mollito lignoque in corpora verso f. cxcvij.
[In capitum facies puppes mutantur aduncae,
In digitos abeunt et crura natantia remi,
Quodque sinus fuerat, latus est, mediisque carina
Subdita navigiis spinae mutatur in usum,
Lina comae molles, antemnae bracchia fiunt;]
Caerulus, ut fuerat, color est; quasque ante timebant,
Illas virgineis exercent lusibus undas
Naides aequoreae. [durisque in montibus ortae
Molle fretum celebrant, nec eas sua tangit origo.
Non tamen oblitae, quam multa pericula saevo
Pertulerint pelago,] iactatis saepe carinis
Subposuere manus, nisi siqua vehebat Achivos.
[Cladis adhuc Phrygiae memores, odere Pelasgos:
Neritiaeque ratis viderunt fragmina lactis
Vultibus, et laetae videre rigescere puppim.
Spes erat, in nymphas animata classe marinas
Posse metu monstri Rutulum desistere bello.]
Perstat, habetque deos pars utraque, quodque deorum est
Instar, habent animos. nec iam dotalia regna,

Nec sceptrum soceri , nec te , Lavinia virgo ,
Sed vicisse petunt , deponendique pudore
Bella gerunt . tandemque Venus victricia nati
Arma videt , Turnusque cadit : cadit Ardea , Turno
Sospite dicta potens . quam postquam Dardanus ignis
Abstulit , et tepida latuerunt tecta favilla ,
Congerie e media tum primum cognita praepes f. cxcviii.
Subvolat , et cineres plausis everberat alis .
Et sonus et macies et pallor et omnia , captam
Quae deceant urbem , nomen quoque mansit in illa
Urbis ; et ipsa suis deplangitur Ardea pennis .
Iamque deos omnes ipsamque Aeneïa virtus
Iunonem veteres finire coëgerat iras :
Cum , bene fundatis opibus crescentis Iuli ,
Tempestivus erat caelo Cythereïus heros .
Ambieratque Venus superos , colloque parentis
Circumfusa sui 'numquam mihi' dixerat 'ullo
Tempore dure pater , nunc sis mitissimus , opto :
Aeneaeque meo , qui te de sanguine nostro
Fecit avum , quamvis parvum des , optime , numen ,
Dummodo des aliquod . satis est inamabile regnum
Aspexisse semel , Stygios semel isse per amnes .'
Assensere dei ; nec coniunx regia vultus
Inmotos tenuit , placatoque annuit ore .
Tum pater 'estis' ait 'caelesti munere digni ,
Quaeque petis , pro quoque petis . cape , nata ,
quod optas .'
Fatus erat . gaudet , gratesque agit illa parenti :
Perque leves auras iunctis invecta columbis
Litus adit Laurens , ubi tectus harundine serpit
In freta flumineis vicina Numicius undis .
Hunc iubet Aeneae quaecumque obnoxia morti ,
Abluere et tacito deferre sub aequora cursu .
[Corniger exsequitur Veneris mandata , suisque
Quicquid in Aenea fuerat mortale , repurgat
Et respersit aquis . pars optima restitit illi .]
Lustratum genetrix divino corpus odore f. cxcix.

Unxit, et ambrosia cum dulci nectare mixta
Contigit os, fecitque deum. quem turba Quirini
Nuncupat Indigetem, temploque arisque recepit.
Inde sub Ascanii dicione binominis Alba
Resque Latina fuit. succedit Silvius illi:
Quo satus antiquo tenuit repetita Latinus
Nomina cum sceptro. clarus subit ecce Latinum
Epytus ex illo. post hunc Capetusque Capysque,
Sed Capys ante fuit. regnum Tiberinus ab illis
Cepit, et in Tusci demersus fluminis undis
Nomina fecit aquae. de quo Remulusque feroxque
Acrota sunt geniti. Remulus maturior annis
Fulmineo periit, imitator fulminis, ictu.
Fratre suo sceptrum moderatior Acrota forti
Tradit Aventino. qui, quo regnarat, eodem
Monte iacet positus, tribuitque vocabula monti.
Iamque Palatinae summam Proca gentis habebat.
Rege sub hoc Pomona fuit, qua nulla Latinas
Inter hamadryadas coluit sollertius hortos,
Nec fuit arborei studiosior altera fetus:
Unde tenet nomen. non silvas illa nec amnes,
Rus amat et ramos felicia poma ferentes.
Nec iaculo gravis est, sed adunca dextera falce,
Qua modo luxuriem premit et spatiantia contra
— Bracchia compescit, fisso modo cortice lignum
Inserit, et sucos alieno praestat alumno.
Nec sentire sitim patitur, bibulaeque retunsas
Radicis fibras labentibus irrigat undis.
Hic amor, hoc studium. Veneris quoque nulla cupido est.
Vim tamen agrestum metuens pomaria claudit
Intus, et accessus prohibet refugitque viriles.
Quid non et Satyri, saltatibus apta iuventus,
Fecere et pinu praecincti cornua Panes,
Silvanusque, suis semper iuvenilior annis,
Quique deus fures vel falce, vel inguine terret,
Ut poterentur ea? sed enim superabat amando

Hos quoque Vertumnus. neque erat felicior illis.
O quotiens habitu duri messoris aristas
Corbe tulit, verique fuit messoris imago!
Tempora saepe gerens faeno religata recenti
Desectum poterat gramen versasse videri.
Saepe manu stimulos rigida portabat, ut illum
Iurares fessos modo disiunxisse iuvencos.
Falce data frondator erat vitisque putator:
Induerat scalas, lecturum poma putares.
Miles erat gladio, piscator harundine sumpta.
Denique per multas aditum sibi saepe figuras
Repperit, ut caperet spectatae gaudia formae.
Ille etiam picta redimitus tempora mitra,
Innitens baculo, positis ad tempora canis,
Assimulavit anum, cultosque intravit in hortos; f. co.
Pomaque mirata est. 'tanto' que 'potentior!' inquit,
Pluraque laudatae ac dedit oscula, qualia numquam
Vera dedisset anus: glaebaque incurva resedit,
Suspiciens pandos autumni pondere ramos.
Ulmus erat contra speciosa nitentibus uvis:
Quam compta postquam pariter virtute probavit,
'At si staret' ait 'caelebs sine palmite truncus,
Nil praeter frondes, quare peteretur, haberet.
Haec quoque, quae iuncta vitis requiescit in ulmo,
Si non nupta foret, terrae acclinata iaceret.
Tu tamen exemplo non tangeris arboris huius,
Concubitusque fugis, nec te coniungere curas.
Atque utinam velles! Helene non pluribus esset
Sollicitata procis, nec quae Lapitheïa movit
Proelia, nec coniunx timidi, aut audacis Ulixis.
Nunc quoque, cum fugias averserisque petentes,
Mille viri cupiunt et semideique deique
Et quaecumque tenent Albanos numina montes.
Sed tu si sapies, si te bene iungere anumque
Hanc audire voles, quae te plus omnibus illis,
Plus quam credis, amo, vulgares reïce taedas,
Vertumnumque tori socium tibi selige. pro quo

Me quoque pignus habe. neque enim sibi notior ille est,
Quam mihi. nec toto passim vagus errat in orbe,
Nec loca magna colit, nec, uti pars magna procorum,
Quas modo vidit, amat. tu primus et ultimus illi
Ardor eris, solique suos tibi devovet annos.
Adde, quod est iuvenis, quod naturale decoris
Munus habet, formasque apte fingetur in omnes,
Et quod erit iussus, iubeas licet omnia, fiet.
Quid, quod amatis idem? quod, quae tibi poma coluntur,
Primus habet, laetaque tenet tua munera dextra?
Sed neque iam fetus desiderat arbore demptos,
Nec, quas hortus alit, cum sucis mitibus herbas,
Nec quicquam, nisi te. miserere ardentis, et ipsum
Quod petit, ore meo praesentem crede precari:
Ultoresque deos et pectora dura perosam
Idalien memoremque time Rhamnusidis iram.
Quoque magis timeas, — etenim mihi multa vetustas
Scire dedit — referam tota notissima Cypro
Facta, quibus flecti facile et mitescere possis.
Viderat a veteris generosam sanguine Teucri
Iphis Anaxareten, humili de stirpe creatus;
Viderat, et totis perceperat ossibus aestum.
Luctatusque diu, postquam ratione furorem
Vincere non potuit, supplex ad limina venit:
Et modo nutrici miserum confessus amorem,
Ne sibi dura foret, per spes oravit alumnae;
Interdum madidas lacrimarum rore coronas
Postibus intendit, posuitque in limine duro
Molle latus, tristisque serae convicia fecit.
Saevior illa freto surgente cadentibus Haedis,
Durior et ferro, quod Noricus excoquit ignis,
Et saxo, quod adhuc vivum radice tenetur,
Spernit, et irridet; factisque inmitibus addit
Verba superba ferox et spe quoque fraudat amantem
Non tulit impatiens longi tormenta doloris

Iphis, et ante fores haec verba novissima dixit:
"Vincis, Anaxarete, neque erunt tibi taedia tandem
Ulla ferenda mei. laetos molire triumphos,
Et Paeana voca, nitidaque incingere lauru.
Vincis enim, moriorque libens. age, ferrea, gaude.
Certe aliquid laudare mei cogeris amoris.
[Quo tibi sim gratus; meritumque fatebere nostrum.]
Non tamen ante tui curam excessisse memento,
Quam vitam: geminaque simul mihi luce carendum.
Nec tibi fama mei ventura est nuntia leti;
Ipse ego, ne dubites, adero, praesensque videbor,
Corpore ut exanimi crudelia lumina pascas.
Si tamen, o superi, mortalia facta videtis,
Este mei memores — nihil ultra lingua precari
Sustinet — et longo facite ut narremur in aevo:
Et, quae dempsistis vitae, date tempora famae."
[Dixit. et ad postes ornatos saepe coronis
Humentes oculos et pallida brachia tollens,]
Cum foribus laquei religaret vincula summis,
"Haec tibi serta placent, crudelis et impia?" dixit,
Inseruitque caput, sed tum quoque versus ad illam,
Atque onus infelix elisa fauce pependit.
Icta pedum motu [trepidantem et multa timentem
Visa dedisse sonum] est, adapertaque ianua factum
Prodidit. exclamant famuli, frustraque levatum —
Nam pater occiderat — referunt ad limina matris.
Accipit illa sinu, complexaque frigida nati
Membra sui postquam miserorum verba parentum
Edidit, et matrum miserarum facta peregit,
Funera ducebat mediam lacrimosa per urbem,
Luridaque arsuro portabat membra feretro.
Forte viae vicina domus, qua flebilis ibat
Pompa, fuit; duraeque sonus plangoris ad aures
Venit Anaxaretes, quam iam deus ultor agebat.
Mota tamen, "videamus' ait 'miserabile funus,"
Et patulis iniit tectum sublime fenestris.
Vixque bene inpositum lecto prospexerat Iphin,

Deriguere oculi, calidusque e corpore sanguis
Inducto pallore fugit; conataque retro f. oci.
Ferre pedes, haesit; conata avertere vultus,
Hoc quoque non potuit. paulatimque occupat artus
Quod fuit in duro iam pridem pectore saxum.
Neve ea ficta putes, dominae sub imagine signum
Servat adhuc Salamis; Veneris quoque nomine templum
Prospicientis habet. quorum memor, o mea, lentos
Pone, precor, fastus, et amanti iungere, nymphe.
Sic tibi nec vernum nascentia frigus adurat
Poma, nec excutiant rapidi florentia venti.'
Haec ubi nequiquam forma deus acta senili
Edidit, in iuvenem rediit, et anilia demit
Instrumenta sibi, talisque apparuit illi,
Qualis ubi oppositas nitidissima solis imago
Evicit nubes, nullaque obstante reluxit.
Vimque parat: sed vi non est opus, inque figura
Capta dei nymphe est, et mutua vulnera sensit.
Proximus Ausonias iniusti miles Amuli
Rexit opes: Numitorque senex amissa nepotum
Munere regna capit: festisque Palilibus urbis
Moenia conduntur. Tatiusque patresque Sabini
Bella gerunt, arcisque via Tarpeia reclusa
Dignam animam poena congestis exuit armis.
Inde sati Curibus tacitorum more luporum
Ore premunt voces et corpora victa sopore
Invadunt, portasque petunt, quas obice firmo
Clauserat Iliades. unam tamen ipsa reclusit
Nec strepitum verso Saturnia cardine fecit.
Sola Venus portae cecidisse repagula sensit,
Et clausura fuit, nisi quod rescindere numquam
Dis licet acta deum. Iano loca iuncta tenebant
Naides Ausoniae gelido rorantia fonte.
Has rogat auxilium. nec nymphae iusta petentem
Sustinuere deam, venasque et flumina fontis
Elicuere sui. nondum tamen invia Iani

Ora patentis erant, neque iter praecluserat unda.
Lurida subponunt fecundo sulpura fonti,
Incenduntque cavas fumante bitumine venas.
Viribus his aliisque vapor penetravit ad ima
Fontis; et Alpino modo quae certare rigori f. ccii.
Audebatis aquae, non ceditis ignibus ipsis.
Flammifera gemini fumant aspergine postes:
Portaque, nequiquam rigidis promissa Sabinis,
Fonte fuit praestructa novo, dum Martius arma
Indueret miles. quae postquam Romulus ultro
Obtulit, et strata est tellus Romana Sabinis
Corporibus, strata estque suis, generique cruorem
Sanguine cum soceri permiscuit impius ensis,
Pace tamen sisti bellum nec in ultima ferro
Decertare placet, Tatiumque accedere regno.
Occiderat Tatius, populisque aequata duobus,
Romule, iura dabas: posita cum casside Mavors
Talibus affatur divumque hominumque parentem:
'Tempus adest, genitor, quoniam fundamine magno
Res Romana valet, nec praeside pendet ab uno,
Praemia quae promissa mihi dignoque nepoti,
Solvere, et ablatum terris inponere caelo.
Tu mihi concilio quondam praesente deorum —
Nam memoro memorique animo pia verba notavi —
"Unus erit, quem tu tolles in caerula caeli"
Dixisti. rata sit verborum summa tuorum.'
Annuit omnipotens, et nubibus aëra caecis
Occuluit, tonitruque et fulgure terruit orbem.
Quae sibi promissae sensit rata signa rapinae,
Innixusque hastae pressos temone cruento
Inpavidos conscendit equos Gradivus, et ictu
Verberis increpuit, pronusque per aëra lapsus
Constitit in summo nemorosi colle Palati:
Reddentemque suo iam regia iura Quiriti
Abstulit Iliaden. corpus mortale per auras f. cciii.
Dilapsum tenues, ut lata plumbea funda
Missa solet medio glans intabescere caelo.

Pulchra subit facies et pulvinaribus altis
Dignior, est qualis trabeati forma Quirini.
Flebat ut amissum coniunx: cum regia Iuno
Irin ad Hersiliam descendere limite curvo
Imperat, et viduae sua sic mandata referre:
'O et de Latio, o et de gente Sabina
Praecipuum, matrona, decus, dignissima tanti
Ante fuisse viri, coniunx nunc esse Quirini,
Siste tuos fletus, et si tibi cura videndi
Coniugis est, duce me lucum pete, colle Quirini
Qui viret, et templum Romani regis obumbrat.'
[Paret, et in terram pictos delapsa per arcus,
Hersiliam iussis compellat vocibus Iris.]
Illa verecundo vix tollens lumina vultu
'O dea, — namque mihi nec, quae sis, dicere promptum est,
Et liquet esse deam — duc, o duc' inquit 'et offer
Coniugis ora mihi. quae si modo posse videre
Fata semel dederint, caelum accepisse fatebor.'
Nec mora, Romuleos cum virgine Thaumantea
Ingreditur colles. [ibi sidus ab aethere lapsum
Decidit in terras, a cuius lumine flagrans
Hersiliae crinis cum sidere cessit in auras. f. cciv.
Hanc manibus notis] Romanae conditor urbis
Excipit, et priscum pariter cum corpore nomen
Mutat, Horamque vocat, quae nunc dea iuncta Quirino est.

LIBER QUINTUS DECIMUS.

Quaeritur interea qui tantae pondera molis
Sustineat, tantoque queat succedere regi.
Destinat imperio clarum praenuntia veri
Fama Numam. non ille satis cognosse Sabinae
Gentis habet ritus: animo maiora capaci
Concipit, et, quae sit rerum natura, requirit.

Huius amor curae, patria Curibusque relictis,
Fecit, ut Herculei penetraret ad hospitis urbem.
Graia quis Italicis auctor posuisset in oris
Moenia, quaerenti sic e senioribus unus
Rettulit indigenis, veteris non inscius aevi:
'Dives ab Oceano bubus Iove natus Hiberis
Litora felici tenuisse Lacinia cursu
Fertur, et armento teneras errante per herbas
Ipse domum magni nec inhospita tecta Crotonis
Intrasse et requie longum relevasse laborem;
Atque ita discedens, "'aevo' dixisse 'nepotum
Hic locus urbis erit." promissaque vera fuerunt.
Nam fuit Argolico generatus Alemone quidam
Myscelos, illius dis acceptissimus aevi.
Hunc super incumbens pressum gravitate soporis
Claviger alloquitur: "patrias, age, desere sedes:
I, pete diversi lapidosas Aesaris undas"
Et, nisi paruerit, multa ac metuenda minatur.
Post ea discedunt pariter somnusque deusque:
Surgit Alemonides tacitaque recentia mente
Visa refert, pugnatque diu sententia secum.
Numen abire iubet: prohibent discedere leges,
Poenaque mors posita est patriam mutare volenti
Candidus Oceano nitidum caput abdiderat Sol,
Et caput extulerat densissima sidereum Nox:
Visus adesse idem deus est eademque monere,
Et, nisi paruerit, plura et graviora minari.
Pertimuit. patriumque simul transferre parabat
In sedes penetrale novas, fit murmur in urbe,
Spretarumque agitur legum reus. utque peracta e
Causa prior, crimenque patet sine teste probatum
Squalidus ad superos tollens reus ora manusque
"O cui ius caeli bis sex fecere labores,
Fer, precor' inquit 'opem! nam tu mihi criminis
auctor.
Mos erat antiquus niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa.

Tunc quoque sic lata est sententia tristis; et omnis
Calculus inmitem demittitur ater in urnam.
Quae simul effudit numerandos versa lapillos,
Omnibus e nigro color est mutatus in album, f. ccv.
Candidaque Herculeo sententia numine facta
Solvit Alemoniden. grates agit ille parenti
Amphitryoniadae, ventisque faventibus aequor
Navigat Ionium, Lacedaemoniumque Tarentum
— Praeterit et Sybarin Sallentinumque Neretum
Thurinosque sinus Crimisanque et Iāpygis arva;
Vixque pererratis, quae spectant litora, terris,
Invenit Aesarei fatalia fluminis ora,
Nec procul hinc tumulum, sub quo sacrata Crotonis
Ossa tegebat humus: iussaque ibi moenia terra
Condidit, et nomen tumulati traxit in urbem.'
Talia constabat certa primordia fama
Esse loci positaeque Italis in finibus urbis.
Vir fuit hic, ortu Samius; sed fugerat una
Et Samon et dominos, odioque tyrannidis exul
Sponte erat. isque, licet caeli regione remotos,
Mente deos adiit et quae natura negabat
Visibus humanis, oculis ea pectoris hausit.
Cumque animo et vigili perspexerat omnia cura,
In medium discenda dabat, coetusque silentum
Dictaque mirantum magni primordia mundi
Et rerum causas et, quid natura, docebat:
Quid deus, unde nives, quae fulminis esset origo,
Iuppiter an venti discussa nube tonarent,
Quid quateret terras, qua sidera lege mearent,
Et quodcumque latet. primusque animalia mensis
Arguit inponi: primus quum talibus ora
Docta quidem solvit, sed non et credita, verbis:
'Parcite, mortales, dapibus temerare nefandis
Corpora! sunt fruges, sunt deducentia ramos
Pondere poma suo, tumidaeque in vitibus uvae;
Sunt herbae dulces, sunt quae mitescere flamma
Mollirique queant. nec vobis lacteus umor

Eripitur, nec mella thymi redolentia flore
Prodiga divitias alimentaque mitia tellus
Suggerit atque epulas sine caede et sanguine praebet
Carne ferae sedant ieiunia, nec tamen omnes.
Quippe equus et pecudes armentaque gramine vivunt
At quibus ingenium est inmansuetumque ferumque
Armeniaeque tigres iracundique leones,
Cumque lupis ursi, dapibus cum sanguine gaudent
Heu quantum scelus est in viscera viscera condi,
Congestoque avidum pinguescere corpore corpus,
Alteriusque animantem animantis vivere leto!
Scilicet in tantis opibus, quas optima matrum
Terra parit, nil te nisi tristia mandere saevo
Vulnera dente iuvat, rictusque referre Cyclopum?
Nec, nisi perdideris alium, placare voracis
Et male morati poteris ieiunia ventris?
At vetus illa aetas, cui fecimus aurea nomen,
Fetibus arboreis et, quas humus educat, herbis
Fortunata fuit, nec polluit ora cruore.
Tunc et aves tutae movere per aëra pennas,
Et lepus inpavidus mediis erravit in herbis,
Nec sua credulitas piscem suspenderat hamo:
Cuncta sine insidiis nullamque timentia fraudem
Plenaque pacis erant. postquam non utilis auctor
Victibus invidit, quisquis fuit ille, priorum,
Corporeasque dapes avidam demersit in alvum,
Fecit iter sceleri. primaque e caede ferarum
Incaluisse putem maculatum sanguine ferrum:
Idque satis fuerat, nostrumque petentia letum
Corpora missa neci salva pietate fatemur.
Sed quam danda neci, tam non epulanda fuerunt.
Longius inde nefas abiit, et prima putatur
Hostia sus meruisse necem, quia semina pando
Eruerat rostro spemque interceperat anni.
Vite caper morsa Bacchi mactatus ad aras
Dicitur ultoris. nocuit sua culpa duobus.
Quid meruistis oves, placidum pecus, inque tuendo

Natum homines, pleno quae fertis in ubere nectar,
Mollia quae nobis vestras velamina lanas
Praebetis, vitaque magis quam morte iuvatis?
Quid meruere boves, animal sine fraude dolisque,
Innocuum, simplex, natum tolerare labores?
Immemor est, Deus nec frugum munere dignus,
Qui potuit curvi dempto modo pondere aratri
Ruricolam mactare suum, qui trita labore
Illa, quibus totiens durum renovaverat arvum,
Condiderat messes, percussit colla securi.
Nec satis est, quod tale nefas committitur: ipsos
Inscripsere deos sceleri, numenque supernum
Caede laboriferi credunt gaudere iuvenci.
Victima labe carens et praestantissima forma —
Nam placuisse nocet — vittis praesignis et auro
Sistitur ante aras, auditque ignara precantem,
Imponique suae videt inter cornua fronti
Quas coluit, fruges, percussaque sanguine cultros
Inficit in liquida praevisos forsitan unda.
Protinus ereptas viventi pectore fibras
Inspiciunt, mentesque deum scrutantur in illis.
— Unde fames homini vetitorum tanta? ciborum est
Audetis vesci, genus o mortale? quod, oro,
Ne facite, et monitis animos advertite nostris.
Cumque boum dabitis caesorum membra palato,
Mandere vos vestros scite et sentite colonos.
Et quoniam deus ora movet, sequar ora moventem
Rite deum, Delphosque meos ipsumque recludam
Aethera et augustae reserabo oracula mentis.
Magna, nec ingeniis evestigata priorum,
Quaeque diu latuere, canam. iuvat ire per alta
Astra; iuvat terris et inerti sede relicta
Nube vehi, validique umeris insistere Atlantis,
Palantesque homines passim ac rationis egentes
Despectare procul, trepidosque obitumque timentes
Sic exhortari, seriemque evolvere fati.
O genus attonitum gelidae formidine mortis!

Quid Styga, quid tenebras et nomina vana timetis
Materiem vatum, falsique pericula mundi?
Corpora, sive rogus flamma, seu tabe vetustas
Abstulerit, mala posse pati non ulla putetis.
Morte carent animae; semperque priore relicta
Sede novis domibus vivunt habitantque receptae.
Ipse ego — nam memini — Troiani tempore belli f. ccv
Panthoides Euphorbus eram, cui pectore quondam
Haesit in adverso gravis hasta minoris Atridae.
Cognovi clipeum, laevae gestamina nostrae,
Nuper Abanteis templo Iunonis in Argis.
Omnia mutantur, nihil interit. errat, et illinc
Huc venit, hinc illuc, et quoslibet occupat artus
Spiritus; eque feris humana in corpora transit,
Inque feras noster, nec tempore deperit ullo.
Utque novis facilis signatur cera figuris,
Nec manet ut fuerat, nec formas servat easdem,
Sed tamen ipsa eadem est; animam sic semper eande
Esse, sed in varias doceo migrare figuras.
Ergo — nec pietas sit victa cupidine ventris —
Parcite, vaticinor, cognatas caede nefanda
Exturbare animas; nec sanguine sanguis alatur.
Et quoniam magno feror aequore plenaque ventis
Vela dedi: nihil est toto, quod perstet, in orbe.
Cuncta fluunt, omnisque vagans formatur imago.
Ipsa quoque assiduo labuntur tempora motu,
Non secus ac flumen. neque enim consistere flume
Nec levis hora potest: sed ut unda impellitur unda
Urgueturque eadem veniens urguetque priorem;
Tempora sic fugiunt pariter, pariterque sequuntu
Et nova sunt semper. nam quod fuit ante,
relictum es
Fitque quod haud fuerat, momentaque cuncta
novantu
Cernis et emensas in lucem tendere noctes,
Et iubar hoc nitidum nigrae succedere nocti.
Nec color est idem caelo, cum lassa quiete

Cuncta iacent media, cumque albo Lucifer exit
Clarus equo; rursusque alius, cum praevia lucis
Tradendum Phoebo Pallantias inficit orbem.
Ipse dei clipeus terra cum tollitur ima
Mane rubet, terraque, rubet, cum conditur ima;
Candidus in summo est, melior natura quod illic
Aetheris est, terraeque procul contagia fugit.
Nec par aut eadem nocturnae forma Dianae
Esse potest umquam. semperque hodierna sequente,
Si crescit, minor est; maior, si contrahit orbem.
Quid? non in species succedere quattuor annum
Aspicis, aetatis peragentem imitamina nostrae?
Nam tener et lactens puerique simillimus aevo
Vere novo est: tunc herba recens et roboris expers
Turget, et insolida est, et spe delectat agrestes.
Omnia tunc florent, florumque coloribus almus
Ludit ager, neque adhuc virtus in frondibus ulla est.
Transit in aestatem post ver robustior annus,
Fitque valens iuvenis: neque enim robustior aetas
Ulla, nec uberior, nec quae magis ardeat, ulla est.
Excipit autumnus, posito fervore iuventae
Maturus mitisque, inter iuvenemque senemque
Temperie medius; sparsus quoque tempora canis.
Inde senilis hiems tremulo venit horrida passu,
Aut spoliata suos, aut, quos habet, alba capillos.
Nostra quoque ipsorum semper requieque sine ulla
Corpora vertuntur; nec quod fuimusve sumusve,
Cras erimus. fuit illa dies, qua semina tantum
Spesque hominum primae matris cubitavimus alvo.
Artifices natura manus admovit, et angi
Corpora visceribus distentae condita matris
Noluit, eque domo vacuas emisit in auras.
Editus in lucem iacuit sine viribus infans;
Mox quadrupes rituque tulit sua membra ferarum;
Paulatimque tremens et nondum poplite firmo
Constitit, adiutis aliquo conamine nervis;
Inde valens veloxque fuit, spatiumque iuventae

Transit, et emeritis medii quoque temporis annis
Labitur occiduae per iter declive senectae.
Subruit haec aevi demoliturque prioris
Robora: fletque Milon senior, cum spectat inanes
Illos, qui fuerant solidorum mole tororum
Herculeis similes, fluidos pendere lacertos.
Flet quoque, ut in speculo rugas aspexit aniles,
Tyndaris, et secum, cur sit bis rapta, requirit.
Tempus edax rerum, tuque, invidiosa vetustas,
Omnia destruitis, vitiataque dentibus aevi
Paulatim lenta consumitis omnia morte.
Haec quoque non perstant, quae nos elementa vocamus:
Quasque vices peragant, — animos adhibete! — docebo.
Quattuor aeternus genitalia corpora mundus
Continet. ex illis duo sunt onerosa, suoque
Pondere in inferius, tellus atque unda, feruntur;
Et totidem gravitate carent, nulloque premente
Alta petunt, aër atque aëre purior ignis.
Quae quamquam spatio distant, tamen omnia fiunt
Ex ipsis, et in ipsa cadunt: resolutaque tellus
In liquidas rarescit aquas, tenuatus in auras
Aëraque umor abit; dempto quoque pondere rursus
In superos aër tenuissimus emicat ignes.
Inde retro redeunt, idemque retexitur ordo.
Ignis enim densum spissatus in aëra transit,
Hinc in aquas; tellus glomerata cogitur unda.
Nec species sua cuique manet, rerumque novatrix
Ex aliis alias reparat natura figuras.
Nec perit in tanto quicquam, mihi credite, mundo,
Sed variat, faciemque novat. nascique vocatur
Incipere esse aliud, quam quod fuit ante; morique,
Desinere illud idem. cum sint huc forsitan illa,
Haec translata illuc, summa tamen omnia constant.
Nil equidem durare diu sub imagine eadem
Crediderim. sic ad ferrum venistis ab auro
Saecula: sic totiens versa est fortuna locorum.

Vidi ego quod fuerat quondam solidissima tellus,
Esse fretum: vidi factas ex aequore terras;
Et procul a pelago conchae iacuere marinae,
Et vetus inventa est in montibus ancora summis:
Quodque fuit campus, vallem decursus aquarum
Fecit, et eluvie mons est deductus in aequor,
Eque paludosa siccis humus aret harenis;
Quaeque sitim tulerant, stagnata paludibus ument.
Hinc fontes natura novos emisit, at illic
Clausit; et aut imis commota tremoribus orbis
Flumina prosiliunt, aut excaecata residunt.
Sic ubi terreno Lycus est epotus hiatu,
Existit procul hinc, alioque renascitur ore.
Sic modo conbibitur, modo tecto gurgite lapsus
Redditur Argolicis ingens Erasinus in arvis.
Et Mysum capitisque sui ripaeque prioris
Paenituisse ferunt, alia nunc ire, Caicum.
Nec non Sicanias volvens Amenanus harenas
Nunc fluit, interdum suppressis fontibus aret.
Ante bibebatur, nunc quas contingere nolis,
Fundit Anigrus aquas, postquam, nisi vatibus omnis
Eripienda fides, illic lavere bimembres f. covii.
Vulnera, clavigeri quae fecerat Herculis arcus.
Quid? non et Scythicis Hypanis de montibus ortus,
Qui fuerat dulcis, salibus vitiatur amaris?
Fluctibus ambitae fuerant Antissa Pharosque
Et Phoenissa Tyros: quarum nunc insula nulla est.
Leucada continuam veteres habuere coloni:
Nunc freta circumeunt. Zancle quoque iuncta fuisse
Dicitur Italiae, donec confinia pontus
Abstulit, et media tellurem reppulit unda.
Si quaeras Helicen et Burin, Achaidas urbes,
Invenies sub aquis; et adhuc ostendere nautae
Inclinata solent cum moenibus oppida mersis.
Est prope Pittheam tumulus Troezena, sine ullis
Arduus arboribus, quondam planissima campi
Area, nunc tumulus: nam — res horrenda relatu —

Vis fera ventorum, caecis inclusa cavernis,
Exspirare aliqua cupiens, luctataque frustra
Liberiore frui caelo, cum carcere rima
Nulla foret toto nec pervia flatibus esset,
Extentam tumefecit humum, ceu spiritus oris
Tendere vesicam solet aut direpta bicornis
Terga capri. tumor ille loci permansit, et alti
Collis habet speciem, longoque induruit aevo.
Plurima cum subeant audita et cognita nobis,
Pauca super referam. quid? non et lympha figuras
Datque capitque novas? medio tua, corniger Ammon,
Unda die gelida est, ortuque obituque calescit.
Admotis Athamanas aquis accendere lignum
Narratur, minimos cum luna recessit in orbes.
Flumen habent Cicones, quod potum saxea reddit
Viscera, quod tactis inducit marmora rebus.
Crathis et hinc Sybaris nostris conterminus arvis
Electro similes faciunt auroque capillos.
Quodque magis mirum, sunt qui non corpora tantum,
Verum animos etiam valeant mutare liquores.
Cui non audita est obscenae Salmacis undae
Aethiopesque lacus? quos quisquis faucibus hausit,
Aut furit, aut patitur mirum gravitate soporem.
Clitorio quicumque sitim de fonte levarit,
Vina fugit, gaudetque meris abstemius undis:
Seu vis est in aqua calido contraria vino,
Sive, quod indigenae memorant, Amythaone natus,
Proetidas attonitas postquam per carmen et herbas
Eripuit furiis, purgamina mentis in illas f. ccviii.
Misit aquas, odiumque meri permansit in undis.
Huic fluit effectu dispar Lyncestius amnis,
Quem quicumque parum moderato gutture traxit,
Haud aliter titubat, quam si mera vina bibisset.
Est lacus Arcadiae, Pheneum dixere priores,
Ambiguis suspectus aquis, quas nocte timeto:
Nocte nocent potae; sine noxa luce bibuntur.
Sic alias aliasque lacus et flumina vires

Concipiunt. tempusque fuit, quo navit in undis,
Nunc sedet Ortygie. timuit concursibus Argo .
Undarum sparsas Symplegadas elisarum,
Quae nunc immotae perstant ventisque resistunt.
Nec quae sulpureis ardet fornacibus Aetne
Ignea semper erit; neque enim fuit ignea semper.
Nam sive est animal tellus et vivit habetque
Spiramenta locis flammam exhalantia multis;
Spirandi mutare vias, quotiensque movetur,
Has finire potest, illas aperire cavernas:
Sive leves imis venti cohibentur in antris,
Saxaque cum saxis et habentem semina flammae
Materiem iactant, ea concipit ictibus ignem;
Antra relinquentur sedatis frigida ventis:
Sive bitumineae rapiunt incendia vires,
Luteave exiguis ardescunt sulpura fumis,
Nempe ubi terra cibos alimentaque pinguia flammae
Non dabit absumptis per longum viribus aevum,
Naturaeque suum nutrimen deerit edaci;
Non feret illa famem, desertaque deseret ignes.
Esse viros fama est in Hyperborea Pallene,
Qui soleant levibus velari corpora plumis, f. ccix.
Cum Tritoniacam noviens subiere paludem.
Haud equidem credo, sparsae quoque membra veneno
Exercere artes Scythides memorantur easdem.
Siqua fides rebus tamen est addenda probatis,
Nonne vides, quaecumque mora fluidove calore
Corpora tabuerint, in parva animalia verti?
In scrobe Deoos mactatos obrue tauros, — f. ccx.
Cognita res usu — de putri viscere passim
Florilegae nascuntur apes, quae more parentum
Rura colunt operique favent in spemque laborant.
Pressus humo bellator equus crabronis origo est.
Concava litoreo si demas bracchia cancro,
Cetera supponas terrae, de parte sepulta
Scorpius exibit caudaque minabitur unca.
Quaeque solent canis frondes intexere filis

Agrestes tineae — res observata colonis —
Ferali mutant cum papilione figuram.
Semina limus habet virides generantia ranas,
Et generat truncas pedibus, mox apta natando
Crura dat, utque eadem sint longis saltibus apta,
Posterior partes superat mensura priores.
Nec catulus, partu quem reddidit ursa recenti,
Sed male viva caro est: lambendo mater in artus
Fingit, et in formam, quantam capit ipsa, reducit.
Nonne vides quos cera tegit sexangula fetus
Melliferarum apium, sine membris corpora nasci
Et serosque pedes serasque assumere pennas?
Iunonis volucrem, quae cauda sidera portat,
Armigerumque Iovis Cythereïadasque columbas
Et genus omne avium mediis e partibus ovi,
Ni sciret fieri, quis nasci posse putaret?
Sunt qui, cum clauso putrefacta est spina sepulchro,
Mutari credant humanas angue medullas.
Haec tamen ex aliis generis primordia ducunt;
Una est, quae reparet seque ipsa reseminet, ales:
Assyrii phoenica vocant. non fruge neque herbis,
Sed turis lacrimis et suco vivit amomi.
Haec ubi quinque suae complevit saecula vitae,
Ilicet in ramis tremulaeque cacumine palmae
Unguibus et puro nidum sibi construit ore.
Quo simul ac casias et nardi lenis aristas
Quassaque cum fulva substravit cinnama murra,
Se super imponit finitque in odoribus aevum.
Inde ferunt, totidem qui vivere debeat annos,
Corpore de patrio parvum phoenica renasci. f. ccxi.
Cum dedit huic aetas vires, onerique ferendo est,
Ponderibus nidi ramos levat arboris altae,
Fertque pius cunasque suas patriumque sepulchrum,
Perque leves auras Hyperionis urbe potitus
Ante fores sacras Hyperionis aede reponit.
Si tamen est aliquid mirae novitatis in istis,
Alternare vices et quae modo femina tergo

Passa marem est, nunc esse marem miremur hyaenam.
Id quoque, quod ventis animal nutritur et aura,
Protinus assimulat, tetigit quoscumque colores.
Victa racemifero lyncas dedit India Baccho;
E quibus, ut memorant, quicquid vesica remisit,
Vertitur in lapides et congelat aëre tacto.
Sic et curalium quo primum contigit auras
Tempore, durescit; mollis fuit herba sub undis.
Desinet ante dies, et in alto Phoebus anhelos
Aequore tinguet equos, quam consequar omnia verbis
In species translata novas. sic omnia verti
Cernimus, atque illas assumere robora gentes,
Concidere has. sic magna fuit censuque virisque,
Perque decem potuit tantum dare sanguinis annos,
Nunc humilis veteres tantummodo Troia ruinas
Et pro divitiis tumulos ostendit avorum.
[Clara fuit Sparte: magnae viguere Mycenae:
Nec non et Cecropis, nec non Amphionis arces.
Vile solum Sparte est, altae cecidere Mycenae:
Oedipodioniae quid sunt, nisi fabula, Thebae?
Quid Pandioniae restant, nisi nomen, Athenae?]
Nunc quoque Dardaniam fama est consurgere Romam,
Appenninigenae quae proxima Thybridis undis
Mole sub ingenti rerum fundamina ponit.
Haec igitur formam crescendo mutat, et olim
Inmensi caput orbis erit. sic dicere vates
Faticinasque ferunt sortes: quantumque recordor,
Dixerat Aeneae, cum res Troiana labaret,
Priamides Helenus flenti dubioque salutis:
"Nate dea, si nota satis praesagia nostrae
Mentis habes, non tota cadet te sospite Troia.
Flamma tibi ferrumque dabunt iter: ibis, et una
Pergama rapta feres, donec Troiaeque tibique
Externum patria contingat amicius arvum.
Urbem etiam cerno Phrygios debere nepotes,
Quanta nec est nec erit nec visa prioribus annis.
Hanc alii proceres per saecula longa potentem,

Sed dominam rerum de sanguine natus Iuli
Efficiet. quo cum tellus erit usa, fruentur
Aetheriae sedes, caelumque erit exitus illi."
Haec Helenum cecinisse penatigero Aeneae
Mente memor refero, cognataque moenia laetor
Crescere, et utiliter Phrygibus vicisse Pelasgos.
Ne tamen oblitis ad metam tendere longe
Exspatiemur equis, caelum et quodcumque sub illo est,
Immutat formas, tellus et quicquid in illa est.
Nos quoque, pars mundi, quoniam non corpora solum,
Verum etiam volucres animae sumus, inque ferinas
Possumus ire domos pecudumque in corpora condi.
Corpora quae possint animas habuisse parentum
Aut fratrum aut aliquo iunctorum foedere nobis
Aut hominum certe, tuta esse et honesta sinamus,
Neve Thyesteis cumulemus viscera mensis.
Quam male consuescit, quam se parat ille cruori
Impius humano, vituli qui guttura ferro
Rumpit, et inmotas praebet mugitibus aures!
Aut qui vagitus similes puerilibus haedum
Edentem iugulare potest: aut alite vesci,
Cui dedit ipse cibos! quantum est, quod desit in istis
Ad plenum facinus? quo transitus inde paratur?
Bos aret, aut mortem senioribus imputet annis:
Horriferum contra borean ovis arma ministret:
Ubera dent saturae manibus pressanda capellae.
Retia cum pedicis, laqueos, artesque dolosas
Tollite; nec volucrem viscata fallite virga,
Nec formidatis cervos illudite pennis,
Nec celate cibis uncos fallacibus hamos.
Perdite siqua nocent, verum haec quoque perdite tantum;
Ora vacent epulis, alimentaque mitia carpant.'
Talibus atque aliis instructo pectore dictis
In patriam remeasse ferunt, ultroque petitum
Accepisse Numam populi Latiaris habenas:

Coniuge qui felix nympha ducibusque Camenis
Sacrificos docuit ritus, gentemque feroci
Assuetam bello pacis traduxit ad artes.
Qui postquam senior regnumque aevumque peregit,
Extinctum Latiaeque nurus populusque patresque
Deflevere Numam. nam coniunx urbe relicta
Vallis Aricinae densis latet abdita silvis,
Sacraque Oresteae gemitu questuque Dianae
Impedit. a! quotiens nymphae nemorisque lacusque,
Ne faceret, monuere et consolantia verba
Dixerunt! quotiens flenti Theseïus heros
'Siste modum,' dixit 'neque enim fortuna querenda
Sola tua est. similes aliorum respice casus:
Mitius ista feres. utinamque exempla dolentem
Non mea te possent relevare! sed et mea possunt.
Fando aliquem Hippolytum vestras si contigit aures
Credulitate patris, sceleratae fraude novercae
Occubuisse neci — mirabere, vixque probabo:
Sed tamen ille ego sum. me Pasiphaëia quondam
[Temptatum frustra patrium temerare cubile,
Quod voluit, voluisse infelix crimine verso —
Indiciine metu magis, offensane repulsae? —]
Arguit; immeritumque pater proiecit ab urbe,
Hostilique caput prece detestatur euntis.
Pittheam profugo curru Troezena petebam,
— Iamque Corinthiaci carpebam litora ponti,
Cum mare surrexit, cumulusque immanis aquarum
In montis speciem curvari et crescere visus
Et dare mugitus summoque cacumine findi.
Corniger hinc taurus ruptis expellitur undis,
— Pectoribusque tenus molles erectus in auras,
Naribus et patulo partem maris evomit ore.
Corda pavent comitum: mihi mens interrita mansit,
Exiliis contenta suis: cum colla feroces
Ad freta convertunt, arrectisque auribus horrent
Quadrupedes, monstrique metu turbantur, et altis
Praecipitant currum scopulis. ego ducere vana

Frena manu spumis albentibus oblita luctor,
Et retro lentas tendo resupinus habenas.
Nec tamen has vires rabies superasset equorum,
Ni rota perpetuum qua circumvolvitur axem,
Stipitis occursu fracta ac disiecta fuisset.
Excutior curru, lorisque tenentibus artus
Viscera viva trahi, nervos in stirpe teneri,
Membra rapi partim, partimque reprensa relinqui,
Ossa gravem dare fracta sonum, fessamque videres
Exhalari animam, nullasque in corpore partes,
Noscere quas posses, unumque erat omnia vulnus.
Num potes aut audes cladi componere nostrae,
Nympha, tuam? vidi quoque luce carentia regna,
Et lacerum fovi Phlegethontide corpus in unda.
Nec nisi Apollineae valido medicamine prolis
Reddita vita foret. quam postquam fortibus herbis
Atque ope Paeonia, Dite indignante, recepi,
Tum mihi, ne praesens augerem muneris huius
Invidiam, densas obiecit Cynthia nubes:
Utque forem tutus, possemque impune videri,
Addidit aetatem nec cognoscenda reliquit f. ccxii
Ora mihi; Cretenque diu dubitavit habendam
Traderet, an Delon. Delo Cretaque relictis
Hic posuit, nomenque simul, quod possit equorum
Admonuisse, iubet deponere, "'qui' que 'fuisti
Hippolytus,' dixit 'nunc idem Virbius esto.'"
Hoc nemus inde colo, de disque minoribus unus
Numine sub dominae lateo atque accenseor illi.'
Non tamen Egeriae luctus aliena levare
Damna valent; montisque iacens radicibus imis
Liquitur in lacrimas, donec pietate dolentis
Mota soror Phoebi gelidum de corpore fontem f. ccxii
Fecit, et aeternas artus tenuavit in undas.
Et nymphas tetigit nova res, et Amazone natus
Haud aliter stupuit, quam cum Tyrrhenus arator
Fatalem glaebam mediis aspexit in arvis
Sponte sua primum nulloque agitante moveri, f. ccxi

Sumere mox hominis, terraeque amittere formam,
Oraque venturis aperire recentia fatis:
Indigenae dixere Tagen, qui primus Etruscam
Edocuit gentem casus aperire futuros: —
Utve Palatinis haerentem collibus olim
Cum subito vidit frondescere Romulus hastam,
Quae radice nova, non ferro stabat adacto, f. ccxv.
Et iam non telum, sed lenti viminis arbor
Non expectatas dabat admirantibus umbras: —
Aut sua fluminea cum vidit Cipus in unda f. ccxvi.
Cornua. vidit enim, falsamque in imagine credens
Esse fidem, digitis ad frontem saepe relatis
Quae vidit, tetigit; nec iam sua lumina damnans
Restitit, ut victor domito veniebat ab hoste,
Ad caelumque oculos et eodem bracchia tollens
'Quicquid,' ait 'superi, monstro portenditur isto,
Seu laetum est, patriae laetum populoque Quirini;
Sive minax, mihi sit.' viridique e caespite factas
— Placat odoratis herbosas ignibus aras,
Vinaque dat pateris, mactatarumque bidentum,
Quid sibi significent, trepidantia consulit exta.
Quae simul aspexit Tyrrhenae gentis haruspex,
Magna quidem rerum molimina vidit in illis,
Non manifesta tamen. cum vero sustulit acre
A pecudis fibris ad Cipi cornua lumen,
'Rex,' ait 'o salve! tibi enim, tibi, Cipe, tuisque
Hic locus et Latiae parebunt cornibus arces.
Tu modo rumpe moras, portasque intrare patentes
Appropera. sic fata iubent. namque Urbe receptus
Rex eris et sceptro tutus potiere perenni.'
Rettulit ille pedem, torvamque a moenibus Urbis
Avertens faciem 'procul, a! procul omina' dixit
Talia di pellant; multoque ego iustius aevum
Exul agam, quam me videant Capitolia regem.'
Dixit, et extemplo populumque gravemque senatum
Convocat. ante tamen pacali cornua lauro
Velat, et aggeribus factis a milite forti

Insistit, priscosque deos e more precatus
'Est' ait 'hic unus, quem vos nisi pellitis urbe,
Rex erit. is qui sit, signo, non nomine dicam:
Cornua fronte gerit. quem nobis indicat augur,
Si Romam intrarit, famularia iura daturum.
Ille quidem potuit portas irrumpere apertas:
Sed nos obstitimus, quamvis coniunctior illo
Nemo mihi est. vos urbe virum prohibete, Quirites,
Vel, si dignus erit, gravibus vincite catenis,
Aut finite metum fatalis morte tyranni.'
Qualia succinctis, ubi trux insibilat eurus,
Murmura pinetis fiunt, aut qualia fluctus
Aequorei faciunt, siquis procul audiat illos,
Tale sonat populus. sed per confusa frementis
Verba tamen vulgi vox eminet una, 'quis ille est?'
Et spectant frontes, praedictaque cornua quaerunt.
Rursus ad hos Cipus 'quem poscitis,' inquit 'habetis'
Et capiti dempta, populo prohibente, corona
Exhibuit gemino praesignia tempora cornu.
Demisere oculos omnes gemitumque dedere,
Atque illud meritis clarum — quis credere possit? —
Inviti videre caput: nec honore carere
Ulterius passi, festam imposuere coronam.
At proceres, quoniam muros intrare vetaris,
Ruris honorati tantum tibi, Cipe, dedere,
Quantum depresso subiectis bobus aratro
Complecti posses ad finem lucis ab ortu.
Cornuaque aeratis miram referentia formam
Postibus insculpunt, longum mansura per aevum.
Pandite nunc, Musae, praesentia numina vatum, —
Scitis enim, nec vos fallit spatiosa vetustas —
Unde Coroniden circumflua Thybridis alveo
Insula Romuleae sacris acciverit urbis.
Dira lues quondam Latias vitiaverat auras,
Pallidaque exsangui squalebant corpora tabo.
Funeribus fessi postquam mortalia cernunt
Temptamenta nihil, nihil artes posse medentum,

Auxilium caeleste petunt, mediamque tenentes
Orbis humum Delphos adeunt, oracula Phoebi,
Utque salutifera miseris succurrere rebus
Sorte velit, tantaeque urbis mala finiat, orant.
Et locus et laurus et, quas habet ipse, pharetrae
Intremuere simul; cortinaque reddidit imo
Hanc adyto vocem, pavefactaque pectora movit:
'Quod petis hinc, propiore loco, Romane, petisses;
Et pete nunc propiore loco: nec Apolline vobis,
Qui minuat luctus, opus est, sed Apolline nato.
Ite bonis avibus, prolemque accersite nostram.'
Iussa dei prudens postquam accepere senatus,
Quam colat, explorant, iuvenis Phoebeius urbem,
Quique petant ventis Epidauria litora, mittunt.
Quae postquam curva missi tetigere carina,
Concilium Graiosque patres adiere, darentque,
Oravere, deum, qui praesens funera gentis
Finiat Ausoniae; certas ita dicere sortes.
Dissidet et variat sententia: parsque negandum
Non putat auxilium; multi retinere, suamque
Non emittere opem nec numina tradere suadent.
Dum dubitant, seram pepulere crepuscula lucem,
Umbraque telluris tenebras induxerat orbi:
Cum deus in somnis opifer consistere visus
Ante tuum, Romane, torum, sed qualis in aede
Esse solet; baculumque tenens agreste sinistra
Caesariem longae dextra deducere barbae,
Et placido tales emittere pectore voces:
'Pone metus, veniam, simulacraque nostra relinquam.
Hunc modo serpentem, baculum qui nexibus ambit,
Perspice et usque nota visu, ut cognoscere possis.
Vertar in hunc: sed maior ero, tantusque videbor,
In quantum debent caelestia corpora verti.'
Extemplo cum voce deus, cum voce deoque
Somnus abit, somnique fugam lux alma secuta est.
Postera sidereos aurora fugaverat ignes:
Incerti, quid agant, proceres ad templa petiti

Conveniunt operosa dei, quaque ipse morari
Sede velit, signis caelestibus indicet, orant.
Vix bene desierant, cum cristis aureus altis
In serpente deus praenuntia sibila misit f. ccxvii.
Adventuque suo signumque arasque foresque
Marmoreumque solum fastigiaque aurea movit,
Pectoribusque tenus media sublimis in aede
Constitit atque oculos circumtulit igne micantes.
Territa turba pavet. cognovit numina castos
Evinctus vitta crines albente sacerdos,
Et 'Deus en; deus en! animis linguisque favete,
Quisquis ades!' dixit 'sis, o pulcherrime, visus
Utiliter, populosque iuves tua sacra colentes.'
Quisquis adest, visum veneratur numen, et omnes
Verba sacerdotis referunt geminata, piumque
Aeneadae praestant et mente et voce favorem.
Annuit his, motisque deus rata pignera cristis
Et repetita dedit vibrata sibila lingua.
Tum gradibus nitidis delabitur, oraque retro
Flectit et antiquas abiturus respicit aras,
Assuetasque domos habitataque templa salutat.
Inde per iniectis adopertam floribus ingens
Serpit humum, flectitque sinus, mediamque per urbem
Tendit ad incurvo munitos aggere portus.
Restitit hic, agmenque suum turbaeque sequentis
Officium placido visus dimittere vultu
Corpus in Ausonia posuit rate. numinis illa
Sensit onus, pressa estque dei gravitate carina.
Aeneadae gaudent, caesoque in litore tauro
Torta coronatae solvunt retinacula classis.
Impulerat levis aura ratem: deus eminet alte,
Impositaque premens puppim cervice recurvam
Caeruleas despectat aquas. modicisque per aequor
Ionium zephyris sexto Pallantidos ortu
Italiam tenuit, praeterque Lacinia templo
Nobilitata deae Scylaceaque litora fertur,
— Linquit Iapygiam, laevisque Amphrisia remis

— Saxa fugit, dextra praerupta Celennia parte,
— Romethiumque legit Caulonaque Naryciamque,
Evincitque fretum Siculique angusta Pelori
Hippotadaeque domos regis Temesesque metalla,
Leucosiamque petit, tepidique rosaria Paesti.
Inde legit Capreas, promunturiumque Minervae
Et Surrentino generosos palmite colles
Herculeamque urbem Stabiasque et in otia natam
Parthenopen et ab hac Cumaeae templa Sibyllae.
Hinc calidi fontes lentisciferumque tenetur
Liternum, multamque trahens sub gurgite harenam
Volturnus, niveisque frequens Sinuessa columbis,
Minturnaeque graves et quam tumulavit alumnus,
Antiphataeque domus, Trachasque obsessa palude
Et tellus Circaea et spissi litoris Antium.
Huc ubi veliferam nautae advertere carinam —
Asper enim iam pontus erat — deus explicat orbes,
Perque sinus crebros et magna volumina labens
Templa parentis init flavum tangentia litus.
Aequore pacato patrias Epidaurius aras
Linquit, et hospitio iuncti sibi numinis usus
Litoream tractu squamae crepitantis harenam
Sulcat, et innixus moderamine navis in alta
Puppe caput posuit, donec Castrumque sacrasque
Lavini sedes Tiberinaque ad ostia venit.
Huc omnis populi passim matrumque patrumque
Obvia turba ruit, quaeque ignes, Troica, servant,
Vesta, tuos, laetoque deum clamore salutant;
Quaque per adversas navis cita ducitur undas,
Tura super ripas aris ex ordine factis
Parte ab utraque sonant, et odorant aëra fumis,
Ictaque coniectos incalfacit hostia cultros.
Iamque caput rerum, Romanam intraverat urbem:
Erigitur serpens, summoque acclinia malo
Colla movet, sedesque sibi circumspicit aptas.
Scinditur in geminas partes circumfluus amnis,
Insula nomen habet; laterumque e parte duorum

Porrigit aequales media tellure lacertos
Huc se de Latia pinu Phoebeïus anguis
Contulit, et finem specie caeleste resumpta
Luctibus imposuit venitque salutifer Urbi.
Hic tamen accessit delubris advena nostris:
Caesar in Urbe sua deus est. quem Marte togaque
Praecipuum non bella magis finita triumphis
Resque domi gestae properataque gloria rerum
In sidus vertere novum stellamque comantem,
Quam sua progenies. neque enim de Caesaris actis
Ullum maius opus, quam quod pater extitit huius.
Scilicet aequoreos plus est domuisse Britannos,
Perque papyriferi septemflua flumina Nili
Victrices egisse rates, Numidasque rebelles
Cinyphiumque Iubam Mithridateisque tumentem
Nominibus Pontum populo adiecisse Quirini,
Et multos meruisse, aliquos egisse triumphos,
Quam tantum genuisse virum? quo praeside rerum
Humano generi, superi, favistis abunde.
Ne foret hic igitur mortali semine cretus,
Ille deus faciendus erat. quod ut aurea vidit
Aeneae genetrix, vidit quoque triste parari
Pontifici letum et coniurata arma moveri,
Palluit et cunctis, ut cuique erat obvia, divis
'Aspice,' dicebat 'quanta mihi mole parentur
Insidiae, quantaque caput cum fraude petatur,
Quod de Dardanio solum mihi restat Iulo.
Solane semper ero iustis exercita curis?
Quam modo Tydidae Calydonia vulneret hasta,
Nunc male defensae confundant moenia Troiae:
Quae videam natum longis erroribus actum
Iactarique freto sedesque intrare silentum,
Bellaque cum Turno gerere, aut, si vera fatemur,
Cum Iunone magis? quid nunc antiqua recordor
Damna mei generis? timor hic meminisse priorum
Non sinit. in me acui sceleratos cernitis enses.
Quos prohibete, precor, facinusque repellite! neve

Caede sacerdotis flammas extinguite Vestae.'
Talia nequiquam toto Venus anxia caelo
Verba iacit; superosque movet. qui rumpere quamquam
Ferrea non possunt veterum decreta sororum,
Signa tamen luctus dant haud incerta futuri.
Arma ferunt inter nigras crepitantia nubes
Terribilesque tubas auditaque cornua caelo
Praemonuisse nefas. solis quoque tristis imago
Lurida sollicitis praebebat lumina terris.
Saepe faces visae mediis ardere sub astris:
Saepe inter nimbos guttae cecidere cruentae:
Caerulus et vultum ferrugine Lucifer atra
Sparsus erat, sparsi Lunares sanguine currus:
Tristia mille locis Stygius dedit omina bubo:
Mille locis lacrimavit ebur, cantusque feruntur
Auditi sanctis et verba minantia lucis.
Victima nulla litat, magnosque instare tumultus
Fibra monet, caesumque caput reperitur in extis.
Inque foro circumque domos et templa deorum
Nocturnos ululasse canes umbrasque silentum
Erravisse ferunt, motamque tremoribus urbem.
Non tamen insidias venturaque vincere fata
Praemonitus potuere deum: strictique feruntur
In templum gladii; neque enim locus ullus in Urbe
Ad facinus diramque placet, nisi curia, caedem.
Tum vero Cytherea manu percussit utraque
Pectus, et Aeneaden molitur condere nube,
Qua prius infesto Paris est ereptus Atridae,
Et Diomedeos Aeneas fugerat enses.
Talibus hanc genitor: 'sola insuperabile fatum,
Nata, movere paras? intres licet ipsa sororum
Tecta trium! cernes illic molimine vasto
Ex aere et solido rerum tabularia ferro,
Quae neque concussum caeli neque fulminis iram
Nec metuunt ullas tuta atque aeterna ruinas.
Invenies illic incisa adamante perenni

Fata tui generis. legi ipse animoque notavi
Et referam, ne sis etiamnum ignara futuri.
Hic sua complevit, pro quo, Cytherea, laboras,
Tempora perfectis quos terrae debuit annis.
Ut deus accedat caelo templisque locetur,
Tu facies natusque suus; qui nominis heres
Impositum feret unus onus, caedisque parentis
Nos in bella suos fortissimus ultor habebit.
Illius auspiciis obsessae moenia pacem
Victa petent Mutinae; Pharsalia sentiet illum,
Emathiaque iterum madefient caede Philippi,
Et magnum Siculis nomen superabitur undis:
Romanique ducis coniunx Aegyptia taedae
Non bene fisa cadet; frustraque erit illa minata,
Servitura suo Capitolia nostra Canopo.
Quid tibi barbariam, gentes ab utroque iacentes
Oceano numerem? quodcumque habitabile tellus
Sustinet, huius erit: pontus quoque serviet illi.
Pace data terris animum ad civilia vertet
Iura suum, legesque feret iustissimus auctor:
Exemploque suo mores reget, inque futuri
Temporis aetatem venturorumque nepotum
Prospiciens prolem sancta de coniuge natam
Ferre simul nomenque suum curasque iubebit,
Nec nisi cum senior similes aequaverit annos,
Aetherias sedes cognataque sidera tanget.
Hanc animam interea caeso de corpore raptam
Fac iubar, ut semper Capitolia nostra forumque
Divus ab excelsa prospectet Iulius aede.'
Vix ea fatus erat, media cum sede senatus
Constitit alma Venus, nulli cernenda, suique
Caesaris eripuit membris nec in aëra solvi
Passa recentem animam caelestibus intulit astris.
Dumque tulit, lumen capere atque ignescere sensit,
Emisitque sinu. luna volat altius illa,
Flammiferumque trahens spatioso limite crinem f. ccxviii.
Stella micat: natique videns benefacta fatetur

Esse suis maiora, et vinci gaudet ab illo.
Hic sua praeferri quamquam vetat acta paternis,
Libera fama tamen nullisque obnoxia iussis
Invitum praefert, unaque in parte repugnat.
Sic magni cedit titulis Agamemnonis Atreus;
Aegea sic Theseus, sic Pelea vincit Achilles.
Denique, ut exemplis ipsos aequantibus utar,
Sic et Saturnus minor est Iove. Iuppiter arces
Temperat aetherias et mundi regna triformis;
Terra sub Augusto. pater est et rector uterque.
Di, precor, Aeneae comites, quibus ensis et ignis
Cesserunt, dique Indigetes, genitorque Quirine
Urbis, et invicti genitor Gradive Quirini,
Vestaque Caesareos inter sacrata penates,
Et cum Caesarea tu, Phoebe domestice, Vesta,
Quique tenes altus Tarpeias Iuppiter aedes,
Quosque alios vati fas appellare piumque est:
Tarda sit illa dies et nostro serior aevo,
Qua caput Augustum, quem temperat, orbe relicto
Accedat caelo faveatque precantibus absens.
Iamque opus exegi, quod nec Iovis ira nec ignis
Nec poterit ferrum nec edax abolere vetustas.
Cum volet, illa dies, quae nil nisi corporis huius
Ius habet, incerti spatium mihi finiat aevi:
Parte tamen meliore mei super alta perennis
Astra ferar, nomenque erit indelebile nostrum.
Quaque patet domitis Romana potentia terris,
Ore legar populi, perque omnia saecula fama,
Siquid habent veri vatum praesagia, vivam.

28.1902